

GROOTE VERWACHTINGEN.

I.

Mijn vaders familienaam was Pirrip, en mijn eigen doopnaam Filip, maar het langste en duidelijkste, dat ik met mijne kinderlijke spraak van beide namen kon maken, was Pip. Zoo kwam het dat ik mij zelve Pip noemde, en ook door iedereen zoo genoemd werd.

Mijne bewering, dat mijn vaders familienaam Pirrip was, steunt op het gezag van zijne grafzerk en van mijne zuster, die met den smid, Jozef Gargery, getrouwd was. Daar ik mijn vader en mijne moeder nooit gekend heb en nooit een portret van een van beiden heb gezien — want zij leefden lang vóór de dagen van photographieën — heb ik mijne eerste denkbeelden, hoe zij er hadden uitgezien, onver-

standig genoeg, uit de opschriften op hunne grafzerk afgeleid. De vorm der letters van het grafschrift voor mijn vader bracht mij op de zonderlinge gedachte, dat hij een breedgeschouderd, zwaarlijvig man was geweest, met een donker uitzicht en krullend zwart haar. Uit de letters en de bewoordingen van het opschrift: "En van Georgiana, Echtgenoot van hierboven genoemden" maakte ik het kinderlijk besluit op, dat mijne moeder sproeten had en ziekelijk was. De vijf ruitvormige steenen, ieder omtrent anderhalf voet lang, die in eene rij langs deze grafzerk gelegd en aan de nagedachtenis van mijne vijf broertjes gewijd waren (welke reeds zeer vroegtijdig den zwaren worstelstrijd des levens hadden opgegeven), voerden mij tot het eenvoudige geloof, dat zij alle

vijf op den rug liggende waren geboren, met de handen in de broekzakken, en dat zij die in dezen staat van aanzijn nooit er uit hadden gehaald.

Wij woonden in het polderland bij de rivier, geen vijf uren ver van de zee, als men de bochten van den stroom volgde. Het eerste duidelijke begrip van al deze dingen schijn ik op zekeren gedenkwaardigen, guren namiddag, tegen het vallen van den avond, te hebben gekregen. Op zulk een tijd kwam ik eens tot de zekere overtuiging, dat die akelige, met brandnetels begroeide plek het kerkhof was, en dat Filip Pirrip en Georgiana, echtgenooten van hierboven genoemden, dood en begraven waren, en dat Alexander, Bartholomeus, Abraham, Tobias en Roger, kinderen der hierboven genoemden, insgelijks dood en begraven waren; en dat de vlakke, sombere wildernis om het kerkhof, met slooten doorsneden en met aardhoogten en hekken bezaaid, de polders waren; en dat de loodkleurige streep verderop de rivier was; en dat het schemerachtige, dreigende gewest, waaruit de wind kwam aansnuiven, de zee was; en dat het huiverende hoopje voden, dat voor dit alles bang werd en begon te huilen, Pip was.

"Houd je stil!" riep eene ontzettende stem, en te gelijk rees tusschen de grafsteen naast het kerkportaal een man op. "Houd je stil, duivelsche jongen, of ik snijd je de keel af."

Het was een vreesselijk man, geheel in een grof grijs pak gekleed, en met een zwaren ijzeren ring om zijn been; een man zonder hoed, met gescheurde schoenen, en met een oud stuk van een doek om het hoofd gebonden; een man, die in het water geweeft en half in modder gesmoord was, die zich aan steenen gekwetst en gekneusd, aan brandnetels gestoken en aan doornen opgereten had; die kreupel liep en bibberde, terwijl hij brommend, met vervaarlijke oogen, op mij aankwam, en wien de tanden in het hoofd klapperden, terwijl hij mij bij de kin vatte.

"O, snijd mij toch de keel niet af, mijnheer," bad ik angstig. "Och, doe dat toch niet, mijnheer!"

"Zeg me hoe je heet," zeide de man. "Gauw!"

"Pip, mijnheer."

"Nog eens," zeide de man, mij aanstarende. "Spreek op!"

"Pip, Pip, mijnheer."

"Wijs me waar je woont," zeide de man. "Wijs met je vinger."

Ik wees waar ons dorp lag, tusschen de elzeboomen en knotwilgen, een kwartieruurs of wat verder van de kerk.

Nadat de man mij een oogenblik had aangekeken, keerde hij mij het onderste boven en ledigde zoo mijne zakken. Ik had er niets in dan een stuk brood. Toen de kerk weder overeind kwam — want de man was zoo sterk en

vlug, dat hij ze eene buiteling deed maken, en ik de torenspits onder mijne voeten zag — toen de kerk weder overeind kwam, zeg ik, zat ik op een hoogen grafsteen te beven, terwijl hij met razende gulzigheid het brood opat.

"Jij kleine rekel," zeide de man, zijne lippen aflikkende. "Wat heb je een paar dikke koonen."

Ik geloof zelf dat ze dik waren, hoewel ik in dien tijd tamelijk klein voor mijne jaren en anders niet dik was.

"Verduiveld, als ik er niet in zou kunnen happen," zeide de man en schudde daarbij dreigend zijn hoofd, "en als ik er niet haast lust in heb!"

Ik gaf met grooten ernst mijne hoop te kennen, dat hij het niet zou doen, en hield mij steviger aan den grafsteen vast, waarop hij mij gezet had, gedeeltelijk om er op te blijven, en gedeeltelijk om niet in tranen uit te barsten.

"Nu dan, kijk hier," zeide de man. "Waar is je moeder?"

"Daar, mijnheer," zeide ik.

Hij schrikte, liep een eind weg, bleef toen staan en keek over zijn schouder.

"Daar, mijnheer," zeide ik schroomvallig tot opheldering. "Georgiana. Dat is mijne moeder."

"Zoo!" zeide hij terugkomende. "En is dat je vader, daar bij je moeder?"

"Ja, mijnheer, dat is zoo," antwoordde ik.

"Zoo!" zeide hij en bedacht zich eene poos. "Bij wien woon je dan — of heb je gewoond? want het is nog niet zeker dat ik je laat leven."

"Bij mijne zuster, mijnheer — jufvrouw Gargery — de vrouw van Jo Gargery, den smid, mijnheer."

"Smid!" zeide hij en keek omlaag naar zijn been.

Nadat hij verscheidene malen met een dreigend gezicht nu naar zijn been en dan naar mij had gekeken, kwam hij dicht naar den grafsteen, greep mij bij beide armen en wipte mij zoo ver als hij reiken kon achterover, zoodat zijne oogen starend in de mijne omlaag, en de mijne hulpeloos in de zijne omhoog zagen.

"Luister nu eens," zeide hij. "Het is de vraag, of je in het leven zult gelaten worden. Weet je wat eene vijl is?"

"Ja wel, mijnheer."

"En weet je wat proviand is?"

"Ja wel, mijnheer."

Bij elke vraag liet hij mij nog wat verder overwippen, zoodat ik mijne hulpeloosheid en mijn gevaar nog sterker moest gevoelen.

"Je moet me eene vijl brengen;" hierbij liet hij mij weder overwippen. "En je moet me proviand brengen." Wederom liet hij mij wippen. "Je moet me die allebei brengen." Wederom liet hij mij wippen. "Of ik zal je hart en je lever uithalen." Wederom liet hij mij wippen.

Ik was schrikkelijk bang en zoo duizelig, dat ik mij met beide handen aan hem vasthield en zeide: "Als je zoo vriendelijk woudt zijn, mijn-

heer, om mij als je blijft overeind te laten, dan zou ik misschien niet zoo raar worden, en misschien beter kunnen opletten."

Nu gaf hij mij een geduchten zet, zoodat ik geheel achterovervloog en de kerk over haar eigen weerhaan scheen te springen. Daarna bleef hij mij rechtop bij beide armen vasthouden en hield de volgende verschrikkelijke rede:

"Je brengt me, morgenochtend vroeg, die vijl en proviand. Dat breng je me, bij die oude batterij daar ginder. Dat doe je, en je spreekt er geen woord van; en je geeft er geen wenk hoe genaamd van, dat je me gezien hebt, of dat je iemand, die naar me gelijkt, of iemand wie het ook wezen mag, gezien hebt, en je zult in het leven gelaten worden. Als je dat niet doet, of maar het minste anders doet dan ik gezegd heb, dan zullen je hart en je lever uitgescheurd, gebraden en opgegeten worden. Ik ben niet alleen, zooals je misschien denkt dat ik ben. Ik heb nog een kameraad, die zich schuilhoudt, en in vergelijking van dien kameraad ben ik een engel. Die kameraad hoort wat ik zeg. Die kameraad heeft eene geheime manier, die hij alleen maar weet, om bij een jongen en bij zijn hart en zijne lever te komen. Het helpt een jongen niet, dat hij zich voor mijn kameraad wil verschuilen. Al heeft een jongen de deur op slot gedaan, en al ligt hij warm in bed, en al stopt hij er zich in en trekt het dek over zijn hoofd, en al denkt hij dan dat hij veilig is, mijn kameraad zal toch stil naar hem toekruipen en hem openscheuren. Ik heb nu al groote moeite, om te maken dat mijn kameraad je geen kwaad doet. Ik heb werk genoeg om hem van je darmen af te houden. Wel, wat zeg je nu?"

Ik zeide dat ik hem de vijl zou bezorgen en alle kliekjes eten, die ik krijgen kon, en dat ik 's morgens vroeg op de batterij bij hem zou komen. "Zeg dan, dat je dood mag vallen als je het niet doet!" zeide de man.

Ik zeide dit, en hij nam mij van den steen af. "Onthoud nu," vervolgde hij, "wat je beloofd hebt, en denk om mijn kameraad, en ga naar huis."

"Goedennacht, mijnheer!" stamelde ik.

"Daar is veel kans op," zeide hij, met een blik over de koude, drassige vlakte. "Ik wou dat ik een kikvorsch of een aal was."

Te gelijk sloeg hij zijne beide armen om zijn huiverend lijf — klemde zich zelf als het ware vast, om zich bij elkander te houden — en ging strompelend naar den lagen kerkhofmuur. Terwijl hij langzaam een weg zocht tusschen de brandnetels en doornstruiken, die de groene heuveltjes omzoomden, kwam het mijne jeugdige oogen voor, alsof hij de handen der dooden ontweek, die ze voorzichtig uit de graven opstaken, om hem bij zijn been te pakken en hem er in te trekken.

De polders geleken toen juist eene lange

zwarte horizontale streep, terwijl ik stilstond om hem na te zien; en de rivier geleek eene andere zoodanige streep, maar lang zoo breed of zoo zwart niet, en de lucht geleek naar een reeks van dof gloeiende, roode strepen met zwarte strepen vermengd. Op den kant der rivier kon ik flauw de twee eenige zwarte dingen in het gansche verschiep onderscheiden, die overeind schenen te staan; het eene daarvan was eene baak, waarnaar de schippers stuurden, en dat veel geleek op een vat zonder hoepels op een staak — een leelijk ding als men er dicht bij was; het andere was eene galg met een ketting, waaraan eens een zeeroover had gehangen. De man ging strompelend op dit laatste voorwerp af, als ware hij de zeeroover, die weder in het leven was gekomen en zich weder ging ophangen. Ik ontstelde toen ik daaraan dacht, en toen ik de koeien de koppen zag oplichten om hem na te kijken, stelde ik mij voor, dat zij ook zoo dachten. Ik keek overal rond naar den vreeselijken kameraad, maar kon geen spoor van hem ontdekken. Maar nu was ik weder bang geworden, en liep, zonder eene enkele maal stil te staan, naar huis.

II.

Mijne zuster, jufvrouw Gargery, was meer dan twintig jaren ouder dan ik, en had zich in hare eigene schatting en bij hare bureu een grooten naam gemaakt door dat zij mij, gelijk zij zelve het uitdrukte, met hare eigene handen had groot gebracht. Daar ik in dien tijd voor mij zelve moest uitdenken wat deze uitdrukking beteekende, en wist dat zij groote en harde handen had, en gewoon was die handen zeer onzacht op haar man zoowel als op mij zelve te laten neerkomen, begreep ik dat dit de beteekenis was van iemand met handen groot te brengen, en dat derhalve Jo Gargery en ik in dit opzicht gelijk stonden.

Mijne zuster was lang niet mooi, en ik was niet vreemd van het denkbeeld, dat zij hare handen ook moest gebruikt hebben om te maken dat Jo Gargery haar trouwde. Jo was een knap man, met krullen van vlasachtig haar aan beide zijden van zijn glad gezicht, en met oogen van zulk een onbestemd blauw, dat het scheen alsof het wit er door geloopen was. Hij was een goedaardig, zachtzinnig, onbezorgd en onnadenkend mensch — een soort van Hercules in kracht, en ook in zwakheid.

Mijne zuster had, bij hare zwarte haren en oogen, zulk eene sterk uitkomende roodheid van huid, dat ik somtijds dacht, of zij misschien om zich te wasschen eene muskaatrasp in plaats van zeep gebruikte. Zij was lang en beenderig, en had bijna altijd een groven boe-

zelaar voor, die van achteren met twee banden was vastgestrikt, en waaraan van voren een vierkante borstlap vastzat, die vol spelden en naalden stak. Zij rekende het zich zelve als eene groote verdienste, en Jo als eene groote schande toe, dat zij dien boezelaar zooveel droeg; hoewel ik waarlijk geene reden kon vinden waarom zij hem dragen moest, of waarom zij hem niet zoo dikwijls kon aflaten als zij wilde.

De smederij van Jo grensde aan ons huis, dat van hout gebouwd was, gelijk de meeste woningen in onze streek toen waren. Toen ik van het kerkhof naar huis kwam loopen, was de smederij gesloten, en zat Jo alleen in de keuken. Daar Jo en ik lotgenooten in het lijden waren en als zoodanig geheime gemeenschap met elkander hielden, deed Jo mij, zoodra ik de klink oplichtte en de deur binnenkeek, eene vertrouwelijke mededeeling.

"De vrouw is al wel twaalfmaal naar je gaan zoeken, Pip, en ze is nu alweer om je naar buiten."

"Zoo."

"Ja, Pip," zeide Jo. "En wat erger is, zij heeft Streeler meegenomen."

Bij dit akelige bericht draaide ik den eenigen knoop van mijn vestje om en om en keek zeer neerslachtig in het vuur. Streeler was een eindje rotting, half versleten door de aanraking met mijne gestreelde ribben.

"Zij ging zitten," zeide Jo, "en toen stond zij op, en pakte naar Streeler en stooft met eene vaart naar buiten. Zoo was het," zeide Jo, langzaam het vuur oppokende tusschen de onderste tralies van den haard. "Zij stooft met eene vaart naar buiten, Pip."

"Is zij al lang weg, Jo?" Ik behandelde hem altijd als een grooter soort van kind, en als niet meer dan mijns gelijke.

"Wel," zeide Jo, met een blik naar de houten klok, "dat zij de laatste maal zoo heenstooft, zal zoowat vijf minuten geleden zijn, Pip. Daar komt zij; kruip achter de deur, jongen, en schuif het drooghekje vóór je!"

Ik volgde dien raad. Mijne zuster smeedt, binnenkomende, de deur wijd open, en daar zij een hinderpaal vond, raadde zij oogenblikkelijk de oorzaak daarvan, en gebruikte Streeler om nader onderzoek te doen. Zij eindigde met mij — die haar in den huwelijksoorlog dikwijls tot projectiel diende — naar Jo te smijten, die mij, blijde dat hij mij maar in handen had, in den hoek van den schoorsteen duwde, en zeer bedaard zijn lang heen als eene verschansing vóór mij plaatste.

"Waar ben je geweest, apenkop?" zeide mijne zuster, met haar voet stampende. "Zeg me dadelijk wat je weer hebt uitgevoerd om me dood te plagen, of ik zal je in eens uit dien hoek halen, al was je vijftigmaal een Pip, of hij vijfhonderdmaal een Gargery."

"Ik ben maar naar het kerkhof geweest," zeide ik, huilende en mijne ribben wrijvende.

"Kerkhof!" herhaalde mijne zuster. "Zonder mij zou je al lang naar het kerkhof geweest en daar gebleven zijn. Wie heeft je met eigene handen groot gebracht?"

"Dat heb jij gedaan."

"En waarom heb ik dat gedaan, dat zou ik wel eens willen weten," riep mijne zuster uit.

"Dat weet ik niet," jankte ik.

"Ik weet het ook niet," zeide mijne zuster.

"Maar ik zou het nooit weer doen; dat weet ik wel. Ik mag met waarheid zeggen, dat ik nooit dezen boezelaar heb afgehad, sedert jij geboren zijt. Het is al erg genoeg de vrouw van een smid te zijn — en dat wel een Gargery — zonder nog jou moeder te wezen."

Terwijl ik droevig in het vuur keek, dwaalden mijne gedachten van dit onderwerp af; want de vluchteling buiten op het veld met de boei aan zijn been, de geheimzinnige kameraad, de vijl, de proviand, en de schrikkelijke belofte waaronder ik lag om onder dit herbergzame dak een diefstal te plegen, rezen in de gloeiende kolen voor mij op.

"Kerkhof!" zeide mijne zuster, terwijl zij Streeler weder op zijne plaats zette. "Je moogt wel kerkhof zeggen, jijlui twee." Een van ons beiden, om dit in het voorbijgaan aan te merken, had het woord geheel niet uitgesproken. "Je zult me met je beiden te zamen nog eens naar het kerkhof brengen, en een mooi paar zoudt je zijn als je me kwijt waart."

Terwijl zij het theegoed gereed zette, keek Jo over zijn been naar mij omlaag, als overlegde hij bij zich zelve wat voor een paar wij, onder de grievende omstandigheden die ons voorspeld werden, inderdaad zouden uitmaken. Daarna bleef hij met zijne rechterhand langs zijn vlassigen bakkebaard zitten strijken, terwijl hij met zijne blauwe oogen zijne vrouw overal volgde, gelijk hij gewoon was te doen als er huiselijk onweder aan de lucht was.

Mijne zuster had eene vinnige manier om boterhammen voor ons te snijden, waarvan zij nooit afweek. Eerst duwde zij met hare linkerhand het brood stijf tegen haar borstlap — waardoor er somtijds een naald of speld in kwam, die wij naderhand in den mond kregen. Dan nam zij wat boter (niet te veel) aan een mes en spreidde die op het brood op zekere apothekerachtige manier, alsof zij eene pleister smeerde, waarbij zij met eene kletsende behendigheid beide kanten van het mes gebruikte, en de boter langs de korst glad afstreek. Dan veegde zij het mes nog eens scherp af op den rand van de pleister, en zaagde eene dikke snee van het brood af, welke zij eindelijk, eer zij die van het brood afnam, in twee gelijke helften afhakte, waarvan Jo de eene en ik de andere kreeg.

Bij de tegenwoordige gelegenheid durfde ik, hoewel ik honger had, mijn stuk niet opeten. Ik voelde dat ik iets voor mijn geduchten bekende en zijn nog meer geduchten kameraad in voorraad moest houden. Ik wist wel dat mijne zuster zeer zuinig huishield, en ik bij mijne diefachtige nasporingen misschien niets in de etenskast zou vinden, dat ik mij kon toeëigenen. Ik besloot dus mijne homp brood met boter in de pijp van mijne broek te stoppen.

Om dit werkelijk te doen bevond ik dat ik eene ontzettende inspanning van vastberadenheid noodig had. Het was alsof ik moed moest vatten om van het dak van een hoog huis af te springen, of mij in een diep water te laten plompen; en deze moeielijkheid werd mij door den van niets bewusten Jo nog grooter gemaakt. In onze reeds vermelde vrijmetselarij als lotgenooten, was het onze gewoonte elkander bij ons eten te laten zien hoe wij met onzen maaltijd vorderden, door onze boterhammen nu en dan stilzwijgend voor elkander op te houden, om te toonen welk een hap wij gedaan hadden, en elkander zoo tot nieuwe pogingen aan te sporen. Dezen avond lokte Jo, door het vertoonen van zijn snel verminderend stuk, mij verscheidene malen uit om den gewonen vriendschappelijken wedstrijd aan te vangen; maar telkens vond hij mij met mijne bruine kom thee op de eene knie en mijne onaangeroerde boterham op de andere. Eindelijk bedacht ik met wanhoop dat ik mijn voornemen toch eens moest volbrengen, en dit doen moest met de geringste onwaarschijnlijkheid die de omstandigheden toelieten. Ik nam dus een oogenblik waar, dat Jo mij juist had aangezien, en stopte de boterham in mijne broekspijp.

Jo werd blijkbaar onrustig over mijn vermeend gebrek aan eetlust, en nam een peinzenden hap uit zijn stuk, dat hem niet meer scheen te smaken. Hij wentelde dien hap veel langer dan gewoonlijk in zijn mond, en slokte hem eindelijk als eene pil naar binnen. Juist wilde hij weder een hap nemen, en juist hield hij zijn hoofd opzijde om den brok beter te overgaper, toen het hem in het oog viel dat mijne boterham verdwenen was.

De verwondering en ontsteltenis, waarmede Jo op den drempel van zijn hap bleef stilstaan, waren te zeer in het oog vallend om de aandacht mijner zuster te ontsnappen.

"Wat is er nu weer?" zeide zij vinnig, terwijl zij haar kopje neerzette.

"Zeg eens, weet je wel," mompelde Jo, ernstig verwonderd zijn hoofd tegen mij schuddende. "Pip, mijn jongen, je zult je zelve een ongeluk toebrengen. Dat moet ergens blijven steken. Dat kun je niet gekauwd hebben, Pip."

"Wat is er nu weer?" zeide mijne zuster nog scherper dan te voren.

"Als je er nog wat van weerom kunt halen,

Pip, zou ik je dat aanraden," zeide Jo, zeer benauwd. "Men mag wel niet ongemaniert zijn, maar de gezondheid gaat toch vóór alles."

Nu was mijne zuster razend geworden. Zij stoof dus op Jo aan, pakte hem bij zijne bakkebaarden en bonkte zijn hoofd tegen den muur achter hem, terwijl ik vol schuldbesef zat toe te kijken.

"Nu zal je me misschien zeggen wat er is," zeide mijne zuster buiten adem, "in plaats van me zoo dom aan te kijken."

Jo keek haar even onnóozel aan, nam verbijsterd weder een hap, en keek toen weder naar mij.

"Je weet wel, Pip," zeide Jo plechtig, met dien laatsten hap achter zijne kiezen, en op een vertrouwelijk toon sprekende, alsof wij met ons beiden geheel alleen waren, "we zijn altijd goede vrienden geweest, en ik zou altijd de laatste zijn om je af te vallen. Maar zulk een" — hij verschoof zijn stoel, keek op den grond tusschen ons en toen weder naar mij — "zulk een vervaarlijk schrokken als dat!"

"Heeft hij zijn eten weer opgeschrokt?" riep mijne zuster.

"Ik weet wel, jongetje," zeide Jo, mij steeds aanziende, zonder naar zijne vrouw om te kijken, en met dien hap nog achter zijne kiezen, "ik heb ook wel geschrokt, toen ik zoo groot was als jij, dikwijls, en ik heb ook wel andere jongens zien schrokken; maar zulk een schrokken als dat heb ik nooit gezien. Het is een wonder, dat je het niet bestorven zijt!"

Mijne zuster dook naar mij en vischte mij bij de haren op, daarbij niets anders zeggende dan de geduchte woorden: "Kom dadelijk mee om in te nemen."

Een of andere kwakzalver had in dien tijd het teerwater als een algemeen geneesmiddel aangeprezen, en mijne zuster hield altijd een voorraad daarvan in de kast gereed, in het vaste geloof dat de geneeskraft van dit vocht met de walgelijkheid daarvan gelijk stond. In gewone tijden werd mij zooveel van dit elixir als een uitmuntend voorbehoedmiddel toegediend, dat ik de bewustheid omdroeg van overal, waar ik ging, den reuk eener nieuwe schutting mede te brengen. Op dezen avond vereischte het dringende van mijn toestand eene pint van dit mengsel, hetwelk mij, tot mijn grooter gemak, in de keel gegoten werd, terwijl mijne zuster mijn hoofd onder haar arm hield, gelijk eene laars in een laarzentrekker wordt gekneld. Jo kwam er met eene halve pint af; maar zooveel moest hij verzwelgen, omdat hij zoo raar geworden was. Naar mij zelve te oordeelen, zou ik zeggen dat hij naderhand raar werd, indien hij het te voren niet geweest was.

Het geweten is een vreeselijk ding, wanneer het iemand, hetzij man of jongen, beschuldigt; maar wanneer, in het geval van een jongen,

die geheime last samenwerkt met een anderen geheimen last in de pijp van zijne broek, is het (gelijk ik getuigen kan) eene zware straf. Het drukkende schuldbesef dat ik mijne zuster wilde gaan bestelen — het viel mij niet in dat ik Jo zou bestelen, want ik stelde mij nooit een stuk uit het huishouden als zijn eigendom voor — vereenigd met de noodzakelijkheid om, als ik zat of als ik om het een of ander, dat mij gelast werd te doen, de keuken moest doorgaan, altijd de eene hand op mijne verborgen boterham te houden, deed mij bijna zinneloos worden. En wanneer dan de wind, die over de vlakke kwam aansnuiven, het vuur deed opvlammen, meende ik buiten de stem van den man met den ijzeren ring om zijn been te hooren, die mij toeriep dat hij niet tot morgen kon of wilde honger lijden, maar nu terstond eten moest hebben. Dan weder dacht ik, als die kameraad, die met zooveel moeite weerhouden werd van zijne handen in mijn bloed te doopen, eens aan zijn ongeduld toegaf, of zich in den tijd vergiste, of meende dat hij nu van avond al aanspraak op mijn hart en lever had, in plaats van morgenochtend! Als ooit iemand de haren van angst te berge rezen, moeten de mijne dat toen gedaan hebben. Maar misschien is dat nooit met iemand gebeurd.

Het was 's avonds voor kerstmis, en ik moest van zeven tot acht uur, op de houten klok af, het poddingbeslag voor den anderen dag roeren. Ik beproefde dit met die zwaarte aan mijn been (hetgeen mij opnieuw deed denken aan den man met die zwaarte aan zijn been) en bevond dat het met die beweging hoogst moeilijk was de boterham te beletten bij mijn enkel uit mijne broekspijp te zakken. Gelukkig vond ik gelegenheid om eens weg te sluipen en dat gedeelte van mijn geweten op mijn zolderkamer te bergen.

"Luister!" zeide ik, toen ik met roeren gedaan had, en mij nog eens bij het vuur stond te warmen, eer ik naar bed gezonden werd. "Was dat een kanonschot, Jo?"

"Zoo!" zeide Jo. "Dan is er nog een boef aan den haal."

"Wat wil dat zeggen, Jo?" zeide ik.

Mijne zuster, die altijd zulke verklaringen op zich nam, zeide vinnig: "Weggeloopt, ontsnapt."

Terwijl mijne zuster met haar hoofd over haar naaiwerk gebogen zat, bewoog ik mijne lippen om Jo stil te vragen: "Wat is een boef?" waarop Jo door de beweging van zijne lippen een zeer uitvoerig antwoord gaf, waaruit ik niets anders kon opmaken dan het enkele woord "Pip."

"Er is gisteravond een boef ontsnapt," zeide Jo overluid, "na het avondschoot, en zij hebben toen een alarmschot gedaan. En nu schijnt het dat ze weer een alarmschot voor een ander doen."

"Wie schiet er dan?" zeide ik.

"Lastige jongen!" viel mijne zuster er op in, gramstorig van haar werk naar mij opkijkende. "Wat een vraagal. Doe geene vragen, dan zal men je geen leugens vertellen."

Het was niet heel beleefd voor haar zelve, dacht ik, zoo ingewikkeld te kennen te geven dat zij mij leugens zou vertellen, als ik vragen deed. Maar zij was nooit beleefd, of er moest gezelschap wezen.

Op dit punt deed Jo mijne nieuwsgierigheid nog aanmerkelijk toenemen, door bijzondere moeite te doen om zijn mond zeer wijd te openen en een woord te vormen dat ik voor "norsch" hield. Natuurlijk wees ik naar mijne zuster en vroeg met mijn mond, zonder geluid te geven: "Zij?" Maar Jo wilde daarvan in het geheel niet hooren, opende wederom zijn mond zeer wijd, en hijgde een zeer nadrukkelijk woord daaruit. Ik kon er evenwel niets van maken.

"Zuster," zeide ik eindelijk, als eene laatste toevlucht, "ik zou zoo graag willen weten — als het je niet veel schelen kan — waar dat schieten vandaan komt."

"God zegene dien jongen!" riep mijne zuster uit, op eene manier alsof zij eigenlijk dit niet meende, maar wel het tegendeel. "Van de Hulks."

"O," zeide ik, Jo aanzien. "Hulks!"

Jo gaf een verwijtend kuchje, alsof hij zeggen wilde: "Dat heb ik je immers gezegd."

"En als je blijft, wat is de Hulks?" zeide ik.

"Zoo gaat het altijd met dien jongen," riep mijne zuster uit, met hare naald naar mij wijzende en haar hoofd schuddende. "Geef hem antwoord op eene vraag, en dadelijk is hij met een dozijn andere klaar. De Hulks zijn de gevangenis-schepen, die daar op de rivier liggen."

"Ik zou wel eens willen weten wie op de schepen gevangen gezet worden, en waarom?"

Dit was te veel voor mijne zuster. Zij stond dadelijk op en zeide: "Luister eens, jongetje. Ik heb je niet met mijne eigene handen groot gebracht om me door je te laten doodplagen. Als ik dat gedaan had, zou ik wel blaam, maar geen lof verdiend hebben. Iemand wordt daar in de Hulks gezet omdat hij een moord gedaan, of gestolen, of valsche handteekeningen gemaakt, of allerlei ander kwaad gedaan heeft; maar altijd is zoo iemand begonnen met nieuwsgierige vragen te doen. En ga nu dadelijk naar bed."

Ik mocht nooit licht naar bed meenemen, en toen ik in het donker en met een tintelend hoofd de trap opging — want mijn zusters fingerhoed had op mijne hersenpan de tamboerijn gespeeld, om hare laatste woorden te accompagnereen — voelde ik eene akelige bewustheid van de nabijheid der gevangenis-schepen. Ik was duidelijk op weg daarheen. Ik was begonnen met nieuwsgierige vragen te doen, en was voornemens mijne zuster te bestelen.

Sedert dien tijd, die nu ver genoeg verwijderd

is, heb ik dikwijls gedacht dat weinige menschen weten welk een invloed de angst op een kind kan uitoefenen, als het dien angst moet geheim houden. Ik was doodelijk bang voor dien kameraad, die het op mijn hart en lever gemunt had; ik was doodelijk bang voor dien man met het geboeide been; ik was doodelijk bang voor mij zelve, die zich zulk eene schrikkelijke belofte had laten afdwingen; ik had geene hoop op redding door mijne alvermogenzuster, die mij altijd terugstiet; ik durf er niet aan denken, wat ik al in den angst over mijn geheim had kunnen doen, als men het van mij gevergde had.

Indien ik dien nacht sliep, was het slechts om mij te verbeelden, dat ik met een sterken springvloed de rivier afdreef naar de Hulks, en dat een spookachtige zeeroover mij, terwijl ik de galg voorbijdreef, door eene spreektrumpet toeriep, dat ik maar aan land moest komen en mij dadelijk laten ophangen. Ik was bang om in slaap te vallen, al had ik ook kunnen slapen, want ik wist dat ik met het eerste ochtendkrieken de etenskast moest bestelen. In den nacht kon ik dit niet doen, want men kon toen nog geen licht bekomen door een houtje aan te strijken; om licht aan te steken, had ik met staal en steen vuur moeten slaan en een gerucht maken, omtrent alsof de zeeroover zelf in zijne ketens rammelde.

Zoodra het groote zwart fluweelen doodkleed buiten mijn venstertje met grauwe doorweven werd, stond ik op en ging de trap af, terwijl elke krakende trede mij nariet: "Houd den dief!" en "Sta op, juffrouw Gargery!" In de kast, welke juist op dien tijd beter voorzien was dan gewoonlijk, schrikte ik geweldig van een bij de achterpooten hangenden haas, die ik mij verbeeldde dat, toen ik even omkeek, met zijne oogen knipte. Ik had geen tijd om mij hiervan te verzekeren, geen tijd om lang te kiezen, want ik moest mij haasten. Ik nam wat brood, eenige korsten kaas, omtrent een halven bal gehakt (dat ik alles met mijne boterham van den vorigen avond in mijn zakdoek knoopte), wat brandewijn uit eene kruik (dien ik in een fleschje overschonk, dat ik op mijn kamertje gebruikte om er heimelijk dien koppigen drank, anijs-dropwater, in te bereiden), een hammebeen, waar nog een weinige aanzat, en eene lekkere bolronde varkensvleesch-pastei. Ik zou bijna zonder die pastei zijn heengegaan, maar werd uitgelokt om bij eene plank te klimmen, ten einde te zien wat het was dat zoo zorgvuldig in een toegedekten schotel in een hoek was weggezet. Zoo vond ik de pastei en nam ze mede, in de hoop, dat zij niet bestemd was om zoo spoedig te worden opgegeten, en dus vooreerst niet gemist zou worden.

Er was in de keuken eene deur, die in de smederij uitkwam; deze deur deed ik open en

verschafte mij uit Jo's gereedschap eene vijl. Toen sloot en grendelde ik de deur weder, gelijk ik ze gevonden had, ging de deur uit, waardoor ik den vorigen avond in huis was gekomen, sloot deze insgelijks en liep op de polderlanden, die met een nevel bedekt voor mij lagen.

III.

Het weder was bij uitstek guur en vochtig. Ik had de droppels van buiten tegen de ruiten van mijn venstertje zien hangen, alsof een nachtspook daar gehuild had en het venster tot zakdoek had gebruikt. Nu zag ik het vocht op de kale heggen en het schrille gras, naar eene grove soort van spinnedraden gelijkende; zoo hing het tusschen de twijgen en de grashalmen. Op alle hekken was het vocht klam aangeslagen, en vóór mij lag de mist zoo dik, dat de houten wegwijzer, die de reizigers naar ons dorpie wees, — eene aanwijzing waarvan zij nimmer gebruik maakten, want zij kwamen er nooit heen — onzichtbaar voor mij bleef, tot ik er vlak onder was. Toen scheen die arm, terwijl ik er naar opkeek en de droppels er afdropen, een spookarm te zijn, die mij met de Hulks dreigde.

De mist werd nog dikker toen ik in de polders kwam, zoodat het scheen dat, in plaats dat ik naar de dingen toekwam, alle dingen naar mij toekwamen. Dit was voor een door schuld bekneld gemoed zeer onaangenaam. De hekken en dijken braken door den mist eensklaps op u los, alsof zij duidelijk riepen: "Een jongen met eene gestolene varkenspastei! Houd hem vast!" De koeien kwamen even onverwacht op mij aan, en schenen met hare starende oogen en dampende neusgaten: "Sta, kleine dief!" te roepen. Een zwarte os, met een witten kraag om — die voor mijn ontwakend geweten zelfs iets van een geestelijke had — keek mij zoo strak aan en draaide zoo beschuldigend zijn breeden kop, dat ik snikkend tegen hem uitstotterde: "Ik kon het niet helpen, mijnheer. Ik heb het niet voor mij zelve weggenomen." Waarop hij zijn kop liet zakken, een rookwolk uit zijn neus blies, zich omdraaide, met de achterpooten naar mij schopte, en met zijn staart zwaaiende verdween.

Al dien tijd liep ik op de rivier aan; maar hoe hard ik ook liep, ik kon mijne voeten niet verwarmen, waaraan de vochtige koude scheen te zijn vastgesmeed, gelijk de ijzeren ring om het been van den man, dien ik ging opzoeken, gesmeed was. Ik wist den weg naar de Batterij tamelijk juist, want ik was eens op een zondag met Jo daar naar toe geweest, die mij, op een oud kanon gezeten, gezegd had dat wij, als ik voor vast bij hem in de leer

was, nog vele prettige uitstapjes daarheen zouden doen. Evenwel bemerkte ik eindelijk, dat ik, door het verbijsterende van den mist, te ver rechtsaf was geraakt, en dus moest beproeven langs de rivier terug te gaan, over den dam van losse steenen boven de modder en de staken, die het vaarwater aanwezen. Met allen spoed dien weg langs gaande, was ik juist eene sloot overgekomen, — die ik wist dat zeer dicht bij de Batterij was, — en voorbij die sloot tegen eene hoogte opgekrabbeld, toen ik den man voor mij zag zitten. Hij zat met zijn rug naar mij toe, de armen over elkander geslagen en voorovergezakt, zwaar van den slaap.

Ik dacht dat hij er des te blijder om zou zijn als ik zoo onverwacht met zijn ontbijt aankwam, ging dus zachtjes naar hem toe en tikte hem op den schouder. Dadelijk sprong hij op, en het was dezelfde man niet, maar een ander.

En toch was ook deze man in een grof grijs pak gekleed, en had hij ook een ijzeren ring om zijn been, en was hij ook kreupel, en schor, en koud, en was hij alles wat de andere man was, behalve dat hij hetzelfde gezicht niet had, en een vilten hoed met een breeden rand ophad. Dit alles zag ik in een oogenblik, want ik had maar een oogenblik om het te zien; hij stiet een vloek uit, deed een slag naar mij — het was een lamme slag in den blinde, die mij niet raakte, maar hem zelve bijna omsmeet, want hij struikelde er door — en liep toen weg in den mist, in korten tijd nog tweemaal struikelende, eer hij verdwenen was.

“Dat is die kameraad!” dacht ik en voelde daarbij een steek door het hart. Ik geloof dat ik ook wel pijn in mijne lever zou gevoeld hebben, als ik geweten had waar die geplaatst was.

Kort daarop was ik aan de Batterij, en daar was de rechte man — met de armen om het lijf geslagen en kreupel heen en weer loopende, alsof hij den ganschen nacht niets anders gedaan had dan zoo heen en weer strompelen. Hij was akelig koud, dat zag ik. Ik verwachtte bijna, dat hij voor mijne oogen zou neervallen en van kou sterven. Zijne oogen keken ook zoo vreeselijk hongerig, dat het mij, toen ik hem de vijl gaf, inviel, dat hij misschien beproefd zou hebben die op te eten, als hij mijn pakje niet had gezien. Hij keerde mij nu niet het onderste boven, om te krijgen wat ik had, maar liet mij overeind staan, terwijl ik mijn pakje losmaakte en mijne zakken ledigde.

“Wat is er in die flesch, jongen?” zeide hij. “Brandewijn,” antwoordde ik.

Hij was reeds bezig met gehakt in zijne keel te stoppen op de allerwonderlijkste manier — meer alsof hij het haastig ergens bergen wilde, dan alsof hij at — maar liet dit staan om te drinken. Hij beefde ondertusschen zoo geweldig, dat hij blijkbaar moeite had om den hals van

de flesch tusschen zijne tanden te houden, zonder dien af te bijten.

“Ik denk, dat je koorts hebt,” zeide ik.

“Dat denk ik ook, jongen,” antwoordde hij.

“Die is hier heel erg,” zeide ik. “Je hebt op den grond geslapen, en de polders zijn schrikkelijk koortsig, en rheumatisch ook.”

“Ik zal mijn ontbijt nog wel ophebben eer me dat den dood doet,” zeide hij. “Ik zou het opeten al moest ik dadelijk daarop dáár aan die galg gehangen worden. Zoover zal ik de koorts wel meester worden, dat wil ik wedden.”

Hij schranste van het gehakt, het hammebeen, het brood, de kaas en de pastei, alles te gelijk, ondertusschen wantrouwig rondkijkende in den mist om ons heen, en dikwijls stilhoudende — zelfs zijne kaken stilhoudende — om te luisteren. Eenig wezenlijk of ingebeeld geluid op de rivier, of het ademen van een beest op het land deed hem telkens schrikken, en op eens zeide hij:

“Je bent immers geen verrader? Je hebt niemand meegebracht?”

“Neen, mijnheer. Neen!”

“En niemand besteld om je achterna te komen?”

“Neen!”

“Wel,” zeide hij. “Ik geloof je. Je zoudt wel een bloeddorstige hond moeten zijn, als je zoo jong kondt helpen om zulk een ellendig beest te jagen, dat al zoo dicht bij zijn dood en den mesthoop is gejaagd, als dit ellendige beest hier is.”

Er klokte iets in zijne keel, alsof hij een uurwerk in zijn binnenste had en dit zou gaan slaan; en hij wreef met zijne ruige mouw over zijne oogen.

Vol medelijden met zijn jammer, terwijl ik oplette hoe hij zich langzamerhand tot de pastei bepaalde, vatte ik moed om te zeggen: “Ik hoop dat het je smaakt.”

“Zeg je wat?”

“Ik hoop dat het je smaakt,” zei ik.

“Dankje, mijn jongen. Dat doet het.”

Ik had dikwijls naar onzen grooten hond staan kijken terwijl hij at; en nu merkte ik eene in het oog loopende overeenkomst op tusschen de manier van eten van dien hond en van dezen man. De man nam groote, driftige happen, evenals de hond. Hij slokte, of liever zwolg de brokken veel te snel en te haastig door, en keek onder het eten zijdelings hier- en daarheen, alsof hij dacht dat er aan alle kanten gevaar was, en dat er iemand komen zou om hem de pastei af te nemen. Hij was er al te angstig voor, dacht ik, om er het rechte plezier van te hebben, en ik achtte het niet mogelijk, dat er iemand met hem kon medeeten, of hij zou naar zijn gast bijten. In al deze opzichten geleek hij sprekend naar den hond.

“Ik ben bang, dat je niets voor hem zult overlaten,” zeide ik beschroomd, nadat ik eene poos

had getwijfeld of die aanmerking wel beleefd was. "En waar ik dit vandaan heb, is niets meer te krijgen." Het was deze bedenking, die mij eigenlijk bewoog zulk een wenk te geven.

"Voor hem overlaten? Voor wien?" zeide de man, onder het kauwen van een stuk pastei-korst.

"Voor dien kameraad, van wien je gesproken hebt — die bij je verscholen was."

"O!" antwoordde hij, met iets dat naar een barschen lach geleek. "Hij! Ja wel! Hij heeft geen eten noodig."

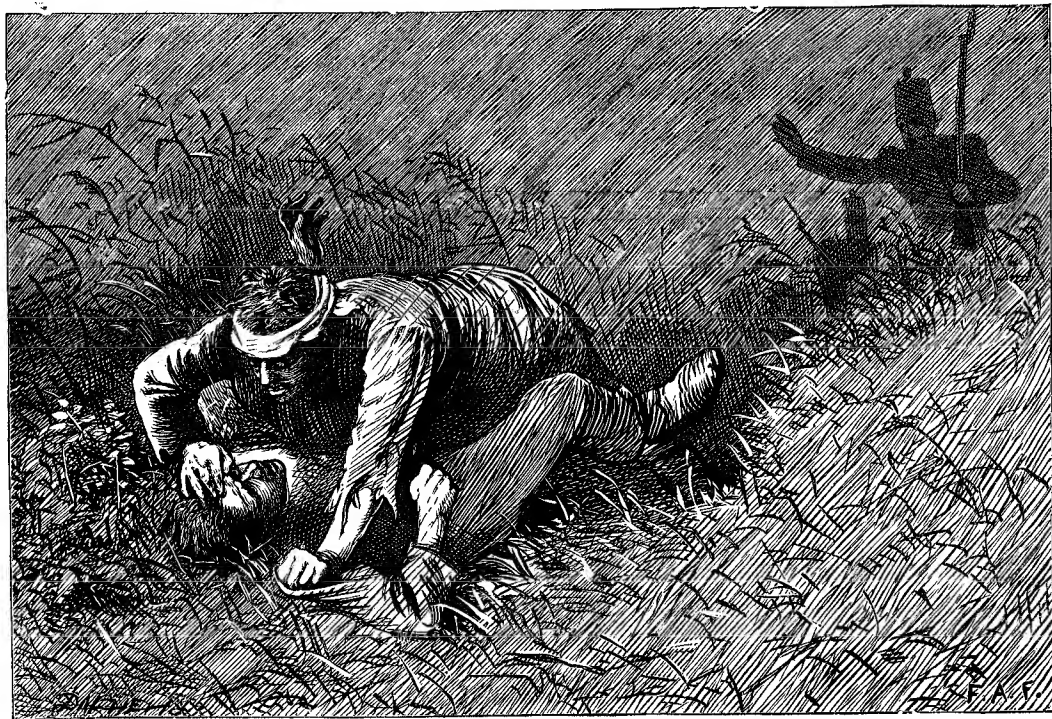
"Ik dacht dat hij er toch wel naar uitzag," zeide ik.

ken — "en met — met dezelfde reden om eene vijl te willen leenen. Heb je gisteravond het kanonschot niet gehoord?"

"Er is dus geschoten!" zeide hij bij zich zelve.

"Ik ben verwonderd, dat je daarvan niet zeker waart," antwoorde ik, "want wij hebben het thuis gehoord, en dat is veel verder af, en wij hadden de deur dicht."

"Ja, zie je wel," zeide hij. "Als iemand alleen op het veld is, met een licht hoofd en 'eene leege maag, halfdood van kou en gebrek, dan hoort hij den ganschen nacht niet anders dan kanonschoten en stemmen die roepen. Hooren, zeg ik? Hij ziet de soldaten, met hunne roode monteerin-

DE SERGEANT WAS DE EERSTE DIE DE PLEK BEREIKTE. (blz. 16.)

De man hield op met eten en zag mij zeer verwonderd en scherp uitvorschend aan.

"Uitzag? Wanneer?"

"Daar zoo meteen."

"Waar?"

"Daar ginder," zeide ik wijzende: "Daar over de sloot, waar ik hem vond zitten slapen en dacht dat jij het waart."

Hij greep mij bij mijn kraag en keek mij zoo strak aan, dat ik begon te denken dat zijne eerste gedachte weder bij hem opkwam om mij de keel af te snijden.

"Eveneens gekleed als jij, maar met een hoed op," zeide ik bevende; "en — en" — ik was zeer bezorgd om dit met kiesheid uit te druk-

gen, en het schijnsel van toortsen vooruit, aan alle kanten dicht om hem heen. Hij hoort zijn nummer en zijn naam roepen, hoort de geweren kletteren, hoort de commando's: "Vaardig! Leg aan! Houd hem goed onder schot!" en voelt zich aanpakken — en er is toch niets. Ik heb van nacht niet één, maar wel honderd patrouilles gezien en hun vervloekt gestamp hooren aankomen. En schieten? Wel ik heb den mist zien trillen van den dreun, nadat het al helder dag was. — Maar die man....." Hij had al het vorige gezegd, alsof hij vergeten was dat ik daar stond. "Heb je ook iets bijzonders aan hem opgemerkt?"

"Hij had zijn gezicht erg bezeerd," antwoordde

ik, mij nu herinnerende wat ik zelf nauwelijks wist dat ik gezien had.

"Toch hier niet?" zeide de man en gaf met zijne vlakke hand een ongenadigen slag op zijne linkerwang.

"Ja. Daar!"

"Waar is hij?" Hij stopte het weinige, dat er nog was, in de borst van zijn grijze buis. "Wijs me welken kant hij opgegaan is. Ik zal hem beetpakken als een bloedhond. Vervloekt dat ijzer aan mijn zeere been. Geef mij de vijl, jongen."

Ik wees in welke richting de andere verdwenen was en keek even dien kant heen. Hij zat echter al op het natte gras, en lette niet op mij, maar vijlde als dol aan zijne kluister, zonder zijn been te ontzien, dat eene oude geschaafde wond had en bloederig was, hetwelk hij even hard behandelde alsof hij niet meer gevoel had dan de vijl. Ik werd nu weder bang voor hem, nu hij zich tot zulk eene woeste drift had opgewonden, en was ook bang om langer van huis te blijven. Ik zeide hem dat ik gaan moest, maar hij gaf er geen acht op, en zoo dacht ik dat ik niet beter kon doen dan maar weg te sluipen. Het laatste dat ik van hem zag was zijn hoofd over zijne knie gebogen, terwijl hij nog driftig voortvijlde en ongeduldige vloeken mompelde op het ijzer en zijn been. Het laatste dat ik van hem hoorde, toen ik in den mist stilstond om te luisteren, was het nog steeds aanhoudende krassen van de vijl.

IV.

Ik verwachtte niets anders dan in de keuken een constable te vinden, die zat te wachten om mij vast te zetten. Doch niet alleen was er geen constable, maar had men zelfs nog niets van den diefstal ontdekt. Mijne zuster had het zeer druk om het huis voor de feestelijkheden van den dag in orde te brengen, en Jo was op den drempel van de keukendeur gezet om hem van het stofblik af te houden, — waarin zijn noodlot hem altijd vroeger of later deed trappen, wanneer mijne zuster den vloer veegde.

"En waar drommel ben jij geweest?" was de kerstmisgroet mijner zuster, toen ik en mijn geweten zich vertoonden.

Ik zeide dat ik de kerstzangers was gaan hooren.

"Zoo," merkte mijne zuster aan. "Je hadt wel erger kunnen doen."

Daar is geen twijfel aan, dacht ik.

"Misschien als ik geene smidsvrouw was en (wat hetzelfde is) geene slavin, die nooit haar boezelaar kan aflaten, zou ik ook wel de kerstzangers zijn gaan hooren," zeide mijne zuster.

"Ik houd ook veel van de kerstzangers, en dit is de eenige reden waarom ik ze nooit te hooren krijg."

Jo, die zich in de keuken had gewaagd, nadat het stofblik weg was, streek, als om zich te verontschuldigen, met den rug zijner hand over zijn neus, toen mijne zuster een blik naar hem sloeg; en toen zij hare oogen had afgewend, toonde hij mij heimelijk zijne gekruiste voorvingers, om door ons afgesproken teeken aan te duiden dat zijne vrouw in een slecht humeur was. Dit was zoozeer haar gewone toestand, dat Jo en ik onze vingers dikwijls weken lang in dezelfde houding hadden, evenals de op de grafsteenen gebeitelde kruisvaarders hunne beenen.

Wij zouden een keurig middagmaal hebben, dat uit een gepekelden varkenspoot met groenten en een paar gebraden kippen zou bestaan. Eene lekkere vleeschpastei was den vorigen dag gereedgemaakt, en de podding kookte al. Deze uitgestrekte voorbereidselen waren de oorzaak dat wij met een zeer haastig ontbijt werden afgeschiept; "want," zeide mijne zuster, "ik kan geen omslachtig opzetten, eten en wegwasschen hebben, met al wat ik nog te doen heb, dat kan ik je zeggen."

Zoo werden onze boterhammen ons toegediend alsof wij twee duizend man op een geforceerden marsch waren, in plaats van een man en een jongen thuis, en namen wij, met benauwde gezichten, onze slokken water en melk uit eene kan op de aanrechtbank. Intusschen hing mijne zuster schoone witte gordijnen op, en spelde een nieuw gebloemd valletje voor den wijden schoorsteen, en ging de kleine statiekamer aan den overkant van den gang openzetten, die anders nooit opengezet werd, maar den overigen tijd van het jaar in een koelen nevel van vloepapier gehuld was, die zich zelfs tot de vier witte steenen poedelhondjes uitstreckte, welke, met zwarte neuzen en bloemenmandjes in den bek, twee aan twee op den schoorsteenmantel stonden. Mijne zuster was eene zeer zindelijke huishoudster, maar verstond de kunst om hare zindelijkheid lastiger en onaangename te maken dan de morsigheid zelve. Zindelijkheid is nauw verwant aan godvreezendeheid, gelijk het spreekwoord zegt, en sommige lieden maken het eveneens met hun godsdienst.

Daar mijne zuster zooveel te doen had, zond zij slechts hare vertegenwoordigers naar de kerk; dat is te zeggen, Jo en ik zouden daarheen gaan. In zijn werkpak was Jo een welgemaakte, karakteristieke smid; maar in zijn feestgewaad geelk hij sprekend naar een vogelverschrikker in goeden doen. Niets dat hij aanhad paste hem of scheen hem toe te komen, en alles dat hij aanhad knelde. Bij de tegenwoordige feestgelegenheden kwam hij, toen zich het vroolijk klok-kengelui liet hooren, in zijn zondagsch boet-

gewaad, als een toonbeeld van ellende, de kamer uit. Wat mij betreft, ik geloof dat mijne zuster zich eenigszins verbeeld moet hebben, dat ik een jeugdig misdadiger was, dien een politiedienaar in de gedaante van een accoucheur haar (op mijn geboortedag) had overgegeven, om hem naar de beleedigde majesteit der wet te behandelen. Ik werd inderdaad altijd behandeld alsof ik met boos opzet, tegen alle regelen van godsdienst en zedelijkheid in en tegen de vermaningen mijner beste vrienden, in de wereld was gekomen. Zelfs wanneer ik een nieuw pak kleeren moest hebben, kreeg de kleermaker last om er een soort van strafgevangenis van te maken, en mij het vrije gebruik mijner leden vooral niet te gunnen.

Jo en ik moeten dus, toen wij naar de kerk gingen, een roerend schouwspel voor gevoelige harten hebben opgeleverd. Maar wat ik uitwendig leed, was nog niets bij hetgeen ik innerlijk doorstond. De angst die mij bevangen had als mijne zuster de etenskast naderde of de kamer uitging, kon alleen gelijk staan met de wroeging waarmede mijn gemoed vertoefde bij hetgeen mijne handen gedaan hadden. Onder den druk van mijn misdadig geheim dacht ik er over na, of de Kerk, wanneer ik het aan haar openbaarde, machtig genoeg zou zijn om mij voor de wraak van dien vreeselijken kameraad te beschermen. Ik kwam op het denkbeeld, of niet het oogenblik nadat de huwelijksgeboden waren afgelezen en de geestelijke zeide, dat diegenen, die iets te zeggen hadden, nu opgeroepen werden om zich te verklaren, de rechte tijd voor mij zou zijn om op te staan en een afzonderlijk onderhoud in de kerkekamer te verzoeken. Ik ben er lang niet zeker van dat ik onze kleine gemeente niet door zulk een ongewoon bedrijf zou verbaasd hebben, als het geen kerstdag, in plaats van zondag was geweest.

Mijnheer Wopsle, de kerkeknecht en voorlezer, zou bij ons ten eten komen, alsmede mijnheer Hubble de wagenmaker, met zijne vrouw, en oom Pumblechook (een oom van Jo, maar dien mijne zuster zich toeëigende), een welgesteld korenkooper in de naaste stad, die met zijne eigene sjees reed. Het etensuur was half twee. Toen Jo en ik thuis kwamen, vonden wij de tafel gedekt, mijne zuster gekleed, het eten klaar, de voordeur open (hetgeen anders nooit het geval was) om de gasten in te laten, en alles even prachtig. En nog geen woord van den diefstal!

Ik bleef echter even ongerust, tot het etensdij werd en de gasten kwamen. Mijnheer Wopsle, begaafd met een Romeinschen arendsneus en een hoog, blinkend, kaal voorhoofd, had eene zware basstem, waarop hij bijzonder grootsch was. Men zeide onder zijne kennissen, dat hij, als hij maar gewild had, den geestelijke door zijn lezen de stuipen op het lijf had kunnen jagen,

en hij zelf beleed, dat hij, als de Kerk maar vrij was (hij meende vrij voor algemeene mededinging), niet wanhopen zou er in op te klimmen. Daar de Kerk echter niet vrij was, was hij, gelijk ik gezegd heb, onze voorlezer. Maar hij liet het de "Amen's" duchtig misgelden, en als hij den psalm opgaf, waarbij hij altijd het geheele vers voorlas, keek hij eerst de geheele gemeente rond, als wilde hij zeggen: "Gij hebt mijn vriend daar omhoog gehoord; maar zeg mij nu eens wat ge hiervan denkt?"

Ik opende de deur voor de gasten — waarbij het schijnen moest, dat wij die deur altijd gebruikten — en wel het eerst voor mijnheer Wopsle, vervolgens voor mijnheer en jufvrouw Hubble en eindelijk voor oom Pumblechook. N. B. Ik mocht hem op zware straffen geen oom noemen.

"Jufvrouw Jo," zeide oom Pumblechook (een man van middelbare jaren, zwaarlijvig, kortademig en langzaam in zijne bewegingen, met een mond als een visch, doffe starende oogen en aschkleurig haar, dat recht overeind stond, zoodat hij er uitzag alsof hij zoo pas bijna gestikt was en eerst op het oogenblik was bijgekomen), "ik breng u, jufvrouw, om u mijn compliment met den dag te maken, ik breng u, jufvrouw, eene flesch Sherry en ik breng u, jufvrouw, eene flesch Portwijn."

Op elken kerstdag kwam hij, als geheel iets nieuws, met volmaakt dezelfde woorden aan en met eene flesch in elke hand. Op elken kerstdag antwoordde mijne zuster, gelijk zij nu deed: "Och, oom Pumblechook, dat is al te vriendelijk."

Op elken kerstdag hervatte hij, gelijk hij nu deed: "Het is niet meer dan gij verdient. En hoe vaart ge nu allemaal en hoe maakt het de halve schelling aan halfstuiverstukken?" waarmede hij mij bedoelde.

Wij aten bij deze gelegenheden in de keuken, maar verplaatsten ons, om de noten en sinaas-appelen te gebruiken, naar de pronkkamer, hetgeen eene verwisseling was, omtrent gelijk staande met Jo's verwisseling van zijn werkpak voor zijn zondagspak. Mijne zuster was bij deze gelegenheid bijzonder levendig, en over het geheel in het gezelschap van jufvrouw Hubble vriendelijker dan in eenigen anderen kring. Ik herinner mij jufvrouw Hubble als een krullig, scherpkantig persoontje in het hemelsblauw, dat altijd jeugdig bleef heeten, omdat, toen zij (ik weet niet hoelang geleden) met mijnheer Hubble trouwde, zij veel jonger was dan hij. Ik herinner mij mijnheer Hubble als een taai oud man, met hooge schouders en gebogen rug, die een reuk van zaagsel had en zijne beenen buitengemeen wijd van elkander zette, zoodat ik in mijne kindsche jaren eenige mijlen open land daartusschen zag, als ik hem op den weg zag aankomen.

Onder dit deftig gezelschap zou ik mij, al had ik de etenskast niet bestolen, in eene valsche

positie hebben gevoeld. Niet omdat ik aan een scherp hoek van de tafel zat ingeklemd, met de punt tegen mijne borst en de elleboog van oom Pumblechook nu en dan in mijn oog, en ook niet omdat ik niet mocht spreken (ik verlangde niet te spreken), en ook niet omdat ik onthaald werd op de schubbe uiteinden der kippebouten en die onsmakelijke kantjes van den schouderham, waarop het varken, toen het nog leefde, de minste reden had om trotsch te zijn. Neen, daarom zou ik niet gegeven hebben, als zij mij maar met vrede hadden gelaten. Maar dat wilden zij niet doen. Zij schenen te denken dat zij zich aan een verzuim schuldig maakten, als zij nalieten in het gesprek nu en dan op mij te doelen en mij een steek te geven. Ik had wel iets van een ongelukkigen kleinen stier in een Spaansch vechtperk, zoo vinnig werd ik aan alle kanten met zedelijke spietsen geprikt.

Het begon zoodra wij aan tafel zaten. Mijnheer Wopsle deed het gebed met eene theatrale declamatie — gelijk het mij nu voorkomt, eenigszins als eene vrome vermenging van den Geest in Hamlet en Richard den Derden — en besloot met de zeer gepaste bede, dat wij waarachtig dankbaar mochten zijn; waarop mijne zuster mij strak aanzag en met eene zacht verwijtende stem zeide: "Hoor je wel? Wees dankbaar!"

"Vooral," zeide mijnheer Pumblechook, "wees dankbaar, jongen, aan hen, die u met zooveel moeite hebben groot gebracht!"

Jufvrouw Hubble schudde haar hoofd, en mij beschouwende met een treurig voor gevoel dat het niet goed met mij zou afloopen, vroeg zij: "Hoe komt het dat kinderen nooit dankbaar zijn?" Dit zedelijke raadsel scheen voor het gezelschap te zwaar te zijn, totdat mijnheer Hubble het kort en krachtig oploste door te zeggen: "Natuurlijke boosheid." Toen prevelden allen: "Wel waar!" en zagen mij op eene bijzonder onaangename en personeele manier aan.

Jo's rang en invloed waren, als er gezelschap was, (zoo mogelijk) nog wat geringer dan als er geen was; maar hij hielp en troostte mij altijd zooveel hij op zijne manier kon, en onder het eten deed hij dit altijd door mij jus te geven, als er was. Vandaag was er overvloed van jus, en Jo lepelde omtrent eene pint op mijn bord.

Wat later onder den maaltijd gaf mijnheer Wopsle eene tamelijk scherpe kritiek van de gehoorde preek, en vermeldde daarbij, in het gewone onderstelde geval dat de Kerk "vrij" was, welk eene preek hij zou gehouden hebben. Na eenige punten van die rede te hebben opgesomd, merkte hij verder aan, dat hij het onderwerp der gehoorde preek slecht gekozen vond, hetgeen te minder verschoonlijk was, merkte hij aan, dewijl er zoovele onderwerpen "rondliepen."

"Wel waar alweder," zeide oom Pumblechook. "Dat hebt ge juist getroffen, mijnheer. Er loopen onderwerpen in menigte rond voor hem, die ze maar zout op den staart weet te strooien. Dat is alleen maar noodig. Iemand behoeft niet ver te zoeken naar een onderwerp, als hij zijn zoutvat maar klaar heeft. — Denk maar," vervolgde hij, na zich eene korte poos bedacht te hebben, "denk maar alleen aan ham. Daar hebt ge al een onderwerp. Als ge een onderwerp noodig hebt, denk dan maar aan ham."

"Wel waar, mijnheer. Menige zedeles voor de jeugd," zeide mijnheer Wopsle, en ik wist al, eer hij nog sprak, dat hij mij er bij zou halen, "kon uit dien tekst worden afgeleid."

"Luister daarnaar," duwde mijne zuster mij onder de hand toe.

Jo gaf mij nog wat jus.

"Zwijnen," vervolgde mijnheer Wopsle, met zijne zwaarste basstem, en wees met zijne vork naar mijn blozend gezicht, alsof hij mijn doopnaam noemde, "zwijnen waren de metgezellen van den Verloren Zoon. De vraatzucht der zwijnen wordt ons voorgehouden als een voorbeeld voor de jeugd." Ik vond dit heel mooi van hem, die de ham zoo geprezen had omdat zij zoo malsch en sappig was. "Wat verfoeilijk is in een varken, is nog meer verfoeilijk in een jongen."

"Of meisje," deed mijnheer Hubble aan de hand.

"Natuurlijk, of meisje, mijnheer Hubble," stemde mijnheer Wopsle eenigszins geraakt toe, "maar er is geen meisje hier aanwezig."

"Bovendien" zeide mijnheer Pumblechook, zich scherp naar mij omkeerende, "bedenk hoeveel reden ge hebt om dankbaar te zijn. Als ge eens als een varken geboren waart, zoudt ge dan wel hier zijn geweest? Zeker niet." —

"Tenzij in die gedaante," zeide mijnheer Wopsle, met een hoofdnik naar den schotel wijzende.

"Maar ik meen niet in die gedaante, mijnheer," antwoordde mijnheer Pumblechook, die niet gaarne in de rede gevallen werd. "Ik meen in het gezelschap van zijne ouderen en meerderen, zich vermakende en nut trekkende uit hun gesprek, en zich koesterende in den schoot der weelde. Zou hij dat dan gedaan hebben? Neen, zeker niet. En wat zou uwe bestemming dan zijn geweest?" daarbij keerde hij zich weder naar mij toe. "Gij zoudt volgens den marktprijs voor zoo — of zooveel schellingen zijn verkocht, en Dunstable de slachter zou bij u zijn gekomen, terwijl gij in uw stroo laagte, en zou u onder zijn linkerarm hebben opgepakt, en met zijne rechterhand zijn kiel hebben opgestroopt om een pennemes uit zijn vestzakje te halen, en zou u hebben laten doodbloeden. Dan zoudt ge niet met zooveel moeite zijn groot gebracht. Lang niet!"

Jo bood mij nog wat jus aan, die ik haast niet durfde nemen.

"Hij heeft u schrikkelijk veel moeite gegeven, jufvrouw," zeide jufvrouw Hubble, mijne zuster beklagende.

"Moeite?" herhaalde mijne zuster. "Moeite?" En toen begon zij eene geduchte lijst op te lezen van al de ziekten, waaraan ik mij had schuldig gemaakt, en al de misdrijven van slapeloosheid die ik gepleegd had, en al de hooge plaatsen waarvan ik afgevallen, en al de lage plaatsen waarin ik neergetuimeld was, en al de ongelukken die ik mij zelven had toegebracht, en al de malen die zij mij in het graf had gewenscht en ik weerspannig geweigerd had daarheen te gaan.

Ik geloof, dat de Romeinen elkander erg met hunne neuzen moeten gehinderd hebben. Misschien werden zij daardoor het rusteloze volk, dat zij geweest zijn. Hoe dit zij, mijnheer Wopple's arendsneus hinderde mij onder die optelling mijner wanbedrijven zoodanig, dat ik er gaarne in zou geknepen hebben tot hij het uitschreeuwde. Maar al wat ik tot dien tijd toe geleden had, was nog niets bij het akelige gevoel dat mij aangreep, toen de stilte werd verbroken, welke op het verslag mijner zuster gevolgd was, en waaronder iedereen (gelijk mij smartelijk bewust was) mij met afschuw en met verontwaardiging aanzag.

"En toch," zeide oom Pumblechook, het gezelschap zachtjes terugvoerende naar het onderwerp, waarvan het was afgedwaald, "ham — als ham en gekookt beschouwd — is ook machtig, niet waar?"

"Neem dan een beetje brandewijn, oom," zeide mijne zuster.

O hemel, daar kwam het eindelijk! Hij zou vinden dat de brandewijn slap was; hij zou daarvan spreken, en ik was verloren! Ik hield mij onder het tafellaken met beide handen stijf aan den poot van de tafel vast en wachtte mijn lot af.

Mijne zuster ging de kruik halen, kwam daarmee terug en schonk hem een glas brandewijn vol; niemand anders nam er van. De rampzalige man treuzelde met zijn glas — nam het op, keek er door tegen het licht — zette het weder neer — rekte mijne ellende. Ondertusschen ruimden mijne zuster en Jo de tafel af voor den podding en de pastei.

Ik kon mijne oogen niet van hem afhouden. Mij steeds met handen en voeten aan den poot der tafel vasthoudende, zag ik den rampzalige spelende met de vingers tegen zijn glas trommelen, het opnemen, glimlachend zijn hoofd achteroverbuigen en den brandewijn uitdrinken. Oogenblikkelijk daarna werd het gezelschap door sprakelooze ontzetting aangetast, daar oom Pumblechook overeind sprong, eenige malen in stuipachtigen kinkhoest-dans in het rond draaide en de deur uitvloog. Daarop werd hij door het venster zichtbaar, geweldig stampvoetende en

spuwende, en de afschuwelijkste gezichten trekkende, naar het scheen geheel zineloos.

Ik hield mij stevig vast, terwijl Jo en mijne zuster naar buiten snelden. Ik wist niet hoe ik het gedaan had, maar ik twijfelde niet of ik had hem op de eene of andere wijs vermoord. In mijn vreeselijken toestand was het eene verlichting voor mij, toen hij teruggebracht werd, en de gasten in het rond aanziende, alsof zij hem misselijk hadden gemaakt, op zijn stoel neerzank onder het uithijgen van het enkele woord: "Teer!"

Ik had den brandewijn uit de teerwaterkruik aangelengd. Ik wist, dat hij zoo meteen nog erger zou worden. Ik deed, gelijk een medium van den tegenwoordigen tijd, de tafel door mijne onzichtbare kracht bewegen.

"Teer!" riep mijne zuster vol verbazing uit. "Hoe zou daar teer in kunnen komen?"

Maar oom Pumblechook, die in deze keuken het hoogste gezag voerde, wilde geen woord hooren, wilde van de geheele zaak niets meer hooren, wuifde ze gebiedend met zijne hand weg, en vroeg om heeten jenevergrog. Mijne zuster, die onrustbarend nadenkend begon te worden, moest nu opstaan en de jenever, het heete water, de suiker en de citroenschillen bijeenhalen en samenmengen. Voor het oogenblik ten minste was ik gered. Ik hield mij nog aan den poot van de tafel vast, maar omkleemde dien nu met het vuur der dankbaarheid.

Langzamerhand werd ik bedaard genoeg om den poot los te laten en van den podding mede te eten. Oom Pumblechook at ook van den podding; allen deden dit. Deze schotel was weder afgehandeld en oom Pumblechook begon onder den streelenden invloed van den jenevergrog op te luiken. Ik begon te hopen, dat ik den dag nog wel zou doorkomen, toen mijne zuster tot Jo zeide: "Schoone borden — koud."

Dadelijk pakte ik den poot van de tafel weder, en drukte hem aan mijne borst, als ware hij de makker mijner jeugd en de vriend mijner ziel geweest. Ik voorzag wat er komen zou, en dat ik nu waarlijk verloren was.

"Gij moet nu tot besluit," zeide mijne zuster, met haar vriendelijksten toon hare gasten aansprekende, "een allerliefst en overheerlijk presentje van oom Pumblechook proeven."

Moeten? Laten zij maar niet hopen er van te proeven!

"Gij moet weten," zeide mijne zuster opstaande, "het is eene pastei, eene allerheerlijkste pastei."

De gasten mompelden hunne complimenten. Oom Pumblechook, bewust van zich bij zijne medemenschen verdienstelijk te hebben gemaakt, zeide (zeer levendig, alles in aanmerking genomen): "Wel, jufvrouw Jo, wij zullen ons best doen; laten wij die pastei eens aansnijden!"

Mijne zuster ging heen om ze te halen. Ik

hoorde hare stappen de etenskast naderen. Ik zag oom Pumblechook met zijn mes balanceeren. Ik zag den eetlust in de Romeinsche neusgaten van mijnheer Wopsle herleven. Ik hoorde mijnheer Hubble aanmerken, "dat men wel zulk een stukje pastei boven op allerlei andere dingen kon zetten, zonder eenig kwaad te veroorzaken;" ik hoorde Jo zeggen: "Je zult er ook van hebben, Pip." Ik ben er nooit volkomen zeker van geweest, of ik op dat oogenblik slechts in den geest een schreeuw van angst gaf, dan of het gezelschap dien schreeuw werkelijk te hooren kreeg. Ik voelde, dat ik het niet meer kon uithouden en moest wegloupen. Ik liet den poot van de tafel los, en snelde heen alsof het om mijn leven te doen was.

Maar ik liep niet verder dan de voordeur, want daar liep ik, met voorovergebogen hoofd, tegen een troep soldaten met geweren in, waarvan de een mij een paar handboeien toehield, met de woorden: "Zoo, daar ben je; gauw, kom maar mee!"

V.

De verschijning van een troep soldaten, die de kolven hunner geladen geweren kletterend op onzen drempel lieten vallen, deed het gezelschap vol verbazing van de tafel oprijzen, en was tevens de oorzaak dat mijne zuster, die met ledige handen van de etenskast terugkwam, eensklaps gestuit werd in hare jammerklacht: "Genadige hemel! Waar is de pastei gebleven!"

Ondertusschen waren de sergeant en ik de keuken binnengekomen, en had ik gedeeltelijk het gebruik mijner zinnen teruggekregen. Het was de sergeant, die mij had aangesproken, en nu stond hij het gezelschap in het rond aan te zien, terwijl hij zijne boeien met de rechterhand uitnoodigend scheen aan te bieden, en de linker op mijn schouder liet rusten.

"Neem mij niet kwalijk, heeren en dames," zeide de sergeant; "maar zooals ik aan de deur tegen dit jongetje heb gezegd" (hetgeen hij evenwel niet gedaan had), "ik ben op de jacht in naam van den koning, en ik wou den smid hebben."

"En waarom wou je hem hebben?" viel mijne zuster er op in, zich reeds boos makende dewijl iemand naar hem vroeg.

"Jufvrouw," antwoordde de galante sergeant, "voor mij zelf sprekende zou ik antwoorden, om de eer en het plezier te hebben van met zijne lieve vrouw kennis te maken; voor den koning sprekende, antwoord ik, omdat ik een klein karweitje wenschte gedaan te hebben."

Dit werd als wel aardig van den sergeant opgenomen, zoozeer zelfs, dat oom Pumblechook hoorbaar uitriep: "Mooi zoo!"

"Zie je wel, smid," hernam de sergeant, die nu Jo in het oog had gekregen, "wij hebben een ongelukje met die dingen gehad, en nu zie ik dat het slot van den eenen niet goed werkt en de scharnieren ook niet glad gaan. Maar wij hebben ze dadelijk noodig; wil je er dus eens een oogje over laten gaan?"

Jo liet er zijn oog over gaan en antwoordde, dat hij, om het gebrek te herstellen, vuur zou moeten aanmaken en wel een paar uren zou noodig hebben.

"Zoo," zeide de sergeant, die zeer bij de hand scheen. "Wil je er dan maar dadelijk aangaan, smid; want het is voor den dienst van Zijne Majesteit. En als mijne manschappen je een handje kunnen helpen, zullen ze hun best wel doen."

Daarmede riep hij zijne lieden, die toen één voor één de keuken binnenkamen en hunne geweren in een hoek bij elkander zetten. Daarna bleven zij staan dreuntelen, gelijk soldaten doen, nu met de handen losjes over elkander geslagen, dan met knie of schouder ergens tegen aan leunende, dan een riem wat verschuivende, dan de deur openende om met een stijven hals, over de hooge stropdas heen, naar buiten te spuwen.

Al deze dingen zag ik, zonder te weten dat ik ze zag, want ik was doodelijk benauwd. Toen ik echter begon te bemerken, dat de handboeien niet voor mij bestemd waren, en de militairen de pastei in zooverre meester waren geworden, dat zij die naar den achtergrond hadden verdrongen, kreeg ik wat meer van mijne bewustheid terug.

"Zoudt ge mij eens willen zeggen hoe laat het is?" zeide de sergeant, zich tot oom Pumblechook richtende, als een man wiens gebleken oordeelkunde hem in staat stelde om dit te weten.

"Even over half drie."

"Dan is het nog zoo erg niet," zeide de sergeant peinzende, "al moest ik hier bij de twee uren blijven, zal het nog wel gaan. Hoeveer is men hier wel van de polders af? Niet meer dan eene mijl, zou ik denken?"

"Juist eene mijl," zeide mijne zuster.

"Goed zoo. Dan zullen wij ze tegen schemeravond opjagen. Kort voor de schemering, zijn mijne orders. Dat zal gaan."

"Gevluchte misdadigers, sergeant?" vroeg mijnheer Wopsle, als iets dat van zelf sprak.

"Ja," antwoordde de sergeant, "twee. Het is tamelijk zeker, dat zij nog in de polders zijn, en vóór het vallen van den avond zullen ze niet probeeren er uit te komen. Heeft iemand hier iets van zulke kerels gezien?"

Iedereen, met uitzondering van mij zelven, zeide volmondig neen. Niemand dacht aan mij.

"Wel," zeide de sergeant, "zij zullen wel ondervinden dat zij omsingeld zijn, gauwer dan ze gedacht hadden. Nu, smid, als je klaar bent. Zijne Majesteit de Koning is ook klaar."

Jo had rok, vest en das afgelegd, zijn ledereen schootsvel voorgedaan, en ging nu naar de smederij. Een der soldaten opende de houten luiken, een ander maakte het vuur aan, een derde zette zich aan den blaasbalg, de anderen schaarden zich om de vlam, die spoedig brullend opsloeg. Toen begon Jo te hameren en te klinken, en wij allen bleven toekijken.

Belangstelling in de verwachte menschenjacht hield niet alleen ieders aandacht geboeid, maar was zelfs voldoende om mijne zuster mild te doen worden. Zij tapte eene kan bier uit het vat voor de soldaten, en noodigde den sergeant om een glas brandewijn te drinken. Maar oom Pumblechook zeide met zekere scherpheid: "Geef hem wijn, jufvrouw. Ik ben zeker, dat daar geen teer in zal zijn;" waarop de sergeant hem bedankte en zeide dat hij, daar hij zijn drank liever zonder teer had, bij voorkeur wijn zou drinken, als het niet ongelegen kwam. Toen de wijn hem gegeven was, dronk hij de gezondheid van Zijne Majesteit en de wenschen van dezen dag, ledigde in eens zijn glas en smakte met de lippen.

"Een goed wijntje, niet waar, sergeant?" zeide oom Pumblechook.

"Ik zal u eens wat zeggen," antwoordde de sergeant. "Ik geloof dat dit wijntje van u afkomstig is."

"Zoo, zoo. Waarom?" zeide oom Pumblechook, met een half gesmoorden lach.

"Omdat," antwoordde de sergeant, hem op den schouder kloppende, "omdat je een man bent, die het wel weet."

"Dunkt je dat?" zeide oom Pumblechook met zijn vorigen lach. "Neem dan nog een glas."

"Met u," zeide de sergeant. "En klinken zooals het behoort. De rand van mijn glas tegen den voet van het uwe, en de rand van het uwe tegen den voet van het mijne. — Eens — tweemaal — dat is de beste muziek. Uwe gezondheid. Dat ge duizend jaar moogt leven, en nooit slechter oordeel hebben over de rechte soort dan ge op dit oogenblik hebt."

De sergeant ledigde zijn glas wederom in eens en scheen volkomen bereid om er nog een te nemen. Ik lette er op, dat oom Pumblechook in zijne gastvrijheid scheen te vergeten, dat hij den wijn present had gedaan, maar mijne zuster de flesch uit de hand nam en er al de eer van had van ze in eene vlaag van gulheid te laten rondgaan. Zelfs ik kreeg er wat van. En hij was zoo mild met den wijn, dat hij ook om de andere flesch vroeg en deze met dezelfde vrijgevigheid rondschonk, toen de eerste ledig was.

Toen ik voor mij keek, terwijl zij allen zoo om het vuur stonden en zich vermaakten, viel mij de gedachte in, welk eene verschrikkelijk goede saus voor een maaltijd mijn voortvluchtige vriend daar buiten toch was. Zij hadden

zich niet de vierde part zooveel vermaakt, voordat het feest door de van hem uitgaande opgewondenheid werd vervroolijkt. Thans waren allen in de levendigste verwachting dat "de twee schelmen" gepakt zouden worden, en terwijl de blaasbalg om hen scheen te brullen, het vuur naar hen te flikkeren, de rook zich weg te haasten om hen te vervolgen, Jo om hen scheen te hameren en te klinken, en al de zwarte schaduwen op de muren dreigend tegen hen schenen te schudden, wanneer de vlam beurtelings opsteeg en zonk en de roode vonken rondvlogen en wegstierven, was het voor mijne medelijdende jeugdige verbeelding alsof de namiddaglucht daar buiten ter wille van hen, de arme ellendelingen, zoo bleek geworden was.

Eindelijk was Jo's karweitje gedaan en hield het brullen en hameren op. Toen Jo zijn rok aantrok, vatte hij moed om voor te stellen, dat eenigen van ons met de soldaten zouden medegaan, om te zien hoe de jacht afliep. Oom Pumblechook en mijnheer Hubble bedankten daarvoor, daar zij liever een pijpje wilden rooken en bij de dames blijven; maar mijnheer Wopsle zeide, dat hij wel gaan wilde; Jo zeide dat hij er wel toe genegen was en mij wilde medenemen, indien zijne vrouw dit goedvond. Wij zouden zeker nooit verlof van haar gekregen hebben, als zij ook niet nieuwsgierig was geweest om alles van de zaak te weten. Thans maakte zij slechts het beding: "Als je den jongen met een aan stukken geschoten hoofd terugbrengt, moet ge niet denken dat ik het weer maken zal."

De sergeant nam afscheid — zeer beleefd van de dames, en van oom Pumblechook als van een ouden kameraad, schoon ik er aan twijfel of hij onder droge omstandigheden wel zoo gevoelig was voor de verdiensten van dien heer, als wanneer er iets vochtigs rondging. Zijne manschappen hernamen hunne geweren en schaarden zich in gelid. Mijnheer Wopsle, Jo en ik ontvingen streng bevel om achteraan te blijven en, als wij in de polders waren, geen woord te spreken. Terwijl wij allen in de gure lucht waren en stevig voortstapten naar onze taak, fluisterde ik Jo den landverraderlijken wensch toe: "Ik hoop, Jo, dat wij ze niet zullen krijgen." En Jo fluisterde mij toe: "Ik zou wel een schelling willen geven, als ze al weg waren, Pip."

Wij kregen geen geleide van nieuwsgierigen uit het dorp, want het weer was koud en dreigend, de weg slecht, de duisternis naderde, en de dorpelingen hadden in huis goede vuren aan en vierden den feestdag. Eenige gezichten vertoonden zich voor de gloeiende vensters, maar niemand kwam buiten. Wij gingen den wegwijzer voorbij en hielden recht op het kerkhof aan. Daar hielden wij eenige minuten halt op een teeken van des sergeants hand, terwijl

eenige van zijne lieden zich tusschen de graven verstrooiden en het kerkportaal onderzochten. Zij kwamen terug zonder iets gevonden te hebben, en toen sloegen wij de opene polders in, door het hek in den zijmuur van het kerkhof. Eene vinnige bui van sneeuw en hagel kwam ons hier met den oostenwind te gemoet ratelen, en Jo nam mij op zijn rug.

Nu wij op de akelige vlakte waren, waar zij weinig dachten dat ik vóór acht of negen uren geweest was en beide mannen verscholen had gezien, bedacht ik voor de eerste maal, met grooten angst, of, als wij bij hen kwamen, mijn meer bijzondere bekende zou meenen, dat ik het was, die de soldaten daar gebracht had? Hij had mij gevraagd of ik een verrader was, en gezegd, dat ik een bloeddorstige hond zou moeten zijn, als ik jacht op hem hielp maken. Zou hij nu gelooven, dat ik een verrader en een hond was, en hem had overgeleverd?

Het baatte niet dat ik mij zelven nu deze vraag deed. Daar was ik, op Jo's rug gezeten, en daar was Jo onder mij, als een jachtpaard over de slooten springende, en mijnheer Wopsle aansporende om niet op zijn Romeinschen neus te tuimelen en bij ons te blijven. De soldaten waren voor ons uit en besloegen eene tamelijk uitgestrekte linie, met eene tusschenruimte tusschen den een en den ander. Wij sloegen den weg in, dien ik in het begin had gehouden, en waarvan de mist mij had doen afdwalen. Thans was de mist nog niet gevallen, of de wind had hem verdreven. In den lagen rooden gloed der ondergaande zon waren de boot, de galg, de aardhoogte der Batterij en de overzijde der rivier duidelijk zichtbaar, schoon alles van dezelfde waterige loodkleur.

Terwijl mijn hart als een smidshamer tegen Jo's schouder sloeg, keek ik overal rond naar een spoor van de vluchtelingen. Ik zag niets en hoorde niets. Mijnheer Wopsle had mij reeds meer dan eens doen schrikken door zijn blazen en hijgen; maar ik kende die geluiden nu, en wist, dat ze niets met het doel van onzen tocht te maken hadden. Eens schrikte ik hevig, toen ik dacht, dat ik de vijl nog hoorde; doch het was maar een schaapsklokje. De schapen hielden op met grazen en keken schroomvallig naar ons op; en de koeien, met hare koppen van den wind en den hagel afgekeerd, staarden ons toornig aan, als hielden zij ons verantwoordelijk voor beide onaangenaamheden; maar behalve deze dingen en het sidderen van den stervenden dag in ieder grashalmpje, was er niets dat de akelige stilte verstoorde.

De soldaten trokken voort in de richting van de oude Batterij, en wij hielden ons een weinig achter hen, toen wij allen eensklaps werden gestuit, want op de vleugelen van den wind kwam ons een luide, lang uitgerekte kreet te gemoet. Deze kreet, die op eenigen afstand uit het oosten

scheen te komen, werd spoedig herhaald, en nu scheen het, naar de verwardheid van het geluid te oordeelen, dat er twee of meer stemmen tegelijk klonken.

De sergeant en zijne naaste manschappen spraken mompelend daarover, toen Jo en ik bij hen kwamen. Na nog een oogenblik luisterens, was Jo (die er goed over oordeelen kon) van hun gevoelen, en mijnheer Wopsle (die niet er goed over oordeelen kon) insgelijks. De sergeant, spoedig beraden, beval dat het geroep niet beantwoord zou worden, maar dat men van richting zou veranderen en zijne manschappen er met gezwinden pas op af zouden gaan. Wij zwenkten dus rechtstaf, waar het oosten lag, en Jo rende zoo verbazend voort, dat ik moeite had om te blijven zitten.

Voort ging het, de dijkes op en af, en over hekken en door slooten en biezen heen, plassend en krakend, zonder dat iemand er om gaf waar hij liep. Toen wij nader bij het geroep kwamen, bleek het hoe langer zoo duidelijker, dat het door meer dan ééne stem werd voortgebracht. Soms scheen het geheel op te houden, en dan bleven de soldaten stilstaan. Als het weder uitbrak, liepen de soldaten nog harder dan te voren, en wij hen achterna. In korten tijd kwamen wij zoo nabij, dat wij eene stem: "Moord!" en eene andere: "Gevangenen! Wegloopers! Wacht! Hierheen naar de weggeloope gevangenen!" hoorden roepen. Toen schenen beide stemmen in eene worsteling gesmoord te worden, en daarop barstten zij weder uit; en toen dit gebeurde, liepen de soldaten als herten, en Jo insgelijks.

De sergeant was de eerste die de plek bereikte, waar het geroep zich liet hooren, en twee van zijne mannen waren hem dicht op de hielen. Zij hadden het geweer aangelegd en den haan gespannen, toen wij bij hen kwamen.

"Hier zijn ze allebei!" riep de sergeant hijgend, terwijl hij op den bodem eener sloot worstelde. "Geeft u over! Br, wat een paar wilde beesten! Laat elkaar los!"

Het water plaste, de modder vloog in het rond, vloeken werden uitgebraakt en slagen uitgedeeld, toen er nog eenigen in de sloot sprongen om den sergeant te helpen, en daar, één voor één, mijn bekende en den anderen vluchteling er uit haalden. Beiden bloeden en hijgden, worstelden en vloekten; maar natuurlijk herkende ik hen terstond.

"Onthoud het," zeide mijn bekende, het bloed met zijne gescheurde mouw van zijn gezicht vegende en de uitgeplukte haren van zijne vingers schuddende. "Ik heb hem gepakt! Ik heb hem u overgeleverd! Onthoud dat!"

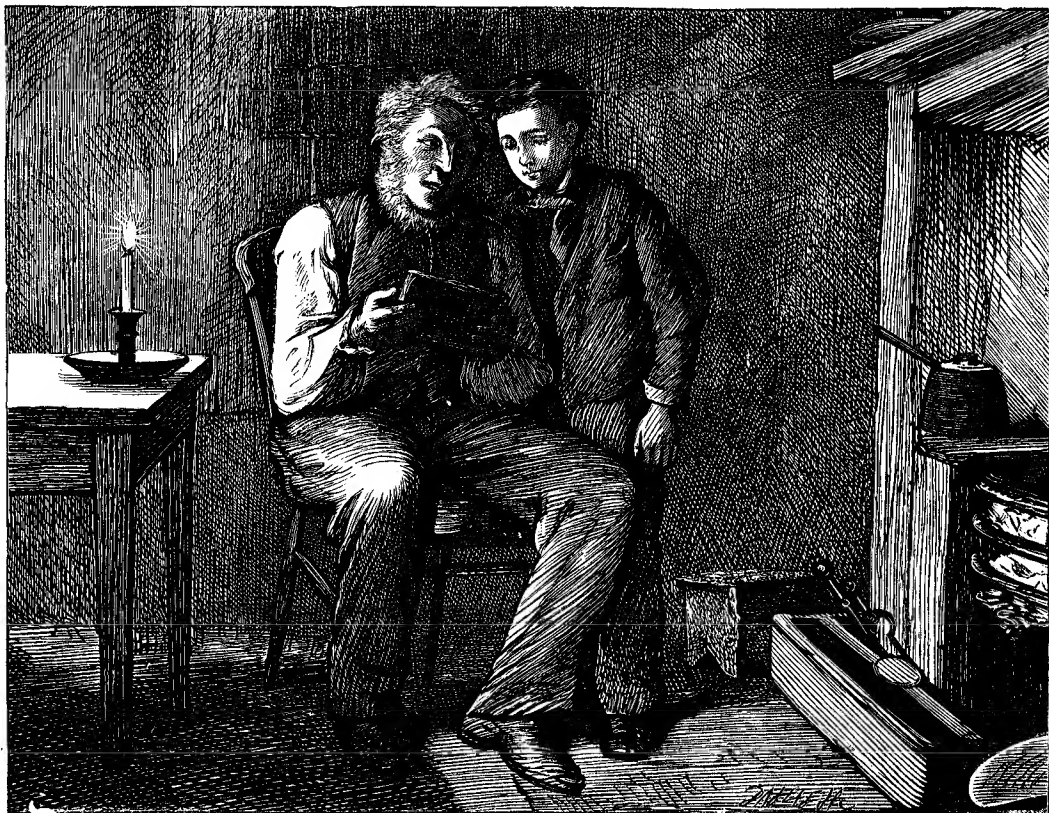
"Daar behoef je niet op te roemen," zeide de sergeant, "dat zal je weinig goeddoen, jongetje; want je bent in hetzelfde geval. Handboeien hier!"

"Ik verwacht ook niet dat het me goed zal doen. Ik verlang niet, dat het mij meer goed zal doen dan het nu doet," zeide mijn bekende met een schamperen lach. "Ik heb hem gepakt. Dat weet hij. Dat is mij genoeg."

De andere vluchteling was akelig om aan te zien; behalve de oude kneuzing aan den linkerkant van zijn gezicht, scheen hij nu overal gekneusd en gescheurd te zijn. Hij kon geen adem krijgen om te spreken, zoolang ze niet beiden afzonderlijk geboeid waren, maar hield zich aan een soldaat vast om niet te vallen.

willen vermoorden. Weest daar getuigen van."

"Luister eens!" zeide mijn bekende tot den sergeant. "Geheel alleen ben ik van het schip afgekomen; en ik had ook wel van deze doodelijke koude vlakten kunnen afkomen — zie maar naar mijn been; je zult er niet veel ijzer meer aan vinden — als ik niet ontdekt had dat hij hier was. Hem laten vrijkomen? Hem zijn voordeel laten doen met het middel, dat ik ontdekt had? Hem nog eens een werktuig van mij laten maken? Nog eens? Neen, neen, neen! Al had ik daar op den bodem moeten sterven," daarbij wees hij

"WEL, HIER STAAT EENE J," ZEIDE JO, "EN EENE O, DIE NIET BETER KUNNEN!" (blz. 21.)

"Onthoud het, wacht! — hij heeft me willen vermoorden," waren zijne eerste woorden.

"Willen vermoorden!" zeide mijn bekende smalend. "Willen, en niet doen? Ik heb hem gepakt en hem overgeleverd; dat heb ik gedaan. Ik heb hem niet alleen belet uit de polders te komen, maar ik heb hem hierheen gesleept — heb hem zoover teruggesleept. Hij is een gentleman, met uw believen, die schavuit. Nu heeft door mij het schip zijn gentleman terug. Hem vermoorden? Wel de moeite waard hem te vermoorden, als ik wat ergers kon doen en hem terugbrengen."

De ander hijgde nog uit: "Hij heeft me —

met een zwaai van zijne geboeide handen naar de sloot, "dan zou ik hem toch nog dood hebben vastgehouden, tot je hem bij mij hadt gevonden."

De andere vluchteling, die blijkbaar zeer benauwd voor zijn makker was, herhaalde: "Hij heeft me willen vermoorden. Ik zou een lijk zijn geweest, als je niet hier gekomen waart."

"Hij liegt," riep mijn bekende met woeste drift. "Hij is een leugenaar geboren en zal een leugenaar sterven. Zie maar in zijn gezicht; staat het daar niet geschreven? Laat hij mij maar met die oogen durven aanzien. Ik tart hem om dat te doen."

De ander zag, met eene poging om verachtelijk te glimlachen — hoewel hij het zenuwachtige trekken van zijn mond niet genoeg bedwingen kon om daaraan eenige bepaalde uitdrukking te geven, — de soldaten aan, en in het rond naar het land en de lucht, maar zag voorzeker den spreker niet aan.

“Zie je hem wel?” vervolgde mijn bekende. “Zie je wel wat een schavuit hij is? Zie je die dwalende, bange oogen wel? Zoo keek hij ook toen wij samen te recht stonden. Hij heeft mij nooit aangezien.”

De ander, wiens droge lippen steeds krampachtig trokken, terwijl zijne oogen rusteloos rondzwierven, keerde ze eindelijk even naar den spreker toe, met de woorden: “Je bent ook wat om aan te zien,” terwijl hij een half smalenden blik op de geboeide handen sloeg. Nu werd mijn bekende zoo razend, dat hij op den ander zou zijn aangevlogen, als de soldaten hem niet hadden tegengehouden.

“Heb ik je niet gezegd,” zeide de andere vluchteling toen, “dat hij mij vermoorden zou, als hij maar kon?” En iedereen kon zien dat hij beefde van angst, en dat er zonderlinge witte vlokken, als lichte sneeuw, op zijne lippen kwamen.

“Genoeg gepraat,” zeide de sergeant. “Steek de flambouwen aan.”

Terwijl een van de soldaten, die in plaats van een geweer eene mand droeg, zich op eene knie liet zakken om die mand te openen, keek mijn bekende voor de eerste maal rond, en nu zag hij mij. Ik was, toen wij aankwamen, van Jo's rug afgestegen, en sedert op den kant der sloot blijven staan. Ik zag hem strak aan toen hij mij aanzag en bewoog even mijne handen en schudde mijn hoofd. Ik had er op gewacht dat hij mij zien zou, om dan te beproeven hem van mijne onschuld te overtuigen. Het bleek mij niet of hij mijne meening begreep, want hij gaf mij een blik, dien ik niet verstond, en dat alles ging in een oogwenk voorbij. Maar al had hij mij een uur of een dag lang aangezien, dan zou ik mij naderhand zijn gezicht toch niet duidelijker herinnerd hebben.

De soldaat met de mand stak weldra drie of vier flambouwen aan, hield eene daarvan voor zich zelve en deelde de anderen uit. Vroeger was het bijna donker geweest, maar nu scheen het nog veel donkerder, en kort daarop zeer donker. Eer wij die plek verlieten, schoten vier soldaten, in een kring staande, tweemaal in de lucht. Weldra zagen wij andere flambouwen aansteken op eenigen afstand achter ons, en nog andere aan den overkant der rivier. “Alles in orde,” zeide de sergeant. “Voorwaarts, marsch!”

Wij waren nog niet ver gekomen, toen er voor ons uit drie kanonschoten werden gelost, met een dreun, die iets binnen in mijn oor

scheen te doen barsten. “Je wordt aan boord gewacht,” zeide de sergeant tot mijn vluchteling. “Ze weten al dat je komt. Spartel maar niet. Sluit op daar!”

De twee werden van elkander afgescheiden gehouden, en ieder was door eene afzonderlijke wacht omringd. Ik hield Jo nu bij de hand, en Jo droeg eene van de flambouwen. Mijnheer Wopsle had terug willen gaan, maar Jo wilde zien hoe alles zou afloopen, en zoo gingen wij met den troep mede. Er was nu een tamelijk goed pad, meestal langs den kant der rivier, nu en dan afgebroken waar eene sloot kwam, met een windmolentje en een duikersluisje daarbij. Als ik omkeek, zag ik de andere lichten ons nakomen. De flambouwen, die wij droegen, lieten groote vuurdroppels op ons spoor vallen, en ook deze zag ik liggen branden en rooken. Anders zag ik niets dan zware duisternis. Onze lichten verwarmden door hunne harsachtige vlam de lucht om ons heen, en de twee gevangenen, die tusschen de geweren voortstompelden, schenen daarin wel eenig behagen te hebben. Wij konden niet snel voortkomen, omdat zij zoo kreupel waren, en twee- of driemaal moesten wij halt houden om hen te laten rusten.

Nadat wij omtrent een uur zoo hadden voortgesukkeld, kwamen wij aan eene ruwe houten hut en eene aanlegplaats. Er was eene wacht in die hut; men riep ons aan, en de sergeant antwoordde. Toen wij de hut binnengingen, vonden wij daar een reuk van tabak en witkalk, een helder brandend vuur, eene lamp, een geweerrek, eene trom en eene lage houten bedstee, zoo groot dat daarin wel twaalf soldaten te gelijk konden slapen. Drie of vier soldaten, die daar met hunne jas aan op de planken lagen, stelden niet veel belang in ons, maar lichtten slechts even het hoofd op, keken ons slaperig aan, en lieten zich weder zakken. De sergeant maakte een soort van rapport en schreef iets in een boek, en toen werd de vluchteling, dien ik den anderen vluchteling noem, door zijne wacht weggebracht, om het eerst aan boord te gaan.

Mijn vluchteling keek mij in het geheel niet aan, behalve dien eenen keer. Terwijl wij in de hut wachtten, stond hij voor het vuur peinzend daarin te staren, of zette zijne voeten beurtelings op den haardrand en keek deze peinzend aan, als beklaagde hij ze over hetgeen zij hadden uitgestaan. Op eens keerde hij zich naar den sergeant en zeide:

“Ik wenschte iets te zeggen wat deze vlucht van mij betreft. Het kon verhoeden dat anderen door mij in verdenkig komen.”

“Je kunt zeggen wat je wilt,” antwoordde de sergeant, hem, met over elkander geslagene armen, koeltjes aanziende, “maar je behoeft hier niets te zeggen. Je zult gelegenheid ge-

noeg hebben om er wat van te zeggen en om er van te hooren, eer het er mee afgedaan is, dat weet je wel."

"Ja, dat weet ik wel. Maar dit is iets anders, dat daar niet bij behoort. Een mensch kan geen honger lijden; ik ten minste kan het niet. Ik heb wat eten genomen, in dat dorp daar ginder — waar de kerk half in den polder staat.

"Je meent gestolen," zeide de sergeant.

"En ik zal je zeggen waar. Bij den smid."

"Heila!" zeide de sergeant en staarde Jo aan.

"Heila, Pip!" riep Jo en staarde mij aan.

"Het waren eenige klikjes — jawel — en een slokje drank — en eene pastei."

"Heb je misschien ook eene pastei gemist, meester smid?" vroeg de sergeant vertrouwelijk.

"Mijne vrouw had ze gemist op het oogenblik toen je binnenkwaamt. Weet je niet, Pip?"

"Zoo," zeide de vluchteling, zijne oogen somber op Jo vestigende, zonder een enkelen blik naar mij, "zoo, ben jij de smid? Dan spijt het me te moeten zeggen, ik heb je pastei opgegeten."

"God weet dat ze je gegund is — in zoover ze ooit van mij was," antwoordde Jo, met een gemoedelijk voorbehoud, daar hij aan zijne vrouw dacht. "Wij weten niet wat je gedaan hebt, maar we zouden niet willen, dat je daarvoor moest doodhongereren, arme kerel; zouden we wel, Pip?"

Dat klokken in de keel, dat ik nog eens bij den vluchteling had opgemerkt, kwam nu weer terug, en hij keerde ons zijn rug toe. De boot was teruggekomen, en zijne wacht was gereed. Wij volgden hem dus naar de aanlegplaats, die van ruwe staken en steenen gemaakt was, en zagen hem in de boot brengen, die door een troep gevangenen, evenals hij gekleed, geroeid werd. Niemand scheen verwonderd hem te zien, of verblijd hem te zien, of bedroefd hem te zien, of sprak een woord, behalve dat iemand in de boot snauwde, alsof het tegen een troep honden was: "Vooruit!" hetgeen een teeken was om de riemen in het water te slaan. Bij het licht der flambouw, zagen wij het zwarte schip voor ons liggen, op eenigen afstand van den modderigen kant, gelijk eene goddelooze Noachs-ark. Met zware roestige kettingen vastgelegd, scheen voor mijne jeugdige oogen het gevangenis-schip evenzeer geboeid te zijn als de gevangenen. Wij zagen de boot naast het schip aanleggen, en wij zagen hem over boord brengen en verdwijnen. Toen werden de einden der half verbrande flambouwen sissend in het water geworpen, en gingen zij uit, alsof nu alles met hem gedaan was.

VI.

Mijn gemoedstoestand bij het herdenken aan de dieverij, waarvan de verantwoording mij zoo onverwacht was afgenomen, dreef mij geenszins tot eene vrijwillige bekentenis aan; maar ik hoop toch, dat op den grond van mijn hart nog een overschotje van iets goeds bewaard bleef.

Ik herinner mij niet, dat ik met betrekking tot mijne zuster eenige teederheid van geweten gevoelde, toen ik eens van de vrees voor ontdekking was ontheven. Maar ik had Jo lief — misschien, in die vroege dagen, om geene betere reden, dan omdat de goede man mij toeliet hem lief te hebben — en wat hem betrof kwam mijn binnenste niet zoo gemakkelijk tot rust. Het drukte mij zeer op het gemoed (vooral toen ik hem het eerst naar zijne vijl zag zoeken), dat ik Jo de geheele waarheid behoorde te zeggen. Evenwel deed ik dit niet, en dat wel dewijl ik bezorgd was dat hij mij, als ik het deed, voor slechter zou houden dan ik was. De vrees van Jo's vertrouwen te verliezen, en voortaan des avonds in het hoekje van den haard treurig naar mijn voor altijd verloren makker en vriend te zitten staren, boeide mijne tong. Ik stelde mij angstig voor, dat, als Jo het wist, ik hem nooit weder bij het vuur aan zijn blonden bakkebaard kon zien voelen, zonder te denken, dat hij dáár-over peinsde; — dat ik, als Jo het wist, hem nooit weder, hoezeer toevallig, naar het vleesch of den podding van gisteren kon zien kijken, zonder te denken dat hij overwoog of ik ook in de etenskast was geweest; — dat, als Jo het wist, en in eenig toekomstig tijdperk van ons gemeenschappelijk huiselijk leven aanmerkte, dat zijn bier flauw of troebel was, de overtuiging, dat hij er teer in vermoedde, mij het bloed naar het gezicht zou jagen. Kortom, ik was te lafhartig om te doen wat ik wist dat recht was, evenals ik te lafhartig was geweest om niet te doen wat ik wist dat verkeerd was. Ik had in dien tijd nog geen omgang met de wereld gehad, en volgde dus geenszins het voorbeeld van vele harer bewoners, die op deze manier handelen. Geheel als een oorspronkelijk genie, ontdekte ik deze wijze van doen voor mij zelve.

Daar ik slaperig werd eer wij nog ver van het gevangenis-schip gekomen waren, nam Jo mij weder op zijn rug en droeg mij naar huis. Hij moet een vermoeienden tocht gehad hebben, want mijnheer Wopse geraakte door zijne afgematheid in zulk een slecht humeur, dat hij, als de Kerk vrij geweest was, waarschijnlijk de geheele expeditie, te beginnen met Jo en mij, in den grooten ban gedaan zou hebben. Nu maar een leek zijnde, bleef hij tusschenbeide zoo onverstandig lang op den vochtigen grond zitten, dat, toen zijn rok uitgetrokken was om bij het

keukenvuur te drogen, het overblijvende bewijs aan zijne broek voldoende zou geweest zijn om hem aan de galg te brengen, indien zijn bedrijf eene doodschuldige misdaad ware geweest.

Toen dit gebeurde, stond ik op den vloer van de keuken als een dronkaard te waggelen, hetgeen daar vandaan kwam, dat ik, na gerust geslapen te hebben, zoo pas op mijne voeten was gezet en nu in de warmte, het licht en bij het gerucht van stemmen wakker werd. Toen ik tot mij zelve kwam (met behulp van een duchtigen stomp tusschen mijne schouders, en den hartsterkenden uitroep: "Wel, is er ooit zoo'n jongen geweest?" van mijne zuster), vond ik Jo aan het vertellen van de bekentenis van den gevangene, terwijl de gasten poogden te raden hoe hij in de etenskast zou gekomen zijn. Oom Pumblechook begreep, nadat hij de plaatselijke omstandigheden nauwkeurig had opgenomen, dat hij eerst op het dak der smederij geklommen was, toen op het dak van het huis was gekomen, en zich toen, met zijne aan reepen gesneden beddelakens, door den keukenschorsteen had afgelaten; en daar oom Pumblechook zeer positief was en met zijne eigene sjees reed — desnoods over iedereen heen — gaf men toe dat het zoo zijn moest. Mijnheer Wopsle riep wel driftig: "Neen!" met de flauwe boosheid van een vermoeid man; maar daar hij geene eigene theorie en geen rok aanhad, werd hij eenstemmig overschreeuwd — om er niet van te spreken, dat hij eene wolk van damp liet opgaan, terwijl hij zich met zijn rug naar het keukenvuur stond te drogen — hetgeen ook niet geschikt was om vertrouwen in te boezemen.

Dit was al wat ik dien avond hoorde, eer mijne zuster mij als een slaperigen aanstoot voor de oogen van het gezelschap oppakte en mij met zulk eene sterke hand naar bed hielp, dat ik wel vijftig laarzen scheen aan te hebben, en die alle tegen de kanten van de trap schenen te slingeren. Mijn gemoedstoestand, gelijk ik dien te voren beschreven heb, begon eer ik des morgens op was, en duurde nog lang nadat de zaak was uitgestorven en men er, behalve bij toevallige gelegenheden, geheel niet meer van sprak.

VII.

In dien tijd, toen ik op het kerkhof de opschriften op de familiegraven stond te lezen, had ik reeds genoeg geleerd om te kunnen spelen, en nog was mijne opvatting van hunne eenvoudige beteekenis niet geheel juist, want ik hield de uitdrukking: "echtgenooten van hierboven genoemden" voor eene toespeling op mijn vaders verheffing tot eene betere wereld; en indien een mijner gestorvene verwanten als "hierbeneden genoemden" vermeld was gewor-

den, twijfel ik niet of ik zou mij van dat lid der familie de allerongunstigste denkbeelden hebben gevormd. Ook waren mijne begrippen van de godgeleerde stellingen, waaraan mijn Catechismus mij verbond, lang niet nauwkeurig; want het staat mij nog duidelijk voor dat het gezegde dat ik "daarin al de dagen van mijn leven wandelen moest," mij onder de verplichting legde, om van ons huis af altijd in zekere richting het dorp door te gaan, en nooit daarvan af te wijken door den weg langs den wagenmaker of den molen te nemen.

Als ik oud genoeg was, zou ik als leerjongen bij Jo aan het werk komen, en eer ik tot die waardigheid kon worden verheven, moest ik, gelijk mijne zuster zeide, niet lanterfant. Daarom werd ik niet alleen als handlanger in de smederij gebruikt, maar altijd werd ik, als een buurman een jongen noodig had om de vogels weg te jagen, of steenen te zoeken, of een ander zoodanig karweitje te doen, met dien post begiftigd. Opat evenwel ons fatsoen daardoor niet benadeeld zou worden, werd er een geldbusje op den schoorsteenmantel gehouden, waarin zooals openbaar verklaard werd, mijne verdiensten gestoken werden. Ik geloof te mogen vermoeden, dat die verdiensten eigenlijk bestemd waren tot eene bijdrage om de publieke schuld af te betalen, maar ik weet wel, dat ik nooit hoopte op eenig persoonlijk aandeel in dien schat.

Mijnheer Wopsle's oudtante hield in het dorp eene avondschool; dat is te zeggen, zij was eene wonderlijke vrouw, zeer karig met tijdelijke middelen en ruimschoots met de gebreken des ouderdoms bedeeeld, daar zij gewoon was elken avond van half zeven tot acht ure te zitten slapen, in het gezelschap van kinderen en jongelieden, welke ieder twee stuivers in de week betaalden, om gelegenheid te hebben haar dit te zien doen. In het huisje, dat zij gehuurd had, bewoonde mijnheer Wopsle de bovenkamer, en daar hoorden wij leerlingen hem gewoonlijk op eene zeer deftige en vervaarlijke manier lezen, en nu en dan op den vloer stampen. Er bestond eene fictie, dat mijnheer Wopsle de schoolieren alle vierendeeljen examineerde. Wat hij bij deze gelegenheden deed, was dat hij zijne mouwen opsloeg, zijn haar opstreek, en ons de rede van Marcus Antonius bij het lijk van Caesar liet hooren. Deze rede werd altijd gevolgd door Collin's ode: "De Hartstochten," waarin ik mijnheer Wopsle vooral als de wraak bewonderde, die zijn bloedig zwaard donderend nederwierp en met een verdelgenden blik de krijgstrompet stak. Het was met mij toen nog niet zoo gesteld als in later tijd van mijn leven, toen ik zelf met de hartstochten kennis gemaakt en ze met Collins en Wopsle vergeleken had, eenigszins tot nadeel van beide heeren.

Mijnheer Wopsle's oudtante hield, behalve

dit opvoedings-instituut, in hetzelfde vertrek een winkeltje van allerlei. Zij zelve wist niet waaruit haar voorraad bestond, of wat de prijs van iets was; maar in eene lade was een smerig aanteeckenboekje bewaard, dat tot prijscatalogus diende, en volgens dit orakel bestuurd Biddy den geheelen winkelhandel. Biddy was de kleindochter van mijnheer Wopsle's oudtante: ik moet mij buiten staat bekennen om uit te rekenen in welke betrekking zij tot mijnheer Wopsle stond. Zij was eene wees evenals ik, en was ook, evenals ik, met handen groot gebracht. Het meest opmerkelijk was zij, naar ik dacht, uithoofde van hare extremiteten; want hare haren hadden altijd den kam noodig, en hare handen de lampetkom, terwijl hare schoenen altijd neergetrapt waren en gelapt hadden moeten worden. Deze beschrijving moet als tot werkdagen beperkt worden opgevat. Des zondags ging zij geheel en al opgeknapt naar de kerk.

Veelal door eigene pogingen, en meer met behulp van Biddy dan van mijnheer Wopsle's oudtante, worstelde ik door het alfabet heen, als ware het een braambosch geweest, en werd erg geprikt en gekrabbd door iedere letter. Daarna viel ik onder die dieven, de negen cijfers, die elken avond iets nieuws schenen te doen om zich te vermommen en onherkenbaar te maken. Maar eindelijk begon ik op eene stikziende manier, zoekende en tastende, op de allerkleinste school, te lezen, te schrijven en te cijferen.

Op zekeren avond, toen ik met mijne lei in het hoekje van den haard zat, deed ik mijn uiterste best om een brief aan Jo te schrijven. Ik geloof, dat het wel een voljaar na onze jacht in de polders was, want het was lang naderhand, en weder winter, en het vroor hard. Met een alfabet voor mijne voeten op de haardplaat, om tusschenbeide te raadplegen, gelukte het mij in een paar uren en met veel uitgeven den volgende brief te krabbelen:

"wArde JO ik hOp daT Gij wElvArt ik hOp dat ik U gAuw zal kunnen lEeren JO en daN zUlen Wij bLij Zijn en Als ik in dE lEer kOm o wAt en pRet JO ik bLijF dE Uwe PiP."

Er bestond geene onvermijdelijke noodzakelijkheid om Jo een brief te doen toekomen, want hij zat bij mij en wij waren alleen. Maar ik leverde toch deze schriftelijke mededeeling (met lei en al) eigenhandig af, en Jo nam ze als een wonder van geleerdheid aan.

"Zeg, Pip, mijn jongen!" riep Jo, zijne blauwe oogen wijd openzettende; "wat ben je toch al een geleerde! Niet waar?"

"Dat mocht ik wel lijden," antwoordde ik, met een blik naar de lei, die hij in handen had, en met spijt denkende, dat het schrift toch eenigszins ongelijk was.

"Wel, hier staat eene J," zeide Jo, "en eene O, die niet beter kunnen! Hier staat eene J en eene O, Pip, en J O is Jo."

Ik had Jo nooit meer hardop hooren lezen dan dit enkele korte woord, en den vorigen zondag had ik in de kerk opgemerkt, toen ik het gebedenboek toevallig het onderste boven hield, dat dit hem even gemakkelijk scheen te zijn als andersom. Daar ik deze gelegenheid wenschte waar te nemen om te ontdekken of ik geheel bij het begin zou moeten beginnen als ik Jo wilde onderrichten, zeide ik: "Ja, maar lees het andere, Jo."

"Het andere, Pip?" zeide Jo, de regels met een zoekend oog langzaam volgende. "Eén, twee, drie! Wel, daar staan drie J's en drie O's, en drie J O Jo's in, Pip."

Ik leunde over Jo heen, en las, met behulp van mijn voorvinger, den geheelen brief voor.

"Wel verbazend!" zeide Jo, toen ik gedaan had.

"Hoe spel je Gargery, Jo?" vroeg ik met bescheidene bewustheid mijner meerderheid.

"Dat spel ik in 't geheel niet," antwoordde Jo.

"Maar als het nu moet gespeld worden?"

"Dat kan niet moeten," zeide Jo. "Maar ik hou toch veel van lezen."

"Doe je dat, Jo?"

"Heel veel," zeide Jo. "Geef me maar een goed boek, of eene goede krant, en laat ik daarmee bij een goed vuur zitten, en ik vraag niet beter. Heere J!" vervolgde hij, nadat hij een poosje zijn knieën had gewreven, "als ik aan eene J en eene O kom, en dan zeg: 'Daar is eindelijk een J O Jo,' wat is het lezen dan plezierig."

Ik besloot hieruit dat Jo's opvoeding, evenals de stoom, nog maar in hare kindsheid was.

"Heb je nooit schoolgegaan, Jo, toen je zoo klein waart als ik?"

"Neen, Pip."

"En waarom heb je niet schoolgegaan, Jo, toen je zoo klein waart als ik?"

"Wel, Pip," zeide Jo, den pook opnemende en zijne gewone bezigheid, als hij nadenkend werd, aanvaardende, door het vuur tusschen de laagste tralies langzaam bijeen te rakelen, "dat zal ik je zeggen. Mijn vader, Pip, was aan den drank, en als hij beschonken was, klopte hij mijne moeder alleronbarmhartigst. Dit was bijna het eenige kloppen dat hij deed, behalve nog op mij zelve. En op mij klopte hij met een ijver, die met niets gelijk stond dan met den ijver waarmee hij niet op het aambeeld klopte. — Je luistert en verstaat me wel, Pip?"

"Ja wel, Jo."

"Om die reden liepen mijne moeder en ik dikwijls van mijn vader weg; en dan ging mijne moeder uit werken, en dan zei ze: Jo," zei ze, "nu zal je, als het God belieft, wat schoolgaan, kind;" en dan deed ze me op school. Maar mijn vader had toch dat goede in zijn hart, dat hij niet zonder ons leven kon. Zoo kwam hij dan telkens met een geduchten troep en

maakte zooveel leven aan de deuren van de huizen daar wij waren, dat men wel gedwongen was niets meer met ons te doen te willen hebben en ons aan hem over te geven. En dan nam hij ons mee naar huis en klopte ons. En je ziet wel, Pip," zeide Jo, eindelijk ophoudende met het vuur op te rakelen en mij aankijkende, "dat hield mij in het leeren terug."

"Zekerlijk, arme Jo."

"Hoewel, onthoud dat, Pip," hervatte Jo, den pook nog een paar malen met overleg tusschen de tralies duwende, "om iedereen het zijne te geven en niemand te kort te doen, mijn vader had toch dat goede in zijn hart, zie je wel?"

Ik zag het niet; maar ik zweeg toch.

"Wel," vervolgde Jo, "er moet iemand wezen, die den pot aan den kook houdt, Pip, of de pot kookt niet, weet je wel?"

Dit zag ik in, en zoo zeide ik.

"Bij gevolg had mijn vader er niet tegen dat ik aan het werk ging; en dus ging ik aan het werk in mijn tegenwoordig beroep, dat ook het zijne zou geweest zijn, als hij het maar gedreven had, en ik werkte tamelijk hard, dat verzeker ik je, Pip. Door den tijd was ik in staat om hem te onderhouden, en ik onderhield hem ook, tot hij stierf aan een aanval van beroerte. En het was mijn voornemen om op zijne grafzerk te laten zetten:

"Hij mocht gebreken hebben in zijn aard,
Bedenk, o lezer, hij had iets goeds in zijn hart bewaard."

Jo sprak dit couplet met blijkbare trotschheid zoo nadrukkelijk en duidelijk uit, dat ik hem vroeg, of hij het zelf gemaakt had.

"Ja," antwoordde Jo, "zelf gemaakt, en dat in een oogenblik. Het was alsof men een hoefijzer in eens, met één vuur, afsmeedt. Ik ben nooit in mijn leven zoo verwonderd geweest — ik kon mijn eigen hoofd niet gelooven, om de waarheid te zeggen; ik geloofde haast niet, dat het mijn eigen hoofd was. Zooals ik zeide, Pip, ik was voornemens om het boven hem te laten beitelen; maar verzen kosten geld of men ze groot beitelt of klein, en daarom gebeurde het niet. Om niet van de dragers te spreken, had ik al het geld, dat ik missen kon, voor mijne moeder noodig. Zij was ziekelijk en gansch afgetobd. Het duurde niet lang of zij volgde hem, de arme ziel, en zoo kwam eindelijk hare beurt van rust en vrede."

Jo's blauwe oogen werden een weinig waterig; hij wreef eerst het eene en toen het andere, op eene zeer ondoelmatige en ongemakkelijke manier, met den ronden knop van den pook.

"Het was toen eenzaam," vervolgde Jo, "hier zoo alleen te leven, en ik raakte met uwe zuster in kennis. Nu, Pip;" Jo zag mij hierbij strak

aan, alsof hij wel wist dat ik niet met hem zou instemmen, "je zuster is een knap stuk van een vrouwmensch."

Ik kon niet nalaten met blijkbare twijfelachtigheid in het vuur te kijken.

"Hoe anderen er ook over mogen denken, Pip, je zuster is," Jo tikte bij ieder volgend woord met den pook op de bovenste tralie van den haard, "een — knap — stuk — van — een — vrouwmensch."

Ik kon tot antwoord niets beters verzinnen dan: "Ik ben blij dat jij er zoo over denkt, Jo."

"Dat ben ik ook," liet Jo hierop volgen, "ik ben ook blij dat ik er zoo over denk, Pip. Een beetje rossigheid of beenderigheid, hier of daar, wat heeft dat voor mij te beduiden?"

Ik merkte scherpzinnig aan, als het voor hem niet te beduiden had, voor wien had het dan te beduiden?

"Zekerlijk," zeide Jo toestemmend. "Dat is het. Je hebt gelijk, mijn jongen. Toen ik met je zuster in kennis kwam, werd er veel van gepraat hoe zij je met eigene handen groot bracht. Heel goed was dat van haar, zeide iedereen, en zoo zeide ik ook met iedereen. Wat jou betreft," vervolgde Jo, met een gezicht alsof hij iets vuils en leelijks zag, "als je hadt kunnen weten hoe klein en naar en nietig je toen was, zou je al heel geringe gedachten van je zelve gehad hebben."

Daar dit mij niet zeer smaakte, zeide ik: "Denk maar niet om mij, Jo."

"Maar ik dacht wel om je, Pip," antwoordde hij met teedere eenvoudigheid. "Toen ik over je zuster wilde vrijen en mij met haar in de kerk laten afkondigen zoodra zij maar klaar was om naar de smederij te komen, zeide ik: 'En het arme kleine kind moet je meebrengen, God zegene het arme kleine kind!' zei ik tegen je zuster. 'Voor hem is ook plaats aan de smederij.'"

Ik barstte in tranen uit en viel Jo om den hals, die den pook losliet om mij te omhelzen en zeide: "Altijd de beste vrienden; zijn we niet, Pip? Kom, huil niet, mijn jongen."

Toen deze kleine stoornis voorbij was, hervatte Jo:

"Wel, je ziet, Pip, hier zijn we. Daar komt het op neer; hier zijn we. En als je nu onderneemt om me wat te leeren, Pip (en ik zeg je vooruit dat ik geweldig dom ben, ontzettend dom), moet mijne vrouw niet te veel zien wat we voornemens zijn. Het moet, om zoo te zeggen, stilletjes gedaan worden. En waarom stilletjes? Ik zal je zeggen waarom, Pip."

Hij had den pook weder opgenomen; zonder dezen, geloof ik niet dat hij zijne uitlegging had kunnen geven.

"Je zuster heeft zin in het gouvernement."

"Zin in het gouvernement, Jo?" Ik was verbaasd, want er kwam een schemerachtig denk-

beeld bij mij op, dat mijne zuster op een Lord van de schatkist of de Admiraliteit verliefd was, en ik moet bekennen dat ik hieruit eene flauwe hoop opvatte dat zij niet lang meer bij ons zou blijven.

"Zin in het gouvernement," herhaalde Jo, "waarmee ik zeggen wil het gouvernement over jou en mij zelve."

"Zoo!"

"En zij zou er niet op gesteld zijn om groote geleerden in huis te hebben," vervolgde Jo, "en vooral zou zij er niet op gesteld zijn, dat ik een groot geleerde werd, uit vrees dat ik dan in opstand zou komen, begrijp je?"

Ik wilde met eene vraag antwoorden en begon reeds te zeggen: "En waarom" — toen Jo mij stuitte.

"Wacht eens eventjes. Ik weet wel wat je zeggen wilt, Pip. Wacht eens eventjes. Ik wil niet tegenspreken dat je zuster ons nu en dan wel wat hard valt. Ik moet zelfs bekennen, dat zij het somtijds al te erg maakt. Maar waarom kom ik dan niet in opstand? Dat wou je zeggen toen ik je stuitte, niet waar, Pip?"

"Ja, Jo."

"Wel," zeide Jo, den pook in de linkerhand nemende, om met de rechter naar zijn bakkebaard te kunnen voelen; en als hij dat vreedzame gebaar maakte, begreep ik dat ik niets van hem te hopen had, "je zuster is hoog van geest — hoog van geest."

"Wat is dat?" vroeg ik, in de hoop hem tot staan te brengen. Maar Jo was vlugger met zijne definitie dan ik verwacht had en stopte mij den mond door zijne redeneering in een kring te wenden en met een strak gezicht te antwoorden: "Wel, dat is zij."

"En ik ben niet hoog van geest," hervatte Jo, toen zijn gezicht weer minder strak was geworden en hij zijn bakkebaard weder had beetgepakt. "En tot besluit, Pip — en dit wou ik je heel ernstig zeggen, mijn jongen — ik heb zoo lang van mijne moeder gezien, hoe eene vrouw kan slaven en sloven en haar eerlijk hart breken, en toch nooit in haar leven rust of vrede krijgen, dat ik doodelijk bang ben om den verkeerden weg te gaan met eene vrouw niet te geven wat haar toekomst, zoodat ik liever van de twee wegen den anderen weg verkeerd wil gaan, en zelf een beetje last lijden. Ik wou wel dat ik het maar alleen was, die last leed, Pip. Ik wou dat er geen Streeler voor je was, mijn jongen; ik wou dat ik alles zelf kon dragen; maar dit is nu het begin en het eind er van, Pip, en ik hoop dat je het gebrekige zult vergeven."

Zoo jong als ik was, geloof ik dat van dien avond eene nieuwe bewondering voor Jo bij mij dagteekende. Wij waren naderhand elkan- ders gelijken, evenals wij vroeger geweest waren; maar als ik naderhand in een stil uur naar Jo

zat te kijken en aan hem te denken, had ik een nieuw gevoel van de bewustheid, dat ik in mijn hart toch tegen hem opzag.

"Evenwel," zeide Jo opstaande om kolen op den haard te storten, "daar waarschuwt de klok dat het acht zal slaan, en zij is nog niet thuis. Ik hoop maar dat oom Pumblechook's merrie niet op een stuk ijs heeft getrapt en gevallen is."

Mijne zuster deed somtijds op marktdagen een uitstapje met oom Pumblechook, om hem zulke goederen te helpen koopen, waarbij het oordeel van eene vrouw te pas kwam; want oom Pumblechook was ongehuwd en had geene meid die hij vertrouwde. Nu was het een markt- dag, en mijne zuster was op zulk een tocht uit.

Jo stookte het vuur aan, veegde den haard en ging toen naar de deur om naar de sjees te luisteren. Het was een koude avond, het vror hard en de wind was scherp. Een mensch, die van nacht in de polders bleef liggen, zou het besterven, dacht ik. En dan keek ik naar de sterren, en dacht hoe akelig het zijn zou, als iemand zijn gezicht naar deze omkeerde, terwijl hij lag dood te vriezen, en geene hulp of medelijden zag in geheel die flinkerende menigte.

"Daar komt de merrie," zeide Jo, "met een geklingel alsof ze bellen aanhad."

De klank der hoefijzers op den hard bevroren weg was werkelijk muzikaal, terwijl het paard in een veel sneller draf dan gewoonlijk aankwam. Wij zetten een stoel klaar om mijne zuster te laten afstappen en pookten het vuur op, opdat zij het heldere venster zou zien, en keken nog eens in de keuken rond, opdat er niets van zijne plaats zou zijn. Toen wij deze toebereidselen hadden volbracht, kwamen zij juist oprijden, tot aan de oogen ingebakerd. Mijne zuster was spoedig aangeland, en oom Pumblechook insgelijks, en nadat hij het paard met een kleed had toegedekt, waren wij allen spoedig in de keuken, waar zij zooveel koude lucht meebrachten, dat ze al de warmte van het vuur scheen te verdrijven.

"Nu," zeide mijne zuster, zich met veel haast en drift uit hare opperkleederen wikkende en haar hoed achteroverschuivende, zoodat hij bij de linten op hare schouders bleef hangen; "als die jongen van avond niet dankbaar is, zal hij het nooit wezen!"

Ik keek zoo dankbaar als een jongen met mogelijkheid kon doen, die geheel niet wist waarom hij deze uitdrukking moest aannemen.

"Het is maar te hopen," vervolgde mijne zuster, "dat hij niet vertroeteld zal worden. Maar ik ben er bang voor."

"Daar doet zij niet aan, nicht," zeide oom Pumblechook. "Zij weet wel beter."

Zij? Ik keek Jo aan, en herhaalde met de beweging van mijne lippen en wenkbrauwen: "Zij?" Jo keek mij aan, en herhaalde insgelijks

met lippen en wenkbrauwen: "Zij?" Toen mijne zuster hem op dit bedrijf betrapte, veegde hij, op zijne gewone verontschuldigende manier, met den rug van zijne hand over zijn neus, en keek haar aan.

"Wel?" zeide mijne zuster op hare bitse manier, "waarom kijk je zoo? Staat het huis in brand?"

"Zeker iemand," merkte Jo met beleefdheid aan, "heeft daar van Zij gesproken."

"En Zij is een Zij, zou ik denken," antwoordde mijne zuster. "Of je moest jufvrouw Havisham een Hij noemen. En ik twijfel er aan, of zelfs jij wel zoo dwaas zult zijn."

"Jufvrouw Havisham in de stad?" zeide Jo.

"Is er nog eene jufvrouw Havisham buiten de stad?" antwoordde mijne zuster. "Zij verlangt dat die jongen daar zal komen spelen. En natuurlijk zal hij gaan. En het is hem geraten dat hij daar speelt," zeide mijne zuster, haar hoofd tegen mij schuddende, als eene aanmoediging om zeer vlug en vroolijk te zijn, "of ik zal hem helpen werken."

Ik had wel van jufvrouw Havisham in de stad gehoord — iedereen, mijlen in het rond, had wel van jufvrouw Havisham gehoord — als eene ontzaglijk rijke en barsche dame, die in een groot en akelig huis, tegen dieven gebarricadeerd, woonde, en in eenzame afzondering leefde.

"Wel zoo, waarlijk!" riep Jo verbaasd uit. "Het verwondert me dat zij Pip kende."

"Domoor!" zeide mijne zuster. "Wie zegt, dat zij hem kende?"

"Ik heb iemand er van hooren spreken," merkte Jo wederom met beleefdheid aan, "dat zij verlangde dat hij daar zou komen spelen."

"En kon zij oom Pumblechook niet vragen, of hij ook een jongen wist om daar te komen spelen? Is het ook niet mogelijk, dat oom Pumblechook een pachter van haar is, en dat hij somtijds — wij willen niet zeggen ieder viendeeljaar of halfjaar, want dat zou te veel geverg'd zijn — maar somtijds — naar haar toe gaat om zijne pacht te betalen? En kon zij dan oom Pumblechook niet vragen, of hij ook een jongen wist om daar te komen spelen? En kon oom Pumblechook, die altijd zoo bedachtzaam en welwillend voor ons is — hoewel jij dat misschien niet denkt, Jozef," dit laatste werd op een toon van het scherpste verwijt geuit, alsof hij de ongevoeligste van alle neven was, "niet van dien jongen spreken die daar staat te grinniken" — hetgeen ik plechtig verklaar, dat ik niet deed, — "voor wien ik zoo lang ik leef eene vrijwillige slavin ben geweest?"

"Wel gezegd!" riep oom Pumblechook uit. "Aardig uitgedrukt! Zeer wel gezegd! En nu, Jozef, weet je het geval."

"Neen, Jozef," zeide mijne zuster nog op een verwijtenden toon, terwijl Jo al gedurig met zijne hand afbeddend over zijn neus streek, "je weet

het geval nog niet, al denk je dat misschien. Je moogt denken dat je het weet, Jozef, maar dat doe je nog niet. Want je weet nog niet, dat oom Pumblechook, bedenkende dat die jongen, voor zooveel wij weten, misschien bij jufvrouw Havisham zijn fortuin zal maken, aangeboden heeft om hem van avond met zijne eigen sjees naar de stad te brengen, en hem van nacht bij zich te houden, en hem morgenochtend met eigene handen naar jufvrouw Havisham te brengen. En Heere Jemini!" riep mijne zuster, eensklaps als radeloos haar hoed wegsmijtende, "hier sta ik tegen een paar botterikken te praten, terwijl oom Pumblechook staat te wachten, en het paard voor de deur staat kou te vatten, en die jongen nog van top tot teen met stof en vuil is begroezeld."

Daarmede schoot zij op mij neer, als een arend op een lam, en toen werd mijn hoofd in eene tobbe gedompeld en onder eene kraan gehouden, en werd ik ingezeept en afgeboend, gekneet en gewreven, geschraapt en geraspt, tot ik waarlijk geheel buiten mij zelve was. Ik mag hier wel aanmerken, dat ik, beter dan eenig ander levend wezen, bekend meen te zijn met de harkende werking van een trouwring, die onbarmhartig over een menschelijk gelaat veegt.

Toen mijne afwasschingen volbracht waren, werd ik in schoon linnen van de stijfste soort gestoken, gelijk een jeugdige boeteling in eene haren pij, en in mijn pijnlijkst en knellendst pakje geprangd. Daarna werd ik aan oom Pumblechook overgeleverd, die mij even deftig in ontvangst nam alsof hij de sheriff was, en eene redevoering tegen mij hield, die ik wel wist dat hem al lang op de tong had gelegen: "Jongen, wees altijd dankbaar aan al je vrienden, maar vooral aan diegene, die je met eigene handen hebben groot gebracht."

"Dag, Jo!"

"God zegen je, Pip, mijn jongen!"

Ik had nog nooit afscheid van hem genomen, en zoowel door mijne aandoening als door het zeepsop kon ik, pas in de sjees gezeten, geene enkele ster zien. Maar langzamerhand begonnen zij een voor een te flonkeren, zonder eenig licht te verspreiden over de vragen, waarom ik toch bij jufvrouw Havisham moest gaan spelen, en wat op de wereld ik daar spelen zou.

VIII.

Het huis van oom Pumblechook, dat in de Hoogstraat van het marktstadje stond, had geheel iets peperkorreligs en meelachtigs over zich, gelijk het huis van een graan- en zaadkooper behoort te hebben. Het kwam mij voor, dat hij wel een gelukkig mensch moest wezen,

daar hij in zijn winkel zulk eene menigte kleine laden had; en toen ik in een paar laden van de laagste rijen keek, en de toegebondene grauwpapieren pakjes daarin zag, was ik benieuwd of de bloemzaden en bollen ooit op een fraaien dag er naar verlangden om uit die gevangenissen uit te breken en te bloeien.

Het was vroeg in den ochtend na mijne komst, dat ik mij in deze bespiegeling verdiepte. Den vorigen avond was ik terstond naar bed gezonden op een zolderkamertje met een afhellend dak, hetwelk in den hoek, waar mijne rustbank stond, zoo laag was, dat naar de berekening, die ik maakte, de pannen slechts

den wagenmaker in het oog te houden, die zijn voordeel scheen te behartigen door met de handen in de zakken den bakker te beschouwen, die op zijne beurt zijne armen over elkander sloeg en naar den kruidenier staarde, die wederom in zijne deur stond en den apotheker aangaapte. De horlogemaker, die altijd met een vergrootglas voor zijn oog over een werkbankje zat te turen, en altijd bewaakt werd door een troep kerels in linnen kielen, die hem door zijn winkelenster begluurden, scheen nagenoeg de eenige in de geheele Hoogstraat te zijn, die zijne aandacht op zijn beroep gevestigd hield.

ZIJ WIERP VERACHTELIJK HAAR HOOFD IN DEN NEK .... EN GING HEEN. (blz. 29.)

een voet van mijne wenkbrauwen verwijderd waren. Op denzelfden vroegen morgen ontdekte ik eene zonderlinge verwantschap tusschen zaden en grof trijp. Oom Pumblechook droeg eene broek van grof trijp, en zijn winkelknecht insgelijks, en dat trijp had, ik wist niet hoe, zooveel van het aanzien en den reuk der zaden, en de zaden hadden zooveel van het aanzien en den reuk van trijp, dat ik ze nauwelijks van elkander kon onderscheiden. Dezelfde gelegenheid diende mij ook om op te merken, dat oom Pumblechook zijne zaken scheen waar te nemen door over de straat naar den zadelmaker te kijken, die zijne zaken scheen te verrichten door

Oom Pumblechook en ik ontbeten om acht uur in het spreekkamertje achter den winkel, terwijl de bediende in het voorhuis op een zak erwten gezeten zijne boterham met eene kom thee verorberde. Ik vond oom Pumblechook een hoogst onplezierig gezelschap. Behalve dat hij het denkbeeld mijner zuster koesterde, dat mijn dieet den aard van eene boete en kastijding behoorde te hebben — behalve dat hij mij zoo weinig boter mogelijk op mijn brood gaf, en zulk een plas warm water in mijne melk goot, dat hij oprechter zou geweest zijn als hij de melk geheel had weggelaten — liep zijn gesprek over niets anders dan over cijferkunst. Toen ik

hem beleefd goedenmorgen wenschte, zeide hij met opgeblazene deftigheid: "Zevenmaal negen, jongen?" En hoe zou ik in staat zijn geweest om deze vraag, zoo overvallen, in een vreemd huis en met eene ledige maag, te beantwoorden? Ik had honger, maar eer ik nog een brok had doorgezwolgen, begon hij eene optelling-som, die het geheele ontbijt door duurde. "Zeven?" "En vier?" "En acht?" "En zes?" "En twee?" "En tien?" En zoo voort. En nadat een getal uit den weg geruimd was, had ik nauwelijks tijd om een hap of een slok te nemen of er kwam weer een ander, terwijl hij op zijn gemak, zonder iets te moeten raden, spek en warm brood zat te eten, op eene (als ik het zeggen mag) gulzige en schrokken manier.

Ik was derhalve zeer blijde, toen de klok tien sloeg en wij naar jufvrouw Havisham gingen, hoewel ik alles behalve gerust was over de manier, waarop ik mij bij die dame van mijn plicht zou kwijten. In minder dan een kwartier uurs kwamen wij aan haar huis, dat blijkbaar een oud gebouw was, een naargeestig voorkomen had, en met eene menigte ijzeren tralies was voorzien. Eenige der vensters waren dichtgemetseld; van de overgeblevenen waren allen in de benedenverdieping met roestige tralies versterkt. Voor het huis lag een pleintje, en dit was met een hek afgesloten. Wij moesten dus, nadat wij gescheld hadden, wachten, tot er iemand kwam opendoen. Terwijl wij zoo stonden te wachten, keek ik naar binnen (zelfs toen zeide oom Pumblechook: "En veertien;" maar ik deed alsof ik hem niet hoorde) en zag dat er naast het huis eene groote brouwerij stond; maar er werd niet in gewerkt, en dat scheen ook in zeer langen tijd niet gebeurd te zijn.

Een venster werd opengeschoven, en eene heldere stem vroeg: "Wie is daar?" waarop mijn geleider antwoordde: "Pumblechook." De stem hervatte: "Goed zoo;" het venster werd weder dichtgeschoven, en weldra kwam een jong juffertje met een bos sleutels in de hand het voorplein over.

"Dit is Pip," zeide oom Pumblechook.

"Zoo, is dat Pip?" antwoordde het jonge juffertje, dat heel mooi was en heel trotsch scheen te zijn. "Kom binnen, Pip."

Oom Pumblechook wilde ook binnenkomen, maar zij hield hem aan het hek tegen.

"O! Wenscht u jufvrouw Havisham te zien?" zeide zij.

"Of jufvrouw Havisham mij wenscht te zien?" antwoordde oom Pumblechook uit het veld geslagen.

"Ja!" zeide het meisje. "Maar, weet u, dat doet ze niet."

Zij zeide dit zoo beslissend en ontegensprekelijk, dat oom Pumblechook, schoon erg in zijn fatsoen getast, er niets tegen kon inbrengen. Maar hij keek mij zeer barsch aan — alsof ik

hem iets gedaan had! — en vertrok met de woorden, op een toon vol verwijt uitgesproken:

"Knaap! Laat je gedrag daar binnen tot eer strekken van hen die je met eigene handen hebben groot gebracht!" Ik was niet zonder vrees dat hij nog eens zou terugkomen, om mij door het hek heen te vragen: "En zestien?" Maar dit deed hij toch niet.

Mijne jeugdige geleidster sloot het hek, en wij gingen het voorplein over. Dit was bestraat en zeer zindelijk, maar het gras groeide tusschen de steenen. De gebouwen der brouwerij kwamen met een pad op het voorplein uit en het houten hek van dit pad stond open, ja zelfs de geheele brouwerij stond open, zoodat men door alles heen den hoogen ringmuur kon zien, en alles was ledig en stil. De koude wind scheen hier nog kouder te waaien dan buiten het hek, en maakte, door de opene vensters der brouwerij heen snuivende, een geluid gelijk aan het gieren van den wind door het want van een schip op zee.

Zij zag mij naar die ledige gebouwen kijken en zeide: "Je zoudt, zonder nadeel, al het zware bier kunnen opdrinken, dat daar tegenwoordig gebrouwen wordt, jongetje."

"Dat zou ik ook wel denken, jufvrouw," zeide ik op een bedeesden toon.

"Best maar niet te probeeren om daar bier te brouwen, of het zou dadelijk zuur zijn, jongetje. Denk je dat ook niet?"

"Het ziet er wel naar uit, jufvrouw."

"Niet dat het iemand denkt te probeeren," vervolgde zij, "want dat is afgedaan, en de boel zal zoo leeg blijven staan als nu, tot hij instort. Maar wat zwaar bier betreft, er is al genoeg in de kelders om het heele Heerenhuis te verdrinken."

"Is dat de naam van dit huis, jufvrouw?"

"Een van de namen, jongetje."

"Heeft het er dan nog meer, jufvrouw?"

"Nog een. De andere naam was Satis; dat in het Grieksch, of Latijn, of Hebreeuwsch, of in alle drie — want mij is het eveneens — genoeg beduidt."

"Genoeg," zeide ik, "dat is een vreemde naam voor een huis, jufvrouw."

"Ja," antwoordde zij, "maar die naam beteekende meer dan men wel zeggen zou. Hij beteekende, toen hij gegeven werd, dat iemand, die dit huis had, niets anders kon verlangen. Ze moeten licht tevreden zijn geweest in die dagen, zou ik denken. Maar treuzel zoo niet, jongetje."

Hoewel zij mij zoo dikwijls jongetje noemde, en dat met eene onverschilligheid, die verre van vleierend was, was zij toch van mijne eigene jaren, of zeer weinig ouder. Zij scheen natuurlijk veel ouder dan ik, omdat zij een meisje was, en zoo mooi en zoo ongegeneerd; en zij behandelde mij met zooveel minachting, als ware

zij een en twintig jaar en eene koningin geweest.

Wij gingen het huis door eene zijdeur binnen — voor de voordeur waren van buiten twee kettingen gespannen — en het eerste dat ik opmerkte was, dat de gangen allen stikdonker waren, en dat zij daar eene kaars had laten branden. Zij nam die mede, en wij gingen nog meer gangen door en eene trap op, en nog was alles donker, en gaf de kaars alleen ons licht.

Eindelijk kwamen wij aan de deur eener kamer, en daar zeide zij: "Ga binnen."

Ik antwoordde, meer uit bedeesdheid dan uit beleefdheid: "Na u, jufvrouw."

Hierop zeide zij: "Wees niet mal, jongen: ik ga niet binnen," en ging met verachting heen, en nam — hetgeen erger was — de kaars mede.

Dit was zeer onaangenaam en ik werd half en half bang. Evenwel, daar het eenige, dat ik doen kon, was aan de deur te kloppen, klopte ik aan, en ontving antwoord om binnen te komen. Ik trad dus binnen, en bevond mij toen in eene vrij groote kamer, helder verlicht met waskaarsen. Geen zweem van daglicht was er in te zien. Het was eene kleedkamer, naar ik uit de meubelen opmaakte, hoewel de vormen en het gebruik daarvan mij toen geheel vreemd waren. Boven alles blonk echter eene tafel uit met een spiegel in vergulde lijst en met eene draperie omhangen, en dit begreep ik terstond dat eene toilettafel van eene dame was.

Of ik dit zoo spoedig zou hebben ontdekt, als ik niet eene dame er voor had zien zitten, kan ik niet zeggen. Op een leuningstoel, met een elleboog op de tafel en haar hoofd op die hand rustende, zat de vreemdste dame, die ik ooit gezien heb, of ooit zien zal.

Zij was in kostbare stoffen gekleed — satijn, kant en zijde — alles wit. Hare schoenen waren insgelijks wit, en zij had een langen witten sluier, die achter over hare haren afhing, en witte bruidsbloemen in het haar, maar ook dat haar was wit. Eenige juweelen flonkerden aan haar hals en hare handen, en nog andere juweelen lagen op de tafel te flonkeren. Kleederen, minder prachtig dan het kled dat zij aanhad, en half gepakte koffers, waren hier en daar verspreid. Zij had nog niet geheel gedaan met kleeden, want zij had maar één schoen aan — de andere stond op de tafel dicht bij hare hand — haar sluier was nog niet behoorlijk geschikt; zij had haar horloge en ketting nog niet omgedaan, en eenige kanten, voor hare borst bestemd, lagen bij die voorwerpen, en bij haar zakdoek, hare handschoenen, eenige bloemen en een gebedenboek, alles verward om den spiegel opgehoopt.

Het was niet zoo dadelijk, dat ik dit alles zag, hoewel ik er in de eerste oogenblikken meer van zag dan men denken zou. Maar ik zag, dat al wat binnen het bereik van mijn ge-

zicht wit moest wezen, lang geleden wit geweest was, maar nu zijn glans had verloren en bezoedeld en vergeeld was. Ik zag, dat de bruid in dit bruidsgewaad, evenals dat gewaad en de bloemen, was verwelkt en geen glans had overgehouden dan den glans harer ingezonkene oogen. Ik zag, dat het gewaad aan de geronde gedaante eener jeugdige vrouw was aangepast, en dat de gedaante, waarover het nu zoo los heen hing, tot vel en been was verschrompeld. Eens had men mij op de kermis een spookachtig wassenbeeldenspel laten zien, dat, ik weet niet welk onmogelijk personage voorstelde, op een paradebed ten toon gelegd. Nog eens was ik naar eene oude kerk in den omtrek gebracht, om een geraamte te zien in het vermolmd overschot eener kostbare kleeding, dat uit een gewelf onder de kerk was opgedolven. Nuschen wassenbeeld en geraamte donkere oogen te hebben gekregen, die zich bewogen en mij aanzagen. Ik zou zeker geschreeuwd hebben, als ik dat maar had kunnen doen.

"Wie is daar?" zeide de dame aan het toilet.

"Pip, jufvrouw."

"Pip?"

"Het jongetje van mijnheer Pumblechook, jufvrouw — dat zou komen — spelen."

"Kom dichterbij. Laat ik je zien. Kom dichtbij."

Het was toen ik zoo voor haar stond en hare oogen vermeed, dat ik de omringende voorwerpen in bijzonderheden opmerkte, en zag dat haar horloge op tien minuten over half negen was blijven stilstaan, en dat eene pendule in de kamer insgelijks op tien minuten over half negen stilstond.

"Zie mij aan," zeide jufvrouw Havisham. "Ge zijt toch niet bang voor eene vrouw, die de zon niet heeft gezien zoolang als gij geboren zijt?"

Met leedwezen moet ik zeggen, dat ik niet bang was om de geduchte logen uit te spreken, die in het antwoord "Neen" begrepen was.

"Weet je wat ik hier aanraak?" zeide zij, hare handen, op elkander geplaatst, aan de linkerzijde op hare borst leggende.

"Ja, jufvrouw." (Hare houding deed mij aan den kameraad denken).

"Wat raak ik dan aan?"

"Uw hart."

"Gebroken!"

Zij sprak dit woord met een vurigen blik en krachtigen nadruk uit, en te gelijk met een akeligen glimlach, alsof zij zich eenigszins daarop verhoovaardigde. Naderhand liet zij hare handen nog eene korte poos zoo liggen, en nam ze toen langzaam weg alsof ze zwaar werden.

"Ik verveel mij," zeide jufvrouw Havisham. "Ik verlang naar afleiding, en van mannen en vrouwen heb ik genoeg. Speel!"

Ik geloof, dat mijn vitterigste lezer mij wel zal willen toestemmen, dat zij bezwaarlijk een ongelukkigen jongen iets had kunnen gelasten,

hetwelk onder deze omstandigheden moeilijker te doen was.

"Ik heb somtijds ziekelijke inbeeldingen," vervolgde zij, "en nu verbeeld ik mij, dat ik er behoefte aan heb om te zien spelen. Kom aan!" met eene ongeduldige beweging der vingers van hare rechterhand. "Speel, speel, speel!"

Voor een oogenblik, met de vrees voor mijne zuster voor oogen, kwam het wanhopige denkbeeld bij mij op, de kamer rond te draven alsof ik mij verbeeldde met de sjees van oom Pumblechook te rijden. Maar ik gevoelde mij zoo geheel buiten staat tot zoo iets, dat ik er van afzag en jufvrouw Havisham bleef staan aankijken met een gezicht, dat zij denkelijk voor stug hield; want toen wij elkander goed hadden aangezien, zeide zij:

"Ben je stuursch en koppig?"

"Neen, jufvrouw, ik heb wel medelijden met u, en het spijt me wel, dat ik nu juist niet spelen kan. Als u over mij klaagt, zal mijne zuster het mij lastig maken, en dus zou ik het wel doen, als ik maar kon; maar het is hier zoo nieuw, en zoo vreemd, en zoo mooi, en zoo droevig —" Ik zweeg, bevreesd dat ik te veel zou zeggen, of reeds te veel gezegd had, en wij zagen elkander wederom aan.

Eer zij weder sprak, keerde zij hare oogen van mij af, en zag naar de kleding die zij aanhad, en naar de toilettafel, en eindelijk naar zich zelve in den spiegel.

"Zoo nieuw voor hem," prevelde zij, "en zoo oud voor mij; zoo vreemd voor hem, en zoo gemeenzaam voor mij; zoo droevig voor ons beiden! Roep Estella!"

Daar zij nog naar haar beeld in den spiegel zag, meende ik dat zij nog tot zich zelve sprak, en hield mij stil.

"Roep Estella," herhaalde zij, een snellen blik naar mij werpende. "Dat kan je toch wel doen. Roep 'Estella!' aan de deur."

In het donker in een geheimzinnigen gang van een onbekend huis te staan, "Estella" te roepen tot eene trotsche jonge juffer, die niet zichtbaar was en zich niet hooren liet, en te gevoelen dat het eene geduchte vrijpostigheid was, haar naam zoo uit te schreeuwen, was bijna even erg als op commando te spelen. Maar eindelijk gaf zij antwoord, en kwam haar licht, als eene ster, den donkeren gang langs.

Jufvrouw Havisham wenkte haar om dichtbij te komen, nam daarop een juweel van de tafel en beproefde hoe dit op hare blanke jeugdige borst en tegen hare fraaie bruine haren afstak. "Uw eigendom eens, liefje, en ge zult het goed gebruiken. Laat ik u eens met dat jongetje zien kaartspelen."

"Met dien jongen? Wel, hij is een gewone boerenjongen!"

Ik meende te hooren, dat jufvrouw Havisham antwoordde — maar het kwam mij toch

zoo onwaarschijnlijk voor: — "Wel? Ge kunt zijn hart breken."

"Wat kan je spelen, jongen?" vroeg Estella mij met groote minachting.

"Niets anders dan Bedelaar-maken, jufvrouw," zeide ik, het eenige kaartspel noemende, dat Jo mij geleerd had.

"Maak hem dan bedelaar," zeide jufvrouw Havisham tot Estella, en zoo gingen wij zitten kaartspelen.

Toen was het dat ik begon te begrijpen, dat alles in de kamer, evenals het horloge en de pendule, lang geleden was blijven stilstaan. Ik merkte op, dat jufvrouw Havisham het juweel nauwkeurig weder op dezelfde plaats legde, waar zij het vandaan had genomen. Terwijl Estella de kaart gaf, keek ik nog eens naar de toilettafel, en zag dat de schoen daarop, eens wit, nu geel, nooit gedragen was. Ik keek omlaag naar den voet, die geen schoen aanhad, en zag dat de zijden kous daaraan, eens wit, nu geel, van het gaan stuk gesleten was. Zonder dit stilstaan van al die bleeke, verouderde voorwerpen, zou zelfs het verkleurde bruidskleed om die vermagerde gedaante niet zoo naar een lijkgewaad hebben geleken.

Zoo zat zij daar, als een lijk, terwijl wij kaartspeelden; de kanten en strooken van haar bruidskleed geleken naar half vergaan papier. Ik wist toen nog niet, dat men somtijds in ouden tijd begravenen lijken ontdekt, die op het oogenblik, dat men ze duidelijk ziet, in stof vallen; maar sedert heb ik dikwijls gedacht, dat zij er toen moet hebben uitgezien alsof het binnenlaten van het natuurlijke daglicht haar dadelijk in stof had moeten doen neerzinken.

"Hij noemt de boeren Jacks, die jongen!" zeide Estella met diepe verachting, eer ons spel uit was. "En wat heeft hij grove handen! En welke lompe laarzen!"

Ik had er vroeger nooit aan gedacht om mij over mijne handen te schamen, maar nu begon ik ze voor leelijk te houden. Hare verachting was zoo sterk, dat ze besmettelijk en ik er door aangestoken werd.

Zij won het spel, en nu gaf ik de kaart. Ik gaf verkeerd, gelijk niet meer dan natuurlijk was, daar ik wist dat zij er op zat te loeren of ik dit zou doen, en zij schold mij voor een dommen, onhandigen boerenjongen.

"Je zegt niets van haar," merkte jufvrouw Havisham tegen mij aan, terwijl zij zat toe te kijken. "Zij zegt zooveel leelijks van je, maar je zegt niets van haar. Wat denk je wel van haar?"

"Dat zou ik niet graag zeggen," bracht ik haperend uit.

"Zeg het mij maar aan mijn oor," zeide jufvrouw Havisham, zich naar mij neerbuigende.

"Ik vind dat zij heel trotsch is," antwoordde ik fluisterend.

"Nog meer?"

"Ik vind dat zij heel mooi is."

"Nog meer?"

"Ik vind dat zij heel spijtig is." Zij zat mij toen juist met een blik vol trotsche afkeerigheid aan te zien.

"Nog meer?"

"Ik denk dat ik graag naar huis zou willen gaan."

"En haar nooit weerom zien, hoewel zij mooi is?"

"Ik weet niet zeker of ik haar niet graag weerom zou willen zien, maar ik zou nu graag naar huis willen gaan."

"Ge zult gauw heengaan," zeide jufvrouw Havisham overluid. "Speel het spel maar uit."

Zonder dien eenen akeligen glimlach in het begin, zou ik mij bijna zeker hebben geacht, dat het gezicht van jufvrouw Havisham niet kon glimlachen. Het was als het ware weggezonden in eene uitdrukking van wachten en mijmeren — waarschijnlijk toen alle dingen om haar heen zoo waren blijven stilstaan — en nu scheen het alsof niets het ooit weer kon verhelderen. Hare borst was ook weggezonden, zoodat zij nu zeer zacht en met eene doffe heeschheid sprak; over het geheel had zij het voorkomen alsof zij met lichaam en ziel, innerlijk en uiterlijk, onder de zwaarte van een verpletterenden slag was weggezonden.

Ik speelde het spel met Estella uit, en zij maakte mij bedelaar. Zij wierp de kaarten, toen zij ze allen gewonnen had, op de tafel neer, alsof zij ze verachtte omdat zij ze van mij had gewonnen.

"Wanneer zal ik je weer hebben?" zeide jufvrouw Havisham. "Laat ik mij eens bedenken."

Ik begon haar te herinneren dat het dien dag woensdag was, maar zij stuitte mij met de vroegere ongeduldige beweging der vingers van hare rechterhand.

"Och, och! Ik weet niets van de dagen der week; ik weet niets van de weken van het jaar. Kom over zes dagen terug. Hoor je?"

"Ja jufvrouw."

"Estella, breng hem naar beneden. Geef hem wat te eten, en laat hem vrij rondloopen en rondkijken terwijl hij eet. Ga nu, Pip."

Ik volgde de kaars naar beneden, gelijk ik ze naar boven was gevolgd, en het meisje zette ze op dezelfde plaats waar wij ze hadden gevonden. Totdat zij eene zijdeur opende, had ik mij, zonder er over te denken, verbeeld dat het nacht moest wezen. De glans van het daglicht verbijsterde mij geheel, en gaf mij een gevoel alsof ik vele uren lang in het kaarslicht van die vreemde kamer geweest was.

"Je moet hier blijven wachten, jongen," zeide Estella, verdween en sloot de deur.

Ik nam de gelegenheid waar dat ik op het voorplein alleen was, om naar mijne grove handen

en lompe laarzen te zien. Mijn gevoelen over die bezittingen was lang niet gunstig. Zij waren mij vroeger nooit hinderlijk geweest, maar nu waren zij, als gemeene aanhangsels, zeer hinderlijk. Ik nam mij voor, Jo te vragen waarom hij mij geleerd had die kaarten Jacks te noemen, die boeren behoorden genoemd te worden. Ik wenschte dat Jo wat fatsoenlijker was groot gebracht, dan zou ik dat ook zijn geworden.

Zij kwam terug met brood, vleesch en een kannetje bier. Zij zette het kannetje op de steenen van het pleintje neer, en gaf mij het brood en vleesch zonder mij aan te zien, en met zooveel minachting als ware ik een hond in ongenade geweest. Ik was zoo vernederd, gekrenkt, gekwetst, beleedigd, vergramd, bedroefd — ik kan den rechten naam voor dat pijnlijke gevoel niet vinden — de Hemel weet hoe het heeten moest — dat de tranen mij in de oogen kwamen. Zoodra zij opwelden, zag het meisje mij aan met eene opflikkering van blijdschap, dat zij de oorzaak van die tranen was. Dit gaf mij kracht om ze te bedwingen en haar aan te zien; en daarop wierp zij verachtelijk haar hoofd in den nek — maar met eene bewustheid, naar mij dacht, dat zij maar al te wel wist hoezeer ik gekwetst was — en ging heen.

Maar toen zij weg was, keek ik rond naar eene plaats om mijn gezicht te verbergen, en ging achter een der hekken op het pad naar de brouwerij, leunde daar met mijn arm tegen den muur, liet mijn voorhoofd daarop zakken en schreide vrij uit. Terwijl ik zoo schreide, schopte ik tegen den muur en plukte aan mijne haren; zoo bitter was mijn gevoel, zoo scherp was die pijn zonder naam, die zulk eene tegenwerking noodig hadden.

De manier, waarop mijne zuster mij had groot gebracht, had mij zeer teergevoelig doen worden. In de kleine wereld, waarin kinderen leven, wie ze ook mag groot brengen, wordt niets zoo fijn opgemerkt en zoo fijn gevoeld als eene onrechtvaardigheid. Het moge slechts eene kleine onrechtvaardigheid zijn, waaraan een kind is blootgesteld; het kind zelf is klein, en zijne wereld is klein, en zijn hobbelpaard is, naar zijne schaal, even groot als het hooppootigste Iersche jachtpaard. In mijn binnenste had ik, van mijne vroegste kindsheid af, een gedurigen strijd tegen onrechtvaardigheid doorgestaan. Ik had, zoodra ik maar spreken kon, geweten, dat mijne zuster, met hare grillige heftigheid en haar onredelijken dwang, onrechtvaardig jegens mij was. Ik had steeds de diepste overtuiging gekoesterd, dat de omstandigheid, dat zij mij met eigene handen groot bracht, haar geen recht gaf om mij met stompen en slagen groot te brengen. Onder al mijne straffen en boetedoeningen had ik steeds die overtuiging gekoesterd; en daaraan, dat ik op mijne kinderlijke manier zooveel daarover peinsde, schrijf

ik het grootendeels toe dat ik zoo vreesachtig en teergevoelig was.

Ik ontlaste mij ditmaal van mijn onaangenaam gevoel, door het den muur der brouwerij in te schoppen en uit mijne haren te trekken, veegde daarop mijn gezicht met mijne mouw af, en kwam achter het hek vandaan. Het brood en vleesch waren smakelijk, het bier was opwekkend en verwarmend, en weldra was ik genoeg opgefrischt om rond te kijken.

Zeker, de plek zag er zeer verlaten uit, zelfs het duivenhok op de achterplaats der brouwerij dat door een stormwind half van zijn paal was gewaaid en geheel op zijde hing, zoodat de duiven, als er duiven in geweest waren, zouden gedacht hebben, dat zij op zee door de golven werden geschommeld. Maar er waren geene duiven in het hok, geene paarden in den stal, geene varkens in het kot, geen graan in het magazijn, geen reuk van mout of bier in den ketel of het vat. Alle leven en reuk van de brouwerij was misschien met het laatste rookwolkje uit den schoorsteen weggevoegen. Op een plaatsje stond eene wildernis van ledige vaten, die nog zekere zure herinnering van betere dagen hadden behouden, maar zij was te zuur om als een proefje van het niet meer aanwezige bier te worden aangenomen — in dit opzicht, herinner ik mij, geleken deze gevangenen naar de meeste anderen.

Achter de brouwerij lag een verwilderde tuin met een ouden muur, niet zoo hoog of ik kon er tegen oprabbelen en mij lang genoeg vasthouden om er overheen te kijken en te zien, dat die verwilderde tuin de tuin van het huis was, en dat hij met verward onkruid was begroeid, maar dat er toch over de groen en geel uitgeslagene paden een spoor was, alsof er somtijds iemand wandelde, en dat juist nu Estella daar wandelde en van mij afliep. Maar dit meisje scheen overal te wezen; want toen ik voor de verzoeking, die de vaten mij aanboden, bezweek en de binnenplaats oplep zag ik ook haar aan het eind daarvan loopen. Zij had haar rug naar mij toe, hield hare fraaie bruine haren met beide handen uitgebreid, en zag geheel niet om, en verdween terstond uit mijn gezicht. Zoo ging het ook in de brouwerij zelve — waarmede ik het hooge gebouw bedoel, waarin men het bier placht te maken, en waar de brouwgereedschappen nog stonden. Toen ik daar pas inging, en, eenigszins beklemd door de somberheid, bij de deur bleef staan rondkijken, zag ik haar tusschen de lang uitgebrande fornuizen doorgaan, een smalle ijzeren trap opklimmen, en langs een galerij hoog boven mijn hoofd naar buiten loopen, alsof zij de lucht inging.

Het was op die plek en op dat oogenblik, dat er in mijne verbeelding iets zeer vreemds plaats had. Ik vond het toen vreemd, en heb het lang naderhand nog vreemder gevonden. Ik sloeg mijne oogen — eenigszins schemerend door mijn

opkijken in het witte daglicht — naar een zwaren balk in een lagen hoek van het gebouw dicht bij mij aan de rechterhand, en zag daar eene gedaante aan den hals opgehangen — eene gedaante geheel in geelachtig wit gekleed, met maar één schoen aan de voeten, en zoo hangende, dat ik zien kon dat de verkleurde belegsels van het kleed naar half vergaan papier geleken, en dat het gezicht naar dat van jufvrouw Havisham zweemde, terwijl over dat gezicht eene beweging heenvloog alsof zij mij poogde te roepen. Door den schrik van dit gezicht, en door den schrik der zekerheid, dat die gedaante een oogenblik te voren daar niet geweest was, liep ik er in het eerst voor weg, en liep ik er toen weder op af; en mijn schrik werd nog grooter toen ik bevond, dat de gedaante er niet meer was.

Niets geringers dan het koele licht der heldere lucht, het gezicht van menschen, die buiten het hek voorbijgingen, en de opwekkende invloed van het overschot van mijn brood met vleesch en bier, zou in staat zijn geweest om mij weder tot mij zelve te brengen. Zelfs met die hulpmiddelen zou ik misschien nog niet zoo spoedig tot mij zelve zijn gekomen, als ik Estella niet met de sleutels had zien naderen om mij uit te laten. Zij zou eene billijke reden gehad hebben om mij te minachten, dacht ik, als zij zag dat ik bang was, en zij moest geene billijke reden hebben.

Zij wierp in het voorbijgaan een zegepralenden blik op mij, alsof zij er in juichte dat mijne handen zoo grof en mijne laarzen zoo lompen waren, opende toen het hek en bleef staan om het open te houden. Ik ging er door zonder naar haar om te zien, toen zij mij tergend met hare hand aanstiet.

“Waarom huil je niet?” zeide zij.

“Omdat ik niet wil.”

“Dat doe je wel,” zeide zij. “Je hebt je half blind gehuild, en nu huil je haast alweer.”

Zij lachte verachtelijk, duwde mij naar buiten en sloot het hek achter mij. Ik ging oogenblikkelijk naar oom Pumblechook en vond, tot mijne groote verlichting, dat hij niet thuis was. Ik liet dus aan den winkeln knecht de boodschap achter, op welken dag ik weder bij jufvrouw Havisham moest komen, en begaf mij terstond op weg naar onze smederij, een goed uur ver, onder het gaan mij alles weder voor den geest halende wat ik gezien had en er diep over peinzende, dat ik maar een gemeene boerenjongen was — dat mijne handen grof en mijne laarzen lompen waren — dat ik de verachtelijke gewoonte had aangenomen om de boeren Jacks te noemen — dat ik veel onwetender was dan ik gisteravond had gedacht, en ik over het geheel op een slechten weg en er weinig goeds voor mij te hopen was.

IX.

Toen ik thuis kwam, was mijne zuster zeer nieuwsgierig om al het mogelijke van jufvrouw Havisham te vernemen, en deed zij mij een groot aantal vragen. Ook duurde het niet lang of ik voelde mij geweldig in den nek en den rug stompden, en mijn gezicht smadelijk tegen den muur van de keuken duwen, omdat ik deze vragen niet uitvoerig genoeg beantwoordde.

Indien in de borst van andere kinderen eene even sterke vrees om niet verstaan te worden verborgen is als in de mijne — hetgeen ik waarschijnlijk acht, daar ik geene bijzondere reden heb om te denken, dat ik eene uitzondering op den gewonen regel was — is dit de sleutel van veel achterhoudendheid. Ik gevoelde mij overtuigd, dat ik niet verstaan zou worden als ik jufvrouw Havisham beschreef gelijk mijne oogen haar gezien hadden. Dit niet alleen, maar ik gevoelde mij ook overtuigd, dat jufvrouw Havisham niet verstaan wilde worden; en hoewel zij geheel onbegrijpelijk voor mij was, koesterde ik toch zeker vermoeden, dat het laag en verraderlijk van mij zou zijn indien ik haar gelijk zij werkelijk was (om niet van jonge juffer Estella te spreken) aan de beschouwing van mijne zuster blootstelde. Bij gevolg zeide ik zoo weinig als ik kon, en liet mijn gezicht langs den keukenmuur schuren.

Het ergste van alles was, dat die nare oude Pumblechook, gekweld door eene brandende nieuwsgierigheid om alles te vernemen wat ik gezien en gehoord had, tegen theedrinkenstijd met zijne sjees kwam aanrijden, om mij uit te vragen. Het bloote gezicht van dien kwelgeest, met starende oogen en open mond, terwijl zijne haren vragend overeind schenen te staan en zijn vest gezwollen scheen van cijferkunst, deed mijne achterhoudendheid in boosaardige koppigheid overgaan.

"Wel, jongen," begon oom Pumblechook, zodra hij op de plaats van eer bij het vuur zat. "Hoe is het je daar in de stad gegaan?"

Ik antwoordde: "Tamelijk wel, mijnheer," en mijne zuster schudde hare vuist tegen mij.

"Tamelijk wel?" herhaalde oom Pumblechook. "Tamelijk wel is geen antwoord. Vertel eens wat je meent met dat tamelijk wel, jongen."

Witkalk op het voorhoofd verhardt misschien het brein tegen elken indruk. Hoe dit zij, door de witkalk op mijn voorhoofd was mijne koppigheid zoo hard als diamant geworden. Ik bedacht mij eene poos, en antwoordde toen, alsof ik geheel iets nieuws had ontdekt: "Ik meen vrij wel."

Mijne zuster wilde met eene uitroeping van ongeduld op mij aanvliegen — ik had geene verdediging, want Jo was in de smederij — toen oom Pumblechook tusschen ons kwam met:

"Neen. Maak je niet driftig. Laat dien knaap aan mij over, jufvrouw; laat dien knaap aan mij over!" Daarop keerde hij zich naar mij toe, alsof hij mijn haar wilde gaan knippen, en zeide:

"Eerst — om onze gedachten in orde te krijgen — drie en veertig stuivers?"

Ik berekende de gevolgen, die het antwoord "Vierhonderd pond" zou hebben, en daar ik ze in mijn nadeel vond, giste ik zoo dicht bij de som als ik kon — hetgeen een stuiver of acht mis was. Oom Pumblechook liet mij toen mijne stuiverstafel opzeggen van "twaalf stuivers maken een schelling" tot veertig stuivers maken drie schellingen vier stuivers," en vroeg toen zegevierend, alsof hij mij geheel overwonnen had: "Hoeveel is nu drie en veertig stuivers?" Waarop ik, na een langen tijd van bedenking, antwoordde: "Ik weet het niet." En ik was waarlijk zoo kwaad, dat ik bijna twijfel of ik het wel wist.

Oom Pumblechook maakte eene beweging met zijn hoofd alsof hij het uit het mijne wilde boren, en zeide: "Bij voorbeeld, is drie en veertig stuivers zeven en een halven schelling en drie oortjes?"

"Ja," zeide ik. En hoewel mijne zuster mij dadelijk een oorveeg gaf, streelde het mij toch, dat mijn antwoord zijne aardigheid bedorven en hem den mond gesnoerd had.

"Jongen!" zeide oom Pumblechook, toen hij zich van zijne nederlaag hersteld, en kruiste zijne armen over de borst: "Hoe ziet jufvrouw Havisham er uit?"

"Heel lang en donker," antwoordde ik.

"Is zij dat, oom?" vroeg mijne zuster.

Oom Pumblechook wenkte toestemmend; waaruit ik terstond opmaakte, dat hij jufvrouw Havisham nooit gezien had, want zij geleek niet naar mijne beschrijving.

"Goed," zeide oom Pumblechook opgeblazen. "Dat is de manier om hem te krijgen. Wij beginnen te winnen, denk ik, jufvrouw."

"Ja waarlijk, oom," antwoordde mijne zuster. "Ik wenschte dat u hem altijd bij u hadt; u weet zoo goed met hem om te gaan."

"Nu, jongen," hervatte oom Pumblechook. "Wat deed ze wel, toen je vandaag bij haar kwam?"

"Ze zat in eene zwart fluweelen koets," zeide ik.

Oom Pumblechook en mijne zuster staarden elkander aan — gelijk ze wel mochten — en beiden herhaalden: "In eene zwart fluweelen koets?"

"Ja," zeide ik. "En jonge juffer Estella — dat is haar nichtje, denk ik — presenteerde haar koek en wijn aan het portier van de koets, op een gouden bord. En wij kregen allemaal koek en wijn op gouden borden. En ik klom achter op de koets om mijn koek te eten, en ze zeide dat ik zoo doen moest."

"Was daar nog iemand anders?" vroeg oom Pumblechook.

"Vier honden," zeide ik.

"Groote of kleine?"

"Geweldig groot," antwoordde ik. "En zij vochten om kalfskarbonaden in eene zilveren mand."

Oom Pumblechook en mijne zuster staarden elkander wederom vol verbazing aan. Ik was geheel razend — een wanhopige getuige op de pijnbank — en gereed om alles te zeggen wat mij inviel.

"Waar stond die koets dan toch?" vroeg mijne zuster.

"In de kamer van jufvrouw Havisham." Zij staarden weder. "Maar er waren geene paarden voor." Ik voegde er dit tot opheldering bij, op het oogenblik dat ik van vier rijk getuigde paarden afzag, die mijne woeste verbeelding er had willen voorspannen.

"Is dat mogelijk, oom?" zeide mijne zuster. "Wat kan de jongen toch meenen?"

"Ik zal je wat zeggen, nicht," antwoordde oom Pumblechook. "Mijn gevoelen is, dat het een draagkoetsje is. Zij is wat ijloofdig, weet je — ijloofdig genoeg om hare dagen in een draagkoetsje door te brengen."

"Heb je haar ooit daarin gezien, oom?" vroeg mijne zuster.

"Hoe kon ik dat," antwoordde hij, tot die bekentenis gedwongen, "daar ik haar nooit in mijn leven gezien heb? Ik heb haar nooit onder mijne oogen gehad."

"Hemel, oom! En je hebt haar toch gesproken?"

"Wel, weet je dan niet," antwoordde oom Pumblechook wrevelig, "dat ik, als ik daar geweest ben, altijd buiten voor hare deur ben gebracht, en dat de deur op een kier stond, en ik zoo met haar sprak. Zeg toch niet, dat je dat niet weet. Evenwel, de jongen ging daar om te spelen. Wat heb je gespeeld, jongen?"

"Wij speelden met vlaggen," zeide ik. (Ik verzoek te mogen opmerken, dat ik mij over mij zelven verbaas, als ik aan de logens denk, die ik bij deze gelegenheid vertelde.)

"Vlaggen!" herhaalde mijne zuster.

"Ja," zeide ik. "Estella zwaaid met eene blauwe vlag, en ik met eene roode, en jufvrouw Havisham zwaaid met eene, die overal met gouden sterretjes was bezaaid, uit het portier van de koets. En toen zwaaiden wij onze sabels, en riepen hoera!"

"Sabels!" riep mijne zuster uit. "Waar kreeg je die sabels vandaan?"

"Uit eene kast," zeide ik. "En ik zag daar ook pistolen in — en confituren — en pillen. En er was geen daglicht in de kamer, maar alles was met kaarsen verlicht."

"Dat is waar, nicht," zeide oom Pumblechook, met een ernstigen knik. "Dit is zoo, want zooveel heb ik zelf gezien."

En toen keken zij mij beiden aan, en ik keek

hen met eene overdrevene vertooning van onnoozelheid aan, en streek mijne rechter-broeks-pijp glad.

Als zij nog meer vragen hadden gedaan, zou ik mij ontwijfelbaar verraden hebben, want ik was op het punt om te vermelden dat er een luchtbal op het voorpleintje was, en ik zou dit bericht reeds gewaagd hebben, als mijne vindingskracht niet verdeeld was geweest tusschen dit verschijnsel en een beer in de brouwerij. Zij hadden het echter zoo druk met het bepraten der wonderen, die ik hun reeds ter beschouwing had gegeven, dat ik ontsnapte. De zaak hield hen nog bezig, toen Jo van zijn werk kwam om een kop thee te drinken. Meer om haar eigen gemoed te ontlasten, dan voor zijn vermaak, verhaalde mijne zuster hem mijne voorgewende bevindingen.

Toen ik nu zag, hoe Jo zijne blauwe oogen opende en ze in radelooze verbazing door de keuken liet rondrollen, werd ik door berouw overvallen, maar alleen om zijnentwil — in 't geheel niet om de andere twee. Ten opzichte van Jo — en van hem alleen — beschouwde ik mij zelven als een jeugdig monster, terwijl zij zaten te beredeneeren, welke gevolgen voor mij uit jufvrouw Havisham's bekendheid en gunst zouden voortvloeien. Zij twijfelden niet of jufvrouw Havisham zou iets voor mij doen; hunne twijfelingen betroffen slechts den vorm, dien dat "iets" zou aannemen. Mijne zuster was voor "een eigendommetje." Oom Pumblechook gaf de voorkeur aan eene premie om mij in een fatsoenlijk beroep in de leer te besteden — in den graan-en zaadhandel bij voorbeeld. Jo viel bij beiden in de diepste ongenade, door met den fraaien inval aan te komen, dat ik misschien maar een van de honden, die om de kalfskarbonaden vochten, present zou krijgen. "Als een gek niets beter weet te zeggen," zeide mijne zuster, "en je nog werk te doen hebt, moest je maar liever heengaan om daaraan te beginnen." Zoo ging hij.

Nadat oom Pumblechook was weggereden, en terwijl mijne zuster het theegoed omwaschte, sloop ik naar Jo in de smederij en bleef bij hem tot hij voor dien avond gedaan had. Toen zeide ik: "Eer het vuur heelemaal uitgaat, Jo, zou ik je graag wat willen zeggen."

"Zou je, Pip?" zeide Jo, een bankje bij de smidse schuivende. "Zeg op dan. Wat is het, Pip?"

"Jo," zeide ik, zijne opgerolde hemdsmouw vattende en die tusschen mijn duim en voorfinger omdraaiende, "je weet nog wel wat ik van jufvrouw Havisham heb verteld?"

"Nog wel weten?" zeide Jo. "Dat zou ik denken. Het is verwonderlijk."

"Het is ijselijk, Jo; want het is niet waar."

"Wat zeg je daar, Pip?" riep Jo, met de grootste verbazing terugdeinzende. "Je meent toch niet —"

"Ja, dat meen ik wel. Het zijn leugens, Jo."
 "Maar toch niet alles? Je wilt toch niet zeggen, Pip, dat er geen zwart fluweelen k — he?" Want ik stond mijn hoofd te schudden. "Maar ten minste waren er toch honden? Zeg, Pip," zeide Jo overredend. "Al waren er geen kalfskarbonaden, er waren ten minste toch honden?"

"Neen, Jo."

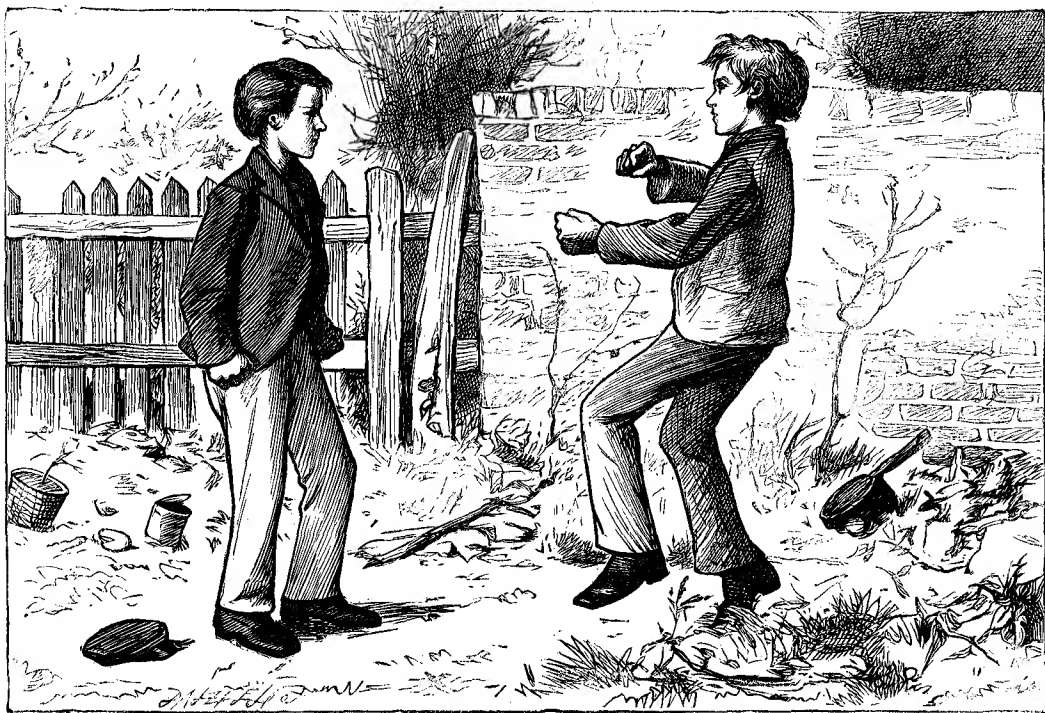
"Een hond toch wel?" hervatte Jo. "Een kleintje? Zeg!"

"Neen Jo. Er was niemendal van dien aard."

Terwijl ik hopeloos mijne oogen op Jo vestigde, staarde Jo mij met treurige verbazing aan. "Pip, mijn jongen, dat gaat zoo niet

zuster en oom Pumblechook had kunnen verklaren, die zoo barsch voor mij waren, en dat er bij jufvrouw Havisham eene mooie jonge juffer was geweest, die schrikkelijk trotsch was, en dat zij gezegd had dat ik gemeen was, en dat ik wel wist dat ik gemeen was, en dat ik wenschte dat ik niet gemeen was, en dat de logens daarvandaan waren gekomen, zonder dat ik wist hoe.

Dit was eene zielkundige vraag, ten minste even moeielijk voor Jo als voor mij. Maar Jo verplaatste de zaak geheel en al buiten het rijk der zielkunde, en wist ze aldus te beheesteren.

HIJ ZEIDE: "AHA, ZOU JE WILLEN?" EN BEGON TOEN DANSEND VOORUIT EN ACHTERUIT TE SPRINGEN. (blz. 43.)

aan. Zeg eens, waar denk je eens te komen?"

"Het is ijselijk, Jo. Niet waar?"

"Ijselijk!" riep Jo uit. "Het is ontzettend. Wat heeft je toch daartoe gedreven?"

"Ik weet zelf niet wat er me toe gedreven heeft, Jo," antwoordde ik, zijne hemdsmouw loslatende en mij in de asch aan zijne voeten zettende, terwijl ik mijn hoofd liet hangen; "maar ik wou wel dat je me niet geleerd hadt de Boeren Jacks te noemen; en ik wou wel dat me laarzen niet zoo lomp en me handen niet zoo grof waren."

En toen verhaalde ik Jo, dat ik mij diep ongelukkig gevoelde, en dat ik mij niet voor mijne

"Er is één ding waarvan je zeker kunt wenen, Pip," zeide Jo na eene poos bedenkens, "namelijk, dat logens logens zijn. Waar zij ook vandaan komen, zij behoorden niet te komen, en zij komen van den vader der leugens, en gaan ook naar hem terug. Vertel er nooit meer zoo, Pip. Dat is de manier niet om uit het gemeene te raken, mijn jongen. En wat gemeen-zijn aangaat, dat zie ik nog geheel niet duidelijk in. Je bent in sommige dingen ongemeen. Je bent ongemeen klein. En je bent ook ongemeen geleerd."

"Neen, ik ben onwetend en achterlijk, Jo."

"Wel, zie eens wat een brief je gisteravond

hebt geschreven. En dat met drukletters. Ik heb wel meer brieven gezien — ja, en dat van voorname lieden — en ik wil zweren dat ze niet met drukletters waren geschreven,” zeide Jo.

“Ik heb haast niemendal geleerd, Jo. Je hebt te groote gedachten van me. Dat is het maar.”

“Wel, Pip,” hervatte Jo, “laat het zoo zijn of niet zoo zijn, je moet toch eerst een gemeene geleerde zijn, eer je een ongemeene geleerde kunt worden, zou ik hopen. De koning op zijn troon, met zijne kroon op het hoofd, kan zijne akten van het Parlement niet met drukletters zitten schrijven, of hij moet, toen hij nog maar gemeen prins was, met het ABC begonnen zijn. Ja,” vervolgde Jo met een veelbeteekenend hoofdschudden, “en hij moet met A begonnen, en doorgewerkt hebben tot Z. En ik weet wat daaraan te doen valt, al kan ik juist nog niet zeggen dat ik het gedaan heb.”

Dit proefje van Jo's wijsheid bemoedigde mij eenigszins.

“Of het voor gemeene lieden, wat beroep en verdiensten aangaat,” vervolgde Jo peinzend, “misschien niet beter is dat ze met gemeene lieden gezelschap houden, in plaats van met ongemeene te gaan spelen — en dat doet mij aan iets denken — ik hoop dat er misschien eene vlag was?”

“Neen, Jo.”

“Het spijt me, dat er geene vlag was, Pip. — Maar hoe dat ook zijn mag, het is iets dat tegenwoordig niet in bedenking kan worden genomen, zonder je zuster aan het opstuiwen te helpen; het is iets waaraan niet te denken is om het met opzet te doen. Luister eens, Pip, naar wat een waar vriend je zegt. Als je niet ongemeen kunt worden door den rechten weg te houden, zal je het nooit worden door den krommen te gaan. Spreek er dus niet meer van, Pip, en leef goed en sterf gelukkig.”

“Je bent toch niet boos op me, Jo?”

“Neen, mijn jongen. Maar bedenkende dat er onder degenen, die ik meen, ook waren van een erger en vermeteler aard — ik heb die van kalfskarbonaden en vechtende honden op het oog — zou iemand, die je oprecht het beste wenscht, Pip, je raden dat je er iets van in je overdenkingen laat invloeden als je van avond naar bed gaat. Dit is alles, mijn jongen; doe het maar nooit weer.”

Toen ik in mijn kamertje was en mijn gebed deed, vergat ik de vermaning van Jo niet, en toch bleef mijn gemoed nog zoo onrustig en onttstemd, dat ik lang nadat ik mij had neergelegd nog dacht, hoe gemeen Estella Jo, den zwarten smid, wel zou vinden — hoe lomp zijne laarzen en hoe grof zijne handen. Ik dacht hoe Jo en mijne zuster in de keuken zaten, en hoe ik, eer ik naar bed ging, in de keuken had gezeten, en hoe jufvrouw Havisham en Estella nooit in eene keuken zaten, maar ver

boven zulke gemeenheden verheven waren. Ik viel in slaap terwijl mijne gedachten speelden met hetgeen ik “placht te doen,” toen ik bij jufvrouw Havisham was, alsof ik daar weken of maanden, in plaats van uren, was geweest, en alsof dat bezoek reeds eene oude herinnering was, in plaats van eene van denzelfden dag.

Dit was een merkwaardige dag voor mij geweest, want hij bracht eene groote verandering bij mij te weeg. Doch het is eveneens met ieders leven. Men verbeelde zich een uitgezochten dag daaruit weggenomen, en bedenke hoe verschillend de geheele levensloop dan zou zijn geweest. Denk, gij die dit leest, aan de lange keten van gouden of ijzeren schakels, van doornen of bloemen, die u nooit zou omwonden hebben, indien een enkele merkwaardige dag niet den eersten schalm daarvan had gevormd.

X.

Een paar dagen later viel mij, toen ik ontwaakte, de gelukkige gedachte in, dat het beste middel om mij zelven ongemeen te maken zou zijn, uit Biddy alles te halen wat zij wist. Met dit weloverlegde doel zeide ik Biddy, toen ik dien avond naar mijnheer Wopsle's oudtante ging, dat ik eene bijzondere reden had om te verlangen in de wereld vooruit te komen, en dat ik mij zeer aan haar verplicht zou achten, als zij mij al hare geleerdheid wilde mededeelen. Biddy, die een zeer dienstvaardig meisje was, zeide terstond dat zij dit wel doen wilde, en begon binnen vijf minuten hare belofte te vervullen.

Het stelsel van opvoeding, door mijnheer Wopsle's oudtante aangenomen, kan in het volgende overzicht worden samengevat. De leerlingen aten appels en staken elkander strootjes in den nek, totdat mijnheer Wopsle's oudtante hare geestkracht verzamelde en met eene rante van berkenrijs op hen kwam aanwaggelen. Nadat zij dezen aanval met alle blijken van bespotting hadden afgeweerd, schaarden de leerlingen zich op eene rij en lieten murmelen een verhavend boek van hand tot hand gaan. Dit boek bevatte een alphabet, eenige cijfers en tafels, en eenige lessen om te spelen — dat is te zeggen, had ze eens bevat. Zoodra dit boek begon rond te gaan, verviel mijnheer Wopsle's oudtante in een staat van verdooving, die óf uit slaperigheid óf uit eene verheffing van rheumatisme ontstond. Dan begonnen de leerlingen onder elkander een vergelijkend examen van laarzen, om uit te maken wie daarmede het hardst op iemands anders teenen kon trappen. Deze oefening duurde totdat Biddy aankwam en drie verminkte bijbels uitdeelde (die uitwendig een vorm hadden alsof

zij onhandig uit het worteleind van een boom waren gehakt), onleesbaarder gedrukt dan eenige letterkundige zeldzaamheden die ik sedert heb ontmoet, met vuurvlakken oversprenkeld, en met verscheidene voorwerpen uit het insectenrijk tusschen de bladen platgedrukt. Dit gedeelte van de les werd meestal verlevendigd door verscheidene tweegevechten tusschen Bidy en weerspannige leerlingen. Als het vechten gedaan was, gaf Bidy het getal van eene bladzijde op, en dan lazen wij allen overluid wat wij konden — of ook wat wij niet konden — in een wanluidend koor, dat door Bidy met eene schelle, eentonige stem werd aangevoerd, zonder dat iemand het minste begrip had van hetgeen wij lazen, of den minsten eerbied daarvoor toonde. Wanneer dit afschuwelijk rumoer eenigen tijd geduurd had, deed het mijnheer Wopsle's oudtante ontwaken, die dan, op het toeval af, naar een jongen waggelde en hem bij de ooren trok. Dit werd geacht de les voor dien avond te besluiten, en wij stormden met zegekreten de vrije lucht in. Het is billijk hier aan te merken, dat het niet verboden was dat een leerling zich met eene lei of zelfs met den inkt (als er inkt was) bezig hield, maar dat het niet gemakkelijk was dit vak van studie in den wintertijd te beoefenen, dewijl het winkeltje, waarin mijnheer Wopsle's oudtante school hield, en dat te gelijk hare huis- en slaapkamer was, slechts flauw verlicht werd door eene dunne, duister brandende kaars, waarbij geen snuiter was.

Het kwam mij voor, dat er tijd noodig zou zijn om onder deze omstandigheden ongemeen te worden; maar ik besloot het toch te beproeven, en dien avond maakte Bidy een aanvang met mijn bijzonder onderricht, door mij eenige inlichtingen uit hare prijslijst over het artikel bruine suiker te geven, en mij, om thuis na te teekenen, eene oud-Engelsche D te leenen, die zij van het hoofd van eene courant had genomen, en die ik, eer zij mij gezegd had wat het was, voor eene teekening van een gesp hield.

Natuurlijk was er eene herberg in het dorp, en natuurlijk had Jo somtijds lust daar eene pijp te rooken. Ik had dien avond streng bevel van mijne zuster ontvangen om hem, als ik van school kwam, in de Drie Vroolijke Schuitenvoerders te gaan halen en, op straffe van haar hoogste ongenoege, naar huis te brengen. Naar de Drie Vroolijke Schuitenvoerders richtte ik derhalve mijne schreden.

Er was in de Drie Vroolijke Schuitenvoerders eene buffetkamer, met eenige vervaarlijk lange krijt-rekeningen op den muur naast de deur, die nooit schenen afbetaald te worden. Zij hadden daar gestaan zolang ik mij kon herinneren, en waren meer gegroeid dan ik. Maar er was veel krijt in onze streek, en misschien

wilden de menschen geene gelegenheid verzuimen om het te gebruiken.

Daar het zaterdagavond was, vond ik den kastelein tamelijk barsch naar die rekeningen staan kijken; maar dewijl ik met Jo te doen had en niet met hem, wenschte ik hem slechts goedenavond, en ging naar de algemeene kamer aan het eind van den gang, waar een groot helder vuur brandde en Jo zijne pijp zat te rooken, in gezelschap van mijnheer Wopsle en een vreemdeling. Jo groette mij volgens gewoonte met "Hallo, Pip, mijn jongen!" en zoodra hij dit zeide, keerde de vreemdeling zijn hoofd om en zag mij aan.

Het was een geheimzinnig man, dien ik nog nooit had gezien. Zijn hoofd hing geheel op zijde en een van zijne oogen was half dichtgeknepen, alsof hij met een onzichtbaar geweer op iets mikte. Hij had eene pijp in den mond, en nadat hij er die had uitgenomen en langzaam al zijn rook weggeblazen, en mij ondertusschen scherp aangezien, knikte hij. Ik knikte dus ook, en toen knikte hij weder, en maakte plaats op zijne bank, opdat ik mij naast hem zou zetten.

Maar dewijl ik gewoon was, als ik daar kwam, naast Jo te zitten, zeide ik: "Neen, dankje, mijnheer," en zette mij op de bank aan den overkant, waar Jo plaats voor mij maakte. Nadat de vreemdeling eens naar Jo had gekeken en gezien dat zijne aandacht elders gevestigd was, knikte hij, toen ik zat, mij nogmaals toe en wreef zijn been, op eene manier die mij zeer zonderling voorkwam.

"Je hebt daar gezegd," zeide de vreemdeling, zich naar Jo keerende, "dat je een smid bent."

"Ja, dat heb ik gezegd," zeide Jo.

"Wat zal je drinken, mijnheer? — Maar je hebt je naam nog niet genoemd."

Jo deed dit nu, en de vreemdeling sprak hem dadelijk daarop aan: "Wat zal je drinken, mijnheer Gargery? Voor mijne rekening — om kennis te maken."

"Wel," zeide Jo, "om je de waarheid te zeggen, het is mijne gewoonte niet om voor iemand anders rekening te drinken."

"Gewoonte? Neen," antwoordde de vreemdeling, "maar voor een enkelen keer, en dat op zaterdagavond. Kom aan! Zeg maar wat, mijnheer Gargery."

"Ik wil geen stijf gezelschap wezen," zeide Jo, "Rum dan."

"Rum," herhaalde de vreemdeling. "En wil de andere heer zoo goed zijn om te zeggen wat hij verkiest?"

"Ook rum," zeide mijnheer Wopsle.

"Drie rummetjes!" riep de vreemdeling den kastelein toe. "Was er nu nog maar een liedje bij."

"Deze andere heer," zeide Jo, als om mijnheer Wopsle te introduceeren, "is iemand, die

zijne stem wel mag laten hooren. Onze voorzanger in de kerk."

"Zoo," zeide de vreemdeling snel en wierp mij een blik toe. "In die eenzame kerk, daar rechtsaf in het polderland, met die graven er onthooven?"

"Juist," zeide Jo.

De vreemdeling bromde eens genoeglijk en legde zijne beenen op de bank, die hij voor zich alleen had. Hij had een slappen, breedgeranden reishoed op en daaronder een zakdoek als eene kap over zijn hoofd gebonden, zoodat men niets van zijn haar zag. Terwijl hij in het vuur keek, verbeeldde ik mij, dat ik eene uitdrukking van sluwheid, door een halven lach gevolgd, op zijn gezicht zag komen.

"Ik ben niet met deze streek bekend, heeren, maar daar bij de rivier schijnt zij al heel eenzaam te zijn."

"Polderland is meestal eenzaam," zeide Jo.

"Zonder twijfel, zonder twijfel. Maar vindt men daar geene heidens of andere vagebonden rondloopen?"

"Neen," antwoordde Jo. "Niemand, behalve een weggelooopen gevangene nu en dan. En dien vindt men niet gemakkelijk. Niet waar, mijnheer Wopsle?"

Mijnheer Wopsle, aldus aan zijn vroeger tegenspoed herinnerd, stemde toe, maar niet met warmte.

"Het schijnt dat je er wel eens op zijt uitgeweest?" zeide de vreemdeling.

"Eens," antwoordde Jo. "Niet dat wij ze wilden opvangen, versta je. Wij gingen maar als toekijkers, ik en mijnheer Wopsle en Pip. Deden we niet, Pip?"

"Ja, Jo."

De vreemdeling zag mij wederom aan — wederom zijn oog toeknippende, alsof hij met zijn onzichtbaar geweer naar mij mikte, en zeide: "Hij lijkt een aardig knaapje te zijn. Hoe noem je hem daar?"

"Pip," zeide Jo.

"Pip gedoopt?"

"Neen, niet Pip gedoopt."

"Is dat dan zijn van?"

"Neen," antwoordde Jo. "Het is een soort van huiselijken naam, dien hij zich zelve gegeven heeft, toen hij klein was, en waar hij nu bij genoemd wordt."

"Een zoontje van je?"

"Hm!" zeide Jo peinzend — niet, gelijk van zelf spreekt, dat het eenigszins noodig kon zijn om er over te denken, maar dewijl het in de Drie Vroolijke Schuitenvoerders de gewoonte was een diepzinnig nadenken te veinzen over alles wat onder een pijpje besproken werd. "Hm, neen! Neen, dat is hij niet."

"Neefje dan?" zeide de vreemdeling.

"Hm!" zeide Jo, met hetzelfde diep nadenkende gezicht. "Neen, hij is niet — om je

niet te bedriegen, hij is niet — mijn neefje."

"Wat, voor den drommel en zijne grootmoeder, is hij dan?" zeide de vreemdeling, welke vraag hij, naar het mij voorkwam, eene onnoodige kracht bijzette.

Nu viel mijnheer Wopsle er op in, als iemand die verstand van verwantschap had, daar zijn beroep hem aanleiding gaf om te onthouden welke vrouwelijke aanverwanten iemand niet trouwen mocht, en gaf eene verklaring van de betrekking tusschen mij en Jo. Eens aan het woord zijnde, besloot mijnheer Wopsle met eene allerschrikkelijkst bulderende passage uit Richard de Derde, en scheen daarvoor genoegzame reden te geven door er bij te voegen: "gelijk de dichter zegt."

En hier moet ik aanmerken, dat mijnheer Wopsle, wanneer hij van mij sprak, het noodig scheen te achten te gelijk mijne haren in mijne oogen te wrijven. Ik kan niet begrijpen waarom ieder van zijn rang, die ons huis kwam bezoeken, mij onder dergelijke omstandigheden altijd dezelfde behandeling deed ondergaan. En toch herinner ik mij niet, dat ik in mijne vroege jeugd ooit het onderwerp eener aanmerking in onzen huiselijk gezelligen kring was, of de een of ander met groote handen maakte zulke oogbedervende gebaren om mij te patroniseeren.

Ondertusschen keek de vreemdeling naar niemand dan naar mij, en hij deed dit alsof hij besloten had om eindelijk op mij los te branden en mij neer te schieten. Maar hij zeide niets, nadat hij van den Drommel en zijne grootmoeder had gesproken, tot de glazen met rum en water gebracht werden; en toen deed hij zijn schot, en een zeer buitengemeen schot was het.

Het was geene aanmerking in woorden, maar eene vertooning in pantomime, die blijkbaar alleen op mij gemikt was. Op mij mikkende roerde hij zijn glas om, en op mij mikkende proefde hij er van. Hij roerde het, en proefde het, niet met een lepeltje, dat hem gebracht was, maar met eene vijl.

Hij deed dit zoo, dat niemand behalve ik de vijl zag, en toen hij gedaan had veegde hij de vijl af en stak ze in zijn borstzak. Ik wist dat het Jo's vijl was, en ik wist dat die man mijn vluchteling kende, zoodra ik dat instrument zag. Ik bleef hem versteend aanstaren. Maar hij lag nu op zijne bank, lette bijna niet op mij, en praatte voornamelijk over knollen.

In ons dorp heerschte op zaterdagavond eene verkwikkende bewustheid van schoongemaakt te hebben en eens uit te rusten eer men opnieuw met het leven voortging, waardoor Jo werd geprikkeld om op zaterdag een half uur langer dan anders te durven uitblijven. Toen het half uur en de drank te zamen ten einde liepen, stond Jo op gaf mij de hand.

"Wacht nog een half oogenblikje, mijnheer Gargery," zeide de vreemdeling. "Ik geloof, dat

ik een blinkend nieuwen schelling ergens in mijn zak heb, en zoo ja, dan zal het knaapje hem hebben."

Hij zocht den schelling uit eene handvol klein geld, wikkeld hem in wat gekreukeld papier en gaf hem mij. "Voor jou," zeide hij. "Othoud dat. Jou eigendom."

Ik bedankte hem, maar zag hem ondertuschen veel strakker aan dan eigenlijk welgemeerd was, en hield mij stijf aan Jo vast. Hij wenschte Jo goedennacht, en mijnheer Wopsle, die met ons heenging, insgelijks; mij gaf hij slechts een blik met zijn mikkend oog — neen, geen blik, want hij knéep het dicht; maar men kan wonderen doen met een oog door het dicht te knijpen.

Onderweg naar huis had ik, als ik lust had gehad om te praten, den praat alleen moeten hebben, want mijnheer Wopsle verliet ons aan de deur der Drie Vroolijke Schuitenvoerders, en Jo liep den geheelen weg met zijn mond wijd open, om er de rum met zooveel lucht mogelijk uit te spoelen. Doch ik was als het ware versuft door het opduiken van mijn vroeger misdrijf en mijn ouden bekende, en kon aan niets anders denken.

Mijne zuster was in geen kwaad humeur toen wij de keuken binnenkwamen, en Jo werd door die ongewone omstandigheid aangemoedigd om haar van den blinkenden schelling te vertellen. "Een valsche, daar sta ik je voor in," zeide mijne zuster zegevierend, "of hij zou hem den jongen niet gegeven hebben. Laat ik maar eens zien."

Ik nam hem uit het papier, en het bleek een echte te zijn. "Maar wat is dat?" zeide mijne zuster, den schelling neergooiende en naar het papier grijpende. "Twee banknoten van een pond?"

Niet minder dan twee vette, smerige banknoten van een pond, die gemeenzaam bekend schenen te zijn geweest met al de veemarkten van het graafschap. Jo greep zijn hoed en liep met de banknoten naar de Vroolijke Schuitenvoerders, om ze den eigenaar terug te geven. Terwijl hij uit was, zette ik mij op mijn gewone bankje en keek mijne zuster wezenloos starend aan, mij tamelijk zeker voelende, dat de man er niet meer zou zijn.

Weldra kwam Jo terug, en zeide dat de man al weg was, maar dat hij, Jo, eene boodschap aangaande de banknoten in de Drie Vroolijke Schuitenvoerders had gelaten. Daarop deed mijne zuster ze in een stuk papier, lakte dit dicht, en legde ze onder wat gedroogde rozebladeren in een trekpot, die op eene kast in de pronkkamer stond. Daar bleven zij, eene nachtmerrie voor mij, vele dagen en nachten lang.

Toen ik in bed lag, had ik een zeer onrustigen slaap door al mijn denken aan den vreemde, die met zijn onzichtbaar geweer op mij mikte, en aan het gemeene verachtelijke ding

dat ik was, die met veroordeelde misdadigers in geheime samenspanning stond — een trek van mijne laagheid, dien ik vroeger had vergeten. Ook door de vijl werd ik als door een spook vervolgd. Ik vreesde, dat die vijl eens weder te voorschijn zou komen, als ik dat allerm minst verwachtte. Ik wiegde mij in slaap door aan jufvrouw Havisham en aanstaanden woensdag te denken; en in mijn slaap zag ik de vijl uit eene deur naar mij toe komen, zonder iemand te zien die ze vasthield, en toen schreeuwde ik zoo, dat ik er van wakker werd.

XI.

Op den bepaalden tijd ging ik weder naar jufvrouw Havisham, en mijn aarzelend schellen aan het hek deed Estella buiten komen. Zij sloot het weder, nadat zij mij had ingelaten, gelijk zij vroeger had gedaan, en ging mij weder voor naar den donkeren gang, waar de kaars stond. Zij gaf geen acht op mij tot zij de kaars had opgenomen; toen keek zij over haar schouder om, zeide stuursch: "Je moet vandaag dezen weg komen," en bracht mij naar een geheel ander gedeelte van het huis.

De gang was zeer lang en scheen het geheele vierkant van het huis om te loopen. Wij gingen echter maar ééne zijde van dat vierkant langs, en aan het eind daarvan bleef zij staan, zette hare kaars neer en opende eene deur. Hier verscheen het daglicht weder, en bevond ik mij op een bestraat pleintje, waar aan den overkant een woonhuis stond, dat er uitzag alsof het eens aan den boekhouder of meesterknecht had behoord. In den gevel van dit huis was eene klok. Evenals de pendule in jufvrouw Havisham's kamer en haar horloge, was zij op tien minuten over half negen blijven stilstaan.

Wij gingen de deur, die openstond, en achter in huis eene sombere benedenkamer met eene lage zoldering binnen. Er was gezelschap in de kamer, en terwijl Estella zich daarbij voegde, zeide zij: "Ga jij daar maar staan, jongen, tot je geroepen wordt." Het "daar" was bij een venster; ik ging er heen en bleef in eene zeer neerslachtig stemming staan uitkijken.

Het venster reikte tot aan den grond, en zag uit op een allerellendigsten hoek van den verwaarloosden tuin, op eene rottige ruïne van koolstronken en een enkel palmboompje, dat lang geleden geschoren was en veel van een podding had, en dat bovenaan een nieuw uitspruitel had gekregen zonder fatsoen en van eene andere kleur, alsof dat gedeelte van den podding aan den ketel was blijven zitten en aangebrand was. Dit was mijne eenvoudige gedachte, terwijl ik het palmboompje beschouwde.

Er was des nachts een weinig sneeuw gevallen, die, zooveel ik wist, nergens anders was blijven liggen; maar hier, in de koude schaduw van dit brokje tuin, was zij nog niet geheel gesmolten, en de wind joeg ze wervelend op en smeed ze tegen het venster, alsof hij er mij mee wilde gooien omdat ik daar stond.

Ik giste dat mijne komst het gesprek in de kamer had gestuit, en dat de andere aanwezigen naar mij keken. Ik kon niets van de kamer zien, behalve het schijnsel van het vuur in de vensterruiten, maar ik voelde al mijne leden verstijven door de bewustheid dat er scherp op mij gelet werd.

Er waren drie dames en een heer in de kamer. Er ik vijf minuten voor het venster had gestaan, hadden zij mij, hoe weet ik niet, doen begrijpen, dat zij allen pluimstrijkers en huichelaars waren, maar iedereen veinsde dit niet van de anderen te weten, omdat de bekentenis, dat men het wist, zou hebben getoond dat men zelf een pluimstrijker en huichelaar was.

Zij hadden allen het lusteloze en verveelzieke voorkomen van op iemands believen te wachten, en de spraakzaamste der dames moest met stijve strakheid spreken om haar geeuwen te bedwingen. Deze dame, wier naam Camilla was, herinnerde mij bijzonder aan mijne zuster, met dit verschil, dat zij ouder was en, gelijk ik bevond toen ik haar zag, botter gelaatsstreken had. Toen ik haar beter leerde kennen, begon ik te denken, dat het een geluk voor haar was, dat zij nog gelaatsstreken had, hoe bot en flauw dan ook, zoo hoog en ledig was de blinde muur van haar gezicht.

"Goede ziel!" zeide de dame, met eene drift, geheel als die van mijne zuster. "Niemands vijand dan zijn eigen!"

"Het zou veel loffelijker wezen iemand anders vijand te zijn," zeide de heer, "en ook natuurlijker."

"Neef John," merkte eene andere dame aan, "wij moeten onze naasten liefhebben."

"Sarah Pocket," antwoordde neef John, "als iemand zijn eigen naaste niet is, wie is het dan?"

Jufvrouw Pocket lachte, en Camilla lachte en zeide, haar geeuwen bedwingende: "Welk een idee!" Maar ik dacht, dat zij het toch wel een goed idee scheen te vinden. De derde dame, die nog niet gesproken had, zeide ernstig en met nadruk: "Zeer waar!"

"Een goed man!" vervolgde Camilla weldra (ik wist, dat allen ondertusschen naar mij hadden gekeken). "Maar hij is zoo vreemd. Zou men gelooven dat hij, toen Tom's vrouw gestorven was, maar niet te bewegen was om te begrijpen, dat de kinderen de breedste soort van strooken aan hun rouwgoed moesten hebben?" "Goede hemel, Camilla," zeide hij, "wat heeft dat te beduiden, als de arme kleinen maar

in het zwart zijn?" Dat is Mattheüs geheel en al. Welk een idee!"

"Hij heeft goede eigenschappen," zeide neef John. "De hemel verhoede dat ik hem eigenschappen zou ontzeggen. Maar hij heeft nooit eenig gevoel van welvoeglijkheid gehad, en dat zal hij ook nooit hebben."

"Ge begrijpt, ik was verplicht," zeide Camilla, "ik was verplicht standvastig te zijn. Ik zeide, dat gaat niet aan, voor de eer van de familie. Ik zeide hem, dat, zonder breede strooken, zijne familie geschandvlekt was. Ik schreide er over van het ontbijt tot het diner. Ik benadeelde er mijne digestie door. En eindelijk viel hij op zijne driftige manier uit, en zeide met eene D: "Doe dan zooals je wilt." Dank zij den hemel, het zal altijd een troost voor mij zijn, dat ik dadelijk in een stortregen uitging en het goed kocht."

"Hij betaalde er voor, niet waar?" vroeg Estella.

"Het is de vraag niet, kindlief, wie het betaalde," antwoordde Camilla. "Ik kocht het. En ik zal dikwijls met zielevrede daaraan denken, als ik 's nachts wakker lig."

Het klinken eener schel in de verte, vereenigd met het galmen van eene roepende stem in den gang waardoor ik gekomen was, stoorde het gesprek en deed Estella tot mij zeggen: "Nu, jongen!" Toen ik mij omkeerde, zagen allen mij met minachting aan; en toen ik de deur uitging, hoorde ik Sarah Pocket zeggen: "Wel heb ik ooit! Wat nu nog?" en Camilla er met verontwaardiging bijvoegen: "Heeft men ooit zulk eene gril beleefd? Welk een idee!"

Terwijl wij met onze kaars den donkeren gang doorgingen, bleef Estella eensklaps staan, en zich omdraaiende zeide zij op hare tergende manier, met haar gezicht zeer dicht voor het mijne: "Wel?"

"Wel, jonge jufvrouw?" zeide ik, bijna over haar vallende, maar mij nog ophoudende.

Zij bleef mij staan aanzien, en ik zag haar natuurlijk in het gezicht.

"Ben ik mooi?"

"Ja, ik vind je heel mooi."

"Ben ik spijtig?"

"Niet zoo erg als de vorige maal," zeide ik.

"Niet zoo erg?"

"Neen."

Bij het doen der laatste vraag werd zij driftig, en toen ik ze beantwoord had, gaf zij mij een klap in het gezicht met al de kracht die zij had.

"En nu?" zeide zij. "Jij gemeen monsterdier, wat vindt je nu van me? Wat denk je nu van me?"

"Dat zal ik je niet zeggen."

"Omdat je het boven zult gaan zeggen. Is het niet zoo?"

"Neen," zeide ik. "Dat is zoo niet."

"Waarom huil je niet meer, jij kleine elendeling?"

"Omdat ik nooit weer om je zal huilen," zeide ik, hetgeen, naar ik onderstel, eene zoo valsche verklaring was als er ooit eene gedaan werd; want in mijn binnenste weende ik om haar, en ik weet wat ik weet van de smart, die zij mij naderhand gekost heeft.

Na deze episode gingen wij verder naar boven, en op de trap ontmoetten wij een heer, die op den tast naar beneden kwam.

"Wien hebben wij hier?" zeide deze heer en bukte om naar mij te zien.

"Een jongen," zeide Estella.

Het was een zwaarlijvig man, met eene bijzonder donkere kleur, een buitengemeen groot hoofd en eene daarmede overeenkomstige groote hand. Hij nam mijne kin in zijne groote hand en lichtte mijn hoofd op, om mij bij het licht der kaars te bezien. Hij was boven op zijn hoofd vroegtijdig kaal geworden en had zware zwarte wenkbrauwen, die niet wilden blijven liggen, maar borstelig opstonden. Zijne oogen lagen zeer diep in zijn hoofd en waren onaangenaam scherp en wantrouwig. Hij had een grooten horlogeketting, en sterk uitkomende zwarte stippen op de plek waar zijn baard en zijne knevels zouden geweest zijn, als hij ze had laten groeien. Hij was niets voor mij, en ik kon toen niet voorzien dat hij ooit iets voor mij zou zijn, maar ik had nu juist eene gelegenheid om hem goed waar te nemen.

"Jongen uit de buurt? He?" zeide hij.

"Ja, mijnheer," zeide ik.

"Hoe kom je hier?"

"Jufvrouw Havisham heeft mij laten komen," antwoordde ik.

"Zoo! Pas maar goed op. Ik heb tamelijk veel ondervinding van jongens, en jelui bent een slechte troep. Onthoud," zeide hij, terwijl hij in zijn grooten voorvinger beet en mij dreigend aanzag, "dat je goed oppast."

Met deze woorden liet hij mij los — waarom ik blij was, want zijne hand rook naar geparfumeerde zeep — en ging verder naar beneden. Ik verwonderde mij of hij een dokter kon zijn, maar neen, dacht ik, hij kon geen dokter zijn, of zijn toon zou bedaarder en zachter zijn geweest. Ik had niet veel tijd om er over te denken, want spoedig waren wij in jufvrouw Havisham's kamer, waar zij en alle andere dingen nog eveneens waren als ik ze gelaten had. Estella liet mij bij de deur staan, en daar stond ik totdat jufvrouw Havisham mij van de kaptafel in het oog kreeg.

"Zoo!" zeide zij, zonder te schrikken of zich te verwonderen. "De dagen zijn omgegaan, zijn ze?"

"Ja, jufvrouw. Het is vandaag —"

"Zoo, zoo, zoo!" met die ongeduldige beweging van hare vingers. "Ik behoef het niet te weten. Ben je nu klaar om te spelen?"

Ik was verplicht eenigszins verlegen te ant-

woorden: "Ik geloof het haast niet, jufvrouw."

"Dus niet weer kaarts spelen?" zeide zij, met een uitvorschenden blik.

"Ja, jufvrouw, dat zou ik wel kunnen doen, als ik moest."

"Daar dit huis je oud en ernstig doet worden, jongen," zeide jufvrouw Havisham, "en je onwillig bent om te spelen, ben je dan gewillig om te werken?"

Ik kon deze vraag meer van goeder harte beantwoorden dan de andere, en zeide, dat ik volkomen gewillig was.

"Ga dan in die kamer, aan den overkant," zeide zij, met hare vermagerde hand naar de deur achter mij wijzende, "en wacht daar tot ik kom."

Ik ging het portaal over en trad de aangeduide kamer binnen. Ook in die kamer was het daglicht buitengesloten, en zij had eene benauwde, duffe lucht. In den vochtigen, ouderwetschen haard was pas een vuur aangelegd, dat meer genegen scheen om uit te gaan dan om op te vlammen, en de weerspannige rook, die in de kamer hing, scheen kouder dan de meer heldere lucht — gelijk onze eigen poldermist. Zekere winterachtige armlakkers met kaarsen verlichtten de kamer maar flauw, of beter gezegd vertoonden maar flauwelijk hare duisternis. Het vertrek was ruim, en was zeker eens fraai geweest, maar alles wat men er in onderscheiden kon, was met stof en schimmel bedekt en half vergaan. Het meest in het oog loopende voorwerp was eene lange tafel, met een tafellaken bedekt, alsof er een maaltijd ophanden was geweest toen het huis en de klokken te zamen waren blijven stilstaan. Midden op de tafel stond een soort van pronkstuk, maar het was zoo zwaar met spinnewebben beladen, dat de vorm geheel onherkenbaar was, en terwijl ik over de geelwitte vlakke keek, waaruit het als een zwarte paddenstoel scheen te groeien, zag ik gevlekte spinnen met gezwollen buiken er naar toe loopen, en er van uit komen loopen, alsof eene omstandigheid van het grootste openbaar belang juist in de spinnen-maatschappij ruchtbaar was geworden.

Ik hoorde ook de muizen achter het beschot ritselen, alsof dezelfde gebeurtenis ook voor hen van belang was. Maar de zwarte torren sloegen geen acht op de opschudding, en dwaalden op eene zwaarlijvige oudelieden-maniër om den haard, alsof zij kortzichtig en hard van gehoor waren en op geen goeden voet met elkander stonden.

Deze kruipende dieren hadden mijne aandacht geboeid, en ik stond op een afstand naar hen te kijken, toen jufvrouw Havisham eene hand op mijn schouder legde. In hare magere hand had zij een krukstok, waarop zij leunde, en zoo zag zij er uit alsof zij de heks van deze betooverde plaats was.

"Dit is de plek," zeide zij, met haar stok naar de lange tafel wijzende, "waar ik zal gelegd worden als ik dood ben. Hier zullen zij naar mij komen zien."

Met een schemerachtigen angst dat zij zoo terstond op de tafel zou gaan liggen sterven, tot volkomene verwezenlijking der akelige wasenbeeldengroep op de kermis, beefde ik onder den druk harer hand.

"Wat denkt ge dat dat is?" vroeg zij, wederom met haar stok wijzende. "Dat daar met die spinnewebben?"

"Ik kan er niet naar raden, jufvrouw."

"Het is eene groote taart. Eene bruidstaart. De mijne."

Zij zag met glinsterende oogen in de kamer rond, en zeide, op mij leunende en mij in den schouder knijpende: "Kom, kom, kom! Laat mij wandelen, laat mij wandelen!"

Ik maakte hieruit op, dat het werk dat ik te doen had was, jufvrouw Havisham de kamer te laten rondwandelen. Ik stapte dus dadelijk voort, en zij leunde op mijn schouder, en wij namen een tred aan, die wel eene (op mijn eersten inval onder dat dak gegronde) nabootsing van den draf van oom Pumblechook's sjees-paard kon zijn.

Zij was niet sterk, en na korten tijd zeide zij; "Langzamer!" Evenwel bleven wij eene ongeregelde haast maken, en onder het voortstappen kneep zij mij met hare hand in den schouder en bewoog zij krampachtig haar mond, en deed mij gelooven dat wij holden, omdat hare gedachten zoo holden. Na verloop van eenigen tijd zeide zij: "Roep Estella!" Ik ging dus op het portaal en galmde dezen naam uit, gelijk ik de vorige maal had gedaan. Toen ik haar licht zag, keerde ik naar jufvrouw Havisham terug en hervatte met haar de wandeling de kamer rond.

Zelfs indien Estella alleen gekomen was om ons bedrijf aan te zien, zou ik reeds tamelijk onvergenoegd zijn geweest; maar nu zij de drie dames en den heer medebracht, die ik beneden had gezien, wist ik niet wat te doen. Uit beleefdheid wilde ik blijven stilstaan; maar jufvrouw Havisham kneep mij in den schouder en wij draafden voort, terwijl ik de verlegene bewustheid gevoelde, dat men denken zou dat alles mijn bedrijf was.

"Lieve jufvrouw Havisham," zeide jufvrouw Sarah Pocket, "wat ziet u er goed uit."

"Dat doe ik niet," antwoordde jufvrouw Havisham. "Ik ben niets dan geel vel over been."

Camilla helderde op toen jufvrouw Pocket dezen afjager kreeg, en prevelde, terwijl zij jufvrouw Havisham met een beklaaglijk gezicht beschouwde: "Lieve goede ziel! Waarlijk niet te verwachten dat zij er goed zal uitzien, de arme vrouw! Welk een idee!"

"En hoe vaart gij?" zeide jufvrouw Havis-

ham tot Camilla. Daar wij toen dicht bij Camilla waren, had ik, als iets dat van zelf sprak, willen stilstaan, maar jufvrouw Havisham wilde niet. Wij stapten voort, en ik zag dat dit voor Camilla zeer aanstootelijk was.

"Wel bedankt, jufvrouw Havisham," antwoordde zij. "Ik ben zoo wel als men verwachten kan."

"Zoo, wat scheelt u dan?" vroeg jufvrouw Havisham met buitengemeene scherpeheid.

"Niets de moeite waard om van te spreken," antwoordde Camilla. "Ik wensch geene vertooning met mijn gevoel te maken, maar ik heb volgens gewoonte in den nacht meer aan u gedacht dan mij wel goed is."

"Denk dan niet aan mij," liet jufvrouw Havisham hierop volgen.

"Zeer gemakkelijk te zeggen," zeide Camilla, een snik bedwingende, terwijl hare bovenlip optrok en hare tranen overliepen. "Raymond is er getuige van, hoeveel gember en geest van hertshoorn ik des nachts moet gebruiken. Raymond is er getuige van, welke zenuwkrampen ik in de beenen heb. Maar benauwdheden en zenuwkrampen zijn niets nieuws voor mij, als ik met angst denk aan menschen die ik liefheb. Als ik maar minder vriendhoudend en gevoelig kon zijn, zou ik eene betere digestie en ijzeren zenuwen hebben. Ik wenschte waarlijk wel dat het zoo zijn kon. Maar om des nachts niet aan u te denken, — welk een idee!" Hier volgde een uitbarsting van tranen.

De bedoelde Raymond was, naar ik begreep, de aanwezige heer, en ik begreep nu ook dat hij mijnheer Camilla was. Hij kwam zijne gade te hulp en zeide op een troostenden toon, alsof hij haar een compliment maakte: "Camilla, melieve, het is wel bekend, dat uw gevoel voor uwe familie u langzamerhand zoodanig ondermijnt, dat uw eene been korter wordt dan het andere."

"Ik weet niet," merkte de ernstige dame aan, wier stem ik maar eens had gehoord, "dat men, als men aan een persoon denkt, daardoor juist groote aanspraken op dien persoon zou verkrijgen, melieve."

Jufvrouw Sarah Pocket, welke ik nu zag dat een uitgedroogd, bruin, gerimpeld oud vrouwtje was, met een klein gezichtje, dat wel van een notedop gemaakt kon zijn, en een grooten mond, gelijk dien van eene kat zonder knevels, beaamde deze stelling door te zeggen: "Neen, waarlijk niet, melieve. Neen!"

"Denken is gemakkelijk genoeg," zeide de ernstige dame.

"Wat is gemakkelijker?" voegde Pocket er toestemmend bij.

"O ja, ja!" riep Camilla uit, wier kokend gevoel uit hare beenen naar hare borst scheen op te stijgen. "Dat is alles zeer waar. Het is eene zwakheid, zoo vriendschappelijk te zijn,

maar ik kan niet anders. Zonder twijfel zou mijne gezondheid veel beter zijn als het anders was, maar toch zou ik mijn gemoedsaard niet willen veranderen als ik kon. Het is eene oorzaak van veel lijden, maar het is toch een troost, te weten dat ik dien bezit, als ik 's nachts wakker lig." Hier volgde weder eene uitbarsting van gevoel.

Jufvrouw Havisham en ik waren ondertuschen niet blijven stilstaan, maar de kamer al rondgelopen, nu langs de kleeren der bezoek-

gen, ten gevolge van Mattheüs' vreemd en onverklaarbaar gedrag, en niemand heeft er mij voor bedankt."

"Ik moet waarlijk zeggen, daar zou ik ook niet aan denken," merkte de ernstige dame aan.

"Je ziet wel, melieve," voegde jufvrouw Sarah Pocket, een zoetsappig kwaadaardig persoontje, er bij, "je hadt u zelve moeten vragen: wien hadt ge verwacht dat u bedanken zou, lieve?"

"Zonder te verwachten dat iemand mij bedanken zou," hervatte Camilla, "ben ik uren

"WEL, PIP, JE WEET, ... DAT JE ZELF HEM MIJ IN MIJN HOED HEBT ZIEN STOPPEN, EN DUS MOET JE WEL WETEN DAT HIJ HIER IS." (blz. 47.)

sters strijkende, dan weder de geheele lengte der akelige kamer van haar verwijderd.

"Daar is Mattheüs," zeide Camilla, "die zich nooit zijne natuurlijke betrekkingen aantrekt, nooit naar jufvrouw Havisham komt zien! Ik ben op de canapé geholpen, met mijn korset-veter doorgeknipt, en heb daar uren lang bewusteloos gelegen, met mijn hoofd op den kant, mijn haar geheel los, en mijne voeten ik weet niet waar —"

"Veel hooger dan uw hoofd, melieve," zeide mijnheer Camilla.

"Ik heb uren aan uren in dien staat gele-

aan uren in dien staat blijven liggen, en Raymond is er getuige van, hoe benauwd ik ben geweest, en hoe de gember niets heeft geholpen, en ik ben zelfs gehoord bij den pianostemmer aan den overkant, waar de arme kinderen in hunne dwaling zelfs gedacht hebben, dat het duiven waren, die in de verte kirden — en nu te moeten hooren —" Hier bracht Camilla hare hand aan hare keel en scheen op het punt om weder zulk eene benauwdheid te krijgen.

Toen die Mattheüs genoemd werd, hield jufvrouw Havisham mij terug en bleef staan om de spreekster aan te zien. Deze verandering

werkte grootelijks mede om Camilla's benauwdheid te doen overgaan.

"Mattheüs zal mij eindelijk komen zien," zeide jufvrouw Havisham met barschheid, "als ik op deze tafel ben gelegd. Dat zal zijne plaats zijn — daar," met haar stok op de tafel slaande, "aan mijn hoofdeneinde. En de uwe zal daar zijn! En die van uw man daar! En die van Sarah Pocket daar! En die van Georgina daar! Nu weet gij allen waar gij u plaatsen moet, als gij u op mij komt vergasten. En gaat nu heen."

Bij het noemen van elken naam had zij op eene nieuwe plek met haar stok op de tafel geslagen. Nu zeide zij: "Laat mij wandelen, laat mij wandelen," en wij gingen weder voort.

"Ik meen dat er niets anders te doen is," riep Camilla uit, "dan te gehoorzamen en heen te gaan. Het is toch een troost, het voorwerp van iemands genegenheid en dienstvaardigheid gezien te hebben, al is het nog zoo kort. Ik zal er met treurig genoegen aan denken als ik 's nachts wakker lig. Ik wenschte dat Mattheüs dien troost ook kon hebben, maar hij versmaadt hem. Ik heb mij vorgenommen geene vertooning van mijn gevoel te maken, maar het is ook wel hard, te moeten hooren, dat iemand zich op iemands betrekkingen wil vergasten — alsof men een reus was — en dat men moet heengaan, o welk een idee!"

Toen mijnheer Camilla toeschoot, daar Camilla hare hand op hare zwoegende borst legde, nam die dame eene houding van gedwongene, onnatuurlijke standvastigheid aan, het voornemen uitdrukkende, om wanneer zij buiten het gezicht was, neer te zijgen en flauw te vallen, en jufvrouw Havisham een handkus toewerpande, werd zij heengeleid. Sarah Pocket en Georgina voerden een wedstrijd, wie het laatst zou blijven; maar Sarah was te slim om zich te laten overmeesteren, en trippelde met zulk eene behendige glibberigheid achter Georgina om, dat deze genoodzaakt was voor te gaan. Sarah Pocket trok daarvan partij om afscheid te nemen met een: "God zegen u, lieve jufvrouw Havisham!" en een glimlach van vergevend medelijden met de zwakheid der anderen op haar noten-gezicht.

Terwijl Estella hen naar beneden lichtte, bleef jufvrouw Havisham met hare hand op mijn schouder voortwandelen, maar al langzamer en langzamer. Eindelijk bleef zij voor het vuur staan en zeide, nadat zij eene poos daarin getuurd en gemompeld had:

"Dit is mijn verjaardag, Pip."

Ik wilde haar daarmede feliciteeren, toen zij haar stok ophief.

"Ik duld niet dat daarvan gesproken wordt. Ik duld niet dat zij, die daar zoo even hier geweest zijn, of iemand anders er van spreken. Zij komen hier op dien dag, maar zij durven er geene melding van maken."

Natuurlijk deed ik ook geene verdere poging om er melding van te maken.

"Op dien dag van het jaar, lang voordat gij geboren waart, werd die hoop bederf," met haar stok naar den stapel spinnewebben stootende, maar zonder dien aan te raken, "hier gebracht. Hij en ik zijn te zamen verteerd. De muizen hebben er aan geknaagd, en scherper tanden dan die van muizen hebben aan mij geknaagd."

Zij hield het boveneind van haar stok tegen haar hart, terwijl zij naar de tafel stond te turen; zij, in haar eens wit gewaad, geheel vergeeld en verteerd; het eens witte tafellaken insgelijks vergeeld en verteerd; alles in het rond in zulk een staat, dat het in stukken scheen te moeten vallen als men het aanraakte.

"Als de verwoesting volkomen is," zeide zij met een akelig spookachtigen blik, "en zij mij dood in mijn bruidskleed op de bruidstafel leggen — hetgeen gedaan zal worden, en den vloek over hem zal voltooien — des te beter als het op dezen dag valt."

Zij stond de tafel aan te zien, alsof zij hare eigen gedaante daarop zag liggen. Ik hield mij stil. Estella kwam terug, en ook zij hield zich stil. Het kwam mij voor dat wij een langen tijd zoo bleven staan. In de benauwde lucht van die kamer en de zwarte duisternis, die in hare verste hoeken school, had ik zelfs den akeligen inval, dat Estella en ik terstond zouden beginnen te veranderen en te vergaan.

Eindelijk, niet langzamerhand maar geheel op eens uit hare verbijstering bekomende, zeide jufvrouw Havisham: "Laat ik je met je beiden zien kaartspeelen; waarom ben je nog niet begonnen?" Zoo gingen wij naar hare kamer terug, en zetten ons gelijk te voren aan het spel; ik werd bedelaar gemaakt gelijk te voren en wederom, gelijk te voren, sloeg jufvrouw Havisham ons opletten gade, en wederom vestigde zij mijne aandacht op Estella's schoonheid, en deed zij mij die nog meer opmerken door hare juweelen op Estella's borst en haar vlechten aan te passen.

Estella behandelde mij ook wederom gelijk te voren, behalve dat zij zich niet verwaardigde om te spreken. Toen wij een half dozijn spellen hadden gespeeld, werd mij een dag bepaald om terug te komen, en werd ik weder naar het voorplein gebracht om op de vorige hondsche manier eten te krijgen.

Daar werd ik ook weder alleen gelaten om naar believen rond te zwerven.

Het komt er niet veel op aan, of eene deur in dien tuinmuur, waartegen ik de vorige maal was opgeklimmen, toen open of gesloten was. Genoeg dat ik toen geene deur zag, en nu wel. Daar zij openstond, en ik wist dat Estella de bezoekers had uitgelaten, — want zij was met

de sleutels in hare hand teruggekomen — kuierde ik den tuin in en dien geheel door. Het was eene volslagene wildernis, en er waren oude meloen- en komkommerbakken in, die zoozeer vergaan schenen, dat er nu stukken van oude hoeden en laarzen als onkruid in groeiden, hier en daar met een gedeukt sauspannetje gemengd.

Toen ik den tuin had bezichtigd, benevens een broeikast, waar niets te zien was dan een van den muur gevallen wijngaard en eenige flesschen, bevond ik mij in den akeligen hoek waarop ik door het venster had uitgezien. Niet twijfelende of het huis was nu ledig, keek ik een ander venster in en wisselde tot mijne groote verrassing een strakken blik van verbazing met een jongen heer met roode oogleden en lichtblonde haren.

Deze bleeke jonge heer verdween snel, en verscheen weder naast mij. Hij had bij zijne boeken gezeten toen ik naar hem keek, en nu zag ik dat hij beïnt was.

"Hallo, kereltje!" zeide hij.

Daar "Hallo!" een algemeen gezegde was, hetwelk ik had opgemerkt dat gewoonlijk het best met zich zelf beantwoord werd, zeide ik ook "Hallo!" uit beleefdheid het "kereltje" weglatende.

"Wie heeft jou ingelaten?" zeide hij.

"Jonge jufvrouw Estella."

"Wie heeft je verlof gegeven om hier rond te loeren?"

"Jonge jufvrouw Estella."

"Kom dan met me vechten," zeide de jonge heer.

"Wat kon ik anders doen dan hem volgen? Sedert heb ik bij mij zelven dikwijls deze vraag gedaan; maar wat kon ik anders doen? Zijn toon was zoo beslissend, en ik was zoo verbaasd, dat ik hem volgde waar hij voorging, als ware ik betooverd geweest.

"Maar wacht een oogenblik," zeide hij, zich omkeerende, eer wij nog vele schreden ver waren. "Ik behoor je ook reden te geven om te vechten. Daar is er een!" Op eene tergende manier klapte hij in zijne handen, sloeg een van zijne beenen vlug achteruit, trok mij bij het haar, klapte nog eens in zijne handen, dook met zijn hoofd en stiet mij daarmede voor de maag.

Het laatstgemelde stierachtige bedrijf was, behalve dat het ontwijfelbaar als eene vrijpostigheid moest beschouwd worden, bijzonder onaangenaam, pas na het eten van eene portie vleesch en brood. Ik deed derhalve een slag naar hem en wilde dit nog eens doen, toen hij zeide: "Aha, zou je willen?" en toen dansend vooruit en achteruit begon te springen, op eene manier waarvan ik nog nooit een voorbeeld had gezien.

"Wetten van het spel!" zeide hij. Hier wipte

hij van het rechterbeen op het linker over. "Vaste regels!" Hier deed hij een sprong naar den anderen kant. "Kom naar het perk, en ga de preliminair door." Hier wipte hij vooruit en achteruit, en maakte allerlei wonderlijke manoeuvres, terwijl ik roerloos toekeek.

Ik was heimelijk bang voor hem, toen ik zag dat hij zoo vlug en handig was; maar ik gevoelde mij moreel en fysiek overtuigd, dat zijn hoofd niets met mijn maagkuil te maken kon hebben, en ik recht had het kwalijk te nemen als hij het zoo aan mijne aandacht opdrong. Ik volgde hem dus zonder een woord te spreken naar een afgelegen hoek van den tuin, gevormd door de vereeniging van twee muren, en achter een vervallen gebouwtje verscholen. Toen hij vroeg of ik met het perk tevreden was, en ik "ja" antwoordde, verzocht hij verlof om mij een oogenblik te mogen verlaten, en kwam spoedig terug met eene flesch water en eene spons in azijn gedoopt.

"Dienstig voor allebei," zeide hij, deze dingen bij den muur plaatsende. Daarop begon hij niet alleen zijn vest en buis, maar ook zijn hemd uit te trekken, op eene manier, die te gelijk luchthartig, voortvarend en bloeddorstig was.

Ofschoon hij er niet zeer gezond uitzag — daar hij puistjes op zijn gezicht en uitslag om zijn mond had — deden deze schrikkelijke voorbereidselen mij toch ontstellen. Ik oordeelde, dat hij omtrent van mijne jaren was, maar hij was veel grooter en had eene manier om zich te buigen en te wringen, die veel deed verwachten. Voor het overige was hij een jonge heer in een grijs pakje (toen hij zich nog niet ontkleed had om te vechten), met ellebogen, knieën, polsgewrichten en hielen, die aanmerkelijk sterker ontwikkeld waren dan zijne overige lichaamsdeelen.

Het hart zonk mij weg, toen ik hem met zijne vuisten op mij zag afkomen, met eene juistheid van bewegingen alsof hij een bedreven bokser was, en hij zijne oogen over mijn lichaam liet heendwalen alsof hij nauwkeurig het beentje uitzocht, dat hij raken wilde. Nooit in mijn leven ben ik zoo verrast geweest als toen ik den eersten stoot deed, en hem op zijn rug naar mij zag liggen opkijken met een bloedigen neus en een aanmerkelijk afgeplat gezicht.

Maar hij was dadelijk weder op, en nadat hij zich met eene groote vertooning van handigheid had afgesponsd, kwam hij weder op mij af. De tweede grootste verrassing, die ik ooit in mijn leven gehad heb, was toen ik hem weder op zijn rug zag liggen en mij uit een blauw oog aankijken.

Zijn moed boezemde mij eerbied in. Hij scheen volstrekt geene kracht te hebben, raakte mij nooit hard, en werd telkens op den grond gemeten; maar telkens was hij in een oogenblik

weder op, sponste zich af of dronk eens uit de waterflesch, zich zelve met het grootste genoegen in alle vormen secondeerende, en kwam dan weder op mij af, met eene houding en vertooning alsof hij mij nu eindelijk wel klein zou krijgen. Hij werd erg gehavend, want het spijt mij te moeten aantekenen, dat ik hoe langer hoe harder sloeg; maar toch kwam hij nogmaals en nogmaals op mij af, tot hij eindelijk een leelijken val deed met zijn achterhoofd tegen den muur. Zelfs na deze crisis in onze zaken, stond hij op en draaide eenige malen om en om, zonder te weten waar ik was; maar eindelijk kroop hij op zijne knieën naar de spons en wierp die omhoog, te gelijker tijd hijgend uitbrengende: "Dat beduidt dat jij gewonnen hebt."

Hij kwam mij zoo dapper en zoo onnoozel voor, dat ik, schoon ik den strijd niet had aangeboden, toch maar eene sombere voldoening in mijne overwinning vond. Ik hoop zelfs dat ik mij zelve, terwijl ik mij aankleedde, als een bloeddorstigen jongen wolf of ander wild dier beschouwde. Evenwel, ik kleedde mij aan, tusschenbeide mijn bebloed gezicht afvegende, en toen zeide ik: "Goedenavond," en hij zeide: "U hetzelfde."

Toen ik op het voorplein kwam, vond ik Estella met de sleutels staan wachten. Maar zij vroeg mij niet waar ik geweest was, of waarom ik haar had laten wachten, en zij had een helderen bloes over haar gezicht, alsof er iets gebeurd was dat haar verblijdde. In plaats van rechtstreeks naar het hek te gaan, trad zij terug in den gang en wenkte mij.

"Kom hier," zeide zij. "Je moogt me een kus geven als je lust hebt."

Ik kuste de wang, die zij mij toekeerde. Ik geloof dat ik veel had willen doorstaan om hare wang te mogen kussen. Maar ik gevoelde, dat die kus den groven, gemeenen jongen gegeven werd gelijk men hem een stuk geld had kunnen geven, en dat die kus nietswaardig was.

Door dat verjaardagbezoek, en door het kaartspel, en door het gevecht, had ik zoo lang vertoefd, dat, toen ik nabij huis kwam, de baak op de zandplaat in de rivier in de zwarte nachtlucht flikkerde, en Jo's fornuis een vurigen gloed over den weg wierp.

XII.

Mijn gemoed werd zeer ontrust door de herinnering aan dien jongen heer. Hoe meer ik aan dat gevecht dacht, en mij den bleeken jongen heer op zijn rug liggende, in de verschillende trappen van zijn opgezwollen en bebloed gezicht voorstelde, des te zekerder kwam het mij voor, dat ik er de kwade gevolgen van

zou ondervinden. Ik gevoelde dat het bloed van dien bleeken jongen heer op mijn hoofd zou komen, en dat de Wet het wreken zou. Zonder eenig bepaald denkbeeld te hebben van de boeten, die ik beloopt had, was het mij duidelijk, dat dorpsjongens niet door het land mochten dwalen, fatsoenlijke huizen op de horens nemen en de leergrage jeugd van Engeland afbeuken, zonder zich aan zware straffen bloot te stellen. Eenige dagen bleef ik zelfs angstig in huis, en keek met de grootste voorzichtigheid de keukendeur uit eer ik eene boodschap ging doen, uit vrees dat de gerechtsdienaren mij zouden oppakken. De neus van den jongen heer had mijne broek bevlekt, en ik poogde dit bewijs van mijne schuld in het holste van den nacht uit te wasschen. Ik had mijne kneukels tegen de tanden van den jongen heer geschaafd, en ik wong mijne verbeelding in duizend bochten, om ongelooftelijke manieren van verklaring voor die veroordeelende omstandigheid te verzinnen, als ik voor de rechters zou gebracht worden.

Toen mijn dag kwam om naar het tooneel van het gepleegde geweld terug te keeren, steeg mijn angst ten top. Of er geene handlangers der gerechtigheid, opzettelijk van Londen afgezonden, achter het hek in hinderlaag zouden liggen? Of niet jufvrouw Havisham, verkiezende persoonlijk wraak te nemen voor de aan haar huis gepleegde schennis, in haar graf-gewaad zou opstaan, een pistool uithalen en mij doodschieten? Of er geene omgekochte jongens — eene talrijke bende van huurlingen — zouden zijn aangenomen om mij in de brouwerij te overvallen en mij af te ranselen tot ik den geest gaf? Het was eene schoone getuigenis voor mijn vertrouwen op de hooghartigheid van den bleeken jongen heer, dat ik mij nooit verbeeldde dat hij zelf tot zulke wraakoefeningen behulpzaam zou zijn. Zij kwamen mij altijd voor den geest als bedrijven van zijne vergramde verwanten, gedreven door den toestand van zijn gezicht en hunne verontwaardigde sympathie met de familietrekken.

Evenwel, ik moest naar jufvrouw Havisham gaan, en ik ging. En ziet, er kwam niets van het gehouden gevecht. Er werd volstrekt niet van gerept, en geen bleeke jonge heer was in of bij het huis te ontdekken. Ik vond dezelfde deur open, doorzocht den tuin, en keek de vensters van het alleenstaande huis in, maar mijn gezicht stuitte op de van binnen geslotene luiken, en alles was levenloos. Alleen op de plaats van het gevecht kon ik nog een blijk van het bestaan van den jongen heer ontdekken. Er waren nog sporen van zijn bloed op die plek, en ik verborg ze zorgvuldig met tuinaarde voor de oogen der menschen.

Op het ruime portaal tusschen jufvrouw Havisham's kamer en de andere kamer, waar de

lange tafel gedekt stond, zag ik een tuinstoel — een lichten leuningstoel op wielen, dien men van achteren kon voortduwen. Hij was daar sedert mijn laatste bezoek geplaatst, en dien dag aanvaardde ik de geregelde taak om jufvrouw Havisham (als zij van het wandelen met de hand op mijn schouder moede was) in hare eigene kamer rond te karren. Deze reizen deden wij nogmaals en nogmaals, en somtijds duurden zij drie uren achtereen. Onwillekeurig spreek ik van deze reizen als zoo talrijk, dewijl het op eens bepaald werd, dat ik om den anderen dag daartoe des middags zou terugkomen, en ik nu een kort verslag van een tijdperk van ten minste acht of tien maanden moet geven.

Toen wij meer aan elkander gewoon begonnen te worden, sprak jufvrouw Havisham meer met mij, en vroeg mij wat ik geleerd had, en wat ik worden zou? Ik zeide haar dat ik dacht bij Jo in de leer te zullen komen, in de hoop, dat zij eenige hulp zou aanbieden om dit gewenschte doel te bereiken. Maar dit deed zij niet: integendeel, zij scheen liever te willen, dat ik onwetend bleef. Ook gaf zij mij nooit eenig geld — of iets anders dan mijn gewoon middagmaal — en maakte ook nooit eene bepaling, dat ik voor mijne diensten zou beloond worden.

Estella was altijd bij ons en liet mij altijd in en uit, maar zeide mij nooit weer dat ik haar mocht kussen. Somtijds kon zij mij koel verdragen; somtijds kon zij mij uit de hoogte behandelen; somtijds kon zij zeer gemeenzaam met mij zijn, en somtijds kon zij mij zeer nadrukkelijk zeggen dat zij mij haatte. Jufvrouw Havisham vroeg mij dikwijls fluisterend, of als wij alleen waren: "Wordt zij niet hoe langer hoe mooier, Pip?" En als ik dan ja zeide (want dat deed zij inderdaad), scheen zij zich heimelijk, met zekere gretigheid, daarin te verheugen. Ook wanneer wij kaartspeelden kon jufvrouw Havisham zitten toekijken met zeker gretig welgevallen in Estella's luimen, welke die ook waren; en somtijds, wanneer hare luimen zoo talrijk en zoo tegenstrijdig waren, dat ik niet wist wat ik zeggen of doen zou, kon jufvrouw Havisham haar met overmatige vriendelijkheid een kus geven, en haar iets in het oor prevelen, dat klonk als: "Breek hunne harten en heb geen genade!"

Er was een liedje, waarvan Jo onder het smeden brokken placht te neurien en waarvan het refrein was: "Oude Clem." Dit was geen zeer plechtige manier om een beschermheilige hulde te bewijzen; maar ik geloof toch, dat Oude Clem in die betrekking tot de smeden stond. Het was een liedje, waarvan de maat het ijzersmeden nabootste, en eigenlijk slechts een zangerig voorwendsel om den naam van Oude Clem te vermelden, zooals:

Jongens, hamert op de maat — Oude Clem!
Laat het klinken over straat — Oude Clem!
Laat het dreunen door den grond — Oude Clem!
Laat de vonken spatten rond — Oude Clem!
Blaast het vuur, blaast het vuur — Oude Clem!
Op den duur, op den duur — Oude Clem!

Eens, kort nadat de rolstoel gekomen was, toen jufvrouw Havisham, met die ongeduldige beweging van hare vingers, tegen mij zeide: "Kom, kom, kom! Zing eens!" liet ik mij door mijne verrassing bewegen om dit liedje te neurien terwijl ik haar voortduwde.

Het scheen haar zoo te bevalen, dat zij er mede instemde met eene zachte, murmelende stem, alsof zij in haar slaap zong. Daarna werd het eene gewoonte het zoo te zingen terwijl ik haar voortduwde, en somtijds deed Estella mede, schoon het geheele gezang zoo zacht was, zelfs wanneer wij met ons drieën waren, dat het in het naargeestige oude huis minder gerucht maakte dan het minste zuchtje van den wind.

Wat kon ik in deze omgeving worden? Hoe kon het missen, dat mijn karakter daardoor gewijzigd werd? Is het te verwonderen, dat mijne gedachten evenzoo verbijsterd waren als mijne oogen, wanneer ik uit die mistige gele kamer in het natuurlijke licht kwam?

Misschien zou ik Jo van den bleeken jongen heer verteld hebben, als ik mij vroeger niet tot die reusachtige uitvindingen, die ik beleden heb, had laten verleiden.

Onder deze omstandigheden gevoelde ik, dat Jo bijna niet missen kon in den bleeken jongen heer een geschikt passagier te ontdekken om in de zwart fluweelen koets te zitten; daarom vertelde ik niets aan hem. Bovendien, die huiverigheid om van jufvrouw Havisham en Estella te laten praten, die mij in het begin bevangen had, werd in verloop van tijd nog sterker. Ik schonk niemand mijn volkomen vertrouwen behalve Biddy; maar aan de arme Biddy vertelde ik alles. Waarom het mij zoo natuurlijk was dit te doen, en waarom Biddy zooveel belang stelde in al wat ik haar vertelde, wist ik toen niet, hoewel ik het nu meen te weten.

Ondertusschen werden er thuis in de keuken raadsvergaderingen gehouden, die voor mijn verbitterd gemoed bijna onuitstaanbaar tergend waren. Pumblechook, die ezel, placht des avonds dikwijls aan te komen om met mijne zuster over mijne vooruitzichten te redeneeren; en ik geloof waarlijk (tot op dit uur met minder bevoegdheid dan ik wel behoorde te gevoelen) dat, indien deze handen de lunzen uit de assen van zijne sjeeswielen hadden kunnen halen, zij het gedaan zouden hebben. Die rampzalige man was zoo bot en bekrompen van geest, dat hij niet over mijne vooruitzichten kon redeneeren, zonder mij voor zich te hebben — als het ware om op te opereeren — en mij, als ik stil in een hoek zat, van mijn bankje haalde (gewoon-

lijk bij mijn kraag) en mij voor het vuur zette, alsof ik gebraden moest worden, zeggende: "Nu, nicht, hier is die jongen! Hier is die jongen, die je met eigene handen hebt groot gebracht. Houd je hoofd op, jongen, en wees eeuwig dankbaar aan diegenen, die dat gedaan hebben. Nu, nicht, over de belangen van dien jongen!" En dan streek hij mijn haar den verkeerden kant op — waartoe ik van mijne vroegste herinnering af, gelijk ik reeds heb te kennen gegeven, in mijn binnenste iederen medemens alle recht heb ontkend — en hield mij bij mijne mouw voor zich vast: een toonbeeld van domheid, dat alleen door hem zelven kon geëvenaard worden.

Dan verdiepten hij en mijne zuster zich in zulke onzinnige bespiegelingen over jufvrouw Havisham, en hetgeen zij met en voor mij doen zou, dat ik doorgaans gereed was om in tranen van spijt uit te barsten en verlangde — hartelijk verlangde — om Pumblechook aan te vliegen en af te kloppen. In deze samenspraken nam mijne zuster een toon aan alsof zij mij met ieder woord, dat op mij doelde, in een zedelijke zin een tand uitbrak; terwijl Pumblechook, door hem zelven tot mijn voogd benoemd, mij met afkeurende oogen zat te beschouwen, als ware hij de bouwmeester van mijn fortuin, die meende, dat hij eene zeer weinig voordeel belovende karwei had aangenomen.

Aan deze beraadslagingen nam Jo nimmer deel. Maar dikwijls werd daaronder rechtstreeks of zijdelings het woord tot hem gericht, dewijl zijne vrouw bemerkte dat hij niet gezind was om mij uit de smederij te laten nemen. Ik was nu oud genoeg om bij Jo in de leer gedaan te worden; en als Jo daar peinzend zat en met den pook de asch tusschen de laagste tralies wegschrapte, hield mijne zuster dit onschuldig bedrijf zoo duidelijk voor eene oppositie van zijn kant, dat zij naar hem dook, hem den pook uit de hand nam, dien tegen hem schudde en wegzette. Telkens hadden deze debatten een voor mij allerhatelijksten afloop. Op eens, zonder iets dat er aanleiding toe gaf, kon mijne zuster zich zelve met een geëuw oprichten; zij kreeg mij als het ware toevallig in het oog, en schoot dan op mij toe, met: "Kom, dat is al genoeg van je. Maak maar dat je naar bed komt. Je hebt voor van avond al last genoeg gegeven, zou ik denken!" Alsof ik hen als eene gunst had gesmeekt om mij halfdood te plagen.

Zoo gingen wij langen tijd voort, en het scheen dat wij nog veel langer zoo zouden voortgaan, toen op zekeren dag jufvrouw Havisham, terwijl zij met mij wandelde, eensklaps bleef staan en met zeker ongenoegen zeide:

"Je wordt lang, Pip."

Ik achtte het best door middel van een peinzenden blik aan te duiden, dat dit wel door omstandigheden kon veroorzaakt worden, waarover ik geen bedwang had.

Zij zeide toen niets meer; maar weldra bleef zij weder staan en zag mij aan, en weldra nog eens; en daarna keek zij knorrig en nadenkend. Toen ik op den volgenden gewonen dag bij haar was, en onze lichaams oefening was afgeloopen, en ik haar veilig aan hare kaptafel had geleid, hield zij mij terug met eene ongeduldige beweging harer vingers.

"Zeg mij nog eens den naam van dien smid."

"Jo Gargery, jufvrouw."

"Je meent den meester, waar je in de leer zoudt komen?"

"Ja wel, jufvrouw,"

"Je moest dan maar dadelijk in de leer gaan. Zou Gargery met je hier willen komen, en je leerbrief meebrengen, denk je?"

Ik gaf te kennen, dat ik niet twijfelde of hij zou dit voor eene eer houden.

"Laat hem dan komen."

"Op welken tijd, jufvrouw?"

"Och! ik weet niets van den tijd. Laat hij spoedig komen, en kom met hem mee."

Toen ik dien avond thuis kwam en deze boodschap voor Jo medebracht, stoof mijne zuster nog erger op dan zij ooit te voren had gedaan. Zij vroeg mij en Jo, of wij dachten dat zij eene deurmat onder onze voeten was, en hoe wij haar zoo durfden behandelen, en voor welk gezelschap wij wel dachten dat zij goed was? Toen zij een stroom van zulke vragen had uitgegoten, wiep zij een kandelaar naar Jo, barstte in een luid gesnik uit, kreeg het vuilnisblik — hetgeen altijd een zeer slecht teeken was — deed haar groven boezelaar voor en begon schrikkelijk te vegen. Niet tevreden met droog vegen, haalde zij een emmer en een boender en dreef ons daarmede de deur uit, zoodat wij op de achterplaats moesten staan bibberen. Het was des avonds tien ure, eer wij het waagden weder naar binnen te sluipen, en toen vroeg zij Jo waarom hij niet in eens eene neger-slavin had getrouwd? Jo, de arme man, gaf geen antwoord, maar betastte zijn bakkebaard en keek mij neerslachtig aan, alsof hij dacht dat dit waarlijk een beter overleg zou zijn geweest.

XIII.

Het deed mijn gevoel zeer pijnlijk aan, toen ik Jo twee dagen later zich in zijne zondagskleeren zag uitdossen om mij naar jufvrouw Havisham te vergezellen. Evenwel, daar hij zijn staatsiepak bij deze gelegenheid voor noodwendig hield, paste het mij niet hem te zeggen, dat hij er in zijn werkpak veel beter uitzag; des te minder, dewijl hij zich alleen om mijnentwil zoo schrikkelijk ongemakkelijk maakte, en hij om mijnentwil zijn hemdsboord van achteren zoo hoog optrok, dat het de haren op

de kruin van zijn hoofd als eene kuif van vederen overeind deed staan.

Bij het ontbijt gaf mijne zuster haar voornemen te kennen om met ons naar de stad te gaan en bij oom Pumblechook te blijven, om daar weder afgehaald te worden, "als wij met onze groote dames gedaan hadden" — eene manier om de zaak voor te dragen, waaruit Jo zich het ergste scheen te voorspellen. De smederij werd voor dien dag gesloten, en Jo schreef (gelijk hij gewoon was) met krijt op de deur het woordje "Uit", en eene teekening van een pijl daaronder, die de richting, welke hij genomen had, moest aanduiden.

Wij wandelden naar de stad, mijne zuster vooruit, met een zeer grooten kastoren hoed op, en in eene mand een paar houten muilen, een omslagdoek voor behulp en eene paraplu mededragende, schoon het een heldere dag was. Het is mij niet duidelijk of deze voorwerpen bij wijze van boete werden gedragen of om er mede te pronken; maar ik geloof eenigszins het laatste, evenals Cleopatra, of eenige andere ongemakkelijke dame, hare schatten in een optocht ten toon spreidde.

Toen wij bij oom Pumblechook kwamen, stooft mijne zuster daar binnen en verliet ons. Het was bijna middag en ik ging met Jo dadelijk naar het huis van jufvrouw Havisham. Estella opende volgens gewoonte het hek, en zoodra zij verscheen, nam Jo zijn hoed af, en bleef dien op den rand tusschen zijne beide handen staan wegens, alsof hij eene dringende reden had om op een half vierdendeel van een ons af de zwaarte er van te gissen.

Estella gaf geen acht op ons, maar bracht ons den weg dien ik zoo wel kende. Ik volgde haar, en Jo kwam achteraan. Als wij in den langen gang naar Jo omkeken, was hij nog bezig met zeer zorgvuldig zijn hoed te wegen, en kwam hij ons met lange stappen op de teenen achterna.

Estella zeide mij, dat wij beiden moesten binnengaan. Ik nam dus Jo bij zijne mouw en bracht hem voor jufvrouw Havisham. Zij zat bij hare kaptafel en keek terstond naar ons om.

"Zoo!" zeide zij tot Jo. "Jij bent de man van de zuster van dien jongen?"

Ik had mij nooit kunnen verbeelden, dat die goede Jo zoo weinig op zich zelven en zooveel op een buitengewonen vogel kon gelijken, zooals hij daar stond, sprakeloos met te berge gerezen vederkuif, en een open mond, alsof hij naar een worm verlangde.

"Jij bent de man van de zuster van dien jongen?" herhaalde jufvrouw Havisham.

Het was eene groote kwelling voor mij, dat Jo, zoolang dit onderhoud duurde, er bij bleef om mij in plaats van jufvrouw Havisham aan te spreken.

"Zooals ik je meer gezegd heb, Pip, en nog

meen te zeggen," zeide Jo nu, op eene manier, die te gelijk eene grondige redeneering, een diep vertrouwen en eene groote beleefdheid moest aanduiden, "als dat ik toen ging en met je zuster trouwde en als dat ik toen wat je noemen mocht, als je zoo liefde, een jonggezel was."

"Wel!" zeide jufvrouw Havisham. "En je hebt dien jongen groot gebracht, met voornemen om hem bij je in de leer te nemen; is dat niet zoo, mijnheer Gargery?"

"Je weet wel, Pip," antwoordde Jo, "als dat jij en ik altijd vrienden zijn geweest, en als dat wij tusschen ons altijd daarop wachtten als een ding waarvan we pret zouden hebben. Niet-tegenstaande, Pip, als je ooit bezwaren in het ambacht hadt gehad — zooals dat het aan zwart en roet onderhevig is, en dergelijke — niet-tegenstaande dat men daarnaar altijd zou geluisterd hebben, zie je wel?"

"Heeft de jongen u ooit bezwaren gemaakt?" zeide jufvrouw Havisham. "Heeft hij zin in het beroep?"

"Zooals je zelf wel weet, Pip," antwoordde Jo, zijn vroeger mengsel van redeneering, vertrouwen en beleefdheid nog krachtiger makende, als dat het de wensch van je eigen hart was." (Ik zag plotseling het denkbeeld bij hem opdagen, dat hij iets ging zeggen, dat mij bijzonder zou bevallen, eer hij vervolgde.) "En er was dan ook geen bezwaar van jou kant, Pip, en het was de grootste wensch van je hart."

Het was vruchteloos hem te willen doen begripen, dat hij tot jufvrouw Havisham behoorde te spreken. Hoe meer gezichten ik trok en gebaren ik maakte om hem dit te zeggen, des te vertrouwelijker en beleefder werd hij voor mij.

"Heb je zijn leerbrief meegebracht?" vroeg jufvrouw Havisham.

"Wel, Pip, je weet," antwoordde Jo, alsof dit eenigszins onredelijk was, "dat je zelf hem mij in mijn hoed hebt zien stoppen, en dus moet je wel weten dat hij hier is."

Daarmede haalde hij het document er uit, en gaf het, niet aan jufvrouw Havisham, maar aan mij. Ik vrees dat ik mij schaamde voor den goeden braven man — ik weet dat ik mij voor hem schaamde — toen ik zag, dat Estella achter jufvrouw Havisham's stoel stond en dat hare oogen spottend lachten. Ik nam hem den brief uit de hand en gaf dien aan jufvrouw Havisham.

"Gij verwacht," zeide zij, nadat zij het geschrift had ingezien, "geen premie voor den jongen?"

"Jo," viel ik vermanend in, want hij gaf geheel geen antwoord; "waarom antwoordt je niet wat —"

"Pip," viel Jo in de rede, alsof hij geraakt was, "zooals ik meende te zeggen, als dat dit geene vraag was, waarop tusschen jou en mij een antwoord noodig was, en als dat je wel

weet dat het antwoord "neen" is. Je weet wel dat het "neen" is, Pip, en waarom zou ik het dan zeggen?"

Jufvrouw Havisham zag hem aan alsof zij beter begreep wat hij werkelijk was, dan ik voor mogelijk had gehouden, nu hij zich daar zóó aanstelde, en nam een zakje van de tafel.

"Pip heeft hier eene premie verdiend," zeide zij, "en hier is ze. Er zijn vijf en twintig guinjes in dit zakje. Geef het aan uw meester, Pip."

Alsof hij door zijne verwondering over hare vreemde gedaante en die vreemde kamer geheel van zijne zinnen was geraakt, hield Jo zelfs nu nog vol met het woord tot mij te richten.

"Wel, dit is heel gul van je, Pip," zeide hij, "en als zoodanig is het aangenomen en met dankbaarheid welkom, hoewel nooit verwacht, zelfs in de verte niet. En nu, oude jongen," vervolgde Jo, mij eerst eene gewaarwording van branden en toen van bevrozen mededeelende, want het was mij alsof die gemeenzame uitdrukking op jufvrouw Havisham werd toegepast; "en nu, mijn jongen, hoop ik dat wij onzen plicht zullen doen. Ik hoop en wensch dat jij en ik onzen plicht zullen doen, allebei tegen elkander, en tegen diegenen die ons gul present — hebben — doen begrijpen — tot voldoening van — die als nooit —" hier liet Jo blijken, dat hij schrikkelijk in de klem was geraakt, tot hij zich zegevierend daaruit redde met de woorden: "en van mij zelven mag het altijd ver zijn!" Deze woorden hadden voor hem zulk een ronden en overtuigenden klank, dat hij ze nog eens herhaalde.

"Goedendag, Pip!" zeide jufvrouw Havisham nu. "Laat hen uit, Estella."

"En moet ik terugkomen, jufvrouw?" vroeg ik.

"Neen. Gargery is nu je meester. Gargery, een woord nog!"

Hem aldus terugroepende, toen ik de deur uitging, zeide zij, gelijk ik hoorde, op een duidelijken en nadrukkelijken toon: "De jongen is hier een goede jongen geweest, en dat is zijne belooning. Natuurlijk als een eerlijk man, zult ge geene andere en niets meer verwachten."

Hoe Jo de kamer uitkwam, heb ik nooit geweten; maar ik weet wel dat hij, toen hij er uitkwam, rechthoekig verder naar boven ging, in plaats van naar beneden, en doof was voor alle terugroepen, tot ik hem naliep en vasthield. Eenige minuten later waren wij buiten het hek, was dit gesloten, en Estella verdwenen.

Toen wij weder alleen in het daglicht stonden, plaatste Jo zich met zijn rug tegen een muur, en zeide: "Verbazend!" En daar bleef hij zoo lang staan, en zeide bij tusschenpoozen zoo dikwijls "Verbazend!" dat ik begon te denken dat hij nooit weder bij zijne zinnen zou komen. Eindelijk verlengde hij zijne aanmerking tot: "Pip, ik verzeker je, het is verbazend!"

en zoo werd hij langzamerhand spraakzamer en in staat om heen te gaan.

Ik heb reden om te denken, dat Jo's verstand verhelderd was door den schok dien hij had doorgestaan, en dat hij onderweg naar Pumblechook een slim en diep overlegd plan bedacht. Mijne reden daarvoor is te vinden in wat er in Pumblechook's achterkamer plaats had, waar, toen wij binnentraden, mijne zuster in beraad met dien verfoeiden graankooper gezeten was.

"Wel?" riep mijne zuster, ons beiden te gelijk aansprekende. "En hoe is het jelui gegaan? Ik ben verwonderd dat je nog zoo goed zijt om naar zulk gering gezelschap als dit terug te komen, dat ben ik waarlijk."

"Jufvrouw Havisham," zeide Jo, met een strakken blik naar mij, als ware het eene poging om zich iets te herinneren, "heeft heel bijzonder gezegd dat wij haar — was het compliment of gebiedenis, Pip?"

"Compliment," zeide ik.

"Dat was ook mijn eigen geloof," hervatte Jo. "Dat wij haar compliment aan jufvrouw J. Gargery zouden doen."

"Dat zal me wat helpen!" merkte mijne zuster aan, maar scheen toch eenigszins gestreeld te zijn.

"En dat zij wenschte," vervolgde Jo, met nog een strakken blik naar mij, als eene nieuwe poging tot herinnering, "dat de staat van hare gezondheid haar toeliet — was het niet toeliet, Pip?"

"Het genoegten te hebben," voegde ik er bij.

"Om het gezelschap van dames te ontvangen," zeide Jo, en haalde eens diep adem.

"Wel," zeide mijne zuster, met een verzachten blik naar Pumblechook, "zij had wel de beleefdheid kunnen hebben om die boodschap eerst te sturen, maar het is beter laat dan nooit. En wat heeft zij dien jongen lorrebos gegeven?"

"Zij heeft hem niets gegeven," antwoordde Jo.

Mijne zuster wilde uitbarsten, maar Jo vervolgde:

"Wat zij gegeven heeft, heeft zij aan zijne vrienden gegeven. "En met zijne vrienden," was hare uitlegging, "meen ik de handen van zijne zuster, jufvrouw J. Gargery." Dat waren hare woorden, "jufvrouw J. Gargery." Zij mag wel niet geweten hebben," voegde Jo er met een schijn van nadenken bij, "of het Jo of Jurjen was."

Mijne zuster zag Pumblechook aan, die de armen van zijn houten leuningstoel zat te boenen en tegen haar en het vuur knikte, alsof hij alles wel vooruit geweten had.

"En hoeveel heb je gekregen?" vroeg mijne zuster lachende — waarlijk lachende.

"Wat zou het tegenwoordige gezelschap van tien pond zeggen?" vroeg Jo.

"Zij zouden zeggen," antwoordde mijne zus-

ter korzelig, "tamelijk wel. Niet te veel, maar toch tamelijk wel."

"Dan is het meer," zeide Jo.

Die vervaarlijke bedrieger, Pumblechook, knikte dadelijk, en zeide, de armen van zijn stoel wrijvende: "Het is meer, nicht."

"Wel, je wilt toch niet zeggen —" begon mijne zuster.

"Ja, dat doe ik, nicht," zeide Pumblechook. "Wacht maar even. Ga voort, Jozef. Goed van je. Ga voort!"

ter gevende, "het is vijf en twintig pond."

"Het is vijf en twintig pond, nicht," herhaalde die gemeenste van alle zwendelaars, Pumblechook, opstaande om haar de hand te schudden; "en het is niet meer dan je verdient (gelijk ik zeide toen mijn gevoelens gevraagd werd), en ik feliciteer je met het geld."

Indien de booswicht het daarbij had gelaten zou het erg genoeg zijn geweest, maar hij verzwaarde nog zijne schuld door mij als zijn beschermeling, in bewaring, te nemen, met eene

ORLICK.... LAG ZEER SPOEDIG TUSSCHEN HET KOLENGRUIS EN HAASTTE ZICH NIET OM ER UIT TE KOMEN. (blz. 54).

"Wat zou het tegenwoordige gezelschap van twintig pond zeggen?" vervolgde Jo.

"Mooi zou het woord zijn," antwoordde mijne zuster.

"Welnu, het is meer dan twintig pond," zeide Jo.

Die laaghartige huichelaar, Pumblechook, knikte weder, en zeide, met een patroniseerend lachje: "Het is nog meer, nicht. Goed alweer! Houd haar maar gaande, Jo."

"Om er dan een eind aan te maken," zeide Jo, het zakje met blijdschap aan mijne zus-

aanmatiging die al zijne vorige wandaden in de schaduw plaatste.

"Hooft nu eens, Jozef en echtgenoot," zeide oom Pumblechook, terwijl hij mij boven den elleboog bij mijn arm vatte, "ik ben een van diegenen, die altijd dadelijk doorgaan met wat zij begonnen hebben. Deze jongen moet nu terstond verbonden worden. Dat is mijne manier. Terstond verbonden!"

"De Hemel weet het, oom Pumblechook," zeide mijne zuster, het geld vastgrijpende, "wij zijn u ten hoogste verplicht."

“Denk niet om mij, nicht,” antwoordde de helsche graankoper. “Een plezier is een plezier de geheele wereld over. Maar deze jongen, weet je — wij moeten hem nu verbonden hebben. Ik heb beloofd dat ik er voor zorgen zou, om je de waarheid te zeggen.”

Het vredegerecht hield juist zitting op het stadhuis, en daarheen gingen wij terstond, om mij in tegenwoordigheid van den magistraat als leerling bij Jo te laten verbinden. Ik zeg wij gingen, maar eigenlijk werd ik er door Pumblechook heen geduwd, juist alsof ik zoo pas een zak gerold of eene hooischelf in brand gestoken had; werkelijk maakte mijne verschijning bij het hof den algemeenen indruk, dat ik bij het een of ander misdrijf op de daad betrappt was, want toen Pumblechook mij voor zich uit door het gedrang duwde, hoorde ik sommige menschen zeggen: “Wat heeft hij gedaan?” en andere: “Hij is nog jong, maar hij heeft een slecht voorkomen, niet waar?” Een persoon van een zachtzinnig en menschlievend uitzicht gaf mij zelfs een traktaatje, versierd met eene houtsnede van een misdadig jongmensch in een geheel winkel van kettingen en boeien gezeten, en getiteld: “Ter lezing in mijne cel.”

De zaal van het hof was eene wonderlijke plaats, dacht mij, met nog hogere banken dan in de kerk — en met menschen die over de banken hingen om te kijken — en met machtige rechters (een met een gepoeierd hoofd), die met gekruiste armen in stoelen leunden, of snoeven, of zaten te dutten, of schreven, of de courant lazen — en met eenige blinkende, donkere portretten aan den muur, welke mijne geheel niet artistieke oogen als compositiën van zoeten koek en zwart pleister beschouwden. Hier, in een hoek, werd mijn leerbrief naar behooren geteekend en bekrachtigd, en werd ik aldus “verbonden;” terwijl Pumblechook mij al dien tijd bleef vasthouden, alsof wij onderweg naar het schavot maar even waren binnengekomen, om deze preliminair te laten verrichten.

Toen wij weder buiten waren, en ik van de jongens ontslagen was, die in beweging gebracht waren door de verwachting van mij openlijk te zien martelen, en zeer te leur gesteld waren toen zij bevonden dat ik maar onder vrienden was, gingen wij terug naar Pumblechook. En hier werd mijne zuster zoodanig opgewonden door de vijf en twintig guinjes, dat zij geen rust had of wij moesten van dat fortuintje een maaltijd in het Blauwe Zwijn hebben, en Pumblechook moest met zijn wagentje uit om de Hobble's en mijnheer Wopsle te halen.

Dit werd afgesproken, en ik sleet een alledroevigsten dag, want het geheele gezelschap scheen het er voor te houden, dat ik bij dit onthaal eigenlijk te veel was. En om het nog erger te maken, vroegen allen mij van tijd tot tijd — namelijk, telkens als zij niets anders te

doen hadden — waarom ik geen plezier had? Wat kon ik anders doen dan zeggen dat ik plezier had? — hoewel dit volstrekt het geval niet was.

Evenwel, zij waren volwassen en konden hun eigen zin doen, en zij trokken partij daarvan. Die huichelachtige Pumblechook, verheven tot de weldadige oorzaak der geheele gelegenheid, zat waarlijk aan het hoofd van de tafel; en toen hij eene rede tot het gezelschap hield over mijne verbintenissen, en de aanwezigen op duivelsche wijze feliciteerde, dat ik nu met gevangenis kon gestraft worden, als ik kaartspeelde, sterken drank dronk, laat uitbleef of slecht gezelschap hield, of mij aan andere uitspattingen schuldig maakte, welke het formulier van mijn leerbrief als bijna onvermijdelijk scheen te beschouwen, liet hij mij op een stoel naast hem staan, als eene levende illustratie van hetgeen hij zeide.

Mijne andere herinneringen van dit groote feest zijn, dat men mij niet in slaap wilde laten vallen, maar telkens als ik indutte wakker maakte en zeide dat ik plezier moest hebben — dat, tamelijk laat in den avond, mijnheer Wopsle de ode van Collins reciteerde en zijn bloedig zwaard donderend neerwierp, met zulk eene kracht, dat er een knecht binnenkwam en zeide: “de heeren van de club beneden lieten hun compliment doen, en dat het daar het Wapen van Levenmaker niet was;” — dat zij op weg naar huis allen buitengemeen vroolijk waren en “O schoone Lady” zongen, waarbij mijnheer Wopsle de baspartij voordroeg, en met eene geducht sterke stem verzekerde (tot antwoord aan den nieuwsgierigen vrager, die in dat muziekstuk alles van iedereens bijzondere zaken wil weten), dat hij de man met de witte zwierende lokken en de zwakste pelgrim was die er liep.

Eindelijk herinner ik mij dat ik, toen ik in mijn slaapkamer kwam, waarlijk rampzalig was en mij diep overtuigd gevoelde dat het beroep van Jo mij nooit zou bevalen. Eens had het mij bevalen, maar eens was nu niet.

XIV.

Het is een ellendig ding, dat men zich beschaamd gevoelt voor zijn eigen huis. Er mag eene zwarte ondankbaarheid in gelegen, en de straf mag wel verdiend zijn, maar dat het een ellendig ding is, kan ik getuigen.

Mijn huis was nooit een zeer aangenaam verblijf voor mij geweest uithoofde van het humeur mijner zuster. Maar Jo had het geheiligd, en ik had er in geloofd. Ik had in de pronkkamer geloofd als in het fraaiste salon; ik had in de voordeur geloofd als de geheimzinnige

poort van dien feesttempel, welker plechtige opening met een offer van gebraden kippen werd gevierd; ik had in de keuken geloofd als een net, hoewel niet prachtig vertrek; ik had in de smederij geloofd als de vurige weg tot mannelijkheid en onafhankelijkheid. Binnen een enkel jaar was dit alles veranderd. Nu was het alles grof en gemeen, en had ik vooral niet willen hebben, dat jufvrouw Havisham of Estella het zag.

Hoeveel van mijne ongelukkige gemoedsgesteldheid mijne eigene schuld mag zijn geweest, hoeveel die van jufvrouw Havisham, hoeveel die van mijne zuster, is nu van geen belang meer voor mij of iemand anders. De verandering was in mij voorgevallen; het was geschied. Goed of kwaad, verschoonlijk of onverschoonlijk, het was gedaan.

Eens had het mij toegeschenen, dat ik, als ik eens mijne hemdsmouwen zou oprollen en als Jo's leerling naar de smederij gaan, trotsch en vergenoegd zou zijn. Nu de werkelijkheid in mijn bezit was, gevoelde ik alleen dat ik zwart was van het kolenstof, en eene zwaarte op het gemoed had, waarbij het aambeeld een veertje was. Meermalen in mijn later leven (ik denk, gelijk de meeste menschen in hun leven) is het mij voor een tijd te moede geweest alsof er eene dichte gordijn was gevallen voor alles wat het belangwekkends en schoons had, om mij van alles behalve een dof verdragen van mijn lot uit te sluiten. Nooit is die gordijn zoo zwaar en donker neergevallen als toen mijne levensbaan recht voor mij lag door den pas ingetreden weg van mijn leerlingenschap bij Jo.

Ik herinner mij dat ik later in mijn leertijd dikwijls op zondagavond bij het kerkhof stond en mijne eigene uitzichten vergeleek bij het gezicht der eentonige polders, denkende hoe beide even plat en laag waren, en hoe over beide een donkere nevel hing, waarachter eene onbekende streek, en dan de zee, verborgen was. Ik was op den eersten werkdag van mijn leerlingenschap even neerslachtig als in later tijd, maar het verheugt mij te weten dat ik, zoolang die tijd duurde, Jo nooit een morrend woord liet hooren. Dit is nagenoeg het eenige wat mij verheugt uit dien tijd van mij zelve te weten.

Want hoewel daaronder begrepen is wat ik er nu nog zal bijvoegen, was al de verdienste van dit laatste aan Jo toe te schrijven. Het was niet omdat ik trouw was, maar omdat Jo trouw was, dat ik nooit wegliep en dienst nam als soldaat of matroos. Het was niet omdat ik zulk een krachtig gevoel van de deugd der naarstigheid had, maar omdat Jo zulk een gevoel had, dat ik tegen mijn zin met vrij veel ijver werkte. Het is niet mogelijk te weten, hoever de invloed van een beminnenswaardig man, die eerlijk zijn plicht betracht, zich in de wereld uitbreidt, maar het is zeer wel mogelijk te weten, hoe die invloed iemand zelf heeft beziel, en

ik weet zeer wel dat alle goed, dat zich nog in mijn leertijd mengde, van den eenvoudigen, tevreden Jo, en niet van mijn onrustig, eerzuchtig en ontevreden persoonlijke afkomstig was.

Wat ik verlangde, wie kan dat zeggen? Hoe kan ik het zeggen, daar ik het zelf niet wist? Wat ik vreesde was, dat ik in een ongelukkig uur, als ik er juist het gemeenst en morsigst uitzag, mijne oogen zou opslaan en Estella door de houten luiken van de smederij zou zien binnenkijken. Ik werd steeds vervolgd door de vrees, dat zij mij, vroeger of later, eens zou ontdekken, met een zwart gezicht en zwarte handen, aan het grofste gedeelte van mijn werk, en dan over mij zou zegepralen en mij verachten, Dikwijls na den donker, wanneer ik voor Jo den blaasbalg trok, en wij "Oude Clem" zongen, en wanneer de gedachte, hoe wij dat liedje bij jufvrouw Havisham hadden gezongen, mij in het vuur Estella's gezichtje scheen te vertoonen, met hare fraaie haren in den wind zwierende en hare oogen vol smaad op mij gevestigd — dikwijls keek ik op zulk een tijd naar de zwarte gaten in den muur, die de opene luiken vormden, en verbeeldde ik mij dat ik haar juist haar gezichtje zag wegtrekken, en dat zij eindelijk gekomen was.

Als wij daarna naar binnen gingen voor het avondeten, zagen het vertrek en de kost er nog geringer uit dan ooit, en schaamde mijn ondankbaar hart zich meer dan ooit over mijn eigen huis.

XV.

Daar ik te groot werd voor de kamer van mijnheer Wopsle's oudtante, nam mijne opvoeding onder dit ongerijmde vrouwelijke wezen een einde; evenwel niet voordat Biddy mij alles had medegedeeld wat zij wist, van de prijslijst af tot een comisch liedje toe, dat zij eens voor een halven stuiver had gekocht. Hoewel het eenige verstaanbare gedeelte van dit gedicht in de twee eerste regels bestond:

"Toen ik naar Londen was gekomen,
Tol de rol, tol de rol,
Werd ik niet aardig beetgenomen?
Tol de rol, tol de rol."

leerde ik het toch, in mijn verlangen om wijzer te worden, met den grootsten ernst van buiten; en ik herinner mij niet, dat ik er de dichterlijke waarde van in twijfel trok, behalve dat ik vond (gelijk ik nog doe), dat er wat te veel van Tol de rol in kwam. In mijn honger naar kennis deed ik mijnheer Wopsle het voorstel om mij met eenige kruimpjes uit den voorraad van zijn geest te beschenken, waarin hij vriendelijk toestemde. Daar het echter bleek,

dat hij in mij slechts eene dramatische ledepop wenschte te hebben, om tegen uit te varen en te omhelzen, te beschreien en te bedreigen, vast te grijpen, te doorsteken en op allerlei manieren mede te sollen, bedankte ik spoedig voor dit onderricht; hoewel niet voordat mijnheer Wopsle mij in zijne dichterlijke razernij tamelijk ernstig had bezeerd.

Wat ik leerde, poogde ik aan Jo mede te deelen. Dit gezegde klinkt zoo fraai, dat mijn geweten mij niet vergunt het zonder opheldering te laten. Ik wenschte Jo minder onkundig en gemeen te doen worden, opdat hij mijn gezelschap meer waardig en minder onderhevig aan Estella's blaam zou zijn.

De oude Batterij in den polder was ons studeervertrek, en eene gebrokene lei met een eindje griffel waren onze opvoedingsmiddelen, waarbij Jo altijd eene pijp tabak voegde. Ik weet niet, dat Jo ooit iets van den eenen zondag tot den anderen onthield, of onder mijne leiding eenige meerdere kennis hoegenaamd verkreeg. En toch rookte hij zijn pijpje op de Batterij met een veel verstandiger gezicht dan ergens anders — zelfs met een geleerd gezicht — alsof hij dacht dat hij buitengemeene vorderingen maakte. Ik hoop dat de goede man het werkelijk dacht.

Het was genoeglijk en stil daar buiten naar de zeilen op de rivier over den dijk te zien, die somtijds, met laag water, aan gezonkene schepen schenen te behooren, die nog over den bodem van den stroom voortvoeren. Als ik een schip met uitgespreide zeilen zeewaarts zag spoeden, dacht ik, hoe dan ook, aan jufvrouw Havisham en Estella; en als eene lichtstrook van omhoog schuins op een zeil, eene wolk, eene groene heuvelhelling of op het water viel, was het eveneens. — Jufvrouw Havisham en Estella, en dat vreemde huis en dat vreemde leven, schenen in verband te staan met alles wat schilderachtig was.

Op zekeren zondag, toen Jo, met smaak zijn pijpje rookende, er zóo grootsch op was geweest dat hij "vreeselijk dom" was, dat ik hem voor dien dag had opgegeven, lag ik eene poos op de borstwering met de kin in de hand, en ontdekte in het geheele uitzicht, in de lucht en in het water zoovele sporen van jufvrouw Havisham en Estella, dat ik eindelijk besloot eene gedachte ten opzichte van deze twee te uiten, die mij reeds dikwijls in het hoofd was gekomen.

"Jo," zeide ik, "denk je niet dat ik jufvrouw Havisham eens eene visite moest gaan brengen?"

"Wel, Pip," antwoordde Jo, zich langzaam bedenkend, "waarom?"

"Waarom, Jo? Wel, waarom maakt men eene visite?"

"Er zijn misschien visites," zeide Jo, "waarbij dat altijd de vraag blijft, Pip. Maar wat

aangaat eene visite bij jufvrouw Havisham, zij zou kunnen denken dat je iets noodig hadt — iets van haar verwachtte."

"Denk je niet, dat ik zeggen kon dat ik dat niet deed, Jo?"

"Dat zou je kunnen, mijn jongen," antwoordde Jo. "En zij zou je kunnen gelooven. Of zij zou je ook niet kunnen gelooven."

Jo voelde evenals ik, dat hij daar iets treffends had gezegd, en trok hard aan zijne pijp, om te verhoeden dat hij den indruk door eene herhaling verzwakte.

"Je ziet wel, Pip," vervolgde Jo, zoodra hij dit gevaar te boven was, "jufvrouw Havisham heeft het mooi met je gemaakt. En toen jufvrouw Havisham het zoo mooi met je gemaakt had, riep ze me terug om te zeggen dat dat alles was.

"Ja, Jo. Ik heb haar gehoord."

"Alles," herhaalde Jo met grooten nadruk.

"Ja, Jo. Ik zeg je, ik heb haar gehoord."

"En ik wou zeggen, Pip, het kon wel zijn dat hare meening was: maak er nu een eind aan — blijf wat je geweest bent — ik naar het noorden, jij naar het zuiden en van elkander afgebleven!"

Ik had ook daaraan gedacht, en het was verre van bemoedigend voor mij, te bevinden dat hij er aan gedacht had; want daardoor scheen het des te waarschijnlijker te worden.

"Maar Jo."

"Ja, mijn jongen."

"Hier ben ik, al diep in het eerste jaar van mijn leertijd, en sedert den dag dat ik verbonden ben, heb ik jufvrouw Havisham nog nooit bedankt, of naar haar gevraagd, of getoond dat ik haar in gedachtenis houd."

"Dat is waar, Pip, en als je niet een stel hoefijzers voor haar woudt smeden — en naar mijnne gedachten zou zelfs een stel hoefijzers geen present wezen dat haar beviel, omdat zij er geene hoeven voor heeft —"

"Maar ik meen zulk eene gedachtenis niet, Jo. Ik meen geen present."

Doch Jo had nu eens het denkbeeld van een present in zijn hoofd gekregen, en bleef daarover voortredeneeren. "Of zelfs," zeide hij "al werdt je geholpen om een nieuwen ketting voor de voordeur te smeden — of zeg een paar gros grove spijkers om te gebruiken als ze te pas kwamen — of een stukje keukengereedschap, zooals eene vork om haar brood te roosteren — of een rooster om visch te braden, of zoo iets —"

"Ik meen in het geheel geen present, Jo," viel ik er op in.

"Wel," zeide Jo, nog voortredeneerende alsof ik op een present had aangedrongen, "als ik jou was, Pip, zou ik het niet doen. Neen, ik zou niet. Want wat is een deurketting, als zij er al een heeft, die altijd voorhangt? En spijkers

zouden verkeerd opgenomen kunnen worden. En als het eene braadvork was, zou je in koper moeten werken en er geen eer van hebben. En de ongemeenste werkman kan zich niet ongemeen toonen in een rooster — want een rooster is maar een rooster,” zeide Jo, met een nadruk alsof hij mij een ingeworteld vooroordeel wilde ontnemen; “en je moogt er van willen maken wat je wilt, er komt maar een rooster van, en je kunt niet verhelpen —”

“Mijn beste Jo,” riep ik wanhopig uit, hem bij zijne mouw vattende, “ga toch zoo niet voort. Ik heb er nooit aan gedacht om jufvrouw Havisham een present te geven.”

“Niet, Pip,” zeide Jo, alsof hij zoo lang had moeten praten om mij tot deze verklaring te bewegen. “Wat ik je dan zeggen wil, je hebt gelijk, Pip.”

“Ja, Jo; maar dit wilde ik zeggen: “als je, daar wij het nu juist wat slap hebben, mij morgen een halven dag vrijaf kondt geven, denk ik dat ik eens naar de stad zou gaan en jufvrouw Est — Havisham eens opzoeken.”

“Maar zij heet geen Esthavisham,” zeide Jo ernstig, “of zij moet herdoopt zijn geworden.”

“Dat weet ik wel, Jo, dat weet ik wel. Ik versprak mij maar. Wat denk je er van, Jo?”

Kortom, Jo dacht, dat als ik er goed over dacht, hij er ook goed over dacht. Maar hij bedong uitdrukkelijk, dat als ik niet met hartelijkheid ontvangen werd of niet aangemoedigd werd om mijn bezoek te herhalen, als een bezoek, dat geen verder oogmerk had, maar eenvoudig dankbaarheid voor eene ontvangene gunst moest bewijzen, a'sdan deze proeftocht geen opvolger zou hebben. Naar deze voorwaarden beloofde ik mij te zullen gedragen.

Nu hield Jo een knecht op weekgeld, wiens naam Orlick was. Hij gaf voor, dat zijn doopnaam Dolce was — eene blijkbare onmogelijkheid — maar hij was zulk een koppige kerel, dat ik geloof dat hij in dit opzicht geenszins de prooi eener zelfbegoocheling was, maar het dorp opzettelijk met dien naam had bedrogen, om het verstand der bewoners te verblinden. Hij was een breedgeschouderde, langgearmde kerel, met eene zwartachtige donkere kleur en van groote lichaamskracht, maar had nooit haast en liep altijd op sloffen. Hij scheen nooit met opzet naar zijn werk te komen, maar kwam binnensloffen alsof het bij toeval was; en als hij naar de Vroolijke Schuitenvoerders ging om te eten, of des avonds naar huis ging, sloop hij sloffend heen, gelijk Kain of de Wandelende Jood, alsof hij zelf niet wist waar hij naar toe ging en niet voornemens was ooit terug te komen. Hij woonde bij een sluiswachter in de polders, en op werkdagen kwam hij van zijne kluizenarij aansloffen, met de handen in de zakken, en zijn eten los in een doek geknoopt om zijn hals en op zijn rug bengelend. Op zon-

dag lag hij meestal den geheelen dag op eene sluisdeur, of stond tegen eene hooischelf of eene schuur. Hij slofte ook altijd met zijne oogen over den grond, en als hij aangesproken werd of ze om eene andere reden moest opslaan, deed hij dit op eene half gramstorige, half verbijsterde manier, alsof de eenige gedachte, die hij ooit gehad had, was dat het iets wonderlijks en spijtig was dat hij nooit dacht.

Deze stroeve knecht had geene genegenheid voor mij. Toen ik nog heel klein en vreesachtig was, maakte hij mij wijs dat de duivel in een donkeren hoek van de smederij woonde, en dat hij hem heel goed kende; alsmede, dat het noodig was om de zeven jaren het vuur met een levenden jongen aan te maken, en dat ik mij zelve tot brandstof bestemd mocht achten. Toen ik bij Jo in de leer kwam, werd hij mischien bevestigd in een vermoeden, dat ik hem zou verdringen; hoe dit zij, hij werd mij nog minder genegen. Niet dat hij ooit iets zeide of deed, dat openlijk vijandigheid aanduidde; maar ik lette er op, dat hij zijne vonken naar mijn kant joeg, en dat hij, als wij “Oude Clem” zongen, buiten de maat inviel.

Dolce Orlick was den volgenden dag aan het werk en er bij tegenwoordig, toen ik Jo aan mijn halven dag vrijaf herinnerde. Hij zeide op dat oogenblik niets, want Jo en hij hadden juist een stuk gloeiend ijzer tusschen hen in, en ik stond aan den blaasbalg, maar weldra zeide hij, op zijn hamer leunende:

“Nu, meester, je zult toch zeker niet maar een van ons willen begunstigen. Als de jonge Pip een halven dag vrijaf krijgt, doe dan evenveel voor Ouden Orlick.” Ik geloof dat hij vijf en twintig jaar was; maar hij sprak gewoonlijk van zich zelve alsof hij al oud was.

“Wel, wat zal je met een halven dag doen, als je hem krijgt?” zeide Jo.

“Wat ik er mee doen zal? Wat zal hij er mee doen? Ik zal er evenveel mee doen als hij,” zeide Orlick.

“Wat Pip aangaat, hij gaat naar de stad,” zeide Jo.

“Wel, wat dan Ouden Orlick aangaat, hij gaat ook naar de stad,” liet deze er op volgen. “Er kunnen wel twee naar de stad gaan. Het is niet maar één alleen, die naar de stad kan gaan.”

“Raak maar niet uit je humeur,” zeide Jo.

“Dat zal ik als ik wil,” bromde Orlick. “Hij met zijn naar de stad! Nu, meester. Kom aan. Geen voortrekken aan dezen winkel. Wees een man.”

Daar de meester weigerde de zaak in overweging te nemen eer de knecht in een beter humeur was, stooft Orlick naar het fornuis, haalde er eene gloeiende staaf uit, kwam daarmee op mij af alsof hij mij door en door zou steken, zwaaide ze om mijn hoofd, legde ze op het aambeeld, hamerde ze uit — alsof ik het

was, dacht ik, en alsof de vonken mijn spuitend bloed waren — en zeide eindelijk, toen hij zich zelven heet en het ijzer koud gehamerd had, en hij wederom op zijn hamer leunde:

“Nu, meester!”

“Ben je nu bedaard?” zeide Jo.

“O, ik ben heelemaal bedaard,” bromde Orlick.

“Dan, daar je over het geheel zoo goed aan je werk blijft als de meesten,” zeide Jo, “laat het dan vrijaf voor allemaal wezen.”

Mijne zuster had buiten op de plaats staan luisteren — zij was eene groote liefhebster van luisteren en spionneeren — en keek dadelijk door een van de vensters naar binnen.

“Daar heb ik je weer, jij gek!” zeide zij tot Jo. “Zoo vrije dagen te geven aan groote luie slungels. Je moet wel een rijk man wezen, om zoo het werkloon weg te gooien. Ik wou dat ik zijn meester was.”

“Je zoudt wel iedereen meester willen zijn, als je maar dorst,” antwoordde Orlick met een leelijken grijns.

“(Laat haar met vrede,” zeide Jo.)

“Ik zou een partuur zijn voor alle botteriken en alle schelmen,” antwoordde mijne zuster, zich zelve opwindende om razend driftig te worden. “En ik zou geen partuur voor de botteriken kunnen zijn, als ik geen partuur voor je meester was, die de koning van alle botteriken is. En ik zou geen partuur voor de schelmen kunnen zijn, als ik geen partuur voor jou was, die de leelijkste en ergste schelm is tusschen hier en Frankrijk. Daar!”

“Je bent eene vuilaardige helleveeg, Moeder Gargery,” bromde de knecht. “Als iemand van schelmen kan spreken, moet jij dat wel kunnen doen.”

“(Laat haar met vrede, zal je!” zeide Jo.)

“Wat heb je daar gezegd?”ilde mijne zuster.

“Wat heb je daar gezegd? Wat heeft die gemeene rekel, die Orlick, tegen mij gezegd, Pip? Wat heeft hij mij genoemd, met mijn man die daarbij staat? O! O! O!” Elk dezer uitroepingen was een gil; en ik moet van mijne zuster aanmerken, wat evenzeer waar is van alle driftige vrouwen die ik ooit gezien heb, dat de drift haar niet verontschuldigde, daar het onloochenbaar is, dat zij, in plaats van zich door drift te laten verrassen, met haar eigen willen en weten buitengemeen veel moeite deed om zich tot drift op te winden, en met geregelde trappen tot blinde razernij klom. “Wat was de naam, dien hij mij gegeven heeft voor den laaghartigen kerel, die gezworen heeft mij te zullen verdedigen? O! Houd mij vast! O!”

“Ha!” bromde de knecht tusschen zijne tanden. “Ik zou je wel vasthouden, als je mijn wijf waart. Ik zou je onder de pomp houden, tot je half gestikt waart, en de kwaadaardigheid er zoo uitspoelen.”

“Ik zeg je, laat haar met vrede,” zeide Jo.

“O! Hoor hem eens aan!” riep mijne zuster, te gelijk in hare handen klappende en gillende, hetgeen haar volgende trap was. “Hoor eens welke namen hij mij geeft. Die Orlick! In mijn eigen huis! Mij, eene getrouwde vrouw! Met mijn man er bij! O! O!” Hier sloeg zij, na nog wat gegild te hebben, met hare handen op hare borst en hare knieën, smeed hare muts af en trok hare haren los — hetgeen hare laatste stations waren op den weg tot razernij. Daar zij nu eene volmaakte furie was geworden en tot alles in staat, vloog zij, om bij ons te komen, naar de deur, die ik gelukkig had gesloten.

Wat kon de rampzalige Jo, na zijne veronachtzaamde tusschenspraak, anders doen dan zich vóór zijn knecht plaatsen en hem vragen, wat hij meende door zich zoo tusschen hem en zijne vrouw te stellen; en verder, of hij mans genoeg was om op te komen? Orlick gevoelde dat de stand van zaken hem niets anders overliet dan op te komen, en nam terstond eene verdedigende houding aan; en zoo gingen zij, zonder zelfs hunne gezengde schootsvellen af te doen, als twee reuzen op elkander los. Maar als iemand in de buurtschap het lang tegen Jo kon uithouden, ik heb dien man nooit gezien. Orlick, alsof hij van niet meer gewicht was geweest dan de bleeke jonge heer, lag zeer spoedig tusschen het kolengruis en haastte zich niet om er uit te komen. Toen sloot Jo de deur open, en raapte mijne zuster op, die buiten voor het venster bewusteloos was neergezonden (maar niet voordat zij eerst het gevecht had gezien, naar ik denk) en zich nu in huis liet dragen, en op het bed leggen, en aanmanen om te herleven, maar niet anders doen wilde dan stuip trekken en hare handen in Jo's haren slaan. Toen kwam die zonderlinge kalmte en stilte, die op alle rumoer volgt; en toen, met het onbestemde gevoel, dat bij mij altijd met zulk eene windstilte verbonden was — namelijk dat het zondag, en dat er iemand dood was, — ging ik naar boven om mij te kleeden.

Toen ik weder beneden kwam, vond ik Jo en Orlick aan het opruimen, zonder andere sporen der opschudding dan eene kloof in een van Orlick's neusgaten, die hem niet verfraaide. Er was eene kan bier uit de Vroolijke Schuivenvoerders gehaald, en beurt om beurt dronken zij daaruit. De stilte scheen Jo tot kalmte en nadenken gestemd te hebben, want hij ging met mij naar buiten en zeide, als eene les die mij tot afscheid nuttig kon zijn: “Opstuiven, Pip, en dan weer neerzakken, Pip, — zoo is het leven!”

Met welke ongerijmde aandoeningen (want men vindt het gevoel, dat bij een man ernstig is, bij een jongen wezenlijk komiek) ik nu naar jufvrouw Havisham ging, komt er hier weinig op aan. Ook niet hoe ik het hek verscheidene

malen voorbijging, eer ik tot het besluit kon komen om te schellen; of hoe ik overwoog of ik maar niet zou heengaan zonder te schellen. Eindelijk schelde ik toch.

Jufvrouw Sarah Pocket kwam naar het hek. Geene Estella.

"Hoe dat? Jij weer hier?" zeide jufvrouw Pocket. "Wat moet je hebben?"

Toen ik zeide, dat ik maar kwam om te zien hoe jufvrouw Havisham voer, bedacht Sarah zich blijkbaar of zij mij maar niet zou wegzenden. Maar ongenegen om die verantwoordelijkheid op zich te nemen, liet zij mij binnen, en bracht mij weldra de bitse boodschap, dat ik maar boven moest komen.

Alles was onveranderd, en jufvrouw Havisham was alleen.

"Wel?" zeide zij, hare oogen op mij vestigende. "Ik hoop niet dat je iets noodig hebt. Je zult niets krijgen."

"Neen, waarlijk niet, jufvrouw. Ik wilde u maar laten weten dat het mij heel goed gaat in mijn leertijd, en dat ik u altijd verplicht ben."

"Zoo, zoo!" zeide zij, met de oude rusteloze vingers. "Kom nu en dan hier. Kom op je verjaardag. — Ja!" riep zij eensklaps uit, zich met haar stoel naar mij omdraaiende, "je kijkt rond naar Estella? hé?"

Ik had rondgekeken — inderdaad naar Estella — en stotterde uit dat ik hoopte dat zij wel was.

"Buitenslands," zeide jufvrouw Havisham. "Wordt voor eene dame opgevoed; ver buiten bereik, mooier dan ooit; bewonderd door allen die haar zien. Voel je het dat je haar verloren hebt?"

Er lag zulk eene kwaadaardige blijdschap in den toon harer laatste woorden, en zij barstte in zulk een hatelijken lach uit, dat ik niet wist wat te zeggen. Zij bespaarde mij de moeite van mij te bedenken, door mij weg te zenden. Toen het hek door Sarah met het notengezicht achter mij gesloten werd, gevoelde ik mij meer dan ooit ontevreden met mijn thuis, met mijn beroep en met alles; en dit was het eenige wat ik door dien tocht verkreeg.

Terwijl ik in de Hoogstraat draalde, en naar de winkelensters keek, en dacht wat ik al koopen zou als ik een heer was, kwam er iemand uit den boekwinkel. Het was mijnheer Wopsle, met het aandoenlijke treurspel van George Barnwell in zijne hand, waaraan hij zoo pas zes stuivers had besteed, met het oogmerk om ieder woord daarvan op het hoofd van Pumblechook te stapelen, bij wien hij zou gaan theedrinken. Niet zoodra zag hij mij, of hij scheen het als eene bijzondere beschikking der Voorzienigheid te beschouwen, dat hem een leerjongen in den weg werd gevoerd, om hem het stuk voor te lezen. Hij pakte mij beet en drong

er op aan dat ik mede naar het Pumblechookiaansche winkelkamertje zou gaan. Daar ik wist dat ik thuis toch verdrietig zou zijn, en daar de avonden donker waren, en de weg naargeestig was, en bijna elk gezelschap onderweg beter dan geen was, bood ik niet veel tegenstand; en wij traden dus bij Pumblechook binnen juist toen op straat en in de winkels het licht werd aangestoken.

Daar ik nooit eenige andere voorstelling van George Barnwell heb bijgewoond, weet ik niet hoeveel tijd die gewoonlijk wegneemt; maar ik weet wel, dat zij dien avond tot over half tien duurde, en dat ik, toen mijnheer Wopsle in Newgate kwam, dacht, dat hij nooit aan het schavot zou komen, zooveel langzamer werd hij toen dan in eenig vroeger tijdperk zijner schandelijke loopbaan. Ik vond het wel wat erg dat hij klaagde in den bloei zijner jaren te worden afgesneden, alsof hij niet al lang uitgebloeid was. Dit was echter eene vraag van lengte en verveling; maar wat mij vooral hinderde was, dat het geheele geval met mijn eigen onschuldigen persoon vereenzelvigd werd. Toen Barnwell den verkeerden weg opging, was het mij waarlijk te moede alsof ik verschooning moest verzoeken, zoo verontwaardigd en verwijtend staarde Pumblechook mij aan. Ook Wopsle gaf zich moeite om mij in het allerslechtste licht te plaatsen. Te gelijk woedend en jammerhartig, liet hij mij mijn oom zonder eenige verzachtende omstandigheden hoegenaamd vermoorden; Millwood redeneerde mij bij elke gelegenheid dood; het werd blijkbaar krankzinnigheid in mijn meesters dochter, nog eene speld om mij te geven; en alles wat ik voor mijn slauwhartig gedrag op den noodlottigen morgen kan zeggen, is, dat het der algemeene zwakheid van mijn karakter waardig was. Zelfs nadat ik gelukkig was gehangen, en Wopsle het boek had gesloten, bleef Pumblechook mij aanstaren, schudde zijn hoofd en zeide: "Wees gewaarschuwd, jongen, wees gewaarschuwd!" alsof het een welbekend feit was, dat ik voor mij voornemens was om een nauwen bloedverwant te vermoorden, indien ik hem maar tot de zwakheid kon verleiden om mijn weldoener te worden.

Het was een zeer donkere nacht geworden toen dit alles voorbij was en ik mij met mijnheer Wopsle op weg naar huis begaf. Buiten de stad vonden wij een dikken mist, die nat en zwaar neerviel. De lantaren bij het tolhek was eene vlek, schijnbaar geheel buiten de gewone plaats van dat licht, en hare stralen geleken naar eene vaste in den mist hangende zelfstandigheid. Wij merkten dit juist op, en zeiden dat de mist met eene verandering van wind uit zekere plek van onze polders opkwam, toen wij aan een man kwamen, die zich onder het afdak van het tolhuisje verschool had.

"Hallo!" zeiden wij stilstaande, "Orlick daar?"
 "Ja," antwoordde hij, terwijl hij naar buiten kwam sloffen. "Ik stond daar een poosje te wachten, of ik ook gezelschap zou krijgen."

"Je bent laat gebleven," merkte ik aan.

Orlick antwoordde niet onnatuurlijk: "Wel? Jij bent ook laat gebleven."

"Wij hebben," zeide mijnheer Wopsle, opgewonden door de pas gehoudene voordracht, "een avond van intellectueel genot gehad, mijnheer Orlick."

Orlick bromde, alsof hij daarop niets te zeggen had, en wij gingen met elkander voort. Weldra vroeg ik hem of hij ook zijn halven vrijen dag in de stad had gesleten.

"Ja," zeide hij, "heelemaal. Ik ben vlak achter je aangekomen. Ik zag je niet, maar ik moet vrij dicht achter je zijn geweest. Wat ik zeggen wil, er wordt weer geschoten."

"Op het schip?" zeide ik.

"Ja. Er zijn eenige vogels uit de kooi gevlogen. Van dat het donker werd af heeft men gevuurd. Je zult aanstonds weer een schot hooren."

Inderdaad hadden wij nog niet vele voetstappen gedaan, toen de welbekende dreun, door den mist verdoofd, naar ons toe kwam, en zwaar over de lage gronden langs de rivier wegrolde, als ware het om de vluchtelingen te vervolgen en te dreigen.

"Een goede nacht om spat te zetten," zeide Orlick. "We zouden van nacht moeite hebben om een vliegenden gevangenisevogel te raken."

Dit was een onderwerp, dat mij veel te denken gaf, en ik peinsde er in stilte over. Mijnheer Wopsle begon, als de slecht beloonde oom uit het dien avond gelezene treurspel, overluid te mediteeren in zijn tuin te Camberwell. Orlick slofte met de handen in de zakken naast mij. Het was zeer donker, zeer nat, zeer modderig, en zoo klouterden wij voort. Nu en dan klonk ons weder het gebulder van een seinschot in de ooren, en rolde dan weder dof langs de rivier af. Ik hield mijne gedachten voor mij zelve. Mijnheer Wopsle stierf eindelijk zachtzinnig te Camberwell, en toen nog eens buitengemeen dapper op het veld van Bosworth, en nog eens in de grootste pijnen te Glastonbury. Orlick bromde somtijds een paar regels van het liedje van "Oude Clem." Ik dacht dat hij zich te buiten gegaan had, maar hij was niet dronken.

Zoo kwamen wij aan het dorp. De weg, waarlangs wij het naderden, bracht ons de Vroolijke Schuitenvoerders voorbij, waar wij zeer verwonderd waren — want het was al elf uur — eene buitengemeene opschudding te vinden, met de deur wijd open, en ongewone lichten, die men haastig opgenomen en neergezet had, hier en daar verspreid. Mijnheer Wopsle ging binnen om te vragen wat er gebeurd was, (vermoedende dat er een vluchteling was gevat), maar

kwam in groote haast weder naar buiten loopen.

"Er is iets gebeurd," zeide hij, zonder stil te staan, "bij jou aan huis, Pip. Loopt allemaal!"

"Wat is er?" vroeg ik, hem bijhoudende, gelijk ook Orlick naast mij deed.

"Ik begrijp het niet recht. Men schijnt met geweld in huis gekomen te zijn, terwijl Jo uit was. Men denkt gevluchte misdadigers. Er is iemand aangevallen en gekwetst."

Wij liepen te hard om meer te kunnen zeggen, en stonden niet stil voordat wij in onze keuken waren. Deze was vol menschen; het geheele dorp was daar of op de plaats; een chirurgijn met Jo en een troep vrouwen waren midden in de keuken op den grond met iets bezig. De ledige omstanders gingen wat terug toen zij mij zagen, en zoo kreeg ik mijne zuster te zien, die zonder bewustheid of beweging op de bloote planken lag, waar zij was neergeveld door een geduchten slag op het achterhoofd, haar door eene onbekende hand toegebracht terwijl zij haar gezicht naar het vuur gekeerd hield — bestemd om nooit weder op te stui-ven zoolang zij de vrouw van Jo bleef.

XVI.

Met mijn hoofd vol van George Barnwell, was ik eerst genegen om te denken dat ik op eene of andere manier de hand moest gehad hebben in dien aanval op mijne zuster, of ten minste dat ik, als haar naaste bloedverwant, een meer wettig voorwerp van verdenking was dan iemand anders. Maar toen ik, in het heldere licht van den volgenden morgen, de zaak nog eens overdacht en aan alle kanten hoorde bespreken, begon ik die uit een ander, verstandiger oogpunt te beschouwen.

Jo had van kwartier over achten tot kwartier vóór tien in de Vroolijke Schuitenvoerders zijne pijp zitten rooken. Terwijl hij daar was, had men mijne zuster aan de keukendeur zien staan, en had zij met een boerenarbeider, die naar huis ging, een goedenavond gewisseld.

Deze man kon den tijd, waarop hij haar gezien had, niet nauwer bepalen dan dat het vóór negenen moest geweest zijn. Toen Jo vijf minuten vóór tien thuis kwam, vond hij haar op den vloer neergeveld en riep schielijk om hulp. Het vuur was toen nog niet buitengewoon afgebrand, en er was ook geen lange pit aan de kaars geweest; de kaars was evenwel uitgeblazen.

Er was nergens in huis iets weggenomen. En ook was er, behalve de uitgeblazene kaars — die op eene tafel tusschen de deur en mijne zuster had gestaan, en dus achter haar was toen zij naar het vuur stond gekeerd en getroffen werd — geene de minste verwarring in

de keuken, behalve die zij zelve door haar val veroorzaakt had. Doch er was een merkwaardig kenteeken op de plek gebleven. Zij was met een stomp en zwaar voorwerp op het hoofd en den rug geslagen, en nadat de slagen waren toegebracht was er, terwijl zij daar op haar gezicht lag, iets met geweld naar haar geworpen, en op den grond naast haar lag, toen Jo haar opnam, eene voetboei, die doorgevijld was.

Jo, dit ijzer met het oog van een smid bezichtigende, verklaarde dat het reeds eenigen tijd geleden doorgevijld moest wezen, en toen het gerucht het gevangenisschip bereikte en van daar menschen kwamen om het gevondene te

toch niet van daarvan het laatste noodlottige gebruik te hebben gemaakt; want ik geloofde, dat een van twee andere personen dit voorwerp in zijn bezit had bekomen en op zulk eene barbaarsche wijze had aangewend. Het moest of Orlick wezen, of de vreemdeling die mij de vijl had vertoond.

Wat nu Orlick aanging, hij was naar de stad geweest, juist gelijk hij ons bij de ontmoeting aan het tolhek had gezegd; men had hem den geheelen avond hier en daar in de stad gezien; hij was in verschillende herbergen geweest, en was met mij en mijnheer Wopsle teruggekomen. Er was niets tegen hem behalve dien twist;

DAARNA KLOPTE ZIJ MIJ VRIENDELIJK EN TROOSTEND OP DEN SCHOUDER. (blz. 61.)

zien, werd Jo's gevoelens bevestigd. Zij konden niet zeggen wanneer het van het gevangenisschip was weggekomen, waartoe het ontwijfelbaar eens had behoord; maar durfden toch voor zeker zeggen dat deze boei niet door een der twee gevangenen was gedragen, die den vorigen avond waren ontsnapt. Verder was een van deze twee reeds weder gevat, en had zich nog niet van zijne kluister ontslagen.

Wetende wat ik wist, maakte ik hieruit mijne eigene gevolgtrekkingen op. Ik geloofde, dat de boei die van mijn vluchteling was — het ijzer waaraan ik hem in den polder had zien en hooren vijlen, — maar mijn gemoed beschuldigde hem

en mijne zuster had met hem en ieder om haar heen wel tienduizendmaal twist gehad. Wat den vreemdeling betrof, als hij om zijne twee banknoten teruggekomen was, kon daarover geen geschil zijn geweest, daar mijne zuster volkomen bereid was om ze hem terug te geven. Bovendien was er geen woordenwisseling geweest; de aanvaller was zoo stil en onverwacht gekomen, dat zij neergeveld was eer zij kon omzien.

Het was eene afgrijpselijke gedachte, dat ik, schoon onopzettelijk, het wapen had verschaft; maar ik kon bijna niet anders denken. Mijne onrust was onbeschrijfelijk, terwijl ik nogmaals

en nogmaals overdacht of ik niet eindelijk dat drukkende geheim mijner kindsheid zou openbaren en Jo alles vertellen. Maanden lang naderhand beantwoordde ik die vraag dagelijks met eene ontkenning, om er den volgende morgen weder opnieuw over te redeneeren. Deze tweestrijd kwam eigenlijk hierop neer: — het geheim was nu zoo oud, was zoodanig met mij samengegroeid en een gedeelte van mij zelve geworden, dat ik het niet van mij kon losrukken. Bij de vrees, dat het, tot zulk ongeluk geleid hebbende, thans waarschijnlijk slechts dienen zou om Jo van mij te vervreemden, indien hij er aan geloofde, kwam nog de beduchtigheid dat hij het niet gelooven, maar op ééne lijn plaatsen zou met de fabelachtige honden en kalfskarbonaden van vroeger tijd. Evenwel, ik beschouwde dit slechts als een uitstel, en besloot hem alles te openbaren, als zich ooit eene nieuwe kans mocht opdoen dat het tot de ontdekking van den schuldige zou kunnen leiden.

De constables en de lieden van Bow-Street uit Londen — want dit gebeurde in de dagen der gewezen politie met het roode vest — waren een paar weken in en om het huis, en deden nagenoeg wat ik gehoord en gelezen heb dat zulke personen in zulke gevallen doen. Zij pakten verscheidene blijkbaar verkeerde lieden op, en zetten zich zeer stijf verkeerde denkbeelden in het hoofd, en poogden onverzettelijke omstandigheden naar de denkbeelden te wijzigen, in plaats van denkbeelden uit de omstandigheden te putten. Zij stonden ook in en voor de deur der Vroolijke Schuittenvoerders, met slimme en achterhoudende gezichten, die het geheele dorp met bewondering vervulden, en zij hadden eene geheimzinnige manier om hun glas uit te drinken, die bijna evengoed was als den schuldige te vatten: — maar toch niet volkomen zoo goed, want zij kregen hem niet.

Lang nadat deze geconstitueerde machten zich verstrooid hadden, bleef mijne zuster zeer ziek te bed liggen. Haar gezicht was verbijsterd, zoodat zij de voorwerpen vermenigvuldigd zag, en naar ingebeelde kopjes en glazen tastte, in plaats van naar de ware; haar gehoor was ook zeer verminderd, haar geheugen insgelijks, en hare spraak was onverstaanbaar. Toen zij eindelijk zoover bijkwam, dat zij naar beneden kon geholpen worden, was het nog noodig mijne lei altijd bij haar te houden, opdat zij zou kunnen schrijven wat zij niet zeggen kon. Daar zij echter, behalve eene zeer slechte schrijfster, ook eene zeer slechte spelster was, en Jo een meer dan tamelijk slecht lezer was, ontstonden tusschen deze twee de ingewikkeldste bezwaren, tot welker oplossing ik dan geroepen werd. Echter was het mij ook dikwijls moeielijk om te raden wat zij geschreven had, zelfs het on-

derscheid tusschen Te (thee) en Jo was niet altijd duidelijk te maken.

Evenwel, haar humeur was veel verbeterd, en zij was geduldig. Eene beverige onzekerheid in de beweging van al hare leden werd weldra een gedeelte van haar blijvende toestand, en bij tusschenpoozen van twee of drie maanden bracht zij veelal hare handen naar het hoofd, en bleef dan omtrent eene week lang in eene sombere verbijstering verzonken. Wij waren verlegen om iemand tot oppassing en gezelschap voor haar te vinden, tot er eene omstandigheid plaats had die ons te hulp kwam. Mijnheer Wopple's oudtante overwon de vaste gewoonte om te leven, waarin zij vervallen was, en Biddy werd een lid van ons huisgezin.

Het mag omtrent eene maand geweest zijn nadat mijne zuster weder in de keuken was verschenen, dat Biddy bij ons kwam, met eene kleine kist, die al hare wereldsche goederen bevatte, en een zegen voor ons huis werd. Vooral was zij een zegen voor Jo, want de goede man werd zeer gedrukt door de gedurige beschouwing van het ellendig overblijfsel zijner vrouw, en had zich gewend, als hij des avonds bij haar zat, zich nu en dan naar mij om te keeren, en met tranen in zijne blauwe oogen te zeggen: "Zulk een knap stuk van eene vrouw als zij eens geweest is, Pip!" Daar Biddy terstond zoo goed met haar wist om te gaan alsof zij haar van hare kindsheid af bestudeerd had, was Jo weldra in staat om eenigszins de meerdere rustigheid van zijn leven te waardeeren, en nu en dan naar de Vroolijke Schuittenvoerders te gaan, eene afwisseling die hem goeddeed. Het was iets eigenaardigs van de lieden der politie, dat zij allen min of meer den armen Jo verdacht hadden (schoon hij het nooit geweten had) en allen overeenstemden om hem voor een der doortrapste kerels te houden, die zij ooit hadden ontmoet.

Biddy's eerste zegepraal in haar nieuw en post was het oplossen van een bezwaar, dat ik geheel onoverkomelijk had gevonden. Ik had er mijn best wel toe gedaan, maar er niets van kunnen maken. Het was aldus:

Een- en andermaal had mijne zuster een figuur op de lei geschrapt, dat naar eene zonderling gevormde T geleek, en dan met den grootsten ernst onze aandacht daarop gevestigd als iets waarnaar zij bijzonder verlangde. Vruchteloos had ik alle dingen beproefd, die met eene T begonnen, van teer af tot eene tobbe toe. Eindelijk was mij ingevallen, dat het teeken wel naar een hamer geleek, en toen ik dit woord mijne zuster in het oor schreeuwde, begon zij op tafel te hameren en duidde eene voorwaardelijke toestemming aan. Daarop bracht ik haar al onze hamers, den een na den ander, maar zonder baat. Toen dacht ik aan eene kruk, daar het fatsoen bijna hetzelfde was, leende er eene

in het dorp en vertoonde die met tamelijk goed vertrouwen aan mijne zuster. Maar zij schudde haar hoofd zoodanig, dat wij bang werden dat zij in haar zwakken toestand haar nek zou ontwrichten.

Toen mijne zuster bevond dat Biddy zeer vlug was om haar te begrijpen, verscheen dit raadselachtige teeken weder op de lei. Biddy keek het nadenkend aan, hoorde mijne verklaring, keek even nadenkend naar mijne zuster en naar Jo, (die op de lei altijd door de beginletter van zijn naam werd aangeduid) en liep naar de smederij, gevolgd door Jo en mij.

“Wel, natuurlijk!” zeide Biddy, met een gezicht vol blijdschap. “Zie je het niet? Het is hem!”

Orlick, zonder eenigen twijfel! Zij had zijn naam vergeten, en kon hem slechts door zijn hamer aanduiden. Wij zeiden hem waarom wij verlangden dat hij in de keuken zou komen, en hij legde langzaam zijn hamer neer, veegde zijn voorhoofd met zijn arm af, veegde het nog eens af met zijn schootsvel, en stapte toen heen, met die vagebondachtig doorgezakte knieën, die hem zoo bijzonder onderscheidden.

Ik moet bekennen, ik had verwacht dat mijne zuster hem zou aanklagen, en was te leur gesteld dat het geheel anders liep. Zij legde het grootste verlangen aan den dag om op een goeden voet met hem te komen, was blijkbaar zeer tevreden dat hij eindelijk kwam, en duidde met gebaren aan, dat men hem iets te drinken moest geven. Zij sloeg zijn gezicht gade, alsof zij bijzonder verlangde zich te verzekeren dat hij deze ontvangst vriendelijk opnam, toonde op allerlei wijzen haar verlangen om hem te bevredigen, en er was in al wat zij deed een zweem van nederige gedienschtigheid, zooals ik wel eens in het gedrag van een kind jegens een hard meester heb opgemerkt. Daarna ging er zelden een dag om zonder dat zij den hamer op de lei teekende, en zonder dat Orlick kwam binnensloffen en met een stug gezicht voor haar staan bleef, als wist hij evenmin als ik wat er van te maken.

XVII.

Ik viel nu in den geregelten gang van het leerjongensleven, dat, buiten de grenzen van het dorp en de polders, door geene meer merkwaardige omstandigheid werd afgewisseld dan de komst van mijn verjaardag, die weder een bezoek bij jufvrouw Havisham medebracht. Ik vond jufvrouw Sarah Pocket nog op haar post aan het hek; ik vond jufvrouw Havisham evenals ik haar gelaten had, en zij sprak weder van Estella op dezelfde manier, zoo al niet met dezelfde woorden. Het ouderhoud duurde maar weinige minuten, en toen ik heenging, gaf zij mij een guinje en zeide dat ik mijn volgenden

verjaardag moest terugkomen. Ik mag hier wel terstond vermelden, dat dit een jaarlijksch gebruik werd. Ik poogde de eerste maal voor den guinje te bedanken, maar met geen beter gevolg dan haar zeer gramstorig te doen vragen, of ik meer verwacht had? Toen, en naderhand, nam ik hem aan.

Zoo onveranderlijk was het naargeestige oude huis, het gele licht in de donkere kamer, het bleke spooksel in den stoel voor den toiletspiegel, dat het mij te moede was alsof het stilstaan der klokken ook den tijd zelf in dat heimzinnig verblijf had doen stilstaan, en terwijl ik en alle andere dingen daarbuiten ouder werden, daar alles altijd eveneens bleef. Het daglicht drong voeg mijne verbeelding evenmin ooit dat huis binnen als het zulks werkelijk deed. De gedachte daaraan verbijsterde mij, en onder haar invloed bleef ik in mijn hart mijn beroep haten en mij voor mijn eigen huisschamen.

Ongevoelig werd ik evenwel bewust van eene verandering in Biddy. De hielen van hare schoenen werden opgetrokken, hare haren werden glanzig en net opgemaakt, hare handen waren altijd zindelijk. Zij was niet schoon — zij was gemeen, en kon niet bij Estella halen — maar zij was lief en gezond en zacht van humeur. Zij was niet langer dan een jaar bij ons geweest (ik herinner mij, dat zij pas uit den rouw was op den tijd toen het mijne aandacht trok), of ik merkte op zekeren avond bij mij zelve op, dat zij bijzonder nadenkende en oplettende oogen had — oogen die heel mooi en heel goedhartig waren.

Dit gebeurde toen ik mijne oogen opsloeg van de taak waarover ik gebogen zat — bezig met eenige plaatsen uit een boek af te schrijven, om mij aldus, door eene soort van krijgslist, op twee manieren te gelijk te oefenen — en zag dat Biddy opmerkzaam was op hetgeen ik deed. Ik legde mijne pen neer, en Biddy hield hare naald stil zonder haar werk neer te leggen.

“Biddy,” zeide ik, “hoe krijg je het toch gedaan? Of ik ben heel dom, of jij bent heel knap.”

“Wat is het dat ik gedaan krijg? Ik weet niet wat gij meent,” zeide Biddy met een glimlach.

Zij nam ons geheele huishouden waar, en dat verbazend goed ook; maar dit meende ik niet, schoon het dat, wat ik meende, nog verwonderlijker maakte.

“Hoe krijg je het gedaan, Biddy,” zeide ik, “om alles te leeren wat ik leer, en altijd met mij gelijk te blijven?” Ik begon eenigszins grootsch op mijne kennis te worden, want ik besteedde mijne verjaringsguinjes daaraan, en zonderde het grootste gedeelte van mijn zakgeld voor dergelijke onkosten af; hoewel ik er nu niet aan twijfel, dat het weinige, dat ik wist, tot dien prijs buitengemeen duur was.

“Ik mocht je evengoed vragen hoe jij het gedaan krijgt,” zeide Biddy.

“Neen, omdat als ik 's avonds uit de smederij in huis kom, iedereen kan zien dat ik mij er mee bezig houd. Maar jij houdt er je nooit mee bezig, Biddy.”

“Ik denk dat ik het van zelf overneem — evenals eene verkoudheid,” zeide Biddy kalm, en ging voort met haar naaiwerk.

Mijne gedachten verder voortzettende, terwijl ik op mijn stoel achteroverleunde en Biddy, met haar hoofd op zijde, bleef zitten naaien, begon ik te vinden, dat zij een eenigszins buitengewoon meisje was. Want ik herinnerde mij nu, dat zij evenzeer bedreven was in de uitdrukkingen van ons beroep en in de namen van allerlei werk en van de verschillende gereedschappen. Kortom, wat ik wist, wist Biddy ook. Theoretisch was zij een even goede smid als ik, of een betere.

“Jij bent een van die menschen, Biddy,” zeide ik, “die elke gelegenheid weten waar te nemen. Je hebt nooit eene gelegenheid gehad eer je h'er kwam, en zie hoeveel je nu al gevorderd bent.”

Biddy zag mij een oogenblik aan en vervolgde haar werk.

“Ik heb je toch het eerst wat geleerd; heb ik niet?” zeide zij onder het naaien.

“Biddy!” riep ik met verbazing uit. “Hoe heb ik het! je schreit?”

“Dat doe ik niet,” zeide Biddy, opkijkende en lachende. “Wat heeft je dat in je hoofd gebracht?”

Wat kon het mij in het hoofd gebracht hebben dan het glinsteren van een traan, dien zij op haar werk liet vallen? Ik bleef zwijgend zitten, mij herinnerende welk een arme sloof zij geweest was, voordat mijnheer Wopsle's oudtante gelukkig die slechte gewoonte om te blijven leven te boven was gekomen, waarvan het zoo wenschelijk kan zijn, dat sommige menschen zich vrij maken. Ik herinnerde mij de hulpeloze omstandigheden, waarvan zij in dat ellendige winkeltje en dat ellendige avondschooltje omringd was, bij die ellendige, suffe oude vrouw, die altijd voortgesleept en opgeduwd moest worden. Ik bedacht, dat er zelfs in dien ongunstigen tijd iets in Biddy moest gescholen hebben, dat zich nu ontwikkeld had, want dat ik in mijne eerste ongerustheid en ontevredenheid, als iets dat van zelf sprak, bij haar hulp had gezocht. Biddy zat stil te naaien zonder meer te schreien; en terwijl ik haar aanzag en over alles nadacht, viel het mij in, dat ik haar misschien niet dankbaar genoeg geweest was. Ik was misschien te achterhoudend geweest, en had haar meer met mijn vertrouwen moeten patroniseeren — hoewel ik in mijne overdenkingen juist dit woord niet gebruikte.

“Ja, Biddy,” merkte ik aan, toen mijn overleg ten einde was, “jij hebt mij het eerst wat geleerd, en dat op een tijd toen wij weinig dachten, dat wij ooit zoo in deze keuken zouden zitten.”

“Och, arme vrouw!” antwoordde Biddy. Het was een blijk van hare eigenaardige zelfvergetelheid, dat zij deze aanmerking op mijne zuster toepaste en opstond om het een en ander voor deze te doen, om haar meer gemak te geven; “dat is maar al te waar.”

“Wel,” zeide ik, “wij moeten een beetje meer met elkander praten dan wij plachten te doen. En ik moet je een beetje meer raadplegen dan ik placht te doen. Laten wij aanstaanden zondag eene rustige wandeling door de polders maken, Biddy, en eens lang met elkander praten.”

Mijne zuster werd nu nooit alleen gelaten, maar Jo was meer dan gewillig om dien zondagnamiddag op haar te blijven passen, en Biddy en ik gingen te zamen uit. Het was in den zomer en heerlijk weder. Toen wij het dorp uit, de kerk en het kerkhof voorbij, en buiten in de polders waren en de zeilen der varende schepen begonnen te zien, begon ik op mijne gewone manier jufvrouw Havisham en Estella met het uitzicht in verband te brengen. Toen wij aan de rivier kwamen en aan den oever gingen zitten, waar het water aan onze voeten kabbelde en het nog stiller maakte dan het zonder dit geluid zou geweest zijn, begreep ik dat tijd en plaats gunstig waren om Biddy in mijn volste vertrouwen te nemen.

“Biddy,” zeide ik, na haar tot geheimhouding verplicht te hebben, “ik wil een heer worden.”

“O, dat zou ik niet, als ik jou was,” antwoordde zij. “Ik geloof niet, dat dat goed zou zijn.”

“Biddy,” zeide ik, met zekere strengheid, “ik heb bijzondere redenen om een heer te willen worden.”

“Je weet het zelf best, Pip; maar denk je niet, dat je gelukkiger bent zooals je nu bent?”

“Biddy,” riep ik ongeduldig uit, “ik ben gansch niet gelukkig zooals ik nu ben. Ik heb een hekel aan mijn beroep en aan mijn leven. Ik heb nooit lust in een van beide gehad, zoolang ik in de leer was. Wees toch niet dwaas!”

“Was ik dwaas?” zeide Biddy, bedaard hare wenkbrauwen optrekkende. “Dat spijt me; ik wilde het niet wezen. Ik verlang alleen je goed te doen en vergenoegd te maken.”

“Wel, begrijp dan eens en voor altijd, dat ik nooit vergenoegd zal of kan wezen — of iets anders wezen dan rampzalig, in één woord, Biddy — of ik moet een geheel ander soort van leven kunnen leiden dan het leven dat ik nu leid.”

“Dat is wel jammer!” zeide Biddy, met een droevig gezicht haar hoofd schuddende.

Nu had ik het ook zoo dikwijls jammer gevonden, dat ik, in den zonderlingen twist met mij zelve dien ik altijd voerde, gereed was om tranen van spijt te schreien, dat Biddy haar

eigen gevoel en het mijne te gelijk woorden gaf. Ik zeide haar, dat zij gelijk had en ik wel wist, dat het zeer te beklagen, maar dat het niet te verhelpen was.

"Als ik mij had kunnen wennen," zeide ik tot Biddy, het korte gras binnen mijn bereik uitplukkende, omtrent eveneens als ik eens mijn gevoel uit mijne haren had getrokken en in den muur der brouwerij geschopt, "als ik mij had kunnen wennen, en maar half zooveel van de smederij houden als toen ik nog klein was, weet ik wel dat het veel beter voor mij zou geweest zijn. Jij en ik en Jo zouden dan aan niets gebrek gehad hebben, en Jo en ik zouden misschien compagnons zijn geworden als mijn leertijd om was, en ik zou groot genoeg zijn geworden om met je te verkeerem, en dan hadden wij des zondags hier op dezelfde plek kunnen zitten, als geheel andere lieden. Ik zou voor jou goed genoeg zijn geweest, niet waar, Biddy?"

Biddy zuchtte, terwijl zij naar de varende schepen keek, en gaf ten antwoord: "Ja, ik ben niet heel keurig." Dit klonk eigenlijk niet vleiend; maar ik wist dat zij het goed meende.

"Maar in plaats daarvan," zeide ik, nog meer gras uitplukkende en een paar blaadjes kauwende, "zie hoe het mij gaat. Ontevreden en onrustig en — wat had het mij kunnen schelen dat ik grof en gemeen ben als niemand mij dat gezegd had!"

Biddy keerde haar gezicht eensklaps naar het mijne, en zag mij veel oplettender aan dan zij naar de zeilende schepen had gezien.

"Dat was niet heel waar en niet heel beleefd om te zeggen," merkte zij aan, hare oogen weder naar de schepen richtende. "Wie heeft dat gezegd?"

Ik was verlegen, want ik had den sprong gedaan zonder recht te zien hoe ver die mij brengen zou. Ik kon echter nu niet meer terug, en ik antwoordde:

"De mooie jonge juffer bij jufvrouw Havisham, en zij is mooier dan er ooit een geweest is, en ik bewonder haar schrikkelijk, en ik wil om harentwil een heer worden." Nadat ik deze krankzinnige bekentenis had gedaan, begon ik het uitgeplukte gras in de rivier te werpen, alsof ik er enigszins aan dacht om het te volgen.

"Wil je een heer worden om haar spijt te geven, of om haar te winnen?" vroeg Biddy mij bedaard, na eene poos van stilte.

"Dat weet ik niet," antwoordde ik stroef.

"Omdat, als het is om haar spijt te geven," vervolgde Biddy, "ik denken zou — maar jij weet het best — dat het beter en onafhankelijker zou kunnen gedaan worden door niets om haar zeggen te geven. En als het is om haar te winnen, dan zou ik denken — maar jij weet het best — dat zij het winnen niet waard was."

Juist wat ik zelf dikwijls had gedacht. Juist wat mij op hetzelfde oogenblik duidelijk was.

Maar hoe kon ik, een arme verblinde dorpsjongen, die verwonderlijke tegenstrijdigheid met mij zelve vermijden, waartoe de beste en verstandigste menschen dagelijks vervallen?

"Dat mag alles waar zijn," zeide ik tot Biddy, "maar ik bewonder haar toch schrikkelijk."

Om kort te gaan, toen ik zoover gekomen was, wierp ik mij met mijn gezicht op den grond, greep mij aan beide zijden van mijn hoofd in het haar, en trok er duchtig aan. Ondertusschen wist ik zeer wel, dat de razernij van mijn hart zoo razend verkeerd geplaast was, dat ik bij mij zelve dacht dat mijn gezicht het wel verdiend zou hebben, als ik het bij mijne haren oplichtte en tegen het steengruis beukte, tot straf omdat het aan zulk een domkop behoorde.

Biddy was een zeer verstandig meisje, en beproefde niet meer met mij te redeneeren. Zij legde hare hand, die eene mollige hand was, schoon wat ruw van het werken, op mijne handen, en nam ze een voor een zachtjes uit mijn haar. Daarna klopte zij mij vriendelijk en troostend op den schouder, terwijl ik, met mijn gezicht op mijne mouw, een beetje schreide — juist gelijk ik bij de brouwerij had gedaan — en eene onbestemde overtuiging gevoelde dat ik door iemand, of door iedereen — dit kan ik niet zeggen — erg mishandeld werd.

"Ik ben blij over één ding," zeide Biddy, "en dat is, dat je gevoeld hebt dat je me kon vertrouwen, Pip. En ik ben blij over nog iets, en dat is, dat je natuurlijk weet dat je er op aan kunt, dat ik je vertrouwen zal bewaren en het in zooverre altijd verdienen. Als je eerste leermeesteres (och Heere! zulk eene geringe meesteres, en die zelve zoo noodig had onderrecht te worden) nu nog je leermeesteres was, meent zij wel te weten, welke les zij je zou opgeven. Maar het zou eene moeilijke les zijn om te leeren, en je bent haar voorbijgeleerd, en dus baat dat nu niet." Zoo stond Biddy, met een stillen zucht voor mij, van onze zitplaats op, en zeide met eene vroolijke, aangename verandering van stem: "Zullen we nog wat verder wandelen of naar huis gaan?"

"Biddy!" riep ik uit, mijn arm om haar hals slaande en haar een kus gevende, "ik zal je altijd alles zeggen."

"Tot je een heer bent," zeide Biddy.

"Je weet wel, dat ik dat nooit zal worden, en dus beteekent het: altijd. Niet dat ik nog aanleiding heb om je iets te zeggen, want je weet nu alles — zooals ik laatst op dien avond thuis gezegd heb."

"Och ja!" zeide Biddy, zoo zacht, dat het maar fluisterend was, terwijl zij naar de schepen keek. En toen herhaalde zij met de vorige vroolijke verandering van stem: "Zullen we nog wat verder wandelen of naar huis gaan?"

Ik antwoordde dat wij nog wat verder moes-

ten wandelen, en zoo deden wij, en de zomer-namiddag ging zachtjes in een zomeravond over en het was zeer schoon. Ik begon te bedenken, of ik mij toch in deze omstandigheden niet in een natuurlijker en gezonder toestand bevond, dan als ik bij kaarslicht in de kamer met de stilstaande pendule zat kaart te spelen, en mij door Estella liet verachten. Ik dacht dat het heel goed voor mij zou zijn, als ik haar uit mijn hoofd kon zetten, met al de rest van die herinneringen en inbeeldingen, en een bepaald besluit nemen om met lust te doen wat ik te doen had, en daarbij te blijven en er het beste van te maken. Ik deed mij zelven de vraag, of ik niet zeker wist dat Estella, als zij op dat oogenblik naast mij was, in plaats van Bidy, mij maar verdrietig zou maken? Ik was genoodzaakt toe te stemmen, dat ik dit zeker wist, en zeide tot mij zelven: "Pip, wat ben je toch een gek!"

Wij praatten nog veel onder het wandelen, en al wat Bidy zeide scheen wel gezegd. Bidy was nooit grillig of spijtig, of vandaag Bidy en morgen iemand anders. Zij zou er leed van gehad hebben, en geen vermaak, als zij mij leed deed; zij zou veel liever haar eigen hart gekwetst hebben dan het mijne. Hoe kon het dan zijn, dat zij mij niet verreweg het beste beviel van de twee?

"Bidy," zeide ik, toen wij huiswaarts wandelden, "ik wenschte dat jij me kondt te recht helpen."

"Dat wenschte ik ook," zeide Bidy.

"Als ik er maar toe te brengen was om op jou verliefd te worden — je stoort er je toch niet aan, dat ik zoo openlijk spreek met zulk eene oude kennis?"

"Och Heere neen, in 't geheel niet," antwoordde Bidy. "Denk maar niet om mij."

"Als ik daar maar toe komen kon, dat zou juist het rechte voor mij zijn."

"Maar dat zal je nooit, dat zie je wel," zeide Bidy.

Het kwam mij dien avond zoo onwaarschijnlijk niet voor, als het zou gedaan hebben indien wij er eenige uren vroeger over hadden gesproken. Ik merkte daarom aan, dat ik daarvan nog zoo zeker niet was. Maar Bidy zeide dat zij er wel zeker van was, en zeide dit zeer beslissend. In mijn hart geloofde ik dat zij gelijk had; en toch nam ik het eenigszins kwalijk, dat zij op dit punt zoo stellig kon spreken.

Toen wij het kerkhof naderden, moesten wij, dicht bij eene sluis, een dijkje over. Daar sprong op eens, van achter de sluis, of uit de biezen, of uit de slib (dat wel bij zijne druilende manieren zou gevoegd hebben) Oude Orlick overeind.

"Holla!" bromde hij. "Waar gaan jullie beiden naar toe?"

Waar zouden wij naar toe gaan dan naar huis?

"Wel," zeide hij, "dan mag ik gedrensd worden als ik je niet thuis breng!"

De straf van gedrensd te worden was eene liefkoosde onderstelling van hem. Hij hechtte, zooveel ik weet, geene bepaalde meening aan dat woord, maar bezigde het, gelijk zijn voorgewenden doopnaam, om het menschedom te verbitteren. Toen ik jonger was dacht ik eenigszins, dat hij, als hij mij persoonlijk had gedrensd, dit met een scherpen gedraaiden haak zou gedaan hebben.

Bidy was er zeer tegen, dat hij met ons medeging, en fluisterde mij toe: "Laat hem niet meekomen; ik heb geen zin in hem." Daar ik ook geen zin in hem had, nam ik de vrijheid van te zeggen, dat wij hem bedankten, maar dat wij niet behoeften thuis gebracht te worden. Hij ontving dit bericht met een gilend gelach, en droop af, maar kwam ons op eenigen afstand nasloffen.

Nieuwsgierig om te weten of Bidy hem verdacht hield van de hand gehad te hebben in den moorddadigen aanval, waarvan mijne zuster nooit eenig verslag had kunnen geven, vroeg ik haar waarom zij geen zin in hem had.

"Och!" antwoordde zij, over haar schouder naar hem omziende, "omdat ik — omdat ik vrees dat hij zin in mij heeft."

"Heeft hij je ooit gezegd dat hij zin in je had?" vroeg ik met verontwaardiging.

"Neen," zeide Bidy, weder over haar schouder kijkende, "dat heeft hij mij nooit gezegd; maar hij danst altijd tegen me, als hij mij in het oog kan krijgen."

Hoe nieuw en eigenaardig dit blijk van genegenheid ook wezen mocht, twijfelde ik niet aan de juistheid der opvatting. Ik werd werkelijk zeer kwaad op Ouden Orlick, dat hij haar durfde bewonderen, zoo kwaad als ware dit eene belediging mij in persoon aangedaan.

"Maar het maakt voor jou toch geen verschil, dat weet je wel," zeide Bidy kalm.

"Neen, Bidy, het maakt voor mij geen verschil; maar het bevalt mij toch niet; ik keur het niet goed."

"Ik ook niet," zeide Bidy; "hoewel dat voor jou toch ook geen verschil maakt."

"Juist," zeide ik; "maar ik moet je zeggen, dat ik geen goede meening van je hebben zou, Bidy, als hij met je eigen goedvinden tegen je danste."

Na dien avond hield ik Orlick in het oog, en wanneer de omstandigheden hem begunstigden om tegen Bidy te dansen, ging ik voor hem staan, om dit bedrijf te verhinderen. Hij had zich thans, door de plotselinge ingenomenheid mijner zuster, in het huishouden van Jo vastgenesteld, anders zou ik beproefd hebben hem te doen afdanken. Hij begreep en beantwoordde mijne goede gezindheid volkomen, gelijk ik naderhand reden had om te weten.

En nu, alsof mijn geest voorheen nog niet verward genoeg was, maakte ik die verwarring nog vijftigduizendmaal erger, door tijden te hebben waarin het mij duidelijk was, dat Biddy oneindig beter was dan Estella, en dat het eenvoudige, eerlijk werkzame leven, waartoe ik geboren was, niets had om zich voor te schamen, en mij genoegzame middelen aanbod om achtingswaardig en gelukkig te worden. In dien tijd kwam ik soms tot het vaste besluit, dat mijn tegenzin in den goeden Jo en de smederij verdwenen was, en dat ik vooruitzichten had om compagnon van Jo te worden, en met Biddy te verkeeren — wanneer in een oogenblik weer de herinnering der dagen bij jufvrouw Havisham mij overviel, en mijn verstand weder verbijsterd werd. Een verbijsterd verstand heeft langen tijd noodig om terecht te komen, en dikwijls werd het, eer ik het weder in orde had, opnieuw op hol gebracht door ééne losse gedachte, dat jufvrouw Havisham misschien mijn fortuin zou maken als mijn leertijd om was.

Indien mijn leertijd was afgelopen, zou ik nog in dezelfde onzekerheid zijn gebleven, durf ik wel zeggen. Mijn leertijd liep echter niet af, maar werd ontijdig afgesneden, gelijk ik nu zal gaan verhalen.

XVIII.

Het was in het vierde jaar van mijn leertijd, en op een zaterdagavond, dat in de Drie Vroolijke Schuitenvoerders eene groep om het vuur verzameld was, die oplettend naar mijnheer Wopsle zat te luisteren, terwijl hij de courant voorlas. Onder die groep was ik.

Er was een ten hoogste populaire moord gepleegd, en mijnheer Wopsle had zich tot aan de wenkbrauwen met bloed geverfd. Hij juichte over elke uitdrukking van afgrijzen in de beschrijving, en vereenzelvigde zich met elken getuige bij de lijkschouwing. Hij kermde: "Het is met mij gedaan," als het slachtoffer, en brulde: "Ik zal je de rest geven," als de moordenaar. Hij gaf, met stekelige nabootsing van onzen dorpsheelmeeester, het geneeskundig advies; en hij beefde en sidderde, gelijk de tolwachter, die de slagen gehoord had, alsof hij zelf eene beroerte had gehad, zoodat men zelfs twifelen moest of die getuige wel genoeg bij zijne zinnen was om voor bevoegd gehouden te worden. De coroner werd in handen van mijnheer Wopsle een Timon van Athene, en de beadle een Coriolanus. Hij was uitstekend over zich zelven voldaan, en wij vermaakten ons buitengemeen. In deze genoeglijke en gezellige stemming kwamen wij tot de uitspraak van Moedwilligen Moord.

Toen, en niet vroeger, bespeurde ik de tegenwoordigheid van een vreemd heer, die, over

den rug eener bank tegenover mij leunende, stond toe te kijken. Er lag eene uitdrukking van minachting op zijn gelaat, en hij beet in den kant van zijn langen voorvinger, terwijl hij die groep van gezichten waarnam. "Wel," zeide de vreemdeling tot mijnheer Wopsle, "ge hebt dat daar tot uw genoegen afgemandeld, daar twijfel ik niet aan."

Iedereen schrikte en keek op, alsof hij de moordenaar was. Hij zag iedereen koel en spotkend aan.

"Schuldig, natuurlijk?" zeide hij. "Voor den dag er mee! Kom!"

"Mijnheer," antwoordde Wopsle, "zonder de eer te hebben van u te kennen, zeg ik — schuldig." Daarop vatten wij allen moed, om ons in een bevestigend gemompel te vereenigen.

"Dat wist ik wel," zeide de vreemdeling, "dat wist ik wel. Dat heb ik u reeds gezegd. Maar nu zal ik u eene vraag doen. Weet ge, of weet ge niet, dat de wet van Engeland iedereen voor onschuldig houdt, tot het bewezen — bewezen — is dat hij schuldig is?"

"Mijnheer," begon Wopsle te antwoorden, "als zelf een Engelschman zijnde —"

"Kom aan!" zeide de vreemdeling, op zijn vinger bijtende alsof hij naar hem beet. "Ontwijk de vraag niet. Ge weet het, of ge weet het niet. Hoe zal het zijn?"

Hij stond met zijn hoofd en geheel zijn lichaam op zijde, in eene te gelijk dreigende en vragende houding, en sloeg met zijn voorvinger naar mijnheer Wopsle — als ware het om hem te teekenen — eer hij er weder op beet.

"Nu!" zeide hij. "Weet ge het, of weet ge het niet?"

"Zekerlijk weet ik het," antwoordde Wopsle.

"Zekerlijk weet ge het. Waarom hebt ge dan niet terstond zoo gezegd? Nu zal ik u nog eene vraag doen," zeide hij, mijnheer Wopsle in bezit nemende, alsof hij een recht op hem had. "Weet ge wel dat nog geen van die getuigen een kruis-examen heeft ondergaan?"

Mijnheer Wopsle begon: "Ik kan alleen maar zeggen..." toen de vreemdeling hem stuitte.

"Wat! Wilt ge de vraag niet met ja of neen beantwoorden? Nu zal ik u nog eens op de proef stellen." Weder sloeg hij naar hem met zijn vinger. "Let wel op. Is het u bewust of niet, dat nog geen van die getuigen een kruis-examen heeft ondergaan? Kom, ik wil maar één woord van u hebben. Ja of neen?"

Mijnheer Wopsle aarzelde, en wij begonnen allen tamelijk geringe gedachten van hem te krijgen.

"Kom aan," zeide de vreemdeling, "ik zal u helpen. Ge verdient geene hulp, maar ik zal u toch helpen. Zie naar dat papier, dat ge in de hand hebt. Wat is dat?"

"Wat het is!" zeide Wopsle, het zeer verlegen aankijkende.

"Is het," hervatte de vreemdeling op een spot-tenden en achterdochtigen toon, "het gedrukte papier, waaruit ge zoo even hebt voorgelezen?"

"Zonder twijfel."

"Zonder twijfel. Neem nu nog eens dat papier, en zeg mij of het niet duidelijk vermeldt, dat de gevangene uitdrukkelijk heeft gezegd, dat zijne rechtsgeleerde raadslieden hem onder-richt hebben, om zich zijne verdediging geheel en al voor te behouden?"

"Dat heb ik zoo even gelezen," zeide mijn-heer Wopsle zeer nederig.

"Het doet er niet toe wat ge zoo even ge-lezen hebt, mijnheer. Ik vraag niet wat ge leest. Ge kunt het Onze Vader van achteren aflezen, als ge wilt — en misschien hebt ge dat wel eens gedaan. Neen, neen, mijn vriend, niet boven aan de kolom, ge weet wel beter; onderaan, onderaan." (Wij begonnen allen te denken dat mijnheer Wopsle uitvluchten zocht.) "Wel? Hebt ge het gevonden?"

"Hier is het," zeide Wopsle.

"Zie nu die plaats eens in, en zeg mij of er niet duidelijk staat, dat de gevangene uitdruk-kelijk zeide dat hij door zijne rechtsgeleerde raadslieden onderricht was om zich zijne ver-dediging geheel en al voor te behouden? Kom aan. Maakt gij er dat niet van?"

Mijnheer Wopsle antwoordde: "Dat zijn de juiste woorden niet."

"De juiste woorden niet!" herhaalde de vreem-deling bitter. "Is het niet de juiste inhoud?"

"Ja," antwoordde mijnheer Wopsle.

"Ja!" herhaalde de vreemdeling, met zijne rechterhand naar den getuige Wopsle uitge-strekt. "En nu vraag ik u, wat ge zegt van het geweten van dien man, die, met die plaats voor zijne oogen, zijn hoofd op zijne peluw kan leg-gen, nadat hij een medemensch ongehoord voor schuldig heeft verklaard?"

Wij begonnen allen te vermoeden, dat mijn-heer Wopsle de man niet was waarvoor wij hem gehouden hadden, en dat hij nu begon ontdekt te worden.

"En die zelfde man, bedenk dat," vervolgde de vreemdeling, ernstig met zijn vinger naar mijn-heer Wopsle slaande, "die zelfde man zou bij dit proces als gezworene kunnen opgeroepen wor-den, en na zich zoodanig gecompromitteerd te hebben, in den schoot van zijn gezin terug-keeren en zijn hoofd op zijne peluw leggen, na met voorbedachten rade gezworen te heb-ben, getrouwelijk oordeel te vellen in het geding tusschen onzen Souvereinen Heer den Koning en den gevangene voor de balie, en eene waar-achtige uitspraak te doen volgens de blijken en bewijzen, zoo waarlijk als God hem helpe!"

Wij waren allen ten diepste overtuigd, dat de ongelukkige Wopsle te ver was gegaan, en wel in zijn roekeloozen loop mocht stilstaan terwijl het nog tijd was.

Met eene houding van onbetwistbaar gezag, en een gezicht alsof hij van ieder onzer iets geheims wist, dat ons ongelukkig zou maken indien hij het verkoos te openbaren, verliet de vreemdeling zijne plaats achter de bank, en kwam in de ruimte tusschen de twee banken, waar hij voor het vuur bleef staan, met de linkerhand in den zak en op den voorvinger van de rechter bijtende.

"Volgens narichten die ik ontvangen heb," zeide hij, naar ons rondziende, die allen voor hem beefden, "heb ik reden om te gelooven dat er een smid onder u is, Jozef of Jo Gar-gery geheeten. Wie is de man?"

"Hier is de man," zeide Jo.

De vreemde heer wenkte hem om van zijne plaats te komen, en Jo stond op.

"Ge hebt een leerknapp," vervolgde de vreem-delning, algemeen bekend onder den naam van Pip. Is hij hier?"

"Ik ben hier," riep ik.

De vreemdeling herkende mij niet, maar ik herkende hem als den heer, dien ik, bij ge-legenheid van mijn tweede bezoek bij jufvrouw Havisham, op de trap had ontmoet. Zijn voor-komen was te opmerkelijk om het te vergeten. Ik had hem herkend zoodra ik hem over de bank zag kijken, en nu ik zoo voor hem stond, met zijne hand op mijn schouder, herkende ik nog-maals in al zijne bijzonderheden zijn groot hoofd, zijne donkere kleur, zijne diepliggende oogen, zijne ruige zwarte wenkbrauwen, zijn zwaren horlogeketting, de zwarte stippen van zijn baard, ja zelfs den reuk van geparfumeerde zeep aan zijne groote hand.

"Ik wensch een bijzonder gesprek met u bei-den te hebben," zeide hij, toen hij mij op zijn gemak had opgenomen. "Het zal eenigen tijd kosten. Misschien zouden wij beter naar uwe woning gaan. Ik wil liever hier mijne mede-deelingen niet vooruitloopen; gij zult er nader-hand uwe vrienden zooveel en zoo weinig van mededeelen als u goeddunkt; daarmede heb ik niets te maken."

Onder eene stilte van verwondering stapten wij met ons drieën de Vroolijke Schuittenvoer-ders uit, en in dezelfde stilte gingen wij naar huis. Onderweg keek de vreemde heer nu en dan naar mij om, en beet ook nu en dan op zijn vinger. Toen wij dicht bij huis waren, ging Jo, flauw begrijpende dat deze gelegenheid iets bijzonders en plechtigs was, alleen vooruit om de voordeur te openen. Onze onderhandeling werd in de pronkkamer gehouden, flauw ver-licht door eene enkele kaars.

Zij begon daarmede, dat de vreemde heer zich bij de tafel neerzette, de kaars naar zich toe haalde, en eenige aantekeningen in zijn zakboekje nazag. Toen stak hij dit zakboekje weder weg, schoof de kaars wat op zijde, en na in de duisternis daarlangs getuurd te heb-

ben naar Jo en mij, om te weten wien hij voor zich had, zeide hij:

"Mijn naam is Jaggers, en ik ben een procureur in Londen. Ik ben tamelijk wel bekend. Ik heb eene buitengewone zaak met u te behandelen, en ik begin met te zeggen dat zij niet van mij afkomstig is. Als mijn raad gevraagd was, zou ik niet hier zijn. Hij werd niet gevraagd, en ge ziet mij dus hier. Wat ik als vertrouwde zaakgelastigde van iemand anders te doen heb, dat doe ik, — niet meer en niet minder."

Bevindende dat hij, waar hij zat, ons niet goed kon zien, stond hij op, wierp een been

"Het antwoord is, neen," zeide Jo barsch. Ik meende, dat mijnheer Jaggers Jo aanzag alsof hij hem wegens deze belangeloosheid voor een gek hield; maar ik was te zeer verbijsterd door nieuwsgierigheid en verrassing om er zeker van te zijn.

"Zeer wel," zeide mijnheer Jaggers. "Onthoud de toestemming die ge gegeven hebt, en beproef er straks niet van af te wijken."

"Wie zal dat beproeven?" zeide Jo.

"Ik zeg niet dat iemand het doen zal. Houdt ge een hond?"

"Ja, ik houd een hond."

"Bedenk dan, dat Blaf een goede hond is,"

"DIT HIER" VERVOLGDE HIJ, ... "IS EENE HEEL MOOIE STOF." (blz. 74.)

over den rug van een stoel en bleef zoo staan leunen, zoodat hij een voet op de zitting van den stoel en een voet op den grond had.

"Nu, Jozef Gargery, ik ben belast met het aanbod om u van dezen jongen knaap, uw leerling, af te helpen. Op zijn verzoek en tot zijn bestwil zoudt ge er toch niet tegen hebben om zijn leerbrief te vernietigen? Verlangt gij iets tot vergoeding daarvoor?"

"God verhoede, dat ik iets zou verlangen om Pip niet in den weg te staan," zeide Jo met een starenden blik.

"God verhoede, is vroom gezegd, maar niet voldoende," hervatte mijnheer Jaggers. "De vraag is, zoudt ge iets verlangen? Verlangt ge iets?"

maar Houvast een betere. Onthoud dat, zult ge?" zeide mijnheer Jaggers, zijne oogen dichtknijpende en zijn hoofd schuddende, alsof hij Jo iets vergaf. "Nu kom ik weder op dezen jongen knaap. En de mededeeling, die ik hem te doen heb, is, dat hij groote verwachtingen heeft."

Jo en ik snakten naar adem en zagen elkander aan.

"Ik ben belast hem mede te deelen," zeide mijnheer Jaggers, met zijn vinger naar mij slaande, "dat hij in het bezit van een tamelijk vermogen zal komen. Verder, dat het het verlangen van den tegenwoordigen bezitter van dat vermogen is, dat hij onmiddellijk uit zijn tegenwoordigen kring en van deze plaats verwijderd,

en als een gentleman opgevoed worde — kortom, als een jonge knaap van groote verwachtingen.”

Mijn droom werd verwezenlijkt; mijne wilde verbeelding werd door de nuchtere werkelijkheid overtroffen; jufvrouw Havisham zou op groote schaal mijn fortuin maken.*

“Nu mijnheer Pip,” vervolgde de procureur, “richt ik het overige, dat ik te zeggen heb, tot u. Ge moet vooreerst weten, dat het de wensch is van den persoon, van wien ik mijn last ontvangen heb, dat ge voortdurend en altijd den naam van Pip zult blijven dragen. Ge zult er niet tegen hebben, durf ik zeggen, dat uwe groote verwachtingen met die lichte voorwaarde worden bezwaard. Maar als ge een bezwaar hebt, is het nu de tijd om het te zeggen.”

Mijn hart klopte snel, en ik had zulk een gesuis in mijne ooren, dat ik nauwelijks kon uitstemelen dat ik geen bezwaar had.

“Dat zou ik ook niet denken. Nu moet ge, ten tweede, weten, mijnheer Pip, dat de naam van den persoon, die uw milde weldoener is, een diep geheim blijft, totdat die persoon zelf het verkiest te openbaren. Ik ben gemachtigd te zeggen, dat die persoon voornemens is het u eens zelf en mondeling mede te deelen. Wanneer dat voornemen zal ten uitvoer gebracht worden, kan ik niet zeggen en kan niemand zeggen. Het kan wel pas over jaren zijn. Nu moet ge uitdrukkelijk verstaan, dat het u ten stelligste verboden is in dit opzicht eenige navraag te doen, of eenige toespeling, hoe verwijderd ook, tegen iemand aangaande dien persoon te maken. Als gij in uw eigen hart enig vermoeden hebt, houd dan dat vermoeden in uw hart besloten. Het doet er volstrekt niet toe, wat de redenen van dit verbod zijn; zij kunnen de krachtigste redenen, of ook maar eene bloote gril zijn. Dat staat niet aan u te onderzoeken. De voorwaarde is gesteld. Uwe aanneming en nakoming daarvan is de eenig overblijvende voorwaarde, die mij opgedragen is door den persoon, van wien ik last heb ontvangen, en voor wien ik anders niet verantwoordelijk ben. Die persoon is de persoon, van welken gij uwe verwachtingen ontleent; en het geheim is het uitsluitend bezit van dien persoon en mij. Wederom geene moeilijke voorwaarde om tegen zulk eene vermeerdering van fortuin op te wegen; maar als gij er iets op tegen hebt, is het nu de tijd om zoo te zeggen. Spreek op!”

Nog eens bracht ik met moeite uit, dat ik er niets tegen had.

“Dat zou ik ook niet denken! Nu, mijnheer Pip, heb ik met de bepalingen gedaan.” Hoewel hij mij mijnheer Pip noemde, en mij eenigszins als een meerdere begon te behandelen, kon hij zich nog niet ontslaan van zekere vertooning van dreigenden achterdocht; en zelfs nu kneep hij onder het spreken somtijds zijne

oogen dicht en sloeg met zijn vinger naar mij, als wilde hij aanduiden, dat hij allerlei dingen tot mijn nadeel wist, als hij er maar van verkoos te spreken. “Wij komen vervolgens tot de enkele bijzonderheden der schikking. Ge moet weten, dat ge, al heb ik meer dan eens de uitdrukking “verwachtingen” gebezigd, niet alleen met bloote verwachtingen zijt begiftigd. Er is reeds eene som gelds in mijne handen gesteld, ruim toereikend voor uw onderhoud en uwe opvoeding. Ge zult mij wel als uw voorged lieven te beschouwen. O!” want ik wilde hem dankzeggen, “ik wensch u nu terstond te zeggen, dat ik voor mijne diensten betaald word, anders zou ik ze niet bewijzen. Het is zoo beschikt, dat ge eene betere opvoeding zult ontvangen in overeenstemming met uw veranderden staat, en dat gij het gewicht en de noodzakelijkheid zult besellen om dadelijk in het genot van die voordeelen te treden.”

Ik zeide, dat ik altijd daarnaar verlangd had.

“Het komt er niet op aan waarnaar ge altijd verlangd hebt, mijnheer Pip,” hervatte hij. “Blijf bij de zaak. Als ge er nu naar verlangt is het genoeg. Is uw antwoord, dat gij gereed zijt om terstond onder een geschikt leermeester geplaatst te worden? Is het dat?”

Ik stotterde: “Ja, dat is het.”

“Goed. Nu moet uwe eigene keus geraadpleegd worden. Ik houd dat niet voor verstandig, onderhoud dat, maar het is mij opgedragen. Hebt ge ooit van een leermeester gehoord, aan wien ge boven anderen de voorkeur zoudt geven.”

Ik had nooit van een leermeester gehoord, behalve mijne leermeesteressen Biddy en mijnheer Wopsle's oudtante, en antwoordde dus ontkennend.

“Er is een zeker leermeester, wien ik eenigszins ken, en die ik denk dat geschikt zou zijn,” hervatte mijnheer Jaggers. “Ik recommandeer hem niet, bedenk dat wel, omdat ik nooit iemand recommandeer. De heer, van wien ik spreek, is zekere mijnheer Mattheüs Pocket.”

Ik ving dien naam dadelijk op. De bloedverwant van jufvrouw Havisham. De Mattheüs, van wien mijnheer en mevrouw Camilla gesproken hadden. De Mattheüs, die aan jufvrouw Havisham's hoofdeneinde staan moest, als zij dood in haar bruidskleed op de bruiloftstafel lag.

“Gij kent dien naam?” zeide mijnheer Jaggers, mij scherp aanziende en toen zijne oogen dichtknijpende, terwijl hij op mijn antwoord wachtte.

Mijn antwoord was, dat ik wel van dien naam gehoord had.

“Zoo!” zeide hij, “ge hebt wel van dien naam gehoord. Maar de vraag is, wat zegt ge er van?”

Ik zeide of poogde te zeggen, dat ik hem zeer verplicht was voor zijne recommandatie.

“Neen, mijn jonge vriend,” viel hij mij in de rede, langzaam zijn groot hoofd schuddende. “Bedenk u wel.”

Daar ik mij niet kon bedenken, begon ik alweder, dat ik hem zeer verplicht was voor zijne recommandatie.

“Neen, mijn jonge vriend,” viel hij er weder op in, alweder zijn groot hoofd schuddende, en te gelijk zijn voorhoofd fronsende en glimlachende. “Neen, neen, ge zijt te jong om mij zoo vast te zetten. Recommandatie is het woord niet, mijnheer Pip. Beproof een ander.”

Na mij eenigszins bedacht te hebben, zeide ik, dat ik hem verplicht was voor het noemen van mijnheer Mattheüs Pocket.

“Dat gelijkt er meer naar,” zeide mijnheer Jagers.

En dat ik het gaarne met dien heer zou beproeven, voegde ik er bij.

“Goed. Het zal best wezen, dat ge het in zijn eigen huis met hem beproeft. De weg zal voor u bereid worden, en ge kunt eerst zijn zoon zien, die te Londen is. Wanneer wilt ge naar Londen komen?”

Ik zeide, met een blik naar Jo, die roerloos stond toe te zien, dat ik meende wel dadelijk te kunnen komen.

“Eerst,” zeide mijnheer Jagers, “moet ge nieuwe kleeren hebben, en dat moeten geene werkmans-kleeren zijn. Zeg vandaag over acht dagen. Ge zult eenig geld noodig hebben. Zal ik u twintig guinjes laten?”

Hij haalde met de grootste koelheid eene lange beurs uit, telde het geld op de tafel en schoof het mij toe. Dit was de eerste maal, dat hij zijn been van den stoel nam. Toen hij mij het geld had toegeschoven, zette hij zich schrijdelings op den stoel, en zat met zijne beurs te bengelen en Jo aan te kijken.

“Wel, Jozef Gargery? Ge kijkt of ge verstomd waart?”

“Dat ben ik,” zeide Jo op zeer beslissenden toon.

“Het was afgesproken, dat je niets voor je zelven verlangde, weet je wel?”

“Het was afgesproken,” zeide Jo, “en het is afgesproken, en het zal altijd zoo zijn en blijven.”

“Maar wat,” zeide mijnheer Jagers, met zijne beurs bengelende, “wat, als ik in last had om u tot vergoeding een present te geven?”

“Tot vergoeding voor wat?” vroeg Jo.

“Voor het verlies van zijne diensten.”

Jo legde zijne hand op mijn schouder, zoo licht als die eener vrouw. Ik heb hem sedert dikwijls met den stoomhamer vergeleken, die een mensch kan verpletteren en op eene eierschaal tikken, met zijne vereeniging van kracht en zachtheid. “Pip is zoo hartelijk welkom,” zeide Jo, “om met zijne diensten vrij heen te gaan naar eer en fortuin, als geene woorden

kunnen zeggen. Maar als je denkt, dat geld me eene vergoeding kan geven voor het verlies van het kleine kind — zoo naar de smerderij gekomen — en altijd de beste vrienden!”

O lieve, goede Jo, wien ik zoo ondankbaar gereed was om te verlaten, ik zie u weder voor mij, met uw gespierden smidsarm voor uwe oogen, en uwe breede borst zwoegende, en uwe stem wegstervende. O goede, trouwe, teerhartige Jo, ik voel nog het zachte beven van uwe hand op mijn arm, thans zoo plechtig als ware het het ruischen van een engelenvleugel geweest!

Maar ik moedigde Jo toen aan. Ik was in den doolhof van mijn toekomstig fortuin verdwaald, en kon de bijpaden, die wij te zamen betreden hadden, niet terugvinden. Ik verzocht Jo om zich te troosten, want wij waren (gelijk hij zeide) altijd de beste vrienden geweest, en wij zouden (gelijk ik zeide) dat altijd zijn. Jo wreef zijne oogen met zijne vrije hand, alsof hij ze wilde uitboren, maar sprak geen woord meer.

Mijnheer Jagers had dit aangezien alsof hij in Jo den idioot van het dorp en in mij zijn bewaker herkende. Toen het voorbij was, zeide hij, zijne beurs, die hij nu niet meer liet bengelen, op zijne hand wegende:

“Nu, Jozef Gargery, waarschuw ik u dat dit uwe laatste kans is. Geene halve maatregelen bij mij. Als ge het present meent aan te nemen, dat ik in last heb u te geven, spreek op, en ge zult het hebben. Als ge integendeel —” Hier werd hij tot zijne verbazing gestuit, daar Jo zich eensklaps naar hem omkeerde met alle blijken van tot een woedend vuistgevecht gereed te zijn.

“Wat ik meende te zeggen,” riep Jo, “dat als je in mijn eigen huis komt om me te sarren en te tergen, kom dan maar buiten! Wat ik meen te zeggen, als jij zulk een man bent, kom dan maar op! Wat ik meer te zeggen heb, is dat wat ik zeg, en dat meen ik te zeggen en er bij te staan of te vallen!”

Ik trok Jo ter zijde, en hij werd terstond weder vreedzaam, alleen nog zeggende, maar op eene vriendelijke manier en als eene beleefde kennisgeving aan wien het mocht aangaan, dat hij in zijn eigen huis geen sarren en tergen wilde verdragen. Toen Jo zoo uitviel, was mijnheer Jagers opgestaan en achteruit naar de deur gegaan. Zonder eenige genegenheid te laten blijken om terug te komen, sprak hij daar zijne afscheidsredenen uit. Zij waren deze:

“Wel, mijnheer Pip, hoe eer ge hier vandaan vertrekt — daar ge nu een gentleman zult worden — des te beter, denk ik. Laat het dus blijven bij vandaag over acht dagen, en ge zult in dien tusschentijd mijn gedrukt adres ontvangen. Ge kunt aan het postwagenkantoor te Londen eene huurkoets nemen en dadelijk

naar mij toe komen. Versta wel dat ik geen gevoelen uitdruk, op de eene manier of de andere, over de taak die ik aanvaard. Ik word er voor betaald, en daarom aanvaard ik ze. Versta dat wel."

Hij sloeg met zijn vinger naar ons, en ik denk dat hij nog meer zou gezegd hebben, als hij Jo niet voor gevaarlijk had gehouden. Zoo ging hij heen.

Er kwam mij iets in het hoofd, dat mij bewoog hem na te loopen, terwijl hij naar de Vroolijke Schuitenvoerders ging, waar hij zijn huurrijtuig had gelaten.

"Neem mij niet kwalijk, mijnheer Jaggars."

"Hallo!" zeide hij, zich omkeerende. "Wat is er?"

"Ik wenschte alles naar behooren te doen, mijnheer, en uwe aanwijzingen te volgen, en daarom vond ik beter het te vragen. Zou er eenig bezwaar zijn dat ik hier afscheid neem van iemand dien ik ken, eer ik heenga?"

"Neen," zeide hij, mij aanziende alsof hij mij niet recht verstond.

"Ik meen niet alleen in het dorp, maar in de stad?"

"Neen," zeide hij. "Geen bezwaar."

Ik bedankte hem en liep weder naar huis. Daar vond ik Jo, die reeds de voordeur gesloten en de pronkkamer ontruimd had, en nu bij het keukenvuur zat, met eene hand op elke knie, strak in de gloeiende kolen starende. Ik zette mij ook bij het vuur en staarde in de kolen, en er werd in een langen tijd niets gesproken.

Mijne zuster zat in haar stoel met kussens in haar gewonen hoek, en Biddy met haar naaiwerk bij het vuur, en Jo naast Biddy, en ik naast Jo in den hoek tegenover mijne zuster. Hoe langer ik in de gloeiende kolen keek, des te minder was ik in staat om Jo aan te zien; hoe langer de stilte duurde, des te minder gevoelde ik mij in staat om te spreken.

Eindelijk kreeg ik het er toch uit. "Jo, heb je het Biddy gezegd?"

"Neen, Pip," antwoordde Jo, nog in het vuur starende en zijne knieën stijf vasthoudende, alsof hem heimelijk gewaarschuwd was dat zij voornemens waren weg te loopen. "Dat heb ik voor je zelve gelaten, Pip."

"Ik wou liever dat jij het vertelde, Jo."

"Pip is een heer van fortuin geworden," zeide Jo, "en God geef zijn zegen daartoe!"

Biddy liet haar werk vallen en zag mij aan. Jo hield zijne knieën vast en deed hetzelfde. Ik zag hen beiden aan. Na eene poos van stilte begonnen beiden mij hartelijk geluk te wenschen; maar er was zekere zweem van treurigheid in hunne gelukwenschingen, die mij eenigszins boos maakte.

Ik ondernam toen, Biddy (en door Biddy Jo) de ernstige verplichting te doen verstaan, waaronder ik begreep dat mijne vrienden lagen, om niets van de oorzaak van mijn fortuin te we-

ten of te zeggen. Het zou alles op zijn tijd wel uitkomen, merkte ik aan, en ondertusschen moest er niets van gezegd worden, behalve dat mij groote verwachtingen door een geheimzinnigen beschermmer waren geopend. Biddy knikte peinzend in het vuur, terwijl zij haar werk weder opnam en zeide, dat zij er zorgvuldig op letten zou. Jo, zijne knieën nog vasthoudende, zeide: "Ik zal er ook wel op letten, Pip," en toen begonnen zij mij weder geluk te wenschen, en drukten daarbij zooveel verwondering uit over het denkbeeld dat ik een heer werd, dat dit mij maar half beviel.

Daarna gaf Biddy zich eidelooze moeite om mijne zuster eenig begrip van het gebeurde bij te brengen. Zooveel ik geloof, waren deze pogingen vruchteloos. Zij lachte en knikte verscheidene malen met haar hoofd, en zeide Biddy zelfs de woorden "Pip" en "Vermogen" na, maar ik twijfel of zij wel meer beteekenis hadden dan de kreten bij eene parlamentsverkiezing, en ik kan geen somberder beeld van hare geestgesteldheid geven.

Ik had het nooit kunnen gelooven, als ik het niet ondervonden had, maar naarmate Jo en Biddy weder opgeruimd en kalm werden, werd ik somber. Ontevreden met mijn fortuin kon ik natuurlijk niet zijn; maar het is mogelijk dat ik, zonder het recht te weten, ontevreden met mij zelve was.

Hoe dit zij, ik zat met mijn elleboog op mijne knie en mijn gezicht op mijne hand in het vuur te kijken, terwijl die twee zaten te praten over mijn heengaan, en hoe zij het zonder mij zouden maken en dat alles. En wanneer ik zag, dat een van beiden naar mij opkeek, al was het nog zoo vriendelijk (en zij keken dikwijls naar mij op, inzonderheid Biddy), gevoelde ik mij geraakt, alsof zij eenig wantrouwen in mij te kennen gaven, ofschoon de Hemel weet, dat zij dit nooit door woord of teeken deden.

Terwijl dat zoo gebeurde stond ik op en keek de deur uit: want onze keukendeur kwam zoo dadelijk in de buitenlucht uit en stond op zomeravonden doorgaans open. Zelfs de sterren, naar welke ik mijne oogen opsloeg, hield ik, naar ik vrees, voor mijne arme en nederige sterren, daar zij de boersche voorwerpen beschenen, waaronder ik mijn leven had doorgebracht.

"Zaterdagavond," zeide ik, toen wij aan ons avondmaal van brood, kaas en bier zaten. "Nog vijf dagen, en dan is het de dag vóór dien dag. Zij zullen gauw om zijn."

"Ja, Pip," zeide Jo, wiens stem in zijn bierkroes bijzonder hol klonk, "ze zullen gauw om zijn."

"Gauw, heel gauw om," zeide Biddy.

"Ik heb al gedacht, Jo, als ik morgen naar de stad ga om mijne nieuwe kleeren te bestellen, zal ik den kleermaker zeggen, dat ik ze daar zal komen aantrekken, of dat hij ze maar

bij mijnheer Pumblechook moet zenden. Het zou heel onaangenaam zijn hier door alle menschen te worden aangegaapt."

"Mijnheer en jufvrouw Hubble zouden je mischien graag eens in je nieuwe, fatsoenlijke gedaante willen zien, Pip," zeide Jo, vlijtig zijn brood snijdende en met een blik naar mijn nog onaangeroerd avondmaal, alsof hij aan den tijd dacht, toen wij onze sneden brood plachten te vergelijken. "En Wopsle ook. En de Vroolijke Schuitenvoerders zouden het voor een compliment houden."

"Dat is juist wat ik niet wilde, Jo. Zij zouden er zooveel beweging van maken — zulk eene gemeene beweging — dat ik het niet zou kunnen verdragen."

"Ja, zoo waarlijk, Pip!" zeide Jo. "Als je het niet verdragen kunt —"

Biddy vroeg mij hier, terwijl zij mijn zusters bord zat vast te houden: "Heb je er al over gedacht, wanneer je je aan mijnheer Gargery en je zuster en mij zult vertoonen? Je zult je toch aan ons laten zien, niet waar?"

"Biddy," antwoordde ik, met eenige geraakt-hed, "je bent zoo buitengemeen vlug, dat het moeilijik is je bij te houden."

"Zij was altijd vlug," merkte Jo aan.

"Als je nog een oogenblik hadt gewacht, Biddy, hadt je me hooren zeggen, dat ik mijne kleeren op een avond in een pak hier zal brengen — denkelijk op den avond eer ik heenga."

Biddy zeide niets meer. Haar grootmoedig vergevende, wisselde ik spoedig een vriendelijk "goedennacht" met haar en Jo, en ging naar boven. Toen ik in mijn kamertje was gekomen, zette ik mij neer en beschouwde het opletend, als een gemeen, bekrompen kamertje, dat ik spoedig voor altijd zou verlaten en daarboven verheven zijn. Maar het was ook met frische, jeugdige herinneringen gemeubeld, en op dat oogenblik verviel ik omtrent in dezelfde verbijsterende verdeeldheid van gemoed tusschen dit en de betere kamers, die ik voortaan zou hebben, als waarin ik zoo dikwijls tusschen de smederij en het huis van jufvrouw Havisham, en tusschen Biddy en Estella was geweest.

De zon had den ganschen dag helder op het dak geschenen, en het kamertje was warm. Toen ik het venster opende en uitkeek, zag ik Jo langzaam de donkere deur beneden uitkomen en een paar malen in de lucht op- en neergaan; en toen zag ik Biddy buiten komen, hem zijne pijp brengen en die voor hem aansteken. Hij rookte anders nooit zoo laat, en dit scheen mij een blijk te zijn, dat hij om eene of andere reden opbeuring noodig had.

Weldra bleef hij aan de deur vlak onder mij al rookende staan; Biddy bleef daar ook staan en sprak zachtjes met hem, en ik wist dat zij over mij spraken, want ik hoorde meer dan eens door beiden op een weemoedigen toon mijn

naam noemen. Ik had niet meer willen luis-teren, al had ik meer kunnen hooren. Ik ging dus van het venster af en zette mij op mijn enkelen stoel bij het bed, het zeer treurig en vreemd vindende dat de eerste avond van mijn verhelderd fortuin de eenzaamste moest wezen, dien ik ooit gekend had.

Naar het venster kijkende, zag ik de lichte wolkjes van Jo's pijp daar voorbijzweven, en ik verbeeldde mij dat dit als een zegen van Jo was, die mij niet pralend werd opgedrongen, maar de lucht vervulde, die wij beiden inademden. Ik deed mijn licht uit en kroop in bed; maar het was nu een ongemakkelijk bed, en ik sliep er nooit weder den ouden gerusten slaap in.

XIX.

De morgenstond maakte eene aanmerkelijke verandering in mijne uitzichten in het leven, en verhelderde die zoozeer, dat zij nauwelijks dezelfde schenen. Wat mij het zwaarst op het hart lag, was de bedenking, dat er nog zes dagen tusschen mij en den dag van vertrek lagen; want ik kon mij niet ontdoen van zekeren angst, dat er ondertusschen iets met Londen mocht gebeuren, en dat het, als ik daar kwam, of zeer verminderd of geheel verdwenen zou zijn.

Jo en Biddy waren zeer deelnemend en vriendelijk als ik van onze naderende scheiding sprak; maar zij maakten dan alleen melding daarvan, als ik dit deed. Na het ontbijt haalde Jo mijn leerbrief uit de kast in de pronkkamer, en wij staken dien in 't vuur, en ik gevoelde dat ik vrij was. Met al het nieuwe van die bevrijding, ging ik met Jo naar de kerk, en dacht dat de geestelijke mischien niet die gelijkenis van den rijken man en het koninkrijk der hemelen zou gelezen hebben, als hij alles geweten had.

Na het middagmaal kuierde ik alleen uit, met voornemen om naar de polders te gaan en daarvan voorgoed afscheid te nemen. Toen ik de kerk voorbijkwam, gevoelde ik (gelijk ik reeds onder den dienst des morgens had gevoeld) een hooghartig medelijden met de arme schepselen, die bestemd waren om zondag aan zondag daarheen te gaan, geheel hun leven lang, en eindelijk vergeten tusschen die groene heuveltjes te liggen. Ik beloofde mij zelve dat ik eens iets voor hen doen zou, en vormde de schets van een plan om een maaltijd van gebraden vleesch en krentenpodding, eene pint bier en eene ton vol genadige vriendelijkheid aan elken bewoner van het dorp te schenken.

Had ik dikwijls voorheen met iets, dat naar schaamte geleek, aan mijne betrekking tot den vluchteling gedacht, dien ik eens tusschen die

graven had zien strompelen, wat waren mijne gedachten op dien zondag, toen de plek mij dien ellendeling, haveloos en huiverend van koude, met zijn gevangenispak en ijzeren ring in het geheugen riep! Mijn troost was, dat het lang geleden gebeurd was, en dat hij zonder twijfel naar een vergelegen land getransporteerd en voor mij dood was, en ook wel werkelijk dood kon zijn.

Voortaan geene lage, natte gronden, geene slooten en sluizen meer, niets meer van die grazende koeien — hoewel zij nu op hare botte manier, mij eerbiediger schenen aan te zien, en zich om te keeren, om zoo lang mogelijk naar den bezitter van zulke groote verwachtingen te staren — vaartwel eentonige bekenden mijner kindsheid, voortaan was ik voor Londen en grootheid bestemd, voor geen smidswerk en voor u! Ik stapte trotsch naar de oude Batterij, en mij daar neerleggende om over de vraag te denken of jufvrouw Havisham mij ook voor Estella bestemde, viel ik in slaap.

Toen ik ontwaakte was ik zeer verrast, dat ik Jo, zijne pijp rookende, bij mij zag zitten. Hij groette mij met een vroolijken glimlach, toen ik mijne oogen opende, en zeide:

“Daar dit de laatste maal is, Pip, dacht ik, ik zal je volgen.”

“Wel, Jo, ik ben heel blij dat je dat gedaan hebt.”

“Dank je, Pip.”

“Je kunt zeker zijn, beste Jo,” vervolgde ik, nadat wij elkander de hand gedrukt hadden, “dat ik je nooit zal vergeten.”

“Neen, neen, Pip!” zeide Jo op een genoeglijken toon, “daar ben ik zeker van. Ja, ja, mijn jongen. Het was maar noodig dat iemand zich eens recht bedacht, om daar zeker van te zijn. Maar het nam een beetje tijd weg om het recht te bedenken, want de verandering kwam zoo ongemeen gauw, vindt je niet?”

Hoe dan ook, het beviel mij niet best, dat Jo zoo machtig zeker van mij was. Ik had wel gewild dat hij eenige aandoening had verraden, of gezegd: “Dat doet je eer aan, Pip,” of iets van dien aard. Ik maakte daarom geene aanmerking op Jo's eerste gezegde, en zeide op het tweede alleen, dat de tijding inderdaad plotseling was geweest, maar dat ik altijd verlangd had een heer te worden, en dikwijls had nagedacht over hetgeen ik doen zou als ik een heer was.

“Heb je dat?” zeide Jo. “Verbazend!”

“Het is jammer, Jo,” zeide ik, “dat je niet wat meer bent gevorderd, toen wij hier onze lessen leerden, niet waar?”

“Wel, dat weet ik niet,” antwoordde Jo. “Ik ben geducht dom. Ik ben alleen maar meester van mijn eigen ambacht. Het was altijd jammer dat ik zoo geducht dom was; maar het is nu niet meer jammer dan het — vandaag voor een jaar was — vindt je niet?”

Wat ik gemeend had was, dat het, als ik in het genot van mijn vermogen kwam, veel aangenamer zou geweest zijn als hij beter voor eene verhooging van stand geschikt was. Hij was echter zoo volkomen onbewust van mijne meening, dat ik dacht er liever met Biddy over te moeten spreken.

Toen wij dus thuis gekomen waren en ik theegedronken had, bracht ik Biddy in ons tuintje, en nadat ik, om haar te bemoedigen, had gemeld dat ik haar nooit zou vergeten, zeide ik dat ik haar eene gunst te vragen had.

“En dat is, Biddy,” vervolgde ik “dat je geene gelegenheid zult verzuimen om Jo wat voort te helpen.”

“Hoe moet ik hem voorthelpen?” vroeg Biddy met eenigszins strakken blik.

“Wel, Jo is een beste, goede man — inderdaad, ik geloof dat hij de beste man is die er ooit geleefd heeft — maar hij is in sommige dingen eenigszins achterlijk. Bij voorbeeld, Biddy, in zijne kundigheden en zijne manieren.”

Ofschoon ik Biddy aanzag terwijl ik sprak, en hoewel zij hare oogen zeer wijd opendeed toen ik gesproken had, zag zij mij niet aan.

“O, zijne manieren! Zijn zijne manieren dan niet goed?” vroeg Biddy, een blad van een zwarten besseboom plukkende.

“Me lieve Biddy, ze zijn hier heel goed —”

“O, zijn ze hier heel goed?” viel Biddy er op in, het blad zeer dichtbij beziende.

“Laat mij uitspreken — maar als ik Jo in een hooger kring verplaatste, gelijk ik hoop te doen als ik in het volle bezit van mijn vermogen kom, zouden ze hem bezwaarlijk recht laten wedervaren.”

“En denk je niet dat hij dit weet?” vroeg Biddy.

Dit was zulk eene lastige vraag, (want zij was nooit zelfs maar in de verte bij mij opgekomen), dat ik driftig zeide: “Biddy, wat meen je toch?”

Na het blad tusschen hare handen aan stuk te hebben gewreven — en de reuk van een zwarten bessestruik heeft mij sedert altijd aan dien avond in het tuintje doen denken — zeide Biddy: “Heb je nooit bedacht dat hij trotsch kon zijn?”

“Trotsch!” herhaalde ik met een nadruk vol minachting.

“O, er zijn vele soorten van trotschheid,” zeide Biddy, mij aanziende en haar hoofd schuddende. “Trotschheid is niet altijd van dezelfde soort —”

“Wel? waarom spreek je niet voort?” zeide ik.

“Niet altijd van dezelfde soort,” hervatte Biddy. “Hij kan wel te trotsch wezen om zich door iemand uit de betrekking te laten rukken, die hij in staat is te vervullen, en die hij goed en met eere vervult. Om je de waarheid te zeggen, ik denk dat dit met hem het geval is, schoon het wel wat stout van mij lijkt om

zoo te spreken, want jij moet hem veel beter kennen dan ik."

"Nu, Biddy," zeide ik, "het spijt me zeer dit in je te ontdekken. Ik had dit niet van je verwacht. Je bent jaloersch, Biddy, en wan-gunstig. Je bent ontevreden over mijne ver-hooging in fortuin, en je kunt niet nalaten dat te toonen."

"Als je het hart hebt om zoo te denken," antwoordde Biddy, "zeg het dan maar. Zeg het nog eens en nog eens, als je het hart hebt om zoo te denken."

"Als jij het hart hebt om zoo te zijn, meen je, Biddy," zeide ik, op een toon van meerderheid en deugdzame verontwaardiging, "schuif het dan niet op mij. Het spijt mij wel het te ontdekken; het is — het is een slechte kant van het menschelijk gemoed. Ik had je willen vragen om de kleine gelegenheden, die je hebben mocht, als ik vertrokken ben, te gebruiken om den goeden Jo wat te verbeteren. Maar nu vraag ik je niets. Het spijt mij zeer dit in je te ontdekken, Biddy," herhaalde ik. "Het is — het is een slechte kant van het menschelijk gemoed."

"Je mag me bekijven of prijzen," antwoordde de arme Biddy, "maar je kunt er evenzeer op aan, dat ik hier altijd alles zal pogen te doen wat in mijn vermogen is. En welke meening je van mij meeneemt, het zal geene verandering in mijne herinnering aan je maken. Maar een gentleman zou toch ook niet onbillijk zijn," zeide Biddy, haar hoofd omkeerende.

Ik herhaalde met warmte, dat het een slechte kant van het menschelijk gemoed was (in welke uitspraak, de toepassing daar gelaten, ik sedert reden heb gehad te denken dat ik gelijk had), liet Biddy staan en ging het pad af, en Biddy ging het huis binnen, en ik ging het tuinhok uit, en kuierde neerslachtig rond tot het tijd was voor het avondeten, waarbij ik het weder treurig en vreemd vond, dat deze avond, de tweede van mijn verhelderd fortuin, even eenzaam en ongenoeglijk moest wezen als de eerste.

Maar de morgenstond verhelderde nogmaals mijn gezicht; ik schonk Biddy vergiffenis, en wij spraken niet meer over de zaak. Na de beste kleeven die ik had te hebben aangetrokken, ging ik naar de stad, zoo vroeg als ik hopen kon de winkels open te vinden, en stapte bij mijnheer Trabb, den kleermaker, binnen, die juist in het kamertje achter den winkel aan zijn ontbijt zat, en het niet de moeite waard achtte naar mij buiten te komen, maar mij riep om maar bij hem binnen te treden.

"Wel!" zeide mijnheer Trabb met zekere gulle gemeenzaamheid: "hoe vaar je? En wat kan ik voor je doen?"

Mijnheer Trabb had een warm broodje door-gesneden en was bezig het te boteren. Hij was een welgesteld oud vrijer, en zijn open venster zag in een welgesteld tuintje met een boom-

gaard uit, en er was eene welgestelde ijzeren kast naast den schoorsteen in den muur gemetseld, en ik twijfelde niet, of hoopen geld waren daarin in zakken weggeborgen.

"Mijnheer Trabb," zeide ik, "het is iets on-aangenaams er van te moeten spreken, omdat het naar snoeven gelijk, maar ik ben tot een fatsoenlijk vermogen gekomen."

Er kwam eene verandering over mijnheer Trabb. Hij vergat zijn geboterd broodje, stond op, veegde zijne vingers aan het tafellaken af en riep uit: "God zegen me!"

"Ik ga naar mijn voogd te Londen," zeide ik, als 't ware toevallig eenige guinjes uit mijn zak halende en daarnaar kijkende, "en ik heb daarvoor een fatsoenlijk pak kleeven noodig. Ik wil ze contant betalen," voegde ik er bij, daar ik dacht dat hij anders misschien maar veinzen zou ze te maken.

"Mijn waarde heer," zeide Trabb, met eene eerbiedige buiging, waarna hij zijne armen open-de en de vrijheid nam om mij aan den buitenkant van mijne beide ellebogen aan te raken, "krenk mij toch niet door daarvan te spreken. Mag ik zoo vrij zijn u te feliciteeren? Mag ik u verzoeken om in den winkel te gaan?"

De winkeljongen van mijnheer Trabb was de vermetelste jongen van den geheelen omtrek. Toen ik binnenkwam was hij aan het vegen van den winkel en had hij zijn arbeid veraan-genaamd door over mijne schoenen te vegen. Hij was nog aan het vegen toen ik met mijnheer Trabb den winkel inkwam, en bonkte met zijn bezem tegen alle mogelijke hoeken en hindernissen, om (zooals ik begreep) zijne gelijkheid met elken smid, levend of dood, aan te duiden.

"Laat dat leven!" zeide mijnheer Trabb met de grootste barschheid, "of ik zal je kop afslaan. Wees zoo goed om te gaan zitten, mijnheer. Dit hier," vervolgde hij, eene rol laken opne-mende en met een zwenk over de toonbank uitrollende om er daarna zijne hand onder te kunnen steken en den glans te laten zien "is eene heel mooie stof. Ik kan u die recomman-deeren, mijnheer, omdat ze waarlijk extra super-fijn is. Maar ik zal u nog andere laten zien. Geef me nummer vier, jij!" riep hij den jongen toe, met een vreeselijk strengen blik, het gevaar voorziende dat die booswicht er mij mede zou stooten of iets anders doen om zijne gemeenzaamheid te toonen.

Mijnheer Trabb wendde zijne strenge oogen niet van den jongen af, voordat deze nummer vier op de toonbank had gelegd en weder op een veiligen afstand was. Toen beval hij hem nummer vijf en nummer acht te brengen: "En laat me geen van je streken zien," zeide hij, "of het zal je berouwen zoolang als je leeft."

Mijnheer Trabb boog zich over nummer vier, en recommandeerde mij die stof, in een soort

van eerbiedig vertrouwen, als bijzonder fraai voor den zomer, eene stof die door de aanzienlijken veel gedragen werd en waarvan het hem altijd tot eer zou strekken dat een aanzienlijk stadgenoot (als hij mij zijn stadgenoot mocht noemen) ze gedragen had. "Breng je nummer vijf en acht, jij vagebond?" zeide hij daarna tot den jongen, "of zal ik je den winkel uitschoppen en ze zelf krijgen?"

Ik koos, met behulp van mijnheer Trabb's oordeel, de stoffen voor een pak uit, en ging naar het achterkamertje om de maat te laten nemen; want hoewel mijnheer Trabb mijne maat reeds had en voorheen daarmede volkomen tevreden geweest was, zeide hij nu verontschuldigend, dat het "onder de bestaande omstandigheden niet gaan zou, mijnheer — geheel niet gaan zou." Hij mat en berekende mij dus nog eens, alsof ik een landgoed en hij een zeer nauwkeurig landmeter was, en gaf zich zooveel moeite, dat geen pak kleeren, naar ik dacht, hem met mogelijkheid daarvoor kon beloonen. Toen hij eindelijk gedaan had, en beloofd had het goed donderdagavond bij mijnheer Pumblechook te zenden, zeide hij, met zijne hand aan de kruk van de deur: "Ik weet wel, mijnheer, dat men van Londensche heeren niet kan verwachten dat zij geregeld in eene landstad zullen laten werken, maar als u mij nu en dan als stadgenoot eene beurt mocht willen geven, zou ik er zeer veel prijs op stellen. Goedenmorgen, mijnheer; ten hoogste verplicht. Uitlaten!"

Dit laatste woord werd den jongen toegeroepen, die volstrekt niet begreep wat het beduidde. Maar ik zag hem omvertuimelen, terwijl zijn meester mij uitliet en buigend in zijne handen wreef, en mijne eerste bepaalde ondervinding van de macht van het geld was, dat het, in een zedelijken zin, den winkeljongen van Trabb op zijn rug gelegd had.

Na deze merkwaardige gebeurtenis ging ik naar den hoedenmaker, den laarzenmaker en den kousenkoopster, eenigszins in de stemming van moeder Hubbard's hond, die zoovele beroopen tot zijne uitrusting noodig had. Ik ging ook naar het postwagenkantoor en nam eene plaats voor zaterdagochtend om zeven uur. Het was niet noodig overal te zeggen dat ik tot fortuin gekomen was, maar waar ik dit deed, had het altijd ten gevolge, dat de winkelier zijne aandacht niet meer door het uitzicht op de Hoogstraat liet aftrekken, maar die onverdeeld op mij vestigde. Toen ik alles besteld had wat ik noodig had, richtte ik mijne schreden naar de woning van Pumblechook, en toen ik deze naderde, zag in dien heer aan zijne deur staan.

Hij verwachtte mij met het grootste ongeduld. Hij was vroeg met de sjees uit geweest, had bij de smederij stilgehouden en daar het nieuws gehoord. Nu had hij in de kamer, waar eens Barnwell was gelezen, een collation voor

mij gereedgemaakt, en beval hij zijn winkeln knecht "uit den weg te gaan," toen mijn geheiligde persoon voorbijging.

"Mijn lieve vriend," zeide Pumblechook, mij bij beide handen vattende, toen hij, ik en het collation alleen waren, "ik wensch u geluk met uw fortuin. Wel verdiend, wel verdiend!"

Dit was tot de zaak komen, en ik vond het eene verstandige manier om zich uit te drukken.

"Te denken," zeide Pumblechook, nadat hij mij eenige oogenblikken zijne bewondering had toegehoofd, "dat ik het nederige werktuig moest wezen om hiertoe te leiden, is eene schoone belooning."

Ik verzocht mijnheer Pumblechook te onthouden, dat er over dit punt nooit iets gezegd mocht worden.

"Mijn lieve jonge vriend," zeide Pumblechook, "als u mij vergunnen wilt u zoo te noemen —"

Ik prevelde: "Zekerlijk," en Pumblechook vatte mij nogmaals bij beide handen en bracht eene beweging in zijn vest, die gemoedsaandoening moest aanduiden, hoewel de plek wel wat veel naar beneden was. "Mijn lieve jonge vriend, verlaat er u op dat ik in uwe afwezigheid alles zal doen wat in mijn gering vermogen is, om Jozef die omstandigheden voor den geest te houden. O Jozef! Jozef!! Jozef!!!" zeide Pumblechook bij manier van medelijdende aanroeping. Daarna schudde hij zijn hoofd en tikte er tegen, om aan te duiden waar hij begreep dat het Jozef haperde.

"Maar, mijn lieve jonge vriend," begon hij weder, "je moet hongerig zijn, je moet uitgeput zijn. Ga zitten. Hier is een hoentje uit het Wilde Zwijn gehaald, hier is eene ossetong uit het Wilde Zwijn gehaald, hier zijn nog een paar kleinigheden uit het Wilde Zwijn gehaald, die ik hoop dat je niet versmaden zult. Maar zie ik waarlijk," zeide hij, weder opstaande nadat hij een oogenblik gezeten had, "zie ik waarlijk hem voor mij, met wien ik in den tijd van zijne gelukkige kindsheid altijd geschertst heb? En mag ik — mag ik?"

Dit "mag ik" beduidde, of hij mij nog eens de hand mocht drukken. Ik stemde toe, hij deed het met vuur en ging weder zitten.

"Hier is wijn," zeide Pumblechook. "Laat ons drinken. Dank zij de Fortuin, en moge zij altijd met evenveel oordeel hare gunstelingen uitkiezen! En toch kan ik," vervolgde hij alweder opstaande, "toch kan ik iemand niet voor mij zien — en iemand toedrinken — zonder nog eens — Mag ik — mag ik?"

Ik zeide dat hij mocht, en hij drukte mij nog eens de hand, ledigde daarop zijn glas en keerde het 't onderste boven. Ik deed hetzelfde, en al had ik mij zelven vóór het drinken 't onderste boven gekeerd, had de wijn niet sneller den weg naar mijn hoofd kunnen nemen.

Pumblechook hielp mij aan het beste boutje en

de beste sneden van de tong (geene afsnijdseltjes nu meer) en zorgde, vergelijkenderwijs gesproken, volstrekt niet voor zich zelven. "O kip! kip! je hadt weinig gedacht," zeide Pumblechook, het hoen op den schotelaansprekende, "toen je nog een klein kuikentje waart, wat er voor je bewaard werd. Je hadt weinig gedacht dat je onder dit nederige dak eene verkwikking zoudt zijn voor iemand — noem het eene zwakheid, als ge wilt," vervolgde hij, alweder opstaande, "maar mag ik — mag ik —?"

Het begon noodeloos te worden het formulier

"Ha!" riep Pumblechook, in zijn stoel achteroverleunende, als machteloos van bewondering. "Dat is het waaraan je ze kent, mijnheer!" (Ik weet niet wie de mijnheer was, maar ik was het zekerlijk niet, en er was geen derde persoon tegenwoordig.) "Dat is het waaraan je de edelaardigen kent, mijnheer! Altijd vergevensgezind en altijd goedhartig. Het zou," vervolgde de kruiperige Pumblechook, zijn glas haastig neerzettende en wederom opstaande, "voor een gewoon persoon den schijn van herhaling kunnen hebben — maar mag ik —?"

"ZEG NOG EEN WOORD — NOG EEN ENKEL WOORD, EN WEMMICK ZAL JE HET GELD WEEROM GEVEN." (blz. 79.)

te herhalen dat hij wel mocht, en hij deed het terstond. Hoe hij het zoo dikwijls deed zonder zich aan mijn mes te kwetsen, weet ik niet.

"En uwe zuster," hervatte hij, na een poosje te hebben doorgegeten, "die de eer had van u met eigene handen groot te brengen! Het is een treurig tafereel, te bedenken dat zij niet meer in staat is om die eer ten volle te be-seffen. Mag —"

Ik zag dat hij weder op mij wilde afkomen en stuitte hem.

"Wij willen hare gezondheid drinken," zeide ik.

Toen hij het weder gedaan had, ging hij weder zitten en dronk op mijne zuster. "Laat ons nooit blind wezen," zeide hij, "voor de gebreken van haar humeur; maar het is toch te hopen, dat zij het wel meende."

Tegen dezen tijd begon ik op te merken, dat hij rood in zijn gezicht werd; wat mij zelven aangaat, het was mij alsof ik geheel en al ge-blakerd was, in wijn gedompeld en als vuur gloeiende.

Ik maakte Pumblechook bekend, dat ik wenschte mijne nieuwe kleeren bij hem aan

huis te laten zenden, en hij was verrukt dat ik hem zoo onderscheidde. Ik vermeldde als reden, dat ik alle opzien in het dorp wilde vermijden, en hij prees mij tot in de wolken. Er was niemand dan hij zelf, gaf hij te kennen, die mijn vertrouwen verdiende, en — kortom, mocht hij? Daarna vroeg hij mij weemoedig of ik mij ons kinderlijk spelen met sommetjes nog herinnerde, en hoe wij hadden samengespannen om mij als leerling te verbinden, en, om kort te gaan, hoe hij altijd mijn liefste kameraad en mijn boezemvriend was geweest? Al had ik tienmaal zooveel glazen wijn gedronken als ik werkelijk gedaan had, dan zou ik nog wel geweten hebben, dat hij nooit in die betrekking tot mij gestaan had, en dit denkbeeld in mijn binnenste hebben verafschuwd. Maar ik herinner mij toch, dat ik mij toen overtuigd gevoelde, dat ik mij zeer in hem vergist had, en dat hij een verstandige, goedhartige en plezierige vent was.

Langzamerhand begon hij zooveel vertrouwen in mij te stellen, dat hij mij ten aanzien van zijne eigene zaken om raad vroeg. Hij zeide dat er in zijne lokalen, indien zij uitgebreid werden, gelegenheid bestond tot een monopolie van den koren- en zaadhandel, gelijk zich nog nooit voorheen in deze of eene andere streek had opgedaan. Wat alleen ontbrak om daarmede een groot fortuin te maken was, naar zijne gedachten, Meer Kapitaal. Dit waren de twee woorden — Meer Kapitaal. Nu kwam het hem voor, dat, indien dat kapitaal door een stillen compagnon in de zaak gestoken werd — welke stille compagnon niets anders te doen zou hebben dan wanneer het hem beliefte de boeken na te zien, of door een zaakgelastigde te laten nazien, en tweemaal in het jaar zijne winst in zijn zak te steken, die op vijftig percent kon geschat worden — dan kwam het hem voor, dat dit voor een jong heer, die ambitie en geld bezat, een uitzicht was, dat zijne aandacht wel waard zou zijn. Maar wat dacht ik er van? Hij stelde veel belang in mijn gevoelen; wat dacht ik er van? Ik zeide, als mijn gevoelen: "Wacht een beetje!" De vereenigde uitgestrektheid en duidelijkheid van dit inzicht troffen hem zoodanig, dat hij niet langer vroeg of hij mij de hand mocht drukken, maar zeide dat hij dit waarlijk doen moest — en het ook deed.

Wij dronken al den wijn op, en Pumblechook verbond zich nogmaals en nogmaals om Jozef op de hoogte te houden (ik weet niet op welke hoogte), en om mij de krachtadigste en trouwste diensten te bewijzen (ik weet niet welke diensten). Hij maakte mij ook voor het eerst in mijn leven bekend, voorzeker na zijn geheim veronderlijk wel bewaard te hebben, dat hij altijd van mij gezegd had: "Die jongen is geen gewone jongen, en let er op, zijn fortuin zal geen gewoon fortuin wezen." Hij zeide met een

weemoedigen glimlach, dat het iets zonderlings was dit nu te bedenken, en ik zeide dit ook. Eindelijk ging ik de lucht in met een flauw besef, dat er iets ongewoons was in het gedrag van den zonneshijn, en bevond ik dat ik slaperig tot aan het tolhek was gekomen, zonder op den weg gelet te hebben.

Daar werd ik wakker gemaakt door het na-roepen van Pumblechook. Hij was een eind ver de zonnige straat afgekomen, en maakte nadrukkelijke gebaren om mij te doen stilstaan. Ik bleef staan, en hij kwam geheel buiten adem naar mij toe.

"Neen, mijn lieve vriend," zeide hij, toen hij weer spreken kon. "Niet, als ik het kan voorkomen. Deze gelegenheid zal niet geheel voorbijgaan, zonder dat ge mij die vriendelijkheid bewijst. — Mag ik, als een oud vriend, die u altijd het beste heeft gewenscht — mag ik?"

Hij drukte mij de hand ten minste voor de honderdste maal, en hij beval een jongen voorman met de grootste verontwaardiging om voor mij uit den weg te gaan. Daarna zegende hij mij en bleef met de hand staan wuiven tot ik de bocht van den weg om was; en toen ging ik een veld in en deed onder eene heg een langen dut eer ik mijn weg naar huis voortzette.

Ik had niet veel bagage naar Londen mede te nemen, want weinig van het weinige, dat ik bezat, was voor mijn nieuwen stand geschikt. Toch begon ik denzelfden namiddag te pakken, en pakte daarbij dingen in, die ik wist dat ik des anderen daags nog noodig zou hebben, in de verbeelding, dat er geen oogenblik te verliezen was.

Zoo verliepen dinsdag, woensdag en donderdag, en op vrijdagochtend ging ik naar mijnheer Pumblechook, om mijne nieuwe kleeren aan te trekken en mijn bezoek bij jufvrouw Havisham af te leggen. Pumblechook's eigene kamer werd mij gegeven om mij te kleeden, en was opzettelijk voor deze gelegenheid met schoone handdoeken versierd. Mijne kleeren waren, natuurlijk, eenigszins eene teleurstelling. Waarschijnlijk schoot ieder nieuw en gretig verwacht gewaad, ooit aangetrokken sedert er kleeren in gebruik zijn gekomen, een weinig bij de verwachting des dragers te kort. Maar nadat ik mijn nieuw pak een half uurtje had aangehad, en eene menigte posturen voor den zeer bekrompen spiegel had gemaakt, in de ijdele poging om mijne beenen te zien, scheen het mij beter te passen. Daar het marktdag was in eene naburige stad, was Pumblechook niet thuis. Ik had hem niet nauwkeurig gezegd wanneer ik dacht te vertrekken, en zou hem dus waarschijnlijk de hand niet meer geven. Dit was alles naar wensch en ik ging in mijn nieuwen dos naar buiten, angstig beschaamd dat

ik den winkelknecht voorbij moest, en met een vermoeden, dat ik er niet voordeelig uitzag, maar eenigszins gelijk Jo in zijn zondagspak deed.

Ik ging met een omweg, al de achterstraten door, naar jufvrouw Havisham, en trok zeer zachtjes aan de schel, uit hoofde van de lange stijve vingers mijner handschoenen. Sarah Pocket kwam naar het hek, en deinsde wankeled terug, toen zij mij zoo veranderd zag; haar notedopgezicht veranderde te gelijk van bruin in groen en geel.

"Jij?" zeide zij. "Jij! Groote goedheid! Wat moet je hebben?"

"Ik ga naar Londen, jufvrouw Pocket," antwoordde ik, "en ik wilde jufvrouw Havisham goedendagzeggen."

Ik werd niet verwacht, want zij liet mij op het voorplein staan, terwijl zij ging vragen of ik toegelaten moest worden. Na een zeer kort vertoef kwam zij terug en bracht mij naar boven, mij onderweg voortdurend aanstarende.

Jufvrouw Havisham was, op haar krukstok leunende, aan het wandelen in de kamer met de lange gedekte tafel. De kamer was verlicht gelijk voorheen, en bij het gerucht van ons binnenkomen bleef zij staan en keerde zich om. Zij was toen juist op de hoogte van de verrotte bruidstaart.

"Ga niet heen, Sarah," zeide zij. "Wel, Pip?"

"Ik vertrek morgen naar Londen, jufvrouw," antwoordde ik, zorgvuldig oppassende wat ik zeide, "en ik dacht dat u er niet tegen zoudt hebben, dat ik afscheid van u kwam nemen."

"Dat ziet er vroolijk uit, Pip," zeide zij, en liet haar krukstok om mij heen zwieren, alsof zij, de toovergodin, mijne peetmoeder, die mij zoo veranderd had, mij met hare laatste gaven bedeede.

"Ik heb zulk een buitengemeen fortuin gehad, sedert ik u het laatst gezien heb, jufvrouw," prevelde ik. "En ik ben zoo dankbaar daarvoor, jufvrouw."

"Ja, ja!" zeide zij, met innig genot naar de verslagene en wangunstige Sarah ziende. "Ik heb mijnheer Jaggers gesproken, ik heb er van gehoord, Pip. Dus ga je morgen heen?"

"Ja, jufvrouw."

"En ge zijt door iemand, die rijk is, tot kind aangenomen?"

"Ja, jufvrouw."

"Iemand, die niet genoemd is?"

"Ja, jufvrouw."

"En mijnheer Jaggers is voogd geworden?"

"Ja, jufvrouw."

Haar gezicht verhelderde zich werkelijk bij deze vragen en antwoorden, zoo levendig was haar genot van Sarah Pocket's wangunstigen schrik. "Wel," vervolgde zij, "je hebt eene veelbelovende loopbaan in het vooruitzicht. Wees braaf — verdien het — en houd je aan mijnheer Jaggers' aanwijzingen." Zij zag mij en

Sarah aan, en Sarah's uitzicht perste haar waakzaam gelaat een wreedaardigen glimlach af. "Goedendag, Pip, — je zult altijd den naam van Pip behouden, weet je wel?"

"Ja, jufvrouw."

"Vaarwel, Pip."

Zij strekte hare hand uit, ik liet mij op eene knie zinken en bracht die hand aan mijne lippen. Ik had niet bedacht hoe ik afscheid van haar zou nemen; het viel mij op dat oogenblik van zelf in om dit zoo te doen. Zij zag Sarah Pocket aan met een zegevierenden glans in hare spookachtige oogen, en zoo verliet ik de toovergodin, mijne peetmoeder, die, met beide handen op haar krukstok, in het midden der flauw verlichte kamer bleef staan, naast de verrotte bruidstaart, die onder spinnewebben verborgen was.

Sarah Pocket bracht mij naar beneden als ware ik zelf een spook geweest. Zij kon mijne verschijning maar niet te boven komen en was geheel verstomd en verslagen. Ik zeide: "Goedendag, jufvrouw Pocket!" maar zij staarde mij slechts aan en scheen geene bezinning genoeg te hebben om te weten dat ik gesproken had. Zoodra ik het huis uit was, haastte ik mij weder naar Pumblechook, trok mijne nieuwe kleeren uit, maakte er een pak van, en ging naar huis in mijne oude kleeren, die ik, om de waarheid te zeggen, veel gemakkelijker droeg, hoewel ik ook het pak te dragen had.

En nu waren die zes dagen, die zoo langzaam zouden omgaan, zeer snel verlopen en voorbij, en de dag van morgen zag mij veel strakker in het gezicht dan ik hem kon aanzien. Naarmate de zes avonden tot vijf, tot vier, tot drie en tot twee versmolten, had ik meer en meer het gezelschap van Jo en Biddy leeren waardeeren. Op dien laatsten avond trok ik, voor hun vermaak, mijne nieuwe kleeren aan, en bleef in mijn luister zitten tot het tijd was om naar bed te gaan. Wij hadden bij deze gelegenheid een warm avondmaal, verrijkt met de onmisbare gebraden kip, en wat heet bier om te besluiten. Wij waren allen zeer neerslachtig, vooral niet minder omdat wij wilden veinzen vroolijk te zijn.

Ik zou des morgens om vijf uur ons dorp verlaten, met mijn valies aan de hand, en had Jo gezegd, dat ik wenschte alleen heen te gaan. Ik ben bevreesd — zeer bevreesd — dat deze inval voortsproot uit mijn gevoel van het contrast, dat er tusschen Jo en mij zou bestaan, als wij te zamen naar den postwagen gingen. Ik had bij mij zelve voorgewend, dat deze schikking geheel vrij van die vlek was; maar toen ik op dien laatsten avond naar mijn kamertje ging, was ik genoodzaakt te bekennen, dat het wel anders kon zijn, en ontwaarde ik eene neiging om weder naar beneden te gaan en Jo te verzoeken des morgens met mij mee te kuieren. Ik deed het echter niet.

Den geheelen nacht was mijn afgebroken slaap vol postwagens, die naar verkeerde plaatsen, in stede van naar Londen reden, en nu honden, dan katten, dan varkens, dan menschen, maar nooit paarden voorgespannen hadden. Phantastisch mislukte reizen hielden mij bezig tot de dag aanbrak en de vogeltjes begonnen te zingen. Toen stond ik op, kleepte mij gedeeltelijk aan, ging voor het venster zitten om voor het laatst naar buiten te zien, en viel zoodoende in slaap.

Biddy was zoo vroeg op om mijn ontbijt gereed te maken, dat ik, hoewel ik voor het venster geen uur lang sliep, den rook van het keukenvuur bemerkte, toen ik opsprong met de schrikkelijke gedachte, dat het al laat in den namiddag moest wezen. Maar lang daarna, en lang nadat ik het theegoed had hooren rammelen en geheel klaar was, ontbrak het mij nog aan moed om naar beneden te gaan. Ik bleef dus boven, bij herhaling mijn valies losgespende en openmakende, en weder dichtmakende en vastgespende, totdat Biddy mij toeriep dat ik te laat zou komen.

Het was een haastig ontbijt, dat geen smaak had. Ik stond op en zeide met zekere levendigheid, alsof het mij zoo pas was ingevallen: "Wel, ik denk, dat ik nu voort moet," gaf mijne zuster, die op haar gewonen stoel zat te lachen, te knikken en te schudden, een kus, Biddy insgelijks, en sloeg mijne armen om Jo's hals. Daarna nam ik mijn valies op en ging naar buiten. Het laatste dat ik van hen zag, was toen ik een gescharrel achter mij hoorde, en omkijkende zag, dat Jo mij een ouden schoen achternawierp, en Biddy een anderen. Toen bleef ik staan om met mijn hoed te wuiven, en de goede Jo wuifde met zijn forschen rechterarm en riep met eene heesche stem: "Hoera!" en Biddy hield haar voorschoot voor haar gezicht.

Ik stapte met snelle schreden heen, denkende, dat het heengaan toch gemakkelijker was dan ik gemeend had; en overwegende dat het niet zou aangaan, in het gezicht van de gansche Hoogstraat, den postwagen een ouden schoen te laten nagooien, floot ik eens en deed alsof het heengaan mij niets kostte. Maar het dorp was zoo stil en vreedzaam, en de lichte nevel steeg zoo plechtig op, als ware het om mij de wereld te toonen, en ik was zoo klein en zoo onnoozel daar geweest, en alles daar buiten was zoo groot en onbekend, dat ik een oogenblik later met een zwaren snik in tranen uitbarstte. Dit was bij den wegwijzer aan het eind van het dorp, en ik sloeg mijne hand daaraan en zeide: "Vaarwel! o, mijn beste, beste vriend!"

De hemel weet, dat wij ons nooit over onze tranen behoeven te schamen, want zij zijn een regen op het verblindende stof der aarde, dat onze harde harten bedekt. Ik was, toen ik ge-

schreid had, beter dan te voren — bedroefder, meer bewust van mijne ondankbaarheid, nederiger. Als ik vroeger had geschreid, zou ik Jo toen bij mij gehad hebben.

Zoo weemoedig was ik door die tranen geworden, welke op die stille wandeling nog meer dan eens uitbraken, dat ik, toen ik op den postwagen zat en deze de stad al uit was, met een pijnlijk beklemd hart overlegde of ik niet, als wij van paarden verwisselden, zou afstappen en teruggaan, en nog een avond thuis doorbrengen en een beter afscheid nemen. Wij wisselden, en ik had nog geen besluit genomen, en ik bedacht tot mijne geruststelling, dat het nog wel doenlijk zou zijn af te stappen en terug te gaan als wij weder van paarden verwisselden. En terwijl ik met dit overleg bezig was, verbeelde ik mij soms eene volmaakte gelijkenis op Jo in een man, die langs den weg naar ons toe kwam, en dan klopte mijn hart onstuimig. — Alsof hij met mogelijkheid daar wezen kon!

Wij wisselden nogmaals en nogmaals, en het was nu te laat en te ver om terug te gaan, en ik reed door. En alle nevels waren nu plechtig opgerezen, en de wereld lag voor mij uitgespreid.

XX.

De reis van onze stad naar de hoofdstad was eene reis van nagenoeg vijf uren. Het was een weinig over den middag, toen de met vier paarden gespannen postwagen, waarop ik passagier was, dat gewemel van handelsdrukte bereikte, dat bij de Gekruiste Sleutels in Wood-Street, bij Cheapside in Londen, den vreemdeling verbijstert.

Wij, Britten, hadden in dien tijd uitgemaakt en vastgesteld, dat het landverraad was eraan te twijfelen dat wij van alles het beste hadden en het beste waren: anders had ik, terwijl de ontzaglijke uitgebreidheid van Londen mij verbaasde, toch wel kunnen twijfelen of de straten niet een weinig leelijk, bochtig, nauw en morsig waren.

Mijnheer Jaggers had mij behoorlijk zijn adres gezonden. Dit was in Little Britain, en hij had daarbij op zijn kaartje geschreven: "niet ver van Smithfield en vlak bij het postwagenkantoor." Evenwel pakte de huurkoetsier, die zooveel kragen op zijne smerige jas scheen te hebben als hij jaren oud was, mij zoo dicht in zijne koets, en barricadeerde mij daarin zoodanig met de kletterend opslaande trede, alsof hij mij vijftig mijlen ver zou gaan brengen. Op den bok te klimmen, dien ik mij herinner dat met een oud, versleten groen kleed bedekt was, dat door de motgaten bijna in stukken viel, was een werk van tijd voor hem. De koets was een

bewonderenswaardig rijtuig met zes groote kronen buitenop, en versleten kwasten voor ik weet niet hoeveel lakeien om zich vast te houden, en daaronder een ijzer met pennen om liefhebbers van mederijden te verhinderen voor de verzoeking te bezwijken.

Ik had nauwelijks den tijd gehad om mij in die koets te verlustigen, en te denken hoezeer zij naar eene strooschuur en te gelijk naar een voddewinkel geleek, en mij te verwonderen waarom de haverzakken voor de paarden daarbinnen bewaard werden, toen ik bemerkte dat de koetsier begon af te klimmen, alsof wij welhaast zouden stilstaan. En weldra stonden wij stil in eene sombere straat, voor een kantoor met eene opene deur, waarop "Mr. Jaggars" was geschilderd.

"Hoeveel?" vroeg ik den koetsier.

De koetsier antwoordde: "Een schelling — of je moest er wat meer van willen maken."

Natuurlijk zeide ik, dat ik het daarbij wenschte te laten.

"Dan moet het een schelling zijn," merkte de koetsier aan. "Ik wil niet in moeite komen. Ik ken hem!" Hij kniep dreigend een oog dicht tegen mijnheer Jaggars' naam en schudde zijn hoofd.

Toen hij zijn schelling gekregen had, en na verloop van tijd op zijn bok geklommen en weggereden was (hetgeen zijn gemoed scheen te verlichten), ging ik met mijn valies aan de hand het voorkantoor binnen en vroeg of mijnheer Jaggars thuis was.

"Neen," antwoordde de klerk. "Hij is op het oogenblik in het hof. Spreek ik met mijnheer Pip?"

Ik gaf te kennen, dat hij werkelijk met mijnheer Pip sprak.

"Mijnheer Jaggars heeft de boodschap gelaten dat gij in zijne kamer zoudt wachten. Hij kon niet zeggen hoelang hij zou wegblijven, daar hij eene zaak voorhad. Maar het spreekt van zelf, daar zijn tijd kostbaar is, zal hij niet langer blijven dan noodig is."

Met deze woorden opende de klerk eene deur en liet mij in eene achterkamer. Hier vonden wij een heer met één oog, gekleed in een jasje en korte broek van bombazijn, die, toen hij in het lezen van een nieuwspapier werd gestoord, zijn neus op zijne mouw afveegde.

"Ga daarbuiten wachten, Mike," zeide de klerk.

Ik begon te zeggen, dat ik niet hoopte hem te storen — toen de klerk dezen heer, met zoo weinig omslag als ik ooit zag gebruiken, de deur uitdewde, hem zijne bonten muts nawierp, en mij alleen liet.

De kamer van mijnheer Jaggars werd slechts door een lantarenraam verlicht en was een alerakeligst vertrek. Het lantarenvenster was hier en daar bepleisterd, alsof men het gaten in het hoofd had geslagen, en de verzakte naburige huizen schenen zich omgewrongen te hebben

om er doorheen naar mij te kijken. Er lagen niet zooveel papieren overhoop als ik verwacht had; daarentegen waren eenige zonderlinge voorwerpen, die ik niet verwacht had te zien — zooals een oud roestig pistool, een degen in eene scheede, verscheidene doozen en pakken van een vreemd fatsoen, en op eene plank twee akelige borstbeelden met merkwaardig gezwollene gezichten en iets wonderlijk vertrokken om den neus. Mijnheer Jaggars', eigen stoel was met doodelijk zwart paardenhaar bekleed, met rijen koperen spijkers er omheen, gelijk een doodkist; en ik verbeeldde mij te zien hoe hij daarin achteroverleunde en tegen zijne clienten op zijn voorvinger beet. De kamer was maar klein en de clienten schenen de gewoonte te hebben van met den rug tegen den muur te leunen; want die muur was, vooral tegenover den stoel van mijnheer Jaggars, smerig van hunne schouders. Ik herinnerde mij ook, dat de heer met één oog langs den muur was heengeschoven, toen ik de onschuldige oorzaak was dat hij weggejaagd werd.

Ik zette mij op den clienten-stoel, die tegenover den stoel van mijnheer Jaggars stond, en werd als het ware betooverd door den akeligen invloed der plek. Ik herinnerde mij dat de klerk, evenals zijn meester, het voorkomen had van iets in iedereens nadeel te weten. Ik deed mij zelve de vraag, hoeveel klerken er boven waren, en of zij allen aanspraak maakten op dezelfde hatelijke meerderheid boven hunne medemenschen; vervolgens wat wel de geschiedenis was van dien wonderlijken boel in de kamer en hoe die daar kwam; eindelijk of die twee gezwollen gezichten tot de familie van mijnheer Jaggars behoorden, en als hij ongelukkig genoeg was om een paar zulke leelijke bloedverwanten te hebben, waarom hij hen dan zoo hoog zette om bestoft en door vliegen bevuild te worden, in plaats van ze thuis eene plaats te geven. Natuurlijk had ik nog geene ondervinding van een Londenschen zomerdag, en werd mijn geest misschien neergedrukt door de heete benauwde lucht, en door het stof en gruis, dat overal dik op lag. Maar ik zat zoo lang in die bedompte kamer mij te verwonderen en te wachten, tot ik die twee borstbeelden op de plank boven den stoel waarlijk niet meer kon aanzien, en opstond om naar buiten te gaan.

Toen ik den klerk zeide, dat ik al wachtende een luchtje wilde scheppen, raadde hij mij om den hoek om te loopen, dan zou ik in Smithfield komen. Zoo kwam ik dan in Smithfield, en die afzichtelijke plaats, geheel met vuil, vet, bloed en schuim besmeerd¹, scheen aan mij te zullen vastkleven. Ik wreef ze dus met allen mogelijk-

¹ Smithfield was in dien tijd de veemarkt van Londen. VERT.

ken spoed af, door eene straat in te slaan, waar ik den grooten zwarten koepel der St-Paulskerk zag uitsteken boven een dreigend steenen gebouw, hetwelk een voorbijganger mij zeide dat de gevangenis van Newgate was. Langs den muur dier gevangenis vond ik de straat met stroo bedekt, om het gerucht der rijtuigen te verdooven; en hieruit, alsook uit de menigte van menschen, die daar stonden en sterk naar brandewijn en bier roken, maakte ik op, dat er zitting werd gehouden.

Terwijl ik daar om mij heen keek, vroeg mij een buitengemeen vuil en halfdronken hand-langer der gerechtigheid, of ik binnen wilde gaan en een proces aanhooren, mij onderrichtende dat hij mij voor eene halve kroon eene plaats vooraan kon geven, waar ik het volle gezicht zou hebben op den Lord-Opperrechter met zijne pruik en zijn tabbaard, van welk geducht persoon hij sprak alsof hij een wassen beeld was, gelijk hij hem ook weldra voor den verlaagden prijs van achttien stuivers aanbod. Daar ik deze noodiging afwees, dewijl mijn tijd bezet was, was hij zoo goed mij naar een pleintje te brengen en te wijzen waar de galg bewaard werd, en waar ook de lieden openlijk gegeeseld werden, en daarna wees hij mij de deur, welke de veroordeelden uitkwamen om gehangen te worden, van welke geduchte poort hij het belangrijke nog verhoogde door mij te verstaan te geven, dat overmorgen des ochtends om acht uur "vier kerels" die deur zouden uitkomen om op eene rij gehangen te worden. Dit alles was gruwelijk en deed mij bijna een walg van Londen krijgen, te meer dewijl de eigenaar van den Lord-Opperrechter (van zijn hoed tot aan zijne laarzen en weder omhoog tot zijn zakdoek ingesloten) als het ware beschimmelde kleeven droeg, die blijkbaar niet voor hem gemaakt waren, en die ik in mijn hoofd kreeg dat hij misschien goedkoop van den scherprechter gekocht had. Onder deze omstandigheden vond ik het een geluk dat ik met een schelling van hem af was.

Ik ging eens naar het kantoor om te vragen of mijnheer Jagers al gekomen was, bevond dat dit niet zoo was en stapte weder heen. Ditmaal ging ik Little Britain ten einde, en Bartholomew Close in; en nu bespeurde ik dat er nog andere menschen, zoowel als ik, naar mijnheer Jagers wachtten. Twee menschen van een geheimzinnig voorkomen drentelden in Bartholomew Close rond, en pasten, met elkander pratende, hunne voeten nadenkend in de kuilen tusschen de straatsteenen. Toen zij mij de eerste maal voorbijkwamen, zeide de een tot den ander dat "Jagers het wel doen zou als het eenigszins gedaan kon worden." Op een hoek stond een troepje van drie mannen en twee vrouwen, en eene van de vrouwen hilde in een morsigen omslagdoek,

en de andere troostte haar met te zeggen, terwijl zij haar eigen doek over hare schouders trok: "Jagers is vóór hem, Melia, en wat zou je meer kunnen wenschen?" Terwijl ik daar rond-dwaalde kwam er een joodje, in gezelschap van een ander joodje, dat hij om een boodschap zond, en terwijl de bode weg was, merkte ik op, dat dit joodje, dat zeer levendig van aard scheen te zijn, eene horlepijp van ongeduld onder een lantarenpaal danste, en zich zelve in eene soort van razer-nij accompaneerde met de woorden: "O Jagers, Jagers, Jagers! al de anderen zijn larie; geef mij Jagers maar!" Deze getuigenissen van het aanzien van mijn voogd maakten een diepen indruk op mij, en ik verwonderde mij meer dan ooit.

Eindelijk, toen ik door het hek van Bartholomew Close in Little Britain keek, zag ik mijnheer Jagers de straat over naar mij toe komen. Al de anderen, die naar hem wachtten, zagen hem te gelijk, en allen vlogen naar hem toe. Mijnheer Jagers legde eene hand op mijn schouder, en terwijl hij mij zoo naast zich liet gaan, zonder mij iets te zeggen, richtte hij zich tot zijne volgelingen.

Eerst nam hij de twee geheimzinnige mannen. "Jelui heb ik niets te zeggen," zeide hij, met zijn vinger naar hen slaande. "Ik behoef niet meer te weten dan ik weet. Wat den afloop betreft, die is eene loterij. Ik heb je van het begin af gezegd, dat het eene loterij was. Heb je Wemmick betaald?"

"We hebben het geld van morgen bijeengekregen, mijnheer," zeide een van de mannen zeer onderdanig, terwijl de ander mijnheer Jagers' gezicht waarnam.

"Ik vraag niet wanneer of waar je het gekregen hebt, niet eens of je het gekregen hebt. Heeft Wemmick het geld?"

"Ja, mijnheer," zeiden beiden te gelijk.

"Goed. Dan kan je gaan. Neen, ik verkies het niet!" zeide mijnheer Jagers, met zijne hand wuivende, als om hen achter zich te schuiven. "Als je een woord tegen mij spreekt, laat ik de zaak varen."

"Wij dachten, mijnheer Jagers" — begon een van de mannen, zijn hoed afnemende.

"Dat heb ik je al gezegd dat je niet doen moest," zeide mijnheer Jagers. "Je dacht! Ik denk voor jelui; dat is genoeg. Als ik je nodig heb, weet ik waar ik je kan vinden. Ik wil niet dat je mij komt opzoeken. Neen, ik verkies het niet. Ik wil geen woord meer hooren."

De twee mannen keken elkander aan toen mijnheer Jagers nog eens wuifde, bleven toen nederig terug en lieten zich niet meer hooren.

"En nu jij!" zeide mijnheer Jagers, eensklaps stilstaande en zich naar de twee vrouwen met omslagdoeken keerende, van welke de drie mannen zich bedeesd hadden afgezonderd. "O! Amelia, ben jij het?"

"Ja, mijnheer Jaggars."

"En onthou je wel," hervatte mijnheer Jaggars, "dat je zonder mij niet hier zoudt zijn en niet hier kondt zijn?"

"O ja, mijnheer!" riepen beide vrouwen te gelijk. "God zeggen je, mijnheer, dat weten we wel."

"Waarom kom je dan hier?" zeide mijnheer Jaggars.

"Mijn Will, mijnheer!" zuchtte de schreiende vrouw.

"Ik zal je eens wat zeggen," hervatte mijnheer Jaggars, "voor eens en voor altijd. Als je niet weet dat je Will in goede handen is, dan weet ik het. En als je hier komt om over je Will te malen, zal ik een voorbeeld maken van je Will en jou allebei en hem door mijne vingers laten glippen. Heb je Wemmick betaald?"

"O ja, mijnheer. Voluit."

"Goed. Dan heb je alles gedaan wat je te doen hebt. Zeg nog een woord — nog een enkel woord, en Wemmick zal je het geld weerom geven."

Dit schrikkelijke dreigement deed de twee vrouwen terstond afdeinzen. Niemand bleef nu over dan de ongeduldige jood, die reeds verscheidene malen de panden van mijnheer Jaggars' jas aan zijne lippen had gebracht.

"Ik ken dien man niet," zeide mijnheer Jaggars op denzelfden barschen toon. "Wat moet de kerel hebben?"

"Me lieve mijnheer Jaggars. Eigen broeder van Abraham Lazarus!"

"Wie is dat?" zeide mijnheer Jaggars. "Laat me jas los."

De smeekeling kuste den zoom van het kleed eer hij het losliet en antwoordde: "Abraham Lazarus, op vermoeden van zilver."

"Je komt te laat," zeide mijnheer Jaggars. "Ik ben aan den anderen kant."

"Heilige Vader! Mijnheer Jaggars," riep de jood verbleekende, "zeg toch niet, dat je tegen Abraham Lazarus bent!"

"Dat ben ik," zeide mijnheer Jaggars, "en daarmee uit. Ga uit den weg."

"Mijnheer Jaggars! Een half oogenblikje! Mijn eigen neef is zoo meteen naar mijnheer Wemmick gegaan om hem alles aan te bieden wat maar mogelijk is. Mijnheer Jaggars, een half vierdepartje van een oogenblik. Als je de barmhartigheid kondt hebben om je van den anderen kant te laten afkopen — al was de prijs nog zoo hoog — op geld wordt niet gezien — mijnheer Jaggars — mijnheer — ...."

Mijnheer Jaggars stiet den smeekeling met de grootste onverschilligheid van zich af en liet hem op de straatsteenen staan dansen, alsof zij gloeiend waren. Zonder verdere stoornis bereikten wij het voorkantoor, waar wij den klerk en den man in bombazijn met de bonten muts vonden.

"Hier is Mike," zeide de klerk, van zijn kantoorstoel opstaande en mijnheer Jaggars vertrouwelijk naderende.

"Zoo!" zeide mijnheer Jaggars, zich naar den man keerende, die aan eene vlok haar in het midden van zijn voorhoofd stond te trekken, alsof het aan een schelkoord was. "Je man komt in den achtermiddag voor. En nu?"

"Wel, mijnheer Jaggars," antwoordde Mike met eene stem als iemand die aan eene altijd-durende verkoudheid lijdt, "na veel moeite, mijnheer; heb ik er een gevonden, die nog al schikken zal."

"Wat is hij bereid te bezweren?"

"Wel, mijnheer Jaggars," antwoordde Mike, ditmaal zijn neus aan zijne bonten muts afvegende, "in het algemeen gezegd, alles."

Mijnheer Jaggars werd eensklaps gramstorig. "Ik heb je vooraf gewaarschuwd," zeide hij, met zijn vinger naar den ontstelden client slaande, "dat, als je ooit op zulk eene manier hier dorst te spreken, ik een voorbeeld van je zou maken. Jij schobbejak, hoe durf je mij dat zeggen?"

De client keek verschrikt, maar ook verbijsd, alsof hij niet wist wat hij gedaan had.

"Domkop!" zeide de klerk zachtjes, hem een stootje met zijn elleboog gevende. "Ezel! Behoef je dat zoo ronduit te zeggen?"

"Nu vraag ik je, domme haspelaar," zeide mijn voogd zeer barsch, "nog eens en voor de laatste maal, wat is de man, dien je hier gebracht hebt, bereid te bezweren?"

Mike keek mijn voogd sterk aan, alsof hij uit zijn gezicht zijne les wilde lezen, en antwoordde langzaam: "Of zijn goeden naam, of dat hij dien nacht in zijn gezelschap is geweest en hem geheel niet verlaten heeft."

"Pas nu op. Van wat stand of beroep is die man?"

Mike keek naar zijne muts, naar den grond, naar den zoldering, naar den klerk en zelfs naar mij, eer hij bedremmeld begon te antwoorden: "We hebben hem aangekleed —"

"Wat! Wil je nog eens —?" viel mijn voogd hem in de rede.

"Botterik!" mompelde de klerk met nog een stootje.

Na eene poos radeloos te hebben rondgeken, helderde Mike op en begon weder:

"Hij is gekleed als een fatsoenlijk taartjesman, een soort van pasteibakker."

"Is hij hier?" vroeg mijn voogd.

"Ik heb hem daar om den hoek op eene stoep laten zitten," antwoordde Mike.

"Breng hem dat venster voorbij en laat mij hem zien."

Het aangewezen venster was dat van het kantoor. Wij gingen alle drie daarheen, plaatsden ons achter de gazen hor, en zagen wel dra den client toevallig voorbij gaan met een

langen kerel, van moorddadig uitzicht, in een kort pak van wit linnen en met eene papieren muts op. Deze onnoozele pasteibakker was lang niet nuchter, en had een blauw oog, in het tijdperk van groen worden, dat overgeschilderd was.

"Zeg hem zijn getuige dadelijk weer weg te zenden," zeide mijn voogd zeer verontwaardigd tot den klerk, "en vraag hem wat hij meent met zulk een kerel te brengen!"

Daarna bracht mijn voogd mij in zijne eigene kamer, en terwijl hij uit een boterhammentrommeltje, en eene zakflesch eenige verversching gebruikte (hij scheen zelfs zijne boterham onder het eten bang te willen maken), onderrichtte hij mij welke beschikkingen hij voor mij gemaakt had. Ik zou naar Barnard's Inn op de kamers van den jongen heer Pocket gaan, waarheen reeds een bed voor mij gezonden was. Ik zou tot maandag bij den jongen heer Pocket blijven, en op maandag met hem zijn vader aan huis gaan bezoeken, om te beproeven hoe het mij daar beviel. Hij zeide mij ook hoe groot mijne toelage zou zijn — die zeer mild was — en gaf mij uit eene lade de kaartjes van eenige winkeliers, bij welke ik allerlei kleederen en al wat ik redelijkerwijze noodig mocht hebben, kon bestellen. "Ge zult vinden, dat ge een ruim krediet hebt, mijnheer Pip," zeide mijn voogd, wiens fleschje Sherry een reuk gaf als een geheel vat vol, terwijl hij er zich haastig uit ververschte, "maar zoodoende zal ik in staat zijn uwe rekeningen in het oog te houden en u te stuiten als ge ze te hard laat loopen. Natuurlijk zult ge wel op eene of andere manier op hol gaan, maar dat is mijne schuld niet."

Nadat ik eene poos over deze bemoedigende uitspraak had gepeinsd, vroeg ik mijnheer Jaggers of ik om eene koets kon zenden. Hij zeide dat dit niet de moeite waard was; Wemmick zou wel met mij medegaan, als ik dat verkoos.

Toen bevond ik dat Wemmick, de klerk, in de andere kamer was. Een andere klerk werd van boven gescheld, om zijne plaats in te nemen terwijl hij uit was, en na mijn voogd de hand te hebben gegeven, ging ik met dien man de straat op. Buiten de deur vonden wij een nieuw troepje menschen wachten, maar Wemmick baande zich een weg door hen heen, door koel maar beslissend te zeggen: "Ik zeg je, het helpt niet. Hij wil geen woord van iemand van je hooren;" en weldra waren wij van hen ontslagen en stapten met elkander voort.

XXI.

Mijne oogen onder het voortgaan op Wemmick vestigende, om te zien hoe hij er in het daglicht uitzag, vond ik dat hij een droog mensch

was, vrij kort van statuur, en met een vierkantig houterig gezicht, welks trekken, hoewel onvolkomen, met een botten beitel schenen te zijn uitgestoken. Er waren eenige sporen in, die, als de stof zachter en het gereedschap fijner geweest was, kuiltjes hadden kunnen zijn, maar nu slechts deuken waren. De beitel had drie of vier van deze pogingen tot verfraaiing op zijn neus gemaakt, maar ze zoo laten blijven zonder eenige moeite om ze te polijsten. Uit den haveloozen staat van zijn linnen maakte ik op, dat hij ongetrouwd was, en hij scheen vele verliezen te hebben geleden, want hij droeg ten minste vier rouwringen, behalve eene speld, voorstellende eene dame bij eene graftombe met een treurwilg daarbij. Ik merkte ook op, dat er verscheidene ringen en cachetten aan zijn horlogeketting hingen, alsof hij geheel beladen was met gedachtenissen van afgestorvene vrienden. Hij had flinkerende oogen — klein, scherp en zwart — en dunne, breede, geplekte lippen. Hij had deze, naar mij dacht, reeds tusschen de veertig en vijftig jaren gehad.

"Dus zijt ge vroeger nooit in Londen geweest?" zeide Wemmick tot mij.

"Neen," zeide ik.

"Ik was hier ook eens vreemd," zeide Wemmick. "t Is hier raar, als ik er nu aan denk."

"Ge zijt hier nu wel bekend?"

"Och ja," zeide Wemmick. "Ik weet wat hier omgaat."

"Is het eene heel goddelooze stad?" vroeg ik, meer om iets te zeggen, dan om onderricht te vragen.

"Ge kunt in Londen bedrogen, bestolen en vermoord worden. Maar er zijn overal elders ook menschen in overvloed, die dat doen zullen."

"Als er kwaad bloed tusschen u en hen is," zeide ik, om het een weinig te verzachten.

"Och! van kwaad bloed weet ik niet af," antwoordde Wemmick. "Er komt niet veel kwaad bloed bij te pas. Als er iets mee te krijen is."

"Dat maakt het nog erger."

"Dunkt u dat?" hervatte Wemmick. "Zoo tamelijk eveneens, zou ik zeggen."

Hij droeg zijn hoed achter op zijn hoofd en keek recht voor zich uit, zoo gestadig voortstappende, alsof er in de straten niets was dat zijne oplettendheid waardig was. Zijn mond was zulk eene brievenbus van een mond, dat hij het voorkomen had alsof hij wezenlijk glimlachte. Wij waren boven aan Holborn Hill eer ik wist dat dit slechts een werktuiglijk voorkomen was, en hij in 't geheel niet glimlachte.

"Weet ge waar mijnheer Mattheüs Pocket woont?" vroeg ik.

"Ja," antwoordde hij, in die richting knikkende. "Te Hammersmith, westelijk van Londen."

"Is dat ver?"

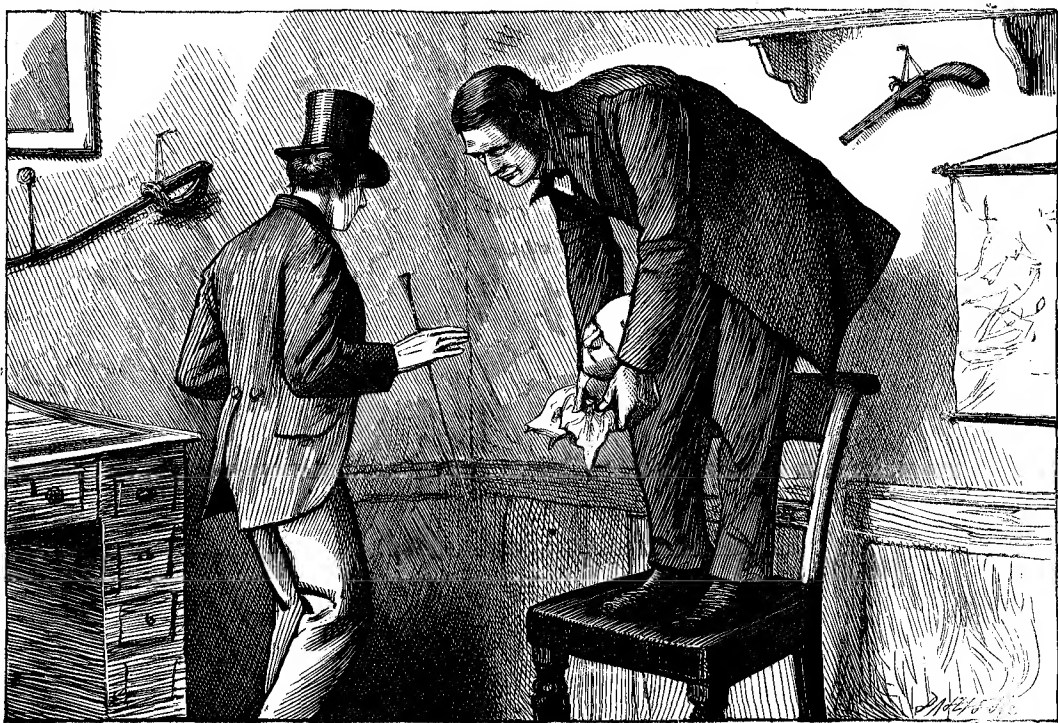
"Laat zien! Zoo wat vijf mijlen."

"Kent ge hem?"

"Wel, ge zoudt goed zijn voor een kruisverhoor!" zeide Wemmick, met een blik van goedkeuring. "Ja, ik ken hem. Ik ken hem."

Er lag een zweem van minachting of inschikkelijkheid in den toon van dit gezegde, die mij eenigszins ter neer drukte; en ik keek nog zijdelings in zijn strak gezicht, om naar eene bemoeigende noot op den tekst te zoeken, toen hij zeide dat wij bij Barnard's Inn waren. Mijne neerslachtigheid werd door deze aankondiging niet verminderd, want ik had gedacht dat deze inrichting een hotel was, door een mijnheer Barnard gehouden, en waarbij het

had gezien. Ik vond dat de vensters der appartementen, waarin deze huizen verdeeld waren, allen min of meer met versleten gordijnen, gebroken bloempotten, gebarsten ruiten, vuile stoflagen en ellendige lapperijen waren voorzien; terwijl "Te Huur, Te Huur, Te Huur" mij uit de ledige kamers aangrijsde, alsof geene nieuwe rampzaligen ooit daar kwamen, en de wraakzucht der schim van Barnard langzamerhand bevredigd werd door den trapswijzen zelfmoord der tegenwoordige bewoners en hunne ongewijde begrafenis onder het kiezelgruis. Een plekkerig rouwgewaad van rook en roet bekleedde deze jammerlijke schepping van

DEZE KNAAP .... HEEFT ZIJN MEESTER VERMOORD. (blz. 94.)

Wilde Zwijn in onze stad slechts eene gemeene herberg was, terwijl ik nu bevond, dat Barnard een onlichamelijke geest of eene fictie was, en zijne herberg de smerigste verzameling van vervallen gebouwen, die ooit in een vochtigen hoek als eene speelplaats voor katers werd samengedrongen.

Wij zeilden door een hek deze haven binnen en kwamen door een gang op een naargeestig pleintje, dat in mijne oogen naar eene begraafplaats zonder grafheuvels geleek. Ik vond dat het de akeligste boomen, de akeligste muschen, de akeligste katten en de akeligste huizen (een half dozijn in getal) bevatte, die ik ooit

Barnard, die bovendien, als teeken van boete en vernedering, asch op haar hoofd gestrooid had. Tot zoo ver ging mijn gezicht, terwijl mijne reukorganen werden aangedaan door eene flauwe mengeling der uitwasemingen van vermolmd hout en champignons in verwaarloosde daken en kelders, van ratten, muizen en ander ongedierte en van de huurkoetsiersstallen in de nabijheid.

Zoo onvolkomen was de eerste verwezenlijking van mijne eerste groote verwachting, dat ik Wemmick vol verslagenheid aanzag. "Ja," zeide hij, mij verkeerd begrijpende, "de stilte doet u aan het buitenleven denken. Dat doet ze mij ook."

Hij bracht mij naar een hoek en eene trap op — die mij voorkwam langzaam tot zaagsel te vervallen, zoodat de bovenbewoners eens hunne deuren zouden uitkijken en geen middel meer vinden om naar beneden te komen — naar een appartement op de bovenste verdieping. "Mr. Pocket Junior" was op de deur geschilderd, en op de brievenbus was een biljet geplaatst "Spoedig terug."

"Hij dacht zeker niet dat ge zoo gauw zoudt komen," zeide Wemmick tot opheldering. "Ge hebt me niet meer noodig?"

"Neen, wel bedankt," zeide ik.

"Daar ik de kas houd," merkte Wemmick aan, "zullen wij elkander dikwijls, heel dikwijls weerzien. Goedendag!"

"Goedendag!"

Ik stak mijne hand uit, en Wemmick keek in het eerst alsof hij dacht dat ik iets hebben wilde. Toen zag hij mij aan en zeide, zich zelve berispelende:

"O ja, zeker. Ge hebt de gewoonte van handgeven?"

Ik werd eenigszins verlegen, denkende dat dit in Londen buiten gebruik moest wezen, maar zeide toch ja.

"Ik ben het zoo ontwend," zeide Wemmick, — "behalve op het laatst. Zeer verheugd, waarlijk, kennis met u gemaakt te hebben. Goedendag!"

Toen wij elkander de hand hadden gegeven en hij heengegaan was, schoof ik het trapvenster open en guillotineerde mij zelve bijna, want de koorden waren doorgerot, en het kwam als eene valbijl naar beneden. Gelukkig was het zoo gauw dat ik mijn hoofd nog niet had uitgestoken. Na deze ontsnapping was ik tevreden met een schemerachtig gezicht op de Inn door de korst van vuil, die de ruiten bedekte, en bleef droevig zoo staan uitkijken, tot mij zelve zeggende dat Londen stellig veel meer geprezen werd dan het verdiende.

Mijnheer Pocket Junior's denkbeeld van "Spoedig" was niet het mijne, want ik was bijna razend geworden door een half uur zoo uit te kijken, en had mijn naam verscheidene malen met mijn vinger in het vuil van elke ruit geschreven, eer ik voetstappen op de trap hoorde. Langzamerhand zag ik hoed, hoofd, das, vest, broek en laarzen, toebehoorende aan een lid der maatschappij van nagenoeg mijne eigene jaren, voor mij oprijzen. Hij had onder elken arm een papieren zak en een potje aardbeien in de hand, en was buiten adem.

"Mijnheer Pip?" zeide hij.

"Mijnheer Pocket?" zeide ik.

"Goede hemel!" riep hij uit. "Het spijt mij zeer, maar ik wist dat er tegen den middag een wagen van uw kant vandaan kwam, en ik dacht dat je daarmee zoudt komen. Het geval is, dat ik om uwentwil ben uitgeweest

— niet dat dit eene verontschuldiging is — maar ik dacht dat je, van buiten komende, na den eten graag wat fruit zoudt willen hebben, en ik ben naar de markt van Covent Garden geweest om ze goed te krijgen."

Er bestond eene reden, waardoor het mij was alsof de oogen mij uit het hoofd zouden springen. Ik bedankte verward voor zijne beleefdheid en begon te denken dat het een droom was.

"Goede hemel!" zeide mijnheer Pocket Junior. "Die deur klemt zoo!"

Daar hij zijne fruit weldra tot pap zou maken door zijn worstelen met de deur, terwijl hij die papieren zakken onder den arm had, verzocht ik ze voor hem te mogen vasthouden. Hij gaf ze mij met een vriendelijken glimlach over en vocht toen met de deur alsof zij een wild beest was. Eindelijk week zij zoo onverwacht, dat hij tegen mij aantuimelde, en ik tuimelde achterwaarts tegen eene andere deur, en wij lachten beiden. Maar nog was het mij alsof de oogen mij uit het hoofd zouden springen en alsof dit een droom moest wezen.

"Kom toch binnen," zeide Pocket Junior. "Laat ik u den weg wijzen. Ik ben hier wat kaal gemeubileerd, maar ik hoop toch dat ge het tamelijk wel zult kunnen uithouden tot maandag. Mijn vader dacht dat je den dag van morgen met mij plezieriger zoudt doorkomen dan met hem, en graag eene wandeling door Londen zoudt willen doen. Ik zal waarlijk veel plezier hebben om je Londen te laten zien. Wat onze tafel aangaat, die zal je niet slecht vinden, hoop ik, want ze zal hier uit ons koffiehuis voorzien worden en (ik moet er bijvoegen) op uwe kosten, want zoo heeft mijnheer Jagers het besteld. Wat onze woning betreft, die is lang niet prachtig, omdat ik mij zelve bedruipen moet, en mijn vader mij niets geven kan, en ik ook niet graag iets van hem zou aannemen, als hij het had. Dit is onze zitkamer — met al de stoelen en tafels en kleed en zoo voort, ziet ge, als ze thuis konden missen. Je moet niet denken dat ik tafellaken, lepels of zulke dingen rijk ben, want die komen voor je uit het koffiehuis. Dit is mijn slaapkamertje — een beetje duf, maar het geheele huis is duf. Dit is uwe slaapkamer; de meubelen zijn voor deze gelegenheid gehuurd, maar ik vertrouw, dat ze voldoende zullen zijn; als ge nog iets mocht noodig hebben, zal ik het gaan halen. De kamers zijn afgelegen, en wij zullen met elkander alleen zijn, maar wij zullen niet vechten, durf ik wel zeggen. Maar goede hemel, laat ik u verschooning verzoeken, dat je al dien tijd de fruit vasthoudt. Och, laat ik je die zakken afnemen. Ik ben er waarlijk beschaamd over."

Toen ik tegenover mijnheer Pocket Junior stond om hem de zakken over te geven — een — twee — zag ik in zijne oogen die zelfde

uitdrukking komen alsof zij uit zijn hoofd zouden springen, die ik wel wist dat in de mijnen was, en terugdeinzende zeide hij:

"God zegen me, jij bent die loerende jongen!"

"En jij," zeide ik, "bent die bleeke jonge heer!"

XXII.

De bleeke jonge heer en ik stonden elkan- der aan te zien tot wij beiden in lachen uit- barstten. "Als ik denk dat jij het bent!" zeide hij. "Als ik denk dat jij het bent!" zeide ik. En toen zagen wij elkander wederom aan en begonnen opnieuw te lachen. "Wel," zeide de bleeke jonge heer, zijne hand uitstekende. "Dat is nu alles voorbij, hoop ik, en het zal groot- moedig van je zijn, als je me vergeeft dat ik je zoo heb afgeklopt."

Ik maakte uit dit gezegde op, dat mijnheer Her- bert Pocket (want Herbert was de naam van den bleeken jongen heer) nog steeds zijne be- doeling met de uitvoering daarvan verwarde. Maar ik gaf een bescheiden antwoord, en wij drukten elkander met warmte de hand.

"Je waart toen nog niet tot fortuin gekomen," zeide Herbert Pocket.

"Neen," zeide ik.

"Neen," herhaalde hij toestemmend. "Ik hoorde dat het pas geleden gebeurd was. Ik was toen eenigszins op den uitkijk naar fortuin."

"Inderdaad?"

"Ja, jufvrouw Havisham had mij laten komen, om te zien of zij zin in mij kon krijgen. Maar dat kon zij niet — althans zij deed het niet."

Ik achtte het beleefd aan te merken, dat ik verwonderd was dit te hooren.

"Een slechte smaak," zeide Herbert lachende, "maar 't is de waarheid. Ja, zij had mij laten komen op een proetbezoek, en als ik dat gelukkig had doorgestaan, denk ik dat ik goed bezorgd zou geweest zijn; misschien zou ik dan — hoe noem je het ook — met Estella zijn geworden."

"Wat is dat?" vroeg ik met plotselingen ernst.

Hij schikte onder het praten de fruit op bor- den, hetgeen zijne aandacht verdeelde, en oorzaak was dat hem het rechte woord was ontucht. "Verloofd," zeide hij tot verklaring, nog bezig met de fruit. "Geëngageerd. Hoe zegt men het ook? Zoo iets van dien aard."

"Hoe heb je die teleurstelling verdragen?" vroeg ik.

"Och!" zeide hij, "ik gaf er niet veel om. Zij is eene Turkin."

"Jufvrouw Havisham?" zeide ik vragend.

"Daar zeg ik niet neen op, maar ik meende Estella. Dat meisje is hardvochtig, trotsch en grillig, en is door jufvrouw Havisham opge- voed om wraak te nemen op geheel het man- nelijke geslacht."

"Welke betrekking heeft zij op jufvrouw Havisham?"

"Volstrekt geene," antwoordde hij. "Zij is maar een aangenomen kind."

"Waarom zou zij wraak willen nemen op het mannelijke geslacht? Welke wraak?"

"Heere, mijnheer Pip!" zeide hij. "Weet je dat niet?"

"Neen," zeide ik.

"Wel, goede hemel! Dat is eene geheele ge- schiedenis en moet voor het diner bewaard wor- den. Maar laat ik nu de vrijheid nemen van u ééne vraag te doen. Hoe waart ge dien dag daar gekomen?"

Ik vertelde het hem, en hij luisterde oplet- tend tot ik gedaan had, en barstte toen weder in lachen uit en vroeg mij of ik naderhand nog pijn had gevoeld? Ik deed hem maar weder- keerig dezelfde vraag niet, want in dat opzicht was mijne overtuiging gevestigd.

"Mijnheer Jaggers is uw voogd, naar ik hoor?" vervolgde hij.

"Ja."

"Je weet dat hij jufvrouw Havisham's zaak- waarnemer en sollicitateur is, en de eenige, die haar vertrouwen bezit?"

Dit bracht mij, gevoelde ik, op gevaarlijken grond. Ik antwoordde met eene gedwongen- heid, die ik niet poogde te bewimpelen, dat ik mijnheer Jaggers op den dag van ons ge- vecht bij jufvrouw Havisham aan huis had gezien, maar nooit anders, en dat ik geloofde dat hij zich niet herinnerde mij daar ooit gezien te hebben.

"Hij was zoo goed om mijn vader als uw gou- verneur voor te stellen, en kwam bij mijn vader aan huis om daarover te spreken. Natuurlijk wist hij van mijn vader door zijne betrekking met jufvrouw Havisham. Mijn vader is een neef van haar; niet dat dit een gemeenzamen om- gang tusschen hen ten gevolge heeft, want mijn vader is een slecht hoveling en wil haar zijn hof niet maken."

Herbert Pocket had iets vrijmoedigs en on- gedwongens over zich, dat zeer innemend was. Ik had toen en heb sedert ook nooit iemand gezien, die in elken toon en blik krachtiger voor mij uitdrukte, dat hij door zijn aard ge- heel onbekwaam was om iets te doen dat listig of laag was. Geheel zijn voorkomen had iets verwonderlijk hoopvols, en te gelijk iets dat mij toefluisterde, dat hij nooit zeer voorspoed- ige of rijk zou zijn. Hoe dit zoo kwam weet ik niet. Het denkbeeld rees bij die eerste ge- legenheid, eer wij nog met elkander aan tafel gingen, voor mijn geest op, maar hoe het dit deed kan ik niet zeggen.

Hij was nog een bleek jong heer en had, met al zijne opgewektheid en levendigheid, zeker voorkomen, dat eene overmeesterde kwij- ning en weinig natuurlijke kracht scheen aan

te duiden. Zijn gelaat was niet schoon, maar beter dan schoon, het was vroolijk en beminnelijk. Zijne gestalte was eenigszins housterig, evenals in den tijd toen mijne kneukels die zoo vrijpostig hadden aangeraakt, maar zag er uit alsof zij altijd rank en jeugdig zou zijn. Of het provinciale werk van mijnheer Trabb hem sierlijker zou gekleed hebben dan mij, is de vraag; maar zeker droeg hij zijne tamelijk oude kleeren veel beter dan ik mijn nieuw pak.

Daar hij zoo mededeelzaam was, gevoelde ik dat achterhoudendheid van mijn kant eene slechte en weinig met onze jaren strookende beantwoording daarvan zijn zou. Ik verhaalde hem dus mijne kleine geschiedenis, maar voegde er met nadruk bij, dat mij verboden was te vragen wie mijn weldoener was. Ik vermeldde verder, dat ik op een dorp als smid was groot gebracht en zeer weinig van beschaafde manieren wist, en het dus voor eene groote goedheid van hem zou houden, als hij mij een wenk wilde geven, zoodra hij zag dat ik ergens mee verlegen was of iets verkeerd deed.

"Met genoeg," zeide hij, "schoon ik waag te voorspellen, dat je heel weinig wenken zult noodig hebben. Ik denk dat wij dikwijls bij elkander zullen zijn, en ik zou gaarne alle noodelooze stijfheid tusschen ons verbannen. Wil je me de gunst bewijzen om mij terstond bij mijn doopnaam, Herbert, te gaan noemen?"

Ik bedankte hem en zeide dat ik het doen zou. Daarentegen onderrichtte ik hem dat mijn doopnaam Filip was.

"Filip bevalt mij niet," zeide hij glimlachend, "want dat klinkt als een stoute jongen uit een spelboekje, die zoo lui was, dat hij in den vijver viel, of zoo vet, dat hij niet uit zijne oogen kon zien, of zoo gierig, dat hij zijn koek wegsloot tot de muizen dien opaten, of zoo overgegeven aan het nesten-uithalen, dat hij door de beren werd opgegeten, die juist zeer gelegen in de buurt woonden. Ik zal je zeggen wat me bevalen zou. Wij zijn zoo harmonisch en je bent een smid geweest — zou je daar tegen hebben?"

"Ik zou op niets tegen hebben, dat je kunt voorstellen," antwoordde ik, "maar ik begrijp je niet."

"Zou je dan als een gemeenzamen naam tegen Handel hebben? Er bestaat een heerlijk muziekstuk van Handel, dat de Harmonische Smid heet."

"Dat zou mij zeer wel bevalen."

"Dan, mijn lieve Handel," zeide hij, zich omkeerende toen de deur openging, "is hier onze maaltijd, en ik moet je verzoeken aan het hoofd van de tafel te gaan zitten, omdat het diner door u bezorgd is."

Hiervan wilde ik niet hooren, en hij plaats- te zich dus bovenaan en ik tegenover hem. Het was een lekker diner — het kwam mij toen als een Lord Mayor's maaltijd voor — en werd

nog smakelijker gemaakt doordat het onderzulke onafhankelijke omstandigheden werd gegeten, zonder oude lieden bij ons, en met geheel Londen om ons heen. Dit aangename werd nog verhoogd door iets bivouakachtigs, dat den maaltijd onderscheidde; want terwijl de tafel, gelijk Pumblechook mocht gezegd hebben, de schoot der weelde was, had de kamer in het rond een zeer bekrompen aanzien, zoodat de knecht genoodzaakt was de schoteldeksels op den grond te zetten (waar hij er over struikelde), de gesmolten boter in den leuningstoel, het brood op de boekenplank, de kaas in den kolenbak, en het gekookte hoen in de naaste kamer in mijn bed, waar ik des avonds veel van de boter met pieterselie in een gestolden staat terugvond. Dit alles maakte het feest verrukkelijk, en toen de knecht er niet meer was om mij te bespieden, was mijn genoeg en geheel onvergald.

Toen wij wat gegeten hadden, herinnerde ik Herbert aan zijne belofte om mij van jufvrouw Havisham te vertellen.

"Dat is waar," antwoordde hij, "en ik zal die terstond vervullen. Laat ik vooraf mogen zeggen, Handel, dat het in Londen de gewoonte niet is het mes in den mond te steken — uit vrees voor ongelukken — en dat, terwijl de vork tot dat gebruik bestemd blijft, die ook niet verder naar binnen gebracht wordt dan noodig is. Het is haast niet de moeite waard er van te spreken, maar het is toch goed te doen zooals andere menschen doen. Ook wordt de lepel doorgaans niet met de hand boven, maar met de hand onder gebruikt. Dit heeft twee voordeelen: je komt beter naar je mond (dat toch het eigenlijke doel is) en je neemt met den rechterelleboog niet de houding aan alsof je oesters openstak."

Hij bood deze vriendelijke aanmerking zoo aardig aan, dat wij beiden lachten en ik nauwelijks bloosde.

"Nu van jufvrouw Havisham," vervolgde hij. "Jufvrouw Havisham, moet je weten, was een bedorven kindje. Hare moeder stierf, toen zij nog heel klein was, en haar vader weigerde haar niets. Haar vader was een landjonker daar ergens in uwe streek van de wereld, en bovendien een brouwer. Ik weet niet waarom het iets fatsoenlijks moet wezen een brouwer te zijn; maar het is ontegenzegglijk, terwijl men onmogelijk fatsoenlijk kan wezen en brood bakken, men zoo fatsoenlijk mogelijk kan zijn en bier brouwen. Dat ziet men alle dagen."

"Maar een gentleman mag toch geen bierhuis houden, mag hij wel?" zeide ik.

"Volstrekt niet," antwoordde Herbert; "maar een bierhuis mag wel een gentleman onderhouden. Maar nu ter zake. Mijnheer Havisham was heel rijk en heel trotsch. Zijne dochter ook."

“Was jufvrouw Havisham een eenig kind?” waagde ik aan te merken.

“Wacht een oogenblikje, daar kom ik juist aan. Neen, zij was geen eenig kind; zij had een halfbroeder. Haar vader was heimelijk getrouwd — met zijne keukenmeid, geloof ik.”

“Ik dacht dat hij trotsch was,” zeide ik.

“Mijn goede Handel, dat was hij ook. Hij trouwde zijne tweede vrouw in het geheim, omdat hij trotsch was, en in verloop van tijd stierf zij. Toen zij dood was, denk ik dat hij zijne dochter pas zeide wat hij gedaan had, en toen kwam de zoon als lid van het gezin in het huis wonen, dat je kent. Toen deze zoon een jongmensch werd, werd hij een lichtmis, een doorbrenger, losbandig, weerspanning — door en door slecht. Eindelijk ontferfde zijn vader hem; maar toen hij stervende was, bedacht hij zich en liet hem in goeden doen achter, schoon lang zoo rijk niet als jufvrouw Havisham. — Neem nog een glas wijn, en veroorloof mij aan te merken, dat de maatschappij niet van iemand vergt zoo uiterst nauwgezet te zijn in het leegdrinken van zijn glas, dat hij het geheel 't onderste boven behoeft te keeren met den rand op zijn neus.”

Ik had dit, uit overmaat van aandacht voor het verhaal, werkelijk gedaan. Ik bedankte hem en verzocht verschooning. Hij antwoordde: “Volstrekt niet noodig,” en vervolgde:

“Jufvrouw Havisham was nu eene erfdochter, en je kunt wel denken, dat zij voor eene groote partij gehouden werd. Haar halfbroeder had nu weder geld genoeg, maar met zijne oude schulden en nieuwe verkwistingen smolt het spoedig weg. Er was grooter oneenigheid tusschen hem en haar, dan er tusschen hem en zijn vader geweest was, en men vermoedt dat hij een doodelijken wrok tegen haar koesterde, als had zij de gramschap van haar vader aangestookt. Nu kom ik tot het ergste gedeelte van mijn verhaal — alleen maar afbrekende, mijn waarde Handel, om aan te merken dat men een servet niet in een waterglas kan krijgen!”

Waarom ik beproefde het mijne in mijn waterglas te stoppen, kan ik niet zeggen. Ik weet alleen dat ik met eene volharding, eener betere zaak waardig, de krachtigste pogingen aanwendde om het binnen dien omtrek samen te persen. Ik bedankte hem wederom en verzocht verschooning, en wederom zeide hij op den vroolijksten toon: “Volstrekt niet noodig,” en hervatte:

“Toen kwam er zeker iemand op het tooneel — zeg bij een wedren, of op een bal, of waar je anders maar wilt — die jufvrouw Havisham zijn hof maakte. Ik heb hem nooit gezien, want het is vijf en twintig jaar geleden gebeurd (eer dat jij en ik er waren, Handel), maar ik heb mijn vader wel hooren zeggen,

dat hij een knap man, juist iemand voor zulk een doel was. Maar dat men hem, zonder onkunde of vooroordeel nooit voor een gentleman kon houden, verzekert mijn vader ten sterkste; want het is eene grondstelling van hem, dat niemand, die geen echt gentleman in zijn hart was, ooit, zoo lang de wereld staat, een gentleman in manieren is geweest. Hij zegt, dat geen vernis het grein van het hout kan verbergen, en hoe dikker men het vernis er op legt, het grein des te duidelijker zal voor den dag komen. Wel! Deze man volgde jufvrouw Havisham overal en betuigde vurig op haar verliefd te zijn. Ik geloof dat zij tot dien tijd toe nog niet veel gevoel had getoond; maar al wat zij bezat, kwam toen zeker te voorschijn, en zij beminde hem hartstochtelijk. Er is geen twijfel aan of zij maakte van hem een afgod. Hij maakte zulk een stelselmatig gebruik van hare genegenheid, dat hij groote sommen gelds van haar bekwam, en hij bewoog haar, haar broeder voor een ontzaglijken prijs het aandeel in de brouwerij af te koopen, dat zijn vader zwak genoeg was geweest hem na te laten, onder voorwendsel dat hij, als hij haar man was, het geheel zou kunnen regelen en besturen. Uw voogd was toen nog geen raadsman van jufvrouw Havisham; zij was te trotsch en te verliefd om zich door iemand te laten raden. Hare betrekkingen waren arm en inhalig, met uitzondering van mijn vader; deze was arm genoeg, maar niet wangunstig of kruiperig. Hij, de eenige onafhankelijke onder hen allen, waar-schuwde haar, dat zij te veel voor dien man deed en zich al te onvoorwaardelijk in zijne macht plaatste. Zij nam de eerste gelegenheid waar om mijn vader, in zijne tegenwoordigheid, het huis te verbieden, en mijn vader heeft haar sedert niet weer gezien.”

Ik dacht aan haar gezegde: “Mattheüs zal mij eindelijk komen zien, als ik dood op die tafel ben gelegd;” en ik vroeg Herbert of haar vader zoo onverzoenlijk op haar verbitterd was.

“Dat is het niet,” zeide hij, “maar zij verweet hem in het bijzijn van haar aanstaande, dat hij te leur gesteld was in de hoop van haar tot zijn eigen voordeel te kunnen vleien; en als hij nu naar haar toe ging, zou dit de waarheid schijnen — zelfs in zijne oogen, en ook in hare oogen. Om weder op dien man te komen en met hem gedaan te maken: De trouwdag was bepaald, de bruiloftskleederen waren gekocht, de huwelijksreis was vastgesteld, de bruiloftsgasten waren genoodigd. De dag kwam, maar niet de bruidegom. Hij schreef haar een brief —

“Dien zij ontving toen zij voor de trouwplechtigheid gekleed was?” viel ik er op in. “Tien minuten over half negen?”

“Op het uur en de minuut,” zeide Herbert knikkende, “waarop zij naderhand al de klokken liet stilstaan. Wat er verder in stond, behalve

om het huwelijk op de ongevoeligste manier af te breken, kan ik je niet zeggen, omdat ik het niet weet. Toen zij van eene zware ziekte, die zij kreeg, hersteld was, liet zij de geheele plaats zoo verwoesten als je gezien hebt, en sedert heeft zij zelve nooit het daglicht weer gezien."

"Is dat de geheele geschiedenis?" vroeg ik, na er eene poos over gedacht te hebben.

"Al wat ik er van weet; en zelfs weet ik er maar zooveel van, door de verschillende omstandigheden zelve aan elkander te knoopen; want mijn vader vermijdt altijd er van te spreken, en zelfs toen jufvrouw Havisham mij daar liet komen, vertelde hij er mij maar zooveel van als ik volstrekt weten moest. Maar ik heb toch één ding vergeten. Men heeft gemeend dat de man, aan wien zij haar misplaatst vertrouwen schonk, steeds in overeenstemming met haar halfbroeder had gehandeld, dat het eene samenspanning van die twee was, en zij de winst samen deelden!"

"Het verwondert mij, dat hij haar niet trouwde om het geheele vermogen te krijgen," zeide ik.

"Misschien was hij al getrouwd, en zal het een gedeelte van haar broeders plan geweest zijn haar die wreede teleurstelling te berokkenen," zeide Herbert. "Maar let wel! Dat weet ik niet."

"En hoe is het met die twee kerels afgelopen?" vroeg ik, na nogmaals over de zaak nagedacht te hebben.

"Zij verzonken in nog diepere schande en vernedering — als er diepere wezen kan — en stortten zich geheel in hun verderf."

"Zijn zij nog in leven?"

"Dat weet ik niet."

"Je hebt zoo even gezegd, dat Estella geene familie van jufvrouw Havisham, maar een aangenomen kind was. Wanneer is dat aannemen gebeurd?"

Herbert haalde zijne schouders op. "Er is altijd eene Estella geweest, zoolang ik van eene jufvrouw Havisham heb gehoord. Meer weet ik niet. En nu, Handel," zeide hij, de geschiedenis als het ware van zich afwerpende, "is er eene volkomene openhartigheid tusschen ons. Alles wat ik van jufvrouw Havisham weet, weet jij ook."

"En al wat ik weet, weet jij," antwoordde ik.

"Dat geloof ik gaarne. Dus kan er geene mededinging of verlegenheid tusschen u en mij bestaan. En wat de voorwaarde betreft waarop je je vooruitzichten gekregen hebt — namelijk dat je niet moogt vragen of beredeneeren aan wien je die te danken hebt — je kunt er zeker van zijn dat daarop noch door mij, noch door iemand van de mijnen, ooit inbreuk gemaakt of zelfs maar op gezinspeeld zal worden."

Hij zeide dit met zooveel kieschheid, dat ik gevoelde, dat de zaak, al zou ik jaren lang

onder zijn vaders dak doorbrengen, voor altijd was afgedaan. En toch zeide hij het met zooveel beteekenis, dat ik gevoelde, dat hij evengoed als ik begreep dat jufvrouw Havisham mijne weldoenster was.

Het was mij vroeger niet ingevallen, dat hij dit onderwerp juist op het tapijt had gebracht om het voor ons uit den weg te ruimen; maar nu hij er van gesproken had, waren wij zooveel luchtiger en beter op ons gemak, dat ik het thans heel goed begreep. Wij waren zeer vroolijk en gezellig, en ik vroeg hem in den loop van het gesprek, wat hij was. Hij antwoordde: "Een kapitalist — een assuradeur van schepen." Ik geloof dat hij mij in de kamer zag rondkijken naar eenig teeken van dit beroep, want hij voegde er bij: "In de City."

Ik had groote denkbeelden van den rijkdom en het aanzien van assuradeurs van schepen in de City, en begon er met ontzetting aan te denken, dat ik een jong assuradeur op zijn rug gesmeten, zijn ondernemend oog blauw gestompt, en een gat in zijn verantwoordelijk hoofd geslagen had. Maar tot mijne verlichting kwam weder dat zonderlinge denkbeeld bij mij op, dat Herbert Pocket nooit zeer voorspoedig of rijk zou worden.

"Ik zal niet tevreden zijn," hervatte hij, "met mijn kapitaal alleen te gebruiken om schepen te assureeren. Ik zal ook eenige aandelen in goede maatschappijen van levensverzekering koopen en maken dat ik in de directie kom. Ik zal ook wat aan mijnontginningen doen. Dit zal mij toch niet verhinderen om eenige duizenden tonnen voor eigene rekening te vervrachten. Ik denk," zeide hij, vervolgens in zijn stoel achteroverleunende, "dat ik mij in den Oostindischen handel zal steken, met zijden stoffen, shawls, drogerijen, verfwaren, specerijen en kostbare houtsoorten. Dat is een belangrijke handel."

"En de winsten zijn groot," zeide ik.

"Ontzaglijk!" zeide hij.

Ik wankelde weder, en begon te denken dat hier nog grootere verwachtingen waren dan de mijne.

"Ik denk," ging hij voort, zijne duimen in zijne vestzakjes stekende, "dat ik ook wel wat aan den Westindischen handel zal doen, in suiker, tabak en rum. Ook met Ceylon, in olifantstanden."

"Je zult zoo een goed aantal schepen noodig hebben," zeide ik,

"Eene geheele vloot," zeide hij.

Geheel overweldigd door de grootschheid dezer uitzichten, vroeg ik hem waarheen de schepen, die hij tegenwoordig assureerde, meestal voeren.

"Ik ben nog niet met assureeren begonnen," antwoordde hij. "Ik zie nog maar rond."

Hoe dan ook, dit bedrijf kwam mij voor meer in overeenstemming met Barnard's Inn te

zijn, en op een toon van overtuiging zeide ik: "Zoo!"

"Ja. Ik ben op een kantoor en zie rond."

"Is een kantoor voordeelig?" vroeg ik.

"Voor — meen je voor een jongmensch die er geplaatst is?" was zijne wedervraag.

"Ja; voor u."

"N — neen, voor mij juist niet." Hij zeide dit met een gezicht alsof hij zorgvuldig berekende hoe de zaak uitkwam. "Niet rechtstreeks voordeelig. Dat is, het betaalt mij niets en ik heb — mij zelven te onderhouden."

Dit had zeker geen voordeelig voorkomen, en ik schudde mijn hoofd, als wilde ik te kennen geven dat het moeielijk zou zijn uit zulk eene bron van inkomsten een groot kapitaal over te garen.

"Maar waar het op aankomt," zeide Herbert Pocket, "is dat men rondziet. Dat is het voornameste. Men is op een kantoor, weet je, en daar ziet men rond."

Ik vond het zonderling dat men, gelijk hij ingewikkeld scheen aan te duiden, niet zou kunnen rondzien zonder op een kantoor te zijn; maar dit gaf ik stilzwijgend aan zijne meerdere ervaring toe.

"Dan komt de tijd," zeide Herbert, "dat men eene gelegenheid vindt. En dan neemt men die waar, en maakt zijn kapitaal, en dan is men er. Als men eens zijn kapitaal heeft gemaakt, heeft men niet anders te doen dan het te gebruiken."

Dit geleek zeer veel naar de manier waarop hij die ontmoeting in den tuin had aangelegd. Ook kwam de wijze, waarop hij zijne armoede droeg, volkomen overeen met de wijze waarop hij die nederlaag had gedragen. Het kwam mij voor, dat hij thans de stooten en slagen der Fortuin met hetzelfde gezicht aannam als waarmee hij toen de mijne had aangenomen. Het was blijkbaar, dat hij niets anders dan de eenvoudigste levensbehoeften om zich heen had, want alles, waarop ik mijne aandacht vestigde, bleek om mijnentwil uit het koffiehuis of van elders gezonden te zijn.

Evenwel, terwijl hij in zijne eigene meening reeds zijn fortuin gemaakt had, liet hij zich zoo weinig daarop voorstaan, dat ik hem waarlijk dankbaar was dat hij zich niet daarop verhoovaardigde. Dit was nog een innemend toevoegsel bij zijne natuurlijke en innemende manieren, en wij konden uitmuntend met elkander te recht. Des avonds gingen wij eene wandeling door de straten doen en kwamen voor half geld in het theater; en den volgende dag gingen wij in de Westminster-Abdij ter kerk en wandelden des namiddags in de Parken; en ik wilde wel weten wie al de paarden besloeg, die ik daar zag, en wenschte dat Jo het deed.

Naar eene matige berekening was het op dien zondag verscheidene maanden sedert ik Jo en

Biddy verlaten had. De ruimte tusschen mij en hen zette zich eveneens uit, en het was alsof onze polders onberekenbaar ver lagen. Dat ik op den laatstvorigen zondag met mijne oude zondagskleeren in onze oude kerk kon geweest zijn, scheen eene combinatie van geographische, maatschappelijke en tijdrekenkundige onmogelijkheden te zijn. Evenwel vond ik in de straten van Londen, zoo vol menschen en des avonds zoo schitterend verlicht, aandoenlijke verwijten, dat ik die oude keuken thuis zoo ver had weggesmeten; en in het holle van den nacht vielen de voetstappen van een onbehendig bedrieger, die in Barnard's Inn rond dwaalde, onder voorwendsel van die plek te bewaren, mij zwaar op het hart.

Op maandagochtend kwartier voor negenen ging Herbert naar het kantoor, om te laten zien dat hij er was — en ook om rond te zien, naar ik meen — en ik vergezelde hem. Hij zou over een paar uren buiten komen om mij naar Hammersmith te brengen, en ik zou in de nabijheid op hem wachten. Het kwam mij voor dat de eieren, waaruit jonge assuradeurs moesten kruipen, evenals die van struisvogels, in stof en hitte werden uitgebroed, te oordeelen naar de plaatsen waarheen die beginnende reuzen zich des maandagmorgens begaven. Ook was het kantoor van Herbert in mijne schatting geen zeer goed observatorium, want het was eene donkere en stoffige bovenachterkamer, met een uitzicht meer in eene andere bovenachterkamer dan naar buiten.

Ik wachtte tot tegen den middag en ging toen naar de beurs, en zag daar pluizerige mannen onder de biljetten van schepen zitten, die ik voor groote kooplieden hield, schoon ik niet kon begrijpen waarom ze allen zoo neerslachtig moesten zijn. Toen Herbert kwam, gingen wij eene beefsteak eten in een vermaard huis, waarvoor ik toen veel eerbied had, maar dat ik nu geloof dat het domste bijgeloof in Europa moet zijn geweest, en waar ik zelfs toen niet kon nalaten op te merken, dat er veel meer jus op de tafellakens, de messen en de kleeven der knechts was, dan op de beefsteak. Toen wij deze versnapering gebruikt hadden, waarvan de prijs zeer matig was (de smerigheid, waarvoor niets betaald werd, in aanmerking nemende), gingen wij terug naar Barnard's Inn, om mijn valies te halen, en namen een rijtuig naar Hammersmith. Wij kwamen daar tegen twee of drie uur in den namiddag en hadden toen nog een eindje te wandelen naar het huis van mijnheer Pocket. Het hek openende, kwamen wij terstond in een tuintje aan de rivier, waar de kinderen van mijnheer Pocket aan het spelen waren, en indien ik mij niet bedrieg in eene zaak, waarbij mijne belangen of vooroordeelen gewis niet betrokken zijn, zag ik dat de kinderen van mijnheer en

mevrouw Pocket niet opgroeiden of groot gebracht werden, maar zich groot tuimelden.

Mevrouw Pocket zat op een tuinstoel onder een boom te lezen, met hare beenen op een anderen tuinstoel, en twee kindermeisjes keken, terwijl de kinderen speelden, in het rond. "Mama," zeide Herbert, "dat is de jonge heer Pip," waarop mevrouw Pocket mij met een voorkomen van vriendelijke deftigheid welkom heette.

"Jonge heer Alick en jonge jufvrouw Jeane," riep een van de kindermeisjes tot twee van de kinderen, "als je zoo tegen die heg opspringt, zal je er overheen in het water vallen en verdrinken, en wat zal je pa dan zeggen?"

Te gelijker tijd raapte dit meisje mevrouw Pocket's zakdoek op en zeide: "Als dat nu niet de zesde maal is, dat je hem hebt laten vallen, mevrouw!" Waarop mevrouw Pocket lachte en zeide: "Dank je, Flopson," en zich nu maar op één stoel zettende, haar boek weder opnam. Haar gezicht nam dadelijk zulk eene aandachtige uitdrukking aan, alsof zij al eene week lang gelezen had; maar zij kon nauwelijks zes regels gelezen hebben, of zij vestigde hare oogen op mij en zeide: "Ik hoop dat uwe mama welvaart?" Deze onverwachte vraag bracht mij in zulk eene verlegenheid, dat ik op de allerongerijmdste manier begon te zeggen, dat ik, als er zoo iemand geweest was, niet twijfelde of zij zou heel wel zijn geweest, en hare complimenten gezonden hebben, toen de kindermeid mij te hulp kwam.

"Wel!" riep zij, den zakdoek oprappende, "als dat nu niet de zevende maal is. Wat voer je toch uit van middag, mevrouw!" Mevrouw Pocket ontving haar eigendom, eerst met een blik van onuitsprekelijke verwondering, alsof zij het nooit te voren gezien had, en toen met een lachje van herkenning, en zeide: "Dank je, Flopson," en ging voort met lezen.

Ik bevond, nu ik tijd had om ze te tellen, dat er niet minder dan zes kleine Pockets aanwezig waren, tot verschillende trappen groot getuimd. Nauwelijks had ik het getal gevonden, of men hoorde een zevende, als 't ware boven in de lucht, jammerlijk schreeuwen.

"Als dat het kleintje niet is!" zeide Flopson, alsof dat haar zeer verrassend voorkwam. "Gauw naar boven, Millers!"

Millers, de andere kindermeid, ging het huis in, en langzamerhand werd de noodkreet van het kind gesmoord, alsof het een jeugdige buikspreker was, met iets in zijn mond. Mevrouw Pocket bleef al dien tijd aan het lezen, en ik was nieuwsgierig wat voor boek het zijn kon.

Wij wachtten, dacht ik, dat mijnheer Pocket buiten bij ons zou komen; althans wij bleven wachten, en zoo had ik gelegenheid om het opmerkelijke verschijnsel waar te nemen, dat wanneer een der kinderen al spelende wat dicht

bij mevrouw Pocket kwam, het altijd struikelde en viel, zeer tot hare oogenblikkelijke verwondering, maar tot meer duurzame leedbetooning van het kind. Ik wist deze verrassende omstandigheid niet te verklaren en kon niet nalaten er over na te denken, totdat Millers met het kind beneden kwam, hetwelk zij aan Flopson overgaf, die het weder aan mevrouw Pocket wilde geven, maar toen ook struikelde en met kind en al over mevrouw zou heengetuimd zijn, als Herbert en ik haar niet hadden opgevangen.

"Lieve hemel, Flopson," zeide mevrouw Pocket, voor een oogenblik van haar boek opkijkende, "iedereen valt!"

"Ja, wel lieve hemel, mevrouw!" antwoordde Flopson met een zeer rood gezicht. "Wat heb je daar ook?"

"Wat ik hier heb, Flopson!" zeide mevrouw Pocket.

"Wel, als het je voetbankje niet is!" riep Flopson uit. "En als je dat zoo onder je rokken houdt, wie moet dan niet vallen? Hier! Neem het kleintje, mevrouw, en geef mij je boek."

Mevrouw Pocket volgde dezen raad en liet het kind een poosje zeer onhandig op haar schoot dansen, terwijl de andere kinderen er mede speelden. Dit had nog maar zeer kort geduurd, toen mevrouw Pocket bevel gaf, dat zij allen in huis moesten gebracht worden om een slaapje te doen. Aldus deed ik bij die eerste gelegenheid de tweede ontdekking, dat de opvoeding der kleine Pockets bestond in beurtings te vallen en te gaan liggen.

Onder deze omstandigheden was ik, toen Flopson en Millers de kinderen als een troepje schapen in huis hadden gejaagd, en mijnheer Pocket buiten kwam om kennis met mij te maken, niet zeer verwonderd dat mijnheer Pocket een heer was met eene zeer verbijsterde uitdrukking op zijn gezicht, en met zijne haren zeer verward op zijn hoofd, alsof hij niet wel kans zag om iets te recht te brengen.

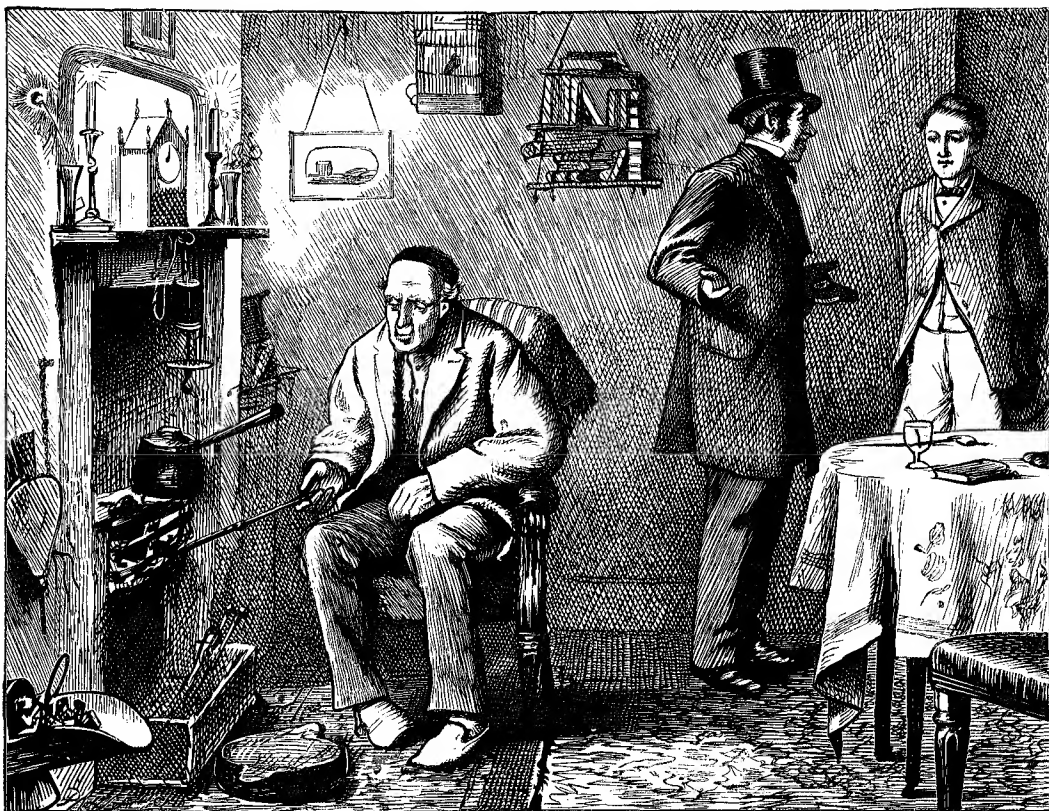
XXIII.

Mijnheer Pocket zeide dat hij verheugd was mij te zien, en hoopte dat het mij niet speet hem te zien. "Want ik ben waarlijk geen onrustbarend personage," voegde hij er bij, met den glimlach van zijn zoon. Hij had, in weerwil van zijn verbijsterd uitzicht en zijne grijze haren, nog een jeugdig voorkomen, en zijne manieren schenen heel natuurlijk te zijn. Ik gebruik het woord natuurlijk in den zin van ongemaaft; er was iets comisch in zijne verstrooidheid, dat zelfs rechtstreeks belachelijk zou zijn geweest, als hij zelf niet begrepen had

dat het dit bijna was. Toen hij een weinig met mij gepraat had, zeide hij, zich naar mevrouw Pocket keerende, met eene eenigszins bekommerde samentrekking van zijne wenkbrauwen, die zwart en fraai gebogen waren: "Belinda, ik hoop dat je mijnheer Pip hebt verwelkomd?" Zij keek van haar boek op en zeide: "Ja!" Daarna zag zij mij met een verstrooiden glimlach aan, en vroeg mij of ik van oranjebloesewater hield. Daar deze vraag in geene de minste betrekking stond met iets dat voorafging of volgde, begrijp ik, dat die slechts, gelijk hare

van Canterbury of iemand anders — en zich zelve wegens deze geheel hersenschimmige omstandigheid onder den adel had gerangschikt. Ik geloof dat hij zelf ridder was gemaakt, dewijl hij eens met de punt van de pen op de Engelsche spraakkunst had storm geloopt in een dolzinnig op perkament geschreven adres, bij gelegenheid van het leggen van den eersten steen van een of ander gebouw, en het overhandigen van den troffel of de kalk aan een koninklijk personage. Hoe dit zij, hij had mevrouw Pocket van de wieg af laten opvoeden

WIJ VONDEN DEN OUDEN MAN BEZIG, MET OOGEN VOL VERWACHTING DEN POOK IN HET VUUR TE HOUDEN. (blz. 99.)

vroegere gezegden, gedaan werd om hare vriendelijkheid en spraakzaamheid te toonen.

Ik ontdekte binnen, weinige uren, en mag hier wel terstond vermelden, dat mevrouw Pocket de eenige dochter was van zeker overleden ridder, die voor zich zelve de overtuiging had uitgevonden, dat zijn overleden vader tot baronet zou zijn verheven, ware dit niet belet door de personeele tegenwerking van zeker iemand — het is mij ontschoten, als ik het ooit geweten heb — van den koning, den eersten minister, den lord-kanselier, den aartsbisschop

als iemand, die door de natuur bestemd was om een titel te behuvelijken, en voor het verkrijgen van alle burgerlijk huiselijke kundigheden moest behoed worden. Zoo gelukkig was de jonge dame door dezen verstandigen vader bewaakt, dat zij, volwassen zijnde, zeer schoon en vol talenten, maar volkomen hopeloos en nutteloos was. Met een zoo gelukkig gevormd karakter, had zij in den eersten bloei harer jeugd mijnheer Pocket ontmoet, die insgelijks in den eersten bloei zijner jeugd nog niet bevestigd had of hij den Wolzak wilde beklimmen

of zich met den Mijter dekken. Daar het slechts eene zaak van tijd was het een of het ander te doen, hadden hij en mevrouw Pocket zich dien tijd, toen deze wat lang begon te vallen, gekort en waren zij buiten weten van den verstandigen vader met elkander getrouwd. Daar deze vader niets te geven of te onthouden had dan zijn zegen, had hij na een korten zelfstrijd hun dat uitzet voor zijne dochter geschonken en mijnheer Pocket onderricht, dat zijne dochter "een schat voor een vorst" was. Mijnheer Pocket had sedert gepoogd dien schat in de beschaafde wereld op renten te zetten, maar tot nog toe had hij slechts een zeer geringen interest opgebracht. Evenwel was mevrouw Pocket in het algemeen het voorwerp van een zonderling soort van eerbiedig medelijden, omdat zij geen titel had behuvelijkt, terwijl mijnheer Pocket het voorwerp van een zonderling soort van vergevensgezind verwijt was, omdat hij nooit een titel bekomen had.

Mijnheer Pocket bracht mij in huis en liet mij mijne kamer zien, die er zeer vroolijk uitzag en zoodanig gemeubileerd was, dat ik ze zeer geschikt tot zitkamer kon gebruiken. Toen klopte hij aan de deur van twee andere dergelijke kamers en introduceerde mij bij hare bewoners, Drummle en Startop geheeten. Drummle, een jongmensch met een oud gezicht en log van bouw, zat te fluiten. Startop, jonger van jaren en voorkomen, zat te lezen en hield zijn hoofd vast, alsof hij het in gevaar achtte door eene te zware lading van kennis te barsten.

Zoowel mijnheer als mevrouw Pocket hadden zulk een opmerkelijk voorkomen van onder de macht van iemand anders te zijn, dat ik nieuwsgierig was wie toch eigenlijk in het bezit van het huis was en hen daarin liet wonen, tot ik bevond dat deze onbekende macht uit de dienstboden bestond. Dit was misschien eene gemakkelijke manier om moeite te sparen, maar het had den schijn van duur uit te komen; want de dienstboden gevoelden dat zij zich zelven verplicht waren keurig op hun eten en drinken te zijn en beneden veel gezelschap te zien. Zij vergunden mijnheer en mevrouw Pocket eene zeer goede tafel, maar het kwam mij toch altijd voor, dat de keuken verreweg het beste gedeelte van het huis zou zijn geweest om zich in den kost te besteden — altijd vooronderstellende, dat de kostganger tot zelfverdediging in staat was, want eer ik eene week daar geweest was, zond eene naburige dame, met welke de familie persoonlijk onbekend was, een briefje om te waarschuwen, dat zij Millers het kleintje klappen had zien geven. Dit was eene groote droefheid voor mevrouw Pocket, die op het ontvangen van dit briefje in tranen uitbarstte, en het zonderling vond, dat burens zich niet bij hunne eigene zaken houden.

Langzamerhand vernam ik, hoofdzakelijk van

Herbert, dat mijnheer Pocket te Harrow en te Cambridge had gestudeerd en zich daar zeer onderscheiden had; maar dat hij, toen hij het geluk had gehad van nog jong met mevrouw Pocket te trouwen, zijne vooruitzichten had benadeeld en het beroep van slijper had opgevat. Nadat hij een aantal botte klingen had geslepen — van welke het opmerkelijk was dat hunne vaders, als zij invloed hadden, hem altijd aan bevordering zouden helpen, maar dit altijd vergaten als de klingen den slijpsteen hadden verlaten — was hij dat armoedige werk moede geworden en naar Londen gekomen. Hier had hij, na trapswijze zijne meer verhevene uitzichten te hebben opgegeven, onderricht verschaft aan eenige jongelieden, die vroeger verwaarloosd waren of hunne studiën zelven verwaarloosd hadden, eenige anderen op examens afgericht, en zijne kundigheden aangewend om compilatiën te maken en drukproeven te corrigeeren; en op deze wijze, door een zeer matig eigen inkomen geholpen, onderhield hij nog het huishouden dat ik zag.

Mijnheer en mevrouw Pocket hadden eene parasitische buurvrouw, eene weduwe van zulk een uiterst sympathetisch gemoed, dat zij met iedereen overeenstemde, iedereen prees, en naar omstandigheden met iedereen lachte en schreide. De naam dezer dame was mevrouw Coiler, en ik had de eer van haar op den dag mijner installatie naar de eetzaal te leiden. Op de trap gaf zij mij te verstaan, dat het een zware slag voor die lieve mevrouw Pocket was, dat die lieve mijnheer Pocket in de noodzakelijkheid was om jonge heeren bij zich te nemen om te studeeren. Zij zeide mij echter, in eene overstroming van liefde en vertrouwen (ik had haar toen wat minder dan vijf minuten gekend), dat dit zich niet tot mij uitstreckte; als zij allen naar mij geleken, zou het geheel iets anders zijn.

"Maar die lieve mevrouw Pocket," zeide mevrouw Coiler, "heeft na hare vroege teleurstelling (niet dat die lieve mijnheer Pocket daarom te laken was) zooveel behoefte aan weelde en elegantie —"

"Ja, mevrouw," zeide ik, om haar te stuiten, want ik was bang dat zij zou gaan huilen.

"En zij is zoo aristocratisch van gezindheid —"

"Ja, mevrouw," zeide ik weder, met hetzelfde doel als te voren.

"Dat het wel hard is," zeide mevrouw Coiler, "dat die lieve mijnheer Pocket's tijd en attentie zoo aan die lieve mevrouw Pocket worden onttrokken."

Ik kon niet nalaten te denken, dat het nog harder zou zijn als de lieve mevrouw Pocket haar slagers tijd en attentie niet meer kon hebben; maar ik zeide niets en had genoeg te doen om in dit gezelschap over mijne manieren te waken.

Door hetgeen tusschen mevrouw Pocket en

Drummle omging, terwijl ik op mijn mes, vork, lepel, glas en andere gevaarlijke instrumenten lette, merkte ik op, dat Drummle, wiens doopnaam Bentley was, werkelijk naaste erfgenaam op één na van een baronetschap was. Het bleek verder, dat het boek, waarin ik mevrouw Pocket in den tuin had zien lezen, over niets dan titels handelde, en dat zij den juisten datum wist, waarop haar grootvader in dat boek zou zijn gekomen, als hij daarin gekomen ware. Drummle zeide niet veel, maar op zijne laconische manier (ik vond hem eene norsche soort van jongen) sprak hij als iemand van de élite en erkende hij mevrouw Pocket als eene vrouw en zuster. Niemand dan zij zelve en mevrouw Coiler toonde eenige belangstelling in dit gedeelte van het gesprek, en het kwam mij voor, dat het Herbert onaangenaam was; maar het scheen nog een langen tijd te zullen duren, toen de page de tijding van eene huiselijke ramp kwam brengen. Het bericht hield in, dat de keukenmeid niet wist waar het ossevelesch gebleven was. Tot mijne onbeschrijfelijke verbazing zag ik mijnheer Pocket nu voor de eerste maal zijn gemoed verlichten door een bedrijf, dat mij zeer buitengewoon voorkwam, maar dat op niemand anders eenigen indruk maakte, en waarmede ik spoedig even gemeenzaam werd als de anderen. Hij legde voorsnijmes en vork neer — daar hij op het oogenblik juist bezig was met snijden — bracht zijne beide handen naar zijne overeindstaande haren, en scheen eene buitengewone poging te doen om zich zelve daarbij op te lichten. Toen hij dit gedaan, en zich zelve geheel niet opgelicht had, ging hij stille-tjes voort met hetgeen hij deed.

Mevrouw Coiler veranderde toen van onderwerp en begon mij te vleien. Dit beviel mij eenige oogenblikken, maar hare vleierij was zoo grof, dat het vermaak spoedig voorbij was. Zij had zekere slangachtige manier om dicht bij mij te schuiven, terwijl zij veinsde het levendigste belang te stellen in de vrienden en plaatsen, die ik verlaten had; en als zij zich somtijds naar Startup wendde (die weinig tegen haar sprak) of naar Drummle (die nog minder zeide), benijdde ik hen eenigszins dat zij aan den anderen kant van de tafel zaten.

Na den maaltijd werden de kinderen binnengebracht en maakte mevrouw Coiler bewonderende aanmerkingen over hunne neuzen, oogen en beenen — eene wel gekozene manier om hun geest te ontwikkelen. Er waren vier meisjes en twee jongens, behalve het kleintje, dat een van beiden kon zijn, en de naaste opvolger van dit kleintje, dat nog geen van beiden was. Zij werden door Flopson en Millers binnengebracht, omtrent alsof die twee onder-officiëren ergens op werving van kinderen waren uitgeweest en deze hadden geprest; terwijl mevrouw Pocket deze mislukte jonge edellie-

den aanzag, alsof zij wel dacht dat zij het genoeg had gehad, hen meer onder hare oogen te hebben, maar niet recht wist wat van hen te maken.

“Hier! Geef me je vork, mevrouw, en neem het kleintje,” zeide Flopson. “Neem het niet zóó, of je zult zijn hoofdje onder de tafel stoppen.”

Aldus geraden, nam mevrouw Pocket het andersom en liet het hoofdje op de tafel vallen, hetgeen alle aanwezigen door een vervaarlijken bons werd aangekondigd.

“Heere, Heere! Geef maar weerom, mevrouw!” zeide Flopson. “En jonge jufvrouw Jeane, kom en dans wat voor het kleintje.”

Een van de meisjes, een nietig ding, dat echter reeds op zich scheen genomen te hebben op de andere te passen, stond van hare plaats dicht bij mij op en danste voorwaarts en achterwaarts voor het kind, tot het ophield met schreien en begon te lachen. Toen lachten al de kinderen, en mijnheer Pocket (die ondertusschen tweemaal beproefd had zich bij de haren op te lichten) lachte mee, en wij allen lachten en waren vroolijk.

Daarna kreeg Flopson het kind, door het als eene ledepop samen te vouwen, veilig op mevrouw Pocket's schoot en gaf het een notenkraker om mee te spelen, te gelijk mevrouw Pocket vermanende om op te letten dat het de punten van dit instrument niet in de oogen kreeg, en jonge jufvrouw Jeane scherpelijk belastende om daarvoor te zorgen. Daarna verlieten de twee kindermeiden de kamer, en hadden op de trap eene levendige schermutseling met een verloopende page, die aan tafel had gediend en blijkbaar de helft van zijne knopen aan de speeltafel had verloren.

Ik maakte mij zeer ongerust, terwijl mevrouw Pocket, onder het eten van een aan schijfjes gesneden sinaasappel in wijn met suiker gedoopt, met Drummle een gesprek over twee baronetschappen voerde, en het kind op haar schoot geheel vergat, dat ondertusschen de ontzettendste dingen met den notenkraker uitvoerde.

Eindelijk kwam de kleine Jeane, ziende dat de jeugdige hersenen van het kleintje groot gevaar liepen, zachtjes van hare plaats en ontlokte hem met vleiende kunstjes zijn doodelijk wapen. Daar mevrouw Pocket, die bijna te gelijk haar sinaasappel ophad, dit bemerkte en het niet goedkeurde, zeide zij tot Jeane:

“Ondeugend kind, hoe durf je? Ga dadelijk weer zitten.”

“Lieve mama,” fluisterde het meisje, “het kleintje zou zijne oogen hebben uitgestoken.”

“Hoe durf je me zoo iets zeggen?” hervatte mevrouw Pocket. “Ga oogenblikkelijk weer op uw stoel zitten.”

Mevrouw Pocket's knorrigheid was zoo verpletterend, dat ik waarlijk verlegen werd, alsof

ik zelf iets gedaan had om hare verontwaardiging op te wekken.

"Belinda," merkte mijnheer Pocket van het andere eind der tafel aan, "hoe kunt ge zoo onredelijk zijn? Jeane wilde door hare tusschenkomst het kind voor een ongeluk bewaren."

"Ik wil geene tusschenkomst van iemand veroorloven," antwoordde mevrouw Pocket. "Het verwondert mij, Mattheüs, dat ge mij aan zulk een affront blootstelt."

"Goede God!" riep mijnheer Pocket met eene uitbarsting van wanhoop uit. "Moeten kinderen dan in het graf genotenkrakerd worden, en mag niemand ze redden?"

"Ik wil geene tusschenkomst van Jeane," zeide mevrouw Pocket, met een majestueuzen blik naar de onschuldige misdadige. "Ik hoop de positie van mijn ongelukkigen grootvader te kennen. Jeane, waarlijk!"

Mijnheer Pocket bracht zijne handen weer naar zijn haar, en lichtte zich ditmaal werkelijk eenige duimen van zijn stoel op. "Hoor eens aan!" riep hij als radeloos de elementen toe. "Om de positiën van ongelukkige grootvaders moeten kinderen dood-genotenkrakerd worden!" Daarna liet hij zich nederzakken en zweeg stil.

Terwijl dit plaats had, keken wij allen verlegen naar het tafellaken. Er volgde eene pauze, waaronder het kleintje al kraaiende eene reeks van sprongen deed om naar de kleine Jeane te komen, die mij voorkwam het eenige lid der familie te zijn (zonder om de dienstboden te denken), waaraan het bepaald kennis had.

"Mijnheer Drummle," zeide mevrouw Pocket, "wilt u eens om Flopson schellen? Jeane, ondeugend kind, je zult dadelijk naar bed gaan. Kom, liefje, het kleintje gaat met maatje mee."

Het kind was onomkoopbaar en protesteerde met alle macht. Het smeet zich achterover, zoodat het een paar gebreide sokjes en mollige enkeltjes aan het gezelschap liet zien, in plaats van het ronde gezichtje, en werd in den hoogsten graad van rebellie weggedragen. Evenwel kreeg het toch zijn zin, want eenige minuten later zag ik het door het venster in de armen van kleine Jeane.

De andere vijf kinderen bleven aan de tafel achter, daar Flopson iets voor zich zelve te doen had en het niemands anders zaak was zich met hen op te houden. Aldus werd ik bekend met de wederzijdsche betrekking tusschen hen en mijnheer Pocket, welke zich op de volgende wijze ten toon spreidde. Mijnheer Pocket keek hen, met een gezicht nog meer verbijsterd dan anders, eene poos aan, alsof hij niet begrijpen kon hoe zij daar in huis kwamen, en waarom de natuur hen niet ergens elders had ingekwartierd. Toen stelde hij hun, op den stijven toon van een catechiseermeester, eenige vragen voor, zooals, waarom kleine John die scheur in zijn

kraagje had, die daarop antwoordde dat Flopson ze zou dichtnaaien als zij tijd had — en hoe kleine Fanny aan dien zwerenden vinger kwam, die zeide, dat Millers er een papje op zou leggen als zij het niet vergat. Daarop versmolt hij in vaderlijke teederheid, gaf ieder een schelling en zeide hun dat zij moesten gaan spelen: en toen zij heenliepen, wiep hij, met eene krachtige poging om zich bij de haren op te lichten, het hopeloze onderwerp van zich af.

Des avonds werd er op de rivier geroeid. Daar Drummle en Startop ieder eene boot hadden, besloot ik er ook eene te nemen en hen beiden de loef af te steken. Ik was tamelijk bedreven in alle oefeningen, waartoe men op het land gelegenheid heeft, maar daar ik wel begreep dat ik de elegante manieren van den Theems niet kende, plaatste ik mij onder de leiding van een man, die eens een roeiprijs had gewonnen en daar in zijn bootje lag, en met wien mijne nieuwe vrienden mij bekend maakten. Deze man van gezag maakte mij verlegen door te zeggen, dat ik een arm als een smid had. Als hij geweten had hoe dit compliment hem bijna een leerling deed verliezen, twijfel ik of hij het wel zou gemaakt hebben.

Toen wij des avonds thuis kwamen, was er een soupertje; en ik denk dat wij ons wel zouden vermaakt hebben, als er geen onaangenaam voorval in den weg gekomen was. Mijnheer Pocket was in eene goede luim, toen de werkmeid binnenkwam en zeide: "Als je blijft, mijnheer, ik zou je eens willen spreken."

"Uw meester spreken?" zeide mevrouw Pocket, die zich weder gekrenkt gevoelde. "Hoe kan je zoo iets denken? Ga heen en spreek met Flopson. Of spreek met mij — op een anderen tijd."

"Neem me niet kwalijk, mevrouw," antwoordde de werkmeid. "Ik zou wenschen dadelijk iemand te spreken, en dat wel mijnheer."

Daarop ging mijnheer Pocket de kamer uit, en wij hielden ons zoo goed als wij konden tot hij terugkwam.

"Dat is een mooi geval, Belinda," zeide mijnheer Pocket, met een gezicht, dat smart en wanhoop aanduidde, de kamer weder binnenkomende, "daar ligt de keukenmeid smoordronken in de keuken op den grond, met een grooten klomp boter ingepakt in de kast, klaargemaakt om voor smeer te verkoopen!"

Mevrouw Pocket toonde eene weemoedige andoening en zeide: "Dat is weer het bedrijf van die hatelijke Sophia!"

"Wat meen je, Belinda?" vroeg mijnheer Pocket.

"Sophia heeft het u gezegd," antwoordde mevrouw Pocket. "Heb ik niet met mijne eigene oogen gezien en met mijne eigene ooren gehoord, hoe zij daar zoo even in de kamer kwam en vroeg om u te spreken?"

“Maar heeft ze mij niet naar beneden gebracht, Belinda,” hervatte mijnheer Pocket, “en mij de meid laten zien en het pak ook?”

“En ge verdedigt haar nog, Mattheüs,” zeide mevrouw Pocket, “dat zij op die manier kwaad stookt!”

Mijnheer Pocket slaakte een kermenden zucht. “En ik, grootpapa's kleindochter, moet hier in huis niets wezen?” zeide mevrouw Pocket. “Buitendien, de keukenmeid is altijd heel fatsoenlijk en beleefd geweest, en zeide, toen zij haar dienst kwam presenteeren, op de natuurlijkste manier, dat zij gevoelde dat ik geboren was om eene hertogin te zijn.”

Achter mijnheer Pocket stond juist eene sofa, en hij liet zich daarop neervallen in de houding van den Stervenden Zwaardvechter. In die houding zeide hij met eene holle stem: “Goedennacht, mijnheer Pip,” en toen achtte ik het raadzaam hem te verlaten en naar bed te gaan.

XXIV.

Na twee of drie dagen, toen ik mij voorgoed in mijne kamer had gevestigd, eenige malen naar Londen heen en weder was geweest, en bij mijne winkeliers alles had besteld wat ik noodig had, hadden mijnheer Pocket en ik een lang gesprek. Hij wist meer van mijne aanstaande loopbaan dan ik zelf, want hij zeide mij van mijnheer Jaggers vernomen te hebben, dat ik niet voor een beroep was bestemd, en mijne opvoeding geene andere strekking moest hebben dan mij met andere jongelieden, die in gunstige omstandigheden waren, op gelijken voet te plaatsen. Natuurlijk berustte ik hierin.

Hij raadde mij, zekere plaatsen in Londen te bezoeken, om de kundigheden, die mij nog ontbraken, te verwerven, en hem de taak op te dragen om mijne studiën te regelen en mij daarin voort te helpen. Hij hoopte dat ik met goede hulp weinig zou ontmoeten om mij te ontmoedigen, en weldra in staat zou zijn om alle hulp behalve de zijne te missen. Door de manier, waarop hij dit en andere dergelijke dingen zeide, plaatste hij zich aanstonds op een vertrouwelijken voet met mij; en ik mag zeggen, dat hij in het vervullen van zijne verbintenissen jegens mij altijd zoo eerlijk en ijverig was, als hij mij ijverig maakte om te zijnen opzichte mijn woord te houden. Indien hij als meester zich onverschillig had getoond, twijfel ik niet of ik zou hem als leerling met gelijke munt betaald hebben; maar hij gaf mij zulk eene verontschuldiging niet, en wij lieten elkander van beide zijden recht wedervaren. Ook beschouwde ik hem, in zijne betrekking als mijn leermeester, nooit als iemand die iets be-

lachelijks over zich had — of als iets anders dan een ernstig, goed en braaf man.

Toen deze punten vastgesteld waren en ik in ernst begonnen was te werken, viel het mij in, dat mijn leven, als ik mijne slaapkamer in Barnard's Inn aanhield, eene aangename afwisseling zou hebben, terwijl mijne manieren door het gezelschap van Herbert zeker niet verslimmerd zouden worden. Mijnheer Pocket had geen bezwaar tegen die schikking, maar zeide dat mijn voogd daarover vooraf moest worden geraadpleegd. Ik gevoelde, dat zijne kieschheid in dit opzicht voortsproot uit de bedenking, dat dit plan Herbert eenige kosten zou uitwinnen, en ging dus naar Little Britain om mijn wensch aan mijnheer Jaggers mede te deelen.

“Als ik de meubelen kon koopen, die nu voor mij gehuurd zijn,” zeide ik, “en nog een paar kleinigheden daarbij, zou ik daar geheel thuis zijn.”

“Ga je gang maar!” zeide mijnheer Jaggers, met een korten lach. “Ik heb wel gezegd dat je vorderingen zoudt maken. Wel! Hoeveel heb je noodig?”

Ik zeide dat ik dit niet recht wist.

“Kom aan!” hervatte mijnheer Jaggers. “Hoeveel? Vijftig pond?”

“O! lang zooveel niet.”

“Vijf pond?” zeide mijnheer Jaggers.

Die afslag was zoo groot, dat ik bedremmeld zeide: “O! meer dan dat.”

“Meer dan dat, he?” hervatte mijnheer Jaggers, naar mij op de loer liggende, met zijne handen in de zakken, zijn hoofd op zijde en zijne oogen op den muur achter mij. “Hoeveel meer?”

“Het is zoo moeielijk eene som te bepalen,” zeide ik aarzelend.

“Kom aan!” zeide mijnheer Jaggers. “Laten wij zien er op te komen. Tweemaal vijf, zal dat gaan? Driemaal vijf, zal dat gaan? Viermaal vijf, zal dat gaan?”

Ik zeide dat dit ruim zou gaan.

“Viermaal vijf zal ruim gaan, zal het?” zeide mijnheer Jaggers, zijne wenkbrauwen samentrekkende. “Wat maak je dan wel van viermaal vijf?”

“Wat ik er van maak?”

“Ja! Hoeveel?”

“Ik denk dat u er twintig pond van maakt,” zeide ik met een glimlach.

“Het komt er niet op aan wat ik er van maak, mijn vriend,” merkte mijnheer Jaggers aan, met eene beweging van zijn hoofd, die schrandtheid en tegenspraak aanduidde. “Ik wil weten wat jij er van maakt.”

“Twintig pond, natuurlijk.”

“Wemmick!” zeide mijnheer Jaggers, de deur van het kantoor openende. “Neem een orderbriefje van mijnheer Pip, en betaal hem twintig pond.”

Deze eigenaardige manier van zaken te doen maakte ook een eigenaardigen indruk op mij, die niet van de aangenaamste soort was. Mijnheer Jagers lachte nooit; maar hij droeg groote, blinkende, krakende laarzen, en als hij, met zijn groot hoofd voorovergebogen en zijne wenkbrauwen samengetrokken, op een antwoord stond te wachten, liet hij somtijds deze laarzen kraken, alsof zij op eene droge en achterdochtige manier lachten. Daar hij nu uitging en ik Wemmick levendig en spraakzaam vond, zeide ik tot dezen, dat ik bijna niet wist wat ik van mijnheer Jagers' manieren moest maken.

"Zeg hem dat, en hij zal het voor een compliment houden," zeide Wemmick. "Hij wil ook niet dat je weten zouwt wat er van te maken. O!" (want ik keek verwonderd) "dat is niet personeel; het is maar professioneel."

Wemmick zat voor zijn lessenaar eene droge harde beschuit te eten, waarvan hij nu en dan een stuk in zijn breeden mond stak, alsof hij het in eene brievenbus wierp.

"Het komt mij altijd voor," zeide Wemmick, "alsof hij eene klem had opgezet en daarbij stond te wachten. Op eens — klik — en je bent gevangen!"

Zonder aan te merken dat zulke klemmen niet onder de aangenaamheden des levens behoorden, zeide ik, dat ik hem voor zeer knap hield.

"Diep," zeide Wemmick, "als Australië!" Hij wees met zijne pen naar den grond, om aan te wijzen, dat Australië als dus als eene spreekwijze werd gebruikt, dewijl het vlak aan den anderen kant van den aardbol lag. "Als er iets diepers was," vervolgde Wemmick, zijne pen op het papier brengende, "zou hij dat zijn."

Daarop gaf ik mijne meening te kennen, dat hij eene goede zaak had, en Wemmick zeide: "Heerlijk!" Toen vroeg ik of er vele klerken waren, waarop hij antwoordde:

"Wij doen niet veel aan klerken, omdat er maar één Jagers is en de menschen hem niet uit de tweede hand willen hebben. Wij zijn maar met ons vieren. Zou je ze willen zien? Je bent zo goed als een van ons."

Ik nam dit aanbod aan. Toen Wemmick al zijne beschuit op de post had besteld, en mij het geld had betaald, dat hij uit eene kast nam, waarvan hij den sleutel ergens achter zijn rug bewaarde en uit den kraag van zijne jas haalde, alsof het een ijzeren staartje was, gingen wij naar boven. Het huis was donker en uitgewoond, en de smerige schouders, die in mijnheer Jagers' kamer hun spoor hadden gelaten, schenen jaren lang de trap op en af te zijn geschoven. Op de bovenvoorkamer was een klerk, die er uitzag als een herbergier en een rattenvanger — met een groot, bleek, opgezwollen gezicht — aan het spreken met drie of vier lieden, die er zeer kaal uitzagen, en die hij met zoo weinig omslag behandelde, als iedereen scheen gedaan

te worden, die geld in mijnheer Jagers' koffers kwam brengen. "Brenge getuigenis bijeen voor de Bailey," zeide Wemmick toen wij weder buiten waren. In de kamer daarboven was een klerk met hangende haren, die aan een ongeschoren poedel deed denken, op dezelfde wijze bezig met een man met zwakke oogen, dien Wemmick mij voorstelde als een smelter, die zijn pot altijd aan den kook hield en alles smelten zou wat mij maar beliefsde. Hij zweette zoodanig alsof hij zijne kunst juist aan zich zelven beproefd had. In eene achterkamer zat een man met hooge schouders en een kiespijndoeck om zijn gezicht, terwijl zijn oud zwart pak met was scheen geboend te zijn, die gebukt zat over zijn werk om de aantekeningen van de twee andere heeren, ten gebruike voor mijnheer Jagers, in het net te schrijven.

Dit was het geheele kantoor. Toen wij weder beneden waren, bracht Wemmick mij in de kamer van mijn voogd en zeide: "Dit heb je al gezien."

"Eilieve," zeide ik, toen de twee leelijke borstbeelden met dien krampachtigen grijns mij weder in het oog vielen, "van wie zijn die portretten."

"Die?" zeide Wemmick, op een stoel stapende en het stof van die afschuwelijke koppen blazende, eer hij ze van de plank nam. "Dat zijn twee beroemde personen. Vermaarde cliënten van ons, waarmee we veel eer hebben behaald. Deze knaap (wel, je moet in den nacht naar beneden zijn gekomen en in den inktkoker hebben gekeken, om die vlak op je wenkbrauw te krijgen, oude schelm!) heeft zijn meester vermoord, en bedenkende dat hij niet was opgebracht om getuigenis te geven, heeft hij zijn spel niet kwaad gespeeld."

"Gelijkt het hem?" vroeg ik terugdeinzende, terwijl Wemmick de vlak op het voorhoofd met zijne mouw afwreef.

"Hem gelijken? Wel, hij is het zelf. Het afgietsel is in Newgate gemaakt, zoodra hij afgenomen was. Je hadt een bijzonderen zin in mij, niet waar, oude schalk?" zeide Wemmick, en verklaarde daarna deze vriendelijke aanspraak, door naar zijne speld met de dame met de grafombe en de urne daarop te wijzen, en te zeggen: "Dat liet hij opzettelijk voor mij maken."

"Is die dame iemand?" zeide ik.

"Neen," antwoordde Wemmick. "Maar eene aardigheid van hem. (Je hieldt wel van eene aardigheid, niet waar?) Neen; er was geen stukje van eene dame in de zaak, mijnheer Pip, behalve eene — en zij was niet van die fijne tengere soort, en je zoudt haar nooit naar eene urn hebben zien kijken — of er moest iets te drinken in zijn geweest." Toen Wemmick's aandacht aldus op de speld was gericht, zette hij het borstbeeld neer en poetste de speld met zijn zakdoek.

"Is die andere kerel aan hetzelfde einde ge-

komen?" vroeg ik. "Hij heeft hetzelfde gezicht."

"Je hebt gelijk," antwoordde Wemmick. "Dat is het echte gezicht. Haast alsof een van de neusgaten met een paardenhaar en een vischhaakje was opgetrokken. Ja, hij kwam tot hetzelfde einde; een heel natuurlijk einde hier, verzeke ik je. Hij maakte valsche testamenten, die snaak, als hij ook niet de vermeende testators in slaap hielp. Maar je was toch een fatsoenlijke spitsboef," (hier sprak hij het andere borstbeeld aan) "en je zei dat je Grieksch kondt schrijven. He! wat was je een leugenaar. Ik heb nooit zoo'n leugenaar ontmoet als jij was." Eer hij zijn overleden vriend weder op de plank zette, raakte Wemmick den grootsten van zijne rouwringen aan en zeide: "Voor mij laten koopen, nog den dag te voren."

Terwijl hij het andere borstbeeld wegzette en weder naar beneden kwam, rees de gedachte bij mij op, dat al zijne kleinoodiën eene dergelijke afkomst hadden. Daar hij geene terughouding in dit opzicht had getoond, nam ik de vrijheid om hem die vraag te doen, terwijl hij zijne handen stond af te stoffen.

"O ja," antwoordde hij, "dat zijn allemaal presentjes van dien aard. Het eene brengt het andere, zie je? Zoo gaat het daarmee. Ik neem ze altijd aan. Het zijn rariteiten. En het zijn dingen van waarde. Zij mogen niet veel waard zijn, maar zij zijn toch van waarde en portatief. Dat beduidt niets voor u met uwe schitterende vooruitzichten, maar voor mij zelve heb ik altijd den regel: "Neem alles aan wat waarde heeft en portatief is."

Toen ik zijne schrandere hilde had bewezen, vervolgde hij op een vriendschappelijken toon:

"Als je eens, wanneer je niets beters te doen hebt, er niet tegen hadt om te Walworth naar mij te komen kijken, zou ik je een bed kunnen aanbieden, en zou ik het voor eene eer houden. Ik heb niet veel om je te laten zien, maar de twee of drie rariteiten, die ik heb, zou je toch misschien graag willen zien; en ik houd veel van een lapje tuin en een zomerhuisje."

Ik zeide dat ik zeer gaarne zijne gastvrijheid zou aannemen.

"Verplicht," antwoordde hij, "dan zullen we begrijpen, dat het gebeuren zal als het je schikt. Heb je al bij mijnheer Jaggers gedineerd?"

"Nog niet."

"Wel," zeide Wemmick, "hij zal je wijn geven, en goeden wijn. Ik zal je punch geven, en geen slechte punch. En nu zal ik je wat zeggen. Als je bij mijnheer Jaggers dineert, kijk dan eens naar zijne huishoudster."

"Zal ik dan iets heel ongemeens zien?"

"Wel," zeide Wemmick, "dan zal je een getemd wild beest zien. Niet zoo heel ongemeen, zal je me zeggen. Ik antwoord, dat hangt af

van de oorspronkelijke wildheid van het beest en den trap waartoe het getemd is. Het zal je meening van mijnheer Jaggers' knapheid niet verminderen. Kijk er eens naar."

Ik zeide hem dat ik dit doen zou met al de belangstelling en nieuwsgierigheid, die zijne voorbereiding had opgewekt. Toen ik wilde heengaan, vroeg hij mij, of ik er vijf minuten aan wilde besteden om mijnheer Jaggers "aan den gang" te zien. Ik antwoordde bevestigend. Wij doken de City in en kwamen weder boven in eene volgepropte gerechtszaal, waar een bloedverwant (in den moorddadigen zin) van den overledene met den eleganten smaak voor spelen, voor de balie stond en rustig op iets kauwde, terwijl mijn voogd eene vrouw in het verhoor had, en haar, de rechtbank en alle aanwezigen met ontzetting sloeg. Indien iemand, van welken rang ook, een woord zeide dat hem niet beviel, eischte hij dadelijk dat het "opgeteekend" zou worden. Als iemand iets niet wilde toestemmen, zeide hij: "Ik zal het er wel uit krijgen;" en als iemand iets toestemde, zeide hij: "Nu heb ik je!" De magistraatspersonen huiverden onder een enkelen beet op zijn vinger. Dieven en dievenvangers hingen met angstige verrukking aan zijne woorden en sidderden als een haar van zijne wenkbrauwen zich naar hen omkeerde. Op welken kant hij was, kon ik niet opmaken, want hij scheen alle aanwezigen tot kaf te vernalen; ik weet alleen dat hij, toen ik op de teenen heensloop, niet vóór de rechtbank was, want hij deed de beenen van den ouden heer, die daarin voorzat, onder de tafel stuiptrekkingen krijgen, door zijn uitvaren over zijn gedrag als vertegenwoordiger van de wet en de gerechtigheid in dien zetel en op dien dag.

XXV.

Bentley Drummle, die zulk een norsche knaap was, dat hij zelfs een boek opnam met een gezicht alsof de schrijver hem beleedigd had, ontving een nieuwen bekende op dezelfde onaangename manier. Log van gestalte, traag in zijne bewegingen en even traag van begrip, zoo slungelig in al zijn doen, dat zelfs zijne groote lompe tong even onbehulpzaam door zijn mond scheen te slungelen als hij zelf door de kamer, was hij bovendien ingebeeld, trotsch, gierig, achterhoudend en achterdochtig. Hij was de zoon van rijke lieden in Somerseshire, welke deze mengeling van eigenschappen hadden aangekweekt, tot zij ontdekten dat hij juist meerderjarig en een domkop was. Zoo was Bentley Drummle naar mijnheer Pocket gekomen, toen hij een hoofd langer was dan deze heer, en een half dozijn hoofden dikker dan de meeste heeren.

Startop was door eene zwakke moeder bedorven en thuis gehouden terwijl hij op school had behooren te zijn, maar hij was ten uiterste aan haar gehecht en bewonderde haar bovenmate. Hij had eene vrouwelijke fijnheid van gelaatstrekken, en geleek volkomen op zijne moeder; — “gelijk je wel zien kunt, al heb je haar nooit gezien,” zeide Herbert tot mij. Het was niet meer dan natuurlijk, dat ik veel meer met hem bevriend werd dan met Drummle, en dat zelfs op den eersten avond van ons bootroeien, hij en ik naast elkander naar huis roeiden, van boot tot boot met elkander pratende, terwijl Bentley Drummle langs den kant en tusschen de biezen achter ons aankwam. Hij kroop altijd langs den oever als een bang half land- half waterdier, zelfs wanneer het getij hem van zelf snel genoeg zou hebben voortgedreven; en als ik aan hem denk, verbeeld ik mij hem altijd nog zooals hij in het donker of in de schaduw achter ons aankwam, terwijl onze twee booten, in het zonnelicht of den maneschijn, het midden van den stroom hielden.

Herbert was mijn vertrouwde makker en vriend. Ik gaf hem half-part in mijne boot, hetgeen hem aanleiding gaf om dikwijls naar Hammersmith te komen; en mijn bezit van half-part in zijne kamers bracht mij dikwijls naar Londen. Wij plachten op alle uren tusschen die twee plaatsen heen en weder te wandelen. Ik heb nog eene genegenheid voor dien weg (schoon hij niet zoo vermakelijk meer is als toen), die ik in de vergenoegste dagen mijner onbezorgde jeugd en onbenevelde hoop heb opgevat.

Toen ik een paar maanden in mijnheer Pocket's familie had doorgebracht, kwamen mijnheer en mevrouw Camilla te voorschijn. Camilla was mijnheer Pocket's zuster. Georgiana, die ik bij dezelfde gelegenheid bij jufvrouw Havisham had gezien, kwam ook voor den dag. Zij was eene nicht — eene ongehuwde jufvrouw met eene slechte spijsvertering, die hare stijfheid godsdienst, en hare leverkwaal liefde noemde. Deze lieden haatten mij met den haat der teleurgestelde begeerlijkheid. Natuurlijk kropen zij voor mij en mijn voorspoed met de laagste onderdanigheid. Jegens mijnheer Pocket, als een volwassen kind, dat geen denkbeeld van zijn eigen belang had, toonden zij die zelfvoldane verdraagzaamheid, die ik hen reeds vroeger had hooren betoonen. Mevrouw Pocket verachtten zij; maar zij gaven toe dat de arme ziel eene zware teleurstelling had ondergaan, dewijl dit een flauw teruggekaatst licht op hen zelfden wierp.

Dit was de omgeving, waarin ik mij neerzette en mij toelegde om mijne opvoeding te voltooien. Ik nam spoedig kostbare gewoonten aan en begon zooveel geld te verteren, dat ik de sommen eenige maanden geleden voor ge-

heel fabelachtig zou gehouden hebben; maar door goed en kwaad heen bleef ik aan mijne boeken. Hierin stak geene andere verdienste, dan dat ik verstand genoeg had om mijne achterlijkheid te gevoelen. Met behulp van mijnheer Pocket en Herbert maakte ik snelle vorderingen; en met den een of ander altijd naast mij om mij voort te helpen of hinderpalen uit mijn weg te ruimen, had ik een evengroote domkop als Drummle moeten zijn als ik dit niet had gedaan.

Ik had Wemmick in eenige weken niet gezien, toen het mij inviel hem een briefje te schrijven en voor te stellen, dat ik op zekeren avond met hem naar huis zou gaan. Hij antwoordde, dat het hem veel genoeg zou doen en hij mij tegen zes uur aan het kantoor zou verwachten. Ik ging er heen en zag hem, juist toen de klok sloeg, den sleutel der brandkast achter zijn rug steken.

“Hadt je gemeend om naar Walworth te wandelen?” zeide hij.

“Zekerlijk, als je het goedvindt,” was mijn antwoord.

“Heel gaarne,” zeide Wemmick, “want ik heb mijne beenen den ganschen dag onder den lessenaar gehad en verlang ze eens uit te rekken. Nu zal ik je zeggen welk een souper ik heb, mijnheer Pip. Ik heb eene gestoofde beestek — thuis klaargemaakt — en een koud gebraden hoen — uit een kokswinkel. Ik denk wel dat het malsch zal wezen; want de eigenaar van den winkel was een poosje geleden gezworene in eenige zaken van ons en wij lieten hem gemakkelijk los. Ik herinnerde hem daaraan, toen ik het hoentje kocht, en zeide: “Zoek een goed voor mij uit; oude Brit, want als wij verkozen hadden u nog een paar dagen in de bank te houden, hadden wij het gemakkelijk kunnen doen.” Daarop zeide hij: “Laat ik u de beste kip in mijn winkel present mogen geven.” Ik liet hem dat natuurlijk doen. Zoover zulk een present gaat is het iets van waarde en portatief. Je hebt niet tegen een ouden vader, hoop ik?”

Ik dacht waarlijk, dat hij nog van het hoentje sprak, tot hij er bijvoegde: “Omdat ik thuis een ouden vader heb.” Toen zeide ik wat de beleefdheid vereischte.

“Dus ben je nog niet bij mijnheer Jaggers geweest?” hervatte hij onder het voortwandelen.

“Nog niet.”

“Hij zeide mij dit van middag, toen hij hoorde dat je komen zoudt. Ik denk dat je morgen eene invitatie zult krijgen. Hij zal uwe kamerads ook vragen. Er zijn er drie, niet waar?”

Schoon ik niet gewoon was Drummle voor een mijner vertrouwde bekenden te rekenen, antwoordde ik: “Ja.”

“Wel, hij zal den geheelen troep vragen;” ik gevoelde mij niet zeer gevlaid door dit woord; “en wat hij u geeft, zal hij u goed geven. Ver-

wacht geene verscheidenheid, maar je zult het uitmuntend hebben. Er is nog iets raars in zijn huis," vervolgde Wemmick, na eene poos van stilte, alsof deze aanmerking op de stilzwijgend bedoelde huishoudster volgde; "hij laat des nachts nooit eene deur of een venster verzeren."

"Wordt hij dan nooit bestolen?"

"Dat is het juist," antwoordde Wemmick. "Hij zegt in het publiek: 'Ik wil den man zien, die mij bestelen zal.' Waarachtig, ik heb hem honderdmaal zoogoed als eens tegen de inbrekers van beroep in ons kantoor hooren zeggen: 'Je weet waar ik woon; nu, er wordt daar

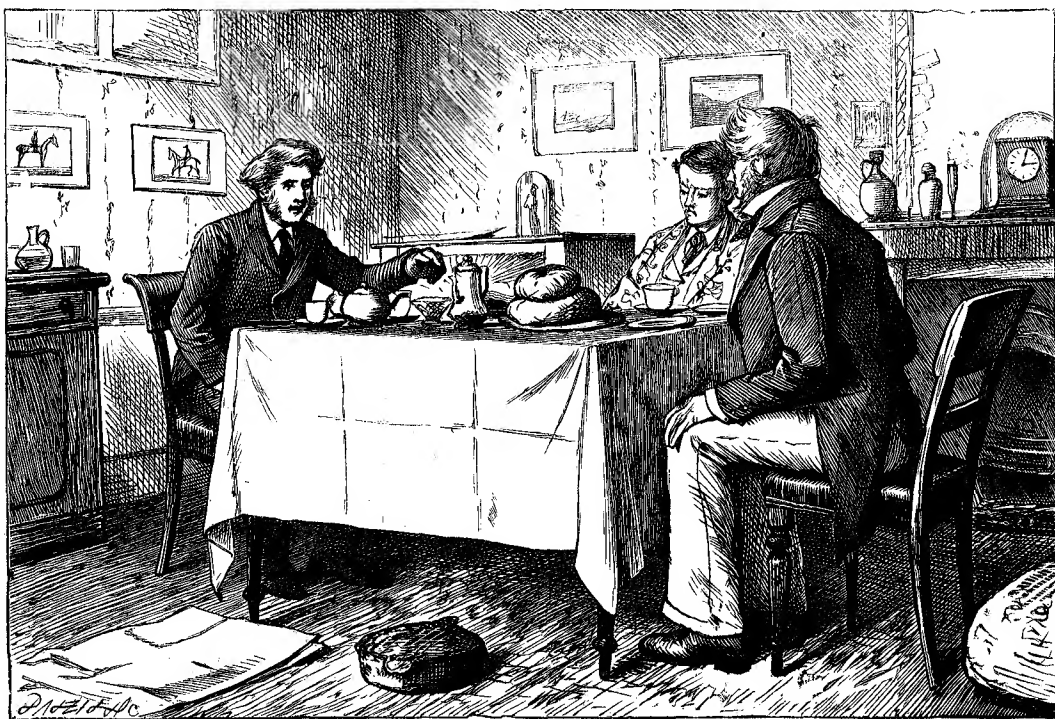
lijk. Hij zou alles nemen wat hij krijgen kon. En het zou onmogelijk zijn te zeggen wat hij al krijgen kon, als hij het er op zette."

Ik verzonk in een gepeins over de grootheid van mijn voogd, toen Wemmick aanmerkte:

"Wat de afwezigheid van zilver betreft, dat is maar zijne natuurlijke diepte. Eene rivier heeft hare natuurlijke diepte, en hij heeft zijne natuurlijke diepte. Zie maar naar zijn horlogeketting. Die is echt genoeg."

"En zoo massief!" zeide ik.

"Massief?" herhaalde Wemmick. "Dat zou ik denken! En zijn horloge is een goud repetitie, honderd pond zwaar, zoogoed als een

"NEEMT U THEE OF KOFFIE, MIJNHEER GARGERY?" (blz. 104.)

nooit een grendel opgeschoven; waarom doe je geen zaakje bij mij? Kom! kan ik je niet verlokken?" Geen van hen, mijnheer, zou stout genoeg zijn om het te beproeven."

"Zijn zij zoo bang voor hem?" zeide ik.

"Bang voor hem!" antwoordde Wemmick.

"Dat geloof ik, dat ze bang voor hem zijn. Maar hij is toch ook slim, zelfs als hij ze zoo uitdaagt. Geen zilver, mijnheer, al de lepels Britannia-metaal."

"Dus zouden ze niet veel krijgen," merkte ik aan, "zelfs als zij...."

"Neen, maar hij zou veel krijgen," viel Wemmick mij in de rede, "en dat weten zij wel. Hij zou hun leven krijgen bij twintigen te ge-

stuurver. Mijnheer Pip, er zijn omtrent zevenhonderd dieven in deze stad, die alles van dat horloge weten, en er is geen man, vrouw of kind onder hen, die de kleinste schakel van dien ketting niet zou herkennen en zou laten vallen alsof hij gloeiend was, als hij verlokst werd om hem aan te raken."

In het begin met zulke praatjes, en naderhand met gesprekken van meer algemeenen aard, kortten Wemmick en ik den tijd en den weg, tot hij mij te verstaan gaf, dat wij in het district van Walworth waren gekomen.

Dit kwam mij voor, eene verzameling van achterlaantjes, slooten en tuintjes te zijn, en een voorkomen van eenigszins vervelende af-

zondering aan te bieden. Wemmick's woning was een houten huisje in het midden van lapjes tuin, en de bovenkant daarvan was uitgezaagd en beschilderd als eene met kanonnen bezette batterij.

"Mijn eigen maaksel," zeide Wemmick. "t Ziet er aardig uit, niet waar?"

Ik prees het zeer. Ik denk dat het wel het kleinste huis was, dat ik ooit zag, met de wonderlijkste gothieke vensters (de meeste blind) en eene gothieke deur, bijna te klein om er in te gaan.

"Dat is een echte vlaggestok, zie je?" zeide Wemmick, "en des zondags hijsch ik eene echte vlag. En zie dan hier. Als ik die brug over ben, haal ik ze op — zoo — en snijd alle communicatie af."

De brug was eene plank en lag over eene kloof van vier voet breedte en twee voet diepte. Maar het was aardig den hoogmoed te zien, waarmede hij ze ophaalde en vastmaakte, met een glimlach, die nu zeer natuurlijk en niet maar werktuiglijk was.

"Om negen uur elken avond, naar den tijd van Greenwich," zeide Wemmick, "gaat het kanon af. Daar staat het, zie je? En als je het hoort afgaan, denk ik dat je wel zeggen zult, dat het een Bram is."

Het bedoelde stuk geschut stond in eene afzonderlijke vesting, van latwerk gemaakt. Het werd tegen het weder beschermd door een schrandere samenstel van zeildoek, dat den vorm eener paraplu had.

"Achter het huis," zeide Wemmick, "en uit het oog, zoodat het denkbeeld van vestingwerken niet gestoord wordt — want het is bij mij een grondregel: als je een denkbeeld hebt, houd het dan vol; ik weet niet of dat uwe meening is —"

"Stellig," zeide ik.

"Nu, achteraan houd ik een varken, en kippen en konijnen; daar timmer ik mijn eigen broeibakje, zie je, en kweek komkommers, en bij het souper zal je er over oordeelen welk soort van sla ik hier pluk. Zoodat, mijnheer," zeide Wemmick, wederom glimlachende, maar nu ernstig en te gelijk zijn hoofd schuddende, "als men onderstellen kon dat het plaatsje belegerd werd, zou het, wat levensmiddelen betref, het drommels lang kunnen uithouden."

Daarop bracht hij mij naar een priël, omtrent twaalf voetstappen ver, maar dat men met zulke schrandere bochten in het pad naderen moest, dat men een heelen tijd noodig had om het te bereiken; in dit schuilhoekje stonden onze glazen reeds klaar. Onze punch stond te bekoelen in een vijvertje, op welks oever het priël was geplant. Deze waterplas (met een groen eilandje in het midden, dat wel de sla voor ons souper had kunnen zijn) was van een kringronden vorm; en hij had er

eene fontein in gemaakt, die als men een molentje aan den gang bracht en eene kurk uit de pijp haalde, zoo krachtig sprong, dat zij uwe hand geheel nat maakte.

"Ik ben mijn eigen architect, mijn eigen timmerman, mijn eigen loodgieter, mijn eigen tuinman, mijn eigen man van alles," zeide Wemmick, tot antwoord op mijne complimenten. "Het is een goed ding, weet je. Het veegt de spinnewebben van Newgate weg, en is een plezier voor den ouden man. Je zult er niet tegen hebben dat ik je bij den ouden man breng, wel? Het zal je niet hinderen?"

Ik betuigde mij geheel bereidvaardig, en wij gingen het kasteel binnen. Daar vonden wij, bij een vuur gezeten, een hoogbejaard man, in eene flanellen kamerjapon, zindelijk, vrolijk en welverzorgd, maar geweldig doof.

"Wel, oude vader," zeide Wemmick, hem op eene hartelijke en schertsende manier de hand schuddende, "hoe ben je?"

"Goed, John, heel goed!" antwoordde de oude man.

"Hier is mijnheer Pip, oude vader," zeide Wemmick, "en ik wenschte dat je zijn naam kondt hooren. Knik eens tegen hem, mijnheer Pip; dat bevalt hem. Knik maar voort, als je blijft, zoo hard als je kan."

"Het is eene mooie plaats, die van mijn zoon, mijnheer," zeide de oude man, terwijl ik zoo hard knikte als ik met mogelijkheid kon. "Het is een aardig buitenplaatsje, mijnheer. Deze plek en de schoone werken daarop moesten zoo door de natie bijeengehouden worden, na den tijd van mijn zoon, tot vermaak en genot van iedereen."

"Je bent er grootsch op, niet waar, oude?" zeide Wemmick, den ouden man aanzien; terwijl zijne harde trekken werkelijk zachter werden. "Daar heb je een knik;" en hij gaf een geduchten; "en daar heb je er nog een;" en hij gaf er een, die nog geduchter was.

"Dat bevalt je, niet waar? Och, mijnheer Pip, als je niet moe wordt — schoon ik wel weet dat het voor vreemden vermoeiend is — wil je hem er dan nog een geven? Je kunt je niet verbeelden hoe het hem bevalt."

Ik gaf er hem nog verscheidene, en hij werd zeer opgeruimd. Wij lieten hem doende met de kippen te voeren, en zetten ons in het priël bij onze punch, waar Wemmick mij onder het rooken van eene pijp vertelde, dat het hem vele jaren gekost had om zijn eigendom tot het tegenwoordige toppunt van volmaaktheid te brengen.

"Is het uw eigendom, mijnheer Wemmick?"

"O ja," zeide Wemmick. "Ik heb het stukje voor stukje bijeengekregen. Het is vrij eigen goed."

"Zoo waarlijk! Ik hoop dat mijnheer Jagers er mee ingenomen is?"

"Nooit gezien," antwoordde Wemmick. "Nooit van gehoord. Nooit den ouden man gezien. Nooit van hem gehoord. Neen, het kantoor is één ding, en het bijzonder leven is een ander ding. Als ik naar het kantoor ga, laat ik het kasteel achter mij, en als ik naar het kasteel kom, laat ik het kantoor achter mij. Als het u niet onaangenaam is, zal je me verplichten met eveneens te doen. Ik verlang niet, dat er in het kantoor van gesproken zal worden."

Natuurlijk gevoelde ik mij verplicht om dit verzoek in acht te nemen. Daar de punch zeer lekker was, bleven wij zitten drinken en praten tot het bijna negen uur was. "Het is haast tijd voor het schot," zeide Wemmick, zijne pijp neerleggende. "Dat is een pleziertje voor den ouden man."

Weder naar het kasteel gaande, vonden wij den ouden man bezig, met oogen vol verwachting, den pook in het vuur te houden, als eene voorbereiding voor de groote plechtigheid. Wemmick stond met zijn horloge in de hand, tot het oogenblik kwam om den gloeienden pook uit de hand van den ouden man aan te nemen en naar de batterij te gaan. Hij nam hem, ging naar buiten, en weldra ging de Bram af met een slag, die het wrakke huisje deed dreunen alsof het moest instorten, en alle glazen en theekopjes rinkelen. Daarop riep de oude man — die ik geloof dat uit zijn armstoel zou gevlogen zijn als hij zich niet aan de zijleuningen had vastgehouden — met verrukking uit: "Hij is afgeschoten! Ik heb hem gehoord!" en ik knikte tegen den ouden heer, tot het geene ijdele spreekwijs zou geweest zijn te verklaren, dat ik hem volstrek niet meer kon zien.

Den tijd tusschen het avondschoot en het souper besteedde Wemmick om mij zijne verzameling van rariteiten te laten kijken. Zij waren meestal van misdadigen aard; onder anderen zag ik de pen, waarmede eene vermaarde valsche handteekening was gezet, een paar beruchte scheermessen, eenige vlokken haar, en verscheidene geschrevene bekentenissen, door veroordeelden opgesteld, waaraan Wemmick eene bijzondere waarde hechtte, daar zij, om zijne eigene woorden te gebruiken, logens waren van het begin tot het einde. Deze voorwerpen waren sierlijk geplaatst tusschen eenige proeven van porselein en glaswerk, verscheidene aardige kleinigheden, door den eigenaar van het museum vervaardigd, en eenige pijpuithalers, door den ouden man gesneden. Dit alles was ten toon gesteld in dezelfde kamer van het kasteel, waarin ik eerst gebracht was, en die niet alleen tot zitkamer, maar ook tot keuken diende, als ik mocht oordeelen naar een sauspannetje op den haard en een koperen versiersel aan den schoorsteenmantel, waaraan een braadspit kon bevestigd worden.

Tot bediening was er een net jong meisje,

dat over dag op den ouden man paste. Toen zij de tafel had gedekt, werd de brug neergelaten, om haar voor den nacht naar huis te laten gaan. Het souper was uitmuntend, en schoon het kasteel een eenigszins muffen reuk had, alsof het hout hier en daar door bederf was aangetast, en het varken wel wat verderaf had mogen zijn, was ik zeer wel tevreden over het geheele onthaal. Ook op mijn torenslaapkamertje was niets aan te merken, behalve dat er zulk eene dunne zoldering tusschen mij en den vlaggestok was, dat het mij, toen ik op mijn rug in bed lag, was, alsof ik den geheelen nacht dien stok op mijn voorhoofd moest laten balanceren.

Wemmick was des morgens vroeg op, en ik vrees dat ik hem mijne laarzen hoorde poetsen. Daarna ging hij aan het tuinieren, en ik zag hem uit mijn gothiek venster zijn best doen om den ouden man bezig te houden en allerhartelijkst tegen hem te knikken. Ons ontbijt was evengoed als het souper, en met het slaan van halfnegen begaven wij ons op weg naar Little Britain. Onder het voortwandelen werd Wemmick trapswijze droger en harder, en hernam zijn mond de strakheid van eene brievenbus. Eindelijk, toen wij aan het kantoor kwamen en hij zij sleutel uit zijn rokskraag haalde, scheen hij zoo geheel onbewust van zijn eigendommetje te Walworth, alsof het kasteel met de ophaalbrug en den vijver en de fontein en het priël en den ouden man, allen te zamen door de laatste losbranding van den Bram waren weggeblazen.

XXVI.

Gelijk Wemmick mij voorspeld had, kreeg ik spoedig gelegenheid om de huishouding van mijn voogd met die van zijn kassier en klerk te vergelijken. Mijn voogd was in zijne kamer en waschte zijne handen met zijne geparfumeerde zeep, toen ik, van Walworth komende, het kantoor binnentrad; hij riep mij binnen, en gaf mij de invitatie voor mij en mijne vrienden, waarop Wemmick mij had voorbereid. "Geen omslag," bedong hij, "geen diner-costuum, en zeg morgen." Ik vroeg hem waar hij ons verwachtte, want ik wist volstrekt niet waar hij woonde, en het was, geloof ik, ten gevolge van zijn gewonen tegenzin om eene vraag rechtstreeks te beantwoorden, dat hij zeide: "Kom hier, en ik zal u met mij naar huis nemen." Ik neem deze gelegenheid waar om aan te merken, dat hij altijd, na het bezoek van een zijner klanten, zijne handen waschte, alsof hij een chirurgijn of tandmeester was. Hij had in zijne kamer eene daartoe ingerichte kast, die zoo sterk naar geparfumeerde zeep rook alsof het

een parfumeurswinkel was. Die kast had binnen de deur een buitengewoon grooten handdoek op eene rol, en hij waschte telkens zijne handen en droogde ze aan dien handdoek af, zoodra hij uit een gerechtshof terugkwam, of een client uit zijne kamer had gezonden. Toen ik en mijne vrienden den volgenden dag om zes uur bij hem kwamen, scheen hij met eene zaak van nog somberder kleur dan gewoonlijk bezig te zijn geweest, want wij vonden hem met zijn hoofd in die kast gestoken, om niet alleen zijne handen, maar ook zijn gezicht te wasschen en zijne keel te gorgelen. En zelfs toen hij dit alles gedaan en den geheelen handdoek vochtig gemaakt had, haalde hij zijn pen-nemes uit en schrapte de zaak van zijne nagels, eer hij zijn rok aantrok.

Toen wij de straat opgingen, slopen er gelijk gewoonlijk eenige menschen rond, blijkbaar verlangende om hem te spreken, maar er was iets zoo afschrikkends in den dampkring van geparfumeerde zeep om hem heen, dat zij het voor dien dag opgaven. Terwijl wij voortgingen, werd hij in het gewoel op straat telkens door den een of ander herkend, en wanneer dat gebeurde, sprak hij wat harder tot mij, maar gaf anders geen blijk dat hij iemand herkende.

Hij bracht ons naar Gerrard-Street bij Soho, naar een huis aan de zuidzijde van die straat, een tamelijk deftig huis, maar zeer verveloos en met morsige vensterruiten. Hij haalde zijn sleutel uit en opende de deur, en wij traden een somber, kaal en weinig gebruikt voorhuis binnen. Zoo gingen wij eene donkerbruine trap op, naar eene reeks van drie donkerbruine kamers op de eerste verdieping. De beschoten wanden waren met gebeeldhouwde kransen versierd, en terwijl hij daaronder stond en ons welkom heette, weet ik wel naar welk soort van strikken ik dacht dat zij geleken.

Het diner werd in de beste van deze kamers gereedgezet; de tweede was zijne kleedkamer, de derde zijne slaapkamer. Hij vertelde ons, dat hij het geheele huis tot zijne beschikking had, maar er zelden meer van gebruikte dan wij zagen. De tafel was goed voorzien — zonder zilver natuurlijk — en naast zijn stoel stond een groote stommeknecht, met een aantal flesschen en karaffen er op, en vier schaaltes met fruit tot dessert. Ik lette er op, dat hij alles onder zijn bereik hield en alles zelf rondgaf.

Er stond eene boekenkast in de kamer. Ik zag aan de rugtitels, dat de boeken allen over het lijfstraffelijk recht en daaraan verwante onderwerpen handelden. De meubelen waren goed en degelijk, evenals zijn horlogeketting; maar zij hadden zeker officieel voorkomen, en er was niets te zien dat louter tot sieraad diende. In een hoek stond een tafeltje met papieren en eene studeerlamp, zoodat hij ook in dit opzicht

het kantoor mede naar huis scheen te brengen en des avonds aan dat tafeltje werkte.

Daar hij mijne drie metgezellen nog nauwelijks gezien had — want hij had met mij geloopt — bleef hij, na gescheld te hebben, op het haardkleedje staan en beschouwde ze met een uitvorschenden blik. Tot mijne verwondering scheen zijne belangstelling voornamelijk, zoo niet uitsluitend, door Drummle getrokken te worden.

“Pip,” zeide hij, zijne groote hand op mijn schouder leggende en mij zoo naar het venster brengende, “ik ken den een niet van den ander. Wie is die spinnekop?”

“Spinnekop?” zeide ik.

“Die plekkerige, opgezwollen, norsche knaap?”

“Dat is Bentley Drummle,” antwoordde ik; “die met dat sijne gezicht is Startop.”

Zonder in het minst op den laatste te letten, hervatte hij: “Bentley Drummle? Zoo! Het gezicht van dien knaap bevalt mij.”

Hij begon terstond met Drummle te spreken, zonder zich er door te laten afschrikken, dat deze op zijne gewone botte, achterhoudende manier antwoordde, maar naar het scheen daardoor des te meer uitgelokt om hem de woorden uit de keel te halen. Ik stond nog naar hen te zien, toen de huishoudster met den eersten schotel tusschen ons kwam.

Zij was eene vrouw van bijna veertig jaren, dacht mij — maar ik kan haar wel voor ouder gehouden hebben dan zij was, gelijk jongelieden gewoon zijn te doen. Zij was tamelijk lang, vlug en tenger van gestalte, buitengemeen bleek, met groote bleekblauwe oogen en eene groote hoeveelheid loshangende haren. Ik kan niet zeggen of eene ziekelijke aandoening van het hart haar de lippen deed openhouden alsof zij hijgde, en haar gezicht eene zonderlinge uitdrukking van onthutstheid gaf; maar ik weet wel, dat ik een paar avonden te voren Macbeth had zien spelen, en dat haar gezicht mij voorkwam alsof het door een vurigen luchtstroom bewogen werd, gelijk de gezichten die ik uit den heksenketel had zien oprijzen. Jaren naderhand schiep ik eens een akelig portret van deze vrouw, door een gezicht, dat anders geene natuurlijke gelijkenis op het hare had, achter eene kom met brandend geestrijk vocht in eene donkere kamer te laten voorbijgaan.

Uitgelokt om bijzonder op deze huishoudster te letten, zoowel door haar eigen opmerkelijk voorkomen als door de waarschuwing van Wemmick, bemerkte ik, dat zij, als zij in de kamer was, altijd hare oogen op mijn voogd hield gevestigd, en als zij een schotel voor hem had gezet, hare handen met zekeren angst terugtrok, alsof zij vreesde dat hij haar zou terugroepen. Ik verbeeldde mij ook op te merken, dat hij daarvan wel bewust was en haar met opzet in spanning hield.

Het diner ging vroolijk voort, en hoewel mijn voorgd het gesprek veeleer scheen te volgen dan zelf een onderwerp op het tapijt te brengen, zag ik duidelijk dat hij elk onzer noodzaakte om de zwakke zijde van zijn karakter bloot te leggen. Wat mij zelven aangaat, bevond ik dat mijne neiging tot kwistige uitgaven, tot het patroniseeren van Herbert en tot het snoeven op mijne groote verwachtingen reeds duidelijk gebleken was, eer ik nog recht wist dat ik mijne lippen had geopend. Zoo was het met ons allen, maar met niemand erger dan met Drummle, wiens neiging om op eene brommige, achterdochtige manier op anderen te smalen, reeds aan het volle licht was gekomen, eer de vischschotel was weggebracht.

Het was eerst toen wij aan de kaas waren gekomen, dat het gesprek op onze roeipartijtjes kwam en Drummle schertsend bespot werd, dewijl hij des avonds zoo langzaam tusschen land en water achter ons kwam aanroeien. Hierop onderrichtte Drummle onzen gastheer, dat hij aan eene ruime plaats verreweg de voorkeur gaf boven ons gezelschap; en dat hij, wat bekwaamheid betrof, meer dan onze meester was, en wat kracht aanging, ons als kaf kon wegblazen. Door zekeren onzichtbaren invloed deed mijn gastheer hem over deze kleinigheden in eene drift opstuiven, die weinig van woede verschilde, en zoo ver ging, dat hij zijn arm ontblootte en omspande, om te toonen hoe gespiert die was; en daarop begonnen wij allen op eene belachelijke manier onze armen te ontblooten en te omspannen.

Juist ruimde de huishoudster de tafel op, en zonder op haar te letten, maar met zijn gezicht half van haar afgewend, zat mijn voorgd, in zijn stoel achteroverleunende, op zijn voorvinger te bijten en toonde eene belangstelling in Drummle, die geheel onverklaarbaar voor mij was. Eensklaps liet hij zijne groote hand, gelijk eene val die toeslaat, op de hand der huishoudster neerkomen, die zij over de tafel uitstak. Zoo plotseling en driftig deed hij dit, dat onze dwaze twist er op eens door gestuit werd.

"Als je van kracht spreekt," zeide mijnheer Jagers, "zal ik je een pols toonen. Molly, laat je pols eens zien."

Hare gevangen hand lag op den schotel, maar zij had hare andere reeds achter haar rug geborgen. "Meester," zeide zij zacht, met hare oogen smeekend op hem gevestigd, "doe dat niet!"

"Ik zal je een pols toonen," herhaalde mijnheer Jagers, met onverzettelijke koelheid. "Molly, laat ze je pols zien."

"Och, meester!" prevelde zij weder.

"Molly," zeide mijnheer Jagers, zonder haar aan te zien, maar hardnekkig naar den overkant der kamer turende, "laat allebei je polsen zien. Kom aan. Laat zien!"

Hij nam zijne hand van de hare en liet ze op de tafel liggen. Zij bracht ook hare andere hand te voorschijn en legde de twee naast elkander. De tweede hand was aan den pols met diepe, elkander kruisende littekens gemerkt. Toen zij hare handen zoo uithield, wendde zij hare oogen van mijnheer Jagers af en liet ze bespiedend over al de andere leden van het gezelschap dwalen.

"Daar is kracht," zeide mijnheer Jagers, terwijl hij koeltjes de pezen met zijn vinger volgde. "Weinig mannen hebben eene sterkte in de vuist gelijk deze vrouw ze heeft. Het is opmerkelijk welk eene kracht van greep deze handen hebben. Ik heb gelegenheid gehad om vele handen op te merken; maar nooit heb ik in dat opzicht sterkere gezien dan deze."

Terwijl hij deze woorden op zijn gemak en op den toon van een koel recensent uitsprak, bleef zij ons naar de rij af een voor een aanzien. Zoodra hij zweeg, zag zij hem wederom aan. "Dat is genoeg, Molly," zeide mijnheer Jagers met een knikje. "Je bent bewonderd en je kunt gaan." Zij nam hare handen weg en ging de kamer uit, terwijl mijnheer Jagers de karaffen van den stommeknecht op de tafel zette, zijn glas volschonk en den wijn liet rondgaan.

"Om half tien, heeren," zeide hij, "moeten wij opbreken. Maakt goed gebruik van uw tijd, verzoek ik u. Ik ben verheugd u allen te zien. Mijnheer Drummle, ik drink uw welzijn."

Indien zijn oogmerk was Drummle door deze onderscheiding meer te doen uitkomen, gelukte hem dit volkomen. In norschen triomf toonde Drummle zijne spijtige minachting voor ons op eene hoe langer hoe beleedigender manier, tot hij geheel onverdraaglijk werd. Door deze verschillende trappen van hatelijkheid heen volgde mijnheer Jagers hem met dezelfde zonderlinge belangstelling. Het scheen, dat hij mijnheer Jagers diende als een stukje gember om zijn wijn smaak te geven.

Met onze jongensachtige onbescheidenheid geloof ik wel dat wij te veel dronken; ik weet althans zeker, dat wij te veel praatten. Wij werden bijzonder warm over een lompen schimpscheut van Drummle, die moest aanduiden, dat wij te los met ons geld waren. Ik zeide, met meer vuur dan bescheidenheid, dat dit vooral hem leelijk stond, aan wien Startop, pas eene week geleden, in mijn bijzijn geld geleend had.

"Wel," antwoordde Drummle, "hij zal het terughebben."

"Ik wil niet zeggen, dat dit niet gebeuren zal," hervatte ik, "maar het moest genoeg zijn, zou ik denken, om je je mond te doen houden over ons en ons geld."

"Zou jij denken!" zeide Drummle. "Wel heerejé!"

"Ik durf wel zeggen," vervolgde ik, in de meening iets zeer scherp te antwoorden, "dat jij aan niemand van ons geld zoudt leenen, als wij het noodig hadden."

"Daar heb je gelijk in," antwoordde Drummle. "Ik zou geen van jelui een schelling leenen. Ik zou niemand een schelling leenen."

"Dan staat het je gemeen," hernam ik, "om van een ander geld te leenen, zou ik zeggen."

"Zou jij zeggen!" herhaalde Drummle. "Wel heerejé!"

Dit alles was zoo tergend — vooral dewijl ik maar geen indruk op zijne stugge ongevoeligheid kon maken — dat ik, zonder op Herbert te letten, die mij wilde stuiten, zeide:

"Kom aan, mijnheer Drummle, daar we toch aan dit onderwerp zijn, zal ik je eens zeggen wat er tusschen Herbert en mij is voorgevallen toen je dat geld geleend hadt."

"Ik verlang niet te weten wat er tusschen Herbert en jou is voorgevallen," bromde Drummle. En ik geloof, dat hij er nog zachter brommend bijvoegde, dat wij allebei naar den duivel mochten loopen.

"Ik zal het je toch zeggen," hernam ik, "of je het weten wilt of niet. Wij zeiden, toen je het in je zak hadt gestoken, en heel blij waart dat je het kreeg, dat je er om scheent te lachen omdat hij mal genoeg was om het te geven."

Drummle schaterde het uit, en bleef, met de handen in de zakken en zijne ronde schouders opgetrokken, in ons gezicht zitten lachen, duidelijk te kennen gevende, dat dit volkomen waar was en hij ons allen voor ezels aanzag.

Nu nam Startop hem onder handen, hoewel op eene veel betere manier dan ik, en vermaande hem om een beetje plezieriger te zijn. Daar Startop een levendige, geestige jongen was, en Drummle juist het tegendeel, was deze altijd geneegen om zijne gezegden, 's persoonlijk beledigingen op te nemen. Hij antwoordde nu op zijne grove, botte manier, en Startop beproefde de zaak uit te maken met eene aardigheid, die ons allen aan het lachen hielp. Door deze kleine zegepraal van Startop meer vergramd dan door al het vorige, haalde Drummle, zonder eenige waarschuwing of bedreiging, zijne handen uit zijne zakken, greep, met een vloek, een groot glas en zou dit zijne partij naar het hoofd gesmeten hebben, indien onze gastheer het niet behendig had vastgehouden toen hij het met dat oogmerk ophief.

"Mijne heeren," zeide mijnheer Jaggars, be-daard het glas neerzettende en zijn gouden repetitie-horloge bij den massieven ketting uithalende, "het spijt mij zeer u te moeten waarschuwen dat het half tien is."

Deze wenk deed ons allen opstaan om te vertrekken. Eer wij aan de straatdeur kwamen, noemde Startop Drummle alweder zoo vroolijk

"oude jongen" alsof er niets gebeurd was. Maar de oude jongen was er zoo ver af daaraan te beantwoorden, dat hij zelfs niet aan denzelfden kant van de straat naar Hammersmith wilde gaan. Zoo zagen Herbert en ik, die in de stad bleven, hen elk aan een anderen kant heenstappen, Startop vooraan en Drummle in de schaduw der huizen achter aansloffende, omtrent gelijk hij gewoon was ons met zijne boot te volgen.

Daar de deur nog niet gesloten was, meende ik Herbert een oogenblik alleen te moeten laten en naar boven te loopen, om mijn voogd nog een woordje te zeggen. Ik vond hem in zijne kleedkamer omringd door zijn voorraad van laarzen, en reeds hard aan het werk om ons van zijne handen af te wasschen.

Ik zeide dat ik weder boven gekomen was, om te zeggen hoe het mij speelt, dat er iets onaangenaams was voorgevallen, en hoopte dat hij er mij niet hard om zou vallen.

"Och!" zeide hij, zijn gezicht afspoelende en door de afloopende waterdruppels sprekende, "het is niets, Pip. Maar de Spinnekop bevalt mij toch."

Hij had zich nu naar mij toegekeerd en schudde zijn hoofd, terwijl hij zich al blazende met den handdoek afwreef.

"Het doet mij genoegen, dat hij u bevalt, mijnheer," zeide ik, "maar mij bevalt hij niet."

"Neen, neen," zeide mijn voogd toestemmend. "Laat je maar niet te veel met hem in. Houd je zoo ver van hem af als je kunt. Maar de knaap bevalt mij toch, Pip. Hij is van de echte soort. Als ik een waarzegger was..." En uit den handdoek kijkende, ving hij mijn blik op.

"Maar ik ben geen waarzegger," zeide hij, liet zijn hoofd in de plooiën van den handdoek zakken en wreef zijne ooren af. "Je weet wel wat ik ben, niet waar? Goedennacht, Pip!"

"Goedennacht, mijnheer!"

Omtrent eene maand later was de leertijd van den Spinnekop bij mijnheer Pocket geheel om, en ging hij, tot blijdschap van allen in huis, behalve van mevrouw Pocket, naar het familie-hol terug.

XXVII.

"Waarde mijnheer Pip. Ik schrijf dezen op verzoek van mijnheer Gargery, om u te laten weten, dat hij in gezelschap van mijnheer Wopple naar Londen gaat, en het hem aange-naam zou zijn als het u schikte, dat hij u zou kunnen zien. Hij zou dinsdagmorgen om negen uur aan Barnard's Inn komen; als het u niet schikt, wees dan zoo goed daar eene boodschap te laten. Uwe arme zuster is al eveneens

als bij uw heengaan. Wij spreken elken avond van u in de keuken en zijn benieuwd wat gij zegt en doet. Als u dit misschien eene vrijpostigheid mocht schijnen, verontschuldigd die dan ter liefde van de goede oude dagen. Niets meer, waarde mijnheer Pip, van

Uwe altijd verplichte en genegene dienaress,
BIDDY.

“PS. Hij verlangt dat ik nog bijzonder schrijven zal: “wat een pret!” Hij zegt, dat gij dit wel begrijpen zult. Ik hoop en twijfel niet, dat het u schikken zal hem te zien, al zijt ge nu een heer, want ge hebt altijd een goed hart gehad en hij is zulk een braaf man. Ik heb hem alles voorgelezen, behalve dezen laatsten zin, en hij verlangt dat ik nog eens in het bijzonder schrijven zal: “wat een pret!””

Ik ontving dezen brief met de post op een maandagochtend, en het bezoek was dus op den volgenden dag bepaald. Laat ik oprecht bekennen, met welk gevoel ik de komst van Jo te gemoet zag.

Niet met genoegen, hoewel ik door zoovele banden aan hem gehecht was; neen, met vrij wat onrust, eenig verdriet en een diep gevoel van het onwelkome. Als ik hem door het betalen van geld had kunnen doen wegblijven, zou ik het geld zeker betaald hebben. Mijne grootste geruststelling was, dat hij naar Barnard's Inn en niet naar Hammersmith kwam, en bij gevolg Bentley Drummle niet in den weg zou komen. Ik had er weinig tegen, dat Herbert of zijn vader hem zag, voor wie beiden ik achting gevoelde, maar ik was er zeer angstig voor, dat Drummle hem zien zou, dien ik diep verachtte. Zoo worden, door geheel ons leven heen, onze ergste zwakheden en laagheden doorgaans gepleegd ter wille van menschen, die wij het meest verachten.

Ik was reeds begonnen mijne kamers gedurig op eene of andere onnoodige en ongepaste manier op te sieren, en zeer kostbaar bleek dit worstelen met den geest van Barnard te zijn. Thans waren deze kamers zeer verschillend van hetgeen zij vroeger waren, en ik genoot de eer van eenige bladzijden in het boek van een naburigen meubelkooper en behanger te vullen. Ik had onlangs zoo doorgehouden, dat ik mij zelfs een jongen met kaplaarzen had aangeschaft, in wiens slavernij ik kon gezegd worden mijne dagen te slijten; want nadat ik dit monster (uit het uitschot der familie van mijne waschvrouw) gekregen, en met een blauw jasje, geel vestje, witte das, roomkleurige broek en de reeds gemelde laarzen gekleed had, moest ik hem een weinig te doen en zeer veel te eten bezorgen, en met deze twee gruwelijke eischen was hij de plaag en de schrik van mijn leven.

Dit wrekende spooksel werd gelast op dinsdagmorgen om acht uur in het portaal (dat twee voet in het vierkant groot was, gelijk uit de rekening van het vloerkleed bleek) op zijn post te zijn, en Herbert noemde eenige dingen voor het ontbijt, die hij dacht dat Jo wel zouden smaken. Terwijl ik hem oprechtelijk dankbaar was voor zijne welwillendheid en bedachtzaamheid, gevoelde ik toch eene zonderlinge, half kwalijknemende opwelling van achterdocht, dat hij niet zoo in zijn schik zou geweest zijn als Jo hem was komen bezoeken.

Evenwel, ik was op maandagavond in de stad om Jo af te wachten, stond des morgens vroeg op, en liet de zitkamer en de ontbijttafel hun prachtigst voorkomen aannemen. Ongelukkig was het een regenachtige ochtend, en geen engel had de omstandigheid kunnen verbergen, dat de geest van Barnard buiten het venster roetachtige tranen schreide, gelijk een geroeerde reusachtige schoorsteenveger.

Toen de tijd naderde had ik gaarne willen wegllopen, maar de Wreker was volgens zijn last in het portaal, en weldra hoorde ik Jo op de trap. Ik wist dat het Jo was, aan zijne plompe manier van trappen klimmen — daar zijne staatsielaarzen altijd te groot voor hem waren — en aan den tijd dien hij noodig had om, terwijl hij naar boven kwam, de namen op de andere verdiepingen te lezen. Toen hij eindelijk buiten onze deur bleef stilstaan, kon ik hem met zijn vinger over de geschilderde letters van mijn naam hooren glijden, en daarna hoorde ik hem duidelijk door het sleutelgat ademen. Eindelijk gaf hij een enkelen flauwen klop op de deur, en Pepper — dit was de onheils spellende naam van den wreken jongen — diende mijnheer Gargery aan. Ik dacht, dat er nooit een eind zou komen aan zijn voetenvegen, en ik naar buiten zou moeten gaan om hem van de mat te tillen, maar eindelijk kwam hij binnen.

“Wel, Jo! Hoe gaat het, Jo?”

“Pip! Hoe gaat het jou, Pip?”

Met zijn goedig, eerlijk gezicht geheel in gloed, en zijn hoed tusschen ons op den vloer neergezet, greep hij mijne beide handen en liet ze op- en neergaan alsof mijne armen pompslingers waren.

“Ik ben blij, Jo, dat ik je zie, Jo. Geef mij je hoed.”

Maar Jo den hoed voorzichtig met beide handen opnemende, alsof die een vogelnestje was met eieren er in, wilde er niet van hooren van dit stuk zijner bezittingen afstand te doen, en bleef op de ongemakkelijkste manier daarmede staan praten.

“Wat ben je gegroeid,” zeide Jo, “en wat ben je gezwollen, en — geheerscht;” hij bedacht zich een weinig eer hij dit woord ontdekte; “waarlijk, je bent een eer voor je koning en je land.”

"En jij, Jo, je ziet er verwonderlijk goed uit."

"Goddank," zeide Jo, "ik sta gelijkerwijs met de meesten. En je zuster is niet erger dan ze was. En Biddy is altijd kant en klaar. En al de vrienden zijn niet meer achteruit, zoo niet meer vooruit. Behalve Wopsle. Die heeft een bons gehad."

Al dien tijd liet Jo (nog met beide handen voor zijn vogelnest zorgende) zijne oogen door de kamer en over mijne gebloemde kamerjapon rondgaan.

"Een bons gehad, Jo?"

"Wel ja," zeide Jo, terwijl hij zijne stem liet dalen. "Hij heeft van de Kerk afgezien en is aan het comediespelen gegaan. En dat comediespelen heeft hem ook met mij naar Londen gebracht. En hij verlangde," zeide Jo, het vogelnest voor het oogenblik onder zijn linkerarm nemende en met zijne rechterhand naar een ei daarin zoekende, "dat ik je dit zou overgeven."

Ik nam wat Jo mij gaf, en bevond dat het een gekreukeld tooneelbiljet van een klein Londensch theater was, waarin voor die week het optreden werd aangekondigd van "den vermaarden Provincialen Liefhebber, het evenbeeld van Roscius, wiens weergalooze voorstellingen in de hoogste tragische rollen van onzen Nationalen Dichter onlangs in de dramatische kringen van zijn geboortegewest zulk een verbazend opzien hebben gebaard."

"Heb je hem zien spelen, Jo?" vroeg ik.

"Dat heb ik," antwoordde Jo met plechtigen nadruk.

"En was het opzien zoo verbazend?"

"Wel," zeide Jo, "er was zeker een schepel vol sinaasappelschillen. Bijzonder toen hij den geest zag. Hoewel ik je zelf laat zeggen, mijnheer, of het wel geschikt is om een man van goeder harte aan het werk te houden, als men gedurig tusschen hem en den geest met "Amen!" invalt. Iemand mag een ongelukje gehad hebben en in de Kerk zijn geweest," zeide Jo, op een te gelijk aandoenlijken en redeneerenden toon, "maar dat is toch geene reden om hem op zulk een tijd van de wijs te brengen. Wat ik meen te zeggen is, als de geest van iemands eigen vader niet ongestoord met hem spreken mag, wie mag het dan doen, mijnheer? Nog meer, als zijn rouwhoed ongelukkig zoo klein is, dat de zwaarte van de zwarte veeren hem doet afvallen, al doet hij nog zoo zijn best om hem op te houden."

Eene uitdrukking op Jo's gezicht, alsof hij zelf een geest zag, onderrichtte mij dat Herbert de kamer was binnengekomen. Ik stelde dus Jo aan Herbert voor, die zijne hand uitstak; maar Jo deinsde daarvoor terug en hield zich aan het vogelnest vast.

"Uw dienaar, mijnheer," zeide Jo, "als dat ik hoop, dat jij en Pip —" hier viel zijn oog

op den Wreker, die iets op de tafel zette, en legde zoo duidelijk zijn voornemen aan den dag om dien jongen heer tot een lid der familie te maken, dat ik hem door een heimelijken blik stuite en hem daardoor nog meer in de war bracht — "ik wou zeggen — jij twee heeren — als dat ik hoop, dat je in deze benauwde woning gezond zult blijven. Want dit hier mag naar Londensche mode eene goede herberg zijn," zeide Jo vertrouwelijk; "maar ik zelf zou er geen varken in willen houden — ten minste niet als ik het wou mesten en er gezond en lekker spek van krijgen."

Na deze vleierende getuigenis aangaande onze woning te hebben afgelegd en terloops zijne geneigdheid te hebben getoond om mij "mijnheer" te noemen, keek Jo, uitgenoodigd om zich aan tafel te zetten, overal rond naar eene geschikte plaats om zijn hoed te bergen, en zette dien eindelijk op het uiterste puntje van den schoorsteenmantel, waarvan hij naderhand gedurig moest aftuimelen.

"Neemt u thee of koffie, mijnheer Gargery?" zeide Herbert, die altijd aan het ontbijt voorzat.

"Dank je, mijnheer," zeide Jo, stijf van het hoofd tot de voeten. "Ik zal nemen wat u zelf het aangenaamste is."

"Wat zegt u dan van koffie?"

"Dank je, mijnheer," antwoordde Jo, blijkbaar te leur gesteld door dezen voorslag, "daar je zoo goed bent om koffie te verkiezen, wil ik je niet tegenspreken. Maar vindt je die niet een beetje verhitend?"

"Laten wij dan thee nemen," zeide Herbert en schonk dien drank in.

Hier tuimelde Jo's hoed van den schoorsteenmantel af, en Jo sprong van zijn stoel, raapte den hoed op en zette hem nauwkeurig weder op hetzelfde plekje, alsof hij een bewijs van welvoeglijkheid gaf door te zorgen, dat de hoed aanstonds weder vallen moest.

"Wanneer is u in de stad gekomen, mijnheer Gargery?"

"Was het niet gister-achtermiddag?" zeide Jo, na achter zijne hand gekucht te hebben, alsof hij sedert zijne komst reeds tijd had gehad om den kinkhoest beet te krijgen. "Neen, dat was het niet. Ja, dat was het wel. Ja; het was gister-achtermiddag." Dit zeide hij met een gezicht vol wijsheid, zelfvoldoening en strenge onpartijdigheid.

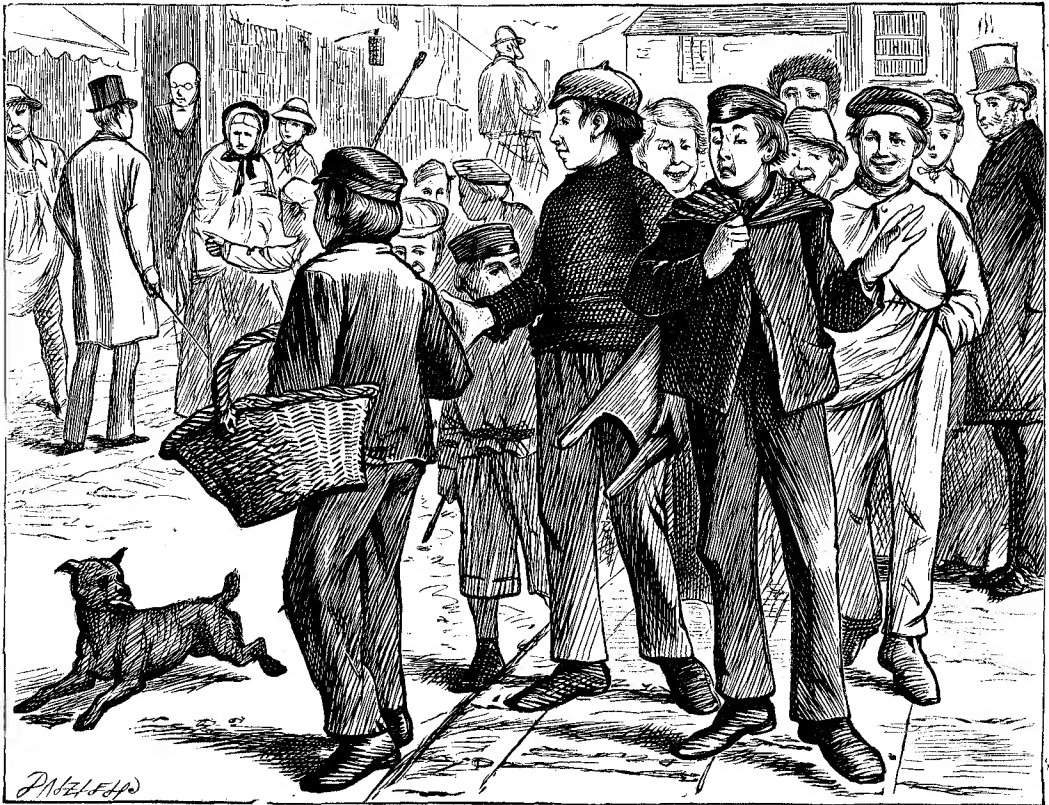
"Heeft u al iets van Londen gezien?"

"Ja wel, mijnheer," antwoordde Jo. "Ik en Wopsle zijn dadelijk naar het schoensmeer-magazijn gaan kijken. Maar we vonden niet dat het overeenkwam met de prent op de roode plakaten voor de winkeldeuren; waarmee ik zeggen wil," voegde Jo er tot opheldering bij, "dat het veel te architecturalisachtig geteekend is."

Ik geloof waarlijk, dat Jo dit woord (dat, naar mijne gedachten, eene zeer goede uitdrukking is voor sommige proeven van bouwkunst, die ik ken) nog eens zoo lang zou hebben uitgerekt, indien zijne aandacht niet was afgetrokken door zijn hoed, die weder buitelde. Die hoed vereischte inderdaad zijne gedurige oplettendheid, en eene vlugheid van oog en hand, gelijk die welke men bij het balspel noodig heeft. Hij toonde eene groote behendigheid en maakte er buitengewone kunsten mede, nu juist bijtijds toeschietende en hem

er zooveel in te lijden? Vervolgens verviel Jo in zulke onverklaarbare vlagen van gepeins, met zijne vork halverwege tusschen zijn bord en zijn mond; liet zijne oogen in zulke vreemde richtingen dwalen; werd door zulke opmerkelijke hoestbuien overvallen; zat zoo ver van de tafel af, en liet zooveel meer vallen dan hij at, en wilde zich dan houden alsof hij er niets van merkte, dat ik hartelijk blijde was toen Herbert ons verliet om naar de City te gaan.

Ik was noch verstandig, noch goedhartig genoeg om te begrijpen, dat dit alles mijne schuld

EN OP EEN LIJMENDEN TOON ZIJNE VOLGERS TOERIEP: "KEN JE NIET, KEN JE NIET." (blz. 117.)

netjes opvangende, dan hem slechts in zijn val een tik gevende, zoodat de hoed langs den muur bleef voortwippen, tot hij hem in zijne macht kreeg, eindelijk hem in de spoelkom kaatsende, waar ik de vrijheid nam om er de hand op te leggen.

Wat zijn hemdsboord en zijn rokskraag betrof, deze waren onoplosbare raadselen, waarover men niet kon nadenken zonder verbijsterd te worden. Waarom moest iemand zich zoodanig martelen, eer hij zich voor goed gekleed kon houden? Waarom moest hij het noodig achten boete voor zijn zondagspak te doen, door

was en dat, als ik maar op mijn gemak met Jo was geweest, Jo meer op zijn gemak met mij zou geweest zijn. Ik was ongeduldig en uit mijn humeur, en in deze gemoedsgesteldheid hoopte hij kolen vuurs op mijn hoofd.

"Daar wij beiden nu alleen zijn, mijnheer," begon Jo.

"Jo," viel ik netelig in, "hoe kan je mij mijnheer noemen?"

Jo zag mij voor een oogenblik aan met iets, dat naar een flauw verwijt geleek. Hoe ongerijmd zijne das en zijne boordjes ook waren, zag ik toch wel dat die blik zekeren ernst had.

“Daar wij beiden nu alleen zijn,” hervatte Jo, “en ik geen tijd heb en ook niet genegen ben om veel langer te blijven, zal ik nu besluiten — ten minste beginnen — met te zeggen wat er aanleiding toe heeft gegeven, dat ik deze tegenwoordige eer heb. Want was het niet,” vervolgde Jo, met de vroegere uitdrukking op zijn gezicht als hij bondig wilde redeneeren, “dat mijn eenige wensch was om je nuttig te zijn, dan zou ik de eer niet gehad hebben om brood te breken in de woning en het gezelschap van heeren.”

Ik was zoo ongenegen om nog eens dien blik te zien, dat ik geene aanmerking op zijn toon maakte.

“Wel, mijnheer,” hervatte Jo, “dit is het geval. Ik was laatst op een avond in de Schuivenvoerders, Pip,” (telkens als zijne genegenheid de overhand kreeg, noemde hij mij Pip, en als hij weder in beleefdheid verviel, noemde hij mij mijnheer) “toen Pumblechook daar met zijne sjees aankwam. Als dat die persoon,” zeide Jo, door eene opkomende gedachte van den weg gelokt, “soms tijds mijne haren geducht den verkeerden kant opstrijkt, door in en om de stad te vertellen, als dat hij het zou geweest zijn met wien je als kind kameraads bent geweest, en dat je hem voor een speelmakker hadt gehouden.”

“Gekheid. Dat ben jij geweest, Jo.”

“Als dat ik daar ook ten volle van overtuigd ben, Pip,” zeide Jo, even zijn hoofd schuddende, “schoon het weinig te beduiden heeft, mijnheer. Wel, Pip, die zelfde persoon, die wonderig genoeg kan wezen, komt in de Schuivenvoerders naar mij toe (als dat eene pijp en een pintje bier eene verkwikking voor een werkmans zijn, mijnheer, en hem niet te veel naar het hoofd vliegen), en zijne woorden waren: “Jozef, jufvrouw Havisham verlangtje te spreken.”

“Jufvrouw Havisham, Jo?”

“Zij wenscht je te spreken, waren Pumblechook's woorden.” Jo bleef zoo zitten en liet zijne oogen langs de zoldering rollen.

“Goed, Jo. Ga voort als je blijft.”

“s Anderen daags, mijnheer,” zeide Jo, mij aanzienende alsof ik zeer ver van hem af was, “knapte ik mij op, en ging naar jufvrouw A.”

“Jufvrouw A, Jo? Jufvrouw Havisham?”

“Zooals ik zeg, mijnheer,” antwoordde Jo, op een toon alsof hij zijn testament maakte. Jufvrouw A, of anders Havisham. Hare uitdrukkingen waren toen als volgt: “Mijnheer Gargery, je hebt briefwisseling met mijnheer Pip?” Daar ik een brief van je gehad had, was ik in staat om te zeggen “ja!” (Toen ik met je zuster trouwde, mijnheer, zeide ik “ja!” en zoo ook toen ik je vriendin antwoord gaf, Pip, zeide ik “ja!”) “Zou je hem dan willen zeggen,” zeide ze, “als dat Estella thuis is gekomen en hem gaarne zien zou.”

Ik voelde mijn gezicht gloeien terwijl ik Jo aanzag. Ik hoop, dat de oorzaak van dat gloeien eenigszins het gevolg mag geweest zijn van mijne overtuiging, dat, als ik zijne boodschap had geweten, ik hem meer zou hebben aangemoedigd.

“Toen ik thuis kwam,” vervolgde Jo, “en Biddy vroeg om je de boodschap te schrijven, had ze niet veel zin daarin. Zij zeide: “Ik weet dat hij dat graag mondeling zal hooren. Je hebt nu toch den tijd, en je verlangt hem te zien. Ga eens naar hem toe.” Ik heb dat nu gedaan, mijnheer,” zeide Jo, van zijn stoel opstaande, “en, Pip, ik wensch je het welzijn en altijd grooter en grooter voorspoed.”

“Maar je gaat nu toch nog niet heen, Jo?”

“Ja, dat doe ik,” zeide Jo.

“Maar dan kom je toch terug om te eten, Jo?”

“Neen, dat doe ik niet,” zeide Jo.

Onze oogen ontmoetten elkander, en al het “mijnheer” smolt uit zijn mannelijk hart weg, terwijl hij mij zijne hand gaf.

“Pip, lieve jongen, het leven is van afscheidnemen samengeweven, als ik zoo zeggen mag, en de een is een hoefsmid, en de ander een kopersmid, en de derde een goudsmid. Scheidingen tusschen dezulken moeten komen, en als zij komen, moet men ze dragen. Als er vandaag ergens schuld geweest is, ligt die aan mij. Jij en ik zijn geene twee fatsoenen om te zamen in Londen te zijn, of ook ergens anders, behalve waar men onder vrienden is, die elkander kennen en verstaan. Het is niet dat ik trotsch ben, maar omdat ik de rechte man op de rechte plaats wil wezen, dat je me nooit weer in deze kleeren zult zien. In deze kleeren ben ik de verkeerde. Buiten de smederij, de keuken en de polders, ben ik niet op mijne plaats. Je zult niet half zooveel gebreken aan mij vinden, als je mij je verbeeldt in mijn werkpak, met mijn hamer of zelfs met mijne pijp in de hand. Je zult niet half zooveel gebreken in mij vinden, ondersteld dat je me ooit zou wenschen terug te zien, als je je hoofd in het venster van de smederij naar binnen steekt, en daar Jo den smid ziet, voor het oude aambeeld, met zijn oud gebrand schootsvel voor, en aan zijn oud werk. Ik ben ontzettend dom, maar ik hoop dat ik hierin toch ten naastenbij het rechte heb gevonden. En zoo, God zegen je, lieve Pip, oude jongen, God zegen je!”

Ik had mij niet bedrogen in mijne verbeelding, dat er een eenvoudige ernst bij hem was. Het maaksel van zijne kleederen kon hem daarbij niet meer in den weg zijn, toen hij deze woorden sprak, dan het hem op zijn weg naar den hemel in den weg kon zijn. Hij legde zachtjes zijne hand op mijn voorhoofd en ging heen. Zoodra ik mij genoegzaam had hersteld, snelde ik hem na en zocht naar hem in de naburige straten, maar hij was weg.

XXVIII.

Het was mij duidelijk dat ik den volgenden dag naar huis moest, en in de eerste opwelling van berouw was het mij even duidelijk, dat ik bij Jo moest logeeren. Maar toen ik eene plaats voor op den wagen had besteld, en naar mijnheer Pocket en terug was geweest, was ik op dit laatste punt lang niet zoo overtuigd meer, en begon ik redenen te bedenken en verontschuldigen te vinden om mijn intrek in het Wilde Zwijn te nemen. Ik zou Jo ongelegen komen; ik werd niet verwacht en mijn bed zou niet gereed zijn; ik zou te ver van jufvrouw Havisham zijn en dat zou haar misschien niet bevallen. Alle andere bedriegers op de wereld zijn niets bij de zelfbedriegers, en met zulke voorwendfels bedroog ik mij zelven. 't Is zeker iets vreemds. Dat men onnoozel eene valsche halve kroon van iemands anders maaksel aanneemt, is natuurlijk genoeg, maar niet dat men willens en wetens een valsch stuk van zijn eigen maaksel voor goed geld aanziet! Een beleefd vreemdeling, onder voorwendsel van mijne banknoten veiligheidshalve stijf op te vouwen, goochelt de banknoten weg en geeft mij notedoppen; maar wat is zijne behendigheid bij de mijne, als ik mijne eigene notedoppen opvouw en ze mij zelven voor banknoten in de hand stop!

Aldus besloten dat ik naar het Wilde Zwijn moest gaan, werd mijn gemoed ontrust door de onzekerheid of ik mijn jongen zou medenemen of niet. De gedachte was verlokkelijk, dat die kostbare huurling openlijk zijne laarzen voor den stal van het Wilde Zwijn zou laten luchten; het was bijna plechtig mij te verbeelden hoe hij als toevallig den kleermakerswinkel zou binnenkomen en den oneerbiedigen jongen van baas Trabb beschamen. Aan den anderen kant kon die jongen kennis met hem maken en hem allerlei dingen vertellen, of baldadig genoeg zijn om hem in de Hoogstraat na te jouwen. Ook kon mijne beschermster van hem hooren en die weelde niet goedkeuren. Alles te zamen genomen besloot ik dus hem maar thuis te laten.

Het was de namiddagwagen waarop ik plaats had genomen, en daar het winter was geworden, zou ik mijne bestemming niet bereiken voordat het twee of drie uren donker was geweest. Onze tijd om van de Gekruiste Sleutels af te rijden was twee uur. Ik kwam daar een kwartier te vroeg, opgewacht door mijn jongen — als ik deze uitdrukking mag gebruiken van iemand, die mij nooit opwachtte als hij het met mogelijkheid laten kon.

In dien tijd was het gebruikelijk, veroordeelde misdadigers met publieke rijtuigen naar de dokken en werven te brengen. Daar ik dikwijls

hiervan gehoord, en meer dan eens op den weg gezien had hoe zij hunne geboeide beenen van het dak van een postwagen lieten bengelen, had ik geene reden om mij te verwonderen, toen Herbert, die kwam om mij te zien afrijden, mij vertelde dat er twee gevangenen medegingen. Maar ik had eene reden, die nu eene oude reden was, om altijd eenigszins te onstellen als ik het woord gevangene hoorde.

“Daar geef je toch niet om, Handel?” zeide Herbert.

“O neen!”

“Ik meende te zien dat ze je niet behaagden?”

“Ik kan niet zeggen dat ze me behagen, en ik geloof ook niet dat ze u dat bijzonder doen. Maar ze kunnen me niet schelen.”

“Zie. Daar komen zij de tapperij uit,” zeide Herbert. “Welk een schandelijk schouwspel!”

Zij hadden, naar het scheen, hun bewaker getrakteerd, want alle drie veegden, toen zij buiten kwamen, den mond af. De twee gevangenen waren met de handen aan elkander gekluisterd, en hadden ook boeien aan de beenen — boeien van een maaksel, dat ik zoo wel kende. Zij droegen de kleding, die ik insgelijks maar al te wel kende. Hun bewaker had een paar pistolen en een knoestigen knuppel onder zijn arm; maar hij scheen op een goeden voet met hen te zijn, en stond naast hen naar het inspannen der paarden te kijken, eenigszins met eene houding alsof zij eene belangwekkende tentoonstelling waren, die nu eigenlijk niet te zien was en waarvan hij de uitlegger was. De een was veel langer en zwaarder gebouwd dan de ander, en dezen scheen, naar den raadselachtigen regel welke de wereld van gevangenen en vrijen beheerscht, het kleinste pak kleeren te zijn toegewezen. Zijne armen en beenen geleken naar groote speldenkussens, en zijn kleed kon voor eene dwaze vermommingsdoorgaan; maar met een enkelen blik herkende ik zijn half gesloten oog. Daar stond de man, dien ik op een zaterdagavond in de Drie Vröolijke Schuitemvoerders op eene bank had zien zitten, en die met zijn onzichtbaar geweer naar mij gemikt had.

Het was gemakkelijk mij te verzekeren, dat hij mij tot nog toe zoo weinig herkende alsof hij mij nooit in zijn leven gezien had. Hij bekeek mij en zijn oog waardeerde mijn horlogeketting, en toen spuwde hij eens en zeide iets tot den anderen gevangene, en zij lachten en slingerden zich rond, met een gerinkel van de kluisters die hen samenkoppelden, en keken naar iets anders. De groote nummers op hun rug, alsof zij straatdeuren waren; hunne ruige, geschaafde vacht, alsof zij een gemeen soort van dieren waren; hunne geboeide beenen, om dit eenigszins te verbergen met zakdoeken omwonden, en de manier waarop alle aanwezigen naar hen keken en zich van hen afhiel-

den, maakten hen (gelijk Herbert gezegd had) tot een schandelijk schouwspel.

Maar dit was het ergste nog niet. Het bleek, dat het achterste van den wagen geheel ingenomen was door eene familie, die van Londen verhuisde, en dat er geene plaatsen voor de twee gevangenen waren, behalve op de voorbank achter den koetsier. Hierover maakte een driftig heer, die de vierde plaats op die rij genomen had, zich geweldig boos, en zeide dat het tegen het reglement was hem bij zulk gezelschap te zetten, dat het besmettelijk, schandelijk, vernederend en ik weet niet wat al meer was. De wagen was intusschen gereed gekomen, de koetsier was ongeduldig, wij waren allen bereid om op te stijgen, en de gevangenen waren met hun bewaker naderbij gekomen, dien zonderlingen reuk van broodpap, wol, geteerd touwwerk en slijpsteen medebrengende, die hunne tegenwoordigheid kenmerkt.

"Neem het zoo kwalijk niet op, mijnheer," zeide de bewaker tot den vergramden passagier. "Ik zal zelf naast u gaan zitten. Zij zullen u niet hinderen, mijnheer. Je behoeft niet eens te weten dat ze er zijn."

"Geef mij de schuld niet," bromde de gevangene, dien ik herkend had. "Ik heb zoo'n verlangen niet om te gaan. Ik ben heel bereidwillig om achter te blijven. Wat mij betreft, mag ieder mijne plaats innemen."

"Of de mijne," zeide de ander barsch. "Ik zou niemand hier hebben gehinderd, als ik mijn zin had gehad." Daarop lachten zij beiden, en begonnen noten te kraken en de doppen in het rond te spuwen — en inderdaad, ik geloof dat ik daar ook lust in zou gehad hebben, als ik in hunne plaats en zoo veracht was geweest.

Eindelijk werd het uitgemaakt, dat er voor den vergramden heer niets aan te doen was, en dat hij of met dit toevallige gezelschap vertrekken of achterblijven moest. Hij klom dus op zijne plaats, zich altijd nog beklagende, en de bewaker zette zich naast hem, en de gevangenen heschen zich zelve op zoo goed zij konden, en de gevangene, dien ik herkend had, kwam achter mij te zitten, zoodat ik zijn adem in mijne haren voelde blazen.

"Goede reis, Handel!" riep Herbert, toen wij voortreden. Ik dacht welk een geluk het toch was, dat hij een anderen naam dan Pip voor mij gevonden had.

Het is onmogelijk te beschrijven hoe scherp ik den adem van den gevangene voelde blazen, niet alleen tegen mijn achterhoofd, maar langs geheel mijne ruggegraat. Het gevoel was alsof het merg met een bijtend zuur werd aangeraakt, dat zelfs mijne tanden verstompte. Hij scheen veel meer adem te moeten halen dan een ander en veel meer gerucht daarbij te maken; en ik voelde dat ik aan den eenen kant

een hoogen schouder kreeg, door mijne hui-verende inspanningen om zijn adem af te weren.

Het weder was zeer guur, en de twee gevangenen vloekten op de koude. Die koude maakte ons weldra slaperig, en toen wij het huis Halfweg voorbij waren, vielen de meesten in een dut en zwegen stil. Ik zelf viel in slaap, onder het overwegen van de vraag of ik dien kerel niet twee pond sterling behoorde terug te geven, eer ik hem uit het oog verloor, en hoe dit best te doen was. Toen ik eens vooroverdook, alsof ik een bad tusschen de paarden wilde gaan nemen, werd ik met een schrik wakker en nam die vraag weder in overweging.

Ik moest die echter langer dan ik gedacht had uit het oog hebben verloren daar ik, schoon ik in de duisternis en bij het flikkerende schijnsel onzer lantarens niets kon onderscheiden, aan den kouden vochtigen wind, die ons aanwoei, de nabijheid van het polderland herkende. Ineenduikende om zich te verwarmen en mij tot een scherm tegen den wind te maken, waren de gevangenen nog dichter bij mij dan te voren. De allereerste woorden, die ik hen hoorde wisselen, toen ik mijne bewustheid her kreeg, waren dezelfde woorden, die ik in mijne gedachten had gehad. "Twee banknoten van een pond."

"Hoe kwam hij daaraan?" vroeg de gevangene, dien ik niet kende.

"Hoe zou ik dat weten?" zeide de ander. "Hij had ze ergens weggestopt. Door vrienden gegeven, zou ik denken."

"Ik wou dat ik ze hier had," zeide de ander met een bitteren vloek op de koude.

"De twee banknoten, of de vrienden?"

"De banknoten. Ik zou al de vrienden, die ik ooit had, voor een daarvan verkoopen, en denken dat ik een goeden ruil deed. Wel? Zoo zeide hij —?"

"Zoo zeide hij," hernam de gevangene, dien ik herkend had, "het was alles het werk van eene minuut achter een stapel hout op de werf: 'Je krijgt je ontslag?' Ja, dat kreeg ik. Of ik den jongen wilde opzoeken, die hem eten gegeven en zijn geheim bewaard had, en hem die twee bankjes van een pond geven? Ja, dat wou ik. En dat deed ik."

"Zooveel te grooter gek ben je geweest," bromde de ander. "Ik zou ze aan een man hebben besteed voor eten en drinken. Hij moet nog groen zijn geweest. Wil je zeggen dat hij niets van je wist?"

"Niet het minste. Verschillende troepen en verschillende schepen. Hij kwam nog eens voor het gerecht omdat hij was uitgebroken, en kreeg het toen voor levenslang."

"En was dat — op je woord van eer — de eenige maal dat je in deze streek hebt gewerkt?"

"De eenige maal."

"En wat vindt je van de plaats?"

“Eene ellendige plaats — beestachtig slecht. Modderpoelen, drasland, mist en nevel en anders niet.”

Beiden verwenschten de plaats in zeer krachtige uitdrukkingen, bromden toen nog wat en hadden eindelijk niets meer te zeggen.

Na het hooren van deze samenspraak zou ik zeker afgeklommen en liever in eenzaamheid en duisternis op den weg zijn achtergebleven, indien ik mij niet zeker had gevoeld dat de man niet vermoedde wie ik was. Ik was niet alleen door het verloop van jaren zoozeer veranderd, maar ook zoo verschillend gekleed en in zulke verschillende omstandigheden, dat het gansch niet waarschijnlijk was, dat hij mij zonder toevallige hulp zou herkennen. Evenwel was de toevalligheid, dat wij zoo te zamen op dien wagen zaten, zonderling genoeg om mij te doen vreezen, dat een of ander toeval hem met mijn naam zou bekend maken. Om deze reden besloot ik af te stappen zoodra wij aan de stad kwamen, en dit voornemen voerde ik gelukkig uit. Mijn valies lag in het kastje onder mijne voeten; ik had maar eene plank op te lichten om het te krijgen. Ik wierp het voor mij op den grond, klom toen af, en bleef bij de eerste lantaren op de eerste straatsteenen staan. Wat de gevangenen betreft, zij bleven op den wagen hun weg vervolgen, en ik wist nauwkeurig de plek waar zij dien zouden verlaten om naar de rivier gebracht te worden. In mijne verbeelding zag ik de boot met hare bemanning van misdadigers aan den modderigen stijger hen wachten, hoorde ik wederom het barsche “Voort!” alsof het een hond werd toegesnauid — en zag ik wederom den Noachs-ark vol goddeloosheid op het zwarte water liggen.

Ik had niet kunnen zeggen waarvoor ik bevreesd was, want mijne vrees was geheel onbestemd, maar ik was toch zeer bevreesd. Terwijl ik naar het logement ging, voelde ik dat een angst, veel sterker dan de enkele vrees voor eene onaangename herkenning, mij deed beven. Ik weet zeer wel, dat die vrees geene duidelijke gedaante aannam en slechts de herleving (voor eenige weinige minuten) van die redeloze benauwdheid was, welke ons in onze kindsheid somtijds bevangt.

De koffiekamer in het Wilde Zwijn was ledig, en ik had niet alleen mijn maaltijd besteld, maar was er ook reeds aan gezeten, eer de knecht mij herkende. Zoodra hij verschooning had gevraagd voor deze traagheid van zijn geheugen, vroeg hij mij, of hij iemand om mijnheer Pumblechook zou zenden.

“Neen,” zeide ik, “zekerlijk niet.”

De knecht (het was dezelfde die op den dag, toen mijn leerbrief geteekend was, die boodschap van beneden bracht) scheen verwonderd, en nam de eerste gelegenheid waar om mij een oud, morsig, plaatselijk nieuwsblad voor te leg-

gen, dat ik opnam en waarin ik het volgende las:

“Onze lezers zullen niet zonder belangstelling vernemen, dat, wat aangaat die onlangs voorgevallene romaneske standverhooring van een jeugdig kunstwerker in ijzer in deze nabuurschap, de vroegste begunstiger, makker en vriend van dien jongeling zeker hooggeacht persoon was, niet buiten betrekking tot den graan- en zaadhandel, en wiens ruime en welingerichte magazijnen geene honderd mijlen van de Hoogstraat zijn gelegen. Het is niet zonder eene aandoening van genoeg, dat wij hem bekend maken als den Mentor van onzen jongen Telemachus, want het is goed te weten, dat onze stad den grondlegger van diens fortuin heeft voortgebracht. Vraagt soms de peinzend saamgetrokken wenkbrauw van een wijsgeer, of het glansrijk oog eener schoone onder onze stadgenooten: wiens fortuin? Wij gelooven dat Quentin Metsys de smid van Antwerpen was.”

Ik houd mij ten volle verzekerd dat ik, al was ik in de dagen van mijn voorspoed naar de Noordpool getrokken, zelfs daar iemand zou hebben ontmoet, een zwerfend Eskimo of een beschaafd mensch, die mij zou gezegd hebben dat Pumblechook mijn vroegste begunstiger en de grondlegger van mijn fortuin was.

XXIX.

Des morgens was ik al tijdig op en begaf mij op weg. Het was nog te vroeg om naar jufvrouw Havisham te gaan en ik deed dus eene wandeling door het veld, aan dien kant van de stad — niet aan den kant van Jo; daar kon ik morgen wel heengaan — terwijl ik aan mijne beschermster dacht en mij de schitterendste tafereelen van hare plannen voor mijn welzijn voorstelde.

Zij had Estella geadopteerd en ook mij zoo goed als geadopteerd, en het kon niet missen of haar voornemen was om ons bij elkander te brengen. Zij had het voor mij weggelegd dat verwoeste huis te herstellen, den zonneschijn in die donkere kamers binnen te laten, de uurwerken aan den gang te brengen, de koude haarden te laten vlammen, de spinnewebben weg te vegen, het ongedierte uit te roeien — kortom, al de glansrijke daden van den jongen ridder in de romance te volbrengen en dan met de prinses te trouwen. Ik was in het voorbijgaan blijven staan om het huis aan te zien; en de verkleurde roode muren, de dichtgemetselde vensters en het krachtige groene klimop, dat met zijne takken en ranken zelfs de schoorsteenen, als met oude gespierde armen, omklemde, maakten het tot een veelbelovend, geheimzinnig tooverkasteel, waarvan ik de held

was. Estella was natuurlijk de ziel en het hart dier tooverij. Maar hoewel zij mij zoo volkomen in het bezit had genomen, hoewel mijne verbeelding zoo geheel met haar vervuld was, hoewel zij zulk een alvermogens invloed op mijn leven en karakter had uitgeoefend, schreef ik haar toch, zelfs op dien romanesken ochtend, geene hoedanigheden toe, die zij niet werkelijk bezat. Ik maak hiervan opzettelijk melding, dewijl het de draad is met welken ik in mijn ongelukkig doolhof gevolgd moet worden. Naar mijne ondervinding kan het gewone denkbeeld dat men zich van een minnaar heeft gemaakt, niet altijd het ware zijn. De zuivere waarheid is, dat, toen ik Estella met de liefde van een man beminde, ik dit deed omdat ik haar onweerstaanbaar vond. Om dit voor eens en altijd te zeggen: ik wist tot mijne smart zeer dikwijls, zoo niet altijd, dat ik haar tegen al het mogelijke, dat mij ontmoedigen kon, beminde. Ik beminde haar niet te minder omdat ik dit wist, en die wetenschap had even weinig invloed om mij terug te houden, alsof ik geloofd had dat zij de menschelijke volmaaktheid zelve was.

Ik had mijne wandeling zoo genomen, dat ik op mijn ouden tijd aan het hek kwam. Toen ik met eene onvaste hand aan de schel had getrokken, keerde ik het hek mijn rug toe, terwijl ik poogde mijn adem terug te krijgen en het kloppen van mijn hart te matigen. Ik hoorde de zijdeur openen en voetstappen over het voorplein komen; maar ik deed alsof ik niets hoorde, zelfs toen het hek op zijne roestige hengsels draaide.

Toen ik eindelijk op den schouder werd geklopt, schrikte ik en keerde mij om. Daarop schrikte ik veel natuurlijker, toen ik een man in een geheel grijs pak voor mij zag, den laatsten man dien ik verwacht had als portier aan de deur van jufvrouw Havisham te vinden.

“Orlick!”

“Ja, jonge heer, er zijn meer veranderingen dan die van u. Maar kom binnen, kom binnen. Het is tegen mijne orders het hek open te houden.”

Ik trad binnen, hij sloot het en nam den sleutel er uit. “Ja,” zeide hij, zich omkeerende, nadat hij mij eenige stappen was vooruitgegaan. “Hier ben ik!”

“Hoe ben je hier gekomen?”

“Op mijne beenen ben ik hier gekomen,” antwoordde hij, “en mijne kist heb ik op een kruiwagen laten brengen.”

“Ben je voorgoed hier?”

“Ik ben hier niet voor kwaad, jonge heer, zou ik denken.”

Daarvan was ik zoo zeker niet. Ik had tijd genoeg om mij zijn antwoord in het geheugen te prenten, terwijl hij zijn loggen blik langzaam van den grond ophief en over mijne

been en armen naar mijn gezicht liet oprijzen.

“Dus heb je de smederij verlaten?” zeide ik.

“Ziet het er hier als eene smederij uit?” antwoordde Orlick, en liet met een gezicht alsof hij beleedigd was zijne oogen rondgaan. “Wel?”

Ik vroeg hem, sedert hoelang hij de smederij van Gargery verlaten had.

“De eene dag is hier zoo gelijk aan den ander,” antwoordde hij, “dat ik het niet weet of ik moet het uitrekenen. Evenwel, ik ben hier gekomen eenigen tijd nadat je waart heen gegaan.”

“Dat had ik je ook wel kunnen zeggen, Orlick.”

“Ja,” zeide hij droog, “maar je bent ook een geleerde geworden.”

Wij waren nu aan het huis gekomen, waar ik, vlak binnen de zijdeur, zijne kamer vond, met een venstertje dat op het voorplein uitzag. In het klein geleek het niet slecht naar dat soort van verblijf, dat een portier in Parijs gewoonlijk wordt toegewezen. Er hingen eenige sleutels aan den muur, waarbij hij nu den sleutel van het hek voegde, en zijn met eene lappendeken bedekt bed stond in eene soort van alkoof. Het geheel had een slordig, bekrompen en slaperig aanzien, gelijk eene kooi voor eene menschelijke marmot; terwijl hij, in een donkeren hoek naast het venster maar even zichtbaar, naar de menschelijke marmot zelf geleek, waarvoor het zoo was ingericht.

“Ik heb deze kamer vroeger niet gezien,” merkte ik aan. “Er placht hier geen portier te zijn.”

“Neen,” zeide hij, “niet voordat er van gesproken werd, dat het huis te eenzaam en niet veilig genoeg was, met al die gevangenen en al dat gespuis, dat hier gedurig heen en weer liep. En toen werd ik voor die plaats gerecommandeerd, als een man die een ander man best staan kon; en ik nam ze aan. Het is gemakkelijker dan blaasbalgtrekken en hameren. Dat is geladen.”

Mijne oogen waren aangetrokken door een geweer, waarvan de kolf met koper was beslagen, en zijne oogen waren de mijne gevolgd.

“Wel,” zeide ik, niet naar meer gesprek verlangende, “zal ik boven naar jufvrouw Havisham gaan?”

“Ik laat me hangen als ik het weet,” antwoordde hij, zich eerst eens uittrekkende en schuddende. “Mijne orders gaan niet verder dan hier, jonge heer. Ik moet deze schel een tik met dezen hamer geven, en dan moet je den gang ingaan, tot je iemand tegenkomt.”

“Ik word verwacht, geloof ik?”

“Ik laat me tweemaal hangen, als ik het zeggen kan,” antwoordde hij.

Daarop ging ik den langen gang in, dien ik

voor het eerst met mijne lompe laarzen had betreden, en hij liet zijne schel klinken. Aan het eind van den gang, terwijl de schel nog trilde, vond ik Sara Pocket, die door mij nu voor altijd groen en geel scheen te zijn geworden.

"Zoo!" zeide zij. "U, mijnheer Pip?"

"Ik ben het, jufvrouw Pocket. Het doet mij genoegen u te kunnen zeggen, dat mijnheer Pocket en de familie wel zijn."

"Zijn zij al wijzer?" zeide Sara, droevig haar hoofd schuddende. "Het was beter dat zij wijzer waren, dan wel. O, Mattheüs, Mattheüs! Ge weet den weg, mijnheer?"

Tamelijk wel, want ik was de trap menigmaal in het donker opgegaan. Ik besteeg die nu met lichtere laarzen dan voorheen, en tikte op mijne oude manier aan de deur van jufvrouw Havisham's kamer. "De klopp van Pip," hoorde ik haar terstond daarop zeggen. "Kom binnen, Pip."

Zij zat in haar stoel bij de oude tafel, in het oude gewaad, met hare beide handen op haar kruistok gevouwen, hare kin daarop rustende, en hare oogen op het vuur gevestigd. Bij haar, met den schoen die nooit gedragen was in hare hand, en met het hoofd daarover gebogen, zat eene elegante jonge dame, die ik nooit gezien had.

"Kom binnen, Pip," bleef jufvrouw Havisham prevelen, zonder om of op te zien. "Kom binnen, Pip. Hoe vaar je, Pip? Zoo, je kust me de hand alsof ik eene koningin was, he? Wel?"

Zij keek plotseling naar mij op, zonder iets anders dan hare oogen te bewegen, en herhaalde op eene naargeestig schertsende manier:

"Wel?"

"Ik hoorde, jufvrouw," zeide ik eenigszins verlegen, "dat u zoo goed waart geweest om te verlangen, dat ik u zou komen zien, en ik ben dadelijk gekomen."

"Wel?"

De dame, die ik nog niet gezien had, sloeg hare oogen op en keek mij schalkachtig aan, en toen zag ik dat de oogen Estella's oogen waren. Maar zij was zoo veranderd, zooveel schooner, zooveel meer eene vrouw geworden, en in alle dingen die bewondering uitlokken zoozeer vooruitgegaan, dat ik in het geheel geene vorderingen scheen gemaakt te hebben. Ik verbeeldde mij, terwijl ik haar aanzag, dat ik weder hopeloos in den groven, gemeenen jongen terugzank. O, dat gevoel van afstand en ongelijkheid, dat mij overviel, en die ongenaakbaarheid, die haar omhulde!

Zij gaf mij hare hand. Ik stamelde iets over het genoegen van haar weder te zien, en dat ik lang, zeer lang daarnaar verlangd had.

"Vindt je haar veel veranderd, Pip?" vroeg jufvrouw Havisham met haar gretigen blik, en met haar stok op een stoel slaande, die tus-

schen haar beiden in stond, als een teeken voor mij om daarop te gaan zitten.

"Toen ik binnenkwam, jufvrouw, dacht ik dat er niets van Estella in haar gezicht of hare houding was; maar nu keert alles zoo zonderling terug tot de oude...."

"Wat? Je gaat toch niet zeggen tot de oude Estella?" viel jufvrouw Havisham mij in de rede. "Zij was trotsch en spijtig, en je verlangde maar van haar weg te komen. Weet je dat niet meer?"

Ik zeide verward, dat dit lang geleden was, en dat ik toen niet beter wist, en dergelijke. Estella glimlachte met volmaakte bedaardheid, en zeide dat zij niet twijfelde of ik had volkomen gelijk gehad en zij was zeer onaangenaam geweest.

"Is hij veranderd?" vroeg jufvrouw Havisham haar.

"Zeer veel," zeide Estella, mij aanziende.

"Minder grof en gemeen?" zeide jufvrouw Havisham, met Estella's haar spelende.

Estella lachte, keek naar den schoen in hare hand, lachte weder, keek mij aan en zette den schoen neer. Zij behandelde mij nog als een jongen, maar zij lokte mij toch aan.

Wij zaten in die droomerige kamer, onder dien ouden vreemden invloed, die reeds zoo krachtig op mij gewerkt had, en ik vernam dat zij pas uit Frankrijk naar huis was gekomen en nu naar Londen ging. Trotsch en eigenzinnig als vanouds, had zij toch deze hoedanigheden in zulk eene onderwerping aan hare schoonheid gebracht, dat het onmogelijk en onnatuurlijk was — naar mij dacht — ze van die schoonheid af te scheiden. Even onmogelijk was het hare verschijning los te maken van al dat ellendig hunkeren naar geld en fatsoen — van al die ongeregelde begeerten, die mij het eerst voor mijne eigen woning en Jo beschaamd hadden doen worden — van al die visioenen, die haar gelaat in het gloeiende vuur hadden doen oprijzen en in de nachtelijke duisternis opgeroepen om het opene venster der smederij binnen te kijken en dan weg te zweven. Kortom, het was onmogelijk haar, in het verledene of tegenwoordige, van het innigste leven van mijn leven af te scheiden.

Het werd bepaald, dat ik het overige van den dag daar blijven zou en des avonds naar het logement en den volgende morgen naar Londen terugkeeren. Toen wij nog eenigen tijd gepraat hadden, zond jufvrouw Havisham ons beiden uit om in den verwaarloosden tuin te wandelen; als wij straks terugkwamen, zeide zij, zou ik haar nog wat rondrijden gelijk voorheen.

Zoo gingen Estella en ik den tuin in door het hek, dat ik was ingegaan om den bleeken jongen heer (thans Herbert) te ontmoeten; ik, inwendig bevende en zelfs den zoom van haar

kleed aanbiddende; zij, zeer bedaard en stellig ongenegen om den zoom van het mijne die eer te bewijzen. Toen wij de plaats van het gevecht naderden, bleef zij staan en zeide:

"Ik moet toch een zonderling schepseltje zijn geweest om mij dien dag zoo te verstoppen en dat gevecht aan te zien; maar ik had er veel plezier in."

"Je hebt me ook wel beloond."

"Heb ik?" antwoordde zij, alsof zij er niets meer van wist. "Ik herinner mij wel, dat ik een grooten hekel aan uwe tegenpartij had, omdat ik het kwalijk nam dat hij hier gebracht werd om mij met zijn gezelschap te plagen."

"Hij en ik zijn nu groote vrienden," zeide ik.

"Zoo? O, ik meen mij te herinneren dat ge bij zijn vader studeert."

"Ja!"

Ik sprak deze toestemming met tegenzin uit, want zij scheen mij iets jongensachtig te geven, en zij behandelde mij reeds meer dan genoeg als een jongen.

"Met uwe verandering van fortuin en vooruitzichten, zijt ge ook van gezelschap veranderd," zeide Estella.

"Natuurlijk," zeide ik.

"En ongetwijfeld," vervolgde zij op een trotschen toon, "zou het gezelschap, dat eens geschikt voor u was, nu zeer ongeschikt gezelschap voor u zijn."

Op mijn geweten af, twijfel ik er zeer aan of ik toen nog eenig voornemen had om Jo te gaan opzoeken; maar als ik het nog had, joeg dit gezegde het op de vlucht.

"Je hadt in dien tijd geen denkbeeld van uw aanstaand fortuin?" zeide Estella, met eene beweging van hare hand, die aanduidde dat zij den tijd van het gevecht bedoelde.

"Niet het minste."

De houding van volwassenheid en meerderheid, waarmede zij naast mij ging, en de houding van jeugdige onderdanigheid, waarmede ik naast haar liep, vormden een contrast, dat ik diep gevoelde. Het zou mij nog sterker gekrenkt hebben dan het deed, indien ik niet gedacht had dat ik het vooral daardoor uitlokte, omdat ik zoo voor haar afgezonderd en aan haar toegewezen was.

De tuin was te veel in het wild gegroeid en te vochtig om er met gemak in te wandelen, en toen wij twee- of driemaal in het rond waren gegaan, kwamen wij weder buiten op het plein van de brouwerij. Ik wees haar nauwkeurig aan waar ik haar op dien eersten dag over de vaten had zien wandelen, en zij zeide met een koelen onverschilligen blik naar dien kant: "Deed ik?" Ik herinnerde haar waar zij uit het huis gekomen was en mij eten en drinken had gegeven, en zij zeide: "Dat weet ik niet meer." — "Herinnert ge u niet meer dat ge mij hebt doen schreien?" zeide ik. "Neen,"

zeide zij, en schudde haar hoofd en keek in het rond. Ik geloof waarlijk dat zij, door zich niets te herinneren en niet het minste op mij te letten, mij innerlijk weder de tranen in de oogen bracht — en dat zijn de bitterste tranen die men storten kan.

"Je moet weten," zeide Estella met de nederbuigende vriendelijkheid eener schitterende schoone, "dat ik geen hart heb — als dat soms iets met mijn geheugen heeft te maken."

Ik stamelde eenige wartaal, om te zeggen, dat ik de vrijheid nam van daaraan te twijfelen, dat ik wel beter wist, en dat zulk eene schoonheid zonder hart niet bestaan kon.

"Ik heb een hart, dat doorstoken of doorschoten kan worden, daar twijfel ik niet aan," zeide Estella. "En natuurlijk, als het ophield met kloppen, zou ik ophouden te leven. Maar je weet wel wat ik meen. Ik heb geene weekheid daar, geene — sympathie — gevoeligheid — dwaasheid."

Wat was het dat mij voor den geest kwam, toen zij daar zoo stil stond en mij aanzag? Iets dat ik aan jufvrouw Havisham had gezien? Neen. In hare blikken en gebaren had zij zulk een zweem van gelijkenis op jufvrouw Havisham, als men dikwijls ziet dat kinderen overnemen van volwassene personen, met welke zij veel omgaan, en die eene opmerkelijke, oogenblikkelijke overeenstemming kan teweegbrengen tusschen gezichten, die anders geheel verschillend zijn. En toch kon ik dit niet tot jufvrouw Havisham terugbrengen. Ik zag haar nog eens aan, en bespeurde er niets meer van. Wat was het dan?

"Ik meen het ernstig," zeide Estella, niet zoozeer met een gefronst voorhoofd, want het bleef glad, maar met eene verdonkering van geheel haar gezicht, "en als wij elkander veel moeten ontmoeten, zoudt ge best doen met mij terstond te gelooven. Neen!" vervolgde zij, mij gebiedend stuitende, toen ik den mond opende. "Ik heb mijne genegenheid niet aan een ander geschonken. Ik heb nooit zoo iets te schenken gehad."

Een oogenblik later waren wij in de zoo lang ongebruikte brouwerij, en zij wees naar de hooge galerij, waar ik haar op dien eersten dag naar buiten had zien gaan, en zij zeide mij zich nog te herinneren, dat zij daar boven was geweest en mij beneden had zien staan alsof ik verschrikt was. Toen mijne oogen hare blanke hand volgden; vloog mij weder hetzelfde nevelachtige denkbeeld voorbij, dat ik niet kon vasthouden. Mijne onwillekeurige beweging deed haar hare hand op mijn arm leggen. Dadelijk was de schim weder verdwenen.

"Wat is er?" zeide Estella. "Ben je weer verschrikt?"

"Dat zou ik zijn, als ik gelooven moest wat

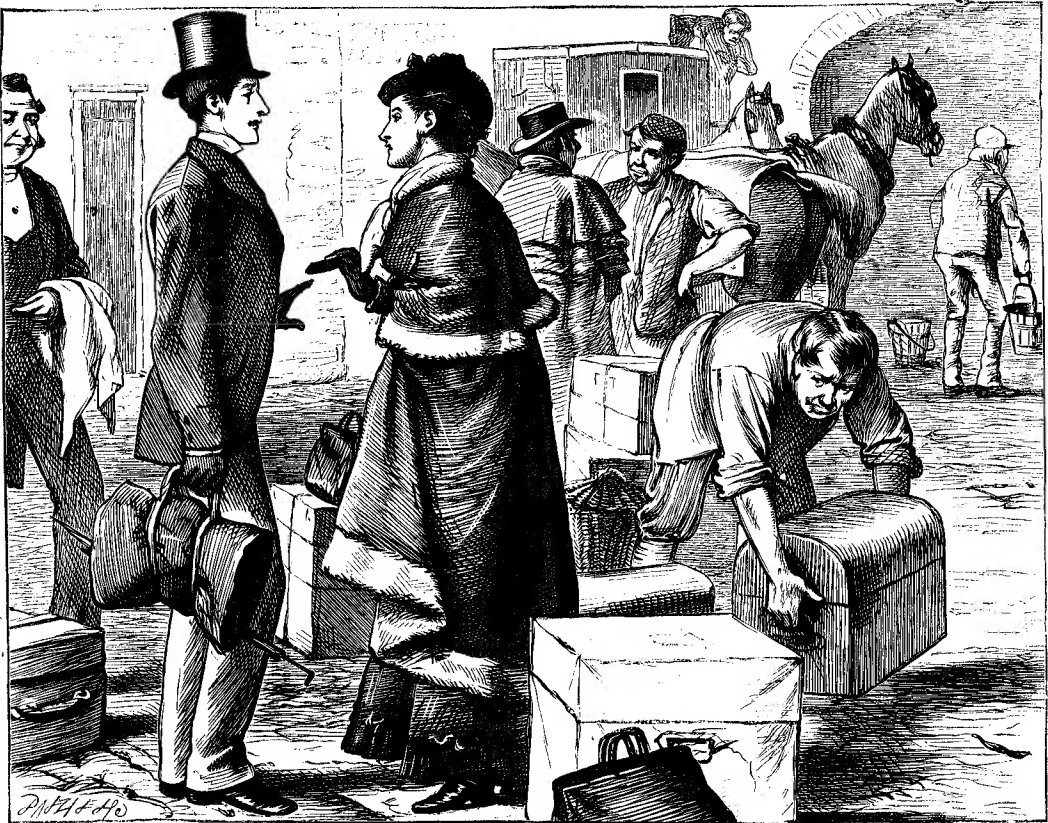
ge daar zoo even gezegd hebt," antwoordde ik ontwijkend.

"Dat doe je dus niet? Heel goed. Het is in allen gevalle gezegd. Jufvrouw Havisham zal je nu welhaast op je ouden post verwachten, schoon mij dunkt dat dit nu wel kon achterblijven evenals andere oude dingen. Laten wij nog eens den tuin rond- en dan naar binnen gaan. Kom. Mijne wreedheid zal je vandaag geene tranen kosten; je zult mijn page zijn en mij een schouder leenen."

Haar fraai kleeid had op den grond gesleept.

natuurlijk die ouderdom voor haar meer telde dan voor mij; maar het voorkomen van onge- naakbaarheid, dat hare schoonheid en hare manieren haar gaven, martelde mij te midden van mijn genot, en dat zelfs hoewel ik mij verzekerd gevoelde, dat onze beschermster ons voor elkander bestemd had. Rampzalige knaap!

Eindelijk gingen wij weder in huis, en daar hoorde ik met verwondering, dat mijn voogd was overgekomen, om jufvrouw Havisham over zaken te spreken, en voor het diner zou terug- komen. De oude winterachtige armlakkers in

"O, JE MOET DE BEURS AANNEMEN." (blz. 125).

Zij hield het nu met de eene hand op, en liet, terwijl wij voortgingen, de andere licht op mijn schouder rusten. Zoo wandelden wij den verwoesten tuin nog twee- of driemaal om, en voor mij was hij geheel in bloei. Als de groene en gele onkruidjes in de spleten van den muur de kostbaarste bloemen waren geweest, die ooit bloeiden, hadden zij mijne herinnering niet dierbaarder kunnen blijven.

Er was geen verschil van jaren tusschen ons, om ons van elkander te verwijderen; wij waren bijna van denzelfden ouderdom, hoewel

de kamer waar de beschimmelde tafel gedekt stond, waren terwijl wij wandelden verlicht, en jufvrouw Havisham zat in haar rolstoel naar mij te wachten.

Het was alsof ik dien stoel zelf in het verledene terugdewde, toen wij onzen langzamen tocht om de asch van het bruiloftsmaal begonnen. Maar in die grafachtige kamer en met die lijkachtige gedaante, die met de oogen op haar gevestigd in haar stoel gedoken zat, scheen Estella schooner en schitterender dan ooit en betooverde zij mij nog meer.

De tijd was zoodanig weggesmolten, dat het vroege etensuur weldra naderde, en Estella ons verliet om zich te verkleeden. Wij waren bij het midden der lange tafel blijven stilstaan en jufvrouw Havisham had een van hare verdorde armen uitgestoken, en liet de dichtgeknepe hand op het vergeelde tafellaken rusten. Toen Estella, eer zij de deur uitging, over haar schouder omkeek, wierp jufvrouw Havisham haar met die hand een kus toe, en dit deed zij met eene woeste gretigheid, die inderdaad iets akeligs had.

Toen Estella heengegaan was en wij met ons beiden alleen waren, keerde zij zich naar mij om en zeide fluisterend:

“Is zij niet schoon, bevallig, wel opgegroeid? Bewondert gij haar niet?”

“Dat moet iedereen doen die haar ziet, jufvrouw.”

Zij sloeg een arm om mijn hals en trok, zoo in haar stoel zittende, mijn hoofd dicht bij het hare. “Bemin haar, bemin haar, bemin haar!” fluisterde zij. “Hoe behandelt zij u?”

Eer ik kon antwoorden (indien het mij mogelijk geweest ware zulk eene moeilijke vraag te beantwoorden) herhaalde zij: “Bemin haar, bemin haar, bemin haar! Als zij u genegen is, bemin haar! Als zij u kwetst, bemin haar! Als zij uw hart vaneenscheurt — en hoe ouder en sterker het wordt, hoe dieper het scheuren zal — bemin haar, bemin haar, bemin haar!”

Nooit had ik zulk eene hartstochtelijke beweging gezien, als waarmede zij deze woorden uitsprak. Ik kon de spieren van den mageren arm om mijn hals voelen zwellen door de drift die haar bezield.

“Hoor mij aan, Pip. Ik heb haar als mijne dochter aangenomen, opdat zij bemind zou worden. Ik heb haar opgevoed opdat zij bemind zou worden. Ik heb haar ontwikkeld tot hetgeen zij is, opdat zij bemind zou worden. Bemin haar!”

Zij zeide het woord dikwijls genoeg, en er kon geen twijfel aan zijn dat zij het meende; maar al had dat dikwijls herhaalde woord, in plaats van “bemind”, haat, wanhoop, wraak of dood uitgedrukt, het zou uit haar mond niet meer gelijk een vloek hebben kunnen klinken.

“Ik zal u zeggen,” vervolgde zij, met hetzelfde haastige, hartstochtelijke gefluister, “wat ware liefde is. Het is eene blinde toewijding, eene onvoorwaardelijke zelfvernedering, eene volkomene onderwerping, een vertrouwen en geloof tegen u zelve en tegen de geheele wereld, dat geheel uw hart en ziel aan den verdelger overgeeft — gelijk ik deed!”

Toen zij daartoe kwam en tot den woesten kreet, die daarop volgde, greep ik haar om haar middel. Want zij stond in den stoel op, in dat lijkkleed, en sloeg in de lucht alsof zij

zich zelve tegen den muur zou slaan en dood neervallen.

Dit alles was het werk van weinige seconden. Toen ik haar weder in haar stoel zette, werd ik een reuk gewaar dien ik kende, en mij omkeerende zag ik mijn voogd in de kamer.

Hij droeg altijd (ik heb dit nog niet vermeld, geloof ik) een zijden zakdoek van buitengewone grootte bij zich, die hem in zijn vak van veel waarde was. Ik heb hem een client of getuige, door dezen zakdoek uit te halen, alsof hij zijn neus wilde snuiten, en dan te wachten, alsof hij wist dat hij het niet doen kon voordat die client of getuige zich blootgegeven had, zulk een schrik zien aanjagen, dat de gewenschte bekentenis, als iets dat van zelf sprak, terstond daarop volgde. Toen ik hem nu in de kamer zag, had hij dien indrukwekkenden zakdoek in beide handen, en zag hij ons aan. Toen hij mijn blik ontmoette, zeide hij, door een oogenblik in die houding te vertoeven, zoo duidelijk mogelijk: “Inderdaad? Zonderling!” en maakte daarop, met verbazenden nadruk, het gewone gebruik van den zakdoek.

Jufvrouw Havisham had hem even spoedig gezien als ik en was (gelijk iedereen) bang voor hem. Zij deed eene krachtige poging om zich bedaard te houden en stotterde dat hij zoo stipt was als altijd.

“Zoo stipt als altijd,” herhaalde hij, naar ons toekomende. “Hoe vaar je, Pip? Zal ik je eens laten rijden, jufvrouw Havisham? Eens rond? En zoo ben je hier, Pip?”

Ik zeide hem, wanneer ik gekomen was en hoe jufvrouw Havisham verlangd had, dat ik Estella zou komen zien, waarop hij antwoordde: “Ha! Zeer schoone jonge dame!” Daarna duwde hij jufvrouw Havisham in haar stoel met een van zijne groote handen voor zich uit, en stak de andere hand in zijn broekzak, alsof die zak vol geheimen was.

“Wel, Pip, hoe dikwijls heb je jufvrouw Estella voorheen gezien?” zeide hij toen hij stilstond.

“Hoe dikwijls?”

“Ja, hoeveel malen? Tienduizendmaal?”

“O, zeker zoo dikwijls niet.”

“Tweemaal?”

“Jaggers!” viel jufvrouw Havisham, tot mijne groote verlichting, er op in. “Laat mijn Pip met vrede, en ga met hem eten.”

Hij gehoorzaamde, en wij gingen te zamen op den tast de donkere trap af. Toen wij de binnenplaats naar dat afgezonderde gebouw overgingen, vroeg hij mij, hoe dikwijls ik jufvrouw Havisham had zien eten en drinken, mij volgens zijne gewoonte ruimte latende tusschen honderdmaal en eens.

Ik bedacht mij en zeide: “Nooit.”

“En dat zal je ook nooit, Pip,” hernam hij met een schamperen glimlach. “Zij heeft nooit

willen laten zien dat zij at of dronk, sedert zij dat tegenwoordige leven van haar begonnen heeft. Des nachts dwaalt zij door het huis rond en neemt dan hier en daar het een of ander voedsel dat zij vindt."

"Mag ik eene vraag doen, mijnheer?" zeide ik.

"Dat mag je," zeide hij, "en ik mag weigeren ze te beantwoorden. Doe je vraag."

"Estella's naam. Is die Havisham of...?"

Ik had er niets bij te voegen.

"Of wat?" zeide hij.

"Is het Havisham?"

"Het is Havisham."

Daarmede kwamen wij aan de tafel, waar Estella en Sarah Pocket ons verwachtten. Mijnheer Jagers zat bovenaan, Estella tegenover hem, en ik tegenover mijne groen-gele vriendin. Wij hadden een zeer goed diner, en werden bediend door eene meid die ik, zoo dikwijls ik daar geweest was, nooit gezien had, maar die toch, voor zooveel ik weet, wel al dien tijd in dat geheimzinnige huis kon geweest zijn. Na den maaltijd werd eene keurige flesch ouden Portwijn voor mijn voogd gezet (die blijkbaar wel met de soort bekend was) en verlieten ons de twee dames.

Iets, gelijkstaande met zijne terughouding onder dat dak, heb ik, zelfs bij hem, nooit ergens anders gezien. Hij hield zelfs zijne blikken voor zich, en richtte zijne oogen onder den maaltijd nauwelijks eene enkele maal naar Estella's gezicht. Als zij tot hem sprak, luisterde hij, en gaf ook na verloop van tijd antwoord, maar hij zag haar, zooveel ik kon opmerken, nooit aan. Aan den anderen kant zag zij hem dikwijls met belangstelling en nieuwsgierigheid, zoo niet met wantrouwen aan. Onder den maaltijd had hij er zeker droog vermaak in om Sarah Pocket nog groener en geler te doen worden, door in het gesprek met mij dikwijls op mijne verwachtingen te doelen; maar ook hiervan toonde hij geene bewustheid en deed het zelfs voorkomen, dat hij die zinspelingen uit mijne eigen onschuldige keel haalde, gelijk hij, ik weet niet hoe, ook werkelijk deed.

En toen hij en ik te zamen alleen waren, bleef hij zitten met een gezicht zoo vol geheimen en achterdocht, dat het waarlijk te veel voor mij was. Hij scheen zelfs zijn wijn in het verhoor te nemen, als hij dit niets anders kon doen. Hij hield dien tusschen zijn oog en de kaars, proefde hem, liet hem door zijn mond spoelen, zwolg hem door, keek in het glas, rook er aan, vulde het weder, en vorschte het wederom uit, tot ik zoo zenuwachtig werd alsof de wijn hem iets tot mijn nadeel had gezegd. Drie- of viermalen dacht ik er flauw aan om zelf een gesprek te beginnen; maar als hij zag dat ik hem iets vragen wilde, keek hij mij aan met zijn glas in de hand, en liet den wijn door zijn mond spoelen, als verzocht hij mij op te

merken dat het niet baten zou, dewijl hij niet antwoorden kon.

Ik geloof dat jufvrouw Pocket er van bewust was, dat mijn gezicht haar in gevaar bracht om razend te worden, en misschien hare muts af te rukken (eene allerleelijkste muts, naar eene neteldoeksche mopmuts gelijkende), en den grond met hare haren te bestrooien, die zeker nooit op haar hoofd waren gegroeid. Zij kwam niet te voorschijn toen wij naderhand naar de kamer van jufvrouw Havisham gingen, waar wij met ons vieren whist speelden. Ondertuschen had jufvrouw Havisham op eene phantastische manier eenige van de fraaiste juweelen van hare kaptafel in Estella's haar en op hare borst en armen geplaatst; en ik zag zelfs dat mijn voogd haar onder zijne zware wenkbrauwen aanzag en die een weinig optrok, toen zij in dien glans met al hare bekoorlijkheid voor hem zat.

Van de manier, waarop hij onze troeven in beslag nam en op het eind van een spel met gemeene kaarten uitkwam, die den glans van onze heeren en vrouwen geheel verdonkerden, zeg ik niets; en ook niet van mijn gevoel, dat hij ons persoonlijk als drie zeer duidelijke en armhartige raadseltjes beschouwde, die hij reeds lang geraden had. Wat mij het meest deed lijden, was de onvereinigbaarheid tusschen zijne koude tegenwoordigheid en mijn gevoel voor Estella. Het was niet mijne bewustheid, dat ik nooit in staat zou zijn om met hem over haar te spreken, dat ik het nooit zou kunnen verdragen als hij zijne laarzen tegen haar liet kraken, of zijne handen van haar afwaschte; het was, dat mijne bewondering slechts een paar voet van hem vandaan was, dat ik met mijn gevoel zoo dicht bij hem was — hetgeen het martelende van mijn toestand uitmaakte.

Wij speelden tot negen uur, en toen werd er afgesproken dat ik, als Estella naar Londen kwam, vooraf gewaarschuwd zou worden en haar van den postwagen zou afhalen; en toen nam ik afscheid van haar, raakte hare hand aan en verliet haar.

Mijn voogd sliep in het Wilde Zwijn in de kamer naast de mijne. Nog laat in den nacht klonken mij jufvrouw Havisham's woorden: "Bemin haar, bemin haar, bemin haar!" in de ooren. Ze met eenige verandering herhalende, zeide ik honderden malen tot mijne peluw: "Ik bemin haar, ik bemin haar, ik bemin haar!" Toen volgde eene uitbarsting van dankbaarheid, dat zij voor mij, eens een smidsjongen, bestemd was. Toen dacht ik weder, indien zij, gelijk ik vreesde, thans nog lang niet dankbaar voor die bestemming was, wanneer zij beginnen zou mij genegen te worden? Wanneer zou dat hart in haar binnenste ontwaken, dat nu nog stom was en sliep?

Helaas! Ik dacht dat dit schoone en edele aandoeningen waren. Ik dacht nooit dat er iets

laags en gemeens in was, dat ik van Jo wegbleef, omdat ik wist dat zij hem zou verachten. Het was maar een dag geleden, dat Jo mij de tranen in de oogen had doen komen. Zij waren spoedig gedroogd, die tranen, God vergeve mij! Spoedig gedroogd!

XXX.

Na de zaak wel overlegd te hebben, terwijl ik mij des morgens in het Wilde Zwijn aankleedde, besloot ik mijn voogd te zeggen, dat ik er aan twijfelde of Orlick wel de rechte man was om een post van vrouwen bij jufvrouw Havisham te vervullen. "Wel natuurlijk is hij de rechte man niet, Pip," zeide mijn voogd, reeds vooraf daarvan overtuigd en daarop gerust; "omdat de man, die een post van vrouwen vervult, nooit de rechte man is." Het scheen hem vroolijk te maken, toen hij bevond dat deze bijzondere post niet bij uitzondering door den rechten man vervuld werd, en hij luisterde met zekere voldoening, terwijl ik hem vertelde wat ik van Orlick wist. "Heel goed, Pip," zeide hij toen ik gedaan had. "Ik zal straks daar eens aangaan en onzen vriend afbetalen." Eenigszins verschrikt van dezen doortastenden maatregel, stemde ik voor eenig uitsstel, en gaf zelfs een wenk dat onze vriend misschien moeilijker te behandelen zou zijn. "O neen, dat zal hij niet," zeide mijn voogd, met het volmaaktste zelfvertrouwen zijn zakdoekmanuaal makende, "ik zou hem wel eens met mij willen zien redeneeren."

Daar wij des middags te zamen met den postwagen naar Londen zouden terugkeeren, en ik onder het ontbijt zoo angstig voor Pumblechook was, dat ik nauwelijks mijn theekopje kon vasthouden, gaf mij dit aanleiding om te zeggen, dat ik eene wandeling wilde doen, en terwijl mijnheer Jagger's zijne zaken afdeed, den weg naar Londen zou opgaan, als hij den koetsier wilde doen weten dat ik plaats zou nemen waar men mij inhaalde. Zoo was ik in staat het Wilde Zwijn terstond na het ontbijt te ontvluchten. Door toen een omweg van een half uurtje, achter het huis van Pumblechook om, door het open veld te maken, kwam ik een weinig voorbij dat gevaarlijke punt weder in de Hoogstraat en achtte mij daar tamelijk veilig.

Het was aardig eens weder in dat stille oude stadje te zijn, en het was niet onaangenaam hier en daar plotseling herkend en aangekeken te worden. Een of twee winkeliers kwamen zelfs naar buiten stuiven en gingen een eind ver voor mij de straat af, om dan terug te kunnen keeren, alsof zij iets vergeten hadden, en mij in het gezicht te zien — bij welke gelegenheid ik niet weet of zij dan wel ik het onge-

lukkigst in het veinzen waren; zij van dit niet met opzet te doen en ik van het niet te zien. Evenwel was mijne positie eene onderscheiding en was ik er in 't geheel niet ontevreden over, totdat het noodlot mij dien overgegeven booswicht, den winkeljongen van Trabb, in den weg voerde.

Toen ik, op zeker punt gekomen, mijne oogen de straat liet langs gaan, zag ik den jongen van Trabb, zich met een ledigen blauwen zak op de schouders kloppende, aankomen. In de meening dat eene onbekommerde en zorgeloze houding mij het best zou voegen en het meest berekend zou zijn om zijne boosaardigheid te beteugelen, stapte ik met eene onverschillige uitdrukking op mijn gelaat voorwaarts en wenschte mij reeds geluk met het bereiken van mijn oogmerk, toen eensklaps de knieën van den jongen knikten, zijne haren te berge rezen, zijne pet afviel, en hij, over alle leden bevende, duizelend op zijde week en het gepeupel toeriep: "Hou me vast! Ik ben zoo geschrikt!" als ware hij door de deftigheid van mijn voorkomen geheel van zijn stuk gebracht. Ik ging hem voorbij, terwijl hij, klappertappende en met alle blijken van de diepste vernedering, tot in het stof voor mij boog.

Dit was moeielijk te verdragen, maar het was nog niets bij hetgeen volgde. Ik was geene tweehonderd schreden verder, toen ik, met onbeschrijfelijke verbazing en verontwaardiging, denzelfden jongen nog eens zag aankomen. Hij kwam weder een hoek van een steegje om. Hij had zijn blauwen zak over zijn schouder hangen; eerlijkheid en dienstijver straalden hem uit de oogen; zijn gang duidde het voornemen aan om met vroolijken spoed naar zijn winkel te loopen. Toen hij mij zag, kreeg hij een schok en ontstelde weder even erg als te voren; maar ditmaal was zijne beweging rondraaiend en wankelde hij met nog erger bevende knieën om mij heen, en stak zijne handen op alsof hij om genade bad. Zijn lijden werd door een troepje toeschouwers met een luid gejuich begroet, en ik wist mij niet te bergen van verlegenheid.

Ik was nog niet verder dan het postkantoor gevorderd, toen ik den jongen alweder om een hoek zag aankomen. Ditmaal was hij geheel veranderd. Hij droeg den blauwen zak over zijn arm, evenals ik mijne jas, en stapte, aan den overkant der straat, over het voetpad naar mij toe, gevolgd door een gezelschap opgetogene jonge vrienden, welke hij nu en dan met de hand wuivende toeriep: "Ken je niet!" Woorden kunnen het gevoel van hoon en beleediging niet uitdrukken, dat mij vervulde, toen hij, mij voorbijgaande, zijn hemdsboord optrok, zijne haren opstreek, zijn eenen arm in de zijde zette, een overdreven grijsnslach op zijn gezicht bracht, zijn lijf en zijne ellenbogen eene wrie-

melende beweging gaf en op een lijnenden toon zijne volgers toeriep: "Ken je niet, ken je niet, bij me ziel, ken je niet!" Toen hij terstond daarop begon te kraaien als een haan in benauwdheid, en mij met dit geluid tot over de brug vervolgde, voltooide dit de schande waarmede ik de stad verliet en als het ware het open veld werd ingebannen.

Maar als ik bij die gelegenheid den jongen van Trabb niet het leven had willen benemen, weet ik zelf nu nog niet wat ik anders had kunnen doen dan geduld hebben. Met hem op straat te gaan vechten, of eene andere genoegdoening van hem aan te nemen dan zijn hartebloed, zou verachtelijk en vernederend zijn geweest. Bovendien was hij een jongen dien niemand aan het lijf durfde komen; onkwetsbaar en listig als eene slang, vloog hij, als hij in een hoek gejaagd was, hoonend jankende, tusschen de beenen van zijn vervolger er weder uit. Ik schreef evenwel den volgenden dag met de post aan meester Trabb, om hem te zeggen dat mijnheer Pip bedanken moest om verdere bestellingen te doen bij iemand, die zoover kon vergeten wat hij aan de maatschappij verschuldigd was, dat hij een jongen in dienst hield, die elk rechtschapen gemoed met walgenden afschuw vervulde.

De postwagen, met mijnheer Jaggars daarin, kwam op den behoorlijken tijd aanrijden, en ik nam mijne plaats weder naast den koetsier en kwam veilig in Londen aan — maar niet geheel behouden, want mijn hart had ik verloren. Zoodra ik er was, zond ik een boetvaardigen kabeljauw en een vaatje oesters naar Jo af (als eene vergoeding dat ik zelf niet gekomen was) en begaf mij toen naar Barnard's inn.

Ik vond Herbert aan een maaltijd van koud vleesch gezeten, en hij heette mij met blijdschap welkom. Nadat ik mijn jongen naar het koffiehuis had gezonden om eene vermeerdering van den maaltijd, gevoelde ik dat ik nog dien avond mijn hart voor mijn vriend en kamergenoot moest openen. Daar een vertrouwelijk gesprek onmogelijk was, terwijl mijn jongen op het portaal stond, dat slechts als eene antichambre van het sleutelgat kon beschouwd worden, zond ik hem naar de komedie. Beter bewijs der gestrengheid van mijne slavernij onder dien meester kon nauwelijks geleverd worden, dan de vernederende uitvluchten, waartoe ik telkens genoodzaakt was, bezigheid voor hem te vinden. Zoo laag is men in geval van nood, dat ik hem somtijds naar den hoek van Hyde Park zond om te zien hoe laat het was.

Toen wij na den eten met onze voeten op het haardijzer zaten, zeide ik tot Herbert: "Mijn goede Herbert, ik heb u iets zeer bijzonders te vertellen."

"Mijn goede Handel," antwoordde hij, "ik zal uw vertrouwen waardeeren en eerbiedigen."

"Het betreft mij zelve, Herbert," zeide ik, "en nog een ander persoon."

Herbert sloeg zijne voeten over elkander, keek met het hoofd op zijde in het vuur, en nadat hij eene poos vruchteloos daarin had gestaard, keek hij mij aan omdat ik niet voortging.

"Herbert," zeide ik, mijne hand op zijne knie leggende, "ik bemin — ik aanbid — Estella."

In plaats van verbaasd te zijn, antwoordde Herbert op een luchtigen toon, alsof dit niets bijzonders was: "Juist. Wel!"

"Wel, Herbert. Is dat al wat je zegt? Wel!"

"Wat verder? meen ik," zeide Herbert. "Dat weet ik natuurlijk wel."

"Hoe weet je dat?" zeide ik.

"Hoe ik het weet, Handel? Wel, van je zelve."

"Ik heb het je nooit gezegd."

"Gezegd! Je hebt het me nooit gezegd als je je haar hadt laten snijden, maar ik heb altijd verstand genoeg gehad om het te zien. Je hebt haar altijd aanbeden, zoolang je haar gekend hebt. Je hebt je aanbedding en je valies hier meegebracht. Gezegd! Wel, je hebt het me altijd den ganschen dag lang gezegd. Toen je me je eigen geschiedenis vertelde, heb je me duidelijk gezegd dat je haar al begon te aanbidden de eerste maal dat je haar zag, toen je nog heel jong waart."

"Welnu dan," zeide ik, voor wien dit een nieuw en niet onwelkom licht was, "ik heb nooit opgehouden haar te aanbidden. En zij is als een beeldschoon en allerbevalligst meisje teruggekomen. En ik heb haar gisteren gezien. En als ik haar te voren aanbad, aanbid ik haar nu dubbel."

"Gelukkig dan voor je, Handel," zeide Herbert, "dat je voor haar uitgezocht en haar toegewezen bent. Zonder op verboden grond te komen, mogen wij wel zeggen dat daaraan tusschen ons geen twijfel kan zijn. Heb je al eenig denkbeeld hoe Estella over die aanbiddingsvraag denkt?"

Ik schudde somber mijn hoofd. "O! zij is duizenden mijlen ver van mij af," zeide ik.

"Geduld, mijn beste Handel! Tijd genoeg, tijd genoeg! Maar je hebt nog iets meer te zeggen."

"Ik schaam mij om er voor uit te komen," antwoordde ik, "en het is toch niet erger het te zeggen, dan het te denken. Je noemt me gelukkig. Dat ben ik, natuurlijk. Ik was gisteren nog een smidsjongen; vandaag ben ik — wat zal ik zeggen dat ik vandaag ben?"

"Zeg een goede jongen, als je een woord noodig hebt," zeide Herbert met een glimlach en zijne hand op de mijne leggende, "een goede jongen, waarin driftigheid en bedeesdheid, stoutheid en schroomvalligheid, voortvarendheid en droomerigheid op de zonderlingste manier te zamen gemengd zijn."

Ik zweeg een oogenblik, om mij te bedenken of er waarlijk zulk eene mengeling in mijn karakter bestond. Over het geheel kon ik dit niet toegeven, maar ik achtte het niet de moeite waard het te betwisten.

"Als ik vraag wat ik mij zelven vandaag moet noemen, Herbert," vervolgde ik, "geef ik reeds een wenk van datgene, wat ik in mijne gedachten heb. Je zegt dat ik gelukkig ben. Ik weet dat ik niets gedaan heb om in de wereld vooruit te komen, en dat de Fortuin alleen mij verheven heeft, en zoo iemand is gelukkig. En toch, als ik aan Estella denk —"

"En wanneer doe je dat niet?" viel Herbert er op in, met oogen die als vuur gloeiden, hetgeen ik zeer vriendelijk en deelnemend van hem vond.

"Dan, mijn beste Herbert, kan ik niet zeggen hoe afhankelijk en onzeker ik mij gevoel, hoe blootgesteld aan honderden van kanssen. Terwijl ik verboden grond vermijden wil, gelijk jij zoo even gedaan hebt, mag ik toch wel zeggen dat al mijne verwachtingen van de standvastigheid van één persoon afhangen — zonder dien persoon te noemen. En alles ten beste genomen, hoe onvoldoende is het toch, maar zoo onbestemd te weten, wat die verwachtingen zijn!" Dit zeggende verlichtte ik mijn gemoed van een last, die het altijd meer of min had gedrukt, hoewel zonder twijfel het meest sedert den dag van gisteren.

"Nu, Handel," antwoordde Herbert, op zijn vroolijken, hoopvollen toon, "het komt mij voor, dat wij in onze verliefde neerslachtigheid ons gegeven paard met een vergrootglas in den bek zien. En ook komt het mij voor dat wij, door al onze aandacht op dat onderzoek uitsluitend te vestigen, een van de beste eigenschappen van dat dier geheel voorbijzien. Heb je me niet gezegd, dat uw voogd, mijnheer Jaggers, je in het begin gezegd heeft, dat je niet alleen met verwachtingen waart begiftigd? En zelfs indien hij dat niet gezegd had — schoon dat een zeer gewichtig indien is, dat geef ik toe — zou je kunnen gelooven dat van alle mannen in Londen, mijnheer Jaggers de laatste man is om zich in zijne tegenwoordige betrekking tot u te laten plaatsen, als hij niet zeker was van zijne zaak?"

Ik kon niet ontkennen, dat dit een punt van belang was. Ik zeide dit (men doet dikwijls zoo, in zulk een geval) als ware het eene afgedwongene hulde aan waarheid en rechtvaardigheid, en als hadde ik het liever willen ontkennen.

"Ik zou ook denken dat het een punt van belang is," zeide Herbert, "en ik denk dat het je moeilijk zou vallen er een te vinden dat van meer belang was. Voor het overige moet je den tijd van uw voogd afwachten, gelijk hij den tijd van zijn client moet afwach-

ten. Je zult een en twintig zijn eer je er om denkt, en dan zal je misschien verdere inlichting krijgen. In alle gevallen zal je er dan dichter bij zijn, want eens moet die inlichting toch komen."

"Wat heb je toch een gelukkig humeur om altijd het beste te hopen!" zeide ik met dankbare bewondering van zijne vroolijke luim.

"Dat moet ik wel hebben," zeide Herbert, "want ik heb weinig anders. Ik moet evenwel bekenne, dat de verstandige dingen, die ik zoo even gezegd heb, niet van mij, maar van mijn vader komen. De eenige aanmerking, die ik hem ooit over uwe geschiedenis heb hooren maken, was deze beslissende: "De zaak is zeker, of Jaggers zou er zich niet mee inlaten." En nu, eer ik iets meer van mijn vader, of mijn vaders zoon zeg, en vertrouwen met vertrouwen beantwoord, moet ik mij voor een oogenblik zeer onaangenaam bij u maken."

"Dat zal je niet gelukken," zeide ik.

"O ja, dat zal het wel," zeide hij. "Een, twee, drie, nu ben ik er aan vast. Handel, mijn goede jongen," (hoewel hij op zijn luchtigen toon bleef spreken, was hij zeer ernstig) "ik heb, sedert wij zoo met onze voeten op het haardijzer zitten, gedacht dat Estella zeker geene voorwaarde van uwe erfenis kan zijn, als er nooit door uw voogd over haar gesproken is. Heb ik gelijk met te begrijpen, uit hetgeen je me verteld hebt, dat hij nooit, rechtstreeks of zijdelings, op eenige manier van haar heeft gesproken? Er nooit bij voorbeeld een wenk van gegeven, dat uw beschermer of beschermster ook inzichten ten aanzien van uw huwelijk zou hebben?"

"Nooit!"

"Nu, Handel, bij mijne ziel en op mijne eer, ik ben geheel vrij van den smaak van zure druiven! Daar ge dus niet aan haar gebonden zijt — kunt ge u dan niet van haar losmaken? — Ik heb je wel gezegd dat ik onaangenaam zou zijn."

Ik keerde mijn hoofd van hem af, want plotseeling beknelde hetzelfde gevoel mijn hart, dat ik bedwongen had op den ochtend toen ik de smederij verliet, en de mist zoo plechtig oprees, en ik mijne hand aan den wegwijzer naar ons dorp sloeg. Er volgde eene poos van stilte.

"Ja maar, mijn waarde Handel," vervolgde Herbert, alsof wij gepraat in plaats van gezwegen hadden, "het is juist dat het zich zoo vastgeworteld heeft in de borst van een jongmensch, die door zijn aanleg en de omstandigheden zoo romanesk is geworden, waarom het zoo ernstig is. Denk aan hare opvoeding, denk aan jufvrouw Havisham. Denk aan wat zij zelve is. — Nu word ik hatelijk, in plaats van maar onaangenaam. — Dit kan tot rampzalige dingen aanleiding geven."

"Dat weet ik, Herbert," zeide ik, met mijn

hoofd nog afgewend. "Maar ik kan het niet helpen."

"Je kunt je niet losmaken?"

"Neen. Onmogelijk!"

"Je kunt het niet beproeven, Handel?"

"Neen, onmogelijk!"

"Wel!" zeide Herbert, opstaande en zich schuddende alsof hij geslapen had, en daarna het vuur oppokende, "nu zal ik beproeven mij meer aangenaam te maken."

Hij ging de kamer rond, schudde de gordijnen uit, zette de stoelen op hunne plaats, legde de boeken terechtig, ging naar het portaal, keek eens in de brievenbus, sloot de deur en kwam terug naar zijn stoel bij het vuur, waarop hij zich neerzette, met beide armen om zijn linkerbeen geslagen.

"Ik wilde een paar woorden zeggen, Handel, aangaande mijn vader en mijn vaders zoon. Ik vreës dat het voor mijn vaders zoon haast niet noodig is aan te merken, dat mijn vaders huishouden niet uitmunt wat inrichting en bestuur betreft."

"Er is altijd overvloed, Herbert," zeide ik, om iets bemoeidigends te zeggen.

"O ja! Zoo zegt de vuilnisman ook, geloof ik, met de grootste voldoening, en zoo zegt de komenijsman in het achterstraatje. Met ernst gesproken, Handel, want het onderwerp is ernstig genoeg, dat weet je zoo goed als ik. Ik geloof wel, dat er eens een tijd was toen mijn vader de zaak nog niet had opgegeven; maar als die tijd er ooit geweest is, hij is nu voorbij. Mag ik je vragen of je ooit in uw gedeelte van het land gelegenheid hebt gehad om op te merken, dat de kinderen van juist niet volkomen welgepaste huwelijken altijd bijzonder verlangend zijn om te trouwen?"

Dit was zulk eene zonderlinge vraag, dat ik ze beantwoordde met de wedervraag: "Is dat zoo?"

"Ik weet het niet," zeide Herbert; "het is juist wat ik weten wilde, omdat het stellig het geval bij ons is. Mijn arme zuster Charlotte, die op mij volgde en stierf eer zij veertien jaar was, was een treffend voorbeeld daarvan. Kleine Jeane is eveneens. Aan haar verlangen naar een huwelijk zou men denken, dat zij haar kort leven in de gedurige beschouwing van het schoonste huiselijk geluk had gesleten. Kleine Aleck, met zijn kielkje, heeft reeds schikkingen gemaakt voor zijne vereeniging met een voegzaam jeugdig persoonkje te Kew. Ik geloof waarlijk dat wij allen al geëngageerd zijn behalve het kleintje."

"Je bent het dus ook al?" zeide ik.

"Ja," antwoordde Herbert. "Maar het is nog een geheim."

Ik verzekerde hem dat ik dit geheim zou bewaren en verzocht met verdere bijzonderheden begunstigd te worden. Hij had met zooveel

verstand en gevoel van mijne zwakheid gesproken, dat ik iets van zijne kracht wenschte te weten.

"Mag ik den naam vragen?" zeide ik.

"De naam is Clara," antwoordde Herbert.

"Woont zij in Londen?"

"Ja. Misschien behoort ik te vermelden," zeide Herbert, die, sedert wij op dit belangrijk onderwerp gekomen waren, buitengemeen neerslachtig en weemoedig geworden was, "dat zij eenigszins beneden de dwaze familiebegrippen van mijne moeder is. Haar vader had te doen met het proviandeeren van schepen. Hij was zooveel als scheepsboekhouder, geloof ik."

"Wat is hij nu?" vroeg ik.

"Hij is oud en ziekelijk," antwoordde Herbert.

"En hij leeft...?"

"Op de bovenverdieping," hetgeen niet juist was wat ik meende, want ik had naar zijne middelen willen vragen. "Ik heb hem nooit gezien, want zoolang ik Clara gekend heb, is hij altijd boven op zijne kamer gebleven. Maar ik heb hem gedurig gehoord; hij maakt somtijds een geducht leven — brult en stampst op den vloer met een vreeselijk instrument." Daarop mij aanzierende en hartelijk lachende, hernam Herbert voor eene poos zijne gewone levendigheid.

"Denkt gij dat ge hem nooit te zien zult krijgen?" zeide ik.

"O ja, ik denk gedurig hem te zullen zien," antwoordde Herbert; "want ik hoor hem nooit zonder te verwachten dat hij door de zoldering zal komen vallen. Maar ik weet niet hoelang de binten het zullen uithouden."

Toen hij nog eens hartelijk gelachen had werd hij weder weemoedig, en zeide dat hij voornemens was, zoodra hij eenig kapitaal zou hebben gekregen, met deze jonge juffer te trouwen. Als iets, dat van zelf sprak, maar hem toch neerslachtig maakte, voegde hij er bij: "Maar men kan niet trouwen, weet je wel, wanneer men nog maar rondziet."

Terwijl wij in het vuur staarden, en terwijl ik dacht hoe moeielijk de verwezenlijking van zulk een denkbeeldig kapitaal somtijds was, stak ik mijne handen in mijne zakken. In een daarvan trok een opgevouwen stuk papier mijne aandacht. Ik opende het en vond het tooneelbiljet, dat ik van Jo gekregen had, betreffende dien liefhebber die reeds eentweede Roscius heette.

"Ja, waarachtig," zeide ik onwillekeurig overluid, "het is van avond!"

Dit deed ons eensklaps van onderwerp veranderen en haastig besluiten om de voorstelling te gaan bijwonen. Nadat ik dus had beloofd om Herbert in die hartsaangelegenheid op alle mogelijke en onmogelijke wijzen te helpen en te troosten, en Herbert mij gezegd had dat zijne verloofde mij reeds bij geruchte kende,

en ik aan haar zou worden voorgesteld, en toen wij ter bevestiging van ons wederzijdsch vertrouwen elkander met warmte de hand geschud hadden, legden wij ons vuur bij, bliezen de kaarsen uit en gingen heen om mijnheer Wopsle en Denemarken op te zoeken.

XXXI.

Bij onze aankomst in Denemarken vonden wij den koning en de koningin van dat land, verheven in twee armstoelen op eene keukentafel, ten aanzien van den geheelen Deenschen adel, bestaande uit een edelknaap, in de laarzen van een reusachtig voorvader staande, een eerwaardig Pair des rijks met een vuil gezicht, die eerst laat in zijn leven uit de rijen des volks scheen te zijn opgeklommen, en een Deenschen ridder met eene kam in het haar en een paar witte zijden beenen, die over het geheel een zeer vrouwelijk voorkomen had. Mijn talentrijke stadgenoot stond, met gevouwen armen, somber ter zijde, en ik had kunnen wenschen dat zijne krullen en zijn voorhoofd wat meer waarschiijnlijk waren.

Gedurende de voorstelling hadden er verscheidene merkwaardige omstandigheden plaats. De overleden koning des lands scheen niet alleen ten tijde van zijn sterven met een hoest gekweld te zijn geweest, maar dien ook ik het graf medegenomen en daaruit weder teruggebracht te hebben. Het koninklijke spook droeg ook een spookachtig handschrift om zijn kommando-staf, hetwelk hij nu en dan scheen in te kijken, met een angst om niet te vergeten waar hij gebleven was, die nog zeer naar een staat van sterfelijkheid smaakte. Dit was het, geloof ik, dat de galerij aanleiding gaf om de schim te raden "eens om te slaan," eene aanbeveling, welke het spook zeer kwalijk scheen te nemen. Het was insgelijks op te merken, dat deze majestueuze geest, die schijnen moet zoo lang te hebben gezworven en zoo ver te komen, zichtbaar achter een muur dichtbij vandaan kwam, hetgeen oorzaak was dat zijn schrikverwekkend optreden met gelach werd ontvangen. De koningin van Denemarken, eene zeer zwaarlijvige dame, had, naar het oordeel van het publiek, te veel koper aan zich; want hare kin was door een breeden band van dat metaal aan haar diadeem verbonden (alsof zij een prachtigen kiespijndook droeg); haar middel was met een dergelijken band omgeven, en hare armen insgelijks, weshalve men haar openlijk eene keteltrom noemde. De edelknaap in de voorvaderlijke laarzen bleef zich zelf niet gelijk; want hij werd als het ware in één adem een zeeman, een tooneelspeler, een doodgraver, een geestelijke en een persoon van ge-

wicht bij de schermpartij, naar wiens gezag de twijfelachtige punten beoordeeld werden. Dit veroorzaakte, dat men hem hoe langer hoe minder kon uitstaan en dat, toen men ontdekte dat hij eindelijk in den geestelijken stand was getreden en weigerde den lijkdiens te verrichten, de algemeene verontwaardiging den vorm van noten aannam. Eindelijk was Ophelia de prooi van zulke eene langzame muzikale krankzinnigheid, dat toen zij een langen tijd had besteed om haar witten sluier af te nemen, op te vouwen en te begraven, een knorrig man, die zijn ongeduldigen neus vooraan op de galerij tegen eene ijzeren stang had staan verkoelen, bromde: "Nu het kind in bed is, laten we nu ook gaan eten!" hetgeen, om er het minst van te zeggen, geheel ongepast was.

Mijn ongelukkige stadgenoot zelf had een aantal wederwaardigheden van dien aard. Wanneer die besluiteloze prins eene vraag had te doen of eene vertwijfeling op te lossen, hielp het publiek er hem mee uit. Bij voorbeeld, op de vraag of het edeler van geest was te lijden, riepen sommigen ja en sommigen riepen: "Gooi er om op!" zoodat er eene geheele discussie ontstond. Toen hij vroeg, wat zulke lieden als hij tusschen hemel en aarde behoeften te kruijen, werd hij aangemoedigd met een luid geschreeuw van: "hoor, hoor!" Toen hij met eene afgezakte kous optrad (welke afzakking volgens gebruik werd aangeduid door een netjes omgeslagen randje), had er op de galerij een gesprek plaats over de bleekheid van zijn been, en of die veroorzaakt werd door den schrik, dien de geest hem had aangejaagd. Toen hij de fluit opnam — dezelfde zwarte fluit, die te voren in het orkest bespeeld was en door een deurtje was aangegeven — werd er eenstemmig om Rule Britannia geroepen. Toen hij den tooneelspeler aanbeval om niet zoo door de lucht te zagen, zeide de knorrige man: "Doe jij het dan ook niet; je bent veel erger dan hij!" En het spijt mij er te moeten bijvoegen, dat mijnheer Wopsle bij elk dezer gelegenheden met een schaterend gelach werd begroet.

Doch zijne zwaarste beproevingen vond hij op het kerkhof, dat het voorkomen van een eeuwenheugend bosch had, met een soort van gothiek waschhuisje aan de eene zijde en een tolhek aan de andere. Toen men mijnheer Wopsle met een wijden zwarten mantel door het tolhek zag binnentreden, waarschuwde men den doodgraver op eene vriendelijke manier: "Pas op, daar komt de aanspreker om te zien hoe je met je werk vordert!" Het is in een beschaafd land algemeen bekend, geloof ik, dat mijnheer Wopsle het doodshoofd, na zijne bespiegelingen daarover, onmogelijk kon neerleggen zonder zijne vingers met een witten doek, daartoe uit zijne borst genomen, af te vegen; maar

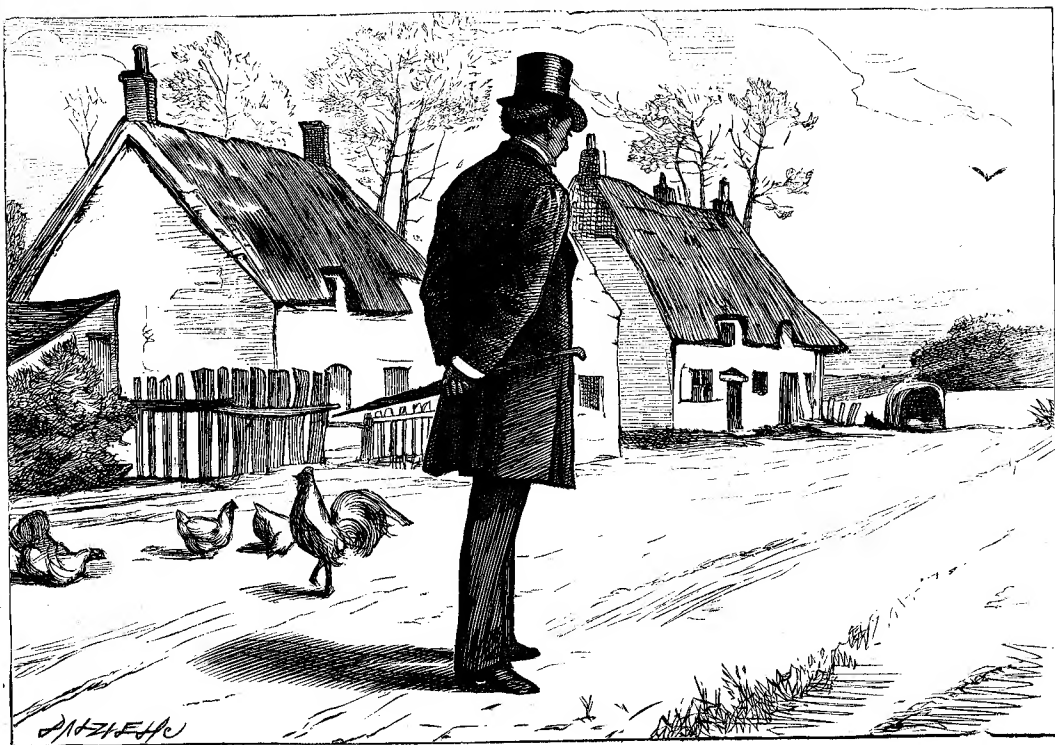
zelfs dit onschuldig en onmisbaar bedrijf ging niet voorbij zonder het geroep van "waiter!" op te wekken, alsof hij naar een koffiehuis-knecht en zijn doek naar een servet geleek. De aankomst van het lijk ter begrafenis, in eene ledige zwarte kist, waarvan het deksel openviel, was het sein tot eene algemeene vroolijkheid, die nog zeer verhoogd werd toen men onder de dragers een persoon herkende, die niet herkend had moeten worden. Dezelfde vroolijkheid vergezelde mijnheer Wopsle gedurende zijne worsteling met Laertes op den rand van het orchest en het graf, en bedaarde niet voordat hij den koning van de keukentafel had afgesmeten en

iemand in eenige natuurlijke omstandigheden van leven of sterven heeft gesproken. Toen het treurspel ten einde en mijnheer Wopsle teruggeroepen en uitgejouwd was, zeide ik tot Herbert: "Laten wij dadelijk heengaan of wij zullen hem misschien ontmoeten."

Wij haastten ons de trap af, maar wij waren toch nog niet gauw genoeg. Aan de deur stond een man met een Hebreeuwsch voorkomen en onnatuurlijk zware wenkbrauwen, die, toen wij hem nabij kwamen, zeide:

"Mijnheer Pip en een vriend?"

Mijnheer Pip en zijn vriend bekenden, dat zij het waren.

HET WAS WEDEROM FRAAI ZOMERWEDER. (blz. 132).

zelf na een langen doodstrijd gestorven was.

Wij hadden in het begin eenige flauwe pogingen aangewend om mijnheer Wopsle te applaudiseeren; maar zij waren al te hopeloos om er in te volharden, en zoo hadden wij, schoon wij het diepste medelijden met hem gevoelden, medegelachen. Ik lachte, tegen wil en dank, den ganschen tijd door, zoo comisch was de geheele vertooning; en toch bleef mij een indruk bij, dat mijnheer Wopsle's declamatie zeer loffelijk was, — niet ter wille van oude herinneringen, vrees ik, maar omdat hij zoo langzaam en slepend en met zulke vreemde verheffingen en dalingen van stem sprak als nooit

"Mijnheer Waldengarver," zeide de man, "zou graag de eer willen hebben."

"Waldengarver?" herhaalde ik, toen Herbert mij in het oor fluisterde: "Waarschijnlijk Wopsle."

"O!" zeide ik. "Ja; zullen wij u volgen?"

"Eenige voetstappen-maar, als je blijft." Toen wij in een zijgang waren, keerde de man zich om en vroeg: "Hoe vondt je dat hij er uitzag? Ik heb hem gekleed."

Ik wist niet te zeggen hoe hij er eigenlijk uitzag, behalve zeer begrafenisachtig, met de bijvoeging van eene groote Deensche zon of ster, die aan een blauw lint om zijn hals hing, en

hem den schijn gaf alsof hij bij een weinig bekende Assurantie-Maatschappij voor brandschade was verzekerd. Maar ik zeide, dat hij er zeer goed uitzag.

"Toen hij naar het graf kwam," zeide onze geleider, "liet hij heerlijk zijn mantel zien. Maar uit de coulissen te oordeelen, dacht mij, toen hij den geest zag in de kamer van de koningin, dat hij toen meer van zijne kousen had kunnen maken."

Ik stemde dit bescheiden toe, en terstond daarop kwamen wij door een laag deurtje in eene soort van heete pakkist, vlak daarachter. Hier was mijnheer Wopsle bezig met zich van zijne Deensche kleederen te ontdoen, en er was juist ruimte genoeg, dat wij over elkanders schouders naar hem konden zien, door de deur of het deksel van de pakkist wijd open te laten.

"Mijne heeren," zeide mijnheer Wopsle, "ik ben vereerd u te zien. Mijnheer Pip, ik hoop, dat u het mij ten goede hebt gehouden, dat ik u een biljet zond. Ik had het geluk u in vroeger tijd te kennen, en het drama heeft altijd eene aanspraak gehad, die steeds door de edelen en rijken erkend is geworden."

Ondertusschen was mijnheer Waldengarver, druipende van het zweet, aan het werk om zich van zijn vorstelijk rouwgewaad te ontdoen.

"Stroop de kousen af, mijnheer Waldengarver," zeide de eigenaar van de kleedingstukken, "of je zult ze scheuren, en als ze scheuren zijn er vijf en dertig schellingen naar de maan. Shakespeare is nooit met een mooier paar vereerd. Blijf stil op je stoel zitten, en laat ze mij uittrekken."

Daarmede zonk hij op zijne knieën en begon zijn slachtoffer te villen, dat, toen de eerste kous losliet, zeker met stoel en al achterovergevallen zou zijn, als er maar ruimte geweest was om te vallen.

Ik was bang geweest om iets van de vertooning te zeggen, maar nu zag mijnheer Waldengarver ons zeer welgemoed aan en zeide:

"Heeren, hoe kwam het u voor dat het ging zoo van voren gezien?"

Herbert gaf mij van achteren een duwtje en fluisterde: "Heerlijk!" Ik zeide dus: "Heerlijk."

"Hoe beviel u mijne opvatting van het karakter, mijne heeren?" zeide mijnheer Waldengarver, bijna, zoo niet geheel, op een patronalen toon.

Herbert, mij wederom een duwtje gevende, zeide achter mij: "Kolossaal en diep doordacht." Ik zeide dus stoutweg, als waren die woorden van mijne eigene vinding en als ware ik er van overtuigd: "Kolossaal en diep doordacht."

"Het verheugt mij uwe goedkeuring te ondervinden, mijne heeren," zeide mijnheer Waldengarver zeer deftig, hoewel hij zich aan de zitting van zijn stoel moest vasthouden.

"Maar ik zal één ding zeggen, mijnheer

Waldengarver," zeide de man, die op zijne knieën lag, "waarin je opvatting verkeerd is. Luister wel; het kan me niet schelen wie het tegenspreekt; ik zeg je zoo. Je bent verkeerd in je opvatting van Hamlet als je zoo je beenen in profiel brengt. De laatste Hamlet, dien ik gekleed heb, maakte bij de repetitie dezelfde fouten in zijne opvatting, tot ik hem een grooten rooden ouwel op ieder van zijne schenen liet plakken, en bij die repetitie, die de laatste was, vlak voor hem ging zitten achter in den bak, en telkens als zijne opvatting hem in profiel bracht, riep ik: "Ik zie de ouwels niet!" en des avonds was zijne opvatting kostelijk."

Mijnheer Waldengarver zag mij glimlachend aan, als wilde hij zeggen: "Een getrouw dienaar — ik vergeef hem zijne dwaasheid," en zeide toen: "Mijn oogpunt is een beetje te klassiek en doordacht voor hen hier; maar zij zullen wel beteren; zij zullen wel beteren."

Herbert en ik zeiden te zamen: "O, zonder twijfel, zij zullen wel beteren."

"Hebben de heeren wel opgemerkt," zeide mijnheer Waldengarver, "dat er een man op de galerij was, die den dienst — ik wil zeggen de voorstelling — belachelijk poogde te maken?"

Wij waren laf genoeg om te zeggen, dat wij haast meenden zulk een man te hebben opgemerkt; en er bij te voegen: "Hij was zonder twijfel dronken."

"O Heere neen, mijnheer," zeide mijnheer Wopsle, "niet dronken. Daar zou de man, die hem heeft omgekocht, wel oppassen."

"Ken je dan dien man?" vroeg ik.

Mijnheer Wopsle sloot zijne oogen en opende ze weder; hij verrichtte beide plechtigheden zeer langzaam. "Ge moet wel, mijne heeren," zeide hij, "zekeren dommen, balkenden ezel hebben opgemerkt, met eene stem als eene zaag en een gezicht vol gemeene kwaadaardigheid, die de rol van Claudius koning van Denemarken, ik wil niet zeggen vervulde, maar doorhaspelde. Die man had hem omgekocht. Zoo is het met het vak gesteld!"

Zonder duidelijk te weten of ik meer medelijden met mijnheer Wopsle zou gehad hebben als hij wanhopig was geweest, had ik nu toch zooveel medelijden met hem, dat ik, toen hij zich omkeerde om zijne jas aan te trekken, waardoor hij ons de deur uitduwde, de gelegenheid waarnam om Herbert te vragen, wat hij er van dacht om hem mede naar huis te nemen om te soupeeren. Herbert zeide, dat hij dit wel goed zou vinden, en daarop nodigde ik mijnheer Wopsle uit, en ging hij met ons mede naar Barnard's Inn, en bleef tot twee uur in den nacht bij ons zitten praten over den opgang dien hij maakte en zijne verdere plannen. Het is mij ontschoten welke die waren, maar ik heb eene algemeene herinnering,

dat hij beginnen zou met het drama te doen herleven en eindigen met het den doodslag te geven, dewijl het na zijn overlijden geheel verlaten en zonder eenige hoop of kans zou achterblijven.

Na dat alles ging ik toch zeer mistroostig naar bed, met wanhoop aan Estella denkende en in mijn slaap werd ik gemarteld door schrikkelijke droomen, waarin ik mij nu eens verbeeldde dat al mijne verwachtingen vervlogen waren en ik mijne hand aan Herbert's Clara ten huwelijk moest geven, dan weder dat ik met den geest van jufvrouw Havisham den Hamlet moest spelen ten aanzien van twintig duizend toeschouwers en zonder twintig woorden van mijne rol te kennen.

XXXII.

Eens toen ik met mijnheer Pocket en mijne boeken bezig was, ontving ik over de post een briefje, waarvan het gezicht alleen reeds mijn gemoed in groote beweging bracht; want hoewel ik het schrift van het adres nog nooit had gezien, kon ik wel raden van welke hand het was. Dit briefje had geen eigenlijk opschrift, zooals Waarde Heer Pip, of Waarde Pip, of Waarde Heer, of Waarde Dit of Dat, maar luidde aldus:

"Ik zal overmorgen met den postwagen, die des middags van hier afrijdt, naar Londen komen. Het was, naar ik meen, afgesproken, dat gij mij zoudt afhalen? In allen gevalle, jufvrouw Havisham is van die gedachte, en ik schrijf op last van haar. Zij zend u hare groete.

De uwe, Estella."

Als er tijd geweest was, zou ik waarschijnlijk voor deze gelegenheid verscheidene pakken kleeren hebben besteld; maar dewijl er geen tijd was, moest ik mij vergenoegen met die ik had. Mijn eetlust verdween oogenblikkelijk, en ik had rust noch duur tot die dag kwam. Zelfs toen die kwam, bracht hij mij geene beterschap aan; integendeel, het werd toen nog erger met mij dan te voren, en ik begon al voor het kantoor in Wood-Street heen en weder te dwalen eer de postwagen van het Wilde Zwijn in onze stad afreed. Hoewel ik dit zeer goed wist, was het mij toch alsof het niet veilig was het postwagenkantoor langer dan vijf minuten achtereen uit mijne oogen te laten; en in dezen half krankzinnigen toestand had ik reeds het eerste half uur eener wacht van vier of vijf uren op mijn post gesleten, toen Wemmick tegen mij aanliep.

"Holla, mijnheer Pip," zeide hij, "hoe vaar

je? Ik zou nooit gedacht hebben, je hier in de buurt te vinden."

Ik legde hem uit, dat ik op iemand wachtte, die met den postwagen moest komen, en vroeg naar het kasteel en den ouden man.

"Allebei welvarend, dank je," zeide Wemmick, "en vooral de oude man. Hij is machtig in zijn schik. Hij zal binnen kort twee en tachtig jaar worden. Ik ben voornemens op zijn verjaardag twee en tachtig kanonschoten te doen, als ten minste de buurt er niet over klaagt en mijn kanon het uithoudt. Maar dit is geen praatje voor Londen. Waar denk je wel dat ik naar toe ga?"

"Naar het kantoor," zeide ik, want hij ging dien kant heen.

"Er dicht bij," antwoordde Wemmick. "Ik ga naar Newgate. Wij hebben er juist eene zaak voor een diefstal bij een bankier, en ik ben eens naar de plaatselijke gesteldheid gaan kijken, en heb daarover een woordje met onzen client te spreken."

"Heeft uw client dien diefstal gepleegd?"

"Wel Heere neen," antwoordde Wemmick zeer droog. "Maar hij is er van beschuldigd. Dat zou jij of ik ook kunnen zijn. Wij zouden er best een van beiden van beschuldigd kunnen worden, weet je."

"Maar dat zijn we geen van beiden," merkte ik aan.

"Ja!" zeide Wemmick, mij met zijn voorvinger op de borst tikkende, "je bent bij de hand, mijnheer Pip. Maar zou je Newgate eens willen zien? Heb je tijd over?"

Ik had zooveel tijd over, dat dit voorstel eene uitkomst voor mij was, hoewel het geheel onvereenigbaar was met mijn geheim verlangen om het postwagenkantoor in het oog te houden. Mompelende, dat ik eens vragen zou of ik tijd had om met hem mee te gaan, stapte ik het kantoor binnen en vernam bij den klerk, met de uiterste nauwkeurigheid en zijn humeur op eene zware proef stellende, naar het vroegste oogenblik waarop de postwagen kon verwacht worden — hetgeen ik vooraf evengoed wist als hij. Toen ging ik weder naar Wemmick, en op mijn horloge kijkende en mij verbaasd veinzende, dat het nog zoo vroeg was, nam ik zijn aanbod aan.

In weinige minuten waren wij aan Newgate en stapten door het portaal, waar eenige boeien en een reglement aan den muur hingen, de gevangenis binnen. In dien tijd waren de gevangnissen zeer verwaarloosd, en het tijdperk van overdrevene reactie, dat op alle publieke verkeerdheden volgt — en dat altijd de zwaarste en langdurigste straf daarvan is — was nog veraf. Toen werden de misdadigers niet beter gehuisvest en gevoed dan de soldaten, om niet van de armen te spreken. Het was juist bezoektijd, toen Wemmick mij binnenbracht, en

een bierman ging met zijne kannen rond, en de gevangenen achter de tralies op de plaatsen kochten bier en praatten met hunne vrienden; het was een wanordelijk, afzichtelijk tooneel.

Het kwam mij voor, dat Wemmick tusschen de gevangenen wandelde omtrent gelijk een tuinman tusschen zijne planten zou doen. Deze gedachte werd mij het eerst voor den geest gebracht, toen hij eene spruit zag, die in den nacht was opgekomen, en zeide: "Wat, kapitein Tom, ben jij hier? Zoo waarlijk!" en ook: "Is dat Zwarte Bill, daar achter den waterbak? Wel, ik had je nog in geene twee maanden verwacht. Hoe gaat het je?" Zoo keek hij ook, als hij bij de tralies bleef staan en naar de angstige fluisteraars luisterde, die hij een voor een bij zich liet komen, de sprekers aan alsof hij bijzonder opmerkte, hoeveel veranderingen zij sedert de vorige maal gemaakt hadden om er bij hunne terechtstelling goed uit te zien.

Hij was hier zeer populair, en ik begreep dat hij het familiare gedeelte van mijnheer Jagger's zaken waarnam, hoewel hij toch iets van de statigheid van dien heer over zich had, hetgeen verbood hem voorbij zekere grenzen te naderen. Zijne herkenning van elken volgenden client was daartoe beperkt, dat hij even knikte, zijn hoofd met beide handen wat luchtiger op zijn hoofd zette, zijn mond strakker spande en dan zijne handen in zijne zakken stak. Een paar malen was er moeielijkheid in het opbrengen van het honorarium, en dan zeide Wemmick, zoo ver mogelijk terugtrekkende van de aangebodene ongenoegzame som: "Dat helpt niet, mijn jongen. Ik ben maar een ondergeschikte. Dat kan ik niet aannemen. Je moet een ondergeschikte niet hard vallen. Als je je taks niet kunt bijeenbrengen, mijn jongen, moest je je liever tot een ander principaal vervoegen. Er zijn principalen genoeg in het vak, weet je, en wat voor den een niet de moeite waard is, kan het voor den ander wel zijn. Dat is het wat ik je raden zou, als een ondergeschikte sprekende. Probeer geene nuttelooze dingen. Waarom zou je dat? Wie volgt nu?"

Zoo wandelden wij door Wemmick's broeikas, tot hij zich naar mij omkeerde en zeide: "Let eens op den man, dien ik de hand zal geven." Ik zou dit zonder die waarschuwing wel gedaan hebben, daar hij nog niemand de hand gegeven had.

Bijna zoodra hij dit gezegd had kwam een zwaarlijvig man, die zich bijzonder recht hield (mij dunkt, ik zie hem nog voor mij, terwijl ik dit schrijf), in een versleten bruin jasje, met eene eigenaardige bleekheid op zijn blozend gezicht, en met oogen, die altijd afzwierden als hij ze op iets poogde te vestigen, naar een hoek van het hek, en bracht zijne hand

aan zijn smerigen hoed, met een half ernstig, half schertsend militair saluut.

"Hoe vaar je, kolonel?" zeide Wemmick.

"Heel wel, mijnheer Wemmick."

"Er is alles gedaan wat gedaan kon worden, maar de getuigenis was ons te sterk, kolonel."

"Ja, ze was te sterk, mijnheer — maar ik geef er niet om."

"Neen," zeide Wemmick koeltjes, "jij geeft er niet om." Zich toen naar mij keerende, vervolgde hij: "Heeft Zijne Majesteit gediend, die man. Was soldaat in de linie en kocht zijn ontslag."

"Inderdaad!" zeide ik, en de man poogde zijne oogen op mij te vestigen, maar keek over mijn hoofd en naar alle kanten langs mij heen, veegde toen met zijne hand over zijn mond en lachte.

"Ik denk, dat ik maandag wel hieruit zal zijn, mijnheer," zeide hij tot Wemmick.

"Misschien," antwoordde mijn vriend; "maar dat kan men niet weten."

"Ik ben blij, dat ik gelegenheid heb om je vaarwel te zeggen, mijnheer Wemmick," zeide de man, hem door de tralies heen zijne hand toestekende.

"Dank je," zeide Wemmick, hem de hand drukkende. "U insgelijks, kolonel."

"Als het echt was geweest, dat ik bij mij had toen ik gevat werd, mijnheer Wemmick," zeide de man, ongenegen, naar het scheen, om zijne hand los te laten, "zou ik je verzocht hebben om nog een ring te willen dragen — uit erkentenis voor uwe beleefdheid."

"Ik zal den wil voor de daad nemen," zeide Wemmick. "A-propos, je bent een liefhebber van duiven geweest." De man keek naar de lucht op. "Er is mij gezegd, dat je een bijzonder soort van tuimelaars had. Zou je niet een vriend kunnen belasten om mij een paar te brengen; als jij ze niet meer noodig hebt?"

"Het zal gebeuren, mijnheer."

"Afgesproken!" zeide Wemmick. "Zij zullen goed opgepast worden. Goedendag, kolonel. Vaarwel!" Zij gaven elkander nog eens de hand, en toen wij heengingen, zeide Wemmick tot mij: "Een valsche munter, een heel goed werkman. Vandaag zal de Recorder rapport doen, en hij zal maandag zeker geëxecuteerd worden. Maar zie je, zoover als het gaat, zijn een paar duiven toch portatief en van waarde." Hij keek nog eens om en knikte naar zijne doode plant, en liet, terwijl wij de plaats afgingen, zijne oogen rondgaan, alsof hij overlegde welken pot hij best in de plaats zou zetten.

Toen wij, de gevangenis weder uitgaande, het portaal doorkwamen, merkte ik op, dat de macht van mijn voorged evenzeer door de cipiers en sluiters werd erkend als door hen, die zij in hunne hoede hadden. "Wel, mijnheer Wemmick," zeide de sluiters, toen hij ons tusschen

de twee hekken van het portaal had, waarvan hij zorgvuldig het eene sloot eer hij het andere opende, "wat zal mijnheer Jagers met dien moord aan den waterkant doen? Zal hij er een manslag van maken, of wat anders?"

"Waarom vraag je het hem niet?" antwoordde Wemmick.

"Wel ja, dat zou ik denken!" zeide de sluitster.

"Dat is hier hunne manier, mijnheer Pip," zeide Wemmick, zich met een strak gespannen mond naar mij omkeerende. "Zij zien er niets in, om mij, den ondergeschikte, alles te vragen, maar je zult nooit hooren dat ze mijn principaal iets vragen."

"Is die jonge heer als volontair of vaste klerk op het kantoor gekomen?" vroeg de sluitster met een grins over Wemmick's geestigheid.

"Daar begint het alweer, zie je!" riep Wemmick uit. "Ik heb het je wel gezegd. Hij doet den ondergeschikte eene tweede vraag eer de eerste nog droog is. Wel, als nu mijnheer Pip eens bij ons gekomen was?"

"Wel," zeide de sluitster, wederom grijnzende, "dan weet hij ook wat mijnheer Jagers is."

"Och!" zeide Wemmick, hem schertsend een stomp gevende, "je bent zoo stom als een van je eigen sleutels, als je met mijn principaal te doen hebt, dat weet je wel. Laat ons nu uit, oude vos; of ik zal je een actie aandoen voor onwettig gevangenhouden."

De sluitster lachte, wenschte ons goedendag, en stond ons nog lachend door de tralies na te kijken, toen wij de stoep af- en de straat opgingen.

"Luister eens, mijnheer Pip," zeide Wemmick, mij ernstig en vertrouwelijk bij den arm vattende, "ik geloof, dat mijnheer Jagers niets beters zou kunnen bedenken, dan die manier om zich zoo op een afstand te houden. Hij is altijd zoo hoog verheven. Zijne hoogheid is evenveel waard als zijne bekwaamheid. Die kolonel zou even weinig afscheid van hem durven nemen als die sluitster hem naar eene zaak zou durven vragen. En tusschen zijne hoogheid en hen schuift hij dan zijn ondergeschikte in — zie je wel? — en zoo heeft hij hen met lichaam en ziel."

De schranderheid van mijn voogd maakte een diepen indruk op mij, en dat niet voor de eerste maal. Om de waarheid te zeggen, ik wensche hartelijk, en dat niet voor de eerste maal, dat ik een anderen voogd met wat minder bekwaamheid had.

Wemmick en ik scheidden bij het kantoor in Little Britain, waar volgens gewoonte eenige smeekeelingen op mijnheer Jagers stonden te wachten; en ik ging weder naar het postwagenkantoor om daar nog een uur of wat de wacht te houden. Ik sleet dien tijd met te denken, hoe vreemd het was, dat ik door al die smetstof van gevangenis en misdaad omringd moest wezen; dat ik in mijne kindsheid

in onze eenzame polders op een winteravond voor het eerst daarmede in aanraking moest komen; dat dezelfde smetstof zich daarna nog tweemaal moest vertoonen gelijk eene vlek, die wel verbleekt, maar niet uitgedelgd was, en dat zij zich nu weder op eene nieuwe manier op mijn weg tot fortuin en bevordering moest merkbaar maken. Zoo peinzende, dacht ik ook aan de schoone Estella, zoo trotsch en fijn beschaafd, die nu naar mij toe kwam, en verbeeldde mij met afschuw het contrast tusschen die gevangenis en haar. Ik wenschte, dat Wemmick mij niet ontmoet had, of dat ik niet met hem was medegegaan, om niet, op dezen dag van al de dagen in het jaar, de lucht van Newgate in mijn adem en mijne kleederen te hebben. Terwijl ik heen en weder wandelde, poogde ik het stof der gevangenis van mijne voeten en mijne kleederen te schudden en hare lucht uit mijne long te blazen. Bij de herinnering wie er komen zou, gevoelde ik mij zoo verontreinigd, dat de postwagen toch nog te spoedig kwam, en ik niet vrij was van de besmettelijke gedachten van Wemmick's broeikas, toen ik haar gezichtje voor het portier zag en hare hand mij toewuifde.

Wat was de naamlooze schaduw, die weder in dat oogenblik voorbijvloog?

XXXIII.

In haar met bont bezet reisgewaad scheen Estella nog schooner dan zij ooit, zelfs in mijne oogen, was geweest. Hare manieren waren meer innemend dan zij vroeger had goedgevonden die voor mij aan den dag te leggen, en ik meende den invloed van jufvrouw Havisham in die verandering te bespeuren.

Wij bleven op het herbergpleintje staan, terwijl zij mij hare bagage aanwees, en toen deze bijeen was, herinnerde ik mij voor de eerste maal — want ik had alles behalve haar zelve ondertusschen vergeten — dat ik niets van hare bestemming wist.

"Ik moet naar Richmond," zeide zij mij. "Men heeft mij geleerd, dat er twee Richmonds zijn, een in Surrey en een in Yorkshire, en dat het mijne het Surreysche Richmond is. De afstand is tien mijlen. Ik moet een rijtuig nemen, en je moet me brengen. Hier is mijne beurs, en daaruit moet je de onkosten betalen. O, je moet de beurs aannemen! Wij hebben geene keus, gij en ik, dan om onze orders te volgen. Wij hebben geene vrijheid om onzen eigen zin te doen."

Toen zij mij aanzag bij het overgeven van hare beurs, hoopte ik dat hare woorden eene verborgene beteekenis hadden. Zij sprak ze losweg, maar niet met ongenoegen.

"Er zal een rijtuig moeten komen, Estella. Wil je hier wat rusten?"

"Ja, ik moet hier wat rusten, en ik moet hier theedrinken, en je moet ondertusschen op me passen."

Zij stak haar arm door den mijnen, alsof dit ook zoo gebeuren moest, en ik verzocht een knecht, die naar den postwagen had staan staren, als had hij nog nooit in zijn leven zulk een ding gezien, om ons eene particuliere kamer te wijzen. Daarop haalde hij een servet uit, als ware het een tooverkluwen, zonder hetwelk hij onmogelijk den weg naar boven kon vinden, en bracht ons naar het Zwarte Hol van het etablissement, gemeubileerd met een verkleinspiegeltje (een geheel overtoellig voorwerp, naar de afmetingen van het hol te oordeelen), een mosterdpotje en een paar houten muilen, door den een of ander daar vergeten. Toen ik bezwaren maakte tegen dit verblijf, bracht hij ons in een ander vertrek, met eene eettafel voor dertig personen, en in den haard een bruin geblakerd blad van een schoolschrift onder een emmer kolengruis. Na dezen uitgedoofden brand aangekeken en zijn hoofd geschud te hebben, vroeg hij wat mij beliefd, en toen dit niets anders was dan "thee voor de dame" ging hij zeer neerslachtig heen.

Ik was mij bewust, en ben dit nog, dat de lucht van deze kamer, een krachtig mengsel van stal-en etenslucht, iemand had kunnen doen besluiten, dat het niet goed ging met den postwagendienst, en de ondernemende eigenaar daarom de paarden voor de restauratie tot soep liet koken. Evenwel was deze kamer alles in alles voor mij, dewijl Estella daar was. Ik dacht dat ik met haar daar levenslang gelukkig had kunnen zijn. (Ik was, men bemerkt dit wel, toen in het geheel niet gelukkig, en wist dat zeer wel).

"Waar gaat ge te Richmond naar toe?" vroeg ik Estella.

"Ik ga, met groote kosten, bij eene dame daar wonen," zeide zij, "die in staat is — of zegt in staat te zijn — om mij te introduceeren, mij menschen te laten zien en mij aan menschen te vertoonen."

"Ik denk dat ge wel blij zult zijn met afwisseling en bewondering."

"Ja, dat denk ik ook."

Zij zeide dit zoo onverschillig, dat ik aanmerkte: "Ge spreekt van u zelve alsof ge iemand anders waart."

"Waar hebt je geleerd hoe ik van anderen spreek? Kom, kom," zeide Estella, met een allerliefst glimlachje, "je moet niet denken dat ik bij u zal schoolgaan. Ik moet op mijne eigene manier praten. Hoe gaat het je bij mijnheer Pocket?"

"Ik leef daar heel genoeglijk, ten minste..." Het kwam mij voor, dat ik eene gelegenheid verzuimde.

"Ten minste?" herhaalde Estella.

"Zoo genoeglijk als ik ergens kan, waar ik van u verwijderd ben."

"Onnoozele jongen," zeide Estella zeer bedaard, "hoe kan je zulke gekheid praten? Uw vriend, mijnheer Mattheüs is, denk ik, een veel beter mensch dan de anderen van zijne familie?"

"Veel beter. Hij is niemands vijand dan..."

"Zeg niet, dan zijn eigen," viel Estella er op in, "want zulk soort van menschen haat ik. Maar hij is werkelijk belangeloos, en boven kleingeestige jaloezie en wangunst verheven, heb ik gehoord."

"Ik heb inderdaad alle reden om dat van hem te zeggen."

"Maar ge hebt toch geene redenen om dat van de anderen van zijne familie te zeggen," zeide Estella, mij toeknikkende met een blik, die te gelijk ernstig en schertsend was, "want zij overloopen jufvrouw Havisham met berichten en bedekte aanduidingen tot uw nadeel. Zij bespieden u, verdraaien al wat ge doet of zegt, schrijven brieven over u (soms tijds naamloos) en ge zijt de kwelling en de bezigheid van hun leven. Ge kunt u bezwaarlijk den haat voorstellen, dien deze lieden tegen u koesteren."

"Zij doen mij toch geen kwaad, hoop ik?" zeide ik.

In plaats van te antwoorden, begon Estella te lachen. Ik vond dit zoo vreemd, dat ik haar tamelijk verbijsterd aanzag. Toen zij ophield — en zij had niet eventjes, maar met hartelijke blijdschap gelachen — zeide ik, op den schroomvalligen toon, waarmede ik doorgaans tot haar sprak: "Ik hoop te mogen denken, dat ge u niet zoo vermaken zoudt als zij mij kwaaddeden."

"Neen, neen, daar kunt ge zeker van zijn," antwoordde Estella. "Ge moogt er zeker van zijn, dat ik lach omdat het hun mislukt. O, die menschen bij jufvrouw Havisham, en de marteling die zij uitstaan!" Zij lachte wederom, en zelfs nu zij mij gezegd had waarom, vond ik haar lachen zeer vreemd, want ik kon niet twifelen dat het ongemaakt was, en toch vond ik het veel te sterk voor de aanleiding. Ik dacht, dat er iets meer moest achter steken dan ik wist; zij las die gedachte in mijne ziel, en antwoordde daarop:

"Het is zelfs voor u niet gemakkelijk, te begripen hoeveel genoeg het mij geeft als ik die lieden te leur gesteld zie, en welk een streeleend gevoel van het belachelijke het mij geeft, als zij zich belachelijk maken. Want gij zijt niet van een kind af in dat vreemde huis groot gebracht. — Dat was ik. Gij hebt uw kinderlijk verstand niet moeten scherpen om de listen tegen u te ontdekken, die zij onder het masker van teerhartigheid en alles wat maar

zacht en streelend is, verborgen. — Dat heb ik. Gij hebt niet langzamerhand uwe verbaasde kinderlijke oogen geopend voor de streken van dat bedrieglijke wijf, dat schatten van zielevrede opzamelt om er zich mee te verlustigen als zij des nachts wakker ligt. — Dat heb ik gedaan.”

Estella lachte niet meer toen zij deze herinneringen opsomde. Voor al mijne verwachtingen te zamen, had ik niet de oorzaak van dezen haar blik willen zijn.

“Twee dingen kan ik u zeggen,” hervatte Estella. “Vooreerst, in weerwil van het spreekwoord, dat een aanhoudend druipen een steen verslijt, kunt ge er gerust op zijn, dat deze lieden u nooit — al duurde het ook honderd jaren — in eenig opzicht, groot of klein, bij jufvrouw Havisham zullen benadeelen. Ten tweede ben ik u verplicht als de oorzaak dat zij zich vruchteloos zooveel moeite geven en zich zoo laaghartig vertoonen, en daar is mijne hand daarop.”

Zij gaf mij die schertsend — want hare duistere stemming had maar een oogenblik geduurd — ik hield ze vast en bracht ze aan mijne lippen.

“Dwaze jongen!” zeide Estella. “Zult ge u dan nooit laten waarschuwen. Of kust ge mij de hand in denzelfden geest, waarin ik u eens mijne wang liet kussen?”

“In welk een geest was dat?”

“Ik moet mij een oogenblik bedenken. In een geest van verachting voor pluimstrijkers en komplotmakers.”

“Als ik ja zeg, mag ik dan weder de wang kussen?”

“Ge hadt dat eerst moeten vragen, eer gij het de hand deedt. Maar ja, als ge wilt.”

Ik boog mij naar haar over, en haar gelaat bleef zoo kalm als van een standbeeld. “Nu,” zeide Estella, haar hoofd even wegtrekkende toen ik hare wang aanraakte, “moet ge zorgen dat ik thee krijg, en dan moet ge mij naar Richmond brengen.”

Haar terugkeer tot dezen toon, alsof onze gemeenschap ons was opgedrongen en wij slechts marionetten waren, smartte mij; maar alles in onzen omgang smartte mij. Welken toon zij ook mocht gebruiken, ik kon er geen vertrouwen in stellen en er geene hoop op bouwen; en toch ging ik voort tegen hoop en vertrouwen. Waarom dit duizendmaal herhaald? Zoo was het altijd.

Ik schelde om de thee, en de knecht, met zijn tooverkluwen terugkomende, bracht langzamerhand een vijftigtal benooidgheden voor die verversching, maar van thee nog geen spoor: een theeblad, kopjes en schoteltjes, borden, messen en vorken (waaronder voorsnijmessen en vorken), lepels (van verschillende soort), zoutvaatjes, een zachtzinnig wit broodje, met groote behoedzaamheid onder een sterk ijzeren deksel opgesloten, Mozes in de biezen, voor-

gesteld door een kluitje boter in een bed van peterselie, een bleek gebakken brood met een gepoeierd hoofd, twee proefdrukken van de tralies van den keukenhaard op driehoekige sneden brood, en eindelijk eene zwaarlijvige theevaas, bestemd voor eene geheele familie, waarmede de knecht, waggelende onder de zware vracht en met een pijnlijk gezicht, kwam aandragen. Na eene langdurige afwezigheid kwam hij ten laatste nog eens terug, met een kostbaar kistje, dat een voorraad van twijgjes bevatte. Deze liet ik in heet water weeken, en zoo trok ik uit dezen geheelen toestel één kopje van ik weet niet wat voor Estella.

Toen de rekening betaald, en de knecht met eene fooi bedacht, de stalknecht niet vergeten en het kamermeisje in aanmerking genomen was — kortom, toen het geheele huis tot nijd en wangunst omgekocht en Estella's beurs aanmerkelijk verlicht was — stapten wij in onze postkoets en reden heen. Newgate-Street inslaande, waren wij spoedig onder de muren, waarvoor ik mij zoozeer schaamde.

“Wat is dat voor een gebouw?” vroeg Estella mij.

Ik was dwaas genoeg om te veinzen het niet dadelijk te herkennen, en zeide het haar toen. Zij keek even uit, en toen zij haar hoofd weder binnenhaalde, mompelde zij: “Ellendelingen!” Ik had voor nog zooveel mijn bezoek niet willen bekennen.

“Mijnheer Jaggars,” zeide ik, om behendig iemand anders in het spel te brengen, “heeft den naam dat hij meer van de geheimen van dat akelige gebouw weet dan iemand anders in Londen.”

“Hij weet de geheimen van alle huizen, geloof ik,” zeide Estella met eene gesmoorde stem.

“Ge zijt gewoon geweest hem dikwijls te zien, zou ik denken?”

“Ik ben gewoon geweest hem met onzekere tuschenpoozen nu en dan te zien, zolang ik mij herinneren kan. Maar ik ken hem nu veel beter dan ik deed eer ik nog duidelijk spreken kon. Wat is uwe ondervinding van hem? Kunt ge met hem voort?”

“Eens aan zijne wantrouwige houding gewoon,” zeide ik, “heb ik zeer wel met hem te recht kunnen komen.”

“Zijt ge gemeenzaam met elkander?”

“Ik heb eens bij hem aan huis gedineerd.”

“Ik verbeeld mij,” zeide Estella huiverend, “dat het een vreemd huis moet zijn.”

“Dat is het ook.”

Ik zou zelfs met haar op mijne hoede zijn geweest om niet te vrij over mijn voogd te spreken; maar ik zou toch het diner in Gerard-Street hebben beschreven, als wij niet eensklaps in een glans van gaslicht waren gekomen. Dit licht scheen zolang het duurde te

wemelen van dat onverklaarbare gevoel, dat ik vroeger meer had gehad; en toen wij er uit waren, was ik eene pooslang zoo verblind en verbijsterd alsof ik in den glans van een bliksemstraal was geweest.

Zoo geraakten wij over andere dingen aan het praten, voornamelijk over den weg dien wij reden, en welke gedeelten van Londen aan den eenen en den anderen kant lagen. De groote stad was haar bijna nieuw, zeide zij mij, want zij had de woonplaats van jufvrouw Havisham nooit verlaten voordat zij naar Frankrijk ging, en was bij haar vertrek en hare terugkomst Londen slechts doorgereden. Ik vroeg haar of mijn voogd eenig opzicht over haar had, terwijl zij daar bleef, waarop zij met bijzonderen nadruk antwoordde: "God verhoede het!" en niets anders.

Het was mij onmogelijk, niet te zien dat zij er op uit was om mij aan te trekken, dat zij innemend wilde zijn, en mij zou hebben aangelokt, zelfs al had die taak moeite gekost. Evenwel maakte dit mij niet gelukkiger, want al had zij dien toon niet aangenomen alsof anderen over ons beschikten, toch zou ik gevoeld hebben, dat zij mijn hart in hare hand hield, omdat zij eigenwillig zoo verkoos te doen, en niet omdat het haar eenig leed zou kosten, het te verpletteren en weg te werpen.

Toen wij Hammersmith doorkwamen, wees ik haar waar mijnheer Pocket woonde, en zeide dat het niet ver van Richmond was en ik hoopte dat ik haar somtijds zou zien.

"O ja, ge moet mij komen zien; ge moet komen als ge dat goedvindt; ge moet aan de familie bekend gemaakt worden; of eigenlijk zijt ge al bekend gemaakt."

Ik vroeg of het een groot huishouden was, waarvan zij lid zou worden.

Neen, er zijn er maar twee, moeder en dochter. De moeder is eene dame van zeker aanzien, hoewel zij er, geloof ik, niet tegen heeft om haar inkomen wat te vergrooten."

"Het verwondert mij, dat jufvrouw Havisham u zoo spoedig weder kon missen."

"Dat is een gedeelte van jufvrouw Havisham's plannen voor mij, Pip," zeide Estella, met een zucht alsof zij moede was; "ik moet gedurig aan haar schrijven en haar geregeld bezoeken en verslag doen hoe ik het maak — ik en de juweelen — want die zijn nu bijna allen de mijne."

Dit was de eerste maal, dat zij mij ooit bij mijn naam had genoemd. Natuurlijk deed zij het opzettelijk en wist zij dat ik de herinnering als een schat zou bewaren.

Wij kwamen maar al te spoedig te Richmond. Onze bestemming daar was een huis aan het Green, een deftig oud huis, waar hoepelrokken, poeier en mouches, geborduurde rokken, manchetten en degens dikwijls hunne

gala-dagen hadden gehad. Eenige oude boomen voor het huis waren nog gesnoeid in fatsoenen, even stijf en onnatuurlijk als de hoepelrokken en pruiken; maar hunne bestemde plaatsen in de groote processie der dooden waren niet veraf, en spoedig zouden zij die innemen en den stillen weg van het overige gaan.

Eene schel met eene oude stem — die in haar tijd zeker dikwijls het huis had toegeroepen: Daar is de groene hoepelrok; Daar is de degen met juweelen gevest; Daar zijn de schoenen met roode hakken — klonk ernstig in den maneschijn, en twee dienstmeisjes met roode wangen kwamen naar buiten fladderen om Estella te ontvangen. Spoedig verdwenen hare koffers binnen de deur, en nadat zij mij met een glimlach hare hand gegeven en goedenacht gezegd had, verdween zij insgelijks, en ik bleef het huis staan aanzien, denkende hoe gelukkig ik zijn zou als ik daar met haar woonde, en toch wetende dat ik bij haar nooit gelukkig, maar altijd rampzalig was.

Met harteleed stapte ik in het rijtuig om mij naar Hammersmith terug te laten brengen, en met nog erger harteleed stapte ik er weder uit. Voor onze eigene deur vond ik kleine Jeane Pocket, die van een partijtje terugkwam, onder geleide van haar kleinen minnaar, en ik benijdde haar kleinen minnaar, hoewel hij onder de macht van Flopson stond.

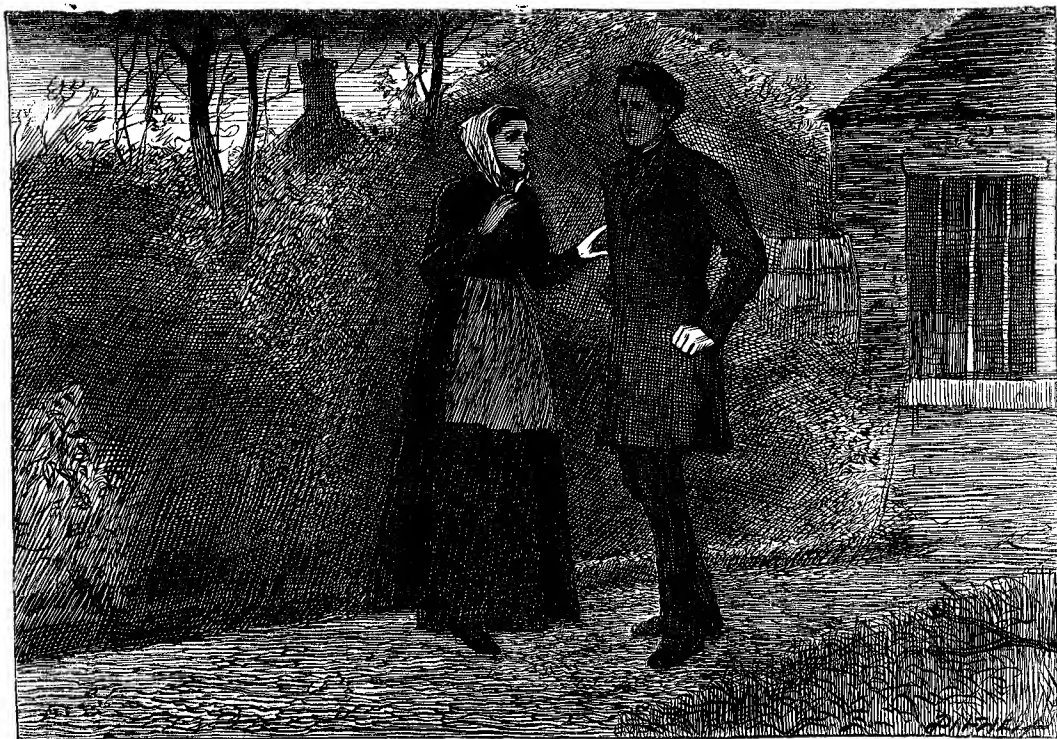
Mijnheer Pocket was uit om eene verhandeling te doen, want hij was een zeer onderhoudend verhandelaar over zaken van huishoudkunde, en zijne voorlezingen over de behandeling van kinderen en dienstboden werden als de beste leerboeken voor zulke onderwerpen beschouwd. Maar mevrouw Pocket was thuis en eenigszins in verlegenheid, dewijl men het kleintje een naaldenkoker had gegeven om het stil te houden gedurende de onverklaarbare afwezigheid van Millers (met een bloedverwant in de Garde) en meer naalden daaruit vermist werden dan men voor een patiënt van zulk een teederen leeftijd, hetzij uitwendig of als een versterkend middel gebruikt, heilzaam kon achten.

Daar mijnheer Pocket met recht vermaard was als iemand, die een helder inzicht en gezond oordeel bezat en dus zeer geschikt was om in moeilijke zaken raad te geven, kwam ik in mijn hartzeer op de gedachte om hem te verzoeken mijn vertrouwen te willen aannemen. Maar toevallig naar mevrouw Pocket opziende, die in haar boek van titels zat te lezen, nadat zij als het beste geneesmiddel voor haar kleintje het "naar bed brengen" had voorgeschreven, dacht ik: "Neen, ik zal het toch maar niet doen."

XXXIV.

Toen ik aan mijne verwachtingen gewoon was geworden, begon ik van lieverlede op te merken, welken invloed zij oefenden op mij zelve en hen die mij omringden. Haar invloed op mijn eigen karakter bewimpelde ik voor mij zelve zooveel ik kon, maar ik wist toch zeer wel, dat die niet geheel en al gunstig was. Ik leefde in een staat van chronische ongerustheid ten opzichte van mijn gedrag jegens Jo; en ten aanzien van Biddy was mijn geweten in 't geheel niet tevreden. Als ik — gelijk Camilla — des nachts wakker werd, placht ik mismoedig te denken, dat ik gelukkiger

lijk worden, dat ik het veel beter zou hebben gemaakt. Wat nu den invloed mijner positie op anderen aanging, verkeerde ik in geene zoodanige moeielijkheid, en zag dus — schoon flauw genoeg, misschien — dat die voor niemand weldadig was, en vooral, dat hij voor Herbert niet weldadig was. Mijne verkwistende levenswijs verleidde hem, bij zijn buigzaam karakter, tot onkosten, die hij niet goed kon maken, bedierf de eenvoudigheid van zijn leven, en verstoorde zijne gemoedsrust door zorg en naberoew. Ik gevoelde geene knaging, dat ik die andere leden der familie Pocket, zonder het te weten of te willen, tot die armhartige

“HET BAAT NIET,” ZEIDE BIDDY. (blz. 134).

en beter zou geweest zijn, als ik nooit jufvrouw Havisham's gezicht had gezien, en tot een man was opgegroeid, om weltevreden Jo's deelgenoot in de oude smederij te worden. Menigmaal des avonds, als ik alleen in het vuur zat te kijken, dacht ik, dat er toch geen vuur was gelijk het fornuisvuur en het keukenvuur thuis.

En toch was Estella zoo onafscheidbaar van mijne rusteloosheid en ontevredenheid van geest, dat ik waarlijk niet recht wist hoeveel daarvan aan mij zelve was toe te schrijven. Ik wil zeggen, ondersteld dat ik geene verwachtingen had gehad, maar toch wel eene Estella om aan te denken, dan kon het mij niet recht duidel-

kunstgrepen had vervoerd, welke zij beproefden, en dacht dat zulke laagheden tot hun natuurlijke aanleg behoorden, en toch door iemand anders zouden zijn gewekt, als ik ze had laten sluimeren. Maar met Herbert was het een geheel ander geval, en dikwijls kwelde mij de gedachte, dat ik hem een slechten dienst had gedaan, door zijne spaarzaam gemeubileerde kamers met daarin slecht passende fraaiigheden vol te proppen en mijn jongen tot zijne beschikking te stellen.

Als een onfeilbaar middel om mij wat op te beuren, begon ik schulden te maken, en daar ik niets beginnen kon zonder dat Herbert ook

begon, volgde hij spoedig mijn voorbeeld. Op aanraden van Startop lieten wij ons verkiesbaar stellen in eene club, die men de Vinkjes van het Boschje noemde, eene stichting, waarvan ik het doel nooit heb kunnen raden, als het niet was om alle veertien dagen een kostbaar diner te houden, na den maaltijd zooveel mogelijk onder elkander te twisten en aanleiding te geven, dat zes knechts zich op de trap dronken maakten. Ik weet wel, dat deze loffelijke doeleinden altijd zoo volkomen bereikt werden, dat Herbert en ik geene andere beteekenis konden hechten aan den vasten toast, die bij elken maaltijd het eerst gedronken werd: "Mijne heeren, dat de tegenwoordige bevoororing van welwillende gevoelens altijd onder de Vinkjes van het Boschje mag heerschen!"

De Vinkjes verteerden hun geld op eene dwaze manier (het hotel waar zij dineerden was in Covent-Garden), en de eerste Vink, dien ik zag, toen ik de eer had in het Boschje te worden toegelaten, was Bentley Drummle, in dien tijd met eene eigen cabriolet door de stad zwalkende, en veel schade toebrengende aan de palen op de hoeken van straten. Somschoot hij zich zelven met het hoofd vooruit uit zijne equipage, en eens heb ik hem aldus onwillekeurig zich zelven als een zak steenkolen voor de deur van het Boschje zien afzetten. Maar hier loop ik een weinig vooruit, want ik werd geen Vink, en kon dit volgens de heilige wetten dier maatschappij niet worden, voordat ik meerderjarig was.

In vertrouwen op mijne hulpbronnen, had ik de onkosten van Herbert gaarne voor mijne rekening willen nemen, maar Herbert was trotsch, en ik kon hem dit niet voorstellen. Zoo stak hij zich in allerlei moeilijkheden en bleef aan het rondzien. Toen wij langzamerhand leerden laat op en laat uit te blijven, merkte ik op, dat hij onder het ontbijt met zeer neerslachtige oogen rondkeek; dat hij tegen den middag met meer hoop begon rond te zien; dat hij weder wegzonk als hij kwam dineeren; dat hij na den eten zijn kapitaal vrij duidelijk in de verte scheen te ontwaren; dat hij tegen middernacht dat kapitaal zoogoed als meester was, en dat hij tegen twee uur in den nacht wederom zoo diep neerslachtig was, dat hij er van sprak om een jachtroer te koopen en naar Amerika te gaan, met voornemen om de buffels te dwingen zijn fortuin te maken.

Ik was gewoonlijk de helft van de week te Hammersmith, en als ik te Hammersmith was, zwierf ik gedurig naar Richmond, waarvan ik weldra meer zal zeggen. Herbert kwam ook dikwijls naar Hammersmith als ik daar was, en ik denk dat zijn vader op zulke tijden wel eens op de gedachte kwam, dat de gelegenheid, waarnaar zijn zoon rondzag, zich nog niet had aangeboden. Maar

bij het algemeene groot-tuimelen der familie moest het van zelf op eene of andere manier gebeuren, dat hij ergens intuïelde, 'twelk hem een bestaan gaf. Ondertusschen werd mijnheer Pocket grijzer en poogde zich al meermaalen bij de haren uit zijne moeilijkheden te lichten, terwijl mevrouw Pocket de familie over haar voetbankje liet struikelen, haar boek van titels las, haar zakdoek verloor, ons van haar grootpapa vertelde, en de kinderen, telkens als zij hare aandacht trokken, naar bed zond.

Daar ik nu een algemeen verslag geef van dit tijdperk van mijn leven, met het oogmerk om ruim baan te maken voor het vervolg, kan ik niet beter doen dan ook eene beschrijving te geven van onze gewone levenswijs in Barnard's Inn.

Wij verteerden zooveel geld als wij konden, en kregen daarvoor zoo weinig als de menschen konden besluiten ons te geven. Wij waren altijd meer of min verdrietig, en de meesten van onze bekenden verkeerden in denzelfden toestand. Er bestond eene vroolijke fictie onder ons, dat wij altijd vermaak hadden, en eene akelige waarheid, dat wij dit nooit deden. Zooveel ik geloof, was ons geval in het laatste opzicht lang niet ongewoon.

Elken morgen ging Herbert, altijd alsof hij iets geheel nieuws deed, naar de City om rond te zien. Ik bracht hem dikwijls een bezoek in de donkere achterkamer, waar hij eene inkt-flesch, een kapstok, een kolenemmer, een touwbakje, een almanak, een lessenaar en kantoorstoel, en eene liniaal gezelschap hield, en ik herinner mij niet dat ik hem ooit iets anders zag doen dan rondzien. Als wij allen even getrouwd als Herbert deden, wat wij aannemen te doen, zouden wij in eene Republiek der Deugden leven. Hij had niets anders te doen, de arme jongen, behalve op zeker uur in den namiddag naar Lloyd's te gaan, ter vervulling van zeker ceremonieel, alsof hij zijn principaal ging spreken, denk ik. Anders deed hij, zooveel ik ontdekken kon, niets dat met Lloyd's in eenig verband stond, behalve dat hij weder van daar terugkwam. Als hij zijn toestand bijzonder ernstig vond en begreep dat hij eene gelegenheid moest vinden, ging hij op den druksten tijd naar de Beurs en voerde daar tusschen de verzamelde groothanzen een soort van somberen contredans uit. "Want," zeide Herbert mij, toen hij bij eene dezer gelegenheden weder thuis kwam, "ik heb voor waarheid ontdekt, Handel, dat eene gelegenheid niet van zelf naar iemand toekomt, maar dat men ze moet opzoeken — en dat heb ik dus gedaan."

Als wij minder aan elkander gehecht waren geweest, geloof ik dat wij elkander geregeld elken morgen gehaat moesten hebben. In dat tijdperk van berouw verfoede ik de kamers onuitsprekelijk, en kon ik de livrei van mijn jon-

gen niet uitstaan, die er dan kostbaarder en havelooser uitzag dan op eenigen anderen tijd van de vier en twintig uren. Naarmate wij meer in schulden raakten, werd het ontbijt meer en meer eene ijdele plechtigheid, en toen ik eens op den tijd van ontbijten een brief met dreigementen van wettelijke procedures ontving, "niet geheel zonder betrekking," gelijk mijn stadscourantje zou zeggen; "met bijouterieën," ging ik zoo ver, dat ik mijn jongen bij zijn blauwen kraag greep en als een Cupido met laarzen aan in de lucht liet zweven, omdat hij zich vermat te denken dat wij broodjes wilden hebben.

Op zekere tijden — dat wil zeggen op onzekere tijden, want zij hingen geheel van onze luimen af — placht ik tot Herbert te zeggen, als ware het eene buitengemeene ontdekking:

"Mijn waarde Herbert, wij maken het slecht."

"Mijn waarde Handel," zeide Herbert dan met alle oprechtheid, "als je mij gelooven wilt, ik had, door eene allervreemdste toevalligheid, juist dezelfde woorden op de tong."

"Laten wij dan onze zaken eens nazien, Herbert," zei ik dan.

Het schonk ons altijd eene groote zelfvoldoening als wij tot dat einde een afspraak maakten. Ik dacht altijd dat dit de ware manier was om onze bezwaren te boven te komen, en ik ben zeker, dat Herbert dit ook dacht.

Om ons tot dien arbeid te sterken bestelden wij dan iets bijzonders voor het diner, met eene flesch van iets evenzeer ongewoons. Na den maaltijd verschaften wij ons een bos pennen, een overvloedigen voorraad van inkt en eene tamelijke uitstalling van schrijf- en vloeipapier, want overvloed van schrijfbehoeften gaf het werk iets genoeglijks.

Dan nam ik een blad papier en schreef bovenaan met eene staande hand het opschrift: "Memorie der schulden van Pip," en voegde er plaats en dagteekening zeer zorgvuldig bij. Herbert nam een ander blad papier en schreef met dezelfde formaliteiten: "Memorie der schulden van Herbert."

Dan begonnen wij ieder aan den naast ons liggenden hoop papieren, die in laden gestopt, in zakken aan stukken gesleten, half verbrand om kaarsen aan te steken, weken lang voor een spiegel gestoken en op andere manieren beschadigd waren. Het krassen onzer schrijvende pennen verfrischte ons buitengemeen, zoozeer, dat ik het somtijds moeielijk vond onderscheid te maken tusschen deze nuttige bezigheid en het werkelijk betalen van het geld. Wat het verdienstelijke betrof schenen de twee deugden bijna gelijk te staan.

Als wij een poosje geschreven hadden, vroeg ik Herbert hoe hij vorderde. Herbert krabde dan waarschijnlijk droevig zijn hoofd op het gezicht der zich vermeerderende cijfers.

"Zij loopen op, Handel," zeide Herbert dan, "waarachtig, zij loopen op."

"Wees standvastig, Herbert," gaf ik dan ten antwoord, zelf ijverig voortschrijvende. "Zie het ding in het gezicht. Durf de zaken maar aanzien. Maak ze bang met een strak gezicht."

"Dat zou ik wel, Handel, maar ze maken mij bang."

Mijn vastberaden toon maakte echter indruk, en Herbert ging dan weder aan het werk. Na eenigen tijd liet hij het nogmaals steken, voor reden gevende, dat hij de rekening van Cobbs, of Lobbs, of Nobbs niet gekregen had.

"Taxeer ze dan, Herbert. Zet er maar naar uwe schatting eene ronde som voor."

"Wat weet je toch altijd raad!" zeide mijn vriend dan met bewondering. "Je hebt waarlijk een bewonderenswaardigen aanleg voor handelszaken."

Ik dacht eveneens. Ik verschafte mij bij deze gelegenheid in mijne eigene schatting den naam van knap administrateur, vlug, voortvarend, welberaden en helder van hoofd. Als ik al mijne schulden op mijne lijst had gezet vergeleek ik ze nog eens met de rekeningen en punteerde ze. Mijne zelfvoldoening, als ik een post punteerde, was waarlijk iets streelends. Als ik geene punten meer te zetten had, vouwde ik al mijne rekeningen even groot op, voorzag ieder achterop met een naam, en maakte er een net pakje van. Dan deed ik hetzelfde voor Herbert (die nederig zeide, dat hij mijn administratief genie niet had), en begreep, dat ik zijne zaken in orde gebracht had.

Mijn administratieve bekwaamheid had mij nog iets geleerd, hetgeen ik noemde "eene speelruimte laten." Bij voorbeeld, ondersteld, dat Herbert's schulden honderd, vier en zestig pond en vier en twintig stuivers bedroegen, dan zeide ik: "Laat eene speelruimte en zet tweehonderd pond." Of ondersteld, dat de mijne viermaal zooveel bedroegen, dan liet ik eene speelruimte en zette zevenhonderd. Ik had hooge gedachten van het verstandige van zulk eene speelruimte, maar terugziende moet ik bekenen, dat het een kostbaar verzinsel was, want op de speelruimte rekenende, maakten wij dadelijk eene nieuwe schuld tot het volle bedrag daarvan, en door het aldus opgewekte gevoel van vrijheid en rijkdom, kwamen wij somtijds tamelijk ver in eene nieuwe speelruimte.

Maar op zulk een onderzoek van onze zaken volgden eene kalmte, gerustheid en voldaanheid, die mij, voor dien tijd, eene bijzonder goede meening van mij zelven gaven. Trotsch op mijn arbeid en mijn overleg en gestreeld door Herbert's complimenten, zat ik daar met zijn pakje rekeningen en het mijne op de tafel voor mij tusschen onze schrijfbehoeften, en gevoelde ik mij veeleer eene soort van bank dan een bijzonder persoon.

Bij zulke plechtige gelegenheden sloten wij, om niet gestoord te kunnen worden, onze bui-

tendeur. Op een avond was ik tot mijn toestand van zelfvoldoening gekomen, toen wij door de opening in die buitendeur een brief hoorden steken en op den grond vallen. "Hij is voor u, Handel," zeide Herbert, die hem was gaan oprapen, "en ik hoop, dat er niets gebeurd is." Dit gezegde doelde op den zwarten rand en het zwarte lak.

De brief was geteekend Trabb en Comp., en de inhoud was eenvoudig, dat ik een geëerd heer was, en dat zij de eer hadden mij te berichten, dat jufvrouw J. Gargery dien maandag des avonds om half zeven dit leven had verlaten, en dat mijne tegenwoordigheid bij de begrafenis verzocht werd, op aanstaanden maandag des namiddags ten drie ure.

XXXV.

Het was de eerste maal, dat zich op mijn levensweg een graf opende, en de kloof, die dit in den effen grond maakte, was iets verbazends. De gedaante van mijne zuster op haar stoel bij het keukenvuur vervolgde mij nacht en dag. Dat zij die plaats niet meer besloeg was iets, dat ik niet in staat scheen te bevatten, en terwijl zij anders in den jongsten tijd zelden of nooit in mijne gedachten was geweest, had ik nu de zonderlingste inbeeldingen, dat zij mij op straat tegenkwam, of zoo terstond aan de deur zou kloppen. Ook in mijne kamers, waarmede zij nooit eenig verband had gehad, heerschten te gelijk de ledigheid van den dood en eene gedurige herinnering aan den klank harer stem of eene bijzonderheid van haar gezicht, of hare gestalte, alsof zij nog leefde en dikwijls daar geweest was.

In welke omstandigheden ook, had ik mijne zuster bezwaarlijk ooit met teederheid kunnen herdenken. Maar ook zonder zulke teederheid kan een sterfgeval een schok geven en een gevoel van leedwezen opwekken, en onder den invloed daarvan (misschien om het gemis van een zachter gevoel te bedekken) ontwaarde ik eene heftige verbittering tegen den booswicht, wiens gewelddaad haar zooveel had doen lijden, en gevoelde ik, dat ik, op genoegzaam bewijs, Orlick, of iemand anders, tot het uiterste toe met mijne wraak had kunnen vervolgen.

Nadat ik aan Jo geschreven had, om hem troost aan te bieden en te verzekeren dat ik op de begrafenis zou komen, sleepte ik de nog overige dagen in den zonderlingen gemoedstoestand, waarvan ik zoo even melding heb gemaakt. Op den bepaalden morgen reed ik vroeg heen, en stapte ook vroeg genoeg voor het Wilde Zwijn af, om tijdig naar de smederij te kunnen wandelen.

Het was wederom fraai zomerweder, en on-

der het wandelen kwam de tijd mij voor den geest, toen ik nog een hulpeloos kind was en mijne zuster mij niet spaarde; maar er was iets, dat de herinnering verzachtte en zelfs het snerpende van den Streeler verstompte, want elk met bloemengeuren beladen windje fluisterde mijn hart toe, dat er een dag moest komen, wanneer het goed voor mijne nagedachtenis zou zijn, als anderen, die in den zonneschijn wandelden, zich door den streelen invloed der natuur lieten verzachten.

Eindelijk kreeg ik het huis in het oog en zag, dat Trabb en Comp. het voor de begrafenis in bezit hadden genomen. Twee ongerijmd akelige personages, ieder pronkende met een met zwart omwoelden kruik — alsof zulk een instrument met mogelijkheid iemand troost kon verschaffen — stonden aan de voordeur op schildwacht; in een van hen herkende ik een postiljon, die uit het Wilde Zwijn was weggejaagd, omdat hij een jong paartje, op hun trouwdag, in eene zandkuil had gereden, daar hij door dronkenschap genoodzaakt was al rijdende beide armen om den hals van zijn paard te houden. Al de kinderen en de meeste vrouwen van het dorp stonden deze zwarte wachters en de geslotene vensters van het huis te bewonderen; en toen ik aankwam klopte een van de wachters (de postiljon) aan de deur — daarmede aanduidende, dat ik door droefheid veel te veel verzwakt was om zelf te kunnen aankloppen.

Een andere zwarte wachter (een timmerman die eens om eene weddenschap twee ganzen had opgegeten) opende de deur en liet mij in de pronkkamer. Hier had mijnheer Trabb de beste tafel voor zich ingenomen, al de bladen opgeslagen, en hield daarop nu, met hulp van eene menigte zwarte spelden, eene soort van zwarte bazar. Op het oogenblik van mijne komst had hij juist iemands hoed in de zwarte lange kleeren gestoken, gelijk een Afrikaansch bakerkindje, en nu stak hij zijne hand uit, om den mijnen aan te nemen. Maar ik, door die beweging misleid en eenigszins verbijsterd, gaf hem met alle bliken van warme genegenheid, niet mijn hoed, maar mijne hand.

De arme, goede Jo, gebakerd in een zwart manteltje, dat met een grooten strik onder zijne kin was vastgebonden, zat alleen aan het boven-eind van de kamer, waar hij, als eerste rouwdrager, blijkbaar door Trabb geplaatst was. Toen ik mij naar hem boog en zeide: "Beste Jo, hoe gaat het?" antwoordde hij: "Pip, mijn jongen, je hebt haar gekend, toen ze nog een knap..." hij drukte mij de hand en sprak niet meer.

Biddy, die er in hare zwarte kleeding zeer zedig en netjes uitzag, ging stil haar gang en was zeer behulpzaam. Toen ik even met Biddy had gesproken, zette ik mij, daar ik het geen

tijd van praten vond, bij Jo neer, en begon mij te verwonderen, in welk gedeelte van het huis het — zij — mijne zuster — was. Daar de kamer een flauwe zoete reuk van koek had, keek ik rond naar de tafel met ververschingen. Deze was moeielijk zichtbaar eer men aan de duisternis gewoon was, maar daar stond zij met een aangesneden krentenkoek er op, en boterhammen en sinaasappelen, en beschuitjes, en twee karaffen, die ik als ornamenten zeer wel kende, maar nooit in mijn leven had zien gebruiken, de een vol Port, de ander vol Sherry. Bij deze tafel stond, gelijk ik zag, de laaghartige Pumblechook, met een zwarten mantel en een rouwfloers van verscheidene ellen lengte om zijn hoed, die beurtelings zijn mond volpropte en nederige pogingen deed om mijne aandacht te trekken. Zoodra hem dit gelukte, kwam hij op mij aan (mij eene lucht van Sherry met kruimels gemengd toedemende) en zeide met eene gesmoorde stem: "Mag ik, waarde heer?" en drukte mij toen de hand. Daarop ontdekte ik mijnheer en jufvrouw Hubble de laatste in fatsoenlijk sprakeloze droefheid in een hoek gezeten. Wij allen zouden "volgen," en werden daartoe door mijnheer Trabb tot belachelijke bundels zwart goed gemaakt.

"Als dat ik meende, Pip," fluisterde Jo mij toe, toen wij, gelijk mijnheer Trabb het noemde, "gerangeerd" werden, hetgeen volkomen den schijn had alsof wij twee aan twee eene akelige soort van dans moesten gaan uitvoeren, "als dat ik meende, mijnheer, dat ik haar veel liever zelf naar de kerk zou hebben gedragen, met drie of vier vrienden, die met gewillige harten en armen zouden gekomen zijn; maar het werd begrepen, dat de bureu daar schande van zouden spreken en denken, dat het minachting was."

"Ieder zijn zakdoek uit!" riep mijnheer Trabb nu met eene gesmoorde kommando-stem. "Ieder zijn zakdoek! We zijn klaar!"

Zoo hielden wij ieder een zakdoek voor het gezicht, alsof allen eene neusbloeding hadden, en stapten twee aan twee de deur uit: Jo en ik, Biddy en Pumblechook, mijnheer Hubble en zijne vrouw. Het overschot van mijne arme zuster was de keukendeur uitgedragen, en daar het tot de staatsie behoorde, dat de zes dragers onder een akelig zwart fluweelen kleed met een witten rand vermoord en verblind moesten worden, zag het geheel er uit als een blind monster met twaalf menschelijke beenen dat door twee bewakers — den postiljon en zijn kameraad — geleid, langzaam en onzeker voorttrappelde.

De bureu waren evenwel hoogst voldaan over deze beschikkingen, en wij werden, terwijl wij het dorp doortrokken, zeer bewonderd; het jeugdige en vlugste gedeelte der bewoners liep ons nu en dan haastig vooruit, om ons

op zekere gunstige punten weder op te wachten; en als wij dan een hoek omsloegen en in het gezicht kwamen, riep de meest opgewondene onder hen: "Daar komen ze! Daar komen ze!" en scheelde het maar zeer weinig of wij werden toegejuicht. Op dezen tocht werd ik bijzonder geërgerd door den laaggeestigen Pumblechook, die, achter mij gaande, den geheelen weg over niet ophield den zwierenden lamfer van mijn hoed weder in orde te brengen en mijn mantel glad te strijken, waarmede hij mij zeker eene beleefde opmerkzaamheid wilde bewijzen. Verder werden mijne gedachten nog verstoord door de opgeblazenheid van mijnheer Hubble en zijne vrouw, die er zeer trotsch op waren, dat zij aan eene zoo voorname proces-sie deelnamen.

En nu lagen de polders voor ons met de zeilen der schepen op de rivier, die uit den grond schenen te groeien, en toen trokken wij het kerkhof op, dicht bij de graven van mijne onbekende ouders, Filip Pirrit en Georgina, Echtgenooten van Bovengenoemden; en daar werd mijne zuster in den schoot der aarde te rust gelegd, terwijl de leeuweriken hoog daarboven zongen, en een frisch windje de bevallige schaduwen der zomerwolkjes daarover liet spelen.

Van het gedrag van den laaggeestigen Pumblechook onder dat alles wil ik niets meer zeggen, dan dat hij het bij al wat hij deed op mij gemunt had, en dat ik zelfs bij die ernstige woorden, die den sterveling herinneren hoe hij niets in de wereld heeft gebracht en niets daaruit kan medenemen en hoe hij als eene schaduw voorbijvliegt, en niets blijvends heeft, hem hoorde kuchen als om eene uitzondering te maken voor het geval van een jong heer, die onverwacht tot een groot vermogen komt. Toen wij terugkwamen, had hij de vermetelheid van mij te zeggen, dat hij wenschte, dat mijne zuster weten kon, hoeveel eer ik haar had bewezen, en niet onduidelijk te kennen te geven, dat zij die eer ten koste van haar dood niet voor te duur gekocht zou houden. Daarna dronk hij het overschot van den Sherry op, en mijnheer Hubble den Portwijn, en die twee praatten met elkander (hetgeen ik later heb opgemerkt dat in zulke gevallen gebruikelijk is) alsof zij van een geheel ander geslacht dan de overledene en ontwijfelbaar onsterfelijk waren. Eindelijk ging hij met mijnheer Hubble en zijne vrouw heen, om samen, daar hield ik mij verzekerd van, een vroolijken avond te hebben, en in de Drie Schuitenvoerders te vertellen, dat hij de grondlegger van mijn fortuin en mijn vroegste weldoener was.

Toen deze drie weg waren, en Trabb en zijne knechts — maar niet zijn jongen, want ik keek er naar of die er was — hunne mommerij hadden ingepakt en ook weg waren, scheen het

huis gezonder te worden. Kort daarop hielden Biddy, Jo en ik een kouden maaltijd; maar wij aten in de pronkkamer, niet in de keuken, en Jo lette zoo angstig op wat hij met zijn mes en vork, het zoutvat en andere dingen deed, dat wij lang niet op ons gemak waren. Maar na den eten, toen ik hem zijne pijp had doen nemen en met hem naar de smederij was gekuierd, en wij op den grooten steen buiten naast de deur waren gaan zitten, kwamen wij beter met elkander voort. Ik lette er op, dat Jo na de begrafenissen in zooverre van kleeding had verwisseld, dat hij een vergelijk tusschen zijn zondagspak en zijn werkpak had tot stand gebracht, waarin de goede man er nu veel natuurlijker uitzag en meer naar zich zelven geleek.

Hij was zeer tevreden, toen ik hem vroeg of ik in mijn eigen kamertje mocht slapen; en ik was ook zeer tevreden, want ik gevoelde, dat ik wel iets groots had gedaan met dit te verzoeken. Toen de avondschemering viel, nam ik de gelegenheid waar, om met Biddy in den tuin te gaan en een praatje te maken.

"Biddy," zeide ik, "mij dunk, dat je mij wel over die treurige omstandigheden hadt mogen schrijven."

"Denk je dat, mijnheer Pip?" zeide Biddy. "Als ik dat geweten had, zou ik het zeker gedaan hebben."

"Geloof niet, dat ik onvriendelijk wil zijn, Biddy, als ik zeg te meenen, dat je dit hadt moeten weten."

"Doe je, mijnheer Pip?"

Zij was zoo kalm, en zag er zoo lief en stemmig uit, dat ik haar niet gaarne aan het schreien had willen brengen. Nadat ik eene poos naar hare neergeslagene oogen had gekeken, terwijl zij zoo naast mij wandelde, gaf ik dat punt maar op.

"Biddy," zeide ik daarna, "ik denk, dat je nu moeielijk hier kunt blijven wonen."

"O neen, dat kan ik niet, mijnheer Pip," zeide Biddy, wel op een toon van spijt, maar toch ook van kalme overtuiging. "Ik heb met jufvrouw Hubble gesproken en ga morgen naar haar toe. Ik hoop, dat wij samen zoo wat voor mijnheer Gargery kunnen zorgen, tot hij andere schikkingen maakt."

"Hoe zal je nu leven, Biddy? Als er ge...."

"Hoe ik zal leven?" viel Biddy mij in de rede, met een oogenblikkelijken gloed op hare wangen. "Dat zal ik je zeggen, mijnheer Pip. Ik zal probeeren de plaats van meesteres te krijgen in de nieuwe school, die hier gebouwd is. Ik kan door al de burens gerecommandeerd worden, en ik hoop, dat ik ook vlijtig en geduldig kan zijn, en mij zelve onderrichten terwijl ik anderen onderricht geef. Je weet wel, mijnheer Pip," vervolgde zij, met een glimlach naar mij opziende, "de nieuwe scholen zijn niet zooals de oude, maar ik heb na dien tijd veel van je

geleerd, en waarin ik nog gebrekkig ben, hoop ik mij te verbeteren."

"Ik denk, dat je geen verbeteren meer noodig hebt, Biddy."

"Behalve in mijne slechte zijde van het menschelijk gemoed," prevelde Biddy.

Dit was niet zoozeer een verwijt als wel een onwillekeurig overluid denken. "Wel," dacht ik, "dat punt zal ik ook maar opgeven." En zoo wandelde ik nog wat verder met Biddy, en keek stilzwijgend naar hare neergeslagene oogen.

"Ik heb nog geene bijzonderheden van mijn zusters dood gehoord, Biddy."

"Er zijn er niet veel te vertellen. Zij had een van hare kwade tijden gehad — hoewel die op het laatst veeleer beter dan erger waren geworden — en die had vier dagen lang geduurd, toen zij op een avond juist tegen theetijd daaruit bijkwam en heel duidelijk "Jo" zeide. Daar zij in langen tijd geen woord had gesproken, ging ik mijnheer Gargery uit de smederij roepen. Zij gaf mij een teeken, dat hij dicht naast haar moest gaan zitten, en dat ik hare armen om zijn hals moest slaan. Ik legde ze dus om zijn hals, en zij liet haar hoofd op zijn schouder zakken, heel rustig en tevreden. En zoo zeide zij na eene poos nog eens "Jo" en toen eens "Vergeef" en eens "Pip." En zoo lichtte zij haar hoofd geheel niet meer op, en het was juist een uur later dat wij het op haar bed neerlegden, omdat wij toen begrepen dat zij dood was."

Biddy schreide; de donkere tuin, de boomen van de laan en de sterren, die zich begonnen te vertoonen, schemerden mij voor de oogen.

"Is er nooit iets ontdekt, Biddy?"

"Nooit."

"Weet je ook waar Orlick gebleven is?"

"Aan de kleur van zijne kleeren zou ik denken, dat hij in de steengroeven werkt."

"Dus heb je hem gezien? — Waarom kijk je zoo naar dien donkeren boom in de laan?"

"Ik zag hem daar op den avond toen zij stierf."

"En dat is de laatste maal niet geweest, Biddy?"

"Neen, ik heb hem daar nu nog gezien, terwijl wij wandelen. Het baat niet," zeide Biddy, hare hand op mijn arm leggende, "je weet wel, dat ik je niet zou willen bedriegen; hij is er geen minuut lang geweest, en hij is nu weg."

Ik was zeer verontwaardigd, dat zij nog door dien kerel vervolgd werd. Ik zeide haar dit, en ook dat ik alle moeite zou doen en geen geld ontzien om hem uit die streek te verdrijven. Langzamerhand voerde zij mij tot een meer bedaard gesprek en vertelde mij hoeveel Jo van mij hield, en hoe Jo nooit over iets klaagde — zij zeide niet over mij, en dat behoefde zij ook niet te zeggen, ik wist wel wat zij meende — maar altijd in zijn levensstand zijn plicht deed met eene sterke hand, eene stille tong en een zachtaardig hart.

"Ja waarlijk, het zou moeielijk zijn te veel

goeds van hem te zeggen," zeide ik, "en wij zullen nog dikwijls daarover spreken, Biddy, want ik zal natuurlijk nu dikwijls hier komen. Ik zal den armen Jo niet alleen laten."

Biddy sprak geen enkel woord.

"Biddy, hoor je me niet?"

"Ja wel, mijnheer Pip."

"Om er niet van te spreken, dat je me gedurig mijnheer Pip noemt — dat ik niet nalaten kan vreemd te vinden, Biddy — wat meen je nu?"

"Wat ik meen?" zeide Biddy schroomvallig.

"Biddy," hervatte ik op den toon der zelfbewuste deugd, "ik moet verzoeken dat ge mij zegt wat je daarmee meent."

"Daarmee?" zeide Biddy.

"Praat me niet na," viel ik nu uit. "Dat placht je óók niet te doen, Biddy."

"Ook niet!" zeide Biddy. "O, mijnheer Pip!"

Wel, ik dacht, dat ik dit punt ook maar moest opgeven. Na nog eens zwijgend den tuin te hebben rondgewandeld, keerde ik tot de hoofdzaak terug.

"Biddy," zeide ik, "ik heb zoo even iets gezegd van mijn voornemen om dikwijls hier te komen om Jo te bezoeken, en dat heb je met een opmerkelijk stilzwijgen aangehoord. Heb de goedheid, Biddy, om mij te zeggen waarom."

"Ben je dan heel zeker, dat je hem dikwijls zult komen zien?" zeide Biddy, terwijl zij op het smalle tuinpad bleef stilstaan, en mij onder de sterren met hare heldere, eerlijke oogen aanzag.

"O Heere!" zeide ik, alsof ik mij genoodzaakt vond om Biddy wanhopig op te geven, "dat is waarlijk eene zeer slechte zijde van het menschelijk gemoed. Zeg niets meer, als je blijft. Dit treft mij zeer."

En dit was de gewichtige reden, waarom ik Biddy onder het avondmaal op een afstand hield, en toen ik naar mijn kamertje ging, zoo statig afscheid van haar nam, als ik, in mijne morrende ziel, maar eenigszins met het kerkhof en de gebeurtenis van den dag overeen kon brengen. Zoo dikwijls ik dien nacht wakker werd, en dat was ieder kwartier uurs, overdacht ik, welk eene onvriendelijkheid, welk eene belediging, welk een onrecht Biddy mij had aangedaan.

Vroeg in den morgen zou ik heengaan. Vroeg in den morgen was ik op en keek ongezien door een van de opene luiken der smederij naar binnen. Daar stond ik eenige minuten naar Jo te zien, die reeds aan het werk was, met een gloed van gezondheid en kracht op zijn gezicht alsof de heldere zon van het leven, dat nog voor hem bewaard was, hem bescheen.

"Goedendag, beste Jo! Neen, veeg het niet af. Geef me zoo je zwarte hand maar! Ik zal gaarne weer hier komen en dikwijls."

"Nooit te gauw, mijnheer," zeide Jo, "en nooit te dikwijls, Pip."

Biddy stond aan de keukendeur naar mij te wachten, met een kannetje versche melk en een stuk brood. "Biddy," zeide ik, toen ik haar tot afscheid de hand gaf, "ik ben niet boos, maar ik ben gekrenkt."

"Neen, wees niet gekrenkt," zeide zij, aandoenlijk smeekend, "laat mij maar alleen gekrenkt zijn, als ik onedelmoedig geweest ben."

Nogmaals rees de mist omhoog toen ik heenstapte. Als hij bij zijn oprijzen tot de ontdekking kwam, gelijk ik vermoed dat hij deed, dat ik niet zou terugkomen en dat Biddy gelijk had, is al wat ik zeggen kan — dat hij ook gelijk had.

XXXVI.

Met Herbert en mij ging het, wat het maken van schulden, het nazien van onze zaken, het laten van speelruimten en dergelijke fraaie dingen betrof, van kwaad tot erger; en intusschen verliep de tijd, gelijk hij gewoon is te doen, zonder zich aan iets te storen, en werd ik meerderjarig, ter vervulling van Herbert's voorspelling, dat ik dit worden zou eer ik er aan dacht.

Herbert zelf was acht maanden vroeger meerderjarig geworden, maar dewijl hij bij die gelegenheid niets te krijgen had dan zijne meerderjarigheid, had de gebeurtenis niet veel beweging in Barnard's Inn veroorzaakt. Mijn een en twintigsten verjaardag daarentegen hadden wij met eene menigte van bespiegelingen en verwachtingen te gemoet gezien, want wij hadden beiden begrepen, dat mijn voogd bezwaarlijk kon nalaten bij die gelegenheid iets bepaalds te zeggen.

Ik had wel zorg gedragen dat men in Little Britain nauwkeurig wist wanneer ik jarig was. Daags te voren ontving ik een officieel briefje van Wemmick, om mij te berichten, dat mijnheer Jaggers zich zou verheugen als ik hem ten vijf ure in den namiddag van dien heuglijken dag wilde komen bezoeken. Dit overtuigde ons dat er iets groots zou gebeuren, en bracht mijn gemoed in eene ongewone beweging toen ik mij, als een voorbeeld van stiptheid, naar het kantoor van mijn voogd begaf.

In het voorkantoor bood Wemmick mij zijne felicitatiën aan, en wreef toevallig den zijvleugel van zijn neus met een opgevouwen stukje papier, waarvan het voorkomen mij bijzonder beviel. Maar hij zeide niets daarbij, en gaf mij met een hoofdknik een teeken om bij mijn voogd in de kamer te gaan. Het was November, en mijn voogd stond voor het vuur met zijn rug tegen den schoorsteenmantel te leunen, met zijne handen onder zijne rokspanden.

"Wel, Pip," zeide hij. "Ik moet je vandaag

mijnheer Pip noemen. Gefeliciteerd, mijnheer Pip."

Wij drukten elkander de hand — hij deed dit altijd bijzonder kort — en ik bedankte hem.

"Neem een stoel, mijnheer Pip," zeide mijn voogd.

Toen ik zat en hij staan bleef en zijne wenkbrauwen over zijne laarzen boog, gevoelde ik mij zoo zeer in het nadeel, dat het mij aan den ouden tijd herinnerde, toen ik op den grafsteen gezet werd. De twee akelige pleisterkoppen op de plank waren niet ver van hem af, en hadden eene uitdrukking alsof zij eene slaperig domme poging deden om het gesprek te beluisteren.

"Nu, mijn jonge vriend," begon mijn voogd, alsof ik een getuige was dien hij ging verhooren, "heb ik een paar woorden met je te spreken."

"Als je blijft, mijnheer."

"Wat denk je wel," zeide mijnheer Jaggers, zich vooroverbuigende om naar den grond te kijken, en daarna zijn hoofd in den nek werpende om naar de zoldering te zien, "wat denk je wel, dat je tegenwoordig het eene jaar door het andere verteert?"

"Het eene jaar door het andere, mijnheer?"

"Ja," herhaalde mijnheer Jaggers, nog naar den zolder ziende, "het eene jaar door het andere?" en keek toen door de geheele kamer rond, met zijn zakdoek in de hand, halverwege naar zijn neus.

Ik had mijne zaken zoo dikwijls nagezien, dat ik het geringste begrip, 't welk ik ooit van hare gesteldheid mocht gehad hebben, geheel had uitgewischt. Ik bekende dus met weerzin, geheel buiten staat te zijn om deze vraag te beantwoorden. Dit antwoord scheen mijnheer Jaggers zeer aangenaam te wezen. "Dat dacht ik wel," zeide hij en snoot met zekere zelfvoldoening zijn neus.

"Nu heb ik u eene vraag te doen, mijn vriend," hervatte mijnheer Jaggers. "Heb je mij iets te vragen?"

"Natuurlijk zou het mij zeer verlichten als ik u verscheidene vragen mocht doen, mijnheer; maar ik herinner mij uw verbod."

"Doe eene vraag," zeide mijnheer Jaggers.

"Zal mijn weldoener mij vandaag bekend gemaakt worden?"

"Neen. Doe eene andere vraag."

"Zal mij dan spoedig die mededeeling gedaan worden?"

"Laat dat voor een oogenblik rusten," zeide mijnheer Jaggers, "en doe eene andere vraag."

Ik keek om mij heen, maar het scheen mij nu niet meer mogelijk de vraag te ontwijken: "Heb — ik — iets te ontvangen, mijnheer?" Daarop zeide mijnheer Jaggers, zegevierend: "Ik dacht wel dat wij daartoe zouden komen," en riep Wemmick toe om hem dat papiertje

te geven. Wemmick verscheen, gaf het over en verdween weder.

"Nu, mijnheer Pip," zeide mijnheer Jaggers, "let nu eens op, als het u belieft. Je hebt hier tamelijk ruim over geld gedisponeerd; je naam komt vrij dikwijls in Wemmick's kasboek voor; maar je hebt, natuurlijk, toch schulden gemaakt?"

"Ik vrees dat ik ja moet zeggen, mijnheer."

"Je weet dat je ja moet zeggen, doe je niet?" zeide mijnheer Jaggers.

"Ja, mijnheer."

"Ik vraag je niet hoeveel je schuldig zijt, omdat je het toch niet weet, en als je het wist, het toch niet zoudt zeggen; je zoudt minder zeggen. Ja, ja, mijn vriend," zeide mijnheer Jaggers, zijn voorvinger zwaaiende, om mij te stuiten toen ik scheen te willen protesteeren, "het is waarschijnlijk genoeg dat je denkt dat je dat niet zoudt doen, maar dat zou je toch. Neem mij niet kwalijk, maar ik weet dat beter dan gij. Neem nu dat stukje papier op. Heb je het? Heel goed. Doe het nu open en zeg mij wat het is."

"Eene banknoot van vijfhonderd pond," zeide ik.

"Het is eene banknoot van vijfhonderd pond," herhaalde mijnheer Jaggers. "En eene heel mooie som gelds vind ik dat. Houd je het ook daarvoor?"

Hoe zou ik anders kunnen?"

"Ja wel! Maar geef antwoord op de vraag," zeide mijnheer Jaggers.

"Zonder twijfel."

"Je houdt het dus, zonder twijfel, voor eene mooie som gelds. Nu, die mooie som gelds, Pip, is je eigendom. Dit is een present voor je op dezen dag, als een onderpand van je verwachtingen. En op den voet van die mooie som gelds in het jaar, en op geen hooger voet, zal je moeten leven totdat de gever van dat alles te voorschijn komt. Dat is te zeggen, je zult nu uwe geldzaken geheel en al in eigene handen nemen, en van Wemmick elk vierendeeljaars honderd vijf en twintig pond kunnen ontvangen, tot je in gemeenschap met den hoofdpersoon en niet meer met den gelastigde zijt. Zooals ik je vroeger heb gezegd, ik ben maar de gelastigde. Ik breng maar mijne instructies ten uitvoer en ik word daarvoor betaald. Ik houd ze voor onverstandig, maar ik word niet betaald om mijne meening over hunne hoedanigheid te zeggen."

Ik begon mijne dankbaarheid uit te drukken voor de groote mildheid, waarmede mijn weldoener mij behandelde, toen mijnheer Jaggers mij stuitte: "Ik word niet betaald, Pip," zeide hij zeer koel, "om uwe woorden aan iemand over te brengen; en toen nam hij zijne rokschanden bij elkander, alsof hij de geheele zaak achter zich schoof, en bleef naar zijne laarzen staan kijken met een gezicht zoo donker, alsof

hij ze van een valschen toelag op zich verdacht hield.

Na een poos van stilte begon ik:

"Er is daar straks eene vraag geweest, mijnheer, die je mij verzocht hebt voor het oogeblik te laten blijven. Ik hoop, dat ik geen kwaad doe als ik ze nu nog eens doe?"

"Wat is het?" zeide hij.

Ik had wel kunnen weten, dat hij mij nooit zou voorthelpen, maar het viel mij toch tegen, dat ik nog eens naar woorden voor mijne vraag

nu voor de eerste maal strak met zijne donkere oogen aanziende, "moeten wij teruggaan tot den avond, toen wij elkander in uw dorp voor de eerste maal gezien hebben. Wat heb ik je toen gezegd, Pip?"

"Je hebt mij gezegd, mijnheer, dat het wel jaren zou kunnen duren eer die persoon zich vertoonde."

"Juist," zeide mijnheer Jagers, "dat is mijn antwoord."

Terwijl wij elkander zoo strak aanzagen, voelde

"WAT?" ZEIDE ESTELLA, HARE ONVERSCHILLIGE HOUDING BEWARENDE EN ALLEEN HARE OOGEN BEWEGENDE. "VERWIJLT GIJ MIJ, DAT IK KOUD BEN? GIJ?" (blz. 144).

zoeken moest, alsof zij geheel nieuw was. "Is het waarschijnlijk," zeide ik na eenige aarzeling, "dat mijn begunstiger, de hoofdpersoon, waarvan u gesproken hebt, mijnheer, spoedig zal..." Hier deed de kieschheid mij zwijgen.

"Spoedig wat zal?" zeide mijnheer Jagers. "Dat is zoo geen vraag."

"Spoedig naar Londen zal komen," zeide ik, na eene poos naar de beste uitdrukkingen gezocht te hebben, "of mij ergens anders bij zich roepen?"

"Hier," antwoordde mijnheer Jagers, mij

ik, dat het verlangen om iets uit hem te halen mijn adem sneller deed gaan, en terwijl ik dit gevoelde, en tevens dat hij dit ook opmerkte, werd het mij duidelijk dat ik minder kans had dan ooit om iets uit hem te krijgen.

"Denkt ge dan, dat het nog jaren zal duren, mijnheer?"

Mijnheer Jagers schudde zijn hoofd — niet als ontkennend antwoord op de vraag, maar om het begrip tegen te spreken, dat hij er op eenigerlei wijze toe gebracht zou worden om ze te beantwoorden — en de twee afschuwelijke

pleisterkoppen schenen, toen mijne oogen naar hunne vertrokken gezichten dwaalden, tot het toppunt van ingespannen aandacht te zijn gekomen, zoodat zij nu terstond zouden niezen.

"Kom!" zeide mijnheer Jagers, zijne beenen met zijne gewarmde handen strijkende, "ik zal duidelijk met je zijn, mijn vriend Pip. Dat is eene vraag, die niet gedaan moet worden. Je zult dat beter begrijpen, als ik je zeg dat het eene vraag is, die mij zou kunnen compromitteren. Kom aan! Ik zal nog een weinig verder met je gaan; ik zal nog iets meer zeggen."

Hij boog zich met een donker gezicht zoo laag over zijne laarzen, dat hij, terwijl hij zweeg, in staat was zijne kuit te wrijven.

"Als die persoon te voorschijn komt," zeide mijnheer Jagers, zich weder oprichtende, "zult gij en die persoon uwe eigene zaken regelen. Als die persoon te voorschijn komt, zal mijn aandeel in deze zaak afgelopen en gesloten zijn. Als die persoon te voorschijn komt, zal het voor mij niet noodig zijn er iets van te weten. En dat is al wat ik te zeggen heb."

Wij zagen elkander aan, tot ik mijne oogen neersloeg en peinzend naar den grond keek. Uit dit laatste gezegde begreep ik, dat jufvrouw Havisham, hetzij om eene of andere reden of zonder reden, hem niet in haar vertrouwen had genomen wat haar oogmerk betrof om mij voor Estella te bestemmen; dat hij daarover geraakt en jaloersch op mij was; of dat hij werkelijk bezwaren tegen dat plan had gemaakt en er niets mede te doen wilde hebben. Toen ik mijne oogen weder opsloeg, bevond ik, dat hij mij al dien tijd scherp had aangezien en dit nog deed.

"Als dit alles is wat ge te zeggen hebt, mijnheer," merkte ik aan, "kan er voor mij niets meer te zeggen zijn."

Hij knikte toestemmend, haalde het horloge uit, waarvoor de dieven zooveel ontzag hadden, en vroeg mij waar ik ging eten. Ik antwoordde: "Met Herbert, op mijne eigene kamers." Als een noodzakelijk gevolg van zijne vraag, vroeg ik hem, of hij ons met zijn gezelschap wilde vereeren, en hij nam mijne uitnoodiging dadelijk aan. Maar hij stond er op met mij naar huis te gaan, opdat ik geene bijzondere toebereidselen voor hem zou maken, en eerst had hij nog een paar brieven te schrijven en (gelijk van zelf sprak) zijne handen te wasschen. Ik zeide dus, dat ik in het voorkantoor zou wachten en Wemmick zoolang gezelschap houden.

De zaak was, dat mij, nu ik vijfhonderd pond in mijn zak had, eene gedachte in het hoofd was gekomen, die mij vroeger reeds dikwijls was ingevallen, en het mij voorkwam dat Wemmick een geschikt persoon was om over zulk eene gedachte te raadplegen.

Hij had zijne brandkast reeds gesloten en maakte toebereidselen om naar huis te gaan. Hij zette zijne twee smerige kantoorkandelaars

naast elkander op een tafeltje bij de deur, om ze in eens te kunnen uitdoen, had zijn vuur reeds bijeengerakeld, zijn hoed en jas gereedgelegd, en was bezig zich hier en daar op de borst met zijn sleutel te stompen, als eene gymnastische oefening na het langdurige zitten.

"Mijnheer Wemmick," zeide ik, "ik wilde u gaarne naar uwe meening over iets vragen. Ik ben zeer verlangend om een vriend een dienst te bewijzen."

Wemmick schudde zijn hoofd en zette zijn mond bijzonder strak, alsof zijne meening elke dwaasheid van dien aard reeds bij voorbaat afkeurde.

"Die vriend," vervolgde ik, "doet zijn best om in het vak van koophandel vooruit te komen, maar hij heeft geen geld en vindt het moeielijk een begin te maken. Nu wenschte ik hem op eene of andere manier aan een begin te helpen."

"Met geld schieten?" zeide Wemmick op een toon, nog drooger dan zaagsel.

"Met eenig geld vooreerst," antwoordde ik, want eene onaangename herinnering van het pakje papieren thuis kwam bij mij op, "en misschien met eenig vooruitzicht op mijne verwachtingen."

"Mijnheer Pip," antwoordde Wemmick, "ik zou u gaarne eens de verschillende bruggen tot aan Chelsea op uwe vingers laten optellen. Laat zien. Daar is Londen, een; de Southwark, twee; de Blackfriars, drie; de Waterloo, vier; de Westminster, vijf; de Vauxhall, zes." Bij elke brug had hij met zijn sleutel een tik in de palm van zijne hand gegeven. "Er zijn er zes, zie je wel, om uit te kiezen?"

"Ik begrijp je niet," zeide ik.

"Kies je brug, mijnheer Pip," zeide Wemmick, "en doe een wandelingetje daarop, en smijt je geld over den middelsten boog in de rivier, dan weet je het eind er van. Besteed het om een vriend dienst te doen, en je kunt er ook het eind van weten — maar het is een minder plezierig en voordeelig eind."

Men had nu in de brievenbus van zijn mond wel eene courant kunnen steken, zoo breed maakte hij die nadat hij dit gezegd had.

"Dit is zeer ontmoedigend," zeide ik.

"Dat moest het ook zijn," antwoordde Wemmick.

"Dus is het uwe meening," zeide ik vragen-derwijs, "dat iemand nooit...."

Zijn geld in een vriend moet beleggen?" hervatte Wemmick. "Zekerlijk moet hij dat niet. Of hij moet den vriend kwijt willen zijn — en dan wordt het de vraag, hoeveel geld het waard is om hem kwijt te raken."

"En dat is uw bepaald gevoelen, mijnheer Wemmick?" zeide ik.

"Dat," antwoordde hij, "is mijn bepaald gevoelen in dit kantoor."

"Ja!" zeide ik, hem dringende, want ik meende

te zien, dat hij eene uitvlucht openhield, "maar zou dat uw gevoelen te Walworth zijn?"

"Mijnheer Pip," antwoordde hij zeer ernstig, "Walworth is eene plaats, en dit kantoor is eene andere, evenals de oude man een persoon is en mijnheer Jaggers een ander. Die moeten niet met elkander verward worden. Mijne Walworthsche gevoelens moeten te Walworth vernomen worden; geene andere dan mijne officieele gevoelens kunnen in dit kantoor worden gehoord."

"Heel goed," zeide ik zeer verlicht, "ik zal je dan eens te Walworth komen opzoeken, daar kan je op aan."

"Mijnheer Pip," antwoordde hij, "als particulier persoon zal je daar welkom zijn."

Wij hadden dit gesprek zeer zacht gevoerd, wel wetende, dat de ooren van mijn voogd heel scherp waren. Daar hij nu, zijne handen afdrogende, in de deur verscheen, trok Wemmick zijne jas aan en hield zich gereed om de kaarsen uit te doen. Wij stapten met ons drieën de straat op, maar van de stoep afging Wemmick zijn weg en mijnheer Jaggers en ik den onzen.

Ik kon dien avond niet nalaten meer dan eens te wenschen, dat mijnheer Jaggers in Gerrard-Street ook een Oud Man, of een Streeler, of iets of iemand anders had gehad, om zijn voorhoofd een weinig te ontspannen. Het was eene onaangename gedachte op een een en twintigsten verjaardag, dat het bijna niet de moeite waard scheen meerderjarig te worden in zulk eene achterhoudende en achterdochtige wereld als hij er van maakte. Hij was duizendmaal knapper en kundiger dan Wemmick, en toch zou ik duizendmaal liever Wemmick ten eten gehad hebben. En ik was het niet alleen, dien mijnheer Jaggers zoo diep zwaarmoedig maakte, want toen hij weg was, zeide Herbert, treurig in het vuur starende, dat hij naar zijne gedachte eene misdaad moest gepleegd en vergeten hebben, zulk een neerslachtig schuldbesef als hij gevoelde.

XXXVII.

Daar ik zondag voor den besten dag hield om Wemmick's Walworthsche gevoelens te vernemen, wijdde ik den volgende zondagmiddag aan den pelgrimstocht naar het kasteel. Toen ik voor de verschansing kwam, vond ik de vlag waaiende en de brug opgehaald; maar zonder mij door deze dreigende vertooning te laten afschrikken, trok ik aan de schel en werd door den ouden man op de vreedzaamste manier binnengelaten.

"Mijn zoon, mijnheer," zeide de oude man, nadat hij de ophaalbrug had bevestigd, "was eenigszins van gedachte dat hij misschien het

plezier zou hebben van u hier te zien, en heeft de boodschap gelaten, dat hij gauw van zijne namiddagwandeling zou terugkomen. Hij is heel geregeld in zijne wandelingen, mijn zoon. Heel geregeld in alles."

Ik knikte tegen den ouden heer zoo goed als Wemmick zelf had kunnen knikken, en wij gingen naar binnen en zetten ons bij het vuur.

"Je hebt zeker aan het kantoor met mijn zoon kennis gemaakt, mijnheer, zou ik denken?" zeide de oude man met zijne pieperige stem, terwijl hij zijne handen voor de vlam warmde. Ik knikte. "Ja, ik heb wel gehoord, dat mijn zoon bijzonder knap in zijn vak is?" Ik knikte hard. "Ja, zoo zeggen ze me. Zijn vak is het recht?" Ik knikte nog harder. "Dat maakt het voor mijn zoon nog zooveel verwonderlijker," zeide de oude man, "want hij is niet voor het recht, maar voor de kuiperij groot gebracht."

Nieuwsgierigheid om te weten in hoeverre de oude heer met de vermaardheid van Jaggers bekend was, schreeuwde ik hem dien naam toe. Hij bracht mij in de grootste verbijstering door hartelijk te lachen en op een zeer vroolijken toon te antwoorden: "Neen, wel zeker; je hebt gelijk." En tót op dit oogenblik heb ik niet het flauwste begrip wat hij meende, of welke aardigheid hij dacht dat ik gezegd had.

Daar ik niet bestendig tegen hem kon zitten knikken, zonder nog eene poging te doen om hem te onderhouden, bakte ik hem de vraag toe, of de kuiperij zijn eigen beroep was geweest. Door dat woord eenige malen te herhalen en den ouden heer op de borst te tikken, om te beduiden dat ik hem bedoelde, gelukte het mij eindelijk hem mijne meening te doen begrijpen.

"Neen," zeide de oude heer, "het pakhuizen, het pakhuizen. Eerst daar ginder," hij scheen omhoog in den schoorsteen te wijzen, maar ik geloof, dat hij mij Liverpool wilde aanduiden, "en toen hier in de City van Londen. Maar omdat ik een gebrek heb — want ik ben wat hardhoorig, mijnheer —"

Ik gaf met gebaren de grootste verwondering te kennen.

"Ja, wat hardhoorig — en toen dat gebrek erger werd, ging mijn zoon in het recht, en nam mij bij hem, en bij kleine beetjes bracht hij dit mooie eigendommetje bij elkander. Maar om nog eens terug te komen op wat je daar straks gezegd hebt," vervolgde de oude man, wederom hartelijk lachende, "zeg ik neen, wel zeker, je hebt gelijk."

Ik verwonderde mij in mijne bescheidenheid, of mijne grootste schranderheid mij wel in staat had kunnen stellen om iets te zeggen, dat hem half zooveel kon vermaken als deze ingebeelde aardigheid, toen ik eenigszins schrikte van een kletsenden slag tegen den muur naast den schoorsteen en het spookachtig openvallen van

een houten luikje, met het woord "John" daarop. De oude man, mijne oogen volgende, riep zeggend uit: "Mijn zoon is thuis gekomen," en wij gingen beiden naar de ophaalbrug.

Het zou waarlijk geld waard zijn geweest te zien, hoe Wemmick mij van den anderen kant der gracht, als op verren afstand, een groet toewenkte, terwijl wij elkander met gemak daaroverheen de hand hadden kunnen geven. De oude man had zulk een vermaak in het neerlaten van de brug, dat ik niet aanbod hem te helpen, maar stil bleef staan totdat Wemmick er over was en mij aan jufvrouw Skiffins had gepresenteerd, eene dame die hem vergezelde.

Jufvrouw Skiffins had een houderig voorkomen, en evenals haar geleider een zeer strak gezicht. Zij mocht twee of drie jaren jonger dan Wemmick zijn, en het kwam mij voor dat zij ook in het bezit van portatieve waarde was. Het fatsoen van haar kleedje, van de middel naar boven, deed dit gedeelte van hare gestalte zeer naar een vlieger gelijken, en men had de kleur van haar gewaad voor een beetje te schel oranje, en die van hare handschoenen voor wat te helder groen kunnen houden. Maar zij scheen eene goede soort van kameraad te zijn en bewees den ouden man bijzonder veel achting. Het duurde niet lang of ik ontdekte, dat zij eene gewone bezoekerster van het kasteel was; want toen wij binnengingen en ik Wemmick een compliment maakte over zijne schrandere uitvinding om den ouden man zijne komst aan te kondigen, verzocht hij mij eens even op den anderen kant van den schoorsteen te letten, en verdween toen. Weldra hoorde ik weder een kletsenden slag en viel er een ander luikje open, met "jufvrouw Skiffins" daarop; toen sloeg jufvrouw Skiffins dicht, en viel "John" weder open; en toen vielen jufvrouw Skiffins en John te samen open en sloegen eindelijk te gelijk weder dicht. Toen Wemmick terugkwam, betuigde ik hem mijne bewondering voor zijne vernuftige inrichtingen. "Ja, weet je," zeide hij, "ze zijn voor den ouden man zoowel nuttig als plezierig. En dan, mijnheer, moet ik nog zeggen, dat van alle menschen, die hier aan het hek komen, het geheim van die machinerie alleen aan den ouden man, aan jufvrouw Skiffins en aan mij bekend is."

"En mijnheer Wemmick heeft ze gemaakt," voegde jufvrouw Skiffins er bij, "met zijne eigene handen en naar zijn eigen idee."

Terwijl jufvrouw Skiffins haar hoed afzette (zij hield den geheelen avond hare groene handschoenen aan, als een uitwendig en zichtbaar teeken, dat er visite was), noodigde Wemmick mij om zijn eigendom eens rond te gaan en te zien hoe het eiland zich in den winter vertoonde. Denkende dat hij dit deed om mij gelegenheid te geven zijne Walworthsche gevoelens te vernemen, maakte ik, zoodra wij

buiten het kasteel waren, daarvan gebruik.

Daar ik goed en wel over de zaak gedacht had, begon ik er van te spreken alsof ik er nog nooit een wenk van had gegeven. Ik onderrichtte Wemmick van mijne bezorgdheid ten aanzien van Herbert Pocket, en vertelde hem hoe wij elkander het eerst ontmoet en te samen gevochten hadden. Ik zeide iets van Herbert's familie en zijn karakter, en dat hij geene middelen had en geene andere inkomsten dan wat hij van zijn vader kreeg, hetgeen ongeregeld en onzeker was. Ik sprak van de voordeelen, die zijn gezelschap mij had verschaft, toen ik zoo geheel ongepolijst naar Londen kwam, en bekende te vreezen, dat ik die slecht had vergolden, en het zonder mij en mijne verwachtingen beter met hem gedaan zou zijn. Jufvrouw Havisham zeer ver op den achtergrond latende, gaf ik toch een wenk van de mogelijkheid, dat ik zijne vooruitzichten in den weg was gekomen, en van de zekerheid, dat hij een edelmoedig karakter bezat, en boven alle wantrouwen, wangunst en lage oogmerken verheven was. Om al deze redenen, zoo gaf ik aan Wemmick te kennen, en omdat hij mijn kameraad en vriend was en ik de grootste genegenheid voor hem had, wenschte ik dat de zon van mijn fortuin ook eenige stralen op hem zou laten vallen, en verlangde ik daarom door Wemmick's ondervinding en kennis van menschen en zaken te worden voorgelicht, hoe ik Herbert met mijne tegenwoordige middelen best aan eenig inkomen — bij voorbeeld van honderd pond 's jaars — zou kunnen helpen, om hem hoop en moed te doen houden, en hem langzamerhand een klein aandeel in eene of andere winstgevende zaak zou kunnen bezorgen.

Ik verzocht Wemmick, ten slotte, wel te begrijpen, dat mijne hulp altijd op zulke manier moest bewezen worden, dat Herbert er niets van wist of vermoedde, en dat er niemand anders in de wereld was met wien ik kon raadplegen. Eindelijk mijne hand op zijn schouder leggende, zeide ik: "Ik kan niet nalaten u in mijn vertrouwen te nemen, schoon ik wel weet, dat het u lastig moet wezen, maar het is uwe eigene schuld, dat ge mij ooit hier hebt gebracht."

Wemmick zweeg een poosje, en zeide toen met eene soort van uitbarsting: "Wel, mijnheer Pip, ik moet je één ding zeggen. Dat is weerga's goed van je."

"Zeg dan, dat je me helpen zult om goed te zijn," zeide ik.

"Maar," zeide Wemmick, zijn hoofd schudde, "dat is mijn beroep niet."

"Dit is ook de plaats van uw beroep niet," zeide ik.

"Je hebt gelijk," antwoordde hij. "Je raakt den spijker op den kop, mijnheer Pip. Ik zal

mijne bedenkmuts eens opzetten, en ik geloof wel, dat het langzamerhand te doen is wat je wenscht gedaan te hebben. Skiffins (dat is haar broeder) is een zaak waarnemer. Ik zal hem eens opzoeken en spreken."

"Ik dank u tienduizendmaal."

"Integendeel," zeide hij, "ik bedank u; want al zijn en blijven wij hier strikt particuliere personen, mag het toch wel gezegd worden, dat de spinnewebben van Newgate iemand blijven aanhangen, en dat dit ze wegvaagt."

Na nog eenig verder gesprek keerden wij naar het kasteel terug, waar wij jufvrouw Skiffins bezig vonden met thee te zetten. De gewichtige post om toast (geroosterd brood) gereed te maken, was aan den ouden man opgedragen, die zich met zooveel aandacht daarvan kweet, dat hij mij voorkwam eenigszins gevaar te loopen van zijne oogen te smelten. Het was geen nominale maaltijd, dien wij zouden doen, maar eene krachtige werkelijkheid. De oude man maakte zulk een berg van geboterden toast gereed, dat hij er bijna achter school, toen die hoop op een aan de bovenste tralies van den haard aangehaakt ijzeren plaatje stond te spatteren; terwijl jufvrouw Skiffins zulk een plas thee zette, dat het varken in het achterhuis er gaande van werd en herhaaldelijk zijn verlangen te kennen gaf om deel aan het onthaal te nemen.

De vlag was gestreken en het kanon op het rechte oogenblik afgevuurd, en ik gevoelde mij zoo genoeglijk en veilig van het overige van Walworth afgesneden als ware de gracht dertig voet breed en even diep geweest. Niets verstoorde de rust in het kasteel, behalve nu en dan het openkletsen van "John" en "jufvrouw Skiffins," welke luikjes aan eene stuipachtige beweeglijkheid onderhevig waren, die mij eene sympathische onrustigheid mededeelde, tot ik er eindelijk aan gewoon was geworden. Uit de regelmatigheid, waarmede jufvrouw Skiffins hare beschikkingen maakte, leidde ik het besluit af, dat zij daar elken zondagavond theezette; en ik vermoedde eenigszins, dat eene klassieke borstspeld, die zij droeg en het profiel van een onbevalligen vrouwenkop met een zeer rechten neus en eene nieuwe maan op het voorhoofd voorstelde, een portatief stukje van waarde was, dat Wemmick haar geschonken had.

Wij aten al den toast op en dronken in evenredigheid thee daarbij, en het was aardig te zien hoe warm en vettig wij daarvan werden. De oude man inzonderheid had voor een schoon gewasschen en pas geolied opperhoofd van een wilden stam kunnen doorgaan. Daar de kleine meid er niet was, die, naar het scheen, den zondagnamiddag in den schoot harer familie doorbracht, waschte jufvrouw Skiffins, na eene poos rustens, het theegoed om, maar op eene spelende, damesachtige liefhebberij-maniër, die

niemand van ons compromitteerde. Daarna trok zij hare handschoenen weder aan, schoven wij ons om het vuur, en zeide Wemmick: "Kom, oude vader, laten we nu de courant lezen!"

Terwijl de oude heer zijn bril opzette, verklaarde Wemmick mij, dat dit zoo de gewoonte was, en de oude heer er een bijzonder plezier in had om op zondagavond het nieuws voor te lezen. "Ik zal er maar geen verschooning voor verzoeken," zeide Wemmick, "want hij is anders niet vatbaar meer voor plezier — ben je wel, oude vader?"

"Klaar, John, klaar!" antwoordde de oude man; toen hij zag, dat hij werd aangesproken.

Het lezen van den ouden man herinnerde mij aan dat in de school van Wopsle's oudtante, met deze meer behaaglijke eigenaardigheid, dat de stem door een sleutelgat scheen te komen. Daar hij de kaarsen dicht bij zich moest hebben en telkens op het punt was om zijn hoofd of de courant in de vlam te steken, had hij zooveel bewaking noodig als een buskruitmolen. Maar Wemmick was even onvermoeid als zachtzinnig in zijne waakzaamheid, en de oude man las voort zonder te weten hoe dikwijls hij gered werd. Als hij opkeek, gaven wij allen de grootste belangstelling en verbazing te kennen, en knikten tot hij weder begon te lezen. Daar Wemmick en jufvrouw Skiffins naast elkander zaten en ik in een donker hoekje zat, kon ik ongemerkt acht geven op eene langzame uitzetting van Wemmick's mond, die gelijken gang hield met een langzaam voortschuiven van zijn arm om jufvrouw Skiffins' middel. Na verloop van tijd zag ik zijne hand aan de andere zijde van jufvrouw Skiffins verschijnen; maar op dat oogenblik stuitte jufvrouw Skiffins hem netjes met haar groenen handschoen, wond zijn arm los alsof die een stuk van hare kleeding was, en legde zijne hand met de grootste bedaardheid op de tafel voor haar. De koelbloedigheid, waarmede jufvrouw Skiffins dit deed, was een van de opmerkelijkste dingen, die ik ooit gezien heb; en als ik had kunnen denken, dat zulk eene afgetrokkenheid van geest mogelijk ware, zou ik gemeend hebben, dat jufvrouw Skiffins dit geheel werktuiglijk deed, zonder er iets van te weten.

Weldra merkte ik op dat Wemmick's arm weder begon te verdwijnen en langzamerhand uit het gezicht raakte. Kort daarop begon zijn mond zich weder te verwijden. Na eene poos van spanning, die inderdaad iets angstigs en pijnlijks voor mij had, zag ik zijne hand weder aan de andere zijde van jufvrouw Skiffins te voorschijn komen. Dadelijk stuitte jufvrouw Skiffins die weder, met de juistheid van een koelbloedigen bokser, nam dien gordel weder evenals te voren af en legde hem voor haar op de tafel. Aannemende dat de tafel het pad der deugd voorstelde, zou ik mogen zeggen, dat Wemmick's arm, zoolang de oude man las,

gedurig van het pad der deugd afdwaalde en door jufvrouw Skiffins weder daarop teruggebracht werd.

Eindelijk las de oude man zich zelve in een lichten sluimer. Dit was voor Wemmick de tijd om een keteltje, een blaadje met glazen en eene zwarte flesch te voorschijn te halen, welke laatste eene kurk met een porseleinen knop had, die het hoofd van een geestelijk heer met een zeer blozend en genoeglijk gezicht voorstelde. Met hulp van dezen toestel kregen wij allen wat warmes te drinken, met insluiting van den ouden man, die spoedig weder wakker werd. Jufvrouw Skiffins maakte het mengsel gereed, en ik merkte op, dat zij en Wemmick uit één glas dronken. Natuurlijk was ik wel wijzer dan om het aanbod te doen van jufvrouw Skiffins naar huis te brengen; ik achtte het onder deze omstandigheden zelfs het best het eerst te gaan, hetgeen ik dan ook deed, na hartelijk afscheid van den ouden man genomen en een zeer plezierigen avond doorgebracht te hebben.

Eer de week om was, ontving ik een briefje van Wemmick, van Walworth gedateerd, om mij te berichten, dat hij hoopte eenige vorderingen gemaakt te hebben in de zaak, waarover wij als particuliere personen hadden gesproken, en dat het hem genoeg zou doen als ik hem nog eens kwam opzoeken. Zoo ging ik dan nog eens, en nog eens, en nog eens naar Walworth, en sprak hem verscheidene malen op eene bepaalde plaats in de City, maar in of bij Little Britain had ik over die zaak nooit eenige gemeenschap met hem. De uitslag was, dat wij een braaf jong koopman of cargadoor vonden, die nog niet lang zaken had gedaan, en die nu bekwaame hulp en meer kapitaal noodig had, en door den tijd ook een compagnon zou behoeven. Tusschen hem en mij werd een geheim contract gesloten, waarvan Herbert het onderwerp was; ik betaalde hem de helft van mijne vijfhonderd pond op hand en verbond mij tot verschillende andere betalingen, waarvan sommige op zekere termijnen uit mijn inkomen moesten plaats hebben, andere afhankelijk waren van den tijd, waarop ik in het bezit van mijn vermogen zou komen. De broeder van jufvrouw Skiffins was in deze zaak de onderhandelaar; Wemmick oefende er wel den meesten invloed op uit, maar kwam toch zelf nooit te voorschijn.

De geheele zaak werd zoo schrandere overlegd, dat Herbert volstrekt niet vermoedde, dat ik er in betrokken was. Ik zal nooit vergeten met welk een glans op zijn gezicht hij op zekeren namiddag thuis kwam en mij als een groot nieuws vertelde, dat hij zekeren Clarriker ontmoet had (zoo heette de jonge koopman), en dat deze Clarriker bijzonder met hem ingenomen scheen te zijn, zoodat hij geloofde, dat hij nu eindelijk de lang verwachte gelegenheid zou gevonden hebben.

Toen dag aan dag zijne hoop sterker en zijn gezicht helderder werd, moet hij mij wel meer en meer voor een hartelijk vriend hebben gehouden, want toen ik hem zoo gelukkig zag, had ik de grootste moeite om mijne tranen van zegevierende blijdschap te bedwingen. Eindelijk, toen de zaak geheel geklonken was, en hij dien dag bij Clarriker op het kantoor was gekomen en den geheelen avond met mij over zijn geluk en zijne blijdschap had gepraat, schreide ik toen ik naar bed ging in goeden ernst bij de gedachte, dat mijne verwachtingen toch iemand eenig goed hadden gedaan.

Eene gewichtige gebeurtenis, het keerpunt van mijn leven, daagt nu voor mij op. Maar voordat ik die verhaal en van al de veranderingen spreek, die daaruit volgden, moet ik één hoofdstuk aan Estella wijden. Dit is niet te veel voor een onderwerp, dat zoo lang mijn hart vervulde.

XXXVIII.

Indien dat deftige oude huis aan het Green te Richmond ooit een spookhuis wordt, zal het zeker mijn geest wezen, die daar na mijn dood komt spoken. O, hoevele nachten en dagen heeft de onrustige geest in mijn binnenste in dat huis omgewaard, terwijl Estella daar woonde! Waar mijn lichaam ook wezen mocht, mijne ziel zwierf altijd, altijd in dat huis rond.

De dame, bij welke Estella woonde, mevrouw Brandley geheeten, was eene weduwe met eene dochter, die verscheidene jaren ouder was dan Estella. De moeder zag er jong uit, de dochter oud; de moeder had eene blanke en blozende, de dochter eene gele kleur; de moeder gaf zich voor lichtzinnig uit, de dochter voor stijf godsdienstig. Zij leefden, gelijk men zegt, in de wereld, ontvingen veel bezoek en gingen veel uit. In gevoel en denkwijze stemden deze twee dames weinig of niet met Estella overeen, maar men begreep wederkeerig, dat zij Estella noodig hadden en Estella haar noodig had. Mevrouw Brandley was eene vriendin van jufvrouw Havisham geweest, vóór den tijd dat deze zich in hare afzondering begaf.

In het huis van die mevrouw Brandley, zoowel als daarbuiten, leed ik alle soorten van martelingen, groot en klein, die Estella mij daar kon aandoen. Door den aard van mijne betrekking tot haar, die mij wel op een gemeenzamen, maar niet op een begunstigten voet plaatste, werd ik bijna tot razernij gedreven. Zij gebruikte mij om andere aanbidders te kwellen, en wist de gemeenzaamheid, die tusschen ons bestond, aan te wenden om gedurig te toonen hoe weinig mijne verkleefdheid haar waard was. Als ik haar secretaris, haar

hofmeester, haar halfbroeder of zeer arme neef — ja, als ik de jongere broeder van haar aanstaanden echtgenoot geweest ware — had ik, wanneer ik het dichtst bij haar was, voor mijn eigen gevoel niet verder van mijne hoop verwijderd kunnen zijn. Het voorrecht van haar bij haar naam te mogen noemen, en mij dit door haar bij den mijnen te hooren doen, werd onder deze omstandigheden eene verzwarende van mijn leed; en terwijl ik het waarschijnlijk acht, dat het hare andere minnaars bijna dol maakte, weet ik maar al te zeker, dat het die uitwerking op mij had. Zij had aanbidders zonder einde. Zonder twijfel maakte mijne jaloezie een aanbieder van ieder, die haar nabij kwam, maar er waren er toch meer dan genoeg.

Ik zag haar dikwijls te Richmond, ik hoorde dikwijls van haar in de stad, en dikwijls deed ik met haar en de Brandley's een watertochtje; verder waren er uitstapjes, feestdagen, opera's, concerten, partijen en allerlei vermaken, waarbij ik haar altijd vervolgde, en die allen martelingen voor mij waren. Ik had in haar gezelschap nooit een gelukkig uur, en toch peinsde mijn geest al de vier en twintig uren door over het geluk, om haar tot aan mijn dood bij mij te hebben.

In dezen tijd van onzen omgang — en het kwam mij voor dat die tijd zeer lang duurde — bewaarde zij doorgaans, als uit gewoonte, den toon, die moest aanduiden dat onze gemeenzaamheid haar was opgedrongen. Soms tijds gebeurde het echter, dat zij dien toon, en hare vele andere tonen, eensklaps verzaakte, als het ware zich zelve daarin stuitte, en dan scheen zij medelijden met mij te hebben.

"Pip, Pip," zeide zij op zekeren avond, zich zelve aldus stuitende, toen wij in de schemering te Richmond voor het venster zaten, "wil je dan nooit gewaarschuwd worden?"

"Waarvoor?"

"Voor mij."

"Gewaarschuwd om niet door u bekoord te worden, meen je, Estella?"

"Of ik dat meen? Als je niet weet wat ik meen, moet je blind zijn."

Ik had moeten antwoorden, dat de liefde gewoonlijk voor blind werd gehouden, als ik niet altijd bedwongen was geworden — en dit was niet het geringste van mijne ellende — door een gevoel, dat het onedelmooedig was mij aan haar op te dringen, terwijl ik wist dat zij niet anders doen kon dan jufvrouw Havisham gehoorzamen. Ik was altijd bevreesd, dat deze bewustheid mij bij haar trots in een nadeelig licht plaatste en mij tot de aanleiding van een weerspannigen worstelstrijd in haar hart maakte.

"In allen gevalle," zeide ik, "heb ik nu geene waarschuwing gekregen, want deze maal heb je mij zelve geschreven om hier te komen."

"Dat is waar," zeide Estella, met dien kou-

den, onverschilligen glimlach, die mij altijd deed huiveren.

Na eene poos in de schemering te hebben uitgekeken, vervolgde zij:

"De tijd is weder gekomen, dat jufvrouw Havisham mij een dag op Satis wil hebben. Je moet me brengen en hier terugbezorgen, als je wilt. Zij wilde liefst, dat ik niet alleen reisde, en heeft er tegen om mijne kamenier in huis te krijgen, want zij schrikt er voor om het voorwerp van de praatjes van zulke menschen te zijn. Kan je me brengen?"

"Of ik u brengen kan, Estella!"

"Je kunt dus? Overmorgen, als je blijft. Je moet alle onkosten uit mijne beurs betalen. Je hoort de voorwaarde, waarop je meegaat."

"En ik moet gehoorzamen," zeide ik.

Dit was alle voorbereiding, die ik voor dit bezoek en andere dergelijke bezoeken ontving; jufvrouw Havisham schreef mij nooit, en ik had zelfs nooit haar-schrift gezien. Twee dagen later deden wij de reis en vonden haar in de kamer, waar ik haar het eerst gezien had, en het is noodeloos te zeggen, dat er in Satis-Huis niets veranderd was.

Zij was nog schrikkelijker verzet op Estella dan toen ik ze de laatste maal te zamen had gezien; ik gebruik dit woord met opzet, want er was waarlijk iets schrikkelijks in het vuur van hare blikken en liefkoozingen. Zij scheen zich niet aan Estella's schoonheid, hare woorden en hare gebaren te kunnen verzadigen, en terwijl zij op hare eigene bevende vingers mommelde, zag zij haar aan, alsof zij het bekoorlijke schepseltje, dat zij had opgevoed, wilde verslinden.

Van Estella wendde zij hare oogen naar mij met een uitvorschenden blik, die tot in mijn hart scheen door te dringen om de wonden daarvan te peilen. "Hoe behandelt zij u, Pip, hoe behandelt zij u?" vroeg zij mij nog eens, met hare akelige gretigheid, en zelfs ten aanhoore van Estella. Maar toen wij dien avond bij haar flikkerend vuur zaten, werd zij nog akeliger; want toen perste zij Estella, terwijl zij de hand van het meisje, door haar arm getrokken, in hare eigene hand geklemd hield naar de brieven verwijzende, die zij haar geregeld had moeten schrijven, de namen en beschrijvingen af van de mannen die zij betoovert had; en terwijl zij zich, met het genot van een doodelijk krank gemoed, in deze opsomming verlustigde, zat zij, met de kin op hare andere hand en op haar krukstock geleund, mij met hare flikkerende oogen aan te staren alsof zij waarlijk een spook was.

Ik zag hieruit, — hoe verdrietig maakte het mij, en welk een bitter gevoel van afhankelijkheid, ja zelfs van vernedering wekte het bij mij op! — ik zag hieruit, dat Estella de wraak harer pleegmoeder op het mannelijke geslacht

moest volvoeren, en niet aan mij zou gegeven worden eer zij die wraak genoegzaam bevredigd had. Ik begreep nu de reden waarom zij vooraf aan mij was toegewezen. Haar uitzendende om te bekoren, te martelen en onheil aan te richten, deed jufvrouw Havisham dit met de boosaardige vreugde van te weten, dat zij buiten bereik van alle aanbidders was, en dat zij, die de kans waagden, zeker moesten verliezen. Ik zag hieruit, dat ik insgelijks door die listige wraak moest gemarteld worden, zelfs terwijl de prijs voor mij bewaard werd. Ik zag nu de reden waarom ik zoo lang werd uitgesteld, en ook de reden waarom mijn voogd niet rechtstreeks kennis aan zulk een plan had willen hebben. Kortom, ik zag ook hierin jufvrouw Havisham gelijk ik haar altijd had gekend, in de duidelijke schaduw van het ongezonde, donkere huis, waarin haar leven voor de zon verborgen werd.

De kaarsen, die deze kamer verlichtten, waren op armblakers langs den wand geplaatst. Zij waren hoog van den grond, en brandden met de dofheid van kunstlicht in eene lucht, die zelden ververscht wordt. Naar die kaarsen ziende, en naar het flauwe schijnsel dat zij verspreidden, en naar de stilstaande pendule, en naar de vergeelde linten en kanten op de kaptafel, en naar de ákelige gedaante der eigenares en haar spookachtig schaduwbeeld, reusachtig vergroot door het schijnsel van het vuur op den wand en de zoldering geteekend, zag ik in dat alles eene bevestiging van de gedachten, die mijn gemoed vervulden. Mijne verbeelding zwierf naar de groote kamer over het portaal, waar de tafel gedekt stond, en daar zag ik die zelfde gedachten als het ware geschreven in de plooien der spinnewebben, die het middelstuk bedekten, in de lijnen, die de spinnekoppen al loopende over het tafellaken teekenden, in het spoor der muizen, die angstig achter de paneelen de vlucht namen, en het kruipen der zwarte torren over den vloer.

Bij dit bezoek gebeurde het, dat er eene scherpe woordenwisseling tusschen Estella en jufvrouw Havisham plaats had. Dit was de eerste maal dat ik een geschil tusschen deze twee bijwoonde.

Wij zaten, gelijk ik zoo even beschreven heb, bij het vuur en jufvrouw Havisham had nog Estella's arm in den haren en hield nog Estella's hand vast, toen Estella zich langzaam begon los te maken. Reeds meer dan eens had zij getoond, dat zij ongeduldig werd en die heftige liefkoozingen meer verdroeg dan aannam of beantwoordde.

"Wat!" zeide jufvrouw Havisham, haar met vlammende oogen aanziende; "wordt ge mij moe?"

"Ik word zelve maar een beetje moe," antwoordde Estella, haar arm losmakende en naar

den haard gaande, waar zij, tegen den grooten schoorsteenmantel, in het vuur bleef staan kijken.

"Spreek de waarheid, ondankbare!" riep jufvrouw Havisham uit, heftig met haar stok op den vloer stappende; "ge wordt mij moe."

Estella zag haar eerst met de grootste bedaardheid aan en keek toen weder in het vuur. Hare sierlijke gestalte en bekoorlijk gelaat vertoonden eene koele onverschilligheid voor het woeste vuur der andere, die bijna wreed mocht heeten.

"O gij stok en steen!" riep jufvrouw Havisham uit. "O, gij koud hart!"

"Wat?" zeide Estella, hare onverschillige houding bewarende en alleen hare oogen bewegende. "Verwijt gij mij, dat ik koud ben? Gij?"

"Zijt ge dat dan niet?" was de heftige wervervraag.

"Dat moet ge zelf wel weten," antwoordde Estella. "Ik ben wat gij mij gemaakt hebt. Neem al den lof en al de blaam; neem al wat naar uw zin en al wat tegen uw zin is uitgevallen; in één woord, neem mij zooals ik ben."

"O, zie haar daar, zie haar daar!" zeide jufvrouw Havisham met bitterheid. "Zie haar daar staan, zoo gevoelloos en ondankbaar naast den haard waarbij zij groot gebracht is, waar ik haar aan deze rampzalige borst drukte toen die pas aan hare wonden bloedde, en waar ik jaren van teederheid aan haar verkwest heb!"

"Ik was ten minste geene partij in het contract," zeide Estella, "want toen het gemaakt werd, kon ik nog maar nauwelijks loopen en spreken. Maar wat zoudt ge willen? Ge zijt zeer goed voor mij geweest, en ik heb u alles te danken. Wat zoudt ge nu willen?"

"Liefde," was het antwoord.

"Die hebt ge."

"Die heb ik niet," zeide jufvrouw Havisham.

"Mijne pleegmoeder," antwoordde Estella, zonder hare sierlijk ongedwongene houding te veranderen, zonder hare stem te verheffen gelijk de andere deed, zonder eenige gramschap of teederheid te laten blijken. "Mijne pleegmoeder, ik heb gezegd, dat ik u alles te danken heb. Al wat ik bezit is nog het uwe. Al wat gij mij gegeven hebt, kunt ge nog terugnemen. Buitendien heb ik niets. En als ge mij vraagt om u te geven wat gij mij nooit gegeven hebt, kunnen mijne dankbaarheid en mijn plichtbesef geene onmogelijkheden doen."

"Heb ik haar nooit liefde gegeven?" riep jufvrouw Havisham, zich met woestheid naar mij omkeerende. "Heb ik haar nooit eene gloeiende liefde gegeven, die altijd onafscheidelijk is van jaloezie, en die eene duldelooze smart voor mij is, als zij zoo tot mij spreekt? Noem mij dan maar krankzinnig! Noem mij dan maar krankzinnig!"

“Waarom zou ik u krankzinnig noemen?” antwoordde Estella, “ik bovenal? Is er iemand, die half zoo goed als ik weet, welke vast bepaalde voornemens gij hebt? Is er iemand, die half zoo goed als ik weet, welk een getrouw geheugen gij hebt? Ik, die bij dezen haard op dit stoeltje heb gezeten, dat nu nog daar naast u staat, toen ik uwe lessen aanhoorde en u in het gezicht zag, terwijl uw gezicht mij nog vreemd was en mij bang maakte.”

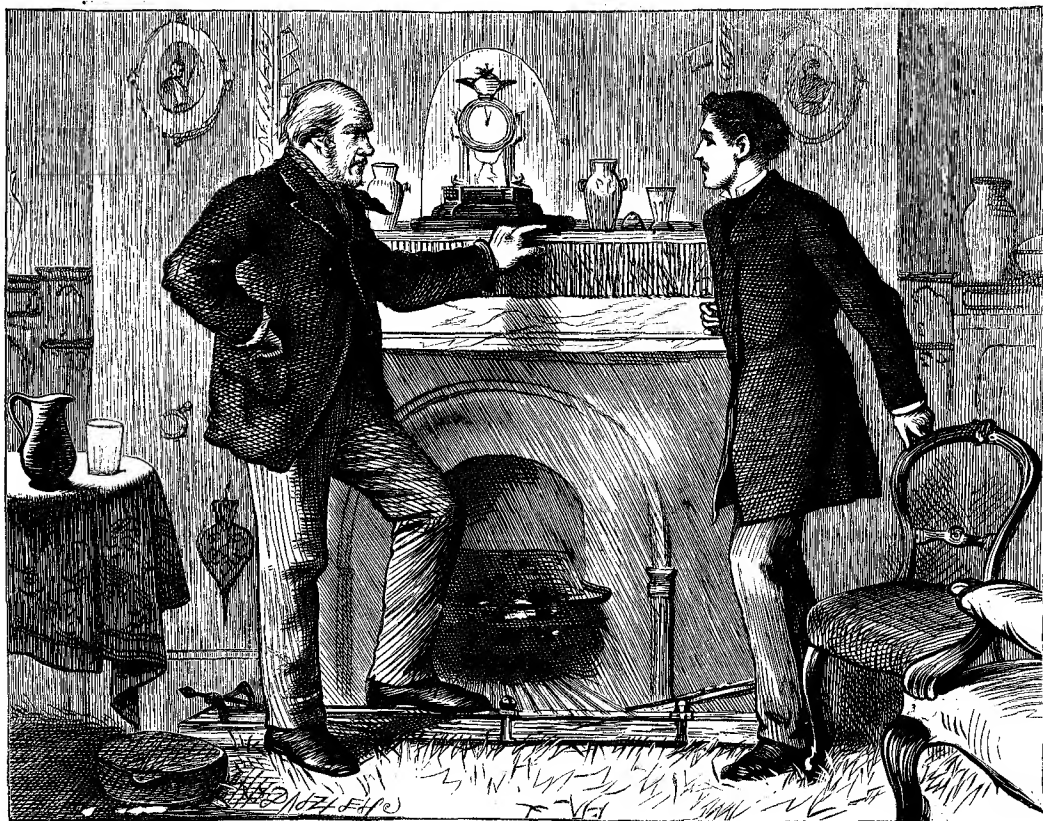
“Spoedig vergeten, die tijd!” zuchtte jufvrouw Havisham. “Spoedig vergeten!”

woordde Estella. “Wie prees mij, toen ik dat leerde?”

“Hoe gevoelloos, hoe gevoelloos!” klaagde jufvrouw Havisham, met dezelfde beweging als te voren.

“Wie heeft mij gevoelloos leeren zijn?” antwoordde Estella. “Wie prees mij, toen ik dat leerde?”

“Maar trotsch en gevoelloos voor mij!” gilte jufvrouw Havisham nu, beide armen naar haar uitstreckende. “Estella, Estella, Estella! trotsch en gevoelloos voor mij!”

IK STOND VAN MIJN STOEL OP, EN BLEEF HEM, MET MIJNE HAND OP DE LEUNING, VERBIJSTERD STAAN AANZIEN. (blz. 151).

“Neen, niet vergeten,” antwoordde Estella. “Niet vergeten, maar getrouw in mijn geheugen bewaard. Wanneer hebt gij mij ontrouw gezien aan uwe lessen? Wanneer hebt gij bevonden, dat ik hier iets toegang gaf,” zij wees met hare hand op hare borst, “twek gij hadt verbannen? Wees rechtvaardig jegens mij.”

“Hoe trotsch, hoe trotsch!” kermde jufvrouw Havisham, met beide handen hare grijze haren wegstrijkende.

“Wie heeft mij trotsch leeren zijn?” ant-

Estella zag haar een oogenblik met zekere kalme verwondering, maar zonder eenige andere beweging aan, en toen dat oogenblik voorbij was, keek zij weder naar het vuur.

“Ik kan niet begrijpen,” zeide Estella, na eene poos van stilte hare oogen opslaande, “hoe ge zoo onredelijk kunt zijn, als ik u na eene scheiding kom bezoeken. Ik heb uwe grieven en hare oorzaken nooit vergeten. Ik ben uwe lessen nooit ontrouw geweest. Ik kan mij niet verwijten ooit eenige zwakheid getoond te hebben.”

"Zou het zwakheid zijn mijne liefde te beantwoorden?" riep jufvrouw Havisham uit. "Maar ja, ja, zij zou het zoo noemen."

"Ik begin te denken," zeide Estella, na nog een oogenblik van kalme verwondering, "dat ik haast begrijp hoe dit nu zoo komt. Als ge uwe pleegdochter geheel in de gevangenschap van deze donkere kamer hadt opgevoed en nooit hadt laten weten, dat er zoo iets was als het daglicht, waarbij zij nooit uw gezicht gezien heeft — als ge dat hadt gedaan en dan om eene of andere reden gewild, dat zij begreep en wist wat daglicht was, zoudt ge u dan ook teleurgesteld gevoeld hebben en boos geworden zijn?"

"Jufvrouw Havisham zat, met het hoofd in de handen, zacht kermende, op haar stoel heen en weder te zwaaien, maar gaf geen antwoord.

"Of," zeide Estella, "wat nog naderbij komt — als ge haar, zoodra haar verstand begon te ontwaken, met alle kracht en macht hadt geleerd, dat er wel zoo iets was als het daglicht, maar dat dit haar vijand en verderver was, en dat zij het altijd moest ontvlieden en bekampen, want dat het u ongelukkig had gemaakt en ook haar ongelukkig zou maken als zij niet op hare hoede was — als ge dat gedaan hadt, en dan om eene of andere reden wildet, dat zij het daglicht behaaglijk en natuurlijk vond, en zij dit niet doen kon, zoudt ge u dan ook teleurgesteld gevoelen en boos worden?"

Jufvrouw Havisham zatte luisteren (of scheen dit te doen, want ik kon haar gezicht niet zien), maar gaf nog geen antwoord.

"Ik moet dus genomen worden gelijk ik gemaakt ben," zeide Estella. "Het goede is niet aan mij toe te schrijven en het kwade ook niet, maar beide te zamen maken mij tot hetgeen ik ben."

Jufvrouw Havisham had zich, ik weet bijna niet hoe, op den grond laten zakken, tusschen de verouderde overblijfselen van haar bruidstooi, waarmede die bestrooid was. Ik maakte van het eerste gunstige oogenblik, waarnaar ik van den beginne af gewacht had, gebruik om de kamer te verlaten, nadat ik door een wenk met mijne hand Estella had verzocht om op haar te letten. Toen ik heenging, stond Estella nog bij den schoorsteen, gelijk zij al dien tijd had gedaan, en zwierden jufvrouw Havisham's grijze haren tusschen de andere overblijfselen van haar bruidstooi over den grond, een jammerlijk schouwspel om aan te zien.

Het was met een beklemd hart, dat ik langer dan een uur in het sterrelicht, over het voorplein, door de brouwerij en in den verwaarloosden tuin rondwandelde. Toen ik eindelijk moed vatte om naar de kamer terug te keeren, vond ik Estella aan jufvrouw Havisham's knie zitten, bezig met eenige steken bij te naaien aan die oude voorwerpen van klee-

ding, die bijna in stukken vielen, en waaraan ik later dikwijls herinnerd ben door de verschotene vellen van oude vaandels, die ik in kerken heb zien hangen. Later speelden Estella en ik weder kaart gelijk voorheen, behalve dat wij in het spel bedreven waren en andere spellen speelden, en zoo verliep de avond, tot ik naar bed ging.

Mijne slaappleaats was in het afgezonderde gebouw over de achterplaats. Het was de eerste maal, dat ik mij ooit in Satis-Huis te rust legde, en de slaap wilde mij niet komen bezoeken. Duizend jufvrouwen Havisham waarden spokend om mij heen. Zij was aan de eene zijde van mijn bed, aan de andere, aan het hoofdeinde, aan het voeteneinde, achter de half opene deur der kleedkamer, in die kleedkamer, in de kamer boven mij, in die beneden mij — overal. Eindelijk, toen de nacht langzaam tot twee ure was voortgekropen, was het mij onmogelijk langer te blijven liggen. Ik stond op, kleepte mij aan, en ging over de achterplaats den langen gang in, met voornemen om naar het voorplein te gaan en daar rond te wandelen tot ik kalm geworden was. Maar niet zoodra was ik in den gang gekomen, of ik deed mijne kaars uit; want voor mij uit zag ik jufvrouw Havisham als een spooksel heenzweven, onder een aanhoudend zacht gekrijt. Ik volgde haar op een afstand en zag haar de trap opgaan. Zij had eene kaars in de hand, die zij waarschijnlijk van een der armblakers in hare kamer had genomen, en was in dat licht een voorwerp, dat waarlijk niet meer tot de aarde scheen te behooren. Onder aan de trap staande, bespeurde ik de duffe lucht der bruiloftskamer zonder dat ik de deur daarvan zag, en hoorde ik haar daarin heen en weder gaan, en toen weder over het portaal naar hare eigene kamer, en wederom terug naar de andere, zonder ooit op te houden met dat zachte gekrijt. Na eene poos poogde ik in het donker naar buiten te komen of terug te gaan, maar ik kon geen van beide doen, voordat er eenige stralen daglicht binnendrongen en ik zien kon waar ik mijne handen moest slaan. Gedurende al dien tijd hoorde ik, als ik de trap voorbijkwam, aanhoudend hare voetstappen en haar zacht gekrijt.

Vóór ons vertrek, dat den volgenden dag plaats had, werd het geschil tusschen jufvrouw Havisham en Estella niet weder opgevat, en ook bij volgende dergelijke bezoeken werd het niet hernieuwd, en als ik mij wel herinner, hadden er nog vier van die bezoeken plaats. Ook bespeurde ik geene verandering in de manier, waarop jufvrouw Havisham met Estella omging, behalve dat ik zekere vrees meende op te merken, welke zich thans onder de andere eigenaardigheden van dien omgang vertoonde.

Het is onmogelijk dit blad van mijn leven

om te slaan, zonder den naam van Bentley Drummle daarop te schrijven; anders zou ik dit zeer gaarne doen.

Bij zekere gelegenheid, toen de Vinken in groot aantal verzameld waren, en de onderlinge welwillendheid op de gewone manier daardoor bevorderd werd, dat niemand het ergens met iemand anders over eens wilde zijn, riep de voorzittende Vink het Boschje tot de orde, dewijl mijnheer Drummle nog geen toast op eene dame had uitgebracht, waarvoor, volgens de wetten van het gezelschap, de botterik dien dag aan de beurt was. Ik meende hem een afschuwelijk glurenden blik naar mij te zien werpen, terwijl de flesschen rondgingen, maar daar wij nooit goede vrienden waren, was dit niets bijzonders. Doch hoe groot was mijne verontwaardiging en verbazing, toen ik hem het gezelschap hoorde uitnoodigen om de gezondheid van Estella te drinken.

"Welke Estella?" zeide ik.

"Dat raakt niet," antwoordde Drummle.

"Estella van waar?" zeide ik. "Je bent verplicht te zeggen waar vandaan." En dit was hij ook als Vink verplicht.

"Van Richmond, mijne heeren," zeide Drummle, zich zoo van mij afmakende, "en eene weergalooze schoonheid."

"Hij weet wel veel van weergalooze schoonheid te spreken, die ellendige uil!" fluisterde ik Herbert toe.

"Ik ken die dame," zeide Herbert toen de toast gedronken was.

"Doe je?" zeide Drummle.

"En ik ook," zeide ik met een bloedrood gezicht.

"Doe je?" zeide Drummle. "Och Heere!"

Dit was de eenige repartie — behalve met een stuk glaswerk of porselein te smijten — waartoe de botterik in staat was; maar ik werd er zoo gramstorig over alsof het de scherpste geestigheid was geweest, en dadelijk opstaande, zeide ik, dat ik het een eigenaardige trek der onbeschaamdheid van dien edelachtbaren Vink vond, naar het Boschje te komen en een toast op eene dame uit te brengen, waarvan hij niets ter wereld wist. Nu vloog ook Drummle op, en vroeg wat ik daarmede meende, waarop ik de zaak in eens tot het uiterste drijvende, ten antwoord gaf, dat hij, naar ik dacht, wel wist waar ik te vinden was.

Of het in een christelijk land mogelijk was, dat het nu zonder bloedstorten afliep, was eene vraag, waarover de Vinken verdeeld waren. Het geschil daarover werd zoo levendig, dat ten minste nog zes edelachtbare leden, onder de woordenwisseling, tot zes andere zeiden te meenen, dat zij wel wisten waar zij te vinden waren. Evenwel werd er toch eindelijk beslist (daar het Boschje te gelijk een Eere-gericht was), dat indien mijnheer Drummle eenig schrifte-

lijk bewijs, hoe gering ook, van de bedoelde dame bracht, waaruit bleek dat hij de eer had van haar te kennen, mijnheer Pip, als een gentleman en Vink, zijn leedwezen zou moeten betuigen dat hij met te veel warmte had gesproken. Den volgenden dag reeds moest het bewijs geleverd worden, opdat onze eer door het uitstel niet koud zou worden, en den volgenden dag verscheen Drummle met een beleefd bekentenisje van Estella's hand, dat zij de eer had gehad verscheidene malen met hem te dansen. Nu schoot mij niets anders over dan mijn leedwezen te betuigen, dat ik met te veel warmte had gesproken, en het denkbeeld, dat ik ergens te vinden zou zijn, voor geheel onhoudbaar te verklaren. Daarna zaten Drummle en ik nog een uur lang tegen elkander te blazen, terwijl het Boschje zich met een algemeen woordenstrijd van allen tegen allen bezig hield, tot men ten laatste verklaarde dat de bevordering van onderlinge welwillendheid dien avond uitmuntend was gelukt.

Ik vertel dit op een luchtigen toon, maar het was lang geene kleinigheid voor mij; want ik kan er geen denkbeeld van geven hoe het mij griefde, dat Estella zulk een verachtelijken lomperd, zulk een norschen en kwaadaardigen botterik, de minste gunst bewees. Tot heden toe geloof ik, dat het aan de zuivere edelmoe- digheid en onbaatzuchtigheid van mijne liefde voor haar was toe te schrijven, dat ik de gedachte niet dulden kon, dat zij zich tot zulk een wezen vernederde. Zonder twijfel zou ik rampzalig zijn geweest, als zij iemand anders, wie het ook ware, had begunstigd; maar een waardiger voorwerp zou een ander soort van verdriet hebben veroorzaakt.

Het was gemakkelijk voor mij te ontdekken, dat Drummle haar begon na te loopen, en dat zij dit toeliet. Weldra vervolgde hij haar overal, en kwamen wij elkander dagelijks in den weg. Hij volhardde op zijne botte manier, en Estella lokte hem voort, hem nu aanmoedigende, dan afstootende; hem nu bijna vleierende, dan openlijk verachtende; hem nu als een gemeenzaam bekende behandelende, dan nauwelijks wetende wie hij was.

De Spinnekop, gelijk mijnheer Jagggers hem noemde, was evenwel gewoon om op de loer te liggen en had het geduld van zijn ras. Hierbij kwam, dat hij als een domkop vertrouwen stelde in de macht van zijn geld en het aanzien zijner familie, hetgeen hem somtijds goede diensten deed en bijna de plaats van beradenheid en zelfvertrouwen vervulde. Aldus kon de Spinnekop, die Estella met stompzinig geduld bewaakte, zeer vele fraaier insecten afmatten en dikwijls juist op het beste oogenblik uit zijn schuilhoek schieten.

Op een bal te Richmond, waar Estella alle andere schoonen had overstraald, was die lompe

Drummle haar zoo aanhoudend bijgebleven en door haar zoo zichtbaar geduld, dat ik besloot haar er over aan te spreken. Ik nam daartoe de eerste gelegenheid waar, namelijk toen zij alleen tusschen eenige bloemen op mevrouw Brandley zat te wachten om naar huis te gaan. Ik bleef bij haar, want ik was, als zij naar bals of partijen ging, bijna altijd haar geleider.

"Ben je moe, Estella?"

"Eenigszins, Pip."

"Dat moet je ook wel."

"Zeg liever, dat moest ik niet; want ik heb nog een brief naar Satis-Huis te schrijven, eer ik ga slapen."

"Een brief over uw triomf van dezen avond?" zeide ik. "Toch waarlijk een armhartige triomf, Estella."

"Wat meen je? Ik wist niet dat er een triomf geweest was."

"Estella," zeide ik, "zie maar eens naar den knaap in dien hoek, die naar ons staat te kijken."

"Waarom zou ik naar hem zien?" zeide Estella in plaats daarvan hare oogen op mij vestigende. "Wat is er aan den knaap in dien hoek — om uwe woorden te gebruiken — waar ik naar behoef te zien?"

"Inderdaad, dat is juist de vraag, die ik u doen wilde," zeide ik. "Want hij heeft den geheelen avond om u heen gedwarreld."

"Motten en allerlei leelijke beesten," antwoordde Estella, met een blik naar hem, dwarrelen om eene brandende kaars. Kan de kaars dat helpen?"

"Neen," antwoordde ik. "Maar kan Estella het niet helpen?"

"Welnu!" zeide zij, even lachende. "Mischien ja. Als je zoo wilt."

"Maar, Estella, hoor mij toch aan. Het maakt mij verdrietig, dat ge iemand, zoo algemeen veracht als die Drummle is, aanmoedigt. Je weet toch wel, dat hij veracht wordt."

"Wel?" zeide zij.

"Je weet, dat zijn innerlijk even gering is als zijn uiterlijk. Een domme, druilige, norsche, kwaadaardige jongen."

"Wel?"

"Je weet, dat hij niets tot zijne aanbeveling heeft dan zijn geld en eene belachelijke lijst van hersenlooze voorouders. Weet je dat niet?"

"Wel?" zeide zij wederom, en telkens opende zij bij dat woord hare schoone oogen nog wat wijder.

Om dat tergende woordje te boven te komen, nam ik het van haar over, en zeide, het met nadruk herhalende: "Wel! Dat is het dan wat mij verdrietig maakt."

Als ik had kunnen gelooven, dat zij Drummle begunstigde met oogmerk om mij verdrietig te maken, zou het mij minder gegriefd hebben; maar op hare gewone manier hield zij mij zoo geheel buiten de zaak, dat ik dit niet kon gelooven.

"Pip," zeide Estella, en liet een blik door de zaal gaan, "wees niet zoo dwaas om dat indruk op u te laten maken. Het mag op anderen indruk maken, en mag ook zoo bedoeld zijn; maar het is niet de moeite waard daarover te spreken."

"Ja, dat is het wel," zeide ik, "want ik kan het niet verdragen, dat men zeggen zal: 'Zij werpt hare bekoorlijkheden en talenten weg aan een lompen boer, den geringste van den troep.'"

"Ik kan het wel dragen," zeide Estella.

"O, wees niet zoo trotsch en onverzettelijk, Estella."

"Nu noemt hij mij trotsch en onverzettelijk," zeide Estella, hare handen geopend opheffende "en een oogenblik vroeger verweet hij mij, dat ik mij tot een lompen boer verlaagde."

"Er is niet aan te twifelen of je dat doet," zeide ik, eenigszins overijld, "want ik heb je hem dezen avond blikken en lachjes zien geven, zooals je — mij nooit geeft."

"Wil je dan," zeide Estella, zich eensklaps naar mij omkeerende, met een strakken en ernstigen, zoo niet toornigen blik, "dat ik je zal bedriegen en verstrikken?"

"Bedrieg en verstrik je hem dan, Estella?"

"Ja, hem en vele anderen — allen behalve u. Daar is mevrouw Brandley. Nu zeg ik niets meer."

En nu ik dit eene hoofdstuk heb gewijd aan het onderwerp, dat mijn hart zoozeer vervulde en het zoo dikwijls martelde, kan ik ongehinderd overgaan tot de gebeurtenis, die mij reeds lang boven het hoofd had gehangen; de gebeurtenis die voorbereid begon te worden, eer ik wist dat er eene Estella in de wereld was, en in dagen toen haar kinderlijk gemoed de eerste heillooze lessen van jufvrouw Havisham ontving.

In het oostersche verhaal werd de zware zerksteen, die op het staatsiebed van den zeventienjarigen overwinnaar moest neervallen, langzaam uit de steengroef gehouwen; werd de tunnel, om het touw in zijne plaats te houden, langzaam door mijlen van rotsen gegraven; werd de zerk langzaam opgeheschen en in het dak ingepast; werd het touw er aan vastgehaakt en langzaam door den mijlenlangen mijngang naar den grooten ijzeren ring gevoerd. Toen alles met veel arbeid gereedgemaakt en het uur gekomen was, werd de sultan in het holste van den nacht uit zijn slaap gewekt, en de scherpe bijl, die het touw van den grooten ijzeren ring moest scheiden, hem in de hand gegeven, en hij hieuw daarmede, en het touw werd doorgesneden en schoot los, en de zoldering viel. Zoo ging het ook in mijn geval. Al het werk, van nabij en van verre, tot dat doel strekkende, was voltooid; en in een oogenblik

werd de slag gedaan, en stortte het dak van mijn kasteel op mij neer.

XXXIX.

Ik was drie en twintig jaren oud, en toen mijn verjaardag eene week voorbij was, had ik nog geen woord van inlichting over mijne verwachtingen gehoord. Wij hadden reeds voor een jaar Barnard's Inn verlaten en woonden nu in den Temple. Wij hadden onze kamers in Garden-Court, bij de rivier.

Mijnheer Pocket en ik hadden sedert eenigen tijd onze vroegere betrekking ontbonden, schoon wij nog op den besten voet met elkander bleven. Hoewel ik buiten staat was om mij voor vast tot iets te bepalen — hetgeen ik hoop, dat aan de onzekerheid mijner inkomsten en vooruitzichten te wijten was — had ik toch smaak in de studie en las ik geregeld zóóvele uren daags. De zaak van Herbert ging nog goed voort, en alles was met mij gesteld gelijk ik aan het slot van het laatste hoofdstuk heb verhaald.

Herbert was voor zijn kantoor op reis naar Marseille. Ik was alleen en had een drukkend gevoel van mijne eenzaamheid. Ontmoedigd en angstig, steeds in de hoop verkeerende dat morgen of aanstaande week het verschieft zou verhelderen en telkens te leur gesteld, miste ik het vroolijke gezicht en de vertrouwelijke toespraak van mijn vriend.

Het was een ellendig weder, stormig en regenachtig, met eene dikke laag modder in alle straten. Dag aan dag was een zware wolken sluier uit het oosten over Londen voortgedreven, en dit voortdrijven hield nog aan, alsof het oosten een eindeloozen voorraad van wind en wolken bevatte. Zoo heftig waren de vlagen, dat van verscheidene hooge gebouwen in de stad het lood van de daken werd gerukt, en buiten op het land waren boomen ontworteld, zeilen van windmolens weggewaaid, terwijl van de kust treurige berichten van schipbreuken en ongelukken werden ontvangen. Geweldige regenbuien hadden deze woedende windvlagen vergezeld, en de dag, die pas verlopen was toen ik mij zette om te lezen, was de ergste van allen geweest.

Sedert dien tijd is dat gedeelte van den Temple veranderd; nu is het zoo stil en eenzaam niet meer, en ligt het ook aan den kant der rivier niet zoo bloot. Wij woonden geheel boven in het laatste huis, en de wind, die over de rivier snoof, schudde het dien avond alsof het aan het zeestrand stond en door de branding werd gebeukt. Toen de regen daarbij kwam en tegen de vensters kletterde, dacht ik, als ik naar de trillende ruiten keek, dat ik mij wel verbeelden kon in de lantaren van een door storm ge-

teisterden lichttoren te zitten. Nu en dan sloeg de rook naar beneden den schoorsteen uit, alsof hij zich op zulk een avond niet naar buiten durfde wagen, en toen ik de deuren openzette en naar de trap keek, zag ik dat de lichten daar waren uitgewaaid, en toen ik door de zwarte ruiten keek (want de vensters, hoe weinig ook, te openen, daar was met zulk een wind en regen niet aan te denken), zag ik dat de lantarens op het pleintje ook waren uitgewaaid, dat de lichten op de bruggen in den wind fladderden, en dat de vuren op de kolenschepen als gloeiende vlokken door den storm werden voortgejaagd.

Ik had mijn horloge op de tafel gelegd, met voornemen om ten elf uur mijn boek toe te slaan. Toen ik dit deed, sloeg het van de St.-Pauls-kerk — en op de menigte van klokken in de City, op de eene wat vroeger, op de andere wat later — elf. De klank nam, door den wind, eene zonderlinge trilling aan, en ik zat daar naar te luisteren, toen ik een voetstap op de trap hoorde.

Het doet er niet toe welke zenuwachtige 'gril mij deed schrikken en mij aan den voetstap van mijne doode zuster deed denken. Dit duurde slechts een oogenblik; ik luisterde weder en hoorde den voetstap strompelend naar boven komen. Mij toen herinnerende dat de lichten op de trap uitgewaaid waren, nam ik mijn studeerlamp op en ging naar het portaal. Hij, die beneden was, bleef staan toen hij mijne lamp zag, want nu was alles stil.

"Er is iemand daar beneden, is er niet?" riep ik, naar omhoog kijkende.

"Ja," antwoordde eene stem uit de duisternis beneden.

"Op welke verdieping moet je wezen?"

"Heel boven, bij mijnheer Pip."

"Dat is mijn naam. — Er is toch niets gebeurd?"

"Niets gebeurd," antwoordde de stem en de onbekende kwam hooger.

Ik hield mijne lamp over de leuning van de trap, terwijl hij langzaam in het licht kwam. Het was eene studeerlamp met een schermpje, en de lichtkring, dien zij wierp, was zeer bekrompen, zoodat hij slechts voor een oogenblik daarbinnen en terstond weder er buiten was. In dat oogenblik had een gezicht, dat mij vreemd was, met eene onbegrijpelijk uitdrukking, te gelijk ontroerd en verheugd, naar mij opgekeken.

De lamp bewegende naarmate de man zich bewoog, nam ik waar dat hij goed maar grof gekleed was, gelijk iemand die zoo pas van eene zeereis kwam; dat hij lange vergrijsde haren had; dat hij ongeveer zestig jaren oud kon zijn; dat hij een sterk gespierd man en door weer en wind gebruind was. Toen hij de laatste treden opkwam en de lichtkring van mijne lamp ons beiden omvatte, zag ik, met zekere stompe verbazing, dat hij mij zijne beide handen toestak.

"Mag ik vragen wat uwe boodschap is?" zeide ik.

"Mijne boodschap?" herhaalde hij, zich even bedenkende. "O ja! Ik zal je mijne boodschap zeggen, met je verlof."

"Zou je willen binnenkomen?"

"Ja," antwoordde hij. "Ik wou binnenkomen, baasje."

Ik had hem die vraag niet zeer gul gedaan, want die soort van vergenoegde herkenning, die zijn gezicht nog deed blinken, maakte mij eenigszins netelig, daar zij scheen aan te duiden, dat ik mij ook behoorde te verheugen dat ik hem zag. Maar ik bracht hem toch in de kamer, en de lamp op de tafel zettende, verzocht ik hem, zoo beleefd als ik kon, zich nader te verklaren.

Hij keek met een allerzonderlingst gezicht in het rond — met zeker verwonderd genoegen, alsof hij aan alles, wat hem zoo beviel, zelf eenig deel had — en ontdeed zich van zijne ruige overjas en zijn hoed. Toen zag ik dat zijn voorhoofd gerimpeld en zijne kruin geheel kaal was, en dat zijne lange grijze haren alleen op de zijden van zijn hoofd groeiden. Maar nog zag ik niets dat mij deed gissen wie hij zijn kon. Ik verwonderde mij integendeel zeer, toen hij mij nogmaals zijne beide handen toestak.

"Wat meen je toch?" zeide ik, half en half vermoedende dat hij krankzinnig was.

Hij wendde zijne oogen van mij af en streek langzaam zijne rechterhand over zijn hoofd. "Het is verdrietig voor een mensch," zeide hij met eene grove, haperende stem, "als hij zoo lang gehoopt heeft en zoo ver gekomen is; maar jij kunt het niet helpen — wij kunnen het geen van beiden helpen. Ik zal zoo met een spreken. Laat me een beetje tijd, als je blijft."

Hij zette zich op een stoel, die voor het vuur stond, en bedekte zijn voorhoofd met zijne groote, bruine handen. Ik zag hem nu opletend aan en deinsde eenigszins terug, maar ik herkende hem toch nog niet.

"Er is toch niemand dichtbij?" zeide hij, over zijn schouder omkijkende. "Wel?"

"Hoe durft iemand, die mij zoo laat op mijne kamers komt opzoeken, zulk eene vraag te doen?" zeide ik.

"Je bent bij de hand," antwoordde hij, zijn hoofd schuddende en mij aanziende met eene gemeenzame vriendelijkheid, die te gelijk onverklaarbaar en tergend was. "Ik ben blij, dat je zoo bij de hand bent geworden. Maar pak me niet aan. Dat zou je naderhand spijten."

Ik liet het voornemen varen, dat hij bij mij ontdekt had, want nu herkende ik hem. Ik kon mij nog wel geene enkele trekken herinneren, maar ik herkende hem toch. Indien de wind de verloopene jaren had weggewaaid en ons weder naar het kerkhof had verplaatst,

waar wij eens tegenover elkander stonden, had ik mijn gevangene niet duidelijker kunnen herkennen, dan ik nu deed, terwijl hij op dien stoel voor het vuur zat. Het was niet noodig dat hij eene vijl uit zijn zak haalde en mij voorhield. Het was niet noodig dat hij den doek van zijn hals nam en om zijn hoofd wond. Het was niet noodig dat hij zijne armen om zijn lijf sloeg en huiverend door de kamer ging, naar mij omkijkende of ik hem herkende. Ik deed dit eer hij mij zoo voortgeholpen had, schoon ik een oogenblik te voren er geen het minste denkbeeld van had wie hij was.

Hij kwam terug naar de plek waar ik stond en stak mij nogmaals beide handen toe. Niet wetende wat te doen — want verbazing had mij alle beradenheid doen verliezen — gaf ik hem met weezin de mijne. Hij greep ze hartelijk, bracht ze aan zijne lippen, kustte ze en bleef ze nog vasthouden.

"Je hebt edel gehandeld, mijn jongen," zeide hij. "Edel gehandeld, Pip. En ik heb het nooit vergeten."

Bij eene verandering in zijne houding, alsof hij mij ook wilde omhelzen, legde ik eene hand op zijne borst en duwde hem zoo van mij af.

"Blijf daar!" zeide ik. "Als ge mij dankbaar zijt voor hetgeen ik gedaan heb toen ik een klein kind was, hoop ik dat ge uwe dankbaarheid hebt getoond, door een beter leven te leiden. Als ge hier zijt gekomen om mij dank te zeggen, was dat onnoodig. Evenwel, nu ge mij hebt opgezocht, moet er iets goeds wezen in het gevoel, dat u hier heeft doen komen, en wil ik u niet terugstooten; maar ge moet toch wel begrijpen, dat — ik —"

Mijne aandacht werd zoodanig geboeid door het zonderlinge van den strakken blik, waarmede hij mij aanzag, dat de woorden mij op de tong wegstierven.

"Je woudt zeggen," zeide hij, na een poos van stilte, "dat ik zeker iets moest begrijpen. Wat moest ik dan begrijpen?"

"Dat ik niet wenschen kon dien toevalligen omgang te vernieuwen, dien ik onder zulke verschillende omstandigheden en zoo lang geleden met u gehad heb. Het verheugt mij te mogen gelooven, dat ge berouw gehad en u gebeterd hebt. Het verheugt mij u dit te kunnen zeggen. Het verheugt mij, daar ge denkt dat ik op dankbaarheid aanspraak heb, dat ge mij zijt komen bedanken. Maar niettemin loopen onze wegen geheel uiteen. Ge zijt nat en schijnt vermoeid te zijn. Wilt ge wat drinken eer ge heengaet?"

Hij had zijn halsdoek weder los omgeknoopt en mij, op eene punt daarvan bijtende, scherp staan aankijken. "Ja," zeide hij, mij nog aanziende en nog met die punt in den mond, "mij dunkt, ik wil wat drinken eer ik heenga."

Er stond een blad met het een en ander op

een zijtafeltje. Ik bracht dit naar de tafel bij het vuur en vroeg hem wat hij hebben wilde. Hij raakte zonder spreken eene der flesschen aan en ik maakte hem een heet glas rumgrog gereed. Ik poogde daarbij mijne hand het beven te beletten, maar zijn blik naar mij, terwijl hij, op zijn stoel achteroverleunende, naar mij keek, altijd nog met die punt van zijn halsdoek, blijkbaar zonder er om te denken, tusschen zijne tanden, maakte mij dit zeer moeilijk. Toen ik hem eindelijk het glas toeschoof, zag ik, met nieuwe verbazing, dat zijne oogen vol tranen stonden.

Ik was zoolang blijven staan, om aan te duiden, dat ik wenschte dat hij gaan zou; maar ik liet mij door zijne ontroering verzachten en gevoelde eene aandoening van zelfverwijt. "Ik hoop," zeide ik, haastig iets voor mij zelven inschenkende en een stoel bij de tafel schuivende, "dat ge niet denken zult, dat ik u zoo even te barsch heb toegesproken. Dat was mijne meening niet, en als ik het gedaan heb, spijt het mij. Ik wensch u geluk en voorspoed!"

Toen ik mijn glas aan mijne lippen bracht, keek hij met verwondering naar de slip van zijn zakdoek, die hem uit den mond viel terwijl hij dien opende, en stak zijne hand uit. Ik gaf hem de mijne, en toen dronk hij, en streek met zijne mouw over zijne oogen en zijn voorhoofd.

"Hoe leeft ge nu?" vroeg ik hem.

"Ik ben schapenhouder en nog andere dingen geweest, daar in de nieuwe wereld," zeide hij, "ver van hier, vele duizend mijlen ver, over eene stormachtige zee."

"Ik hoop dat het u goed gegaan is."

"Verwonderlijk goed. Anderen, die met mij uitgevaren zijn, is het ook goed gegaan, maar op verre na niemand zoo goed als mij. Ik ben daar beroemd voor."

"Het verheugt mij dat te hooren."

"Ik had gehoopt je zoo te hooren zeggen, mijn lieve jongen."

Zonder te willen nadenken over deze woorden of den toon waarmede zij werden uitgesproken, ging ik over tot iets, dat mij juist inviel.

"Hebt ge ooit den bode teruggezien, dien ge mij eens hebt gezonden?" vroeg ik.

"Nooit meer onder mijne oogen gehad. Dat was ook niet te denken."

"Hij is eerlijk gekomen en heeft mij twee banknoten van een pond gebracht. Ik was toen een arme jongen, gelijk ge weet, en voor een armen jongen waren zij een schat. Maar, evenals u, is het mij sedert goed gegaan, en ge moet ze mij laten teruggeven. Ge kunt er een anderen jongen mee helpen." Ik haalde mijne beurs uit.

Hij hield zijne oogen op mij gericht, terwijl

ik mijne beurs op de tafel legde en twee banknoten van een pond daaruit opzocht. Zij waren nieuw en schoon, en ik spreidde ze uit en gaf ze hem over. Nog altijd de oogen op mij houdende, legde hij ze op elkander, vouwde ze in de lengte op, draaide ze in elkaar, stak ze aan de lamp aan en liet de asch op het schenklad vallen.

"Mag ik zoo vrij zijn om te vragen," zeide hij, zijn voorhoofd fronsende en te gelijk glimlachende, "hoe het je zoo goed is gegaan, sedert jij en ik te zamen in die eenzame, kille polders waren?"

"Hoe?"

"Ja!"

Hij dronk zijn glas uit, stond op en plaatste zich naast het vuur, met zijne zware bruine hand op den schoorsteenmantel. Hij zette een voet op het haardijzer, om dien te warmen en te drogen, en de natte laars begon te dampen; doch hij keek niet naar de laars of naar het vuur, maar bleef mij strak aanzien. Het was toen eerst dat ik begon te beven.

Nadat ik met mijne lippen eenige klanklooze woorden had gevormd, dwong ik mij om hem te zeggen (hoewel ik dit niet duidelijk doen kon), dat ik tot erfgenaam van eenig vermoegen was verkozen.

"Zou een worm als ik mogen vragen, wat voor vermoegen?" zeide hij.

"Dat weet ik niet," stamelde ik.

"Zou een worm als ik mogen vragen, wiens vermoegen?" zeide hij.

Wederom stamelde ik: "Dat weet ik niet."

"Ik ben nieuwsgierig," zeide hij, "of ik niet haast zou kunnen raden hoe groot het inkomen is dat je hebt sedert je meerderjarig bent. Het eerste cijfer bij voorbeeld. Eene vijf?"

Terwijl mijn hart als een hamer klopte, stond ik van mijn stoel op, en bleef hem, met mijne hand op de leuning, verbijsterd staan aanzien.

"En dan een voogd?" vervolgde hij. "Er moet toch een voogd, of zoo iets, geweest zijn, zoolang je minderjarig was. Een rechtsgeleerde misschien. En nu de eerste letter van zijn naam. Zou dat geen J zijn?"

De geheele waarheid rees voor mij op, en de teleurstellingen, gevaren, en allerlei schandelijke en grievende gevolgen, welke die waarheid medebracht, overstelpten mij met zulk een geweld, dat ik hijgend naar adem snakte.

"Stel eens," hervatte hij, "dat de lastgever van dien rechtsgeleerde, wiens naam met een J begon, en die wel Jagers zou kunnen heeten — stel eens dat hij over zee naar Portsmouth was gekomen, en daar aan land gestapt was, en toen verlangd had naar je toe te komen. "Hoe heb je me gevonden?" heb je zoo even gevraagd. Ja, hoe heb ik je gevonden? Wel, ik heb van Portsmouth aan iemand in Londen geschreven, om je adres

te vragen. En hoe die iemand heet? Wel, hij heet Wemmick."

Ik had geen woord kunnen spreken, al ware het om mijn leven te doen geweest. Ik stond met de eene hand aan de leuning van mijn stoel, en de andere op mijne borst — want het was mij alsof ik zou stikken — en bleef hem zoo verbijsterd aanzien, tot ik met beide handen naar mijn stoel greep, want de kamer scheen met mij rond te draaien. Hij ving mij op, bracht mij naar de sofa, zette mij half overeind tegen de kussens, en liet zich op eene knie zakken, zoodat zijn gezicht, hetwelk ik mij nu maar al te wel herinnerde, en dat mij deed huiveren, zeer dicht bij het mijne kwam.

"Ja Pip, lieve jongen, ik heb een heer van je gemaakt. Ik ben het, die dat gedaan heeft. Ik zwoer toen ter tijd, dat zoo zeker als ik ooit een guinje won, die guinje voor jou zou zijn. Ik zwoer naderhand, dat zoo zeker als ik ooit speculeerde en rijk werd, jij ook rijk zoudt worden. Ik leefde hard, opdat jij gemakkelijk zoudt leven. Ik werkte zwaar, opdat jij nooit zoudt behoeven te werken. Wat maakt dat, lieve jongen? Zeg ik je dat, omdat je denken zoudt aan mij verplicht te zijn? Geheel niet. Ik zeg het je maar, opdat je weten zoudt, dat die halfdoodde hond, dien jij in het leven hebt gehouden, zoo hoog gestegen is, dat hij iemand tot een heer kon maken — en Pip, dat ben jij!"

Het afgrijzen, dat ik voor dien man gevoelde; de angst, dien hij mij aanjoeg; de afschuw, waarmede ik voor hem terugkromp, hadden niet grooter kunnen zijn, al was hij een verblindend dier geweest.

"Zie dus, Pip. Ik ben je tweede vader. Jij bent mijn zoon — wees dan voor mij een zoon. Ik heb geld opgespaard, alleen opdat jij het verteren zoudt. Toen ik een uitgehuurde schaapherder was in eene eenzame hut, en zoo lang niets anders dan schapen om mij heen zag, dat ik haast vergat hoe menschengezichten er uitzagen, zag ik jou gezicht toch voor mij. Dikwijls heb ik in die hut, als ik 's middags of 's avonds zat te eten, mijn mes laten vallen en gezegd: "Daar is de jongen weer, die mij aanziet, terwijl ik eet en drink." Ik zag je daar dikwijls zoo duidelijk als ik je ooit in die mistige polders zag. "God sla mij dood," zeide ik dan telkens — en ik ging naar buiten, om het onder den blooten hemel te zeggen, "als ik niet, wanneer ik vrijheid en geld krijg, dien jongen tot een heer maak!" En dat heb ik gedaan. Zie maar eens naar die kamers van je — goed genoeg voor een lord. Een lord? Ja je zult nog voor weddenschappen je geld tegen lords laten zien, en tegen hen winnen ook!"

In zijn vuur, en daar hij wel wist dat ik bijna flauw was geweest, merkte hij niet op

welk een indruk dit alles op mij maakte. Dit was het enkele greintje verlichting dat ik had.

"Zie eens hier!" vervolgde hij, mijn horloge uit mijn zak halende, en een ring aan mijn vinger naar hem toe draaiende, terwijl ik voor zijne aanraking beefde, als ware hij eene slang geweest. "Goud en zoo mooi! Dat is een heeren-horloge, zou ik denken! Een diamant, met robijnen omzet; dat is een heeren-ring, zou ik denken! Zie je linnengoed aan; fijn en mooi! Zie je kleeren aan; er zijn geen beter te krijgen! En je boeken ook," terwijl hij zijne oogen door de kamer liet dwalen, "bij honderden, heele kasten vol! En je leest ze, doe je niet? Ik zie, dat je aan het lezen was toen ik kwam. Ha, ha, ha! Je zult er mij uit voorlezen, lieve jongen. En als ze in vreemde talen zijn, die ik niet versta, dan zal ik toch even trotsch zijn alsof ik het best begrijpen kon."

Wederom greep hij mijne beide handen en bracht ze aan zijne lippen, terwijl mijn bloed bijna stolde.

"Doe maar geene moeite om te praten, Pip," zeide hij, nadat hij nog eens met zijne mouw over zijne oogen en zijn voorhoofd had gestreken, terwijl hij dat kloppen in de keel kreeg, dat ik mij zoo wel herinnerde — en hij was mij des te afgrijselijker, omdat hij zoo in vollen ernst was; "je kunt niet beter doen dan je stilhouden, lieve jongen. Jij hebt niet zoo lang hiernaar vooruitgezien als ik gedaan heb. Jij waart er niet op voorbereid, zooals ik was. Maar heb je nooit gedacht, dat ik het wel weten kon?"

"O neen, neen, neen," antwoordde ik. "Nooit, nooit!"

"Wel, je ziet, ik was het toch, en geheel alleen. Niemand wist er van, behalve ik zelf en mijnheer Jaggers."

"Niemand anders?" vroeg ik.

"Neen," antwoordde hij, met een blik van verwondering. "Wie zou er anders van weten? En lieve jongen, wat ben je knap opgegroeid! Er zijn heldere oogen ergens — niet waar? Er zijn heldere oogen ergens, waar je graag aan denkt?"

O, Estella, Estella!

"Ze zullen voor jou zijn, lieve jongen, als geld ze koopen kan. Niet dat een heer zooals jij, zoo knap opgegroeid als jij, ze niet alleen zou kunnen krijgen; maar het geld zal je helpen. Laat ik nu verder zeggen — wat ik je vertellen wou, lieve jongen. Na die hut en dien huurdienst, kreeg ik geld, dat mij door mijn meester werd nagelaten, die toen stierf, en die hetzelfde geweest was wat ik was. En toen kreeg ik mijne vrijheid, en begon voor mij zelve. Alles wat ik begon, begon ik voor jou. "God geve er een vloek op," zeide ik, wat ik ook begon, "als het niet voor hem is!" Het was alles verwonderlijk voorspoedig. Zooals ik

je al gezegd heb, daar ben ik beroemd voor. Het was het geld dat mij nagelaten was, met de winst van de eerste jaren, dat ik aan mijnheer Jagers overzond — alles voor jou — toen hij je het eerst kwam opzoeken, zooals ik hem geschreven had."

O, dat hij nooit gekomen was! Dat hij mij in de smederij had gelaten — ver van tevreden, maar toch bij vergelijking, gelukkig!

"En toen, lieve jongen, was het eene belooning voor mij, in het geheim te denken dat ik iemand tot een heer maakte. De raspaarden van die kolonisten mochten mij met stof overstuiven, terwijl ik te voet ging, wat zeide ik

en mijn jongen zien, en mij op zijn eigen grond aan hem bekend maken."

Hij legde zijne hand op mijn schouder. Ik huiverde bij de gedachte dat, voor zooveel ik wist, die hand wel met bloed bevlekt kon zijn.

"Het was niet gemakkelijk voor me, Pip, dat land te verlaten, en het was niet veilig ook. Maar ik bleef bij mijn voornemen, en hoe moeilijker het was, des te vaster bleef ik er bij. En eindelijk heb ik het gedaan, lieve jongen. Eindelijk heb ik het gedaan."

Ik poogde mijne gedachten te verzamelen, maar ik was geheel versuft.

Aldoor had ik, naar het mij zelven voorkwam,

LANGZAMERHAND GLEED IK VAN MIJN STOEL AF EN KWAM ZOO OP DEN GROND TE LIGGEN. (blz. 154).

dan? Ik zeide bij mij zelven: "Ik maak iemand tot een beter heer dan jelui ooit wezen zult!" Als een van die lieden tot een ander zeide: "Hij was eenige jaren geleden een veroordeelde, en nu is hij maar een gemeene, domme kerel, al heeft hij nog zooveel fortuin;" wat zeide ik dan? Ik zeide bij mij zelven: "Als ik geen heer ben, en geene kundigheden heb, ik ben toch eigenaar van een heer. Jelui allen bent eigenaren van land en vee; maar wie van jelui is eigenaar van een Londensch heer, dien hij zelf heeft laten groot brengen?" Zoo hield ik mij aan den gang. En zoo hield ik mij altijd voor oogen, dat ik eens zou overkomen

meer naar den wind en den regen geluisterd dan naar hem; zelfs nu kon ik die stemmen niet van de zijne afzonderen, hoewel zij zich nog luid lieten hooren en de zijne nu zweeg.

"Waar zal je me bergen?" zeide hij weldra. "Ik moet ergens geborgen worden, lieve jongen."

"Om te slapen?" zeide ik.

"Ja. En om lang en gerust te slapen," antwoordde hij, "want ik ben maanden aan maanden op een schip geslingerd en met niet weinig zeewater bespoeld."

"Mijn vriend en kameraad is afwezig," zeide ik, van de sofa opstaande. "Ge kunt zijne kamer krijgen."

"Hij zal toch morgen niet terugkomen — zal hij?"

"Neen," antwoordde ik bijna werktuiglijk, in spijt van mijne pogingen om mij te herstellen. "Morgen nog niet."

"Omdat, zie je wel, lieve jongen," zeide hij, terwijl hij zijne stem liet dalen en een langen vinger met nadruk op mijne borst legde, "voorzichtigheid noodzakelijk is."

"Hoe meent ge dat? Voorzichtigheid."

"Wel, bij G—, het is de dood!"

"Wat is de dood?"

"Ik ben voor levenslang uitgestuurd. Terugkomen is de dood. Er zijn in de laatste jaren wat al te veel teruggekomen, en ik zou zeker gehangen worden, als ik gevat werd."

Dit ontbrak er nog maar aan! De rampzalige had, na mij al die jaren lang met zijne gouden en zilveren ketenen te hebben beladen, zijn leven gewaagd om naar mij toe te komen, en ik had het nu in mijne hoede. Als ik hem had liefgehad, in plaats van hem te verafschuwen; als hij mij door de grootste bewondering en genegenheid had aangetrokken, in plaats van mij door het diepste afgrijzen af te stooten, had het niet erger kunnen zijn. Integendeel, het zou dan beter zijn geweest, want alsdan zou de gedachte aan zijn behoud een natuurlijk en teeder gevoel in mijn hart hebben opgewekt.

Mijne eerste zorg was, de vensterluiken dicht te doen, zoodat men van buiten geen licht kon zien, en de deuren te sluiten en te verzekeren. Terwijl ik dit deed, stond hij aan de tafel beschuit te eten en rum te drinken; en toen ik hem hiermede bezig zag, zag ik mijn gevangene in de polders weder aan zijn maaltijd. Het was mij zelfs alsof hij weldra zou moeten bukken om aan zijn been te vijlen.

Toen ik in Herbert's kamer was geweest en alle deuren had gesloten, behalve die tusschen dat vertrek en dat waarin ons gesprek had plaats gehad, vroeg ik hem of hij naar bed wilde gaan. Hij antwoordde "ja," maar vroeg mij te gelijk om wat van mijn "heeren-linnengoed" om des morgens aan te doen. Ik zocht het uit en legde het voor hem gereed, en mijn bloed scheen wederom te stollen, toen hij mij bij beide handen vatte, om mij goedennacht te zeggen.

Ik kwam van hem af, zonder zelf te weten hoe, legde het vuur aan in mijne kamer en bleef daarbij zitten, bang om naar bed te gaan. Een uur of langer was ik te zeer versuft om te denken, en niet voordat ik begon te denken, begon ik recht te gevoelen hoe reddeloos verloren ik was en hoe al mijne hoop de bodem was ingeslagen.

Jufvrouw Havisham's voornemens met mij waren niets anders dan een droom; Estella was niet voor mij bestemd; ik werd in Satis-Huis slechts geduld als een behulp, een middel om inhalige verwanten te plagen, eene ledelop met

een hart om zich aan te oefenen, als er geene andere oefening bij de hand was; dit waren de eerste grieven die ik gevoelde. Maar mijne diepste en scherpste smart was, dat ik voor dien banneling, schuldig aan ik wist niet welke misdaden, en die misschien uit de kamers, waar ik nu zat te denken, zou weggehaald worden om voor Old Bailey te worden opgehangen, mijn eersten vriend en weldoener Jo had verlaten.

Ik had nu voor niets ter wereld naar Jo en Biddy willen terugkeeren, eenvoudig, denk ik, omdat het gevoel, hoe onwaardig ik mij gedragen had, over alle andere bedenkingen de bovenhand had. Geene wijsheid op aarde had mij den troost kunnen geven, dien ik uit hunne trouw en eenvoudigheid had kunnen putten; maar ik kon nooit, nooit, nooit herdoen wat ik gedaan had.

In elke vlaag van wind en regen hoorde ik vervolgers. Tweemaal had ik kunnen zweren, dat er aan de buitendeur werd geklopt en gefluisterd. Door dezen angst gekweld, begon ik mij te verbeelden of te herinneren, dat de nadering van dezen man mij door geheimzinnige waarschuwingen was aangekondigd. Dat ik in de laatste weken gezichten op straat had gezien, die ik dacht dat naar het zijne geleken; dat deze gelijkenissen talrijker waren geworden, naarmate hij, over zee, mij naderbij kwam; dat zijn booze geest op de eene of andere wijze deze boden aan mijn geest had gezonden, en dat hij nu in dezen stormachtigen nacht zijn woord hield en bij mij was.

Bij deze inbeeldingen kwam nog de herinnering, hoe ik met mijne kinderlijke oogen had gezien voor welk eene woeste razernij hij vatbaar was; hoe ik den anderen gevangene had hooren zeggen, dat hij hem had willen vermoorden, en hoe ik hem in die sloot had zien liggen vechten gelijk een verscheurend dier. Zulke herinneringen bij het schemerende licht van het vuur deden eene onbestemde vrees bij mij opkomen, dat het wel niet veilig kon zijn in het holste van dien woesten, eenzamen nacht daar met hem opgesloten te wezen. Deze vrees nam toe, tot zij mij dwong eene kaars op te nemen en naar mijn geduchten gast te gaan zien.

Hij sliep met zijn zakdoek om zijn hoofd gewonnen, en zijn gezicht stond strak en dreigend. Maar hij sliep toch, en gerust ook, schoon hij een pistool op zijn kussen had liggen. Hiervan verzekerd, nam ik zachtjes den sleutel van de deur en sloot die aan de buitenzijde. Toen zette ik mij weder bij het vuur, maar langzamerhand gleed ik van mijn stoel af en kwam zoo op den grond te liggen. Toen ik wakker werd, zonder in mijn slaap de bewustheid van mijne ellende te hebben verloren, sloegen de kerkklokken vijf uur, waren de kaarsen afgebrand, was het vuur uitgegaan, en schenen wind en

regen de zwarte duisternis nog donkerder te maken.

XL.

Het was gelukkig voor mij, dat ik zooveel mogelijk voorzorgen had genomen voor de veiligheid van mijn geduchten gast; want deze gedachte, die zoodra ik wakker werd bij mij opkwam, hield alle andere gedachten in een verwarden drom op den achtergrond.

De onmogelijkheid om hem in mijne kamers verborgen te houden had geen bewijs noodig. Zoo iets was ondoenlijk, en eene poging daartoe zou onvermijdelijk achterdocht opwekken. Ik had nu wel geen jongen meer in dienst, maar daarvoor had ik eene vinnige oude vrouw tot schoonmaakster, geholpen door een bezielde hoop vuilgoed, dien zij hare nicht noemde; en voor deze twee eene kamer gesloten te houden, zou tot nieuwsgierigheid en overdrevene praatjes aanleiding geven. Beiden hadden zwakke oogen, hetgeen ik toeschreef aan eene langdurige gewoonte om door sleutelgaten te kijken, en zij waren altijd bij de hand als zij niet noodig waren; dit was, behalve eene neiging tot kleine dieverijen, de eenige eigenschap, waarop men zeker bij haar kon rekenen. Om deze lieden geen geheim ter ontdekking te geven, besloot ik des morgens te zeggen, dat ik onverwacht een oom van buiten had overgeregeng.

Ik nam dit besluit terwijl ik nog in het donker naar middelen zocht om het licht aan te steken. Deze niet vindende, moest ik naar de nabijgelegene poort gaan en daar den waker vragen om mij met zijne lantaren te komen helpen. Toen ik op den tast de donkere trap afging, viel ik bijna over iets, en dit iets was een man, die in een hoek zat gekropen.

Daar deze man geen antwoord gaf, toen ik hem vroeg wat hij daar deed, maar mij snel en stil ontweek, liep ik naar de poort en vroeg den waker om terstond mede te gaan; onderweg vertelde ik hem wat mij gebeurd was. Het woei nog even hard, en wij durfden de lantaren niet opendoen om de uitgewaaide lichten op de portalen aan te steken, maar wij beken toch de trap van boven tot beneden en vonden niemand. Nu viel het mij in, dat die man misschien mijne kamer was binnengeslopen; en na mijne kaars aan die van den waker te hebben aangestoken, terwijl hij aan de deur bleef staan, doorzocht ik ze nauwkeurig, zelfs de kamer, waarin mijn geduchte gast lag te slapen, maar alles was stil, en ik moest mij verzekerd houden, dat er niemand was binnengeslopen.

Het ontrustte mij evenwel, dat er juist in

dezen nacht iemand op de trap had zitten loeren, en in de hoop van iets te ontdekken, vroeg ik den waker, terwijl ik hem aan de deur een borrel gaf, of hij aan zijne poort ook heeren had ingelaten, die hij kon zien dat uit dineeren waren geweest. Ja, zeide hij, drie, op verschillende tijden van den nacht. Een van hen woonde in Fountain-Court en de twee anderen in de Lane, en hij had hen alle drie naar huis zien gaan. Nu was de eenige andere bewoner van het huis, waarin ik kamers had, sedert eenige weken uit de stad; en hij was zeker niet in den nacht teruggekomen, daar wij, toen wij naar boven gingen, nog zijn zegel op zijne deur hadden gezien.

"Met het slechte weer, mijnheer," zeide de waker, mij het glas teruggevend, "zijn er van nacht bijzonder weinig mijne poort ingekomen. Behalve die drie heeren, herinner ik er mij nog maar een, zoo wat om elf uur, toen een vreemdeling naar u gevraagd heeft."

"Ja wel," mompelde ik, "mijn oom."

"Je hebt hem gezien, mijnheer?"

"O ja wel."

"En ook den man, die bij hem was?"

"Die bij hem was!" herhaalde ik.

"Ik dacht dat die man bij hem hoorde," antwoordde de waker. "Hij bleef ook staan, toen uw oom stilstond om naar u te vragen, en ging weer met hem mee, toen hij verder ging."

"Wat voor een man was dat?"

Dit had de waker niet bijzonder opgemerkt. Hij had hem voor een werkman gehouden. Zooveel hij had kunnen zien, had hij eene grijze broek en eene donkere jas aan. De waker telde de zaak veel lichter dan ik deed, en dit was natuurlijk, daar hij mijne redenen niet had om er gewicht aan te hechten.

Toen ik mij van hem had afgemaakt, hetgeen ik best achtte te doen zonder mij met nadere verklaringen in te laten, bleven deze twee omstandigheden te zamen genomen mij nog zeer ontrusten. Hoewel zij elk op zich zelve gemakkelijk op te lossen waren — bij voorbeeld, dat iemand, die uit dineeren geweest en deze poort doorgekomen was, bij toeval op mijne trap was verdwaald en daar in slaap gevallen, en dat mijn naamlooze gast iemand kon hebben medegebracht om hem den weg te wijzen — hadden zij toch, bijeengevoegd, een leelijk aanzien voor iemand, zoozeer tot vrees en achterdocht geneigd, als ik door het gebeurde in de laatste uren geworden was.

Ik maakte mijn vuur aan, dat zoo in het holste van den nacht met eene helle vlam opsteeg, en ging er voor zitten dutten. Ik scheen een ganschen nacht geslapen te hebben, toen de klokken zes uur sloegen. Daar het nog anderhalf uur duren moest eer het dag werd, dutte ik weder in, nu onrustig wakker wordende door het gerucht van onverstaanbare, hersenschim-

mige gesprekken in mijne ooren, dan het loeien van den wind in den schoorsteen voor donder houdende, tot ik in een vasten slaap viel, waaruit ik bij het aanbreken van den dag met een schrik wakker werd.

Al dien tijd was ik niet in staat geweest over mijn toestand na te denken, en dit kon ik nog niet doen. Ik had geen vermogen om mijne aandacht ergens op te vestigen. Ik was zeer neerslachtig en angstig, maar zonder duidelijk begrip van iets hoegenaamd. Een plan voor de toekomst te vormen zou mij even ondoenlijk zijn geweest als het vormen van een olifant. Toen ik de vensterluiken opende en in den loodkleurigen morgen uitzag; toen ik daarna van kamer tot kamer dwaalde en eindelijk huiverend voor mijn vuur ging zitten, om te wachten tot mijne schoonmaakster kwam, dacht ik er wel over hoe ongelukkig ik was, maar wist ik nauwelijks waarom ik dit was, of hoelang ik dit al geweest was; wist ik zelfs nauwelijks, welke dag van de week het was, of wie ik was die zoo zat te peinen.

Eindelijk kwamen de oude vrouw en hare nicht — de laatste met een hoofd dat niet gemakkelijk van haar raagbol te onderscheiden was — en toonden zich verwonderd toen zij mij en het vuur zagen. Ik zeide haar, dat ik dien nacht mijn oom had overgekreken, dat deze nog lag te slapen, en het ontbijt daarnaar moest ingericht worden. Vervolgens wiesch en kleepte ik mij, terwijl zij de meubelen verschoven en wolken van stof opjoegen, en zoo zat ik eindelijk weder, in eene soort van een droom, voor het vuur te wachten tot — hij — zou komen om te ontbijten.

Weldra werd zijne deur geopend en kwam hij er uit. Ik kon hem bijna niet aanzien en vond, dat hij er bij den dag nog veel erger uitzag.

"Ik weet niet eens met welken naam ik u noemen moet," zeide ik, toen hij zich bij de tafel zette, met eene zachte stem. "Ik heb voorgegeven, dat ge mijn oom zijt."

"Goed zoo, lieve jongen! Noem mij maar oom."

"Maar ge zult aan boord toch een naam hebben aangenomen, denk ik?"

"Ja wel, lieve jongen. Ik had den naam van Provis aangenomen."

"En denkt ge nu dien naam te behouden?"

"Wel ja, lieve jongen. Hij is zoogoed als een andere. Of je moest liever een ander willen hebben."

"Hoe is uw ware naam?" vroeg ik fluisterend.

"Magwitch," antwoordde hij even zacht, "en Abel gedoopt."

"En wat zijt ge voorheen geweest?"

"Een ellendeling, lieve jongen."

Hij zeide dit met den grootsten ernst, alsof hij een beroep noemde.

"Toen ge verleden avond de poort zijt binnengekomen," — ik bedacht mij een oogenblik, of

iets, dat reeds zoo lang geleden scheen, werkelijk verleden avond kon gebeurd zijn.

"Wel, lieve jongen?"

"Toen ge de poort zijt binnengekomen en den waker naar den weg hebt gevraagd, hadt ge toen iemand bij u?"

"Iemand bij mij? Neen, lieve jongen."

"Maar er was toch nog iemand bij?"

"Ik heb er niet bijzonder op gelet," antwoordde hij twijfelend, "want ik ken hier de manieren niet. Ja, ik geloof inderdaad dat er iemand was, die te gelijk met mij binnenkwam."

"Zijt ge in Londen bekend?"

"Ik hoop van neen," zeide hij, met zijn voorfinger eene beweging naar zijn hals makende, die mij deed gloeien en ijzen te gelijk.

"Zijt ge wel eens in Londen geweest?"

"Niet meer dan eens, lieve jongen. Ik was meestal in de provincies."

"Werdt ge in Londen — terechtgesteld?"

"Welke maal?" zeide hij met een scherp blik.

"De laatste maal."

Hij knikte. "Toen heb ik Jagers voor het eerst leeren kennen. Jagers was vóór mij."

Het lag mij op de tong om te vragen waarvoor hij terechtgesteld was, maar hij nam nu een mes op, zwaaide er mede door de lucht, en met de woorden: "En wat ik gedaan heb, heb ik geboet en betaald," viel hij op zijn ontbijt aan.

Hij at op eene gulzige manier, die zeer onaangenaam was om aan te zien, met alles wat hij deed veel leven en beweging makende. Sedert ik hem in de polders had gezien, had hij eenige tanden verloren, en terwijl hij de brokken in zijn mond omwentelde en zijn hoofd op zijde hield om het overschot van zijn gebit te kunnen gebruiken, had hij eene akelige gelijkenis op een hongerigen ouden hond. Als ik eenigen eetlust had gehad, zou hij mij dien wel benomen hebben, en zou ik — door een onverwinnelijken afkeer van hem afgestooten, — evenals ik nu deed, somber naar het tafellaken zijn blijven turen.

"Ik ben een zware eter, lieve jongen," zeide hij, als eene beleefde verontschuldiging, toen hij gedaan had, "maar dat ben ik altijd geweest. Als ik een lichter eter was geweest, zou ik misschien niet zoo erg in de klem zijn geraakt. En zoo kan ik ook het rooken niet laten. Toen ik aan den anderen kant van de wereld pas als schaapherder was uitgehuurd, geloof ik dat ik zelf als een schaap den kolder zou hebben gekregen, als ik niet had kunnen rooken."

Zoo sprekende, stond hij van de tafel op, stak zijne hand in den borstzak van zijn duffelschen jas, en haalde daaruit een kort zwart pijpje en eene handvol losse tabak. Nadat hij zijne pijp had gestopt, stak hij het overschot van de tabak weder in zijn zak. Daarop nam

hij met de tang eene glimmende kool uit den haard, stak zijne pijp daarmede aan, keerde zich vervolgens om met den rug naar het vuur, en stak mij zijne beide handen toe.

"En dit," zeide hij, mijne handen in de zijne op en neer zwaaiende en tusschenbeide, aan zijne pijp trekkende, "en dit is de heer dien ik gemaakt heb! Een echte heer! Het doet me goed je zoo aan te zien, Pip. Al wat ik verlang en beding is, dat ik je zoo mag staan aanzien, lieve jongen!"

Ik maakte mijne handen zoo spoedig mogelijk los, en bevond, dat ik nu langzamerhand eenig begrip van mijn toestand begon te krijgen. Terwijl ik zijne schorre stem hoorde en naar zijn gerimpeld voorhoofd, met het vergrijsde haar langs de slapen, zat op te kijken, werd het mij duidelijk waaraan ik gekluisterd en hoe zwaar ik gebodeid was.

"Ik moet den heer, dien ik gemaakt heb, niet door het slijk van de straten zien loopen; er moet aan zijne laarzen geen modder kleven. Hij moet zijne eigene paarden hebben, Pip, rijpaarden en koetspaarden, paarden voor hem en paarden voor zijn knecht ook. Wat! zullen kolonisten hunne eigene paarden hebben (raspaarden, als je blijft, nog al) en mijn Londensche heer niet? Neen, neen! Wij zullen hun wel wat anders laten zien, Pip; zullen we niet?"

Hij haalde eene groote, dikke portefeuille, bijna berstende van papieren, uit zijn zak en smeet die op de tafel.

"Daar is al vast wat om te verteren in die portefeuille, lieve jongen. Dat is voor jou. Al wat ik gewonnen heb, is niet voor mij. Het is voor jou. Wees maar niet bang. Er is nog meer waar dat vandaan komt. Ik ben naar het oude land gekomen, om den heer, dien ik gemaakt heb, zijn geld als een heer te zien verteren. Dat zal mijn plezier wezen. Mijn plezier zal wezen hem dat te zien doen. En verdoemd jelui allemaal!" zoo besloot hij, in de kamer rondkijkende en met zijne vingers knippende, "verdoemd jelui allemaal, van den rechter met zijne pruik af tot den kolonist met zijne stinkende inbeelding toe, ik zal je een beter heer laten zien dan jelui gansche troep bij elkander."

"Hou op!" zeide ik, half verbijsterd van angst en afschuw. "Ik moet met u spreken. Ik moet weten wat er gedaan moet worden. Ik moet weten hoe u buiten gevaar te houden, en hoelang ge hier blijft en welke plannen ge hebt."

"Luister eens, Pip," zeide hij, zijne hand op mijn arm leggende en eensklaps veel bedaarder wordende, "eens en vooral, luister eens. Ik heb mij zeker daar zoo even vergeten. Wat ik daar zeide was grof en gemeen. Dat was het, grof en gemeen. Verschoon dat, Pip. Ik zal niet meer grof en gemeen wezen."

"Eerst," hervatte ik met een zucht, "welke voorzorgen kunnen er genomen worden, dat ge niet herkend en gevat wordt?"

"Neen, lieve jongen," zeide hij op denzelfden bedaarden toon, "dat is niet het eerste. Die grofheid en gemeenheid is het eerste. Ik heb niet zoo menig jaar besteed om iemand tot een heer te maken, dat ik nu niet weten zou hoe ik mij bij een heer moet gedragen. Luister eens, Pip. Ik was grof en gemeen, dat was ik. Maar verschoon dat voor deze maal, lieve jongen."

Het akelig comische van dat geheele tooneel perste mij een gemelijken lach af, terwijl ik antwoordde: "Ik heb het al verschoond. Om 's hemels wil, spreek er nu niet langer over."

"Ja, maar luister," hervatte hij alweder. "Ik ben niet zoo ver gekomen, lieve jongen, om grof en gemeen te zijn. Ga nu maar voort, lieve jongen. Je woudt zeggen...."

"Hoe ge voor het gevaar, waaraan ge u blootstelt, behoed kunt worden?"

"Wel, lieve jongen, dat gevaar is zoo groot niet. Als ik niet aangegeven word, beduidt dat gevaar niet veel. Nu is er Jagers, en Wemmick en gij. Wie is er anders om mij aan te geven?"

"Is er niemand, die u toevallig op straat kan herkennen?" zeide ik.

"Wel," antwoordde hij, "die zijn er niet veel. Ik denk mij zelven niet in de courant te laten zetten onder den naam van A. M., van Botany Baai teruggekomen. En er zijn zoo veel jaren verlopen; en wie zou er mee winnen? Evenwel, luister eens, Pip. Al was het gevaar vijftigmaal zoo groot geweest, dan zou ik toch gekomen zijn om je te zien — juist eveneens."

"En hoelang denkt ge te blijven?"

"Hoelang?" zeide hij, zijn zwart pijpje uit zijn mond nemende en mij gapend aanstarende; "ik ga niet weer heen. Ik ben voorgoed weerom gekomen."

"Waar zult ge wonen?" zeide ik. "Wat moet er met u gebeuren? Waar zult ge veilig zijn?"

"Lieve jongen," antwoordde hij, "voor geld zijn nog wel maskeradepruiken te koop, en dan heeft men nog haarpoeier, en brillen, en zwarte kleeren en korte broeken, en wat niet al. Anderen hebben dat wel veilig gedaan, en wat anderen gedaan hebben, kunnen nog anderen doen. En waar en hoe ik wonen zal, lieve jongen — wel, zeg me daar je gedachten eens over."

"Ge neemt het nu licht op," zeide ik, "maar gisteravond hebt ge zeer ernstig gesproken, en zelfs gezworen dat het de dood was."

"En ik zweer nog dat het de dood is," zeide hij, zijn pijpje weder in zijn mond nemende, "en wel de dood door den strop, op de openbare straat niet ver hier vandaan, en het is

van belang dat je dat goed begrijpt. Maar wat dan, nu het gedaan is? Hier ben ik. Nu terug te gaan zou even erg zijn als te blijven — nog erger. Buitendien, Pip, ik ben hier, omdat ik je dat jaren lang bij mij zelven beloofd heb. En wat durven betreft, ik ben nu een oude vogel, die, sedert hij pas veeren kreeg, alle soorten van strikken heeft getart, en ik ben nu niet bang om op een vogelverschrikker te gaan zitten. Als de dood er in verborgen is, goed, laat hij er uit komen, en ik zal hem onder de oogen zien, en dan zal ik aan hem gelooven en niet vroeger. En laat ik nu mijn heertje nog eens aankijken.”

Wederom vatte hij mij bij beide handen en beschouwde mij met den blik van een eigenaar, die een pas gedanen aankoop bewondert, terwijl hij ondertusschen zeer genoeglijk voortrookte.

Het kwam mij voor, dat ik niet beter kon doen dan hem in de buurt eene stille woning te bezorgen, waarvan hij bezit kon nemen als Herbert terugkwam, dien ik over twee of drie dagen verwachtte. Het was mij duidelijk, dat ik het geheim onvermijdelijk aan Herbert moest toevertrouwen, zonder er zelfs aan te denken, hoezeer het mij verlichten zou als ik het met hem deelde. Maar voor Provis (ik besloot hem bij dien naam te noemen) was dit lang zoo duidelijk niet, en hij wilde er niet in toestemmen voordat hij Herbert zou gezien hebben en wist of zijn voorkomen hem beviel. “En ook dan nog, lieve jongen,” zeide hij, een smerig Nieuw Testamentje in een zwart portefeuillebandje uit zijn zak halende, “zullen wij hem een eed afnemen.”

Het zou misschien wat gewaagd zijn te zeggen, dat mijn geduchte weldoener dit zwarte boekje alleen daarom overal bij zich droeg, om in geval van nood iemand den eed te kunnen afnemen; — maar dit kan ik zeggen, dat ik hem nooit een ander gebruik er van zag maken. Het boekje zelf zag er uit alsof het uit een gerechtshof gestolen was, en misschien gaf zijne kennis van deszelfs vroegere bestemming, met zijne eigene ervaring in dit opzicht vereenigd, hem te meer vertrouwen op de kracht er van als een soort van rechtsgeleerd toovermiddel. Nu ik het hem voor de eerste maal zag uithalen, herinnerde ik mij, hoe hij mij eens op het kerkhof getrouwheid had laten zweren, en hoe hij mij den vorigen avond had verteld, dat hij in zijne eenzaamheid zijne voornemens bezwoer.

Daar hij nog in zijn op den koop gemaakt zeemanspak was gekleed, waarin hij er uitzag alsof hij zelf met papegaaien of sigaren te koop liep, overlegde ik verder met hem, welke kleeding hij voortaan zou dragen. Hij hechtte een buitengemeen geloof aan de deugd van eene korte broek als een middel om zich te vermom-

men, en had zich in zijne verbeelding reeds een costuum geschilderd, dat hem tot een middeeling tusschen een domdeken en een tandmeester zou gemaakt hebben. Met veel moeite haalde ik hem over tot het goedkeuren van eene kleeding, welke meer naar die van een welgesteld landman geleek; en wij spraken af, dat hij zijn haar kort zou afknippen en een weinig bepoeieren. Eindelijk, daar de schoonmaakster en hare nicht hem nog niet gezien hadden, moest hij zich, zoolang zijne kleeding niet veranderd was, uit haar gezicht houden.

Het afspreken van deze voorzorgen moet wel iets zeer eenvoudigs schijnen; maar zoo versuft en verbijsterd als ik was, duurde het zoo lang, dat wij eerst tegen twee of drie uur in den namiddag er mede gereed waren. Hij zou, terwijl ik uit was, in de kamers opgesloten blijven, en om geenerlei reden de deur openen. Daar ik een fatsoenlijk huis in Essex-Street kende, waarin kamers te huur waren, die van achteren op den Temple uitzagen en die ik uit mijne vensters bijna kon beroepen, ging ik eerst alleen daarheen en was zoo gelukkig, de tweede verdieping voor mijn oom, mijnheer Provis, te kunnen huren. Daarop ging ik van den eenen winkel naar den anderen en kocht al wat noodig was om hem een ander voorkomen te doen aannemen. Eindelijk ging ik, voor mijn eigen belang, naar Little Britain. Mijnheer Jagers zat aan zijn lessenaar, maar zoodra hij mij zag inkomen, stond hij op en plaatste zich voor het vuur.

“Zoo, Pip,” zeide hij. “Pas op.”

“Dat zal ik, mijnheer,” antwoordde ik, want ik had onderweg wel overlegd wat ik zeggen zou.

“Compromitteer u niet,” zeide mijnheer Jagers. “En compromitteer niemand anders. Versta je wel? Niemand anders. Vertel mij niets; ik behoef niets te weten, en ik ben niet nieuwsgierig.”

Ik begreep terstond, dat hij wel wist wie er gekomen was.

“Ik wilde mij maar verzekeren, mijnheer Jagers,” zeide ik, “dat het waarheid is wat ik gehoord heb. Ik kan niet hopen, dat het niet waar is, maar ik wenschte het toch bevestigd te hebben.”

Mijnheer Jagers knikte. “Maar hebt ge daar gezegd ‘gehoord,’ of ‘vernomen?’” zeide hij, met zijn hoofd op zijde, en niet naar mij, maar naar den grond ziende. “Gehoord, zou schijnen eene mondelinge mededeeling aan te duiden. Maar ge kunt geene mondelinge mededeeling ontvangen van iemand in Nieuw-Zuid-Wallis.”

“Ik wil zeggen, ‘vernomen,’ mijnheer.”

“Goed.”

“Ik heb omtrent iemand, die Abel Magwitch heet, vernomen, dat hij de weldoener is, die mij zoo lang onbekend is gebleven.”

"Dat is de man," zeide mijnheer Jaggars, "—in Nieuw-Zuid-Wallis."

"En hij alleen?" zeide ik.

"Hij alleen," antwoordde mijnheer Jaggars.

"Ik ben niet onredelijk genoeg om u verantwoordelijk te stellen voor mijne vergissingen en verkeerde gevolgtrekkingen; maar ik heb altijd gedacht dat het jufvrouw Havisham was."

"Gelijk ge zegt," antwoordde mijnheer Jaggars, mij koeltjes aanzien en op zijn voorvinger bijtende; "ik ben geheel niet verantwoordelijk daarvoor."

"En toch was er zooveel schijn, mijnheer," zeide ik neerslachtig.

"Maar volstrekt geen bewijs, Pip," zeide mijnheer Jaggars, zijn hoofd schuddende en zijne rokspanen van achteren opnemende. "Beoordeel niets naar den schijn, alles naar bewijzen. Er is geen beter regel."

"Ik heb niets meer te zeggen," zeide ik met een zucht, nadat ik eene poos stil was blijven staan. Ik heb de bevestiging van het bericht bekomen, en daarmede is het uit."

"En nu Magwitch — in Nieuw-Zuid-Wallis — zich eindelijk bekend gemaakt heeft," zeide mijnheer Jaggars, "zult ge wel begrijpen, Pip, hoe stipt ik altijd in mijn omgang met u bij de daadzaken ben gebleven. Ik heb mij niet het minste van de daadzaken verwijderd. Gij zijt daarvan overtuigd?"

"Volkomen, mijnheer."

"Toen Magwitch — in Nieuw-Zuid-Wallis — voor de eerste maal — uit Nieuw-Zuid-Wallis — aan mij schreef, gaf ik hem de waarschuwing, dat hij niet verwachten moest dat ik ooit in het minste van de daadzaken zou afwijken. Ik gaf hem nog eene andere waarschuwing. Hij scheen in zijn brief een duisteren wenk te geven, dat hij nog eens hoopte u hier in Engeland te zullen zien. Ik waarschuwde hem, dat ik daarvan niets meer moest hooren; dat het geheel niet waarschijnlijk was dat hij pardon zou krijgen; dat hij voor zijn leven verbannen was en zijne terugkomst in dit land eene nieuwe misdaad zou zijn, die hem aan de strengste straffen der wet zou blootstellen. Die waarschuwing heb ik Magwitch in Nieuw-Zuid-Wallis gezonden," vervolgde mijnheer Jaggars, mij strak aanzien. "Zonder twijfel heeft hij zich daarnaar gericht."

"Zonder twijfel," zeide ik.

"Ik ben door Wemmick onderricht," vervolgde mijnheer Jaggars, mij nog altijd sterk aanzien, "dat hij een brief heeft ontvangen, uit Portsmouth gedateerd, van een kolonist, die Purvis of..."

"Of Provis," zeide ik, hem terecht helpende.

"Of Provis — dank je, Pip. Misschien is het Provis. Misschien weet ge dat het Provis is?"

"Ja," zeide ik.

"Ge weet dus dat hij Provis heet. Een brief

dus, gedateerd uit Portsmouth, van een kolonist, die Provis heet, waarin ten behoeve van Magwitch om opgaaf van uw adres werd gevraagd. Wemmick heeft hem, naar ik verneem, dat adres gezonden. Waarschijnlijk is het door Provis, dat ge die opheldering omtrent Magwitch — in Nieuw-Zuid-Wallis — ontvangen hebt."

"Ja, door Provis," antwoordde ik.

"Goedendag nu, Pip," zeide mijnheer Jaggars, mij zijne hand aanbiedende. "Het doet mij plezier, dat ik u gezien heb. Als ge aan Magwitch — in Nieuw-Zuid-Wallis — schrijft, of hem door Provis eene boodschap zendt, wees dan zoo goed hem te berichten, dat de stukken en bewijzen van onze lange rekening aan u zullen gezonden worden, met het saldo er bij; want er is nog een saldo over. Goedendag nu, Pip."

Wij gaven elkander de hand, en zoolang hij mij zien kon, bleef hij mij strak aankijken. Ik ging de deur uit, en nog keek hij mij strak aan, terwijl de twee leelijke pleistekoppen op de plank hunne oogleden schenen te willen openen en uit hunne gezwollene kelen te willen uitpersen: "O, wat een man is hij!"

Wemmick was uit; en al had hij voor zijn lesenaar gezeten, hij had toch niets voor mij kunnen doen. Ik ging rechtstreeks weder naar den Temple, waar ik dien geduchten Provis in veiligheid grog vond zitten drinken en zijn pijpje rooken.

Des anderen daags kwamen de kleederen, die ik besteld had, thuis, en hij trok ze aan. Wat hij aantrok stond hem (gelijk ik met leedwezen zag) nog slechter dan wat hij vroeger had gedragen. Hij scheen iets over zich te hebben, dat de poging om zich te vermommen geheel hopeloos maakte. Hoe zorgvuldiger ik hem opkleedde, des te meer geleek hij naar den sluipenden vluchteling in de polders. Dit was zonder twijfel eenigermate aan mijne verbeelding toe te schrijven, maar ik geloof toch werkelijk, dat hij nog altijd een van zijne beenen nasleepte, alsof er nog eene zwaarte van ijzer aan hing, en dat hij waarlijk van het hoofd tot de voeten tot banneling was gestempeld.

Bovendien was de invloed van zijn eenzaam herdersleven nog aan hem zichtbaar, en gaf aan zijn voorkomen eene wildheid, die door geene kleeding kon getemd worden, waarbij nog de uitwerking van zijn later geschandvlekt leven onder de menschen gevoegd moet worden, en ook nog, om alles te bekronen, zijne bewustheid, dat hij zich thans vermommen en verschuilen moest. In al zijne houdingen en bewegingen — in de manier, waarop hij zat en stond, at en dronk — waarop hij, met hoog opgehaalde schouders, in een stug gepeins verviel, — waarop hij zijn groot knipmes uithaalde, het op zijne beenen afveegde

en er zijn eten mede sneed — waarop hij lichte glazen en kopjes oplichtte en aan zijn mond bracht alsof het lompe kommen of kroezen waren — waarop hij een hoek van zijn brood afhakte en er het laatste beetje saus van zijn bord mede opsopte, als wilde hij niets van zijne portie laten te loor gaan, en dan zijne vingertoppen er aan afveegde en den brok inzwol — in duizend andere onbeschrijf bare kleinigheden, die zich elke minuut van den dag voordeden, vertoonde zich de gevangene, de banneling, de landlooper zoo duidelijk als maar eenigszins mogelijk was.

Het was zijn eigen inval geweest een zweempje van poeier te dragen, en nadat ik hem van de korte broek had afgebracht, had ik dit toegegeven. Maar de uitwerking van dit weinige poeier kan ik bij niets anders vergelijken dan bij de werking, die rood blanketsel waarschiijnlijk op het gezicht van een lijk zou hebben, zoo geducht deed deze geringe vermomming alle bijzonderheden van zijn voorkomen, welke het wenschelijk was te onderdrukken, nog sterker uitkomen; — het was alsof dat alles nu door de kruin van zijn hoofd uitstraalde. Wij zagen dadelijk van deze proefneming af, en hij droeg zijne half grijze haren nu kort afgesneden.

Het is met geene woorden te zeggen, welk eene marteling het bijzijn van mijn geduchten gast en zijn vreeselijk geheim voor mij waren. Als hij des avonds in slaap viel met zijne knokkige handen op de armen van zijn leuningstoel, en zijn met diepe rimpels doorploegd hoofd op zijne borst gezonken, zat ik hem dikwijls peinzend aan te staren, mij verdiepende in gissingen naar hetgeen hij gedaan had en hem beladende met alle misdaden, waarvan het strafrecht melding maakt, tot ik een bijna onweerstaanbaren aandrang gevoelde om op te springen en hem voor altijd te ontvluchten. Ieder uur deed mijn afgrijzen voor hem zoodanig toenemen, dat ik zeker, in weerwil van alles wat hij voor mij gedaan had en het gevaar waaraan hij blootgesteld was, zou gewicht hebben, als ik niet geweten had, dat Herbert spoedig moest terugkomen. Eens sprong ik werkelijk in den nacht uit mijn bed en begon mijne slechtste kleederen aan te trekken met het verbijsterde voornemen om hem en wat ik bezat te verlaten, en als gemeen soldaat voor Indië dienst te nemen.

Ik twijfel of een spook wel vreeselijker voor mij had kunnen zijn, daar boven in die eenzame kamers, gedurende die lange avonden en nachten, onder het onophoudelijk gedruis van wind en regen. Een spook had niet om mijnen wil gevat en gehangen kunnen worden, en de gedachte dat hij dit worden kon en de vrees dat hij dit worden zou, strekten niet weinig tot vergrooting van mijne kwelling. Als hij niet sliep of met een oud spel kaarten, dat hij had

medegebracht, een ingewikkeld soort van patiëntiespel speelde — een spel dat ik vroeger of later nooit gezien heb, en waarbij hij zijne winnende punten aantekende door zijn knipmes in de tafel te steken — als hij niet sliep of zich zoo bezig hield, vroeg hij mij doorgaans om hem voor te lezen. “Eene vreemde taal, lieve jongen!” zeide hij. Terwijl ik las, stond hij dan voor het vuur mij aan te zien, alsof hij de vertooner van eene kermisvermakelijkheid was, en zag ik hem, tusschen de vingers van de hand, waarmede ik mijn gezicht beschaduwde, met gebaren en wenken de meubelen uitnoodigen om op te merken, hoe knap ik was; en hoe meer hij mij zijne bewondering toonde, met des te grooter afgrijzen deinsde ik voor hem terug.

Ik schrijf dit — dat gevoel ik wel — alsof het een jaar lang had geduurd. Het duurde evenwel maar omtrent vijf dagen. Daar ik al dien tijd Herbert verwachtte, durfde ik niet uitgaan, behalve wanneer ik Provis des avonds een luchtje liet scheppen. Eindelijk op een avond, toen wij gegeten hadden en ik geheel afgemat was ingesluimerd — want mijne nachten waren zeer onrustig en mijn slaap werd door angstige droomen gestoord — werd ik gewekt door een welbekenden voetstap op de trap. Provis, die ook had geslapen, stoof op toen hij mij hoorde bewegen, en dadelijk zag ik het knipmes in zijne hand blinken.

“Bedaard! Het is Herbert,” zeide ik; en toen kwam Herbert binnenstuiven, met al de levendigheid die hij van zijne Fransche reis, had medegebracht.

“Handel, mijn beste jongen, hoe gaat het je, en nog eens, hoe gaat het je? Ik schijn wel een jaar lang te zijn weggebleven. En dat moet ook wel zoo zijn, want wat ben je mager en bleek geworden! Handel, mijn — heidaar! neem mij niet kwalijk!”

Het was het gezicht van Provis, dat hem in zijn gerammel stuitte. Provis, die hem stijf in het oog hield, stak langzaam zijn knipmes op en zocht in een anderen zak naar iets anders.

“Herbert, beste vriend,” zeide ik, de dubbele deuren sluitende, terwijl Herbert verwonderd bleef staan kijken, “er is iets zeer vreemds gebeurd. Dit is — een gast van mij.”

“Het is alles goed, lieve jongen!” zeide Provis, met zijn zwart boekje voorwaarts komende, en zich tot Herbert richtende, vervolgde hij: “Neem het in je rechterhand. God late je op de plek doodvallen, als je ooit iets verklapt. Kus nu het boek.”

“Doe maar wat hij verlangt,” zeide ik tot Herbert.

Na mij even met verbazing en vriendelijke ongerustheid te hebben aangezien, gehoorzaamde Herbert, en daarop gaf Provis hem dadelijk de hand en zeide: “Nu ben je onder eed ge-

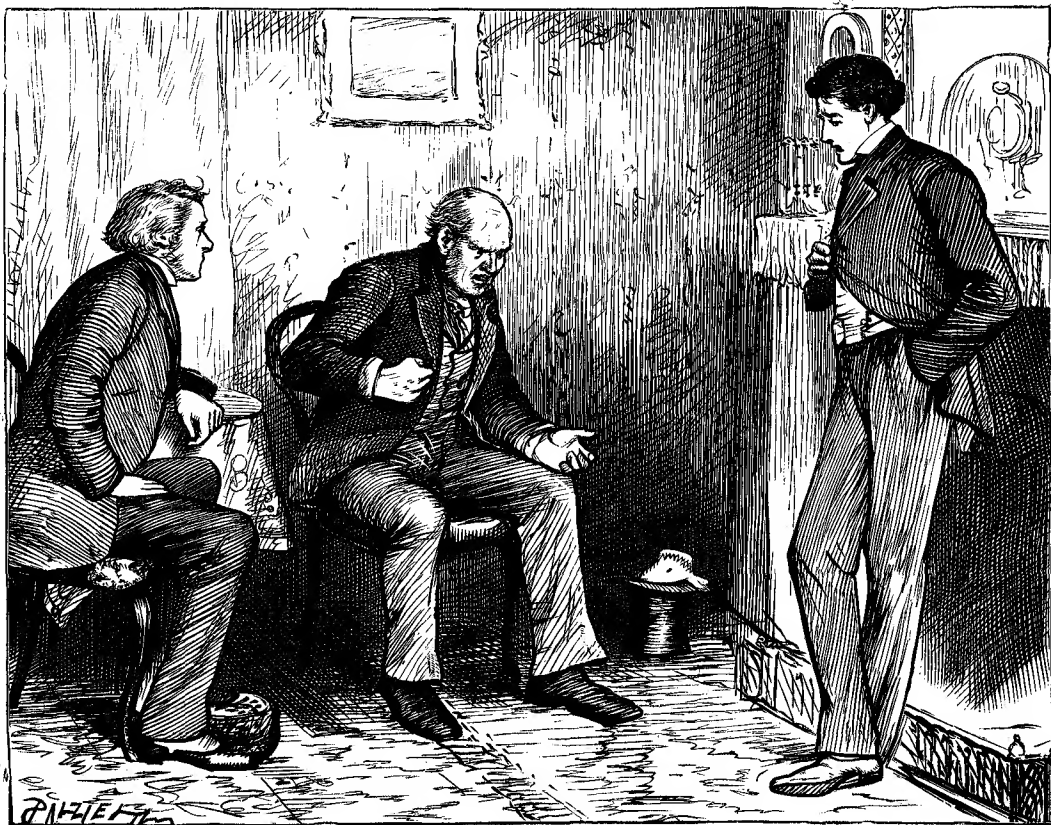

nomen, weet je wel! En geloof mij nooit op mijn eed, als Pip niet een heer van je zal maken."

— XLI.

Vruchteloos zou ik pogen de verbazing en ongerustheid te beschrijven, die Herbert liet blijken, toen wij met ons drieën bij het vuur

en gemeen was geweest — waarover hij tegen Herbert begon uit te weiden, zoodra mijne mededeeling ten einde was — had hij blijkbaar geen begrip van de mogelijkheid, dat ik niet volkomen met mijn fortuin tevreden zou zijn. Dat hij zich beroemde mij tot een heer gemaakt te hebben en nu gekomen was om mij met zijn geld die rol te zien spelen, moest mij, naar zijne gedachten, evenzeer streelen als het hem deed; hij twijfelde er blijkbaar niet aan of wij moesten beiden even trotsch daarop zijn.

"TOEN IK TEGEN COMPEYSON ZEIDE: "ALS WIJ EENS HIER BUITEN ZIJN ZAL IK JE DE OOGEN UITSLAAN," WAS HET TOEN COMPEYSON NIET, DIE DEN RECHTER OM BESCHERMING BAD, EN VERKREEG DAT ER TWEE STOKKEKNECHTS TUSSCHEN ONS IN GEZET WERDEN?" (blz. 166).

zaten en ik hem het geheele geheim mededeelde. Het zij genoeg, dat ik mijne eigene aandoeningen op zijn gelaat zag afgespiegeld, en daaronder vooral mijn afgrijzen van den man, die zooveel voor mij gedaan had.

Wat alleen een scheidsmuur tusschen dien man en ons zou geplaatst hebben, al ware er geene andere oorzaak van verwijdering geweest, was de triomf waarmede hij mijn verhaal aanhoorde. Behalve een kwellend gevoel, dat hij sedert zijne terugkomst eene enkele maal grof

"Hoewel ik heel wel weet, jij kameraad van Pip," zeide hij tot Herbert, nadat hij eenigen tijd had doorgepraat, "dat ik, sedert ik hier ben, een enkelen keer — voor eene halve minuut maar — grof en gemeen ben geweest, en dat heb ik ook al dadelijk tegen Pip gezegd, maak je daarom maar niet verdrietig. Ik heb Pip geen heer gemaakt, en Pip zal jou geen heer maken, zonder dat ik weten zou hoe ik je allebei moet behandelen. Lieve jongen en jij kameraad van Pip, je kunt er op aan, dat

ik wel weten zal waar ik moet spreken en waar ik mijn smoel moet houden. Sedert ik hier ben, heb ik maar eens niet goed op mijn smoel gepast, maar nu zal ik er wel beter op passen."

"O ja zeker," zeide Herbert, maar scheen niet zeer getroost te zijn en keek nog even ontzet en verbijsterd. Wij verlangden beiden naar het oogenblik, dat hij naar zijne nieuwe kamers zou gaan, maar hij had blijkbaar een jaloerschen tegenzin om ons met elkander alleen te laten, en bleef zeer lang zitten. Het was middernacht eer ik hem naar Essex-Street bracht en veilig zijne eigene donkere deur zag ingaan. Toen deze achter hem gesloten was, had ik het eerste oogenblik van verademing, sedert zijne komst.

Altijd eene onrustige herinnering van den man op de trap mededragende, had ik, als ik des avonds met mijn gast uitging of met hem terugkwam, altijd voorzichtig rondgezien, en dit deed ik ook nu. Hoe moeielijk het ook in eene groote stad is, zich te ontslaan van het vermoeden, dat men bespied wordt, wanneer men dit eens heeft opgevat, kon ik toch nu niet denken, dat de menschen, die ik op straat zag, op mij letten. De weinige lieden, die mij voorbijkwamen, gingen ieder huns weegs, en toen ik de poort van den Temple inging, was de straat geheel ledig. Niemand was met ons de poort uitgekomen, en niemand ging er met mij binnen. Toen ik de fontein voorbijging, zag ik zijne achtervensters verlicht, en toen ik, aan mijn huis gekomen, een oogenblik in de deur bleef staan, eer ik de trap opging, was Garden-Court zoo stil en levenloos als de trap zelve, toen ik naar boven ging.

Herbert ontving mij met open armen, en nooit had ik zoo diep gevoeld wat het zegt een vriend te hebben. Toen hij eenige hartelijke woorden van deelneming en bemoediging had gesproken, zetten wij er ons toe om de vraag te overwegen, wat mij nu te doen stond.

Daar de stoel, waarop Provis gezeten had, nog stond waar hij gestaan had — want hij had eene manier om altijd met denzelfden stoel heen en weer te schuiven, en zoo op eene kleine plek omdwalende eene reeks van manoeuvres met zijne pijp, tabak, knipmes en kaarten te maken, alsof het hem zoo was voorgeschreven — zette Herbert zich onbedacht daarop neer, maar oogenblikkelijk sprong hij weder op, schoof dien stoel weg en nam een anderen. Hij behoefde mij daarna niet meer te zeggen, dat hij een tegenzin voor mijn weldoener had opgevat, en ik behoefde ook mijn eigen tegenzin niet te bekennen. Wij verstonden elkander in dit opzicht zonder een enkel woord te wisselen.

"Wat is er nu te doen?" zeide ik tot Herbert, toen hij gerust op een anderen stoel zat.

"Mijn arme, goede Handel," antwoordde hij,

zijn hoofd vasthoudende, "ik ben te veel verstuft om te denken."

"Dat was ik ook, Herbert, toen de slag pas gevallen was. Maar er moet toch iets gedaan worden. Hij wil allerlei nieuwe onkosten maken voor paarden, rijtuigen en andere dingen om mee te pronken. Daarin moet hij op eene of andere manier gestuit worden."

"Ge wilt zeggen, dat ge nu niet meer..."

"Hoe kan ik?" viel ik er op in. "Bedenk wat hij is. Zie hem maar aan!"

Eene onwillekeurige huivering beving ons beiden.

"En toch, vrees ik, is het eene akelige waarheid, Herbert, dat hij aan mij gehecht, sterk aan mij gehecht is. Is iemand ooit zulk een lot te beurt gevallen!"

"Mijn arme goede Handel!" herhaalde Herbert.

"En dan," zeide ik "al blijf ik hierbij staan en neem geen stuiver meer van hem aan, bedenk wat ik hem alreeds schuldig ben. En nog meer, ik heb zware schulden gemaakt — zeer zware schulden voor mij, die nu geheel geene verwachtingen meer heb — en ik ben voor geen beroep groot gebracht; ik deug tot niets."

"Wel, wel, wel!" bracht Herbert hiertegen in. "Zeg niet dat ge voor niets deugen zoudt."

"Waartoe ben ik dan geschikt? Ik weet maar één ding waartoe ik geschikt ben, en dat is om soldaat te worden. En dat zou ik misschien al gedaan hebben, mijn beste Herbert, als ik geen uitzicht had gehad om met uwe vriendschap en genegenheid raad te nemen."

Natuurlijk werd ik hier door mijne aandoening overweldigd, en natuurlijk veinsde Herbert dit niet te bemerken, maar hij drukte mij toch met warmte de hand.

"Neen, mijn goede Handel," zeide hij weldra. "Soldaat worden gaat niet aan. Als gij zijne gunsten voortaan afwijst, denk ik dat ge dat doet met eene flauwe hoop om hem eens terug te kunnen geven wat ge al van hem genoten hebt, en die hoop zou niet heel groot zijn als ge soldaat werdt. Buitendien, dat is dwaasheid. Ge zoudt veel beter op het kantoor van Clarriker zijn, al is het maar klein. Ik heb uitzicht om daar eens compagnon te worden, zooals ge weet."

Arme jongen! Hij vermoedde weinig met wiens geld.

"Maar er is nog iets anders," vervolgde Herbert. "Wij hebben hier een onkundig en stijfhoofdig man, die zich sedert lang een denkbeeld heeft in het hoofd gezet. Bovendien, hij schijnt (als ik hem niet verkeerd beoordeel) een man van een woest en oplopend karakter te zijn."

"Ik weet dat zeker," antwoordde ik. "Laat ik u vertellen welk een bewijs ik daarvan heb," en ik verhaalde hem (wat ik tot nog toe had verzwegen) die ontmoeting met den anderen geyangene.

"Bedenk dan eens!" zeide Herbert. "Hij komt hier met gevaar van zijn leven, om een denkbeeld te verwezenlijken, dat hij zich in het hoofd heeft gezet. En op het oogenblik dat het, na al zijn arbeid en wachten, verwezenlijkt wordt, laat ge den grond onder zijne voeten wegzinken, verijdt ge zijn denkbeeld en doet ge zijne gespaarde winsten alle waarde voor hem verliezen. Ziet ge niet wat hij, zoo te leir gesteld, wel eens doen kon?"

"Ik heb het wel gezien, Herbert, en er alle nachten, sedert den noodlottigen avond van zijne komst, van gedroomd. Niets heb ik zoo duidelijk voor den geest gehad als dat hij zich opzettelijk zou kunnen blootstellen om gevat te worden."

"Dan kunt gij er op aan," zeide Herbert, "dat er groot gevaar daarvoor zou zijn. Daarin ligt zijne macht over u, zoolang hij in Engeland blijft, en dat zou zijn roekeloos besluit zijn als ge hem verliet."

Dit denkbeeld, dat mij van den beginne af had gekweld, en bij welks verwezenlijking ik mij eenigermate als zijn moordenaar moest beschouwen, kwam mij nu zoo gruwelijk voor, dat ik niet op mijn stoel kon blijven zitten, maar op en neer begon te stappen. Ondertuschen zeide ik tot Herbert, dat ik, zelfs als Provis toevallig herkend en gevat werd, mij zelve voor de ongelukkige, hoewel onschuldige oorzaak daarvan zou moeten houden en geen rust of duur meer zou hebben, al was het waar dat zijne nabijheid mij nu zoo diep ellendig maakte, en ik veel liever mijn leven lang in de smerdij had willen werken, dan ooit hiertoe gekomen te zijn.

Maar dit ijlhoofdig gejammer was geen antwoord op de vraag, wat mij te doen stond.

"Het eerste en voornaamste wat er te doen is," zeide Herbert, "is hem uit Engeland te verwijderen. Ge zult zelf met hem moeten medegaan; dan zal hij zich wel laten overhalen om te vertrekken."

"Maar waar ik hem ook heenbreng, hoe zal ik hem verhinderen terug te komen?"

"Mijn goede Handel, is het niet duidelijk dat het, met Newgate hier vlak bij, hier ook veel gevaarlijker moet zijn hem uwe gedachten te zeggen en hem baloorig te maken, dan ergens anders? Als eens die andere gevangene, of eene andere omstandigheid van zijn leven, tot een voorwendsel kon gemaakt worden om hem weg te krijgen?"

"Daar is het alweer!" zeide ik, voor Herbert stilstaande en hem mijne opene handen voorhoudende, als om hem het wanhopige van mijn toestand te toonen. "Ik weet niets van zijn leven. Ik ben er bijna dol van geworden, als ik hem des avonds zoo voor mij zag zitten, zoo nauw verbonden met mijn lot en ongeluk, en mij toch zoo geheel onbekend, behalve als de ellende-

ling, die mij in mijne kindsheid twee angstige dagen had berokkend."

Herbert stond op, stak zijn arm door den mijnen, en zoo wandelden wij langzaam op en neer, alsof wij de ruiten van het tapijt bestudeerden.

"Handel," zeide Herbert stilstaande, "zijt ge het met u zelve eens, dat ge geene verdere gunsten van hem kunt aannemen?"

"Volkomen. Ge zoudt dat ook zijn, als ge in mijne plaats waart."

"En zijt ge overtuigd, dat ge met hem breken moet?"

"Herbert, kunt ge dat vragen?"

"En ge gevoelt u toch verplicht om het leven te ontzien, dat hij om uwentwil gewaagd heeft, en hem zoo mogelijk te beletten, het roekeloos weg te werpen. Dan moet ge hem ook uit Engeland verwijderen eer ge een vinger beweegt om u van hem los te maken. Zoodra dat gedaan is, maak u dan in 's hemels naam van hem los en wij zullen samen zien wat verder te doen."

Het was een troost hem daarop de hand te geven, en nu wij zoo ver gekomen waren, weder op en neer te wandelen.

"Wat nu zijne vroegere geschiedenis betreft, Herbert," zeide ik. "Er is maar ééne manier om die te weten te komen, en dat is hem ronduit daarnaar te vragen."

"Ja, vraag hem er naar, als wij morgen aan het ontbijt zitten," zeide Herbert; want Provis had bij het afscheidnemen gezegd, dat hij met ons zou komen ontbijten.

Na dit voornemen opgevat te hebben, gingen wij naar bed. Ik had allerlei woeste droomen van Provis en ontwaakte zonder eenigszins verwikt te zijn. Ik ontwaakte ook om wederom den angst te gevoelen, dien ik in mijn slaap verloren had, dat hij als een teruggekomen banneling betrapt zou worden. Wakker zijnde, was ik nooit vrij van dien angst.

Hij kwam op den bepaalden tijd, haalde zijn knipmes uit en ging zitten eten. Hij was vol plannen voor zijn heertje om hem als een heer voor den dag te doen komen, en drong mij om maar spoedig aan de portefeuille te beginnen, die hij in mijn bezit had gelaten. Hij beschouwde mijne kamers en de zijne als maar een voorloopig verblijf, en raadde mij, spoedig naar een fatsoenlijk "logies" bij Hyde-Park te zien, waar hij een "kermisbed" kon hebben. Toen hij gedaan had met ontbijten en zijn mes op zijn been afveegde, zeide ik, zonder een woord tot voorafpraak:

"Toen ge gisteravond heen waart, heb ik mijn vriend nog verteld van die worsteling waarin de soldaten u vonden, toen wij in den polder bij u kwamen. Dat heugt u nog wel?"

"Heugen?" zeide hij. "Dat zou ik denken."

"Wij zouden nog wel iets meer van dien man

willen hooren — en ook van u zelve. Het is vreemd, dat ik niet meer van u weet dan ik gisteravond kon vertellen. Zou het nu geen geschikte tijd zijn om wat meer te hooren?”

“Wel,” zeide hij na zich eene poos bedacht te hebben. “Je staat onder eede, weet je wel, jij kameraad van Pip?”

“Zekerlijk,” antwoordde Herbert.

“En wat verklappen betreft, weet je wel,” zeide hij aandringend, “strekt die eed zich tot alles uit.”

“Dat begrijp ik ook zoo.”

“En luister eens; wat ik gedaan heb, is afgeboet en betaald,” hervatte hij.

“Zoo zij het.”

Hij haalde zijn zwart pijpje uit en wilde het stoppen, toen hij, naar de prop tabak in zijne hand ziende, scheen te denken dat het rooken hem in zijn verhaal zou belemmeren. Hij stopte de tabak weder weg, stak zijn pijpje in een knoopsgat van zijne jas, zette zijne handen op de knieën, keek eene poos stilzwijgend met strakken blik in het vuur, zag ons een voor een aan, en begon toen als volgt.

XLII.

“Lieve jongen en jij kameraad van Pip! ik ben niet van zins je mijn leven te gaan vertellen, alsof het een liedje of een sprookje was; maar ik zal het je kort en krachtig geven, met een enkelen mondvul Engelsch. De kast in en de kast uit, en de kast weer in en de kast weer uit — daar heb je het heelemaal in eens. Dat is zoo tamelijk mijn leven geweest, tot aan den tijd toen ik over zee werd gebracht, nadat Pip mij als een vriend had geholpen.

“Ik ben zoo tamelijk al het mogelijke gedaan, behalve gehangen. Ik ben opgesloten, zoo dikwijls en zoo vast als een zilveren theeketel. Ik ben hierheen gesleept en daarheen gesleept, hier de stad uitgejaagd en daar de stad uitgejaagd, en in den stok gezet, en gegeeseld en afgejakkerd, zooveel men maar kon. Ik kan even weinig raden waar ik geboren werd als jij dat kunt. Het eerste dat ik begrip van mij zelve kreeg, was in Essex, waar ik rapen stal om van te leven. Er was iemand van mij wegge-loopen — een kerel — een ketellapper — en hij had het vuur meegenomen, en ik was doodkoud.

“Ik wist dat ik Magwitch heette, gedoopt Abel. Hoe wist ik dat? Zoo wat eveneens als ik wist dat de vogeltjes in de heggen een vink, eene musch en eene lijster heetten. Ik had kunnen denken, dat het allemaal logens waren, maar dewijl de namen van die vogeltjes goed uitkwamen, dacht ik dat mijn naam ook wel de ware zou zijn.

“Zooveel ik ondervond, was er niemand die

den kleinen Abel Magwitch zag, met even weinig aan het lijf als in zijne maag, of hij werd bang voor hem, en joeg hem weg, of hield hem vast. Zoo werd ik vastgehouden en vastgehouden, tot ik onder al dat vasthouden groot werd.

“Zoo kwam het dat ik, toen ik nog een have-looze kleine jongen was, die er zoo jammerlijk uitzag als ik er ooit een heb gezien (niet dat ik in een spiegel keek, want ik kwam niet dikwijls binnen de deur van een gemeubileerd huis), den naam kreeg van verhard te wezen. “Dit is een schrikkelijk verharde knaap,” zeiden zij tegen den gevangenis-visiteur, en dan zezen zij naar mij. “Men zou haast kunnen zeggen, dat die jongen vaste woning in de gevangenis heeft.” En dan keken die heeren mij aan, en ik keek hen aan, en sommigen namen de maat van mijn hoofd (zij hadden liever de maat van mijne maag moeten nemen) en anderen gaven mij traktaatjes die ik niet lezen kon, en hielden redevoeringen voor mij die ik niet verstaan kon. Zij maalden mij altijd van den duivel. Maar wat duivel moest ik dan doen? Ik moest toch iets in mijne maag stoppen, moest ik niet? — Maar ik begin haast weer grof en gemeen te worden, en ik weet wel hoe ik mij voor heeren moet gedragen. Lieve jongen, en jij, kameraad van Pip, wees maar niet bang dat ik weer grof en gemeen zal worden.

“Met landloopen, bedelen, stelen, en somtijds werken als ik kon — schoon dat zoo dikwijls niet was als je wel denken zoudt, als je niet vraagt of jij zelve wel heel genegen zoudt geweest zijn om mij werk te geven — een stukje van een strooper, een stukje van een arbeider, een stukje van een wagenmaker, een stukje van een grasmaaier, een stukje van een marskramer, een stukje van alles dat weinig opbrengt en iemand in de klem helpt, zoo werd ik eindelijk een man. Een gedeserteerde soldaat in een logies voor den reizenden man, die tot aan zijne kin onder een hoop aardappelen verscholen lag, leerde mij lezen, en een rondreizende Reus, die voor een stuiver zijn naam schreef, leerde mij schrijven. Ik werd niet zoo dikwijls meer opgesloten als vroeger, maar ik versleet toch nog rijkelijk mijne portie van sleutelmetaal.

“Te Epsom, bij de wedrennen, nu ruim twintig jaar geleden, kwam ik in kennis met een man, dien ik met dezen pook de hersenen zou inslaan, als ik hem hier had. Zijn rechte naam was Compeyson; en dat is de man, lieve jongen, dien je mij toen in die sloot zoo hebt zien beuken, zooals je gisteren met waarheid aan je kameraad verteld hebt.

“Hij kleedde zich als een heer, die Compeyson, en hij was op eene kostschool geweest en had veel geleerd. Hij was vlot in zijn spreken en kon zich fatsoenlijke manieren geven. Hij zag er ook heel knap uit. Het was 's avonds vóór de grootste ren, dat ik hem op de hei in

eene tent vond, waarvan ik wist. Hij en nog eenige anderen zaten tusschen de tafels toen ik binnenkwam, en de kastelein, die mij kende, riep hem buiten, en zeide: "Ik denk dat dit een man is die je lijken zou," waarmee hij mij bedoelde.

"Compeyson keek mij aan, en ik keek hem aan. Hij had een horloge met een ketting en een ring en eene borstspeld en een mooi pak kleeren aan.

"Naar den schijn te oordeelen heb je tegenwoordig geen fortuin," zeide Compeyson tegen me.

"Neen, baas, en ik heb nooit veel gehad." Ik kwam het laatst uit de gevangenis van Kingston. Ik was toen als landlooper opgepakt. Het had ook wel voor wat anders kunnen zijn, maar dat was toen toch het geval niet.

"De Fortuin is veranderlijk," zeide Compeyson. "Misschien zal ze ook voor jou wel veranderen."

"Ik hoop van ja," zeide ik. "Het mocht wel zoo."

"Wat kan je doen?" zeide Compeyson.

"Eten en drinken," zeide ik, "als je me de materialen bezorgt."

"Compeyson lachte, keek mij nog eens oplettend aan, gaf mij vijf schellingen en bestelde mij tegen den volgenden avond op dezelfde plaats.

"Ik ging den volgenden avond weder daarheen, en toen nam Compeyson mij aan om zijn helper en compagnon te zijn. En wat was Compeyson's beroep, waarin ik compagnon zou worden? Zijn beroep was het zwendelen, het valsche handteekeningen maken, het uitgeven van gestolen banknoten en zulke dingen. Alle soorten van strikken, die hij met zijn hoofd kon spannen, terwijl zijne eigene beenen er uitbleven; waarvan hij zelf de voordeelen kon trekken, terwijl hij er een ander liet inloopen, dat waren Compeyson's liefste zaakjes. Hij had een hart als eene ijzeren vijl, hij was zoo koud als de dood, en hij had een kop als de duivel, van wien ik zoo even gesproken heb.

"Er was nog een ander met Compeyson in verbond, die Arthur heette — niet dat hij zoo gedoopt was, maar als zijn van. Hij had de tering, en zag er uit als eene schim. Hij en Compeyson hadden eenige jaren geleden een leelijk ding gehad met eene rijke dame en een pluk geld daarmee gewonnen; maar Compeyson wedde en speelde, en had al het geld van de belastingen wel kunnen opmaken. Zoo was Arthur dan stervende — doodarm, doodzwak en dikwijls buiten zich zelven van angst en benauwdheid; en Compeyson's vrouw (die van haar man meestal schoppen kreeg) toonde hem zooveel medelijden als zij kon; maar Compeyson had medelijden met niets en met niemand.

"Ik had mij wel door Arthur mogen laten waarschuwen, maar dat deed ik niet; en ik wil niet voorgeven dat ik heel nauwgezet was

— want waartoe zou dat dienen, lieve jongen en jij, zijn kameraad? Ik begon dus met Compeyson en was niet meer dan een dom werktuig in zijne handen. Arthur woonde bij Compeyson boven in huis (dicht bij Brenton was dat), en Compeyson hield nauwkeurig rekening van kost en inwoning voor hem, of hij ooit weer in staat mocht zijn om dat af te werken. Maar Arthur maakte de rekening spoedig uit. De tweede of derde maal dat ik hem ooit zag, kwam hij laat op een avond Compeyson's voor-kamer binnenstuiven, alleen in eene flanellen kamerjapon, en een zweetdruppel aan ieder haar, en zeide tegen Compeyson's vrouw: "Sally, zij is nu waarlijk boven bij mij, en ik kan haar niet kwijtraken. Zij is geheel in het wit, met witte bloemen in het haar, en zij is stapelgek en razend, en zij heeft een lijklaken over haar arm hangen, en zij zegt dat ze mij dat om zal doen, morgenochtend om vijf uur."

"Toen zeide Compeyson: "Wel, gek, weet je dan niet dat ze nog leeft en dus een lichaam heeft? En hoe zou ze daar boven komen, zonder de deur of het venster in en de trap op te komen?"

"Ik weet niet hoe ze daar komt," zeide Arthur, bevende van het hoofd tot de voeten; "maar zij staat aan het voeteinde van mijn bed, dol en razende. En daar boven haar gebroken hart — dat jij gebroken hebt — zijn droppels bloed."

"Compeyson sprak wel stout, maar hij was altijd een lafaard. "Ga met dien ijelden zieken vent naar boven," zeide hij tegen zijne vrouw, "en Magwitch, help haar een handje, als je wilt." Maar hij zelf ging niet mee.

"Compeyson's vrouw en ik brachten hem weder naar bed, maar hij raaskalde verschrikkelijk. "Zie haar daar staan," schreeuwde hij. "Zij schudt het lijklaken voor mij uit! Zie je haar dan niet? Zie hare oogen! Is het niet akelig haar zoo dol te zien?" Daarop schreeuwde hij weder: "Zij wil het mij omdoen, en dan ben ik weg! Neem het haar af, neem het haar af!" En toen greep hij ons vast, en bleef aanhoudend tegen haar spreken en haar antwoord geven, tot ik zelf haast geloofde haar te zien.

"Compeyson's vrouw, die aan hem gewoon was, gaf hem een drank om hem te bedaren en toen werd hij langzamerhand stiller. "O, nu is zij weg!" zeide hij. "Is haar oppasser haar komen halen?" — "Ja," zeide Compeyson's vrouw. — "Heb je hem gezegd om haar op te sluiten?" — "Ja." — "En om haar dat leelijke ding af te nemen?" — "Ja, ja. Het is nu alles in orde." — "Je bent een goed schepsel," zeide hij toen. "Maar wat je doet, laat me niet alleen, en ik zal je dankbaar zijn."

"Toen bleef hij tamelijk stil, tot het bijna vijf minuten voor vijven was, en toen vloog hij met een gil op en schreeuwde: "Daar is

zij! Zij heeft het lijklaken weer. Zij vouwt het open. Zij komt uit haar hoek. Zij komt naar het bed. Houdt mij vast allebei — een aan elken kant — laat er haar mij niet mee raken. Ha, deze keer heeft ze mij gemist. Laat ze het niet over mijne schouders slaan. Laat ze mij niet oplichten om het mij aan te doen. Zij licht mij op. Houdt mij naar omlaag!" Toen tilde hij zich met geweld op en was dood.

"Compeyson nam het luchtig op als een geluk voor allebei. Hij en ik gingen toen spoedig aan het werk, nadat hij mij eerst had beëdigd (want hij was altijd listig) op mijn eigen boek — dit zwarte boekje hier, lieve jongen, waarop ik je kameraad heb beëdigd.

"Om niet over de dingen uit te halen, die Compeyson uitdacht en ik uitvoerde — want daartoe zou wel eene week noodig zijn — zal ik alleen maar zeggen, dat die man mij in zulke netten wikkeld, dat ik zoogoed als zijn negerslaaf werd. Ik was altijd in schulden bij hem, altijd onder zijn duim, altijd aan het werk en altijd in gevaar. Hij was jonger dan ik, maar hij was listig en had veel geleerd, hij was mij vijf honderdmaal te slim en had geene genade. Mijne beminde, waar ik zulk een harden tijd bij had — maar wacht eens, van haar heb ik nog niet gesproken."

Hij keek verbijsterd rond, alsof hij den draad zijner herinnering had verloren. Daarop keerde hij zich naar het vuur, spreidde zijne handen breeder op zijne knieën uit, lichtte ze op en zette ze weer neer.

"Het is niet noodig daarvan op te halen," vervolgde hij, zich weder omkeerend. "Die tijd bij Compeyson was bijna zoo hard als ik er ooit een gehad heb; dat gezegd, is alles gezegd. Heb ik al verteld hoe ik, terwijl ik bij Compeyson was, eens alleen voor een geval werd terecht gesteld?"

"Neen," antwoordde ik.

"Wel, dat was toch zoo," zeide hij, "en ik werd veroordeeld. Dat ik op vermoeden werd gepakt, gebeurde twee- of driemaal in de vier of vijf jaren dat het zoo duurde; maar toen waren er geene bewijzen. Eindelijk werden ik en Compeyson te zamen terechtgesteld voor het in omloop brengen van gestolen banknoten, en nog andere beschuldigingen die er bij kwamen. Compeyson zeide tegen mij: "Afzonderlijke verdediging; geene gemeenschap." En ik was zoo ellendig arm, dat ik al mijne kleeren moest verkoopen, behalve die ik aan het lijf had, eer ik Jagers tot verdediger kon krijgen.

"Toen ik voorgebracht werd, was het eerste dat ik opmerkte, hoe Compeyson er als een heer uitzag, met zijn krullend haar en zijn zwart pak en zijn witten zakdoek, en welk een gemeene schurk ik geleet te zijn. Toen de aanklachten en getuigenissen werden voorgelezen, lette ik er op hoe ik steeds bezwaard en hij verlicht

werd. Toen de getuigen verhoord werden, lette ik er weder op, hoe ik het altijd was, die voor den dag was gekomen en herkend kon worden, hoe ik het altijd was, die het geld had ontvangen, die de aanlegger scheen te zijn en de winst scheen te trekken. Maar toen de verdediging begon, zag ik het plan nog duidelijker; want toen zeide de advocaat voor Compeyson: "Mylord en mijne heeren, hier heb ik twee personen naast elkander voor je, die je wel op het oog af kunt onderscheiden; de een, de jongste, welopgevoed, zooals wel gebleken is; de ander, de oudste, allerslechtst opgevoed, zooals ook gebleken is; de een, de jongste, die zelden of nooit in deze dingen voor den dag is gekomen en alleen maar verdacht wordt; de ander, de oudste, die altijd er in gezien wordt en wiens schuld altijd bewezen is. Kan iemand aan twifelen, als er maar één schuldig is, wie die een is, en als er twee schuldig zijn, wie verreweg de ergste van de twee is?" En zoo al meer. En toen het op antecedenten aankwam, was het toen Compeyson niet, die had schoolgegaan, en waren het zijne schoolkameraads niet die in rang en aanzien waren, en waren er geene getuigen, die hem in clubs en genootschappen hadden gekend en nooit iets tot zijn nadeel hadden gehoord? En was ik het niet, die al vroeger was veroordeeld, en overal bij de politie en in gevangenis bekend was? En toen het op spreken aankwam, was toen Compeyson het niet, die eene heele aanspraak kon houden, en tusschenbeide zijn gezicht in zijn witten zakdoek stoppen — en ja, nog verzen er bij aanhalen; en was ik het niet, die niets anders zeggen kon dan: "Heeren, die kerel daar naast mij is een geweldige schurk!" En toen de uitspraak kwam, was het toen Compeyson niet, die in de genade werd aanbevolen, uithoofde van goeden naam en slecht gezelschap, en omdat hij alle inlichtingen tegen mij gegeven had, en was ik het niet, die geen ander woord kreeg behalve schuldig? En toen ik tegen Compeyson zeide: "Als wij eens hier buiten zijn zal ik je de oogen uitslaan," was het toen Compeyson niet, die den rechter om bescherming bad, en verkreeg dat er twee stokkeknachts tusschen ons in gezet werden? En toen wij ons vonnis kregen, was hij het toen niet die zeven jaren kreeg, en ik veertien? En was hij het niet, van wien de rechter zeide, dat het hem speet, omdat hij het anders zoo ver had kunnen brengen, en was ik het niet, van wien de rechter wel zag dat hij een oude misdadiger was, met booze driften, en die denkelijk van kwaad tot erger zou komen?"

Hij had zich zoodanig opgewonden, dat hij zich poogde te bedaren door eenige malen kort adem te halen, en zijne hand naar mij uitstreckende, zeide hij op een geruststellenden toon: "Ik zal niet grof of gemeen gaan worden, lieve jongen!"

Hij had zich zoodanig verhit, dat hij, eer hij kon voortgaan, zijn zakdoek moest uithalen om gezicht, hoofd, hals en handen af te vegen.

"Ik had tegen Compeyson gezegd, dat ik hem de oogen zou uitslaan, en ik zwoer dat de Heer het mij mocht doen, als ik het niet deed. Wij waren in hetzelfde gevangenisschip, maar het duurde lang eer ik bij hem kon komen, hoewel ik er mijn best toe deed. Eindelijk kwam ik eens achter hem en gaf hem een tik op zijde van zijn gezicht, opdat hij zich zou omkeeren en ik zijne oogen kon raken, maar ik werd vastgehouden.

"Het cachot van het schip was niet sterk genoeg voor iemand, die zooveel ondervinding van cachotten had en die zwemmen en duiken kon. Ik ontsnapte en kwam aan land, en was daar tusschen de graven verscholen, waar ik hen benijdde, die er in lagen en over alles heen waren, toen ik voor het eerst mijn jongen zag."

Hij zag mij aan met een blik van genegenheid, die bijna mijn afschuw voor hem deed herleven, hoewel ik onder zijn spreken het diepste medelijden met hem had gevoeld.

"Van mijn jongen hoorde ik, dat Compeyson ook ontsnapt en in de polders was. Bij mijne ziel, ik geloof haast dat hij uit angst voor mij gevlucht was, om maar van mij af te komen, niet wetende dat ik het was, die aan land was gekomen. Ik zocht hem op, en als ik hem niet blind sloeg, scheelde er toch weinig aan. "En nu," zeide ik, "als het ergste dat ik voor je doen kan, en waar ik voor mij zelve niets om geef, zal ik je weer naar het schip slepen." En ik zou er naar toe zijn gezwommen en hem bij zijne haren hebben meegesleept, als het zoo had moeten wezen en de soldaten hem niet hadden teruggebracht.

"Natuurlijk kwam hij er weer het beste af — hij had zulk een goeden naam. Hij was gevlucht omdat hij door mij en mijn moorddadig opzet bijna razend was gemaakt, en kreeg eene lichte straf. Ik werd in de ijzers gezet, nog eens terechtgesteld, en voor levenslang gebannen. Maar ik ben daar toch niet levenslang gebleven, lieve jongen, want hier ben ik."

Hij veegde zijn gezicht weder af, haalde langzaam zijne prop tabak uit zijn zak, nam zijn pijpje uit zijn knoopsgat, en ging zitten rooken. "Is hij dood?" vroeg ik na eene poos van stilte.

"Wie — dood, lieve jongen?"

"Compeyson."

"Hij hoopt dat ik het ben, als hij nog leeft, daarvan kan je zeker zijn," antwoordde hij met een woesten blik. "Ik heb nooit meer van hem gehoord."

Herbert had met zijn potlood in den omslag van een boek geschreven. Hij schoof mij, toen Provis opstond en voor het vuur bleef staan rooken, het boek toe, en ik las:

"De jonge Havisham heette Arthur; Compeyson is de man die met jufvrouw Havisham zou trouwen."

Ik sloot het boek en knikte Herbert even toe; maar wij spraken geen van beiden en bleven naar Provis staren, die voor het vuur stond te rooken.

XLIII.

Waarom zou ik mij ophouden om te vragen hoeveel van mijn afschuw voor Provis aan den invloed van Estella was toe te schrijven? Waarom zou ik op mijn weg blijven dralen, om den gemoedstoestand, waarin ik mij van de smetstof der gevangenis poogde te reinigen, eer ik haar van den postwagen afhaalde, met dien te vergelijken, waarin ik nu dacht aan den afgrond tusschen Estella in hare trotschheid en schoonheid, en den teruggekeerden baneling, wien ik schuilplaats gaf? De weg zou er toch niet effener door worden; het einde zou er toch niet beter om zijn; hij zou er niet door geholpen en ik niet verontschuldigd worden. Zijn verhaal had eene nieuwe vrees bij mij doen ontstaan; of liever zijn verhaal had een vorm en een voorwerp gegeven aan eene vrees die reeds bij mij bestond. Als Compeyson nog leefde en zijne terugkomst mocht ontdekken, kon ik bezwaarlijk aan de gevolgen twijfelen. Dat Compeyson doodelijk voor hem beangst was, konden zij niet beter weten dan ik; en dat zulk een man, als die mij beschreven was, zou aarzelen zich voor altijd van een geduchten vijand te ontslaan door het veilige middel van zijn aangever te worden, kon men zich even bezwaarlijk verbeelden.

Nooit had ik Estella een woord van Provis gezegd, en nooit zou ik haar een woord van hem zeggen — zoo nam ik mij ten minste voor. Maar ik zeide toch tot Herbert, dat ik, eer ik eene buitenlandsche reis kon doen, zoowel Estella als jufvrouw Havisham spreken moest. Ik zeide hem dit toen Provis ons alleen had gelaten, op den avond toen hij ons zijne geschiedenis had verhaald. Ik besloot des anderen daags naar Richmond te gaan, en zoo deed ik ook.

Toen ik mij bij mevrouw Brandley aanmeldde, werd Estella's kamenier geroepen, om mij te zeggen dat Estella naar buiten was. Waarheen? Naar Satis-Huis, als gewoonlijk. Niet als gewoonlijk, zeide ik, want zij was nog nooit zonder mij daarheen gegaan; en wanneer kwam zij terug? Het antwoord had iets terughoudends, dat mijne verbijstering vergrootte; en dat antwoord was, dat hare kamenier geloofde dat zij maar voor eene korte poos zou terugkomen. Ik kon niets hiervan maken, behalve dat men juist

wilde dat ik er niets van maken zou, en ging geheel terneergeslagen naar huis.

Een ander avond-beraad met Herbert, nadat Provis naar huis was (ik bracht hem altijd naar huis en keek dan goed rond), bracht ons tot een besluit om van geene buitenlandsche reis te spreken, eer ik van jufvrouw Havisham terug was. Ondertusschen zouden Herbert en ik ieder afzonderlijk overleggen, wat wij hem zeggen zouden; of wij tot voorwendsel zouden nemen, dat wij bevreesd waren dat men hem bespiedde; dan of ik, die nog nooit buitenslands was geweest, een plezierreisje zou voorstellen. Wij wisten beiden, dat ik niets kon voorslaan, of hij zou het goedkeuren. Wij waren het beiden eens, dat er niet aan te denken was hem veel langer in zijn tegenwoordigen gevaarlijken toestand te laten blijven.

Den volgende dag had ik de laagheid van te veinzen, dat ik Jo beloofd had hem eens te komen opzoeken; maar wat Jo betrof, was ik bijna tot elke laagheid in staat. Provis zou, terwijl ik weg was, bijzonder op zijne hoede zijn, en Herbert zou in mijne plaats voor hem zorgen. Ik zou maar één nacht wegblijven, en bij mijne terugkomst zou ik dadelijk beginnen zijn ongeduld te bevredigen om mij op een grooter voet als een heer te zien voor den dag komen. Het viel mij toen in, gelijk ik later bevond, dat het ook Herbert was ingevallen, dat hij zich misschien best onder dit voorwendsel over zee zou laten brengen — als om benoodigdheden te koopen of iets dergelijks.

Na mij aldus voor mijn tocht naar jufvrouw Havisham gereedgemaakt te hebben, ging ik, eer het nog licht was, met een vroegen postwagen op reis, en was ik reeds op een open landweg, toen de dageraad, strompelend en huiverend, in lompen van wolken en nevels gewikkeld, als een bedelaar kwam aankruipen. Toen wij onder een motregen voor het Blauwe Zwijn stilhielden, zag ik iemand, met een tandstoker in de hand, de deur uitkomen, om naar den wagen te kijken. Het was niemand anders dan Bentley Drummle.

Daar hij veinsde mij niet te zien, veinsde ik ook hem niet te zien. Het was eene nuttelooze veinzerij van beide zijden, vooral daar wij beiden naar de koffiezaal gingen, waar hij zoo pas had ontbeten en ik mijn ontbijt bestelde. Het was gal en alsem voor mij hem daar te zien, want ik wist wel waarom hij daar gekomen was.

Veinzende eene smerige oude courant te lezen, waarvan de druk niet half zoo duidelijk was als de spatten koffie, saus, vleeschnat, gesmolten boter en wijn, waarmede het blad overal besprenkeld was, alsof het in een zeer onregelmatigen vorm de mazen had gekregen, zat ik bij mijn tafeltje, terwijl hij voor het vuur stond. Langzamerhand werd het eene on-

uitstaanbare beleediging voor mij, dat hij zoo voor het vuur stond, en ik rees op met voornemen om er mijn deel van te nemen. Ik moest mijne hand achter zijne beenen omsteken, om den pook te grijpen; waarmede ik het vuur wilde oppoken, maar nog veinsde ik hem niet te kennen.

"Wil je me niet kennen?" zeide Drummle. "O!" zeide ik, met den pook in de hand, "ben jij het? Hoe vaar je? Ik verwonderde mij al wie het was, die zoo het heele vuur besloeg."

Daarmede pookte ik het duchtig op, en dit gedaan hebbende, plaatste ik mij vlak naast Drummle, met mijne schouders vierkant gezet en mijn rug naar het vuur.

"Je bent zoo pas gekomen?" zeide Drummle, mij met zijn schouder een beetje opduwende.

"Ja!" zeide ik, hem insgelijks een weinig opduwende.

"Ellendig gat," zeide Drummle. "Jij bent hier vandaan, denk ik?"

"Ja," antwoordde ik. "Ik heb gehoord, dat het veel naar jou Shropshire gelijkt."

"In het minste niet," zeide Drummle.

Hier keek Drummle naar zijne laarzen en ik naar de mijne; en toen keek hij naar mijne laarzen en ik naar de zijne.

"Ben je al lang hier geweest?" zeide ik, vast voornemens geen duimbreed te wijken.

"Lang genoeg om me te vervelen," antwoordde Drummle, veinzende te moeten geeuwen, maar met hetzelfde voornemen.

"Blijf je hier nog lang?"

"Weet niet," antwoordde Drummle. "En jij?"

"Weet niet," zeide ik.

Ik gevoelde hier, door eene tinteling in mijn bloed, dat ik, als Drummle's schouder eene haarbreedte meer plaats had pogen te winnen, hem in de ruiten zou hebben gesmeten, en eveneens, dat als mijn eigen schouder iets had pogen te winnen, Drummle mij tegen den muur zou hebben gekletst. Hij floot eens en ik insgelijks.

"Eene streek morsige polders hier dichtbij, geloof ik," zeide Drummle.

"Ja. Hoe zoo dat?"

Drummle keek mij aan, en toen naar mijne laarzen, en zeide daarop: "O!" en lachte.

"Je schijnt plezier te hebben, mijnheer Drummle."

"Neen, niet bijzonder," zeide hij. "Maar ik meen een toertje te paard te gaan doen en die polders eens op te nemen. Daar zal ik plezier in hebben. Afgelegene dorpjes daar, zegt men. Merkwaardige herbergjes en smederijen en zoo al meer. Waiter!"

"Ja, mijnheer."

"Is dat paard voor me klaar?"

"Voor de deur, mijnheer."

"Luister eens. De dame zal vandaag niet rijden. Het weer is te slecht."

"Heel goed, mijnheer."

“En ik eet hier vandaag niet, omdat ik bij die dame ga eten.”

“Heel goed, mijnheer.”

Daarop keek Drummle mij aan, met zulk een tergenden triomf op zijn bot, gemeen gezicht, dat ik hem wel in mijne armen had willen pakken, gelijk de roover in het sprookje de oude vrouw deed, en eene zitplaats in het vuur geven.

Een ding was ons beiden duidelijk, namelijk dat wij, zoolang er geene aflossing kwam, geen van beiden het vuur konden verlaten. Daar

“Was dat toen wij verschil van gevoelen hadden?”

“Ja,” antwoordde ik zeer kortaf.

“Och, kom! Ze hebben je gemakkelijk genoeg losgelaten,” zeide Drummle. “Je hadt niet uit je humeur moeten raken.”

“Mijnheer Drummle,” zeide ik, “ge zijt niet bevoegd om daarover te oordeelen. Als ik uit mijn humeur raak (zonder toe te stemmen, dat dit bij die gelegenheid gebeurd is), gooi ik niet met glazen.”

“Ik wel,” zeide Drummle.

TOEN HIJ NOG EENS TERUGKWAM EN OM VUUR RIEP VOOR DE SIGAAR IN ZIJN MOND, DIE HIJ VERGETEN HAD. EEN MAN IN EEN GRIJS-PAK VERSCHIEEN MET HET VERLANGDE. (blz. 170).

stonden wij dus, staakrecht, schouder aan schouder en voet tegen voet, met de handen op den rug, zonder een duimbreed te wijken. Het paard stond buiten voor de deur in den motregen, mijn ontbijt werd opgezet, dat van Drummle weggenomen, de knecht noodigde mij om te beginnen, ik knikte, maar wij bleven beiden pal staan.

“Ben je sedert nog naar het Boschje geweest?” zeide Drummle.

“Neen,” zeide ik, “ik heb de laatste maal volkomen genoeg van de Vinkjes gehad.”

Na hem een paar malen met steeds toenemende smeulende bloeddorstigheid te hebben aangezien, zeide ik:

“Mijnheer Drummle, ik heb dit gesprek niet gezocht, en ik denk niet, dat het een aangenaam gesprek is.”

“Ik ben er zeker van,” antwoordde hij minachtend over zijn schouder omziende, “maar ik denk er in ’t geheel niet over.”

“En daarom,” zeide ik, “wil ik, met uw believen, voorstellen, dat wij voortaan geenerlei gemeenschap meer houden.”

"Juist mijn gevoelen," zeide Drummle, "en wat ik zelf zou hebben voorgesteld, of meer waarschijnlijk zonder voorstellen zou hebben gedaan. Maar verlies je humeur niet. Je hebt bovendien al genoeg verloren."

"Wat meen je, mijnheer?"

"Waiter!" riep Drummle, bij manier van antwoorden.

De knecht kwam weder binnen.

"Luister eens. Je hebt wel verstaan, dat die jonge dame vandaag niet gaat rijden, en dat ik bij de jonge dame dineer?"

"Ja wel, mijnheer."

Toen de knecht mijn trekpot, die koud begon te worden, met zijne hand had betast, mij smeekend had aangezien en weder heengegaan was, haalde Drummle, wel oppassende om den schouder aan mijn kant niet te verroeren, eene sigaar uit zijn zak en beet er de punt af, maar zonder zich anders te bewegen. Van gramschap kokende, gevoelde ik dat wij geen woord verder konden spreken zonder Estella's naam te noemen, dien ik hem onmogelijk kon hooren uitspreken; en ik keek daarom strak naar den muur aan den overkant, alsof ik niet wist dat er nog iemand in de kamer was, en dwong mij zelve om stil te zwijgen. Het is onmogelijk te zeggen, hoelang wij in die belachelijke houding hadden kunnen blijven, als er niet drie stevige landlieden — door den knecht opgezet, geloof ik, — waren binnengekomen, voor welke wij, daar zij op het vuur stormliepen, uit den weg moesten gaan.

Ik zag hem door het venster zijn paard bij de manen grijpen, op zijne onhandige plumpe manier opstijgen, en na wat gesporrel voortrijden. Ik dacht dat hij weg was, toen hij nog eens terugkwam en om vuur riep voor de sigaar in zijn mond, die hij vergeten had. Een man in een grijs pak verscheen met het verlangde — ik zou niet kunnen zeggen waar vandaan, uit de herberg, of van de straat of van elders — en toen Drummle, van den zadel overleunende, zijne sigaar aanstak, en met eene beweging van zijn hoofd lachend naar de vensters der koffiekamer wenkte, herinnerden de ronds schouders en ruige haren van dien man, die met zijn rug naar mij toe stond, mij aan Orlick.

Te zeer uit mijn humeur om er mij veel om te bekommeren of hij het was of niet, en ook om mijn ontbijt aan te raken, waschte ik de sporen van het weder en de reis van mijn gezicht en stapte naar het merkwaardige oude huis, dat ik zoozeer had mogen wenschen nooit gezien te hebben.

XLIV.

In de kamer waar de kaptafel stond en de waskaarsen brandden, vond ik jufvrouw Havis-

ham en Estella. Jufvrouw Havisham zat in een leuningstoel bij het vuur, en Estella op een bankje aan hare voeten. Estella breide en jufvrouw Havisham keek daarbij toe. Zij sloegen beiden de oogen op toen ik binnenkwam en beiden zagen eene verandering in mij. Ik maakte dit op uit den blik, dien zij met elkander wisselden.

"En welke wind waait u hier naar toe, Pip?" zeide jufvrouw Havisham.

Hoewel zij mij strak aankeek, zag ik dat zij eenigszins verlegen was. Terwijl Estella voor een oogenblik met breien ophield, toen zij mij aanzag, en daarop weder voortging, verbeeldde ik mij te zien, zoo duidelijk als had zij het mij door eene teekenspraak gezegd, dat zij bemerkte dat ik mijn wezenlijke weldoener had ontdekt.

"Jufvrouw Havisham," zeide ik, "ik ben gisteren naar Richmond geweest om Estella te spreken; en daar ik bevond dat de een of andere wind haar hierheen gewaaid had, ben ik haar gevolgd."

Daar jufvrouw Havisham mij voor de derde of vierde maal wenkte om te gaan zitten, nam ik den stoel bij de kaptafel, dien ik haar zoo dikwijls had zien gebruiken. Met al die verwoesting voor mij en om mij heen, scheen dit dien dag eene natuurlijke plaats voor mij.

"Wat ik Estella te zeggen had, jufvrouw Havisham, zal ik haar zoo meteen in uw bijzijn zeggen. Het zal u niet verwonderen, het zal u niet mishagen. Ik ben zoo ongelukkig als gij ooit gewenscht kondt hebben dat ik worden zou."

Jufvrouw Havisham bleef mij even strak aanzien. Ik kon aan de beweging van Estella's vingers, terwijl zij breide, zien, dat zij op mijne woorden lette; maar zij keek niet op.

"Ik heb ontdekt wie mijn weldoener is. Het is geene gelukkige ontdekking, en niet geschikt om mij in rang of aanzien te verhoogen of mijn fortuin te vergrooten. Er zijn redenen, waarom ik er niet meer dan dit van mag zeggen. Het is mijn geheim niet, maar dat van een ander."

Terwijl ik eene poos zweeg en Estella aanzag, mij bedenkende hoe ik zou voortgaan, herhaalde jufvrouw Havisham: "Het is uw geheim niet, maar dat van een ander. Wel?"

"Toen ge mij voor het eerst hier hebt laten komen, jufvrouw Havisham, toen ik nog tot het dorp daar ginds behoorde, dat ik wenschte nooit verlaten te hebben, vermeen ik dat ik werkelijk toevallig hier kwam, gelijk met elken anderen jongen had kunnen gebeuren, als een soort van bediende, om eene behoefte of eene gril te bevredigen en daarvoor betaald te worden?"

"Ja, Pip, zoo was het," antwoordde jufvrouw Havisham, met een stijven hoofdknik.

"En dat mijnheer Jaggers..."

"Mijnheer Jaggers," zeide jufvrouw Havisham, mij op een vasten toon in de rede val-

lende, "had niets daarmede te maken en wist er niets van. Dat hij mijn rechtsgeleerde raadsman en ook die van uw begunstiger was, is eene toevallige omstandigheid. Hij staat in dezelfde betrekking tot een groot aantal menschen en het was iets, dat gemakkelijk kon gebeuren. Hoe dit zijn mag, het gebeurde zoo, en werd door niemand voorzien of bedoeld."

Iedereen had in haar vervallen gezicht kunnen lezen, dat zij in zooverre niets verzweeg of verbloemde.

"Maar toen ik in dat misverstand verviel, waarin ik zoo lang gebleven ben, hebt ge mij ten minste daarin laten blijven."

"Ja," zeide zij, wederom stijf knikkende. "Ik heb u daarin laten blijven."

"Was dat wel gedaan?"

"Wie ben ik," riep jufvrouw Havisham uit, met haar stok op den grond stampende, en zoo plotseling in gramschap opstuivende, dat Estella verwonderd naar haar opkeek; "wie ben ik, óm 's Hemels wil, dat ik iemand zou willen weldoen?"

Het was eene zwakheid van mij zulk eene klacht te uiten, en ik had dit ook niet bedoeld. Ik zeide haar dit, toen zij na die uitbarsting somber zat te peinzen.

"Wel, wel, wel!" zeide zij. "Wat verder?"

"Ik werd voor mijne opwachting hier ruim betaald," zeide ik om haar te bedaren, "door uwe tusschenkomst om mij in de leer te doen, en ik heb die vragen alleen tot mijn eigen onderricht gedaan. Wat nu volgt, heeft een ander (en ik hoop meer belangeloos) doel. Door mijn misverstand te laten voortduren, jufvrouw Havisham, hebt gij uwe baatzuchtige bloedverwanten willen plagen, of straffen — misschien zult ge zelf wel de uitdrukking willen invullen, die zonder u te beleedigen uw oogmerk aanduidt."

"Dat heb ik," zeide zij. "Ik liet hen in die gedachten, en u ook. Wat is mijne geschiedenis geweest, dat ik mij de moeite zou geven om hen of u te bidden niet langer zoo te denken! Gij hadt u zelve een strik gespannen. Ik heb dat nooit gedaan."

Wachtende tot zij weder bedaard was (want ook hierbij was zij woest opgestoven), vervolgde ik:

"Ik ben met ééne familie van uwe bloedverwanten in kennis gekomen, jufvrouw Havisham, en heb, zoolang ik in Londen ben, gedurig met hen omgegaan. Ik weet dat zij zich zelve even oprechtelijk vergist hebben als ik zelf, en zou valsch en laaghartig zijn als ik u niet zeide — het moge u aangenaam zijn of niet, en ge moogt het willen gelooven of niet — dat ge mijnheer Mattheüs Pocket en zijn zoon Herbert groot onrecht doet, als ge denkt, dat zij iets anders zijn dan edelmoedig, oprecht, openhartig en buiten staat tot eenige list of laagheid."

"Zij zijn uwe vrienden," zeide jufvrouw Havisham.

"Zij hebben zich tot mijne vrienden gemaakt," zeide ik, "toen zij dachten dat ik hen verdrongen had, en toen Sarah Pocket, jufvrouw Georgiana en mevrouw Camilla mijne vriendinnen niet waren, naar ik meen."

Deze vergelijking met de anderen scheen hen, gelijk ik met blijdschap zag, bij haar goed te doen. Zij zag mij eene poos scherp aan en zeide toen bedaard:

"Wat wilt ge voor hen hebben?"

"Alleen," antwoordde ik, "dat ge hen niet met de anderen verwart. Zij mogen van hetzelfde bloed zijn, maar geloof mij, zij zijn niet van denzelfden aard."

Mij nog steeds scherp aanziende, herhaalde jufvrouw Havisham:

"Wat wilt ge voor hen hebben?"

"Ik ben niet knap genoeg, ziet ge wel," antwoordde ik, bewust dat ik eenigszins bloosde, "om voor u te kunnen verbergen, al wenschte ik dat te doen, dat ik iets voor hen verlang, jufvrouw Havisham; als ge er het geld voor overhadt om mijn vriend Herbert voor geheel zijn leven een grooten dienst te doen, maar die hem uit den aard der zaak moet bewezen worden zonder dat hij er iets van weet, zou ik u kunnen zeggen hoe."

"Waarom moet dat gedaan worden zonder dat hij er van weet?" vroeg zij, hare beide handen op haar stok leggende, om mij met nog meer oplettenheid aan te zien.

"Omdat ik zelf," zeide ik, dien dienst langer dan twee jaren geleden begonnen heb, en omdat ik niet wil verraden worden. Waarom ik niet in staat ben om het begonnen werk te voltooien, kan ik u niet ophelderen. Dit is een gedeelte van het geheim dat een ander toebehoort."

Zij wendde langzaam hare oogen van mij af en richtte ze op het vuur. Nadat zij dit had aangezien, gedurende een tijd, die in zulk eene stilte en bij het flauwe licht der kaarsen lang scheen te zijn, zag zij mij weder aan, eerst verstrooid, toen met trapsgewijs toenemende opmerkzaamheid. Ondertusschen bleef Estella voortbreien. Toen jufvrouw Havisham hare aandacht weder op mij gevestigd had, zeide zij, sprekende alsof er geene tusschenpoos in ons gesprek had plaats gehad:

"Wat verder?"

"Estella," zeide ik, mij nu naar haar omkeerende en pogende mijne bevende stem te beheerschen, "ge weet dat ik u liefheb. Ge weet dat ik u lang en teeder heb bemind."

Zij sloeg, aldus aangesproken, hare oogen naar mij op, maar hare vingers gingen voort met haar werk, en zij zag mij aan zonder dat haar gezicht eenige aandoening verried. Ik zag dat jufvrouw Havisham hare oogen van mij naar

haar, en van haar naar mij liet dwalen.

"Ik had dit al vroeger moeten zeggen, zonder het lange misverstand waarin ik verkeerd heb. Dat misverstand deed mij hopen dat jufvrouw Havisham ons voor elkander bestemd had. Terwijl ik dacht dat ge, als het ware, u niet verweren kondt, onthield ik mij er van te spreken. Maar nu moet ik spreken."

Met hetzelfde onbewogene gelaat, en terwijl hare vingers nog voortgingen, schudde Estella haar hoofd.

"Ik weet het," zeide ik, in antwoord op die beweging. "Ik weet het. Ik heb geene hoop dat ik u ooit de mijne zal noemen. Ik weet niet wat er binnen kort van mij zal worden, hoe arm ik dan zal zijn, of waarheen ik dan gaan zal. Maar toch blijf ik u liefhebben. Ik heb u liefgehad sedert ik u voor het eerst hier in huis zag."

Mij geheel onbewogen en met steeds bezige vingers aanziende, schudde zij wederom haar hoofd.

"Het zou wreed van jufvrouw Havisham zijn geweest, verschrikkelijk wreed, de teerhartigheid van een armen jongen zoo te misbruiken en mij al deze jaren lang met eene ijdele hoop en verwachting te martelen, als zij had nagedacht over het ernstige van hetgeen zij deed. Maar ik geloof dat zij dat nooit gedaan heeft. Ik geloof dat zij, onder het verduren van haar eigen lijden, het mijne vergat, Estella."

Ik zag jufvrouw Havisham hare hand op haar hart leggen, terwijl zij Estella en mij beurte- lings aanzag.

"Het schijnt," zeide Estella zeer kalm, "dat er aandoeningen, of inbeeldingen — ik weet niet hoe ik ze noemen zal — bestaan, die ik niet in staat ben te begrijpen. Als ge zegt dat ge mij bemint, dan weet ik, wat den klank der woorden betreft, wat ge daarmee meent, maar ook niets meer. Ge treft daardoor niets in mijne borst, ge kunt daar niets treffen. Ik trek mij datgene wat ge zegt in 't geheel niet aan. Ik heb gepoogd u daarvoor te waarschuwen, heb ik niet?"

"Ja," antwoordde ik op een jammerlijken toon.

"Ja. Maar ge wildet niet gewaarschuwd worden, want ge dacht dat ik het niet meende. Dacht ge dat niet?"

"Ik dacht en hoopte dat ge het niet kondt meenen. Gij zoo jong, zoo onervaren, zoo schoon, Estella. Zeker, dat is toch niet natuurlijk."

"Bij mij is dat natuurlijk," antwoordde zij, en vervolgde toen met bijzonderen nadruk: "Het is mij natuurlijk geworden of gemaakt. Ik maak een groot verschil tusschen u en andere menschen, als ik zooveel zeg. Meer kan ik niet doen."

"Is het niet waar," zeide ik, "dat Bentley Drummle hier in de stad is en u zijn hof maakt?"

"Dat is volkomen waar," antwoordde zij, met

de onverschilligheid der diepste verachting voor den bedoelden persoon.

"Dat ge hem aanmoedigt en met hem uitrijdt, en dat hij vandaag met u dineert?"

Zij scheen eenigszins verwonderd dat ik dit wist, maar antwoordde wederom: "Volkomen waar."

"Ge kunt hem toch niet liefhebben, Estella?"

Voor de eerste maal hield zij hare vingers stil, en zij antwoordde eenigszins toornig: "Wat heb ik u gezegd? Denkt ge nog, in spijt daarvan, dat ik niet meen wat ik zeg?"

"Ge zoudt hem toch nooit willen trouwen, Estella?"

Zij zag naar jufvrouw Havisham en bedacht zich een oogenblik, met haar werk in hare handen. Daarna zeide zij: "Waarom u de waarheid niet te zeggen? Ja, ik ga met hem trouwen."

Ik bedekte mijn gezicht met mijne handen, maar was beter in staat om mij te bedwingen dan ik zou gedacht hebben. Toen ik mijn hoofd weder ophief, had jufvrouw Havisham's gezicht zulk een akelig voorkomen, dat het mij, zelfs in mijne hartstochtelijke droefheid en opgewondenheid, deed schrikken.

"Estella, dierbare Estella, laat jufvrouw Havisham u niet tot dien noodlottigen stap verleiden. Zet mij voor altijd ter zijde — dat hebt ge gedaan, ik weet het wel — maar schenk u zelve aan een waardiger persoon dan Drummle. Jufvrouw Havisham geeft u aan hem, als de grootste beschaming en belediging, die aan vele oneindig betere mannen, die u bewonderen, en aan de weinigen die u waarlijk liefhebben, kan worden aangedaan. Onder die weinigen kan er nog wel één zijn, die u even teeder bemint, schoon hij u niet zoo lang bemind heeft als ik. Neem hem, en ik zal het om uwentwil beter kunnen dragen."

Mijn ernst deed eene verwondering bij haar ontwaken, zoodat het scheen alsof zij medelijden zou hebben gevoeld, indien zij mij maar voor zich zelve begrijpelijk had kunnen maken.

"Ik ga met hem trouwen," zeide zij, een zachter toon aannemende. "De voorbereidselen voor mijn huwelijk worden gemaakt, en ik zal spoedig getrouwd zijn. Waarom haalt ge op zulk eene beledigende wijs den naam van mijne pleegmoeder hierbij aan? Het is mijn eigen bedrijf."

"Uw eigen bedrijf, Estella, u aan zulk een groven en lompen kerel weg te werpen?"

"Aan wien zou ik mij dan wegwerpen?" antwoordde zij met een glimlach. "Zou ik mij moeten wegwerpen aan den man, die het allereerst zou gevoelen (als de menschen zulke dingen gevoelen) dat ik hem niets aanbracht? Maar het is geschied. Ik zal het wel genoeg maken, en zoo zal mijn man ook. Wat verleiding aangaat tot hetgeen gij dezen noodlottigen stap noemt,

inderdaad had jufvrouw Havisham gewild dat ik zou wachten en nog niet trouwen; maar ik ben het leven, dat ik geleid heb, moede, en bereidwillig genoeg om het te veranderen. Zeg niets meer. Wij zullen elkander nooit verstaan."

"Maar zulk een lage kerel, zulk een domme kerel!" riep ik wanhopig uit.

"Wees niet bang dat ik een zegen voor hem zal zijn," zeide Estella. "Dat zal ik niet wezen. Kom! Hier is mijne hand. Scheiden wij nu zoo, gij droomende jongen — of man?"

"O Estella!" zeide ik, terwijl mijne tranen op hare hand vielen, hoewel ik mijn best deed om ze te bedwingen. "Zelfs al bleef ik in Engeland, en al kon ik mijn hoofd even hoog houden als anderen, hoe zou ik u de vrouw van Drummle kunnen zien?"

"Dwaasheid!" zeide zij. "Dwaasheid! Dat zal heel gauw overgaan."

"Nooit, Estella!"

"Ge zult mij in ééne week uit uwe gedachten hebben gesteld."

"Uit mijne gedachten! Gij zijt een gedeelte van mijn aanzijn, een gedeelte van mij zelfven. Gij stondt voor mij in elken regel dien ik gelezen heb sedert ik voor het eerst hier kwam, als een ruwe gemeene jongen, wiens arm hart gij toen reeds gewond hadt. Gij stondt voor mij in ieder vershiet, in ieder voorwerp, dat ik sedert gezien heb — op de rivier, op de zeilen der schepen, in de polders, in de wolken, in den wind, in de bosschen, in de zee, op de straten. Gij zijt de verwezenlijking geweest van ieder bevallig droombeeld, waarmede mijn gemoed ooit bekend is geworden. De steenen, waaruit de sterkste gebouwen van Londen bestaan, zijn niet werkelijker, en het is niet onmogelijker om ze door uwe handen te verplaatsen, dan uwe tegenwoordigheid en uw invloed daar en overal voor mij geweest zijn en altijd zullen zijn. Estella, tot het laatste uur van mijn leven kunt gij niet anders dan een gedeelte van mijn karakter blijven, dan een gedeelte van het weinige goed, dat ik in mij heb, een gedeelte van het kwaad, dat mij bezielt. Maar bij deze scheiding verbind ik u alleen met het goede, en daarmede zal ik u altijd getrouw verbinden, want gij moet mij veel meer goed dan kwaad gedaan hebben, welk grievend leed ik nu ook gevoelen mag. O, God zegene u, God vergeve u!"

Welke overspanning het mij mogelijk maakte deze woorden met tuschenpoozen uit te brengen, weet ik niet. Zij welden in mijn binnenste op, gelijk het bloed van eene inwendige wonde, en stortten zich naar buiten. Ik hield hare hand nog eenige dralende oogenblikken aan mijne lippen, en zoo verliet ik haar. Maar altijd naderhand herinnerde ik mij — en kort naderhand met nog meer reden — dat, terwijl Estella mij slechts met ongeloovige verwondering aanzag, de spookachtige gedaante van juf-

vrouw Havisham, nog steeds met de hand op het hart, zich geheel scheen op te lossen in een akelig starenden blik van medelijden en wroeging.

Alles was gedaan, alles was voorbij! Zooveel was gedaan en voorbij, dat toen ik het hek uitging, het licht van den dag van donkerder kleur scheen te zijn dan toen ik binnenkwam. Een tijdlang verschool ik mij in eenige donkere lanen, en toen ging ik den weg op, om tot Londen toe te voet te gaan; want ik was toen genoegzaam tot mij zelfven gekomen, om te bedenken, dat het mij onmogelijk was weder naar de herberg te gaan en Drummle daar te zien, en even onmogelijk op den postwagen te zitten en mij door vreemden te laten aanspreken, en dat niets zoo goed voor mij kon zijn als mij tot afmatten toe te vermoeien.

Het was na middernacht toen ik de Londenbrug overkwam. Door het doolhof van nauwe straten westwaarts langs den oever der rivier, liep mijn naaste weg naar den Temple dicht langs den waterkant door Whitefriars. Ik werd niet voor laat op den dag verwacht, maar ik had mijne sleutels, en indien Herbert reeds sliep, kon ik zonder hem te storen naar bed gaan.

Daar het zelden gebeurde, dat ik na het sluiten van den Temple de Whitefriars-poort inkwam, en ik zoo bemodderd was en kreupel ging van vermoeidheid, nam ik het niet kwalijk, dat de portier mij met veel oplettendheid bekeek, terwijl hij het hek maar even openhield, om mij te laten doorgaan. Om zijn geheugen te hulp te komen, noemde ik mijn naam.

"Ik was er niet heel zeker van, mijnheer, maar ik dacht het wel. Hier is een briefje, mijnheer. De man, die het bracht, vroeg of je zoo goed woudt zijn om het bij mijne lantaren te lezen."

Zeer verwonderd over dit verzoek, nam ik het briefje aan. Het was aan Philip Pip geadresseerd, en boven aan het adres stonden de woorden: "Gelieve dit hier te lezen." Ik opende het briefje, terwijl de portier zijn licht omhoog hield, en las van binnen, in Wemmick's handschrift:

"Ga niet naar huis."

XLV.

Zoodra ik de waarschuwing gelezen had, keerde ik bij de poort om en haastte mij naar Fleet-Street, waar ik eene huurkoets nam en mij naar de Hummuns in Covent-Garden liet brengen. In dien tijd was daar op ieder uur van den nacht een bed te krijgen, en de kamerknecht, die mij inliet, stak terstond den volgende blaker op zijne plank voor mij aan, en bracht mij naar de volgende slaapkamer op zijne lijst. Deze was eene soort van kelderkamer achterin, met een despotisch ouderwetsch ledikant, zoo lang en breed, dat het bijna de geheele

kamer besloeg, een van zijne willekeurige poorten binnen den haardrand zette, met een anderen de deur versperde, en een ongelukkig waschtafeltje, alsof het een goddelijk recht daartoe had, in een hoek drong.

Daar ik om een nachtlicht had gevraagd, had de kamerknecht mij de brave eenvoudige nachtkaaars met biezen pit van dien goeden tijd gebracht — een ding gelijk aan eene schim van een wandelstok, dat dadelijk midden door brak als men het maar aanraakte, waaraan nooit iets kon worden aangestoken, en dat in eenzame gevangenschap werd gezet op den bodem van een hoogen blikken toren, met ronde gaatjes doorboord, die een patroon van starend wakere oogen op den muur teekenden. Toen ik daar met vermoeide leden, pijnlijke voeten en angstig hart in bed lag, bevond ik, dat ik mijne eigene oogen evenmin kon sluiten als die van dezen dwazen Argus, en zoo bleven wij in de sombere duisternis van den nacht elkander aanstaren.

Welk een ellendige nacht! Hoe angstig, hoe akelig, hoe lang! Er was eene ongestoorde lucht van roet en stof in de kamer, en als ik omhoog keek naar de hoeken van den vierkanten hemel, dacht ik, welk een aantal paardenvliegen van den slager en oorwormen van de groenmarkt zich daar moesten verscholen hebben, om met den zomer weder te voorschijn te komen. Dit bracht mij tot de vraag, of er wel eens een van hen naar beneden tuimelde, en toen verbeeldde ik mij telkens, dat er iets op mijn gezicht viel — eene onaangename gedachte, die wederom aanleiding gaf tot de nog onaangename inbeelding, dat er iets over mijn rug kroop. Toen ik eene poos zoo had wakker gelegen, begonnen de vreemde stemmen, welke de stilte voortbrengt, zich te doen hooren. De klerkast fluisterde, de haard zuchtte, het waschtafeltje klopte, en tusschenbeide sprong er eene gitaar-snaar in de latafel. Te gelijker tijd verkregen de oogen op den muur eene nieuwe uitdrukking, en in ieder van die stralende kringen zag ik geschreven: "Ga niet naar huis."

Welke nacht-inbeeldingen mij ook voor den geest zweefden, welke nachtgeluiden ik ook hoorde, zij konden dit "Ga niet naar huis" nooit uitwisschen. Het vermengde zich met alles, waaraan ik dacht, gelijk eene lichamelijke pijn zou gedaan hebben. Eenigen tijd geleden had ik in een nieuwsblad gelezen, hoe een onbekend heer des nachts naar de Hummuns was gekomen, naar bed was gegaan, zich daar de keel had afgesneden en des morgens in zijn bloed badende gevonden was. Het kwam mij in het hoofd, dat hij dit in deze kelderkamer moest gedaan hebben, en ik stond op om mij te verzekeren, dat er geene roode vlekken te zien waren. Daarna opende ik de deur, om in den gang uit te kijken en mij op te beuren door het gezicht van een

licht in de verte, bij hetwelk ik wist dat de kamerknecht zat te dutten. Maar al dien tijd hielden de vragen, waarom ik niet naar huis moest gaan, en wat er thuis gebeurd was, en wanneer ik naar huis zou kunnen gaan, en of Provis veilig thuis was, mij zoo druk bezig, dat men had kunnen denken, dat mijn geest geene ruimte meer moest hebben voor eenig ander onderwerp. Zelfs als ik aan Estella dacht, en hoe wij dien dag voor altijd gescheiden waren, en als ik mij al de omstandigheden van ons scheiden herinnerde, al hare blikken en tonen, en de beweging harer vingers onder het breien, zelfs dan herhaalde ik gedurig bij mij zelven de waarschuwing: "Ga niet naar huis." Toen ik eindelijk, naar ziel en lichaam geheel afgemat, insluimerde, werd die waarschuwing een schemerachtig werkwoord, dat ik moest vervoegen. Gebiedende wijs: Ga niet naar huis; laat hij niet naar huis gaan; laten wij niet naar huis gaan; gaat niet naar huis; laten zij niet naar huis gaan. Dan vermogende wijs: Ik mag en kan niet naar huis gaan; ik mocht, kon en zou niet naar huis gaan; tot ik gevoelde dat ik van mijne zinnen zou geraken, mij op mijn kussen omkeerde en wederom naar de starende oogen op den muur keek.

Ik had last gegeven, dat ik om zeven uur geroepen moest worden, want het was duidelijk, dat ik Wemmick spreken moest eer ik iemand anders sprak, en even duidelijk, dat dit eene zaak was, waarover alleen zijne Walworthsche gevoelens konden geraadpleegd worden. Het was eene verademing de kamer uit te komen, waar ik zulk een ellendigen nacht had doorgebracht, en er behoefde niet voor de tweede maal aan mijne deur geklopt te worden, om mij uit mijn ongemakkelijk bed te doen springen.

Tegen acht uur kreeg ik de kanteelen van het kasteel in het oog. Daar de kleine meid juist met twee warme broodjes de vesting binnentrok, ging ik met haar de poort door en de ophaalbrug over, en kwam zoo onaangemeld bij Wemmick, terwijl hij bezig was voor zich zelven en den ouden man thee te zetten. Eene opene deur toonde in het verschiep den ouden man in bed.

"Hallo, mijnheer Pip!" zeide Wemmick. "Je bent dus thuis gekomen?"

"Ja," antwoordde ik, "maar ik ben niet naar huis gegaan."

"Goed zoo," zeide hij, zijne handen wrijvende. "Ik had op goed geluk af een briefje voor u aan elke poort van den Temple gelaten. Welke poort ben je ingekomen?"

Ik zeide hem dit.

"Dan zal ik in den loop van den dag eens bij de andere rondgaan en de briefjes vernietigen," zeide Wemmick; "het is een goede regel, nooit schriftelijke bewijzen te laten, als men anders kan, omdat men niet weet waartoe ze gebruikt kunnen worden. Ik zal eens eene vrijheid met

je nemen; zou je er tegen hebben, om voor den ouden man deze worst te braden?"

Ik zeide, dat ik het met plezier zou doen. "Dan kan jij aan je werk gaan, Marianne," zeide Wemmick tot de kleine meid. "En zoo blijven wij bij elkander, zie je, mijnheer Pip," vervolgde hij knipoogende, toen de kleine meid verdween.

Ik bedankte hem voor zijne vriendschap en voorzichtigheid, en wij bleven zacht met elkander spreken, terwijl ik de worst voor den ouden man braadde en hij een broodje voor hem boterde.

"Nu, mijnheer Pip," zeide Wemmick, "je weet, jij en ik verstaan elkander. Wij zijn hier als privaat-personen, en wij hebben al meer een confidentieel onderhoud gehad. Officieele gevoelens zijn goed waar zij behooren. Hier zijn wij extra-officieel."

Ik gaf mijne hartelijke toestemming te kennen. Ik was zoo zenuwachtig, dat ik al eens de worst van den ouden man als eene kaars had aangestoken en ze had moeten uitblazen.

"Ik hoorde toevallig gisterochtend," zeide Wemmick, "toen ik op zekere plaats was, waar ik u eens gebracht heb — zelfs tusschen ons is het goed, geene namen te noemen, als het te vermijden is —"

"Veel beter van neen," zeide ik. "Ik begrijp u."

"Ik hoorde daar dan gisterochtend bij toeval," hervatte Wemmick, "dat zeker persoon, niet geheel onbekend met koloniale zaken en niet ontbloot van portatief eigendom — ik weet niet wie hij eigenlijk wezen mag — wij zullen dien persoon maar geen naam geven —"

"Niet noodig," zeide ik.

"Eenige beweging veroorzaakt had in zeker gedeelte van de wereld, waar tamelijk veel menschen heengaan, niet altijd ter voldoening van hunne eigene genegenheid en niet zonder onkosten voor het gouvernement —"

Terwijl ik zijn gezicht gadesloeg, maakte ik weder een vuurwerk van de worst, en stoorde daardoor zoowel mijne als Wemmick's aandacht, waarvoor ik verschooning verzocht.

"En dat wel door van die plaats te verdwijnen en niet meer van zich te laten hooren," zeide Wemmick, "waaruit men gissingen had gevormd en vermoedens opgevat. Ik hoorde ook, dat ge op uwe kamers in Garden-Court bespionneerd waart en weder bespionneerd kondt worden."

"Door wien?" vroeg ik.

"Daar wilde ik nu niet in treden," antwoordde Wemmick ontwijkend, "dat zou met mijne officieele verantwoordelijkheid kunnen strijden. Ik heb het gehoord, zooals ik op die plaats wel eens andere merkwaardige dingen heb gehoord. Ik vertel het u op ontvangen informatie. Ik heb het zoo maar gehoord."

Hij nam zoo sprekende de braadvork en de worst van mij aan, en zette het ontbijt voor den ouden man netjes op een blaadje gereed. Eer hij

hem dit bracht, ging hij naar de andere kamer met een schoonen witten doek, bond dien den ouden heer onder de kin, zette hem in de kussens overeind, schoof zijne slaapmuts wat op zijde en gaf hem zoo een inderdaad luchtig voorkomen. Toen zette hij hem zeer zorgvuldig het ontbijt voor en zeide: "Gansch in orde!" Daar er eene stilzwijgende afspraak scheen te bestaan, dat de oude man er niet presentabel uitzag en dus voor onzichtbaar moest gehouden worden, hield ik mij alsof ik niets van dat alles bemerkte.

"Dat bespionneeren van mijne kamers (dat ik al eens reden had om te vermoeden)," zeide ik, toen Wemmick terugkwam, "staat in verband met den persoon, dien ge bedoeld hebt, niet waar?"

Wemmick keek zeer ernstig. "Dat zou ik niet met zekerheid kunnen zeggen," antwoordde hij. "Ik meen, ik zou niet kunnen zeggen, dat het in het eerst zoo was. Maar nu is het toch zoo, of zal zoo zijn, of loopt groot gevaar van zoo te worden."

Daar ik zag, dat hij door zijne betrekking tot Little Britain verhinderd werd zooveel te zeggen als hij wist, en met dankbaarheid bedacht hoe ver hij van zijne gewoonte afweek door zooveel te zeggen als hij deed, kon ik hem niet dringen. Maar nadat ik eene poos bij het vuur had zitten peinzen, zeide ik dat ik hem gaarne eenige vragen zou willen doen, die hij kon beantwoorden of niet, gelijk hem goeddacht. Hij hield op met ontbijten, sloeg zijne armen over elkander, en in zijne hemdsmouwen knijpende (want thuis vond hij het gemakkelijk geen rok of jas aan te hebben) knikte hij tegen mij, als verlof om mijne vraag te doen.

"Ge hebt wel van een man van zeer slecht karakter gehoord, wiens ware naam Compeyson is?"

Hij antwoordde met nog een hoofdknik.

"Leeft hij nog?"

Nog een knik.

"Is hij in Londen?"

Hij knikte nog eens, kneep zijn mond zeer stijf dicht, gaf mij nog een laatsten knik en ging voort met ontbijten.

"En nu," zeide Wemmick, "nu het vragen gedaan is, —" hij gaf dit een bijzonderen nadruk, en herhaalde het nog eens, om mij daarnaar te richten, — "kom ik tot hetgeen ik gedaan heb na gehoord te hebben wat ik hoorde. Ik ging naar Garden-Court om er u op te zoeken, en u niet vindende, ging ik naar Clariker om mijnheer Herbert op te zoeken."

"En hem hebt ge gevonden?" zeide ik angstig.

"En hem vond ik. Zonder hem namen te noemen of in bijzonderheden te treden, gaf ik hem te verstaan, dat hij, als hij van iemand wist — Tom, Jack of Richard — die op de kamers of in de onmiddellijke nabijheid was, hij best zou doen dien Tom, Jack of Richard uit den weg te helpen, terwijl gij uit den weg waart."

"Hij zal zeer verlegen geweest zijn wat te doen?"

"leel verlegen, en dat vooral niet minder, omdat ik zeide, dat het naar mijn gevoelen niet raadzaam was, om Tom, Jack of Richard vooreerst al te ver uit den weg te willen helpen. Mijnheer Pip, ik zal u eens wat zeggen. Onder sommige omstandigheden is er geene plaats zoo goed als eene groote stad, wanneer men er eens in is. Kom dan niet te gauw in de ruimte. Houd u stil schuil. Wacht tot de zaken wat bedaren, eer je de ruime lucht, zelfs de vreemde lucht beproeft."

Ik dankte hem voor zijn kostbaren raad, en vroeg wat Herbert gedaan had.

"Mijnheer Herbert," zeide Wemmick, "nadat hij een half uurtje geheel in de war was geweest, bedacht toch een plan. Hij vertelde mij als een geheim, dat hij verkeerung heeft met eene jonge juffer, die, zooals ge zonder twijfel wel weten zult, een bedlegerigen papa heeft; welke papa, daar hij zoo wat van een zeeman geweest is, zijn bed heeft staan in een balkonvenster, waar hij de schepen de rivier kan zien op- en afvaren. Ge zijt waarschijnlijk met die jonge juffer bekend?"

"Niet persoonlijk," zeide ik.

De waarheid was, dat zij een vooroordeel tegen mij had gehad, als een makker, die Herbert verteringen leerde maken, en hem dus geen goed deed; en dat zij, toen Herbert de eerste maal voorstelde mij aan haar te presenteren, dit voorstel met zoo weinig warmte had ontvangen, dat Herbert zich verplicht achtte mij den staat der zaken mede te deelen, met oogmerk om nog eenigen tijd te laten verloop en eer wij met elkander kennis maakten. Toen ik begonnen was Herbert's vooruitzichten heimelijk te bevorderen, was ik in staat geweest dit met blijmoedige kalmte te vergen, terwijl hij en zijne beminde van hun kant natuurlijk niet zeer verlangend waren om een derden persoon bij hunne samenkomsten in te leiden; en zoo kwam het, dat hoewel mij verzekerd werd dat ik zeer in Clara's achting was gerez, en hoewel die jonge dame en ik, door tuschenkomst van Herbert, dikwijls boodschappen en complimenten wisselden, ik haar evenwel nog nooit had gezien. Ik viel echter Wemmick niet met deze bijzonderheden lastig.

"Daar het huis met het uitstekvenster," zeide Wemmick, "aan den waterkant staat, tusschen Limehouse en Greenwich, en daar het, naar het schijnt, door eene zeer fatsoenlijke weduwe wordt bewoond, die eene gemeubileerde bovenverdieping te huur heeft, gaf Herbert mij in bedenking, wat ik daarvan vond als een voorloopig verblijf voor Tom, Jack of Richard. Ik vond het zeer goed, om drie redenen, die ik u zeggen zal. Vooreerst: het ligt geheel en al buiten uwe gewone wandelingen, en ook buiten den gewonen drom van straten groot en klein. Ten tweede: zonder er zelf heen te gaan, zoudt

ge door mijnheer Herbert altijd van Tom, Jack of Richard kunnen hooren. Ten derde: na eenigen tijd, en als dat voorzichtig scheen, en ge Tom, Jack of Richard aan boord van eene vreemde pakketboot zoudt willen helpen, dan is hij daar — klaar."

Zeer opgebeurd door deze bedenkingen, bedankte ik Wemmick nogmaals en nogmaals, en verzocht hem om voort te gaan.

"Wel, mijnheer Herbert pakte de zaak met ijver aan, en tegen negen uur gisteravond bracht hij Tom, Jack of Richard — wie het dan ook wezen mag, dat behoeven gij en ik niet te weten — gelukkig naar zijne nieuwe woning. In zijne oude woning werd voorgegeven, dat hij naar Dover moest, en hij werd ook een eind verder weg naar Dover op gebracht. Nu is het nog een groot voordeel hiervan, dat dit alles buiten u gedaan is, en als er iemand op u mocht letten of gelet hebben, men gezien moet hebben, dat ge mijnen ver weg en met gansch andere dingen bezig waart. Dit moet alle vermoedens afleiden en verwarren; en om dezelfde reden vond ik het raadzaam, dat ge, al kwaamt ge gisternacht terug, niet naar huis zoudt gaan. Dat brengt nog meer in de war, en verwarring is in uw voordeel."

Nu had Wemmick met zijn ontbijt gedaan, keek op zijn horloge en begon zijne jas aan te trekken.

"En nu, mijnheer Pip," zeide hij, met zijne handen nog in de mouwen, "heb ik waarschijnlijk het uiterste gedaan, dat ik doen kan, maar als ik ooit meer kan doen — uit een Walworthsch oogpunt en als een strikt particulier persoon — ben ik er gaarne toe bereid. Hier is het adres. Ik zie er geen kwaad in, dat ge van avond er zelf eens heengaat en ziet, of Tom, Jack of Richard het daar goed heeft, eer ge zelf naar huis gaat — hetgeen nog eene reden is, waarom ge gisteravond niet naar huis moest gaan. Maar als ge eens thuis zijt geweest, ga dan niet meer daarheen. O! van harte gaarne, mijnheer Pip," hij stak de handen nu uit de mouwen, en ik kon niet nalaten ze te drukken, "en laat ik u nog ten slotte op een gewichtig punt opmerkzaam maken." Hij legde zijne handen op mijne schouders en vervolgde ernstig fluisterend: "Neem dezen avond waar om zijn portatief eigendom in handen te krijgen. Gij weet niet wat er met hem gebeuren kan. Laat er niets met het portatieve eigendom gebeuren."

Daar ik moest wanhopen mijne denkwijs in dit opzicht voor Wemmick duidelijk te maken, deed ik ook geene poging daartoe.

"Mijn tijd is om," zeide Wemmick, "en ik moet voort. Als ge niets meer dringends te doen hebt, dan tot den donker toe hier te blijven, dan zou ik u dit wel willen raden. Ge ziet er afgetobd uit, en het zou u goeddoen, hier een

stillen dag met den ouden man te hebben — hij zal zoo meteen opstaan — en een stukje van — ge herinnert u het varken nog wel?"

"Wel zeker," zeide ik.

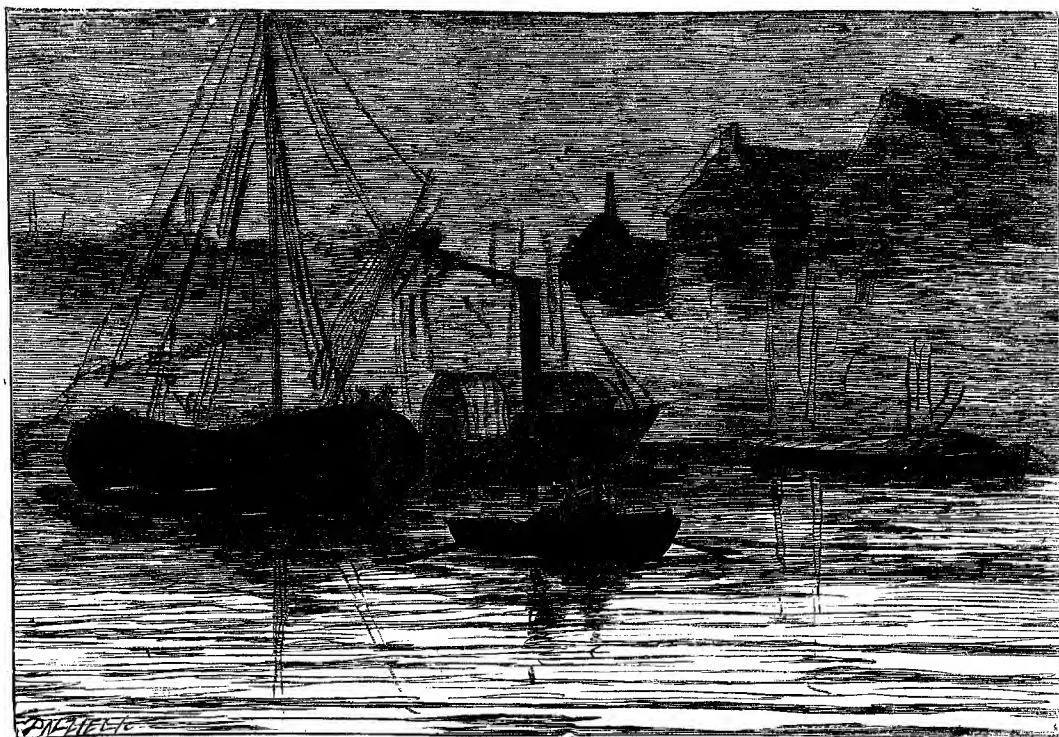
"Welnu, een stukje daarvan. Die worst, die ge gebraden hebt, was van hem, en het is in alle opzichten heerlijk uitgevallen. Proef er eens van, al is het maar van oude kenniswege. Goedendag, oude vader!" riep hij vroolijk.

"Goedendag, John! Goedendag, mijn jongen!" klonk eene piepende stem van binnen.

Ik viel spoedig voor Wemmick's vuur in slaap, en de oude man en ik genoten elkanders gezelschap door den ganschen dag lang nu en

XLVI.

Het had acht uur geslagen, toen ik eene plek bereikte, waar eene bijzondere, maar niet onaangename lucht zich verspreidde, die zich uit de spaanders en schaafkrullen van scheepmakers, blokkenmakers en mastenmakers ontwikkelde. De geheele streek langs den waterkant beneden de brug was een onbekend gewest voor mij, en toen ik aan de rivier kwam, bevond ik, dat de plek, die ik zocht, niet lag waar ik gedacht had, en ook alles behalve gemakkelijk te vinden. De plaats heette Mill Pond Bank, bij Chink's Basin, en om dit

TUSSEHEN DE SCHEPEN DOORVARENDE, HAD IK ZEER OP MIJNE HOEDE MOETEN ZIJN. (blz. 181).

dan in slaap te vallen. Wij hadden eene varkensrib met op het landgoed geteelde groenten tot middagmaal, en ik knikte den ouden man zoo dikwijls toe als ik er maar om dacht. Toen het geheel donker was, liet ik hem bij het vuur zitten, dat hij bijlegde om er brood voor te kunnen roosteren, en uit het getal der theekopjes, zoowel als uit zijne blikken naar de twee luikjes in den muur, maakte ik op, dat jufvrouw Skiffins verwacht werd.

bassin te vinden, had ik geen ander kenmerk dan eene lijnbaan, die de Old Green Copper Rope Walk heette.

Het doet er niet hoe ik rondwaalde tusschen gestrandte schepen, die in droge dokken werden opgelapt, tusschen oude wrakken, die gesloopt werden, tusschen slib en vuilnis, door het getij opgeworpen, tusschen werven voor schepenbouwers, en schepensloopers, tusschen roestige ankers, jaren lang nutteloos half in den grond bedolven, tusschen bergstreken van opgestapelde vaten en balken, of hoevele lijnbanen ik zag, die niet de bedoelde was. Nadat ik verscheidene malen op een verkeerd punt den waterkant had op-

gezocht, nu niet ver genoeg, dan te ver, kwam ik, een hoek omslaande, onverwacht aan Mill Pond Bank. Het was, alle omstandigheden in aanmerking nemende, eene frissche, luchtige plek, waar de wind van de rivier ruimte had om te spelen, waar twee of drie boomen en de ruïne van een ouden windmolen stonden, en waar ik ook in den maneschijn de bedoelde lijnbaan zag, een lang en smal verschiet van houten stellages, die naar hoogbejaarde in den grond geplante hooiharken geleken, die door ouderdom de meeste van hare tanden verloren hadden.

Onder de weinige wonderlijke huizen, die hier stonden, een uitzoekende met een houten voorgevel en een uitstekvenster van drie verdiepingen boven elkander, keek ik naar het naamplaatje op de deur en las daarop: Mrs. Whimple. Daar dit de rechte naam was, klopte ik aan, en eene bejaarde vrouw met een welvarend en genoeglijk voorkomen deed mij open. Zij werd evenwel terstond door Herbert op zijde geschoven, die mij stilzwijgend in de spreekkamer bracht en de deur sloot. Het was een wonderlijk gevoel, hem met zijn welbekend gezicht zoo geheel thuis te zien in die zoo gansch vreemde kamer, en ik zag hem bijna verwonderd aan, als ik het hoekkastje met het glaswerk en porselein, de zeehorens op den schoorsteenmantel, en de gekleurde prenten aan de muren aankeek, die den dood van kapitein Cook, het afloopen van een schip en Zijne Majesteit George den Derden, met staatsiepruik, lederen broek en kaplaarzen, op het terras van Windsor, voorstelden.

"Alles is wel, Handel," zeide Herbert "en hij is volkomen tevreden, hoewel zeer verlangend om u te zien. Mijne beminde is bij haar vader, en als ge wacht tot ze beneden komt, zal ik u met haar bekend maken, en dan zullen wij naar boven gaan. — Dat is haar vader!"

Ik had een onrustbarend gebrom boven mijn hoofd bespeurd, en waarschijnlijk droeg mijn gezicht daar de sporen van.

"Ik ben bang dat hij een erge oude rekel is," zeide Herbert met een glimlach, "maar ik heb hem nooit gezien. Ruik je geen rum? Daar is hij altijd aan."

"Aan de rum?" zeide ik.

"Ja," antwoordde Herbert; "en ge kunt denken hoe dat zijne jichtpijnen verzacht. En dan staat hij er op om alle provisie boven op zijne kamer te houden en zelf uit te geven. Hij bewaart ze op planken boven zijn hoofd, en weegt ze altijd voor. Zijne kamer moet naar een komenijswinkel gelijken."

Terwijl hij zoo sprak, ging het gebrom in een lang uitgerekte gebrul over en stierf toen weg.

"Wat anders kan het gevolg zijn," zeide Herbert, tot opheldering "als hij met alle geweld kaas wil snijden. Iemand met de jicht in zijne

rechterhand en door al zijne leden, kan toch niet verwachten door eene kaas heen te komen zonder zich zeer te doen."

Hij scheen zich terdege zeer te doen, want hij brulde nogmaals geweldig.

"Het is een fortuintje voor jufvrouw Whimple, dat zij Provis als bovenbewoner heeft gekregen," zeide Herbert, "want natuurlijk willen de menschen doorgaans dat levenmaken niet verdragen. Een wonderlijk vertrek hier, niet waar, Handel?"

Het was inderdaad een wonderlijk vertrek, maar buitengemeen net en zindelijk.

"Jufvrouw Whimple," antwoordde Herbert, toen ik dit zeide, "is eene uitmuntende huishoudster, en ik weet waarlijk niet hoe mijne Clara het maken zou zonder hare moederlijke hulp. Want Clara heeft geene eigene moeder meer, Handel, en geen nabestaande op de wereld behalve dien ouden Bulderbram."

"Maar dat kan zeker zijn naam niet wezen, Herbert?"

"Neen, neen," zeide Herbert, "dat is maar de naam dien ik hem geef. Hij heet eigenlijk Barley. Maar welk een zegen is het voor den zoon van mijn vader en moeder, eene beminde te hebben die geene nabestaanden heeft en nooit zich zelve of iemand anders met hare familie kan plagen!"

Herbert had mij reeds vroeger verteld en herinnerde mij nu, dat hij jufvrouw Clara Barley had leeren kennen toen zij in een instituut te Hammersmith was geplaatst om hare opvoeding te voltooien, en dat, toen zij naar huis was geroepen om haar vader op te passen, hij en zij hunne genegenheid aan de moederlijke jufvrouw Whimple hadden toevertrouwd, door welke die genegenheid sedert met evenveel goedheid als omzichtigheid was beschermd en bewaakt. Het was wel bekend, dat niets van een teederen aard aan den ouden Barley kon worden toevertrouwd, om reden dat hij onbekwaam was om over iets te denken dat boven de natuur van zijne jicht, rum en proviand verheven was.

Terwijl wij zoo zacht met elkander praatten en het gebrom van den ouden Barley den zwarten balk, die de zoldering doorsneed, deed trillen, werd de kamerdeur geopend en trad een zeer bevallig tenger meisje van ongeveer twintig jaren binnen, met een mandje in de hand, hetwelk Herbert haar vriendelijk afnam, waarna hij het meisje zelve als "Clara" aan mij voorstelde. Zij was waarlijk een allerbekoorlijkst meisje, en had wel voor eene gevangene fee kunnen doorgaan, welke door dien woesten Reus, den ouden Barley, in dienst was geprest.

"Zie eens hier," zeide Herbert, met een teeder medelijdenden glimlach op het mandje wijzende, nadat wij eene poos hadden gepraat, "hier is het avondmaal voor mijne arme Clara, zooals het haar elken avond wordt uitgegeven. Hier is haar rantsoen brood, en hier is haar stukje

kaas, en hier is hare rum — die ik uitdrink. Dit is Barley's ontbijt voor morgenochtend; twee lamscoteletten, drie aardappelen, wat erwten, een beetje meel, twee ons boter, een beetje zout en al die peper. Dat wordt samen gestoofd en snikheet opgegeten, en is een heerlijk ding voor de jicht, zou ik denken!"

Er was iets zoo bekoorlijks en innemends in de berusting, waarmede Clara de bestanddeelen van dien voorraad aanzag, terwijl Herbert ze opnoemde — iets zoo vertrouwelijks en onschuldigs in de kalmte, waarmede zij duldde dat Herbert zijn arm om haar heen sloeg — iets zoo zachtaardigs en hulpbehoevends in geheel haar voorkomen — dat ik, den ouden Barley boven mijn hoofd hoorende brommen, het engagement tusschen haar en Herbert niet had willen afbreken voor al het geld in de portefeuille, die ik nooit geopend had.

Ik stond haar met genoegen en bewondering aan te zien, toen eensklaps het gebrom weder tot gebrul oversloeg, en er omhoog een vreeselijk gebons werd gehoord, alsof een reus met een houten been daarmede door de zoldering heen poogde te stampen, om bij ons te komen. Daarop zeide Clara tot Herbert; "Papa heeft mij noodig, lieveling," en liep heen.

"Wat denkt ge wel dat hij nu noodig heeft, Handel?" zeide Herbert.

"Ik weet het niet," antwoordde ik. "Iets te drinken?"

"Dat is het!" riep Herbert uit, alsof ik buitengemeen knap geraden had. "Hij heeft zijn grog altijd klaarstaan in een tobбетje op de tafel. Wacht een oogenblik en ge zult hooren hoe Clara hem optilt om er wat van te nemen. — Daar gaat hij!" Wederom volgde een gebrul, in een langen tremulant uitlopende. "Nu drinkt hij," zeide Herbert, toen er eene stilte volgde. "Nu ligt hij weer op zijn rug," voegde hij er bij, toen het gebrom wederom door den balk dreunde.

Daar Clara spoedig terugkwam, vergezelde Herbert mij naar boven om onzen gast op te zoeken. Toen wij de deur van Barley voorbijkwamen, hoorden wij hem daar binnen schor mompelen, met een soort van zeemansdeun, die evenals het huilen van den wind beurtelings rees en daalde. De woorden van dien deun waren de volgende, behalve dat ik zegewensen in de plaats stel voor iets dat juist het tegendeel was.

"Ahoy! Zegen allemaal, hier is oude Bill Barley! Hier is oude Bill Barley, zegen allemaal! Hier ligt oude Bill Barley plat op zijn rug. Hier ligt hij plat op zijn rug te drijven als eene doode schol, de oude Bill Barley! Ahoy! Zegen allemaal!"

Met dergelijke troostredenen, onderrichtte mij Herbert, onderhield de onzichtbare Barley zich dagen en nachten achtereen, waarbij hij, als

het licht was, dikwijls zijn eene oog voor een verrekijker hield, die zoodanig bij zijn bed was gesteld, dat hij daarmede de rivier kon afzien.

In twee naar kajuiten gelijkende kamertjes boven in huis, die frisch en luchtig waren, en waar Barley minder te hooren was dan beneden, vond ik Provis zeer naar zijn zin gevestigd. Hij gaf geene ongerustheid te kennen en scheen die ook bijna niet te gevoelen, maar het kwam mij voor, dat hij iets zachters over zich had, schoon ik niet kon zeggen hoe, en mij dit ook naderhand niet kon bedenken, maar het was toch zeker zoo.

Die dag van rust had mij gelegenheid tot nadenken gegeven, en zoo was ik tot het besluit gekomen om hem niets van Compeyson te zeggen, daar ik vreesde dat zijn wrok tegen dien man hem anders zou kunnen bewegen om hem te willen opzoeken en zoo in zijn eigen verderf te loopen. Toen ik dus met Herbert bij hem voor het vuur zat, vroeg ik hem allereerst, of hij vertrouwde dat Wemmick de waarheid had vernomen en hem goed had geraden.

"Ja, ja, lieve jongen," antwoordde hij, met een ernstigen knik, "Jaggers weet het wel."

"Dan heb ik met Wemmick gesproken," zeide ik, "en ik kom hier om u te zeggen, welke waarschuwing hij mij gegeven heeft en welken raad."

Dit deed ik dan ook nauwkeurig, met het zoo even gemelde voorbehoud. Ik zeide hem, hoe Wemmick in de gevangenis van Newgate gehoord had (hetzij van officieren of van gevangenen, dit kon ik niet zeggen), dat hij in verdenking was en dat mijne kamers bespied werden; hoe Wemmick daarom geraden had dat hij zich eenigen tijd zou schuilen en ik van hem vandaan zou blijven, en wat Wemmick gezegd had van buitenslands te gaan. Ik voegde er bij, dat ik natuurlijk, als die tijd kwam, met hem zou medegaan, of hem spoedig volgen zou, naarmate Wemmick raadzaam oordeelde. Wat dan verder zou volgen, roerde ik niet aan; en dit kon ik mij zelve ook lang niet met duidelijkheid of gerustheid voorstellen, nu ik hem zooveel zachter gestemd en om mijnentwil in blijkbaar gevaar zag. Wat nu het veranderen van mijne levenswijze en het maken van grootere verteringen aanging, gaf ik hem in bedenking, of dit in de tegenwoordige onzekere en moeilijke omstandigheden niet bespottelijk, zoo niet nog erger zou zijn.

Hij kon dit niet tegenspreken en was over het geheel zeer redelijk. Zijn terugkomen was een waagstuk, zeide hij, en hij had altijd geweten dat het een waagstuk was. Hij zou niets doen om het tot een roekeloos waagstuk te maken, en met zulke goede hulp had hij zeer weinig vrees voor zijne veiligheid.

Herbert, die peinzend in het vuur had gekeken, zeide hier, dat hem, door een gezegde van Wemmick, iets in de gedachten was gekomen, dat misschien de moeite waard was in

overweging te nemen. "Wij zijn beide goede roeiers, Handel, en zouden hem wel zelve de rivier af kunnen brengen, als die tijd komt. Dan behoeft daartoe geene boot en geene bootslieden gehoord te worden. Dat zou weder eene kans minder voor kwaad vermoeden zijn, en elke kans is de moeite waard. Het seizoen komt er niet op aan. Denkt ge niet dat het goed zou zijn als ge dadelijk begint eene boot te houden, die aan de trap van den Temple bleef liggen, en waarmee ge de gewoonte kondt aannemen om de rivier op en af te roeien? Als ge zachtjes aan die gewoonte krijgt, wie zal er dan op letten? Doe het twintig- of vijftigmaal, dan is er niets bijzonders meer in, dat ge het de een en twintigste of een en vijftigste maal doet."

Dit plan beviel mij en Provis was er opgetogen over. Wij spraken af, dat het ten uitvoer gebracht zou worden, en dat Provis ons nooit zou herkennen als wij Mill Pond Bank voorbijroeiden. Maar verder spraken wij ook af, dat hij het gordijn van zijn venster aan den oostkant zou neerlaten, als hij ons zag en alles nog goed was.

Nadat alles nu afgesproken was, stond ik op om heen te gaan, tegen Herbert zeggende, dat het beter zou zijn als wij niet te zamen naar huis gingen, maar ik hem minstens een half uur vooruit was. "Het bevalt mij niet u hier te laten," zeide ik tot Provis, "hoewel ik niet twifelen kan of ge zit hier veiliger dan dicht bij mij. Vaarwel!"

"Lieve jongen!" zeide hij, mijne handen vattende; "ik weet niet wanneer wij elkander zullen weerzien, en ik zeg niet graag vaarwel. Zeg mij goedennacht!"

"Goedennacht! Herbert zal geregeld tusschen ons heen- en weergaan, en als de tijd komt, kunt ge zeker wezen dat ik gereed zal zijn. Goedennacht! Goedennacht!"

Wij achtten het best dat hij boven bleef, en lieten hem op het portaal staan, waar hij een licht over de leuning hield om ons op de trap te lichten. Naar hem opziende, dacht ik aan den eersten avond van zijne komst, toen onze plaatsen juist omgekeerd waren en ik weinig dacht dat mijn hart bij eene scheiding van hem ooit zoo zwaar en angstig zou zijn als het nu was.

De oude Barley was nog aan het brommen en vloeken toen wij zijne deur voorbijkwamen, zonder dat het scheen dat hij daarmede had opgehouden of voornemens was op te houden. Toen wij onder aan de trap waren, vroeg ik Herbert of de naam van Provis bewaard was gebleven. Hij antwoordde: zekerlijk niet, en dat die vreemdeling mijnheer Campbell heette. Verder zeide hij mij, dat alles wat men daar van mijnheer Campbell wist, was, dat die heer aan hem (Herbert) was gerecommandeerd, en hij

er het grootste belang in stelde dat de oude man goed verzorgd werd en rustig werd gehouden. Toen wij dus de spreekkamer waren binnengegaan, waar jufvrouw Whimple en Clara zaten te werken, zeide ik niets van mijne eigene belangstelling in mijnheer Campbell, maar hield onze betrekking voor mij zelve.

Toen ik van het lieve zachtaardige meisje en de moederlijke vrouw, die nog niet te oud was geworden voor eene oprechte sympathie met een onschuldig minnarijje, afscheid had genomen, was het mij alsof die lijnbaan en haar omtrek eene geheel andere plek waren geworden. De oude Barley mocht een oude bullebak zijn en vloeken als een troep ruiters, er waren daarentegen jeugd, hoop en vertrouwen genoeg op den zoom van Chink's Basin, om die kom tot overloopens toe te vullen. En toen dacht ik aan Estella en aan ons afscheid, en ging zeer treurig naar huis.

Alles was in den Temple zoo stil als ik het ooit gezien had. De vensters der kamers, onlangs door Provis bewoond, waren donker, en er was geen enkel wandelaar in Garden Court. Ik kuierde twee- of driemaal de fontein voorbij, eer ik de trap naar mijne kamer opging, maar ik was geheel alleen. Herbert, die bij zijne thuiskomst aan mijn bed kwam — want afgemat en ontmoedigd ging ik terstond naar bed — deed hetzelfde verslag. Daarna de vensters openende, keek hij in den maneschijn uit en zeide mij, dat het zoo plechtig eenzaam was als het in eene kerk op dat uur kon zijn.

Des anderen daags zorgde ik mij eene boot aan te schaffen. Dit was spoedig gedaan, en de boot werd aan de trap van den Temple gelegd, waar ik haar in een paar minuten kon bereiken. Toen begon ik, als tot oefening, uit te varen, somtijds alleen, somtijds met Herbert. Dikwijls was ik in koude, regen en sneeuw op de rivier, maar nadat dit eenige malen gebeurd was, lette niemand meer op mij. Eerst bleef ik boven Blackfriars-brug, maar toen de uren van het getij verliepen, voer ik naar de Londen-brug. Het was in dien tijd nog de oude Londen-brug, en met zekere getijden was hier een stroom en een val van water, die haar een zeer slechten naam gaven. Maar ik wist wel hoe men de brug moest "doorschieten," nadat ik het eens had zien doen, en zoo begon ik tusschen de schepen op de rivier rond te roeien. De eerste maal dat ik Mill Pond Bank voorbijkwam, had ik Herbert medegenomen, en zoowel in het af- als in het opvaren zagen wij het gordijn aan den oostkant neerlaten. Herbert kwam daar zelden minder dan driemaal in de week, en nooit bracht hij mij eenig bericht, dat mij eenigszins kon ontrusten. Evenwel wist ik, dat er reden tot ongerustheid was, en kon ik mij niet ontslaan van de gedachte dat ik bespied werd. Eens opgevat, is dit een denkbeeld dat iemand bij-

blijft, en het zou moeielijk te berekenen zijn, hoeveel onschuldigen ik verdacht hield van mij te bespieden.

Kortom, ik was altijd vol angst voor den man, die zich daar schuilhield. Herbert had mij somtijds gezegd, dat hij het aangenaam vond des avonds, als het getij afliep, voor onze vensters te staan en te denken, dat de rivier, met al wat zij medevoerde, naar Clara stroomde. Maar ik dacht met angst dat zij naar Magwitch stroomde, en dat elke zwarte plek op haar spiegel eene boot met vervolgers kon zijn, die hem gingen vatten.

XLVII.

Eenige weken verliepen zonder de minste verandering mede te brengen. Wij wachtten op Wemmick, maar deze gaf geen teeken van leven. Als ik hem nooit buiten Little Britain had gekend, en nooit het voorrecht had genoten van op een gemeenzamen voet in het kasteel te verkeerden, had ik aan hem kunnen twifelen, maar nu ik hem kende gelijk ik deed, kon ik dit geen oogenblik doen.

Mijne wereldsche zaken begonnen een somber voorkomen aan te nemen, en ik werd door meer dan één schuldeischer om geld gedrongen. Ik begon zelfs het geldgebrek te kennen (ik meen van gereed geld op zak) en dit te verlichten door het verkoopen van eenige kostbaarheden, die ik licht missen kon. Maar ik was het vast met mij zelve eens, dat het een laag bedrog zou zijn, bij de tegenwoordige onzekerheid mijner denkbeelden en plannen, nog meer geld van mijn weldoener aan te nemen. Ik had hem dus door Herbert de ongeopende portefeuille teruggezonden, om die zelf te bewaren, en ik gevoelde eene soort van zelfvoldoening — of die van eene valsche of eene echte soort was, weet ik zelf bijna niet — bij de gedachte, dat ik, sedert hij zich aan mij geopenbaard had, geen gebruik van zijne mildheid had gemaakt.

Naarmate de tijd verliep, vestigde zich bij mij de drukkende gedachte, dat Estella reeds getrouwd was. Bevreemd om die gedachte bewaardheid te vinden, hoewel zij reeds zoogoed als eene overtuiging bij mij vaststond, zag ik geene nieuwsbladen in, en verzocht ik Herbert (wien ik de omstandigheden van onze laatste ontmoeting had medegedeeld) om mij nooit van haar te spreken. Waarom ik dit laatste overblijfsel mijner hoop nog als een schat bewaarde, kan ik niet zeggen. Waarom hebt gij, die dit leest, verleden jaar, verleden maand of verleden week eene niet veel van deze verschillende tegenstrijdigheid begaan?

Het was een ongelukkig leven dat ik leidde, en de dreigende zorg die het beheerschte en

zich hoog boven mijne andere zorgen verhief, gelijk een hooge bergtop boven eene geheele reeks van bergen, verdween nooit uit mijn gezicht. Evenwel deed zich geene nieuwe reden tot bezorgdheid voor. Al sprong ik, gelijk dikwijls gebeurde, des morgens met een schrik uit mijn bed, bevende van angst dat hij misschien ontdekt was; al zat ik des avonds, gelijk zoo menigmaal, met benauwdheid naar Herbert's terugkomende schreden te luisteren, of zij niet sneller dan anders en met slecht nieuws bevuogeld zouden zijn, toch hielden alle dingen hun gewonen loop. Tot werkeloosheid gedoemd, terwijl ik in een voortdurenden staat van rusteloosheid en spanning verkeerde, roeide ik met mijne boot op de rivier heen en weder en bleef wachten zoo goed ik kon.

Dikwijls was er een staat van getij, waarbij ik, de rivier afgevaren zijnde, niet weder door de bogen der oude Londen-brug kon opvaren, en dan liet ik mijne boot aan eene werf bij het Custom-House, om later naar de trap van den Temple gebracht te worden. Het speet mij niet, dit te moeten doen, daar het diende om mij en mijne boot des te meer tot gewone en bekende voorwerpen bij de lieden aan den waterkant te maken. Uit deze geringe omstandigheid sproten twee ontmoetingen voort, welke ik nu moet verhalen.

Op zekeren dag, laat in Februari, stapte ik met schemeravond aan de werf af. Ik was met de eb tot bij Greenwich gevoerd en met den vloed teruggekomen. Het was een heldere dag geweest, maar toen de zon daalde was het mistig geworden, en tusschen de schepen doorvarende, had ik zeer op mijne hoede moeten zijn. Zoowel bij het afvaren als het terugkomen, had ik aan het sein van zijn venster gezien dat alles nog wel was.

Daar het een gure avond was en ik mij verkleumd voelde, viel het mij in, mij te verkwikken met terstond te gaan eten, en daar ik nog verscheidene uren van eenzaamheid en neerslachtigheid voor mij had als ik nu naar huis ging, na den eten een schouwburg te bezoeken. Het tooneel, waarop Wopsle zijn twijfelachtigen triomf had gevierd, lag in die streek, dicht bij den waterkant (nu is het nergens meer), en daarheen besloot ik te gaan. Ik wist wel dat het Wopsle niet gelukt was het drama te doen herleven, maar dat hij integendeel in het verval daarvan had gedeeld. De tooneelbiljetten hadden eene weinig aanprijzende melding van hem gemaakt, als van een getrouwen neger, in verband met een klein meisje van edele geboorte en een aap; en Herbert had hem eens gezien als een Tartaarsche roover van de comische soort, met een gezicht als roodaarde en een vervaarlijken hoed, overal met klokjes behangen.

Ik at in een huis, dat door Herbert en mij eene geographische restauratie genoemd werd

— waar men op elk lapje tafellaken van een halve el wereldkaarten van bierkan-randen zag geteekend, en landkaarten van aangedroogde saus op ieder mes — tot op dezen dag is er in het gebied van den Lord-Major bijna geen enkele restauratie, die niet geografisch is — en sleet daar mijn tijd met over kruimels te zitten suffen, in het gaslicht te staren, en mij in den walm van eten te stoven. Eindelijk schudde ik mij zelve wakker en ging naar den schouwburg.

Daar vond ik een braven bootsman in dienst van Zijne Majesteit — een allerbest mensch, schoon ik wel had gewild, dat zijne broek niet zoo nauw op sommige plaatsen en niet zoo ruim op andere was geweest — die, hoewel hij zeer edelmoedig en dapper was, alle kleine lieden den hoed over de oogen sloeg, en schoon hij zoo patriottisch was, er niet van wilde hooren, dat iemand belasting zou betalen. Hij had een zak geld in zijn zak, die veel naar een podding in een doek geleek, en met dat vermogen trouwde hij een meisje uit, dat in beddetijk gekleed scheen te zijn, met groote vreugdebedrijven, waarbij de geheele bevolking van Portsmouth (negen in getal volgens de laatste volkstelling) op het strand te hoop liep, in de handen wreef, elkander de handen drukte en zong: "Drink! drink!" Zekere bruine kerel evenwel, die niet wilde drinken of iets doen wat hem gevraagd werd, en wiens hart de bootsman openlijk zeide dat zoo zwart was als zijn gezicht, stelde twee andere bruine kerels voor om het geheele menschedom in het ongeluk te helpen, hetgeen zij zoo krachtdadig deden (want zij schenen een bijzonderen politieken invloed te hebben), dat de halve avond noodig was om den boel weder terecht te brengen, en dit toen alleen gebeuren kon door tusschenkomst van een eerlijken kruidenier, met een witten hoed, zwarte slopkousen en een rooden neus, die met een ijzeren rooster gewapend in de kast van eene klok kroop, daarin alles afliesterde, toen te voorschijn kwam, en ieder, dien hij niet met hetgeen hij afgeluisterd had kon beschaamd maken, van achteren met zijn rooster op den kop sloeg. Dit had ten gevolge, dat mijnheer Wopsle (van wien vroeger niets gehoord was) met eene ster als ridder van den Kouseband op de borst, als gevolmachtigde van de Admiraliteit optrad, om te zeggen, dat al de bruine kerels dadelijk in de gevangenis moesten gezet worden, en hij voor den bootsman eene Engelsche vlag had medegebracht, als eene geringe erkentenis van zijne verdiensten. De bootsman, voor de eerste maal geroerd, droogde eerbiedig zijne oogen aan de vlag; en toen opvroolijkende, noemde hij mijnheer Wopsle "Your Honour" en verzocht verlof om hem bij een "vin" te mogen nemen. Daarna reikte Wopsle hem met vriendelijke deftigheid een vin toe, maar werd dadelijk in een hoek geschoven, terwijl al de anderen eene horlepijp

dansten, en terwijl hij uit dien hoek het publiek met misnoegde bliken overzag, werd hij ook mij gewaar.

Het tweede stuk was de laatste groote nieuwe kerstmispantomime, waarin ik bij het eerste tooneel tot mijne spijt mijnheer Wopsle meende te herkennen, met roode sajetten beenen onder een reusachtig van phosphorus stralend gezicht, en een haardos van roode gordijnfranje gemaakt, terwijl hij in eene mijn donderbouten stond te smeden, en de grootste lafhartigheid aan den dag legde, toen zijn reusachtige meester (zeer schor) naar huis kwam om te eten. Maar weldra kwam hij deftiger voor den dag; want toen de Genius der Jeugdige Liefde bijstand noodig had — uit hoofde van de vaderlijke barbaarsheid van een lompen boer, die de keus van zijn dochters hart dwarsboomde, door het voorwerp daarvan uit een bovenvenster een meelzak op het lijf te smijten — riep zij een tovenaars hulp, die, van de tegenvoeters oprijzende, niemand anders dan mijnheer Wopsle bleek te zijn, met een zeer hoogen hoed op en een tooverboek in folio onder den arm. Daar deze tovenaars weinig anders te doen had dan voor zich te laten praten, zingen, dansen en vlammen van allerlei kleur branden, had hij tijd genoeg over, en ik merkte met verwondering op, dat hij dien tijd besteedde om mij met duidelijke blijken van de grootste verbazing aan te staren.

Er was iets zoo opmerkelijks in het toenemende staren van mijnheer Wopsle's oogen, en hij scheen zich zoovele dingen voor den geest te halen en zoo verbijsterd te worden, dat ik er niets van begrijpen kon. Ik zat er nog lang over te denken, zelfs nadat hij in eene groote horlogekast naar de wolken was opgestegen, en nog kon ik er niets van vatten. Ik dacht er nog over na, toen ik een uur later den schouwburg uitkwam en hem bij de deur op mij vond wachten.

"Hoe vaart ge?" zeide ik, hem de hand gevende, terwijl wij te zamen de straat opgingen.

"Ik zag dat ge mij ook zaagt."

"U zag, mijnheer Pip!" antwoordde hij. "Ja, natuurlijk zag ik u. Maar wie was daar anders nog?"

"Wie anders nog?"

"Het is allervreemdst," zeide Wopsle en keek weder geheel verbijsterd, "en toch zou ik er op kunnen zweren."

Ongerust wordende, verzocht ik hem duidelijk te zeggen wat hij meende.

"Of ik ook op hem gelet zou hebben als ik u niet had gezien," zeide Wopsle nog even verbijsterd, "kan ik niet stellig zeggen; maar ik denk het toch wel."

Onwillekeurig zag ik rond, gelijk ik gewoon was rond te zien als ik naar huis ging, want deze raadselachtige woorden deden mij huiveren.

"O, hij kan niet in het gezicht wezen," zeide Wopsle. "Hij is heengegaan eer ik van het tooneel ging. Ik zag hem heengaan."

Met zooveel reden tot achterdocht, verdacht ik nu zelfs dezen armen tooneelspeler. Ik vermoedde bij hem een oogmerk om mij eene of andere bekentenis te ontlokken. Ik bleef hem dus onder het voortgaan aanzien, maar zeide niets.

"Ik was in de belachelijke verbeelding dat hij bij u behoorde, mijnheer Pip, tot ik zag dat ge er niets van wist, dat hij daar als een spook achter u zat."

Wederom beving mij mijne vorige huivering, maar ik bleef er bij om nog niet te spreken, want het was zeer wel met zijne woorden overeen te brengen, dat hij mij opzettelijk wilde verlokken om zijne gezegden op Provis toe te passen, en ik was volkomen zeker, dat Provis daar niet geweest was.

"Ge zult u wel over mij verwonderen, mijnheer Pip, en ik zie duidelijk dat ge dat doet. Maar het is zoo vreemd! Ge zult het haast niet kunnen gelooven als ik het u zeg. Ik zou het zelf haast niet kunnen gelooven als ik het van u hoorde."

"Inderdaad?" zeide ik.

"Ja, waarlijk, mijnheer Pip, ge herinnert u nog wel zekeren kerstdag heel lang geleden, toen ge nog een kind waart, en ik bij Gargery ten eten was, en er eenige soldaten aan de deur kwamen om een paar handboeien te laten versmeden?"

"Ja, dat herinner ik mij nog zeer wel."

"En ge herinnert u ook nog, dat er toen jacht gemaakt werd op twee gevluchte gevangenen, en dat wij daarbij meegingen, en dat Gargery u op zijn rug nam, en ik vooruitliep en hij mij met u zoo goed bijhield als hij kon?"

"Dat alles herinner ik mij nog zeer wel." — Beter dan hij dacht, behalve deze laatste bijzonderheid.

"En ge herinnert u ook nog wel, dat wij die twee toen in eene sloot vonden, en dat de een den ander erg had afgeklopt, zoodat die een leelijk gehavend gezicht had?"

"Ik zie alles nog voor mij."

"En dat de soldaten toortsen aanstaken en die twee in hun midden namen, en dat wij medegingen door de donkere polders om hen te zien wegbrengen, en dat het licht van de toortsen hen in het gezicht scheen? — Ik zie het, dunkt mij, nog, dat schijnsel van het licht op hunne gezichten, terwijl buitenaf een kring van nachtelijk donker ons omgaf."

"Ja," zeide ik, "dat alles herinner ik mij nog."

"Dan, mijnheer Pip, was het een van die twee gevangenen, die van avond achter u zat. Ik zag hem over uw schouder."

"Pas op!" dacht ik, en vroeg hem toen: "Welken van die twee meent ge dat ge gezien hebt?"

"Dien met het gehavende gezicht," antwoordde hij, zonder zich te bedenken; "en ik kan er op zweren dat ik hem zag. Hoe meer ik er aan denk, des te zekerder ben ik dat hij het was."

"Het is zonderling, zeer zonderling," zeide ik, zoo goed mogelijk veinzende dat ik het niet meer dan zonderling vond, en het mij verder onverschillig was.

Ik kan niet zeggen hoezeer dit gesprek mijne ongerustheid vergrootte, of met welk een eigenaardigen schrik de gedachte mij vervulde, dat Compeyson daar "als een spook" achter mij was geweest. Want indien hij, sedert Provis zijn schuilhoek had betrokken, ooit langer dan voor eenige oogenblikken uit mijne gedachten was geweest, was het juist toen hij zoo dicht bij mij was; en te denken dat ik, na al mijne zorg, zoo onoplettend en onbehoedzaam was geweest, was eveneens alsof ik eene reeks van honderd deuren had gesloten om hem buiten te houden, en hem dan vlak naast mij had gevonden. Ik kon er ook niet aan twifelen, dat hij daar gekomen was omdat ik er was, en dat, hoe gering de schijn van gevaar ook wezen mocht, het gevaar altijd nabij en dreigend bleef.

Ik deed Wopsle eenige vragen. Wanneer was die man binnengekomen? Dit kon hij mij niet zeggen; hij zag mij, en over mijn schouder zag hij dien man. Eerst nadat hij hem eenigen tijd had gezien, begon hij hem te herkennen, maar van den beginne af had hij eenigszins gedacht, dat hij bij mij behoorde en hem in vroeger tijd in het oude dorp met mij moest gezien hebben. Hoe was hij gekleed? Als een welgesteld man, maar zonder iets opmerkelijks; hij meende in het zwart. Was zijn gezicht nog eenigszins mismaakt? Neen, dat geloofde hij niet. Ik geloofde het ook niet, want hoewel ik onder mijn gemijmer niet bijzonder op de menschen achter mij had gelet, achtte ik het toch waarschijnlijk, dat een eenigszins mismaakt gezicht mijne aandacht zou hebben getrokken.

Toen Wopsle mij alles had medegedeeld, wat hij zich kon herinneren en ik hem kon uitpersen, en ik hem na de vermoeienis van dien avond op eene geschikte verversching had onthaald, namen wij afscheid. Het was tusschen twaalf en een uur dat ik den Temple bereikte, en de poorten waren gesloten. Toen ik binnen- en naar huis ging, was er niemand nabij mij.

Herbert was reeds thuis, en wij hielden bij het vuur eene ernstige beraadslaging; maar er was niets te doen, behalve Wemmick mede te deelen wat mij dien avond was gebeurd, en hem te herinneren, dat wij op een wenk van hem wachtten. Daar ik dacht dat ik hem zou kunnen blootstellen als ik al te dikwijls naar het kasteel ging, zond ik hem deze mededeeling in een brief. Ik schreef dien nog eer ik naar bed ging en bracht hem zelf op de post; en wederom was er niemand nabij mij. Herbert en ik waren het eens, dat wij niets anders konden doen dan zeer voorzichtig zijn; en wij waren ook zeer voorzichtig — nog voorzigtiger dan te voren, als dat mogelijk was — en ik kwam nooit

in de nabijheid van Chink's Basin, behalve wanneer ik daar voorbijroeide, en keek dan slechts naar Mill Pond Bank, gelijk ik naar alle andere dingen keek.

XLVIII.

De tweede der ontmoetingen, waarop ik in het vorige hoofdstuk doelde, had omtrent eene week na de eerste plaats. Ik had wederom mijne boot aan de werf beneden de brug gelaten, maar het was nog vroeg in den namiddag, en twijfelachtig waar ik zou gaan eten, was ik naar Cheapside gegaan en wandelde daar op en neer, zeker de meest besluiteloze mensch onder al dat gewoel, toen er door iemand, die mij achteropkwam, eene groote hand op mijn schouder werd gelegd. Het was de hand van mijnheer Jaggers, en hij stak mij die terstond door den arm.

"Daar we denzelfden weg opgaan, Pip, kunnen wij wel samen gaan. Waar moet je naar toe?"

"Naar den Temple, denk ik," was mijn antwoord.

"Weet je het dan niet?" vroeg mijnheer Jaggers.

"Neen," zeide ik, blijde dat ik zijn uitvragen eens kon te leur stellen, "ik weet het niet, want ik ben het nog niet met mij zelven eens."

"Je gaat toch eten?" zeide mijnheer Jaggers. "Je zult er niet tegen hebben om dat toe te geven, denk ik?"

"Neen," antwoordde ik, "ik heb er niet tegen om dat toe te geven."

"En je bent je woord niet kwijt?"

"Ik wil ook wel toegeven, dat ik mijn woord niet kwijt ben."

"Kom dan bij mij eten," zeide mijnheer Jaggers.

Ik wilde mij verontschuldigen, doch toen hij er bijvoegde: "Wemmick komt ook," veranderde ik mijne verontschuldiging in eene toestemming — van de enkele woorden, die ik gesproken had, kon ik nog maken wat ik verkoos — en wij gingen naar Little Britain, terwijl de lichten in de winkels schitterend begonnen op te vlammen, en de lantarenopstekers, nauwelijks plaats vindende om in het gewoel hunne ladders te planten, op en neer wipten en heen en weder liepen, en in den neerdalenden mist meer roode oogen openden, dan mijn nachtlucht in de Hummuns witte oogen op den spookachtigen muur had geteekend.

In het kantoor in Little Britain had het gewone brieven schrijven, handenwasschen, kaarsensnuiten en brandkassluiten plaats, dat het werk van den dag besloot. Terwijl ik ledig bij het vuur stond, gaf het rijzen en dalen der vlam de twee pleisterkoppen op de plank den schijn alsof zij een duivelachtig spel van wegschuilertje met mij speelden, terwijl een paar dikke kantoorkaarsen, waarbij mijnheer Jaggers in een

hoek zat te schrijven, met lange, smerige doodceelen waren versierd, als ware het ter herinnering aan eene schaar van gehangen clienten.

Wij reden met ons drieën in eene huurkoets naar Gerrard-Street, en zoodra wij daar waren, werd de maaltijd opgezet. Ofschoon ik er niet aan zou gedacht hebben om in dat huis de minste toespeling op Wemmick's Walworthsche gevoelens te maken, zou ik er toch niet tegen gehad hebben nu en dan een vriendschappelijk blik met hem te wisselen. Maar dit was ondoenlijk. Wanneer hij zijne oogen van de tafel opsloeg, richtte hij ze altijd naar mijnheer Jaggers, en voor mij bleef hij zoo droog en stijf alsof hij een van een paar tweelingen en wel de verkeerde tweeling was.

"Heb je mijnheer Pip dat briefje van jufvrouw Havisham gezonden, Wemmick?" vroeg mijnheer Jaggers, kort nadat wij waren aangezet.

"Neen, mijnheer," antwoordde Wemmick. "Het zou juist naar de post gaan, toen u mijnheer Pip meebracht. Hier is het." Hij gaf het aan zijn principaal in plaats van aan mij.

"Het is een briefje van twee regels, Pip," zeide mijnheer Jaggers, het overgevende, "dat jufvrouw Havisham aan mij heeft gezonden, omdat ze niet zeker was van uw adres. Zij zegt mij, dat ze u wenscht te spreken over iets, waarvan gij haar laatst hebt gesproken. Zult ge gaan?"

"Ja," zeide ik, nadat ik het briefje had ingezien, dat niets anders behelsde.

"Wanneer denk je te gaan?"

"Ik heb iets aan de hand," zeide ik, met een blik naar Wemmick, die een stuk visch in zijne brievenbus van een mond schoof, "dat mij eenigszins onzeker van mijn tijd maakt. Terstond maar, denk ik."

"Als mijnheer voornemens is terstond te gaan," zeide Wemmick tot mijnheer Jaggers, "behoeft hij ook geen antwoord te zenden, niet waar?"

Dit opvallende als een wenk dat het best was geen uitstel te maken, zeide ik, dat ik des anderen daags meende te gaan. Wemmick dronk een glas wijn, en keek met zekere barsche zelfvoldoening naar mijnheer Jaggers, maar niet naar mij.

"En zoo heeft onze vriend de Spinnekop zijne kaarten uitgespeeld, Pip," zeide mijnheer Jaggers. "En hij heeft den pot gewonnen."

Ik had moeite genoeg om dit koeltjes toe te stemmen.

"Ja, hij is een veelbelovend kereltje — maar het zal hem misschien niet altijd zoo voor den wind gaan. De sterkste zal eindelijk winnen, maar het moet eerst blijken wie de sterkste is. Als het gebeurde dat hij haar sloeg..."

"Ge denkt toch niet in ernst, mijnheer Jaggers," viel ik hem met een gloeiend gezicht en hart in de rede, "dat hij daartoe laag genoeg zou zijn?"

"Dat heb ik niet gezegd, Pip. Ik onderstel

maar een geval. Als het gebeurde dat hij haar sloeg, dan zou hij misschien de overmacht krijgen; maar als het op een kampstrijd van verstandsvermogens aankomt, dan zeker niet. Het zou gewaagd zijn eene meening te uiten hoe een kerel van die soort zich in zulke omstandigheden gedragen zal, omdat er eene gelijke kans is tusschen twee dingen."

"Mag ik vragen, welke die zijn?"

"Een kerel gelijk onze vriend de Spinnekop," antwoordde mijnheer Jaggars, "slaat of kruipt. Hij mag kruipen en brommen, of kruipen en niet

Zij stond vlak naast hem, toen hij haar zoo aansprak, en zette een schotel op tafel. Toen zij hare handen terugtrok, een paar stappen terugtrad en eene verlegene verontschuldiging mompelde, trok zekere beweging van hare vingers mijne aandacht.

"Wat is er?" zeide mijnheer Jaggars.

"Niets," zeide ik. "Maar het onderwerp, waarover wij spreken, was mij eenigszins pijnlijk."

De beweging harer vingers geelk naar de beweging van breien. Zij stond haar meester aan te zien, niet wel begrijpende of zij mocht heen-

IK BAD HAAR OP TE STAAN. (blz. 189).

brommen, maar hij moet slaan of kruipen. Vraag Wemmick zijn gevoelens maar."

"Hij moet slaan of kruipen," zeide Wemmick, maar zonder zich eenigszins tot mij te richten.

"Dit is dus een glaasje op mevrouw Bentley Drummle," zeide mijnheer Jaggars, eene karaf met fijner wijn van zijn stommeknecht nemende en inschenkende, "en moge de vraag der overmacht ten genoegte van die dame beslist worden! Ten genoegte van de dame en den heer zal het toch nooit gebeuren. Kom aan, Molly, Molly, Molly, wat ben je langzaam vandaag!"

gaan, dan of hij nog meer te zeggen had en haar zou terugroepen als zij ging, en haar blik daarbij was bijzonder strak. Zeker, ik had bij eene merkwaardige gelegenheid zeer kort geleden juist zulke oogen en handen gezien.

Hij zond haar weg en zij gleed de kamer uit; maar zij bleef toch voor mij staan, zoo duidelijk alsof zij er nog was. Ik zag naar die handen, en die oogen, en dat golvende haar, en ik vergeleek dat alles met andere handen, andere oogen en ander haar, mij welbekend, en met datgene, wat deze na verloop van

twintig jaren van een onrustig leven konden zijn. Ik zag nog eens naar de oogen en handen van die huishoudster, en dacht aan het onverklaarbare gevoel, dat mij overvallen was toen ik het laatst — niet alleen — in den verwaarloosden tuin en door de ledige brouwerij wandelde. Ik bedacht hoe hetzelfde gevoel teruggekomen was toen ik uit het portier van een postwagen een gezicht naar mij had zien uitkijken en eene hand wuiven, en hoe het nog eens teruggekomen en als een bliksem voorbijgevoegen was, toen ik in een rijtuig — niet alleen — in eene donkere straat eensklaps door een lichtglans heenreed. Ik bedacht hoe een enkele schalm van verwantschap die herkenning in den schouwburg had helpen tweebrengen, en hoe zulk een schalm, die vroeger ontbrak, mij nu verschaft was, nu een toeval mijne aandacht zoo snel van Estella's naam op die vingers en hunne beweging van breien had doen overgaan; — en ik gevoelde mij volkomen zeker, dat die vrouw Estella's moeder was.

Mijnheer Jaggers had mij met Estella gezien, en kon niet hebben nagelaten de aandoeningen op te merken, die ik mij geene moeite had gegeven om te verbergen. Hij knikte, toen ik zeide, dat het onderwerp mij pijnlijk was, klopte mij op den rug, liet den wijn rondgaan en ging voort met eten.

Nog tweemaal kwam de huishoudster weder te voorschijn, maar toen bleef zij zeer kort in de kamer en sprak mijnheer Jaggers haar scherp aan. Maar hare handen waren toch Estella's handen, hare oogen waren Estella's oogen, en al ware zij nog honderdmaal te voorschijn gekomen, zoo zou ik niet meer of minder zeker geweest zijn, dat mijne overtuiging de waarheid was.

Het was een vervelende avond, want Wemmick schonk en dronk zijn glas, als de flesch bij hem kwam, als ware het een gedeelte van zijn kantoorwerk geweest — of wel gelijk hij zijn salaris zou hebben opgestreken als het betaaldag geweest ware — en zat, met zijne oogen op zijn principaal gevestigd, altijd gereed om zich in het verhoor te laten nemen. Wat de hoeveelheid wijn betraf dien hij dronk, daarvoor was zijne brievenbus van een mond even onverschillig als eene andere brievenbus voor het getal brieven, die er in gestoken worden. Uit mijn oogpunt beschouwd, was hij al dien tijd de verkeerde tweeling, en geleek hij alleen uitwendig naar den Wemmick van Walworth.

Wij namen vroeg afscheid en gingen te zamen heen. Reeds terwijl wij onder mijnheer Jaggers' voorraad van laarzen naar onze hoeden zochten, gevoelde ik dat de rechte tweeling op weg was om terug te komen; en wij waren Gerard-Street nog geene twaalf voetstappen in de richting naar Walworth afgegaan, of ik bevond, dat ik arm in arm met den rech-

ten tweeling wandelde en de verkeerde in de avondlucht was weggewasemd.

"Wel!" zeide Wemmick, "dat is voorbij! Hij is een verwonderlijk man, die zijns gelijken op de wereld niet heeft, maar ik gevoel toch, dat ik mij zelven moet opschroeven, als ik bij hem dineer — en ik dineer met meer smaak, als ik niet opgeschroefd ben."

Ik vond dat hij de zaak zeer juist had uitgedrukt en zeide hem dit.

"Ik zou het nooit tegen iemand zeggen dan tegen u," antwoordde hij. "Ik weet dat wat tusschen u en mij gezegd wordt niet verder gaat."

Ik vroeg hem, of hij jufvrouw Havisham's pleegdochter, thans mevrouw Bentley Drummle, ooit gezien had. Hij zeide neen. Om mij niet te overjelen, sprak ik toen van den ouden man en van jufvrouw Skiffins. Hij keek mij met zekere sluwheid aan, toen ik jufvrouw Skiffins noemde, en bleef stilstaan om zijn neus te snuiten, met eene beweging van zijn hoofd en een zwaai met zijn zakdoek, die wel iets snoevends hadden.

"Wemmick," zeide ik vervolgens, "herinnert ge u nog, dat gij, toen ik voor het eerst bij mijnheer Jaggers aan huis kwam, mij gezegd hebt, dat ik eens op zijne huishoudster moest letten?"

"Deed ik dat?" antwoordde hij. "Wel mogelijk. Och, wat drommel," vervolgde hij plotseling, "ik weet het immers wel. Ik geloof dat ik nog niet heel en al losgeschroefd ben."

"Ge hebt haar toen een getemd wild beest genoemd," zeide ik.

"En hoe noemt gij haar?" zeide hij.

"Eveneens. Hoe heeft mijnheer Jaggers haar zoo getemd, Wemmick?"

"Dat is zijn geheim. Zij is vele jaren lang bij hem geweest."

"Ik wensch dat ge mij hare geschiedenis woudt vertellen. Ik stel een bijzonder belang daarin. Ge weet wel, dat wat tusschen u en mij gezegd wordt niet verder gaat."

"Wel," antwoordde Wemmick. "Ik weet hare geschiedenis niet — dat is, ik weet ze niet geheel; maar wat ik er van weet, zal ik u vertellen. Wij spreken nu natuurlijk als particuliere personen."

"Natuurlijk."

"Nagenoeg twintig jaar geleden werd die vrouw voor de Old Bailey wegens moord te recht gesteld en vrijgesproken. Zij was toen heel jong en mooi, en ik geloof dat zij bloed van heidens in de aderen had. Hoe het zij, het was heet genoeg als het gaande werd, gelijk ge wel denken kunt."

"Maar zij werd vrijgesproken."

"Mijnheer Jaggers was vóór haar," vervolgde Wemmick met een blik vol beteekenis, "en behandelde de zaak op eene manier, die waarlijk verbazend was. Het was eene wanhopige zaak, en hij was toen om zoo te zeggen nog in zijn

eersten tijd, maar hij behandelde ze tot ieders bewondering, ja men kan haast zeggen, dat die zaak hem tot een groot man gemaakt heeft. Hij behandelde ze zelf in het politiebureau dag aan dag, vele dagen lang, en wilde zelfs het in-beschuldiging-stellen verhinderen, en bij het proces, toen hij ze niet zelf kon behandelen, zat hij bij den officieelen advocaat, en deed er, gelijk iedereen wist, al het zout en de peper bij. De vermoorde was eene vrouw, ruim tien jaar ouder en veel grooter en sterker. Het was een geval van jaloezie. Zij waren beiden landloopsters, en die vrouw in Gerrard-Street was zeer jong getrouwd (over den bezemstok, zooals wij zeggen) met een man van dezelfde klasse, en was eene volmaakte furie van jaloezie. De vermoorde vrouw — die, wat hare jaren betrof, zeker beter bij den man paste — werd in eene schuur bij de heide van Hounslow dood gevonden. Er had eene geweldige worsteling, misschien een gevecht plaats gehad. Zij was gekneusd, gekrabb en gescheurd, en was eindelijk bij de keel gepakt en zoo gesmoord. Nu waren er geene aanwijzingen om iemand anders te verdenken behalve deze vrouw, en mijnheer Jaggars grondde zijne verdediging vooral op de onwaarschijnlijkheid, dat zij in staat zou geweest zijn om zoo iets te doen. Ge kunt er op aan,” zeide Wemmick, mij op de mouw tikkende, “dat hij toen nooit over de kracht van hare handen sprak, schoon hij dat nu wel eens doet.”

Ik vertelde Wemmick, hoe hij ons op den dag van dat diner hare handen en armen had getoond.

“Wel, mijnheer!” vervolgde Wemmick; “het geval was — het geval was, ziet ge wel? — dat die vrouw, van den tijd dat zij gevat werd af, altijd zoo kunstig was gekleed, dat zij er veel tenderder uitzag dan zij werkelijk was, en vooral weet men nog wel, dat hare mouwen zoo doelmatig waren gemaakt, dat hare armen inderdaad dun en teer schenen te zijn. Zij had maar een paar kneuzingen hier en daar — voor eene landloopster was dat niemendal, — maar hare handen waren bovenop gekrabb, en de vraag was of dit met nagels was geschied. Nu toonde mijnheer Jaggars aan, dat zij door een groot bosch van doornen was heengedrongen, dat niet hoog genoeg was om haar gezicht te bereiken, maar waardoor zij toch niet had kunnen heen-komen zonder hare handen te beschadigen; en puntjes van die doornen werden werkelijk in hare huid gevonden en ten bewijze vertoond, en ook werd bij onderzoek bevonden, dat men door dat doornbosch was heengebroken en er hier en daar lapjes van hare kleederen en bloeddruppels aan waren gebleven. Maar de stoutste zet dien hij deed was deze. Men wilde als een bewijs van hare jaloeschheid aanvoeren, dat zij onder sterke verdenking lag van tegen den tijd van dien moord ook in razernij het bijna driejarige kind van kant gemaakt te hebben, dat zij bij dien man had,

om zich aldus op hem te wreken. Mijnheer Jaggars behandelde dit op deze manier: “Wij zeggen, dit zijn geene sporen van nagels, maar van doornen, en toonen u doornen. Gij zegt, het zijn sporen van nagels, en voegt daarbij de onderstelling dat zij haar kind zou vermoord hebben. Gij moet ook al de gevolgen van die onderstelling aannemen. Zoover men weet, kan zij haar kind vermoord hebben, en kan dus het kind, zich aan haar vastklemmende, hare handen gekrabb hebben. Welnu, zij stelt haar niet te recht wegens den moord van haar kind; en waarom doet zij dat niet? Wanneer zij daartoe krabben wilt hebben, dan zeggen wij, dat zij, voor zoo veel wij weten, reeds reden daarvan gegeven hebt, indien wij namelijk, ter wille der rede-neering, nu eens toegeven, dat zij ze niet hebt verzonnen.” Om kort te gaan, mijnheer,” zeide Wemmick, “mijnheer Jaggars was de jury te sterk, en zij werd vrijgesproken.”

“En is zij sedert altijd bij hem in dienst geweest?”

“Ja, maar dat niet alleen,” zeide Wemmick. “Zij kwam dadelijk na hare vrijpraak bij hem in dienst, en toen was zij ook al getemd, zooals zij nu is. Zij heeft later nog het een en ander van haar post moeten leeren, maar zij was van het begin af getemd.”

“Weet ge ook van welk geslacht het kind was?”

“Men zegt dat het een meisje was.”

“Ge hebt mij van avond niets meer te zeggen?”

“Niets. Ik heb uw brief ontvangen en vernietigd. Niets.”

Wij wisselden een hartelijk goedennacht, en ik ging naar huis met nieuwe bezwaren om mijne gedachten bezig te houden, hoewel zonder van de oude ontheven te zijn.

XLIX.

Het briefje van jufvrouw Havisham in mijn zak stekende, ten einde mij tot machtiging te dienen om zoo spoedig weder op Satis-Huis te verschijnen, ingeval hare grilligheid haar mocht bewegen om zich over mijne komst verwonderd te toonen, begaf ik mij des anderen daags met den postwagen op reis. Maar bij het Huis Halfweg stapte ik af, ontbeet daar en ging het overige van den weg te voet, want ik wenschte stil en langs weinig bezochte paden in de stad te komen en die evenzoo weder te verlaten.

Het begon reeds avond te worden toen ik de stille weergalmende pleintjes achter de Hoogstraat overging. De vervallen muren, tusschen welke de monniken eens hunne eetzaal en tuinen hadden gehad, en die nu waren ingericht om den nederigen dienst van schuren en stallen te bewijzen, waren bijna even stil als de oude monniken in hunne graven. De klokken der ka-

thedraalkerk klonken mij te gelijk zachter en treuriger in de ooren dan zij ooit hadden gedaan, terwijl ik, om opmerking te vermijden, haastig voorbijging; zoo werden mij ook de zwellende tonen van het orgel gelijk eene begrafenis muziek naar de ooren gevoerd; en de kraaien, die om den grijzen toren zwierden en zich in de kale boomen van den tuin der priorij wiegden, schenen mij toe te roepen, dat de plaats veranderd en Estella van daar verdwenen was.

Eene oude vrouw, welke ik kende als eene van de dienstboden, die in het bijgebouw aan den overkant van het achterplein woonden, opende het hek. Eene brandende kaars stond als vanouds in den gang, en ik nam die mede en ging alleen de trap op. Jufvrouw Havisham was niet in hare eigene kamer, maar in de grootere kamer over het portaal. De deur binnenkijkende, nadat ik vruchteloos had geklopt, zag ik haar bij den haard op een stoel zitten, dicht voor het bijna afgebrande vuur en peinzend daarin starende.

Gelijk ik dikwijls gedaan had, ging ik binnen en plaatste mij tegen den schoorsteenmantel, waar zij mij zien kon als zij hare oogen opsloeg. Zij zat daar zoo akelig eenzaam en verlaten, dat haar gezicht mij tot medelijden zou bewogen hebben, al had zij mij met opzet een grooter kwaad gedaan dan ik haar verwijten kon. Terwijl ik haar met aandoening aanzag en bedacht hoe ik zelf insgelijks een deel was geworden der verwoesting van dat huis, sloeg zij hare oogen op. Zij zag mij met starende oogen aan en zeide zacht:

“Is het waarheid?”

“Ik ben het — Pip,” zeide ik. “Mijnheer Jaggers heeft mij gisteren uw briefje gegeven, en ik heb geen tijd verzuimd.”

“Dank je, dank je!”

Toen ik een anderen stoel had gehaald en mij neerzette, bemerkte ik eene nieuwe uitdrukking in hare trekken, alsof zij bevreesd voor mij was.

“Ik wilde,” zeide zij, “verder over dat onderwerp spreken, dat ge hebt aangeroerd toen ge laatst hier waart, en u toonen dat ik niet geheel van steen ben. Maar misschien kunt ge nu nooit meer gelooven, dat er iets menschenlijks in mijn hart is.”

Toen ik eenige woorden had gezegd om haar te bedaren, strekte zij hare bevende rechterhand uit, als om mij aan te raken, maar zij trok die terug eer ik begreep wat zij wilde of wist hoe ik daaraan zou beantwoorden.

“Ge hebt gezegd, voor uw vriend sprekende, dat ge mij kondt zeggen hoe ik iets nuttigs en goeds voor hem kon doen. Iets dat ge gaarne gedaan zoudt willen hebben, is het niet zoo?”

“Iets dat ik zeer, zeer gaarne zou willen gedaan hebben.”

“Wat is dat?”

Ik begon haar de geheime geschiedenis dier compagnieschap uiteen te zetten; maar ik was

nog niet ver gekomen, toen ik uit haar gezicht opmaakte, dat zij veeleer op eene verstrooide manier aan mij zat te denken, dan lette op hetgeen ik zeide. Dit bleek ook zoo te zijn, want toen ik ophield met spreken, verliep er eenige tijd eer zij toonde dat zij dit gewaar werd.

“Ge breekt af,” zeide zij toen vragend, wederom met dien schijn alsof zij bevreesd voor mij was, “omdat ge mij al te zeer haat om met mij te kunnen spreken?”

“Neen, neen,” antwoordde ik, “hoe kunt ge zoo denken, jufvrouw Havisham? Ik hield op omdat ik dacht dat er niet meer gelet werd op wat ik zeide.”

“Misschien deed ik dat ook niet meer,” zeide zij, hare hand aan haar hoofd brengende. “Begin nog eens, en laat ik dan naar iets anders zien. Wacht! Zeg het mij nu maar.”

Zij plaatste hare handen op de kruk van haar stok, met dat voorkomen van vastberadenheid, dat haar somtijds eigen was, en keek naar het vuur met een gezicht, alsof zij zich wilde dwingen om te luisteren. Ik hervatte toen mijn verslag en zeide haar, hoe ik gehoopt had de zaak met mijne eigene middelen tot stand te kunnen brengen, maar hoe ik hierin was te leur gesteld. Dit gedeelte van het onderwerp, herinnerde ik haar, stond met zaken in verband, die ik niet verder kon ophelderen, daar zij gewichtige geheimen van een ander betroffen.

“Zoo!” zeide zij met een toestemmend knikje, maar zonder mij aan te zien. “En hoeveel geld is daartoe noodig?”

Ik was eenigszins bevreesd om dit te zeggen, want het klonk mij als eene groote som.

“Negenhonderd pond.”

“Als ik u het geld tot dat oogmerk geef, zult ge dan mijn geheim bewaren, evenals ge uw eigen geheim bewaard hebt?”

“Even getrouw.”

“En uw gemoed zal dan geruster zijn?”

“Veel geruster.”

“Zijt ge nu zeer ongelukkig?”

Zij deed deze vraag nog zonder mij aan te zien, maar met een ongewonen toon van medelijden. Ik kon niet dadelijk antwoorden, want mijne stem haperde. Zij legde haar linkerarm over de kruk van haar stok en liet haar voorhoofd daarop neerzinken en rusten.

“Ik ben verre van gelukkig, jufvrouw Havisham! maar ik heb andere redenen van verdriet en onrust dan die, waarvan ge weet. Dat zijn de geheimen, waarvan ik gesproken heb.”

Na verloop van eenigen tijd hief zij haar hoofd op en zag weder in het vuur.

“Het is edelmoedigheid van u, mij te zeggen, dat ge andere redenen van verdriet hebt. Maar is het waar?”

“Maar al te waar!”

“Kan ik u alleen van dienst zijn, Pip, door uw vriend van dienst te zijn? Vooronderstel-

lende dat dit reeds gedaan is, is er dan niets dat ik voor u zelve kan doen?"

"Niets. Ik dank u voor die vraag. Ik dank u zelfs nog meer voor den toon van die vraag. Maar er is niets."

Weldra stond zij van haar stoel op en keek in die spookachtige kamer rond naar schrijf-behoefden. Deze waren er niet, en zij haalde uit haar zak een verguld ivoren schrijfboekje, met dof geworden goud gemonteerd, en schreef daarop iets met een potlood in een gouden pijpje, eveneens dof aangeslagen, dat om haar hals hing.

"Zijt ge nog op een goeden voet met mijnheer Jagers?"

"O ja. Ik heb gisteren nog bij hem gedineerd."

"Dit is eene machtiging voor hem, om u dat geld uit te betalen, dat ge zonder eenige verantwoording naar eigen inzicht voor uw vriend kunt besteden. Ik houd geen geld hier; maar als het u liever was, dat mijnheer Jagers niets van de zaak wist, zal ik het u zenden."

"Ik dank u, jufvrouw Havisham. Ik heb geen het minste bezwaar om het van hem te ontvangen."

Zij las mij voor wat zij geschreven had. Het was stellig en duidelijk, en blijkbaar bestemd om mij te vrijwaren voor alle verdenking alsof ik zelf voordeel van dat geld zou trekken. Ik nam het schrijfboekje uit hare hand aan, en deze beefde weder, en beefde nog meer toen zij het kettinkje afdeed, waaraan het potlood hing, en mij dit ook overgaf. Dit alles deed zij zonder mij aan te zien.

"Mijn naam staat op het eerste blad. Als gij ooit onder mijn naam kunt schrijven: 'Ik vergeef haar,' al is het nog zoo lang nadat mijn gebroken hart stof is geworden — ik bid u, doe het dan!"

"O, jufvrouw Havisham," antwoordde ik, "dat kan ik nu al doen. Er hebben heillooze vergissingen plaats gehad; mijn leven lang ben ik blind en ondankbaar geweest, en ik heb zelf veel te veel vergiffenis en goeden raad nodig, om u hard te vallen."

Nu keerde zij haar gezicht voor het eerst weder naar mij toe, en tot mijne verbazing, ik mag wel zeggen tot mijn schrik, zonk zij voor mijne voeten op hare knieën, met hare gevouwen handen opgeheven, in die houding, waarin zij ze, toen haar ongelukkig hart nog jong, frisch en gezond was, dikwijls aan haar moeders schoot naar den hemel moest hebben opgeheven.

Het gaf mij een schok, dien ik door al mijne leden voelde, haar aldus met hare witte haren en haar uitgeteerd gezicht voor mijne voeten te zien knielen. Ik bad haar op te staan en sloeg mijne armen om haar heen om haar over-eind te helpen; maar zij vatte slechts eene hand van mij, die zij het eerst bereiken kon, en liet schreiend haar hoofd daarop rusten. Ik had haar

vroeger nooit een traan zien storten, en in de hoop dat die verlichting haar goed zou doen, boog ik mij over haar heen zonder te spreken. Zij knielde nu niet meer, maar was geheel op den grond gezakt.

"O!" riep zij wanhopig. "Wat heb ik gedaan? Wat heb ik gedaan?"

"Als ge meent, jufvrouw Havisham, wat ge gedaan hebt om mij ongelukkig te maken, laat mij dan antwoorden — zeer weinig. Ik zou haar toch onder alle omstandigheden hebben liefge-kregen. Is zij nu getrouwd?"

"Ja."

De vraag was noodeloos, want de nieuwe treurigheid in het zoo treurige huis had het mij reeds gezegd.

"Wat heb ik gedaan? Wat heb ik gedaan?" Zij wrong hare handen en sloeg ze in hare witte haren, en herhaalde dien kreet zonder ophouden.

Ik wist niet wat te antwoorden of hoe haar te troosten. Dat zij iets gruwelijks had gedaan door een toen nog zoo buigzaam kind tot zich te nemen om het in een vorm te herscheppen, waarin hare versmade liefde en gekrenkte trots een middel tot wraak vonden, wist ik maar al te wel. Dat zij door het licht van den dag buiten te sluiten nog oneindig meer van zich had uitgesloten; dat zij zich in hare afzondering ook van alles had afgezonderd, dat een natuurlijken en genezenden invloed op haar had kunnen uitoefenen; dat haar gemoed, zoo eenzaam mijmerende, geheel krank geworden was, gelijk ieder gemoed worden moet, dat de orde, door zijn Schepper bepaald, poogt om te keeren, wist ik evenzeer. En kon ik dan zonder medelijden op haar neerzien, wanneer ik hare straf aanschouwde in het jammerlijke voorwerp dat zij geworden was, in hare volslagene ongeschiktheid voor de aarde waarop zij toch geplaatst was, in de ijdelheid der smart, die eene manie bij haar was geworden, gelijk andere gedrochtelijke ijdelheden — ijdele boetvaardigheid, ijdele wroeging, ijdele zelfvernederings — die de wereld ten vloek zijn geweest?

"Eer ik u laatst tot haar hoorde spreken, en eer ik in u een spiegel zag, die mij ver-toonde wat ik eens zelf had gevoeld, wist ik niet wat ik gedaan had. Wat heb ik gedaan? Wat heb ik gedaan?"

En zoo riep zij nog twintig-, nog vijftigmaal. "Jufvrouw Havisham," zeide ik, toen die kreet eindelijk was weggestorven, "ge kunt, wat mij betreft, uw gemoed en geweten geruststellen. Maar met Estella is het een ander geval, en als ge ooit het kleinste gedeelte kunt herdoen van het-geen ge zoo heilloos gedaan hebt, om haar karakter zooveel mogelijk te bederven, zal dat beter zijn dan honderd jaren lang het verledene te bejammeren."

"Ja, ja, dat weet ik. Maar Pip — mijn lieve

jongen!" — in deze bij haar geheel nieuwe uitdrukking van genegenheid klonk een teeder medelijden voor mij door, — "geloof dit: toen zij pas bij mij kwam, meende ik haar alleen te bewaren voor eene ellende gelijk de mijne. In het eerst bedoelde ik niets anders."

"Welnu," zeide ik, "ik wil het hopen."

"Maar toen zij opgroeide en zoo schoon beloofde te worden, deed ik langzamerhand erger, en met mijne juweelen en mijne lessen, en met dit beeld van mij zelve altijd voor haar, als eene waar-schuwing om mijne lessen aan te dringen, stal ik haar hart weg en bracht ijs in de plaats."

"Het zou beter zijn geweest," kon ik niet nalaten haar te zeggen, "haar een natuurlijk hart te hebben laten behouden, al moest het zelfs gekneusd en gebroken worden."

Daarop zag jufvrouw Havisham mij eene poos verbijsterd en wanhopig aan en barstte toen weder uit: "Wat heb ik gedaan?"

"Als ge mijne geheele geschiedenis wist," zeide zij eindelijk, "zoudt ge wel eenig medelijden met mij hebben en mij beter verstaan."

"Jufvrouw Havisham," antwoordde ik, met zooveel zachtheid als ik kon, "ik meen te mogen zeggen, dat ik uwe geschiedenis weet en zoo lang heb geweten als ik van hier naar Londen ben verhuisd. De geschiedenis heeft mij het diepste medelijden ingeboezemd, en ik hoop te begrijpen, welk een invloed zij moet gehad hebben. Geeft nu datgene, wat tusschen ons is omgegaan, mij eene verontschuldiging om eene vraag aangaande Estella te doen? Niet gelijk zij nu is, maar gelijk zij was toen zij pas hier kwam?"

Zij zat op den grond met hare armen op de versletene zitting van den stoel en haar hoofd daarop leunende. Toen ik dit zeide, zag zij naar mij op en zeide: "Ga voort."

"Wiens kind is Estella?"

Zij schudde haar hoofd.

"Ge weet het niet?"

Zij schudde weder haar hoofd.

"Maar mijnheer Jagers heeft haar toch hier gebracht of hier gezonden?"

"Haar hier gebracht."

"Wilt ge mij zeggen hoe dat gebeurde?"

Zij antwoordde zacht fluisterend en met groote voorzichtigheid: "Ik was reeds een langen tijd in deze kamers opgesloten (ik weet niet hoe lang; ge weet welk een tijd de klokken hier bewaren), toen ik hem zeide, dat ik een klein meisje verlangde te hebben om op te voeden en lief te hebben en voor mijn lot te behoeden. Ik had hem voor het eerst gezien toen ik hem hier liet komen om al mijne zaken af te doen; ik had in de couranten van hem gelezen, eer ik en de wereld afscheid namen. Hij zeide mij, dat hij naar zulk een weeskind zou rondzien. Op zekeren avond bracht hij haar hier slapende, en ik noemde haar Estella."

"Mag ik vragen hoe oud zij toen was?"

Twee of drie jaren. Zij zelve weet niets, behalve dat zij wees is en ik haar tot kind aannam."

Ik was er zoozeer van overtuigd, dat die vrouw hare moeder was, dat ik voor mij zelve geen bewijs daarvan noodig had. Maar ook voor iedereen, dacht ik, moest het verband hier duidelijk wezen.

Wat kon ik meer hopen te winnen door het onderhoud te rekken? Ik was ten behoeve van Herbert geslaagd; jufvrouw Havisham had mij alles gezegd wat zij van Estella wist, en ik had alles gezegd en gedaan wat ik zeggen en doen kon om haar gemoed gerust te stellen. Het is onverschillig met welke andere woorden wij scheidden. Wij scheidden.

Het was schemeravond toen ik de trap afgang en weder in de natuurlijke lucht kwam. Ik riep de vrouw, die het hek voor mij geopend had, toe, dat ik haar nog niet noodig had, maar eer ik heenging de plaats nog eens zou rondwandelen; want ik had een voorgevoel, dat ik daar nooit weer zou komen, en gevoelde dat het sterfende licht juist geschikt was om ze voor het laatst te zien.

Langs de wildernis van vaten, waarover ik zoo lang geleden had geloopt, en waarop sedert dien tijd de regen van jaren neergevallen was, die sommige had doen weggroten en op de nog overeind staande kleine plassen had gelaten, ging ik naar den verwaarloosden tuin. Ik ging dien geheel ronds, bezocht den hoek waar Herbert en ik gevochten hadden, en al de paden die ik met Estella had bewandeld. Hoe koud, hoe eenzaam, hoe akelig was alles!"

Op den terugweg wilde ik de brouwerij weder doorgaan, waartoe ik slechts de roestige klink behoefde op te lichten van de deur, waarmee zij in den tuin uitkwam. Ik ging de deur aan den anderen kant weder uit — die nu niet gemakkelijk te openen was, want het vochtige hout was gezwollen, de hengsels waren los, en de drempel was met paddestoelen begroeid — toen ik mijn hoofd omkeerde, om nog eens terug te zien. Op dat oogenblik kwam eene kinderlijke herinnering met onweerstaanbare kracht bij mij op, en ik verbeeldde mij nog eens dat ik jufvrouw Havisham aan een balk zag hangen. Zoo sterk was die indruk, dat ik reeds van het hoofd tot de voeten bevende onder dien balk stond, eer ik wist dat het maar verbeelding was; — ik was er ook dadelijk heen gesneld.

Het droevige van plaats en tijd, en de schrik van die akelige begoocheling, hoewel zij slechts een oogenblik duurde, boezemden mij eene onbeschrijfelijke angstvalligheid in, toen ik naar buiten kwam door het houten hek, waar ik mij eens bij de haren had staan trekken, nadat Estella mijn hart zoodanig had gemarteld. Verder het voorplein opgaande, aarzelde ik of ik nu de vrouw zou roepen, om het gesloten hek voor mij te openen, waarvan zij den sleutel had, dan of ik nog

eens naar boven zou gaan en mij verzekeren dat jufvrouw Havisham nog even wel en veilig was als toen ik haar verliet. Ik besloot tot het laatste en ging naar boven.

Ik keek de kamer binnen waar ik haar gelaten had, en zag haar op den stoel dicht bij het vuur voor den haard zitten, met haar rug naar mij toe. Op het oogenblik toen ik mijn hoofd terugtrok om stil weder heen te gaan, zag ik eene groote vlam opstijgen. Op hetzelfde oogenblik zag ik haar gillende naar mij toe komen loopen, geheel in wapperende vlammen gehuld, die ten minste even hoog boven haar hoofd opsloegen als zij zelve lang was.

Ik had eene manteljas aan en nog eene dikke jas over mijn arm. Dat ik mijne jas uittrok, haar aangreep, op den grond wierp en haar met die jassen bedekte; dat ik met hetzelfde oogmerk het groote tafellaken van de tafel trok, en zoo ook den berg van verrotting in het midden en al de leelijke beesten, die daar schuilplaats hadden, afsleepte; dat wij als razende vijanden op den grond lagen te worstelen, en dat zij hoe dichter ik haar toedekte, des te woester gilte en zich poogde te bevrijden; dat dit alles plaats had, wist ik in het vervolg, maar niet door iets dat ik voelde, of dacht, of wist terwijl ik het deed. Ik wist niets, eer ik ontwaar werd, dat wij bij de groote tafel op den grond lagen, en in de met rook vervulde lucht groote vlokken nog brandend tonder zweefden, die een oogenblik geleden haar verteerd bruidskleed hadden uitgemaakt.

Toen keek ik rond en zag de ontruste torren en spinnen over den grond wegloopen, en 'de dienstboden schreeuwende de deur binnenstuiwen. Ik hield haar nog met alle macht vast, als eene gevangene, die mij nog kon ontsnappen; en ik twijfel er aan of ik zelfs wel wist wie zij was, of waarom wij geworsteld hadden, of dat zij in brand had gestaan, of dat de vlammen gedooft waren, eer ik de vlokken tonder zag, die hare kleeren waren geweest, en nu niet meer glommen, maar als eene zwarte sneeuw om ons neervielen.

Zij was bewusteloos, en ik durfde haar niet laten opnemen of zelfs maar aanroeren. Er werd om hulp gezonden, en ik bleef haar vasthouden, alsof ik dwaas genoeg was om te denken (en ik geloof dat ik dit werkelijk deed), dat, als ik haar losliet, het vuur weder zou uitbarsten en haar verteren. Toen de chirurgijn met nog andere helpers kwam, en ik opstond, was ik verwonderd te zien dat mijne beide handen gebrand waren; want mijn gevoel had mij niets daarvan doen ontdekken.

Na het onderzoek werd er gezegd, dat zij ernstige brandwonden had, maar haar toestand toch niet hopeloos was; het gevaar was echter voornamelijk gelegen in den schok, dien hare zenuwen moesten ondergaan hebben. Op last van den chirurgijn werd haar bed daar in de kamer ge-

haald en op de groote tafel gelegd, die toevallig niet beter geschikt had kunnen zijn om hare wonden te verbinden. Toen ik haar een uur later wederzag, lag zij inderdaad waar ik haar voorheen met haar stok had zien wijzen onder het zeggen dat zij eens daar liggen zou.

Ofschoon hare kleederen, gelijk men mij zeide, tot de laatste sporen toe verbrand waren, had zij toch nog iets van haar vroeger akelig voorkomen alsof zij eene bruid was, want men had haar tot aan den hals met witte watten overdekt en los daaroverheen een wit laken gelegd, zoodat zij nog hetzelfde spookachtige voorkomen had als de schim van iets dat vroeger had bestaan en nu zoo veranderd was.

Ik vernam, toen ik de dienstboden ondervroeg, dat Estella naar Parijs was, en deed mij door den chirurgijn beloven, dat hij met de eerste post aan haar zou schrijven. Het bericht aan jufvrouw Havisham's familie nam ik op mij, voornemens zijnde het alleen aan mijnheer Mattheüs Pocket mede te deelen, en het aan hem over te laten, de anderen naar zijn goedvinden er van te verwittigen. Dit deed ik des anderen daags door Herbert, zoodra ik weder in de stad was gekomen.

Jufvrouw Havisham had dien avond een korten tijd, waarin zij geregeld, hoewel met zekere akeelige levendigheid, over het gebeurde sprak. Tegen middernacht begon zij verward te spreken, en daarna volgden er tusschenpoozen, waarin zij ontelbare malen op een zachten, ernstigen toon zeide: "Wat heb ik gedaan?" en daarna: "Toen zij pas kwam, meende ik haar voor eene ellende gelijk de mijne te bewaren;" en daarna: "Neem het potlood en schrijf onder mijn naam: "Ik vergeef haar."" Nooit veranderde zij de volgorde van deze drie gezegden, maar somtijds liet zij in eene of andere daarvan een woord uit, en stelde dan nooit een ander woord daarvoor in de plaats, maar lief eene gaping en ging tot het volgende woord over.

Dewijl ik daar van geen dienst kon zijn en dichter bij huis eene dringende reden van zorg en angst had, welke zelfs door haar beklaglijken toestand niet uit mijne gedachten kon worden verdreven, besloot ik in den loop van dien nacht des morgens vroeg met den postwagen terug te keeren, maar eerst een eind ver te gaan en mij buiten de stad te laten opnemen. Tegen zes uur in den ochtend boog ik mij dus over haar heen en raakte hare lippen met de mijne aan, juist toen zij zeide, zonder bij die aanraking op te houden: "Neem het potlood en schrijf onder mijn naam: "Ik vergeef haar.""

Dit was de eerste en de laatste maal dat ik haar ooit op die wijze aanraakte. En nooit heb ik haar wedergezien.

L.

Mijne handen waren in den nacht een paar malen verbonden en werden dit des morgens nog eens. Mijn linkerarm was tot aan den elleboog tamelijk erg, en in minderen graad tot aan den schouder toe gebrand. Deze arm was zeer pijnlijk, maar de vlam had ook juist die richting genomen, en ik was dankbaar dat het niet nog erger was. Mijne rechterhand was niet zoo erg gebrand of ik kon de vingers nog bewegen. Zij werd natuurlijk ook verbonden, maar minder onbeweeglijk dan mijne linkerhand en arm; deze moest ik in een band dragen en ik kon mijne jas slechts als een mantel, om den hals vastgemaakt, over mijne schouders laten hangen. Mijn haar was door het vuur gezengd, maar hoofd en gezicht waren onbeschadigd.

Toen Herbert naar Hammersmith was geweest en zijn vader had gesproken, kwam hij naar onze kamers terug en besteedde den geheelen dag om mij op te passen. Ik had geen vriendelijker oppasser kunnen hebben. Op vaste tijden nam hij de verbanden af, doopte ze in het verkoelende vocht, dat altijd bleef gereedstaan, en legde ze weder op, met een geduld en eene zachtheid, waarvoor ik hem innig dankbaar was.

In het eerst, terwijl ik daar stil op de sofa lag, was het mij zeer moeilijk, ik mag wel zeggen onmogelijk, mijne verbeelding van den gloed en het wapperende gerucht der vlammen en de scherpe brandlucht los te maken. Als ik voor een oogenblik insluimerde, deed het geschreeuw van jufvrouw Havisham, die in hoog boven haar uitslaande vlammen gehuld op mij kwam aanloopen, mij met schrik ontwaken. Tegen deze kwelling van den geest was het mij veel moeilijker mij te verzetten dan tegen de lichamelijke pijn, die ik leed, en toen Herbert dit bemerkte, deed hij zijn best om mijne aandacht bezig te houden.

Geen van beiden spraken wij van de boot, maar beiden dachten wij toch daaraan. Dit bleek juist daaruit, dat wij het onderwerp vermeden, en — zonder afspraak — overeenkwamen om het genezen van mijne handen als eene zaak van uren en niet van weken te beschouwen.

Mijne eerste vraag toen ik Herbert zag, was natuurlijk geweest, of alles daar beneden aan de rivier nog wel was. Daar hij met blijmoedige verzekerdheid bevestigend antwoordde, kwamen wij op dit onderwerp niet weder terug, voordat de dag ten einde liep. Maar toen, terwijl Herbert de verbanden verwisselde, meer bij het licht van het vuur dan bij dat van buiten, begon hij er van zelf weder over te spreken.

“Ik heb gisteravond wel twee uren lang bij Provis gezeten, Handel.”

“Waar was Clara dan toen?”

“Dat lieve kind,” zeide Herbert, “liep den ganschen avond op en neer naar Bulderbram. Tel-

kens stampte hij weer op den grond, zoodra zij maar een oogenblik uit zijn gezicht was. Maar ik twijfel er toch aan, of hij dat nog lang zal volhouden. Met zijne rum en peper, peper en rum, zou ik denken dat zijn stampen haast gedaan moet wezen.”

“En dan zult ge trouwen, Herbert?”

— “Hoe kan ik anders voor het lieve kind zorgen? — Leg uw arm achter op de leuning van de sofa, goede jongen, dan zal ik hier gaan zitten en het verband zoo zachtjes afnemen, dat ge niet weten zult wanneer het gebeurt. Ik sprak van Provis. Weet ge wel, Handel, dat hij zich verbetert?”

“Ik heb u al gezegd, dat ik dacht dat hij zachtzinniger was, toen ik hem de laatste maal zag.”

“Dat hebt ge. En dat is hij ook. Hij was gisteravond zeer spraakzaam en vertelde mij nog meer van zijn leven. Ge weet wel dat hij hier afbrak, toen hij over eene vrouw had gesproken, waar mede hij groote onaangenaamheden had gehad. — Heb ik je zeer gedaan?”

Ik had eene beweging gemaakt, maar niet van pijn. Zijn gezegde was de oorzaak daarvan.

“Het was mij ontschoten, Herbert, maar nu herinner ik het mij.”

“Wel, hij kwam nu op dat gedeelte van zijn leven terug, een donker en woest gedeelte. Zal ik het u vertellen? Of zou het u nu maar vermoeien?”

“Vertel het mij vooral. Ieder woord.”

Herbert boog zich, om mij dichterbij aan te zien, alsof mijn antwoord haastiger of vuriger was geweest dan hij zich wel verklaren kon. “Is uw hoofd koel?” zeide hij, zijne hand daarop leggende.

“Geheel koel,” antwoordde ik. “Vertel mij nu wat Provis zeide, mijn beste Herbert.”

“Het schijnt,” zeide Herbert, — “dat verband heeft zich mooi losgelaten, en nu komt het koele er op — dat doet eerst pijn, niet waar, arme jongen? maar het zal dadelijk beter worden — het schijnt dat die vrouw nog jong en heel jaloersch was, en heel wraakzuchtig, ten uiterste wraakzuchtig.”

“Tot welk uiterste?”

Tot een moord toe. — Komt het al te koel op die gevoelige plek?”

“Ik word het niet eens gewaar. Waarom deed zij een moord? Wien heeft zij vermoord?”

“Wel, het bedrijf mag misschien zulk een schrikkelijken naam niet verdiend hebben,” zeide Herbert, “maar zij werd er toch voor terechtgesteld, en mijnheer Jagers verdedigde haar, en het gerucht, dat die verdediging maakte, deed Provis het eerst met zijn naam bekend worden. Het slachtoffer was eene oudere, veel sterkere vrouw, en er had eene worsteling plaats gehad — in eene schuur. Wie het gevecht begon, en of er een verraderlijke toegang was of niet, mag twijfelachtig wezen, maar de afloop was zeker niet twijfelachtig, want het slachtoffer werd geworgd gevonden.”

"En werd die vrouw schuldig verklaard?"

"Neen, zij werd vrijgesproken. — Mijn arme Handel, ik doe je zeer?"

"Ge kunt het onmogelijk zachter doen, Herbert. En wat verder?"

"Die jonge vrouw, die toen vrijgesproken werd, en Provis," zeide Herbert, "hadden een kind, een klein kind, waarvan Provis veel hield. Juist des avonds voor den nacht, toen het voorwerp harer jaloezie geworgd werd, kwam die jonge vrouw even bij Provis en zwoer dat zij het kind (dat zij bij zich had gehouden) zou vermoorden, en dat hij haar nooit zou terugzien, en toen verdween zij. Nu is de ergste arm weer goed in den

en boog weder voorover om mij dichterbij aan te zien. "Hij zegt dat alles. Ik heb geene andere berichten."

"Neen, zeker niet."

"Nu," vervolgde Herbert, "of hij de moeder van dat kind goed of slecht behandeld had, zegt Provis niet; maar zij had vier of vijf jaren lang dat ellendige leven met hem gedeeld, dat hij ons hier aan dezen haard heeft beschreven, en hij schijnt medelijden met haar gehad te hebben. Dus vreezende dat hij, wat dat kind betrof, tegen haar zou moeten getuigen en zoo de oorzaak van haar dood zou zijn, hield hij zich — hoezeer hem het kind ook speet — uit den weg en buiten

"HIJ, VAN WIEN IK SPREEK," ZEIDE DE KASTELEIN, "MIJNHEER PUMBLECHOOK." (blz. 199).

band en blijft de rechterhand nog maar over, die veel gemakkelijker te behandelen is. Ik kan het bij dit licht beter doen dan met sterker licht, want mijne hand is vaster als ik die ongelukkige brandplekken niet zoo duidelijk zie. — Ge vindt uwe ademhaling toch niet belemmerd, beste jongen. Ge schijnt heel snel adem te halen."

"Misschien een beetje sneller dan anders. En hield die vrouw haar eed?"

"Daar komt nu het donkerste gedeelte van Provis' leven. Zij deed het."

"Hij zegt ten minste dat zij het deed?"

"Wel natuurlijk, mijn beste jongen," antwoordde Herbert op een toon van verwondering

het proces, zoodat er maar in het onbestemde van hem gesproken werd als zeker man, Abel geheeten, door wien de jaloezie ontstaan was. Na de vrijspraak verdween zij, en zoo verloor hij het kind en de moeder."

"Ik zou wel willen vragen..."

"Een oogenblikje, mijn beste jongen," zeide Herbert, "en ik heb gedaan. Die booze geest van hem, Compeyson, de ergste booswicht onder een aantal booswichten, die wist dat hij zich toen schuilgehouden en waarom hij dat gedaan had, maakte natuurlijk naderhand gebruik van die kennis om hem nog meer onder den duim te houden en hem nog meer tot zijn slaaf te maken.

Het werd mij gisteravond duidelijk, dat dit voor- al Provis zulk een bitteren haat tegen Compey- son had ingeboezemd."

"Maar ik wilde weten," zeide ik, "en bijzon- der gaarne weten, Herbert, of hij u ook gezegd heeft, wanneer dat geval heeft plaats gehad."

"Bijzonder gaarne weten! Laat ik mij dan bedenken wat hij daarvan zeide. Zijne uitdrukking was: een ronde twintig jaren geleden en niet lang nadat hij met Compeyson aan den gang was gekomen. Hoe oud waart ge wel, toen ge hem op dat kerkhof vondt?"

"Ik denk in mijn zevende jaar."

"Zoo. Het was toen drie of vier jaren geleden, zeide hij, en gij bracht hem het kleine meisje, dat hij zoo droevig verloren had, in de gedach- ten, omdat het omtrent uwe jaren zou gehad hebben."

"Herbert," zeide ik, na eene korte poos van stilte, "hoe kunt ge mij best zien, bij het licht van het venster, of bij dat van het vuur?"

"Bij het licht van het vuur," antwoordde Her- bert, wederom dichterbij komende.

"Zie mij dan aan."

"Ik zie u aan, beste jongen."

"En raak mij aan."

"Dat doe ik, beste jongen."

"Ge zijt niet bang dat ik koorts heb, of dat mijn hoofd door het gebeurde van verleden nacht zeer ontsteld is geworden?"

"Ne — neen, mijn beste jongen," zeide Her- bert, na mij nog eene poos te hebben aange- zien. "Ge zijt wel wat opgewonden, maar toch wel bij uwe zinnen."

"Dat weet ik ook wel. Hoor nu — de man, dien wij daar bij de rivier geborgen hebben, is Estel- la's vader."

LI.

Welk doel ik op het oog had toen ik mij zoo bejverde om Estella's afkomst op te sporen, kan ik niet zeggen. Men zal weldra zien, dat ik die vraag niet in een duidelijken vorm voor mij had, eer zij mij door een wijzer hoofd dan het mijne werd voorgesteld.

Maar toen Herbert en ik ons gewichtig gesprek hielden, vervulde mij eene koortsige overtuiging, dat ik de zaak niet moest laten rusten, maar haar tot den bodem moest onderzoeken, en dat ik, om tot de zuivere waarheid te komen, mijnheer Jag- gers moest gaan spreken. Ik weet waarlijk niet of ik dit meende te moeten doen om Estella's wil, dan wel om den man, wiens veiligheid mij zooveel zorg baarde, eenige stralen van die ro- maneske belangrijkheid te verleen, die haar zoo lang hadden omringd. Misschien zal deze laatste mogelijkheid wel het naast bij de waar- heid komen.

Hoe dit zij, ik kon mij nauwelijks weerhouden van nog denzelfden avond naar Gerrard- Street te gaan. Herbert's waarschuwing dat, als ik dit deed, ik waarschijnlijk bedlegerig zou zijn wanneer de veiligheid van onzen vluchteling van mij zou afhangen, was alleen in staat om mijn ongeduld te bedwingen. Met de nogmaals en nogmaals herhaalde afspraak, dat ik, wat er ook van komen mocht, den volgenden morgen mijnheer Jaggars zou gaan spreken, liet ik mij eindelijk tot rust brengen en bleef thuis. Den volgenden morgen gingen wij te zamen uit, en op den hoek van Giltspur-Street liet ik Her- bert alleen naar de City gaan en begaf ik mij naar Little Britain.

Er waren zekere tijden wanneer mijnheer Jag- gers en Wemmick te zamen de kantoorboeken nazagen en de rekeningen afsloten. Bij zulke ge- legenheden bracht Wemmick zijne boeken en papieren naar de kamer van mijnheer Jaggars, en kwam een der klerken van boven in het bui- tenkantoor zitten. Daar ik dien morgen zulk een klerk op Wemmick's post vond, wist ik wat er gaande was; maar het speet mij niet mijnheer Jaggars en Wemmick te zamen te vinden, dewijl deze dan zelf zou hooren dat ik niets zeide wat hem kon compromitteeren.

Mijn voorkomen met mijn arm in een band en mijne jas over mijne schouders begunstigde mijn oogmerk. Hoewel ik mijnheer Jaggars, zoodra ik in de stad was gekomen, een kort verslag van het gebeurde had gezonden, moest ik hem nu nog al de bijzonderheden verhalen, en dit was de oor- zaak dat ons gesprek minder droog en stroef was, en minder naar een verhoor geleek dan vroeger ooit het geval was geweest. Terwijl ik het onge- val verhaalde stond mijnheer Jaggars volgens ge- woonte voor het vuur. Wemmick zat mij, achter- overleunende in zijn stoel, aan te staren, met zijne handen in zijne broekzakken en zijne pen dwars in zijne brievenbus. De twee leelijke plei- sterkoppen, hier in mijne gedachten altijd onaf- scheidbaar van het behandelen van zaken, sche- nen zich suffend te bedenken of zij nu ook lont roken.

Toen mijn verhaal ten einde was, en de vragen mijner hoorders uitgeput waren, vertoonde ik jufvrouw Havisham's volmacht om die negen- honderd pond voor Herbert te ontvangen. Mijn- heer Jaggars' oogen verschooten zich nog wat die- per in zijn hoofd toen ik hem het ivoren schrijf- boekje overgaf, maar weldra schoof hij het Wem- mick toe, met last om eene aanwijzing voor die som te schrijven. Toen dit geschiedde, keek ik naarden schrijvenden Wemmick, terwijl mijnheer Jaggars, die op zijne blinkende laarzen stond te balanceeren, naar mij keek. Toen hij het briefje zelf onderteekend en ik het bij mij gestoken had, zeide hij: "Het spijt me, Pip, dat we niets voor u te doen hebben."

"Jufvrouw Havisham was zoo goed om mij te

vragen," antwoordde ik, "of zij niets voor mij doen kon, en ik zeide neen."

"Ieder behoort zijne eigene zaken te weten," zeide mijnheer Jaggers; en ik zag dat Wemmick's lippen de woorden "portatief eigendom" vormden.

"Ik zou geen neen gezegd hebben, als ik in uwe plaats was geweest," zeide mijnheer Jaggers, "maar ieder moet best weten wat zijne zaak is."

"Ieders zaak is portatief eigendom," zeide Wemmick, mij eenigszins verwijtend aanzien-
de.

Daar ik het nu tijd achtte om tot de zaak te komen, die mij op het hart lag, zeide ik, mij naar mijnheer Jaggers keerende:

"Ik heb evenwel iets aan jufvrouw Havisham gevraagd, mijnheer. Ik heb haar gevraagd mij eenige inlichtingen ten opzichte van hare aangenomene dochter te geven, en zij heeft mij alles gezegd wat zij wist."

"Heeft zij?" zeide mijnheer Jaggers, vooroverbuigende om naar zijne laarzen te zien en zich toen weder recht oprichtende. "Zoo. Ik denk niet dat ik dat zou gedaan hebben, als ik jufvrouw Havisham geweest was. Maar zij moet best weten wat hare zaak is."

"Ik weet nog meer van de geschiedenis van jufvrouw Havisham's aangenomene dochter, dan zij er zelve van weet, mijnheer. Ik ken hare moeder."

Mijnheer Jaggers zag mij vragend aan en herhaalde: "Moeder?"

"Ik heb nog geen drie dagen geleden hare moeder gezien."

"Ja?" zeide mijnheer Jaggers.

"En gij ook, mijnheer. Gij hebt haar zelfs nog korter geleden gezien."

"Ja?" zeide mijnheer Jaggers.

"Misschien weet ik nog meer van Estella's geschiedenis, dan zelfs gij doet," zeide ik. "Ik ken haar vader ook."

Zekere strakheid, die in mijnheer Jaggers' uitzicht kwam — hij had te veel zelfbeheersching om eenige beweging te maken, maar hij kon zijn blik niet beletten zekere onbeschrijflijke opletten-
de strakheid aan te nemen — verzekerde mij, dat hij niet wist wie haar vader was. Ik had dit reeds vermoed uit het gezegde van Provis (mij door Herbert overgebracht), dat hij zich schuilgehouden had, en had dit vereenigd met de omstandigheid, dat hij zelf eerst drie of vier jaren later mijnheer Jaggers' client was geworden, toen hij geene reden meer kon hebben om zich bekend te maken. Maar ik was vóór een oogenblik toch nog niet zeker geweest van mijnheer Jaggers' onkunde in dit opzicht.

"Zoo! Ge kent dus den vader van die jonge dame, Pip?" zeide mijnheer Jaggers.

Ja," antwoordde ik. "En zijn naam is Provis van Nieuw-Zuid-Wales."

Zelfs mijnheer Jaggers schrikte eenigszins toen ik dit zeide. Zijne beweging was zeer gering en werd terstond bedwongen, maar zij was toch dui-

delijk merkbaar, hoewel hij ze poogde samen te smelten met de beweging, waarmede hij zijn zakdoek uithaalde. Hoe Wemmick dit bericht ontving, kan ik niet zeggen, want ik durfde hem op dat oogenblik niet aanzien, uit vrees dat mijnheer Jaggers' scherpzinnigheid zou ontdekken, dat er eene hem onbekende gemeenschap tus-
schen ons bestaan had.

"En welke bewijzen, Pip," zeide mijnheer Jaggers zeer koel stilhoudende, met zijn zakdoek halfweg naar zijn neus, "brengt Provis voor die aanspraak bij?"

"Hij maakt geene aanspraak, mijnheer," zeide ik, "en heeft dat nooit gedaan. Hij weet of gelooft niet eens dat zijne dochter nog leeft."

Voor eene enkele maal miste de alvermogen-
gende zakdoek zijne werking. Mijn antwoord was zoo onverwacht, dat mijnheer Jaggers dien doek weder in zijn zak stak, zonder de gewone manoeuvres te maken, zijne armen over elkander sloeg, en mij met barsche oplettendheid, schoon met een onbeweeglijk gelaat, aanzag.

Daarop verhaalde ik hem alles wat ik wist, en hoe ik dat wist, met dit ééne voorbehoud, dat ik de berichten, die ik van Wemmick had ontvangen, deed voorkomen alsof ik ze van jufvrouw Havisham had vernomen. Daarop paste ik zeer zorgvuldig, en ik keek ook niet naar Wemmick, voordat mijn verhaal ten einde was en ik eenigen tijd stilzwijgend den blik van mijnheer Jaggers had beantwoord. Toen ik eindelijk mijne oogen naar Wemmick richtte, bevond ik dat hij zijne pen uit zijne brievenbus had genomen, en strak voor zich op de tafel zat te turen.

"Kom aan!" zeide mijnheer Jaggers eindelijk, naar de papieren op de tafel grijpende, "aan welken post waren wij, Wemmick, toen mijnheer Pip binnenkwam?"

Maar ik kon mij zoo niet laten afschepen, en met hartstochtelijk vuur, bijna met verontwaardiging, deed ik een beroep op hem om mannelijker en openhartiger te zijn. Ik herinnerde hem aan de valsche hoop, die ik zoo lang had gekoesterd, en aan de ontdekking, die ik gedaan had, en gaf hem een wenk van het gevaar, dat mij bangstigde. Ik hield hem voor, dat ik toch wel eenig vertrouwen van hem verdiende, ter beantwoording van het vertrouwen, dat ik hem nu juist bewezen had. Ik zeide dat ik hem noch laakte, noch verdacht hield, noch wantrouwde, maar dat ik slechts door hem van de waarheid wilde verzekerd worden. En als hij mij vroeg waarom ik dat verlangde, en waarom ik meende daarop eenig recht te hebben, zou ik hem zeggen, hoe weinig hij ook om zulke ijdele droomen gaf, dat ik Estella lang en teeder had bemind, en dat alles wat haar aanging mij nog nader en dierbaarder was dan iets anders op de wereld. En toen ik zag dat mijnheer Jaggers stil en stijf bleef staan, en geheel ongevoelig scheen voor dit beroep, keerde ik mij naar Wemmick en zeide:

"Wemmick, ik weet dat gij een man met een zachtaardig hart zijt. Ik heb uw genoeglijk huishouden gezien, en uw ouden vader, en al de onschuldige, aardig bedachte middelen, waarmede gij uw kantoorleven vervroolijkt. En ik bid u om een woord voor mij bij mijnheer Jagers te spreken, en hem voor te houden dat hij, alle omstandigheden in aanmerking nemende, openhartiger met mij behoorde te zijn."

Nooit heb ik twee menschen elkander wonderlijker zien aankijken, dan mijnheer Jagers en Wemmick na deze toespraak deden. In het eerst kwam de vrees bij mij op, dat Wemmick dadelijk uit zijne betrekking zou ontslagen worden, maar die vrees verdween, toen ik zag dat mijnheer Jagers' trekken zich ontspanden tot iets, dat naar een glimlach geleek, en dat Wemmick stouter werd.

"Wat is dat alles?" zeide mijnheer Jagers. "Jij met een ouden vader, en jij met onschuldige aardigheden?"

"Wel!" antwoordde Wemmick. "Als ik ze niet hier breng, wat komt het er dan op aan?"

"Pip," zeide mijnheer Jagers, zijne hand op mijn arm leggende en nu openlijk glimlachende, "deze man moet de slimste bedrieger van geheel Londen zijn."

"Volstrekt niet," antwoordde Wemmick, al stouter en stouter wordende, "ik geloof dat gij er net zoo een zijt."

En wederom wisselden zij hunne vorige zonderlinge blikken, naar het scheen beiden nog wantrouwig dat de ander hem zou misleiden.

"Jij met een genoeglijk huishouden?" zeide mijnheer Jagers.

"Daar het niet aan de zaken hindert," antwoordde Wemmick, "laat het dan zoo zijn. En nu ik u aanzie, mijnheer, zou het me niet verwonderen, als gij ook uitzicht hadt en plannen maakt om eens een genoeglijk eigen huishouden te hebben, als ge dit werk moede zijt."

Mijnheer Jagers knikte een paar malen, als het ware terugziende, en slaakte waarlijk een zucht. "Pip," zeide hij, "wij zullen maar niet over 'ijdele droomen' spreken. Gij weet meer van zulke dingen dan ik, omdat uwe ondervinding daarvan veel jonger is. Maar nu van die andere zaak. Ik zal u een geval voorstellen. Doch let wel op: ik geef niets toe."

Hij wachtte tot ik uitdrukkelijk verklaard had dit wel te begrijpen.

"Nu, Pip," zeide mijnheer Jagers, "stel eens dit geval. Stel eens dat eene vrouw, onder zulke omstandigheden als ge gezegd hebt, een kind verborgen had, en genoodzaakt was dit aan haar rechtsgeleerden raadsman mede te deelen, toen hij haar voorhield, dat hij, met het oog op de leiding der verdediging, weten moest hoe het met dat kind gelegen was. Stel het geval dat hij te gelijker tijd belast was om een kind op te zoeken, dat eene rijke, zonderlinge dame

wenschte aan te nemen en groot te brengen."

"Ik luister, mijnheer."

"Stel het geval dat hij in een verpestend dampkring leefde, en dat al wat hij van kinderen zag was, dat zij in menigte werden voortgebracht en tot een zeker verderf bestemd waren. Stel het geval dat hij voor zekere crimineele rechtbank dikwijls kinderen zag te recht stellen, die omhoog gehouden moesten worden om ze te laten zien; stel het geval dat hij wist en er aan gewoon was, hoe zulke kinderen gevangen gezet, gegeeseld, gebannen, verwaarloosd, uit de maatschappij verstooten, op allerlei wijzen voor den beul gereedgemaakt werden, en slechts voor de galg opgroeiden. Stel het geval, dat bijna al de kinderen, die hij in zijn dagelijksch leven zag, niet anders beschouwd konden worden dan als zooveel broeisels, dat zich tot deze visch moest ontwikkelen, die eindelijk in zijn net moest komen — dat zij allen vervolgd, verdedigd, weezen gemaakt, hoe dan ook naar den duivel gejaagd moesten worden."

"Ik luister, mijnheer."

"Stel het geval, dat er onder dien hoop een aanvallig klein kind was, dat gered kon worden; dat de vader voor dood hield en waarover deze geene beweging durfde maken, terwijl over de moeder de rechtsgeleerde raadsman deze macht had: 'Ik weet wat gij gedaan hebt en hoe gij dat gedaan hebt. Gij zijt zoo doorgekomen, zoo is het bij den aanval en de worsteling toegegaan, en toen zijt ge daar en daar heengegaan en hebt dat en dat gedaan om het vermoeden van u af te wenden. Ik heb u door alles heen nagespoord, en ik zeg u alles. Zie voor altijd van dat kind af, of het moest noodig wezen het te voorschijn te brengen om u te zuiveren, en dan zal het te voorschijn komen. Geef mij het kind over, en ik zal mijn best doen om u te doen vrijspreken. Als gij gered wordt, is uw kind ook gered; als gij verloren zijt, is uw kind toch gered.' Stel het geval dat het zoo gebeurde en dat de vrouw werd vrijgesproken."

"Ik versta u volkomen."

"Maar ook dat ik niets toegeef?"

"Ook dat ge niets toegeeft," en Wemmick herhaalde: "Niets toegeeft."

"Stel het geval, Pip, dat die hartstochtelijke aandoeningen en de angst voor den dood het verstand van die vrouw eenigszins geschokt hadden, en dat zij, toen zij weder vrij was, bang was voor het gewoel der wereld en naar hem toekwam om eene schuilplaats. Stel het geval, dat hij haar opnam en dat hij haar ouden woesten aard, als hij zag dat die weder zou uitbarsten, bedwong door op de oude manier zijne macht over haar te doen gelden. Begrijpt ge dat denkbeeldige geval?"

"Volkomen."

"Stel dan het geval, dat het kind groot werd en om haar geld werd getrouwd. Dat de moeder

nog leefde. Dat de vader nog leefde. Dat de vader en de moeder, zonder elkander te kennen, eenige mijlen of eenige voetstappen van elkander woonden. Dat het geheim nog een geheim was, behalve dat gij het op het spoor waart. Stel u dat laatste geval eens levendig en zorgvuldig voor."

"Dat doe ik."

"Ik verzoek Wemmick om het zich ook zorgvuldig voor te stellen."

"Dat doe ik," zeide Wemmick.

"Om wiens wille zoudt ge dat geheim openbaren? Ter wille van den vader? Ik denk dat hij het niet veel beter zou hebben als die moeder weder bij hem was. Ter wille van de moeder? Ik denk dat het voor haar, als zij zoo iets had gedaan, veiligst zou zijn te blijven waar zij was. Ter wille van de dochter? Ik denk dat men haar geen dienst zou doen, als men tot inlichting van haar man hare afkomst openbaarde, en haar weder in hare schande stortte, nadat zij twintig jaren lang daarvan ontheven was, om nu tamenlijk zeker altijd daarin te blijven. Maar onderstel daarbij, dat gij haar hadt liefgehad, Pip, en haar tot onderwerp van die ijdele droomen hadt gemaakt, die, op een of anderen tijd, meer menschen in het hoofd zijn gekomen dan gij waarschijnlijk acht, dan zeg ik u, dat het beter voor u zou zijn — en gij dit ook veel liever zoudt doen als gij er goed over dacht — uwe verbondene linkerhand met uwe verbondene rechterhand af te hakken, en dan het hakmes aan Wemmick te geven, om die andere ook af te hakken."

Ik zag Wemmick aan, wiens gezicht zeer ernstig stond. Even ernstig raakte hij zijne lippen met zijn voorvinger aan. Ik deed hetzelfde. Mijnheer Jaggers deed hetzelfde.

"Nu, Wemmick," zeide de laatste toen, zijn gewonen toon hernemende, "aan welken post waren wij, toen mijnheer Pip binnenkwam?"

Toen ik nog eene poos bleef staan, terwijl zij aan hun werk waren, merkte ik op, dat de zonderlinge blikken, die zij elkander hadden toegedron, nog verscheidene malen herhaald werden, maar nu met dit verschil, dat beiden bewust schenen te zijn, dat zij zich voor elkander hadden bloot gegeven, zich zwak hadden getoond en hun beroep schande hadden aangedaan. Om deze reden, naar ik meen, waren zij nu onbuigzaam voor elkander; mijnheer Jaggers voerde een bijzonder hoogen toon, en Wemmick was zeer hardnekkig in zijne rechtvaardiging, wanneer voor een oogenblik ook maar het geringste punt in geschil kwam. Nooit had ik hen op zulk een slechten voet met elkander gezien, want doorgaans konden zij zeer wel met elkander voort.

Voor beiden kwam echter eene gelukkige verandering door de overvachte verschijning van Mike, den client met de bonte muts en de gewoonte om zijn neus op zijne mouw af te vegen, dien ik bij mijne komst binnen die muren had gezien. Dit heerschap, dat altijd voor zijn eigen per-

soon of voor eenig lid van zijne familie in ongelegenheid (dat is in Newgate) scheen te zijn, kwam vertellen dat zijne oudste dochter, als verdacht van winkeldieverij, was opgepakt, en toen hij deze droevige omstandigheid aan Wemmick mededeelde, terwijl mijnheer Jaggers deftig voor het vuur stond en zich niet met de zaak bemoeide, gebeurde het dat er een traan in zijn oog glinsterde.

"Wat doe je daar?" zeide Wemmick met de grootste verontwaardiging. "Wat heb je hier te komen grienen?"

"Dat wou ik waarlijk niet doen, mijnheer Wemmick."

"Het is wel waar," zeide Wemmick. "En hoe durf je dat? Je bent in geen voegzaamen staat om hier te komen, als je dat niet doen kunt zonder te sprikkelen als eene slechte pen. Wat meen je daarmee?"

"Iemand kan zijne aandoeningen niet gebeteren, mijnheer Wemmick," zeide Mike ootmoedig.

"Zijne wat?" vroeg Wemmick met een woesten uitval. "Zeg dat nog eens."

"Luister eens," zeide mijnheer Jaggers, een stap nader komende en naar de deur wijzende. "Ga dadelijk het kantoor uit. Ik wil hier geene aandoeningen hebben. Ga heen!"

"Dat heb je er nu van," zeide Wemmick. "Ga heen!"

De ongelukkige Mike sloop zeer verslagen heen, en mijnheer Jaggers en Wemmick schenen nu hunne goede verstandhouding hersteld te hebben, en gingen weder aan het werk met eene verfrissching in hun uitzicht alsof zij juist hun twaalf-uurtje hadden gebruikt.

LII.

Van Little Britain ging ik, met mijn briefje in mijn zak, naar jufvrouw Skiffins' broeder den kassier, en van dezen naar Clarriker, met wien ik het genoeg had die zaak volkomen te schicken. Dit was het eenige goede dat ik gedaan had, en het eenige dat ik tot een goed einde had gebracht, sedert ik voor het eerst van mijne groote verwachtingen had vernomen.

Daar Clarriker mij bij deze gelegenheid onderlichtte, dat de zaken van het kantoor gestadig vooruitgingen en hij nu weldra in staat zou zijn een klein hulpkantoor in het Oosten te vestigen, dat tot uitbreiding der betrekkingen zeer noodig was, en dat Herbert als nieuwe compagon dat kantoor zou gaan waarnemen, begreep ik, dat ik mij op eene scheiding van mijn vriend moest gereedmaken, al ware het ook dat ik zelf vaster gevestigd was. En nu was het mij waarlijk alsof ik mijn laatste anker voelde slippen en ik spoedig een speelbal van wind en golven zou zijn.

Ik vond echter eene vergoeding in de blijdschap, waarmede Herbert, toen hij op een avond thuis kwam, mij van deze verandering vertelde (weinig denkende dat hij mij geen nieuws bracht) en zijne verbeelding een tafereel liet schilderen, hoe hij met Clara naar het land der Arabische nachten zou reizen, en hoe ik hen zou komen opzoeken (met eene geheele karavaan kameelen, geloof ik) en hoe wij te zamen den Nijl zouden opvaren en daar wonderen zien. Zonder veel hoop te hebben op mijn eigen aandeel in die blijde vooruitzichten, verheugde ik mij dat Herbert's weg zich verhelderde, en dat, als de oude Bill Barley met peper en rum gedaan had, zijne dochter weldra gelukkig bezorgd zou zijn.

Wij waren nu in de maand Maart gekomen. Mijn linkerarm, hoewel zich geene slechte teekenen vertoonden, was zoo traag in het genezen, dat ik nog geene jas kon aantrekken. Mijn rechterhand was vrij wel te recht gekomen — misvormd, maar toch bruikbaar.

Op een maandagochtend toen ik met Herbert aan het ontbijt zat, ontvingen wij met de post het volgende briefje van Wemmick:

“Walworth. Verbrand dit terstond na de lezing. In het begin van de week, of zegge woensdag, zoudt gij kunnen doen waarvan gij weet, als gij genegen waart het te beproeven. Verbrand dit nu.”

Toen ik dit geschrift aan Herbert had getoond en het in het vuur gestoken — maar niet voordat wij het beiden van buiten kenden, — overlegden wij wat te doen, want wij konden het ons niet langer verbloemen dat ik onbruikbaar was.

“Ik heb er al dikwijls over gedacht,” zeide Herbert, “en ik geloof dat ik iets beters weet dan een bootroeier van den Teems te huren. Neem Startop mede. Een goede jongen, een bekwaam roeier, die veel van ons houdt, vol ijver en een man van eer.”

Ik had reeds meermalen aan hem gedacht.

“Maar hoeveel zoudt ge hem zeggen, Herbert?”

“Het is noodig hem maar zeer weinig te zeggen. Laat hij het voor eene kuur houden, maar die geheim moet blijven, tot die ochtend komt; en laat hij dan maar weten dat er eene dringende reden is om Provis aan boord te brengen en weg te helpen. Ge gaat met hem mee?”

“Zonder twijfel.”

“Waarheen?”

Het was mij, bij mijn veelvuldig angstig nadenken over dit punt, bijna onverschillig voorgekomen, naar welke haven wij overstaken — Hamburg, Rotterdam, Antwerpen — de plaats beteekende weinig, als hij maar buiten Engeland was. Elke vreemde stoomboot, die ons in den weg kwam en ons wilde opnemen, was evengoed. Ik had mij altijd voorgesteld hem met mijne boot de rivier af te brengen, zeker tot voorbij Gravesend, dat eene netelige plaats was om een onderzoek te ontkomen in geval er

vermoeden mocht zijn. Daar de vreemde stoombooten tegen den tijd van hoog water van Londen vertrokken, zou het best voor ons wezen met de vorige eb de rivier af te varen en in een stillen hoek te blijven liggen, tot wij op zulk eene boot konden aanroeien. Den tijd wanneer er eene komen moest, zouden wij, waar wij ook lagen, tamelijk juist kunnen berekenen, als wij vooraf navraag deden.

Herbert stemde dit alles toe en wij gingen dadelijk na het ontbijt uit om het noodige onderzoek te doen. Wij bevonden, dat eene stoomboot naar Hamburg best voor ons oogmerk geschikt zou zijn, en vestigden dus onze aandacht voornamelijk op dit vaartuig. Maar wij gaven ook acht, welke andere vreemde stoombooten met hetzelfde getij zouden vertrekken, en poogden ons te verzekeren, dat wij die allen aan bouw en kleur zouden herkennen. Daarop verlieten wij elkander voor eenige uren. Ik ging om de noodige passen aan te schaffen, Herbert om Startop op zijne kamer te spreken. Beiden volvoerden wij zonder vermindering ons oogmerk, en deelden dit elkander mede toen wij tegen één uur weder bijeenkwamen. Ik had de passen gereed, Herbert had Startop gesproken en deze was meer dan bereidwillig om met ons mede te gaan.

Wij spraken af dat deze twee zouden roeien en ik sturen; onze passagier zou maar stilzitten; daar wij geene haast behoeften te maken, zouden wij snel genoeg vorderen. Verder bepaalden wij, dat Herbert niet meer naar huis zou komen eer hij dien avond naar Mill Pond Bank ging, dat hij des anderen daags, dinsdags, geheel niet daarheen zou gaan, en Provis zou zeggen dat hij des woensdags, als hij ons zag naderen, naar eene trap dicht bij het huis moest komen, om daar in de boot te stappen; dat alles dien maandagavond met hem zou worden afgesproken, en dat wij geene gemeenschap meer met hem zouden hebben voordat zij hem aan boord brachten. Toen wij deze voorzorgen afgesproken hadden, ging ik naar huis.

Toen ik de buitendeur van onze kamers met mijn sleutel opende, vond ik in de brievenbus een aan mij geadresseerden brief, op morsig papier, hoewel niet slecht geschreven. Deze brief, die geen postmerk had en gebracht moest wezen sedert ik van huis was, was van den volgenden inhoud.

“Als gij niet bang zijt om van avond of morgenavond om negen uur naar de oude polders te komen, en naar het sluishuisje bij den kalkoven te gaan, zal dat best voor u zijn. Als gij inlichtingen verlangt aangaande uw oom Provis, zoudt ge best doen te komen, het niemand te zeggen en geen tijd te verzuimen. Gij moet alleen komen. Breng dit mede.”

Eer ik dezen vreemden brief ontving, was de last, die mij op het gemoed lag, reeds zwaar ge-

noeg geweest. Wat nu te doen, wist ik niet te zeggen; en het ergste was dat ik spoedig moest beslissen, of ik zou den namiddag-postwagen missen, die mij nog tijdig voor dien avond kon overbrengen. Den volgende avond te gaan kon ik niet in bedinking nemen, want dit zou te kort voor den tijd der vlucht zijn. En toch, zooveel ik wist, kon de aangebodene inlichting in eene gewichtige betrekking met die vlucht staan.

Indien ik ruimte van tijd tot overweging had gehad, geloof ik dat ik toch zou gegaan zijn. Nu ik bijna geheel geen tijd tot overweging overhield — mijn horloge toonde mij dat de postwagen over een half uur zou afrijden — besloot ik dadelijk te vertrekken. Ik zou zeker niet gegaan zijn zonder dat gezegde betrekkelijk mijn oom Provis, doch nu dit na Wemmick's brief en de angstige beschikkingen van dien ochtend gekomen was, deed het de schaal overslaan.

Als men groote haast heeft, is het zoo moeielijk zich een duidelijk begrip van den inhoud van een brief te maken, hoe eenvoudig ook, dat ik dezen raadselachtigen brief tweemaal moest overlezen, eer het bevel tot geheimhouding zich werktuiglijk in mijn hoofd prentte. Even werktuiglijk daaraan gehoorzamende, schreef ik met potlood een briefje aan Herbert, hem berichtende, dat ik, daar ik zoo spoedig moest vertrekken, zonder te weten voor hoelang, besloten had, eens haastig heen en weder te rijden om zelf te vernemen hoe jufvrouw Havisham het maakte. Toen had ik nog maar even tijd om mijne jas om te slaan, mijne kamers te sluiten en langs den kortsten weg door achterstraatjes naar het postwagenkantoor te gaan. Als ik eene huurkoets had genomen en de hoofdstraten gevolgd, zou ik mijn doel gemist hebben. Nu bereikte ik den postwagen nog juist voor het afrijden. Ik was de eenige passagier binnenin, en toen ik tot mij zelf kwam, zat ik tot aan de knieën in het stroo te hotsen.

Want waarlijk, ik was sedert het ontvangen van dien brief eigenlijk niet bij mij zelf geweest, zoodanig had hij mij, na het jachten van dien morgen, verbijsterd. De gemoedsbeweging van dien ochtend had op zich zelf reeds daartoe voldoende kunnen zijn, want hoe lang en angstig ik ook op Wemmick had gewacht, had zijne waarschuwing mij toch eigenlijk als eene verrassing overvallen. En nu begon ik mij te verwonderen, dat ik in den wagen zat, en te twifelen of ik wel voldoende redenen had gehad om op reis te gaan, en of ik niet dadelijk moest uitstappen en terugkeeren, en of ik mij wel ooit aan zulk eene naamloze mededeeling had moeten storen; kortom, ik doorliep al die verschijnselen van besluiteloosheid en wankelmoedigheid, waaraan ik geloof dat zeer weinige door haast en angst gejaagde menschen vreemd blijven. Evenwel, de omstandigheid dat Provis met name genoemd was, overmeesterde alles. Ik redeneerde, gelijk ik reeds

zonder het te weten geredeneerd had — indien dat redeneeren kon heeten: — ingeval hem door mijn niet daarheen gaan eenig onheil overkwam, hoe zou ik mij zelfen dat ooit kunnen vergeven!

Het was donker eer wij aan het einde van de reis kwamen; en die reis kwam mij, die, binnenin zittende, weinig er van zien kon, en met mijn onbruikbaren arm niet buitenop kon klimmen, zeer lang en akelig voor. Het Wilde Zwijn vermijdende, nam ik mijn intrek in eene herberg van minder naam en bestelde een maaltijd. Terwijl deze werd gereedgemaakt, ging ik naar Satis-Huis en vernam naar jufvrouw Havisham; zij was nog zeer erg, schoon men haar voor eenigszins beter hield.

Mijne herberg was voorheen een gedeelte van eene oude geestelijke inrichting geweest, en ik gebruikte mijn maaltijd in een achthoekig kamertje, dat wel naar eene doopvont geleek. Daar ik niet in staat was mijn eten te snijden, deed de oude kastelein, met een blinkend kaal hoofd, dit voor mij. Zoo kwamen wij in gesprek, en hij was zoo goed mij met mijne eigene geschiedenis te vermaken — waarvan natuurlijk de meest populaire trek was, dat Pumblechook mijn eerste weldoener en de grondlegger van mijn fortuin was geweest.

"Kent gij dat jonge mensch?"

"Of ik hem ken?" zeide de kastelein. "Van dat hij nog een kleine dreumis was."

"Komt hij nog wel ooit hier terug?"

"Ja," zeide de kastelein, "hij komt nu en dan naar zijne groote vrienden terug, maar den man, die hem tot een heer gemaakt heeft, ziet hij met den nek aan."

"Wat is dat voor een man?"

"Hij, van wien ik spreek," zeide de kastelein, "mijnheer Pumblechook."

"Is hij voor niemand anders ondankbaar?"

"Dat zou hij zeker wel zijn als hij kon," antwoordde de kastelein; "maar dat kan hij niet, omdat Pumblechook alles voor hem gedaan heeft."

"Zegt Pumblechook dat?"

"Of hij dat zegt?" zeide de kastelein. "Hij behoeft het niet te zeggen."

"Maar zegt hij het toch?"

"Het zou iemands bloed in wijnazijn veranderen, mijnheer, als men hem er van hoort spreken," zeide de kastelein.

"En toch, Jo," dacht ik, "goede Jo, gij spreekt er nooit van. Geduldige, lijdzame, liefderijke Jo, gij klaagt nooit. En gij ook niet, zachtaardige Biddy!"

Uw appetijt schijnt door uwe kwetsuur geleden te hebben," zeide de kastelein, naar den verbonden arm onder mijne jas ziende, "probeer een malscher stukje."

"Neen, ik dank u," antwoordde ik, mij van de tafel afkeerende om bij het vuur te gaan zitten peinen. "Ik kan niet meer eten. Laat maar afnemen."

Nooit was ik voor mijne ondankbaarheid jegens Jo zoo zwaar gestraft als door dien onbeschaamden bedrieger Pumblechook. Hoe valscher hij was, des te trouwer Jo; hoe laaghartiger hij, des te edelmoediger Jo.

Ik gevoelde mij in mijn hart al dieper en dieper vernederd, terwijl ik een uur of langer bij het vuur bleef zitten peinzen. Het slaan der klok wekte mij, maar niet uit mijne berouwvolle neerslachtigheid; ik stond op, liet mijne jas om mijn hals vastmaken en ging naar buiten. Ik had reeds te voren in mijne zakken naar dien brief gezocht, maar kon hem niet vinden, en het maakte mij onrustig, te denken dat hij in den wagen in het stroo moest gevallen zijn. Ik wist evenwel nog zeker, dat het sluishuisje bij den kalkoven in den polder de bepaalde plaats en negen uur de tijd was, en ging nu rechtstreeks naar de polders, daar ik geen tijd meer overhad.

LIII.

Het was een donkere nacht, hoewel, toen ik de polders bereikte, de volle maan opkwam. Over de donkere vlakte zag ik eene streep heldere lucht, nauwelijks breed genoeg om de groote, roode maan te laten doorschijnen. In weinige minuten was zij uit die heldere ruimte opgestegen en in de opgestapelde wolken verborgen.

De wind zuchtte naargeestig, en de polders zagen er zeer akelig uit. Een vreemdeling zou ze al te afschrikkend hebben gevonden, en zelfs voor mij waren zij dit in die mate, dat ik aarzelde en half gezind was terug te keeren. Maar ik kende ze wel; zelfs bij nog donkerder nacht had ik er mijn weg kunnen vinden, en nu ik eens daar was, had ik geene verontschuldiging om terug te gaan. Tegen mijn zin was ik daar gekomen, en zoo ging ik tegen mijn zin verder.

De richting, die ik nam, was niet die waarin mijne vroegere woning lag, en ook niet die waarin wij de gevangenen hadden gevolgd. Ik had onder het gaan de ver verwijderde gevangenisschepen achter mij, en hoewel ik de oude lichten op de zandplaten kon zien, was dit slechts over mijn schouder. Ik kende den kalkoven evengoed als de oude Batterij, maar zij waren mijlen ver van elkander, zoodat, als er in dien nacht op elk van die punten een licht had gebrand, er eene lange, donkere streep tusschen beiden zou zijn geweest.

In het begin moest ik eenige hekken achter mij sluiten, en nu en dan stilstaan, terwijl het vee, dat op het opgehoogde voetpad lag, opstond en uit den weg ging. Maar na verloop van eenigen tijd scheen ik de geheele vlakte voor mij alleen te hebben.

Het duurde nog een half uur eer ik den kalkoven naderde. Hij brandde nog met veel damp en

een verstikkenden reuk, maar het vuur was bezorgd en verlaten, en er waren geene werklieden te zien. Dichtbij was eene kleine steengroef. Deze lag vlak in mijn weg, en er was dien dag in gewerkt, gelijk ik zag aan de gereedschappen en kruiwagens, die er nog lagen.

Uit deze holte wederom op de moerassige vlakte komende, — want het pad liep door de steengroef — zag ik licht in het oude sluishuisje. Ik versnelde mijne schreden en klopte met de hand aan de deur. Naar eenig antwoord wachtende, keek ik om mij heen en merkte op dat de sluis vervallen en verlaten was, en dat het huisje — van hout met een pannendak — niet lang meer tegen het weder bestand zou zijn, als het dit zelfs nu nog was, en hoe het slijk en de slib met kalk bestoven waren, en hoe de verstikkende damp van den oven op eene spookachtige manier naar mij toe kroop. Er kwam geen antwoord, en ik klopte nog eens. Nog geen antwoord, en ik tastte naar de klink.

Deze week voor mijne hand, en de deur ging open. Binnenkijkende, zag ik eene brandende kaars op eene tafel, eene bank, en eene matras op eene soort van rustbank. Daar er eene vliering boven was, riep ik: "Is hier iemand?" maar er kwam geen antwoord. Toen keek ik op mijn horloge, en ziende dat het over negenen was, riep ik nog eens: "Is hier iemand?" Toen er nog geen antwoord kwam, ging ik weder de deur uit, besluiteloos wat nu te doen.

Het begon hard te regenen. Buiten niets ziende dan wat ik reeds gezien had, ging ik weder in huis en bleef even binnen de deur in den nacht staan uitkijken. Terwijl ik overwoog, dat er toch binnen kort iemand moest geweest zijn, die spoedig terug zou komen, of dat die kaars daar niet zou staan branden, viel het mij in om na te zien of de pit lang was. Ik keerde mij daartoe om en had juist de kaars opgenomen, toen deze door een geweldigen schok werd uitgedoofd, en daarna was het eerste wat ik begreep, dat ik in een sterken strik gevangen was, die mij van achteren over het hoofd was geworpen.

"Nu heb ik je beet," zeide eene stem met een vloek.

"Wat is dat?" riep ik worstelend. "Wie is daar? Help, help, help!"

Niet alleen waren mijne armen dicht tegen mijne zijden geklemd, maar de drukking op mijn gebranden arm veroorzaakte mij eene gruwelijke pijn. Soms werd eene sterke manshand, soms eene sterke mansborst tegen mijn mond gedrukt om mijn geschreeuw te smoren; en steeds een heeten adem dicht bij mij voelende, bleef ik vruchteloos worstelen, terwijl ik tegen den muur werd vastgebonden.

"En roep nu nog eens," zeide de gesmoorde stem, weder met een vloek, "en ik zal gauw met je gedaan maken."

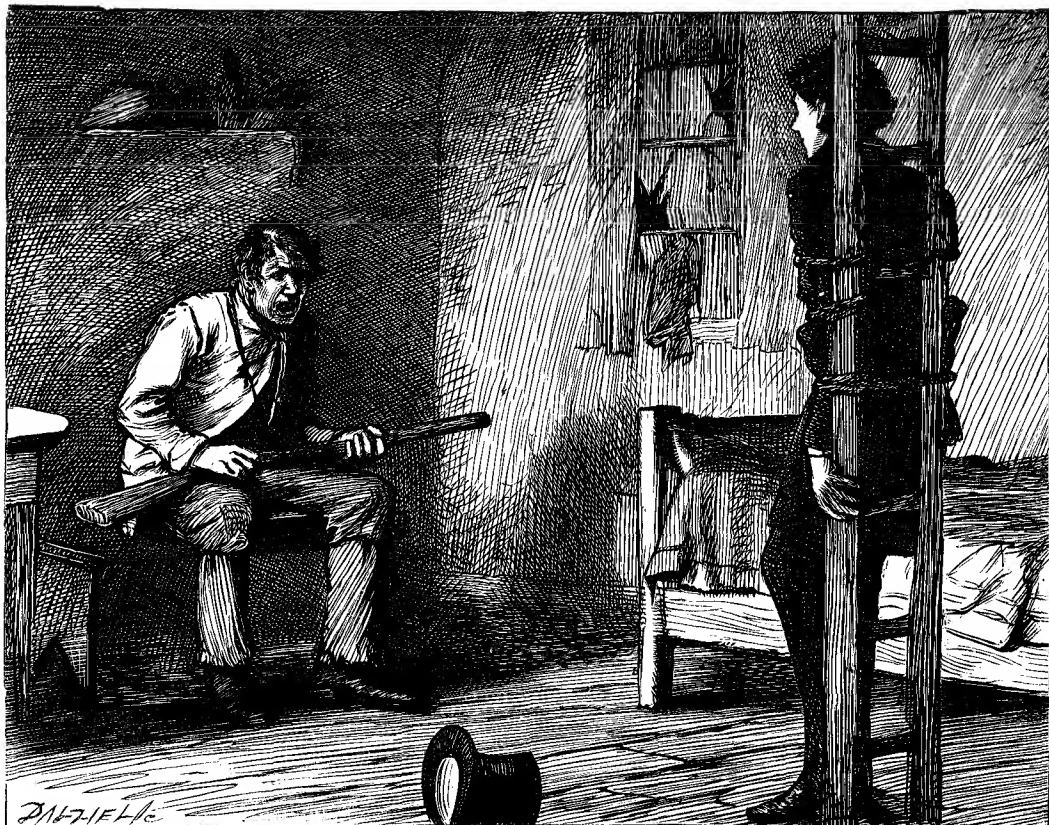
Flauw van de pijn in mijn gebranden arm, ver-

bijsterd van den schrik, en toch bewust hoe gemakkelijk die bedreiging ten uitvoer kon gebracht worden, hield ik mij stil, en poogde slechts mijn arm een weinig los te maken. Maar ik was daartoe te stijf gebonden en de pijn werd hoe langer hoe erger.

Dat plotseling de laatste schemering van licht verdween en door eene zwarte duisternis vervangen werd, waarschuwde mij dat de onbekende het vensterluik gesloten had. Na eene poos gezocht te hebben, vond hij staal en vuursteen en begon vuur te slaan. Ik tuurde naar de vonken, die op het tonder vielen, hetwelk hij met een zwavel-

Wien ik verwacht had, weet ik niet. Hem zeker niet. Toen ik hem zag, gevoelde ik dat ik inderdaad in groot gevaar was, en hield mijne oogen op hem gevestigd.

Hij stak zeer bedaard de kaars met den zwavelstok aan, wierp dien toen neer en trapte hem uit. Daarna zette hij de kaars een eind van zich af op de tafel, zoodat hij mij zien kon, en bleef mij met over elkander geslagene armen zitten aankijken. Ik merkte nu op, dat ik aan eene sterke ladder was vastgebonden, die recht op eenige duimen van den muur stond en het middel was om op de vliering te komen.

“KEN JE DAT?” ZEIDE HIJ. (blz. 202).

stok in de hand aanbliet, maar kon niets zien dan zijne lippen en het blauwe puntje van den zwavelstok, en dat nog maar bij oogenblikken. Het tonder was vochtig — geen wonder daar — en een voor een gingen de vonken uit.

De man had geen haast, en begon weder vuur te slaan. Toen de vonken in het rond spatten, kon ik zijne handen en een zweem van zijn gezicht zien, en opmaken dat hij over de tafel gebogen zat. Weldra zag ik zijne lippen weder het tonder aanblazen; toen vlamde er een licht op en toonde mij — Orlick.

“Nu heb ik je beet,” zeide hij, nadat wij elkander eenigen tijd hadden aangestaard.

“Maak mij los en laat mij gaan!”

“Ik je laten gaan!” antwoordde hij. “Ik zal je naar de maan laten gaan. Ik zal je naar de sterren laten gaan. Alles mettertijd.”

“Waarom heb je me hierheen gelokt?”

“Weet je dat niet?” zeide hij met een blik vol haat.

“Waarom heb je me in het donker overvallen?”

“Omdat ik alles zelf meen te doen. Eén kan be-

ter een geheim bewaren dan twee. O, jij vijand, jij vijand!"

Zijn genot van het schouwspel, dat ik hem aanbod, terwijl hij met de armen over elkander aan de tafel zijn hoofd zat te schudden, had eene boosaardigheid, die mij deed beven. Terwijl ik hem in stilte gadesloeg, stak hij zijne hand uit naar een hoek en nam een met koper beslagen geweer op.

"Ken je dat?" zeide hij, met eene beweging alsof hij op mij wilde aanleggen. "Weet je nog waar je dat voorheen hebt gezien? Spreek, Wolf!"

"Ja," antwoordde ik.

"Jij hebt me die plaats doen verliezen. Dat heb je gedaan. Spreek!"

"Wat kon ik anders doen?"

"Jij hebt dat gedaan, en dat zou genoeg zijn, zonder meer. Hoe dorst je tusschen beiden te komen tusschen mij en een meisje dat mij beviel?"

"Wanneer heb ik dat gedaan?"

"Wanneer heb je dat niet gedaan? Jij waart het die ouden Orlick altijd een slechten naam bij haar gaf."

"Dien hebt ge je zelven gegeven. Ik had je geen kwaad kunnen doen, als ge je zelven geen kwaad gedaan hadt."

"Je bent een leugenaar. En nu wil je alle moeite doen en al je geld besteden, om mij hier uit het land te verdrijven, niet waar?" zeide hij, mijne woorden tot Biddy herhalende bij het laatste gesprek dat ik met haar had. "Nu zal ik je eens wat zeggen. Het was nooit half zooveel de moeite waard voor je om me hier uit het land te krijgen als het van avond is. Ja, al moest het je twintigmaal al je geld kosten, tot den laatsten stuiver toe!" Terwijl hij zijne zware hand tegen mij schudde, en zijn mond tijgerachtig grijsde, gevoelde ik dat dit maar al te waar was.

"Wat zal je mij dan doen?"

"Ik zal," zeide hij, met zijne vuist op de tafel slaande en daarbij opstaande om den slag meer kracht te geven, "ik zal je doodslaan."

Hij bleef mij voorovergeleund staan aanstaren, ontsloot langzaam zijne vuist en streek met de hand over den mond, alsof hij naar mij waterandde, en ging weder zitten.

"Je bent ouden Orlick altijd in den weg geweest, van dat je nog een kind was af. Dezen avond zal je hem uit den weg raken. Hij wil je niet langer zoo hebben. Je bent al dood."

Ik gevoelde, dat ik op den rand van mijn graf was gekomen. Voor een oogenblik zag ik woest in het rond naar eene kans om te ontkomen, maar er was er geen.

"Nog meer," zeide hij, wederom zijne armen over elkander slaande. "Ik zal geen vod en geen been van je op de wereld laten. Ik zal je lijk in den kalkoven smijten — ik zou er wel twee zoo op mijne schouders kunnen heendragen — en laat de menschen van je denken wat ze willen, ze zullen nooit iets weten."

Mijne gedachten spoorden met onbegrijpelijke snelheid al de gevolgen van zulk een dood na. Estella's vader zou gelooven dat ik hem verlaten had, zou gevat worden, en zou, mij beschuldigend, sterven; zelfs Herbert zou aan mij twijfelen, als hij den brief, dien ik voor hem gelaten had, met de omstandigheid vergeleek, dat ik maar even aan het hek naar jufvrouw Havisham had gevraagd; Jo en Biddy zouden nooit weten hoe bedroefd ik dien avond over mijn gedrag was geweest; niemand zou ooit weten hoeveel ik geleden had, hoe trouw ik voortaan had willen zijn en welk een zielsangst ik had doorgestaan. De dood, dien ik voor mij zag, was schrikkelijk, maar veel schrikkelijker dan de dood was de vrees om na mijn dood miskend te worden. En zoo snel waren mijne gedachten, dat ik mij reeds door nog ongeboorene geslachten — Estella's kinderen en kleinkinderen — veracht zag, terwijl die ellendeling de woorden nog op de lippen had.

"Nu, Wolf," zeide hij, "eer ik je doodmaak zooals ik een ander beest zou doen — en dat is wat ik voornemens ben en waarom ik je zoo vast gebonden heb, — zal ik je nog eens goed bekijken, en nog eens goed plagen. O, jij vijand!"

Het was mij in de gedachten gekomen, nog eens om hulp te roepen, schoon weinigen beter konden weten dan ik, hoe eenzaam die plek en hoe weinig er op hulp te hopen was. Maar toen hij zich zoo met mijn gezicht zat te verlustigen, gevoelde ik eene verfoeiing en minachting voor hem bij mij opkomen, die mij den mond deed sluiten. Bovenal nam ik mij voor, dat ik hem niet om genade zou smeeken en dat ik stervende hem nog zooveel tegenstand zou bieden als ik kon. Hoe zacht ik in dien uitersten nood ook over alle andere menschen dacht, hoe nederig ik ook den Hemel om vergiffenis bad, hoe zeer mijn hart ook verteederd werd door de gedachte dat ik geen afscheid had genomen en nooit meer afscheid kon nemen van hen die mij dierbaar waren, dat ik mij nooit voor hen kon verklaren of hen om medelijken bidden met mijne ellendige dwalingen; evenwel, als ik hem zelfs nog stervende had kunnen dooden, zou ik het gedaan hebben.

Hij had gedronken en zijne oogen waren rood en ontstoken. Om zijn hals hing eene blikken flesch, gelijk ik in vroeger tijd dikwijls zijn eten en drinken om zijn hals had zien hangen. Hij zette die flesch aan zijn mond en nam een slok van den vuurdrank; ik rook den damp van het geestrijke vocht, dien ik in zijn gezicht zag opvlammen.

"Wolf!" zeide hij, wederom zijne armen over elkander slaande. "Oude Orlick zal je nog wat zeggen. Jij bent het, die je helleveeg van een zuster hebt doodgeslagen."

Wederom doorliep mijn geest met onbegrijpelijke snelheid al de omstandigheden van den aanval op mijne zuster, hare ziekte en haar dood, eer hij met zijne langzame en haperende spraak deze woorden gevormd had.

“Dat was uw bedrijf, booswicht!” zeide ik.

“Ik zeg je dat het jou bedrijf was — ik zeg, dat het door jou was dat het gebeurde,” antwoordde hij, het geweer vattende en met de kolf een slag gevende in de ijdele lucht tusschen ons. “Ik kwam van achteren op haar aan, zooals ik van avond op jou aankwam. Ik gaf haar den slag. Ik liet haar voor dood liggen, en als er zoo dicht bij haar een kalkoven was geweest als er een bij jou is, zou ze niet meer in het leven zijn gekomen. Maar het was de oude Orlick niet die het deed; jij was het. Jij werd't voorgetrokken, en hij werd afgegrauwd en geslagen. Oude Orlick afgegrauwd en geslagen, niet waar? Nu betaal je daarvoor.”

Hij dronk nog eens en werd nog woester. Ik zag aan zijn omhooghouden van de flesch, dat er niet veel meer in was. Ik begreep duidelijk, dat hij zich met dat vocht wilde opwinden om een eind aan mij te maken. Ik wist dat elke druppel in die flesch een druppel van mijn leven was. Ik wist dat, wanneer ik veranderd was in een gedeelte van dien damp, die eene poos geleden naar mij toe kwam kruipen — als ware het mijn eigen spook om mij te waarschuwen, — hij doen zou wat hij in het geval met mijne zuster gedaan had — dat hij zich naar de stad zou haasten, om daar rond te slenteren en in de kroegen te drinken. Mijne gedachten vergezelden hem naar de stad, schilderden een tafereel van de straat, waarover hij liep, en vergeleken het licht en de levendigheid daar met den eenzamen polder en den witten damp, die daarover voort kroop, en waarin ik dan zou zijn opgelost.

Niet alleen dat ik zoo geheele jaren kon opsommen, terwijl hij eenige woorden sprak, doch wat hij sprak, waren geene woorden voor mij, maar geheele schilderijen. In den overspannen toestand van mijn brein kon ik aan geene plaatsen of personen denken, zonder die vóór mij te zien. Het is onmogelijk een denkbeeld te geven van de levendigheid dier beelden, en toch was al dien tijd mijne aandacht zoo strak op hem gevestigd — wie zou geen acht geven op een tijger, gereed tot zijn sprong? — dat ik zelfs de geringste beweging zijner vingers opmerkte.

Toen hij voor de tweede maal gedronken had, stond hij op van de bank, waarop hij zat, en schoof de tafel op zijde. Toen nam hij de kaars op, en zijne moorddadige hand daarachter houdende, zoodat het licht alleen op mij viel, bleef hij mij staan aanzien en zich daarmede verlustigen.

“Wolf, ik zal je nog wat zeggen. Het was oude Orlick, over wien je dien avond op de trap gestruikeld hebt.”

Nu zag ik de trap met de uitgewaaide lampen. Ik zag de schaduwen der zware leuningstijlen, door de lantaren van den nachtwaker op den muur geworpen. Ik zag de kamers, die ik nooit weder zien zou; hier eene half opene, daar eene geslotene deur; al de meubelen in het rond.

“En waarom was oude Orlick daar? Ik zal je

nog wat meer zeggen, Wolf. Jij en zij hebben me zoo tamelijk hier uit het land gejaagd, zoo ten minste dat ik hier niet gemakkelijk meer aan den kost kon komen, en dus heb ik nieuwe kameraden en nieuwe meesters gekregen. Sommigen van die schrijven brieven voor mij als ik dat noodig heb — hoor je wel? — schrijven brieven voor mij, Wolf! Zij schrijven vijftig handen, niet zooals jij flauwert, die er maar één schrijft. Ik had me vast voorgenomen, dat ik je eens van kant zou helpen, sedert dat je hier op je zuster's begrafenis bent geweest. Ik had nog geen manier gevonden om je veilig beet te krijgen, en ik paste op je, om te weten waar je bleef. “Want,” zei oude Orlick bij zich zelve, “op eene of andere manier zal ik hem wel eens krijgen!” En kijk! terwijl ik naar jou kijk, vind ik je oom Provis, niet waar?”

Nu zag ik Mill Pond Bank en Chinks's Basin en de oude Lijnbaan, alles even klaar en duidelijk. Provis in zijne kamers, en het signaal dat nu niet meer te pas zou komen, de lieve Clara, de goede moederlijke vrouw, den ouden Bill Barley op zijn rug, alles voorbijrijvende, als op den snellen stroom van mijn leven, die zich in de zee ging uitstorten!

“Jij een oom hebben! Wel, ik heb je bij Gargery gekend, toen je nog zoo'n klein Wolfje was, dat ik je gorgel wel tusschen vinger en duim had kunnen nemen en je dood neersmijten, zooals ik dikwijls gedacht heb te doen, als ik je des zondags tusschen de wilgen zag kuieren en toen hadt je geen ooms. Wel zeker niet. Maar toen oude Orlick kwam te hooren, dat je oom Provis zeer waarschijnlijk het beenijzer had gedragen, dat oude Orlick zoovele jaren geleden, aan stuk gevild, in den polder had gevonden, en dat hij bij zich gedragen had tot hij er je zuster mee neerbonsde, zooals men een os doet, en zooals hij jou meent te doen — he? toen hij dat kwam te hooren — he?”

Zoo tergende en smalende, zwaaide hij met de kaars zoo dicht langs mij heen, dat ik mijn gezicht afwendde, om het buiten de vlam te houden.

“Ha,” riep hij lachend, toen hij dit nog eens gedaan had, “het gebrande kind is bang voor het vuur! Oude Orlick weet dat je gebrand werd; oude Orlick weet dat je je oom Provis woudt wegsмоккelen; oude Orlick is je te slim, en wist wel dat je van avond komen zoudt. En nu zal ik je nog wat zeggen, Wolf, en dat is het einde. Er zijn er die je oom Provis evengoed te slim zijn, als oude Orlick het jou is geweest. Laat hij maar oppassen, als hij zijn neef kwijt is. Laat hij maar oppassen, als niemand een vod van zijn neefjes kleeren of een beentje van zijn geraamte kan vinden! Er zijn er, die niet kunnen of willen velen dat Magwitch — ja, ik weet den naam — in hetzelfde land met hen leeft, en die zulke zekere berichten van hem gehad hebben, toen hij in een ander land was, dat hij het niet kon verlaten, om hen mischien in gevaar te brengen, zonder dat zij het

wisten. Misschien zijn zij het wel, die vijftig handen schrijven, niet als jij flauwert, die er maar één schrijft. Magwitch, wacht je voor Compeyson en de galg!"

Hij zwaaide weder met de kaars naar mij, zoodat de rook mij in het gezicht sloeg en mij voor een oogenblik verblindde, en keerde mij toen zijn breed rug toe om het licht op de tafel te zetten. Ik had in mijne gedachten een gebed gedaan, en was bij Jo, Biddy en Herbert geweest, eer hij zich weder naar mij omkeerde.

Er was maar eenige voeten ruimte tusschen de tafel en den muur aan den overkant. In die ruimte stapte hij nu sloffend op en neer en zijne buitengewone lichaamskracht scheen duidelijker dan ooit in het oog te vallen, terwijl hij dit zoo deed, met handen, die los en zwaar langs zijne zijde hingen, en oogen, die dreigende blikken naar mij wierpen. Ik had geene de minste hoop meer. Hoe woest mijne gedachten ook voorthouden, en hoe snel de tafereelen mijner verbeelding mijne gedachten weder verdrongen, begreep ik toch duidelijk dat hij mij nooit zou gezegd hebben wat hij gesproken had, als hij niet vast beloten had, dat ik binnen weinige minuten zou sterven.

Eensklaps stond hij stil, trok de kurk van zijne flesch en wierp die weg. Zoo licht als die kurk was hoorde ik ze vallen gelijk een stuk lood. Hij dronk langzaam, de flesch al hooger en hooger oplichtende, en zag mij nu niet meer aan. De laatste droppels van het vocht goot hij in de palm van zijne hand en likte ze op. Toen smeet hij in woeste drift en geweldig vloekende de flesch neer, bukte, en daarop zag ik dat hij een zwaren steenhamer met een langen steel in de hand had.

Ik vergat mijn besluit niet, want, zonder eene ijdele bede tot hem te richten, schreeuwde en worstelde ik met alle macht. Ik kon niets anders dan mijn hoofd en mijne beenen bewegen, maar daarmede worstelde ik met eene kracht, die ik zelf niet geweten had te bezitten. Op hetzelfde oogenblik hoorde ik een geroep, dat het mijne beantwoordde, zag ik gedaanten en een schijnsel van licht de deur inkomen, hoorde ik stemmen en rumoer, zag ik Orlick onder een hoop worstelende mannen opduiken, als waren het tuimelende golven, met eene vaart over de tafel springen en in de duisternis buiten verdwijnen.

Na eene poos van bewusteloosheid, bevond ik dat ik op dezelfde plaats, losgebonden, op den grond lag, met mijn hoofd op iemands knie. Mijne oogen waren, toen ik tot mij zelve kwam, op de ladder tegen den muur gevestigd — zoodra ik ze opende had ik die gezien, zonder nog te weten wat het was — en zoo herkreëg ik mijne bezinning en wist ik dat ik nog op de plaats was waar ik die verloren had.

In het eerst te onverschillig, zelfs om rond te zien wie het was die mij ondersteunde, lag ik nog naar de ladder te turen, toen er een gezicht voor

mij kwam — het gezicht van Trabb's winkeljongen.

"Ik geloof dat hij weer terecht is," zeide Trabb's winkeljongen, nu inderdaad ernstig, "maar wat ziet hij bleek!"

Bij deze woorden boog het hoofd van hem, die mij ondersteunde, zich over het mijne, en nu zag ik —

"Herbert! Goede hemel!"

"Stil maar!" zeide Herbert. "Zachtjes, Handel. Wees maar niet te driftig."

"En onze oude kameraad, Startop!" riep ik uit toen ook deze zich over mij heenboog.

"Bedenk waarin hij ons helpen zal," zeide Herbert, "en wees bedaard."

Deze toespeling deed mij opspringen, hoewel de pijn in mijn arm mij weder deed neerzinken.

"De tijd is toch nog niet voorbij, Herbert, niet waar?" zeide ik. "Welke dag is het vandaag? Hoelang ben ik hier geweest?"

Want ik had een zonderling vermoeden, dat ik daar een langen tijd gelegen had — een dag en nacht — twee dagen en nachten — of nog langer.

"De tijd is nog niet voorbij. Het is pas maandagavond," zeide Herbert.

"Goddank!"

"En ge hebt morgen nog den geheelen dag, dinsdag, om uit te rusten," zeide Herbert. "Maar ge kunt het kermen niet laten, mijn beste Handel. Waar zijt ge bezeerd? Kunt ge staan?"

"Ja, ja," zeide ik. "Ik kan ook wel gaan. Ik heb geene pijn dan in dien kloppenden arm."

Zij ontblootten dien arm en deden wat zij konden. Hij was geweldig gezwollen en ontstoken, en ik kon nauwelijks dulden dat hij werd aangeraakt. Zij scheurden hunne zakdoeken aan reepen om hem te verbinden en hingen hem weder in een band, en dit moest genoeg zijn tot wij in de stad kwamen en eene verkoelende wassching konden bekomen. Weldra hadden wij de deur van het donkere en ledige sluishuisje gesloten, en kwamen wij op onzen terugweg de steengroef door. Trabb's winkeljongen — nu een lang opgeschoten jongmensch — ging ons vooruit met de lantaren, die het licht was dat ik de deur had zien inkomen. Maar de maan stond twee uren hooger dan toen ik de lucht voor het laatst had gezien, en de nacht schoon nog regenachtig, was lang zoo donker niet meer. De witte damp van den kalkoven dreef van ons af toen wij er voorbijkwamen, en gelijk ik te voren in mijne gedachten een smeekgebed had gedaan, deed ik nu een dankgebed.

Ik verzocht Herbert mij te zeggen hoe hij mij zoo te hulp was gekomen. Eerst weigerde hij dit ronduit, maar daarna bedong hij slechts, dat ik mij stil zou houden. Zoo vernam ik, dat ik in mijne haast den ontvangen brief open in onze kamer op den grond had laten vallen, waar hij dien, kort nadat ik weg was, gevonden had, toen hij met Startop, dien hij onderweg gevonden had en die mij wilde opzoeken, naar huis was gekomen. De

toon van dien brief maakte hem ongerust, des te meer dewijl de inhoud zoo strijdig was met het haastige briefje, dat ik voor hem gelaten had. Daar zijne ongerustheid, na eene poos bedenkens, veeleer aangroeide dan afnam, ging hij met Startop, die zijn gezelschap aanbood, naar het postwagengkantoor, om te vragen wanneer de volgende wagen zou afrijden. Toen hij vernam, dat de namiddagwagen reeds vertrokken was, en naarmate hem hinderpalen in den weg kwamen, hij zijne ongerustheid tot stellige bezorgdheid voelde klimmen, besloot hij mij met eene postkoets te volgen. Zoo kwamen hij en Startop aan het Wilde Zwijn, stellig verwachtende mij daar te vinden of tijding van mij te krijgen; maar daar geen van beide het geval was, gingen zij naar het huis van jufvrouw Havisham, waar zij mij ook misliepen. Daarop gingen zij weder naar de herberg (ongetwijfeld tegen dien tijd toen ik de plaatselijke volksoverlevering van mijne eigene geschiedenis aanhoorde) om zich wat te ververschen en iemand te zoeken, die hun tot gids in de polders kon dienen. Onder de slenteraars bij de koetspoort van het Wilde Zwijn was toevallig ook Trabb's winkeljongen — getrouwd aan zijne oude gewoonte om zich overal te bevinden waar hij niets te maken had, — en deze had mij van jufvrouw Havisham zien heengaan en de richting naar de door mij gekozen herberg inslaan. Zoo werd Trabb's winkeljongen hun gids, en met hem gingen zij naar het sluishuisje, maar volgden den gewonen weg door de stad, dien ik vermeden had. Nu overdacht Herbert onderweg, dat ik toch wel daarheen kon gebracht zijn door eene echte en welgemeende boodschap, die tot veiligheid van Provis strekken moest, en daarom vrezende dat eene stoornis kwaad zou kunnen doen, liet hij Startop en zijn gids bij den rand der steengroef, ging alleen verder en sloop eenige malen het huis rond, terwijl hij poogde te vernemen of daarbinnen alles richtig was. Daar hij niets hooren kon dan de klanken van eene zware, grove stem (dit was terwijl mijne gedachten zoo bezig waren), begon hij eindelijk te twifelen of ik er wel was, toen ik eensklaps begon te roepen, waarop hij mijn geschreeuw beantwoordde en, door de anderen op de hielen gevolgd, naar binnen snelde.

Toen ik Herbert zeide wat er in het huis was voorgevallen, was hij gezind om dadelijk naar een magistraatspersoon in de stad te gaan en eene volmacht tot hechtenis te laten opmaken. Maar ik had reeds overwogen, dat zulk een maatregel, door ons daar op te houden of te verplichten om terug te komen, noodlottig voor Provis zou kunnen zijn. Dit bezwaar was niet te ontkennen, en wij zagen er dus vooreerst van af om Orlick te vervolgen. Wij achtten het zelfs, onder deze omstandigheden, geraden ons voor den winkeljongen van Trabb te houden alsof de zaak van weinig beteekenis was. Ik geloof zelfs nu nog, dat het voor dezen jonkman eene droevige teleurstelling zou

geweest zijn, als hij geweten had dat zijne tuschenkomst mij van den kalkoven had gered; niet omdat hij zoo boosaardig, maar omdat hij wat al te levendig was en daardoor behoefte had aan prikkeling en afwisseling, hoeveel dit genot een ander ook mocht kosten. Toen wij scheidden, gaf ik hem twee guinjes (dat hem niet meer dan naar behooren scheen voor te komen), en zeide ik hem dat het mij speet ooit eene slechte meening van hem gehad te hebben (hetgeen volstrekt geen indruk op hem maakte).

Daar de woensdag zoo nabij was, besloten wij nog dien zelfden avond met de postkoets naar L o n d e n terug te keeren, des te liever, dewijl wij dan geheel uit den weg zouden zijn eer het voorgevallene ruchtbaar werd. Herbert verschaftte zich eene groote flesch met zeker vocht voor mijn arm, en door dien gestadig met dat vocht te bedruipen, gelukte het, de pijn, zoolang de reis duurde, draaglijk te doen blijven. Het was reeds dag geworden toen wij den Temple bereikten, waar ik dadelijk naar bed ging en den geheelen dag te bed bleef liggen.

Terwijl ik daar lag, kwelde de angst, dat ik ziek zou worden, en daardoor morgen buiten staat zou zijn voor mijne taak, mij zoodanig, dat het te verwonderen was, dat ik mij daardoor niet werkelijk ziek maakte. Zeker zou dit, met al wat ik reeds vroeger had uitgestaan, inderdaad gebeurd zijn, als het vooruitzicht op den morgen, die van zoo groot gewicht was, en welks afloop, schoon zoo nabij, in zulk een ondoordringbaar geheim verborgen lag, mij niet in eene onnatuurlijke spanning had gehouden.

Geene voorzorg had blijkbaar meer noodzakelijk kunnen zijn, dan dat wij ons dien dag van alle gemeenschap met Provis onthielden; en toch deed dit mijne rusteloosheid nog toenemen. Ik schrikte van elken voetstap en elk geluid, telkens geloovende dat hij ontdekt en gevat was, en dat er een bode kwam om mij dit te zeggen. Ik overreedde mij zelfs, dat ik wist dat hij gevat was; dat mij iets meer op het gemoed lag dan eene vrees of een voorgevoel; dat het feit gebeurd was, en dat ik er op eene geheimzinnige wijs kennis van droeg. Toen de dag verliep en er geene tijding kwam, en daarna de dag om was en de duisternis viel, overmeesterde de angst, dat ik des morgens door ziekte buiten staat zou zijn om iets te doen, mij geheel en al. Mijn gloeiende arm klopte en mijn gloeiend hoofd insgelijks, en ik verbeelde mij dat ik begon te ijlen. Om mij te verzekeren dat ik nog bij mijne zinnen was, telde ik tot hooge getallen en zeide ik bij mij zelven verzen op. Soms tijds gebeurde het dat ik, door louter afmatting van geest, even insluimerde of mij niets meer herinneren kon, en dan zeide ik met een schrik bij mij zelven: "Nu is het zoo ver; nu word ik ijlhoofdig!"

Men hield mij dien dag zeer stil en verbond telkens mijn arm en gaf mij verkoelende dranken.

Telkens als ik in slaap viel, ontwaakte ik met de verbeelding, die ik reeds in het sluishuisje had gehad, dat er een lange tijd verlopen en de gelegenheid om hem te redden voorbij was. Tegen middernacht kwam ik mijn bed uit en ging naar Herbert, met de overtuiging, dat ik vier en twintig uren lang had geslapen en de woensdag reeds om was. Dit was de laatste inspanning van mijn wrevelig ongeduld, waarmede het zich geheel uitputte, en daarna sliep ik gerust.

De woensdagochtend daagde, toen ik uit het venster keek. De flikkerende lichten op de bruggen verbleekten reeds; de naderende zon verspreidde een vuurgloed langs den gezichteinder. De rivier, nog donker en geheimzinnig, was door bruggen overspannen, die eene koolgrauwe kleur aannamen, hier en daar met een warmen toets van den gloed in de lucht. Terwijl ik den mengelklomp van daken overzag, waarboven de kerktorens in de buitengemeen heldere lucht opschooten, rees de zon op, en scheen er een sluier van de rivier te worden weggetrokken, terwijl millioenen van flonkerende lichtpunten over het water verspreid werden. Ook van mij scheen een sluier te worden weggetrokken, en ik gevoelde mij gezond en sterk.

Herbert lag nog in zijn bed en onze makker op de sofa te slapen. Ik kon mij niet zonder hulp aankleeden, maar ik stookte het vuur op, dat nog brandde, en maakte koffie voor hen gereed. Weldra stonden zij gezond en sterk op, en lieten wij de scherpe morgenlucht de vensters binnen, en zagen wij naar het getij, dat nog naar ons toestroomde.

“Als het tegen negen uur loopt,” zeide Herbert vroolijk, “kijk dan naar ons uit en houd je klaar, jij daar aan den overkant bij Mill Pond Bank!”

LIV.

Het was een van die dagen in Maart wanneer de zonneschijn heet en de wind koud is, wanneer het aan den zonkant zomer en in de schaduw winter is. Wij namen onze pijakkers mede en ik bovendien een reiszak. Van al mijne aardsche bezittingen pakte ik niet meer dan eenige noodwendigheden bijeen, welke dien reiszak vulden. Waar ik zou heengaan, wat ik doen zou, wanneer ik zou terugkomen, waren vragen, waarvan ik niets wist, en ik kwelde mij daarover ook niet, want al mijne aandacht was op de veiligheid van Provis gevestigd. Ik verwonderde mij maar voor een oogenblik, terwijl ik bij de deur omkeek, onder welke veranderde omstandigheden ik die kamers zou wederzien, indien dat gebeurde.

Wij gingen langzaam de trap naar het water af en bleven toen nog staan dralen, als waren wij nog geheel niet zeker of wij wel wilden gaan varen. Natuurlijk had ik zorg gedragen, dat de

boot daar lag en alles in orde was. Na eene geveinsde besluiteloosheid, die door niemand kon worden gezien dan door twee of drie amphibische schepselen, die bij onze trap behoorden, stapten wij in de boot en staken af. Herbert zat vooraan; ik stuurde. Het was toen bijna hoog water — half negen uur.

Ons plan was het volgende: Daar het getij om negen uur zou beginnen af te loopen, en zoo met ons mee bleef tot drie uur toe, waren wij voornemens het zachtjes te volgen, tot het gekeerd was, en er tegen in te roeien tot den donker. Dan zouden wij wel in een van die lange bochten beneden Gravesend zijn, waar de rivier breed en eenzaam is, waar de waterkant weinig bewoond is, en slechts hier en daar eenige weinig bezochte herbergen verspreid zijn, waarvan wij er eene tot rustplaats konden kiezen. Daar meenden wij den geheelen nacht stil te blijven. De stoombooten naar Rotterdam en Hamburg zouden donderdagmorgen tegen negen uur van Londen vertrekken. Naarmate van de plaats waar wij waren, zouden wij weten wanneer ze te verwachten, en de eerstkomende zouden wij aanroepen; zoodat wij, als wij toevallig niet aan boord genomen werden, nog eene andere kans zouden hebben. Wij kenden de teekenen om de beide vaartuigen van elkander te onderscheiden.

De verlichting die ik gevoelde nu ik eindelijk op de volvoering van ons voornemen uit was, was zoo groot, dat ik mij slechts met moeite den toestand kon voorstellen waarin ik eenige uren vroeger had verkeerd. De frissche lucht, de zonneschijn, de beweging op de rivier en de beweging van de rivier zelve — een weg die met ons medeliep, die gevoel voor ons scheen te hebben, ons scheen aan te vuren en te bemoedigen — verleevendigde mij met nieuwe hoop. Het speet mij dat ik van zoo weinig nut in de boot was; maar er waren weinig betere roeiers dan mijne twee vrienden, en zij hielden een bedaarden slag, die den geheelen dag moest aanhouden.

Op dien tijd was de stoombootvaart op den Theems lang zoo druk niet als tegenwoordig, en waren de roeibootten, die men kon afhuren, veel talrijker: vrachtschuiten, kolenschepen en kustvaarders waren er misschien evenveel als nu, maar van stoombooten groot en klein zag men geen tiende of twintigste van het tegenwoordige getal. Schoon het nog vroeg was, voeren dien ochtend reeds vele roeibootten heen en weder en lieten zich vele schuiten met het getij de rivier afzakken; de vaart met eene opene boot was in die dagen tusschen de bruggen veel gemakkelijker en gewoner dan thans, en wij schoten tusschen een aantal roeivaartuigen van verschillende soort snel vooruit.

De oude Londen-brug was spoedig achter ons, alsook de oude Billingsgatemarkt met hare oesterschuiten en Hollanders, en de Witte Toren en de Verraders Poort, en wij waren nu tusschen de

rijen van schepen. Hier lagen de stoombooten van Leith, Aberdeen en Glasgow te lossen en te laden, en schenen, toen wij voorbijvoeren, ontzaglijk hoog boven het water uit te steken; hier lagen kolenschepen bij dozijnen, met de kolenverscheper, die zich van stellingen op het dek lieten vallen, als tegenwichten voor de maten steenkool, die omhoogzwerden en ratelend over boord in de lichters werden uitgestort; hier lag aan hare kabels de stoomboot, die morgen naar Rotterdam bestemd was, waarop wij goed acht gaven, en ook die naar Ham burg, onder welker boegspriet wij heenvoeren. En nu kon ik, achteringezet, met een sneller kloppend hart Mill Pond Bank en de trap naar het water zien.

"Is hij daar?" zeide Herbert.

"Nog niet."

"Goed! Hij zou niet omlaag komen eer hij ons zag. Kunt ge zijn sein zien?"

"Niet goed van hier af, maar ik meen toch zoo iets te bespeuren. Nu zie ik hem! Roei door! Zachtjes, Herbert. Riemen op!"

Wij raakten voor een enkel oogenblik even de trap aan, en toen was hij aan boord en waren wij weder afgestoken. Hij had een mantel bij zich en een zwart linnen zak, en zag er zoo volkomen als een loods uit als ik maar kon verlangd hebben.

"Lieve jongen!" zeide hij, zijn arm op mijn schouder leggende, terwijl hij zich neerzette. "Trouwe jongen! Goed gedaan! Dank je, dank je!"

Wederom tusschen rijen van schepen in- en uitvarende, roestige kettingkabels, ruige touwen en dobberende boeien vermijdende, drijvende houtspaanders en krullen uit elkander jagende, door plekken van drijvende kolenstof heenklievende, nu onder het beschilderde beeld van "John van Sunderland" eene aanspraak tot de winden houdende (gelijk door zoovele Johns gedaan wordt), dan onder dat van "Bessy van Yarmouth," met een massieven boezem en twee duim ver als ballen uit het hoofd puilende oogen, terwijl op de scheepswervens hamers beukten, zagen knarsten, machineriën kletterden, en op de schepen pompen stampen, kaapstanders kraakten, en onverstanebare zeebewoners over de verschansing vloeken uitbulderden tegen met vloeken antwoordende schuitenvoerders — kwamen wij eindelijk op de ruimere rivier, waar de scheepsjongens hunne over boord hangende haken konden innemen, daar hier niet meer in troebel water te visschen was en de losgemaakte zeilen in den wind konden fladderen.

Bij de trap, waar wij Provis aan boord hadden genomen, en gedurig naderhand, had ik opletend uitgekeken naar eenig teeken dat men ons verdacht hield. Ik had niets gezien. Wij waren zeker niet opgemerkt, en even zeker werden wij op dien tijd door geene boot vergezeld of gevolgd. Indien zich eene boot in onze nabijheid had gehouden, zou ik naar land hebben gestuurd en haar zoo genoodzaakt hebben voorbij te varen of

van haar oogmerk te doen blijken. Maar wij bleven alleen, zonder eenigen schijn dat iemand ons wilde moeien.

Hij had zijn schippersmantel omgedaan en geleek daar volkomen op zijne plaats te zijn. Het was opmerkelijk (maar misschien kon het ellendige leven, dat hij geleid had, dit verklaren), dat hij de minst angstige van ons allen was. Hij was niet onverschillig, want hij zeide mij, dat hij hoopte zijn gentleman een van de beste gentlemen in een vreemd land te zien. Hij was, naar ik begreep, niet genegen om zich ooit lijdzaam te onderwerpen; maar hij dacht er ook niet aan om het gevaar halverwege te gemoet te gaan. Als het hem overviel, bood hij het trots; maar het moest komen, eer hij er zich om bekommerde.

"Als je wilt, lieve jongen," zeide hij, "wat het is hier bij mijn lieven jongen te zitten en mijn pijpje te rooken, na dag aan dag tusschen vier muren gezeten te hebben, zou je me benijden. Maar je weet niet wat het is."

"Ik denk dat ik het genoeglijke der vrijheid wel ken," antwoordde ik.

"Ja!" zeide hij, ernstig zijn hoofd schuddende, "maar je kent het niet zoo goed als ik. Je hadt achter slot en grendel moeten zitten, lieve jongen, om het zoo goed te kennen als ik — maar ik wil niet grof of gemeen gaan worden."

Ik vond het iets onbegrijpelijks, dat hij zijne vrijheid, ja zelfs zijn leven voor een denkbeeld in gevaar had geplaatst. Maar ik bedacht, dat vrijheid zonder gevaar hem misschien te weinig bekend was geweest, om datgene voor hem te zijn, wat zij voor een ander mensch was. Ik was zoo denkende niet ver van de waarheid, want na nog een poosje gerookt te hebben, zeide hij:

"Je ziet wel, lieve jongen, toen ik daarginds was, aan den anderen kant van de wereld, keek ik altijd hier naar dezen kant uit, en het werd mij vervelend daar te blijven, al werd ik nog zoo rijk. Iedereen kende Magwitch, en Magwitch kon komen en gaan, en niemand brak zijn hoofd met hem. Zij zijn hier niet zoo gerust over me, lieve jongen — ten minste, zij zouden dat niet zijn, als ze wisten waar ik was."

"Als alles goed gaat," zeide ik, "zult ge binnen weinige uren geheel vrij en veilig zijn."

"Wel," antwoordde hij, diep ademhalende, "ik hoop zoo."

"En ge denkt ook zoo."

Hij doopte zijne hand over den rand der boot in het water en zeide glimlachend met die meerdere zachtheid in zijn uitzicht en toon, die nu niet nieuw meer voor mij was:

"Ja, ik geloof dat ik ook zoo denk. Ik zou haast niet weten hoe ik geruster en genoeglijker zou zijn dan ik hier nu ben. Maar — het is misschien dat we zoo zacht en plezierig door het water glijden, dat me zoo doet denken — ik dacht daar juist onder het rooken, dat wij even weinig op den bodem van de naaste uren kunnen zien als op den

bodem van deze rivier, die ik hier aanpak. En wij kunnen hun stroom evenmin vasthouden als ik dit stroomende water. Het loopt mij door de vingers en het is weg. Zie maar!" Daarmede stak hij zijne druipende hand omhoog.

"Als ik uw gezicht niet zag, zou ik denken, dat ge eenigszins neerslachtig waart," zeide ik.

"Volstrekt niet, lieve jongen! Het komt daar vandaan dat we hier zoo stil voorbijglijden, en dat het gekabbel voor de boot een soort van zondagswijsje zingt. Misschien word ik ook al een beetje oud."

Hij stak met een effen gezicht zijne pijp weder in zijn mond, en zat zoo rustig en weltevreden te kijken, alsof wij reeds buiten Engeland waren. Evenwel was hij even gehoorzaam voor elken raad als ware hij in gedurigen angst geweest, want toen wij aanlegden om eenige flesschen bier in te nemen, gaf ik hem maar een enkelen wenk dat hij, naar mijne gedachten, veiligst zou zijn waar hij was, en terstond zeide hij: "Denk je zoo, lieve jongen?" en ging stil weder zitten.

De lucht op de rivier was koud, maar het was een heldere dag en de zonneschijn deed ons goed. Het getij liep sterk; ik droeg zorg het wel waar te nemen, en onze vaste slagen deden ons snel vorderen. Met onmerkbaar trappen verloren wij, naarmate het getij verliep, en de waterspiegel dus daalde, de naaste bosschen en heuvelen meer en meer uit het oog, en zakten wij al lager en lager tusschen de modderige oevers, maar het getij hielp ons toch nog, toen wij op de hoogte van Gravesend kwamen. Daar onze vluchteling in zijn mantel was gewikkeld, voer ik met opzet op een paar bootslengten afstand het drijvende Tolkantoor voorbij, en zoo naar het midden om in den stroom te raken, langs twee emigrantenschepen heen, en onder den boeg van een groot transportschip met troepen, die van het voordek op ons neerzagen. Weldra begon het getij te verminderen en zagen wij de voor anker liggende schepen omzwaaien, en weldra waren zij allen gewend en begonnen de schepen, die den vloed wilden waarnemen om op te varen, in eene vloot om ons heen op te dringen, en hielden wij ons nu onder den wal, zooveel mogelijk uit de kracht van het getij, maar zorgvuldig ondiepten en modderbanken vermijdende.

Daar wij de boot nu en dan een paar minuten met het getij hadden laten drijven, waren onze roeiers nog zoo frisch, dat zij niet langer dan een kwartier uurs behoefden te rusten. Wij gingen over eenige glibberige steenen aan land, aten en dronken wat wij medegenomen hadden, en keken ondertusschen rond. De streek geleek naar mijn eigen polderland, laag en eentonig, met een onbestemden gezichteinder, terwijl het water in de bochtige rivier draaide en dwarrelde, en de groote drijvende bakens daarop mede draaiden en dwarrelden, en alle andere dingen gestrand schenen vast te liggen. Want nu was het laatste

schip van de vloot om de laatste door onze boot omgevarene landpunt heen, en was de laatste groen geschilderde, met stroo geladene lichter, met zijn bruin zeil, hen gevolgd; er lagen slechts eenige ballast-lichters, gefatsoeneerd gelijk de eerste, door een kind vervaardigde, ruwe nabootsing eener boot, diep in het slijk gezakt; ook stond daar eene kleine vuurbaak op opene palen, gelijk een kreupele op krukken, op eene modderbank, en er staken eenige slibberige staken en steenen en roode bakens uit de modder op, waar een oude vlonder en een vervallen gebouwtje zonder dak op het punt schenen in af te glijden, zoodat alles om ons heen stilstand en modder was.

Wij staken weder af en maakten zooveel spoed als wij konden. Het werk was nu veel zwaarder, maar Herbert en Startop hielden vol en bleven roeien tot de zon onderging. Tegen dien tijd had de rivier ons een weinig opgelicht, zoodat wij over den kant konden zien. Daar zagen wij de roode zon in een purperen nevel, die zich snel tot zwart verdonkerde, en het eenzame vlakke moeras en ver weg den hoogerengrond, tusschen welken en ons geen leven scheen te zijn, behalve hier en daar op den voorgrond eene naargeestige meeuw.

Daar de duisternis snel viel en de maan, die aan het afnemen was, niet vroeg zou opgaan, hielden wij een kort beraad. Dit behoefde slechts kort te zijn, want blijkbaar was onze eenige keus, bij de eerste eenzame herberg die wij konden vinden aan te leggen. Zoo namen wij weder de riemen op en keken uit naar iets dat naar een huis geleek. Wij voeren voort, weinig sprekende, nog vier of vijf vervelende mijlen ver. Het was zeer koud, en een voorbijvarend kolenschip, dat ons met een rookend en vlammend vuur voorbijvoer, zag er zeer warm en uitlokkend uit. Het was nu zoo donker als het den ganschen nacht worden zou, en het licht, dat wij hadden, scheen meer van de rivier dan van de lucht te komen, wanneer de riemen, die in het water sloegen, eenige daarin spiegelende sterren deden flikkeren.

Gedurende dien akeligen tijd werden wij allen blijkbaar gekweld door het denkbeeld dat wij achtervolgd werden. Het opkomende getij sloeg met ongeregelde tusschenpoozen tegen den kant, en wanneer dit geluid plaats had, was het zeker dat een van ons eene beweging van schrik maakte en in die richting omkeek. Hier en daar had de stroom eene kleine kreek in den oever uitgegraven, en zulke plaatsen maakten ons allen achterdochtig en werden angstig aangestaard. Somtijds zeide een van ons met eene gesmoorde stem: "Wat was die kabbeling?" en een ander: "Is dat eene boot daarginds?" En daarop verzonken wij weder in eene diepe stilte, en dikwijls dacht ik ongeduldig, hoe het toch kwam dat de riemen door het draaien tegen de roeipennen zulk een buitengewoon gerucht maakten.

Eindelijk ontdekten wij een licht en een dak,

en kort daarop legden wij aan bij een straatje van steenen gemaakt, die men in de nabijheid had opgeraapt. De overigen in de boot latende, stapte ik aan land, en bevond dat het licht uit het venster eener herberg scheen. Het huis was morsig genoeg en, durf ik wel zeggen, niet onbekend bij smokkelaars; maar er brandde een goed vuur in de keuken, en er waren eieren en spek en verschillende dranken te bekomen. Ook waren er twee kamers, elk met twee bedden, "zoals zij dan waren," zeide de kastelein, en er was niemand anders in huis dan de kastelein zelf, zijne vrouw en een grijscharig mannelijk wezen, de "Jack" van het steenstraatje, die zoo slibberig en sme-

hier gekomen te zijn, want eenzamer plek hadden wij moeielijk kunnen vinden.

Terwijl wij ons na den maaltijd bij het vuur zaten te warmen, vroeg mij Jack — die in een hoek zat en een paar uitgeweekte schoenen aanhad, welke hij ons, terwijl wij spek met eieren aten, had vertoond als belangrijke relieken, die hij eenige dagen geleden van de voeten van een aan land gespoeld drenkeling had afgenomen — of ik die vierriems giek de rivier had zien oproeien. Toen ik neen zeide, hervatte hij dat zij dan stroomaf moest zijn gevaren, hoewel zij, "toen zij, daar had aangelegd," naar boven ging.

"Zij moeten zich dan om eene of andere reden

HIJ HAD ZIJNE LAATSTE WOORDEN GESPROKEN. (blz. 218).

rig was alsof hij zoo uit de modder was gekomen.

Met dezen helper ging ik weder naar de boot, en nu kwamen wij allen aan land, brachten de riemen, het roer en den haak in huis, en bevestigden ons vaartuig voor den nacht. Bij het keukenvuur deden wij een goeden maaltijd, en toen zochten wij de ons toegewezene slaapkamer op; Herbert en Startop zouden de eene hebben, ik en onze passagier de andere. In beide vonden wij de lucht zoo zorgvuldig buitengesloten, alsof de buitenlucht hier iets doodelijks was; en onder de bedden waren meer vuile kleeren en bordpapieren doozen, dan ik zou gedacht hebben dat de familie bezat. Evenwel achtten wij het een geluk

bedacht hebben," zeide hij, "en weer afgevaaren zijn."

"Eene vierriems giek, zegt ge?" zeide ik.

"Eene vierriems," antwoordde Jack, "en nog twee passagiers."

"Zijn zij hier aan land gekomen?"

"Zij kwamen hier aan met eene groote kruik, om bier te halen. Ik had het bier wel willen vergiftigen," zeide Jack, "of er wat in doen daar ze ziek van werden."

"Waarom?"

"Ik weet wel waarom?" zeide Jack. Hij sprak met eene benauwde stem, alsof er modder in zijne keel was gespoeld.

"Hij denkt," zeide de kastelein, een zwakke-lijk nadenkend manneke, met flauwe oogen, dat zich voornamelijk op zijn Jack scheen te verlaten, "hij denkt dat ze waren, wat ze niet waren."

"Ik weet wel wat ik denk," merkte Jack aan. "Jij denkt tolkommiezen, Jack?" zeide de kastelein.

"Dat doe ik," zeide Jack.

"Dan ben je verkeerd, Jack."

"Zoo! ben ik?"

Met dit veelbeteekenend antwoord, en in de volle overtuiging dat hij altijd gelijk had, trok Jack een van zijne uitgeweeke schoenen uit, schudde er eenige steentjes uit en trok hem weder aan. Hij deed dit met een gezicht alsof hij zoo bepaald gelijk had, dat hij niets en niemand behoefde te ontzien.

"Wel, wat denk je dan dat ze met hunne knopen gedaan hadden, Jack?" zeide de kastelein, flauwhartig weifelende.

"Met hunne knopen gedaan?" antwoordde Jack. "Over boord gesmeten. Opgeslikt. Gezaaid, om veldsla van te laten groeien. Met hunne knopen gedaan!"

"Wees toch niet dwars, Jack!" zeide de kastelein op een aandoenlijk treurigen toon.

"Een tolkommies weet wel wat met zijne knopen te doen," zeide Jack, met verachtelijken nadruk op het woord knopen, "als ze hem in het licht staan. Eene vierriems giek met twee passagiers dwaalt hier niet op en neer, dan met en dan tegen het getij, zonder dat het Tolkantoor er achter zit." Dit zeggende, ging hij verontwaardigd heen, en de kastelein, nu niemand meer hebbende om zich op te verlaten, vond het ondoenlijk verder over de zaak te spreken.

Dit gesprek maakte ons allen ongerust, en mij vooral. De naargeestige wind loeide om het huis, de golven klotsten tegen den oever, en het was mij te moede alsof wij daar opgekoooid en bedreigd waren. Eene vierriems giek, die op zulk eene ongewone manier op en neer dwaalde, dat zij zoo veel aandacht trok, was eene leelijke omstandigheid, die ik mij maar niet uit het hoofd kon zetten. Toen ik Provis had bewogen om naar bed te gaan, ging ik met mijne twee makkers (Startop wist nu de geheele zaak) naar buiten, om nog eens raad te houden. De vraag was, of wij daar in huis zouden blijven tot tegen den tijd dat de stoomboot moest komen, hetgeen omtrent een uur na den middag het geval zou zijn, of dat wij des morgens vroeg weder zouden afsteken. Over het geheel achtten wij het best te blijven waar wij waren, tot binnen een uur of zoo van den tijd der stoomboot, en ons dan in haar vaarwater te begeven en zachtjes met het getij te laten afdrijven. Dit afgesproken hebbende, gingen wij weder in huis en naar bed.

Ik legde mij halfgekleed neer en sliep eenige uren gerust. Toen ik wakker werd, was de wind opgestoken, en knarste en kletterde het uithang-

bord (het Schip) met een gerucht dat mij deed schrikken. Zachtjes opstaande, want het voorwerp mijner zorg lag gerust te slapen, keek ik het venster uit. Ik overzag het straatje, waartegen wij onze boot hadden opgehaald, en toen mijne oogen zich aan het licht der bewolkte maan gewend hadden, zag ik twee mannen daarbij staan kijken. Zonder naar iets anders te zien, gingen zij onder het venster voorbij, en begaven zich niet naar de landingsplaats, die ik kon zien dat ledig was, maar sloegen het moerassige veld in naar den kant van de Nore.

Mijne eerste gedachte was Herbert te roepen en hem die twee heengaande mannen te wijzen. Maar bedenkende, eer ik in zijne kamer kwam, die achter in het huis was, dat hij en Startop een zwaren dag hadden gehad en vermoeid waren, liet ik dit na. Voor mijn venster teruggekomen, kon ik nog die twee mannen over het veld zien gaan. Weldra verloor ik hen echter uit het oog, en daar ik nu zeer koud was, legde ik mij neer om over de zaak te denken, en viel zoo weder in slaap.

Wij waren vroeg op. Terwijl wij voor het ontbijt met ons vieren heen en weder wandelden, achtte ik het noodig te verhalen wat ik gezien had. Wederom was onze vluchteling de minst angstige van het gezelschap. Het was zeer waarschijnlijk, zeide hij bedaard, dat die mannen tot het Tolkantoor behoorden en niet aan ons gedacht hadden. Ik poogde mij zelven te overreden dat het zoo was — gelijk ook inderdaad wel gezien kon. Evenwel stelde ik voor, dat hij en ik te zamen naar eene afgelegene landpunt zouden gaan, die wij van daar even konden zien, en dat de boot ons daar tegen den middag zou innemen. Daar dit voor eene goede voorzorg gehouden werd, gingen hij en ik, kort na het ontbijt, te zamen heen, zonder iets in de herberg te zeggen.

Hij rookte onderweg zijne pijp en bleef somtijds staan om mij op den schouder te kloppen. Men zou gedacht hebben, dat ik het was die in gevaar verkeerde, niet hij, en dat hij mij bemoeidigde. Wij spraken echter zeer weinig. Toen wij de landpunt naderden, verzocht ik hem op eene verborgene plek te blijven, terwijl ik ging uitkijken; want het was naar dien kant, dat die mannen in den nacht waren heengegaan. Hij gaf mij gehoor, en ik ging alleen. Er lag geene boot bij de punt en ook nergens in de nabijheid, en ook waren er geene teekenen dat die mannen hier waren ingestapt. Evenwel het getij was hoog, en er konden sporen van voetstappen onder water zijn.

Toen hij uit zijne schuilplaats uitkeek en zag dat ik met mijn hoed wuifde om hem te roepen, kwam hij bij mij en bleven wij daar wachten, somtijds in onze jassen gerold op den kant liggende, somtijds heen en weder stappende om ons te verwarmen, tot wij de boot zagen aankomen. Wij stapten met gemak in en roeiden naar het midden der rivier in het vaarwater der stoomboot.

Tegen dien tijd was het nog maar tien minuten voor eenen, en begonnen wij naar haar rook uit te zien.

Maar het was half twee eer wij den rook zagen, en kort daarop zagen wij daarachter nog den rook van eene andere stoomboot. Daar beide in volle vaart aankwamen, hielden wij de twee reiszakken gereed, en namen den tijd waar om Herbert en Startop vaarwel te zeggen. Wij hadden allen elkander de hand gedrukt, en noch Herbert's oogen noch de mijne waren geheel droog, toen ik van achter eene kleine hoogte, maar weinig voor ons uit, eene vierriems giek zag te voorschijn komen en in hetzelfde vaarwater sturen.

Er had nog eene streek lands tusschen ons en den rook der stoomboot gelegen, daar de rivier hier juist eene bocht maakte; maar nu was zij zichtbaar en kwam recht op ons aan. Ik riep Herbert en Startop toe om het getij tegen te werken, zoodat men op de stoomboot zien kon dat wij op haar wachtten, en ik bezwoer Provis om zich in zijn mantel gewikkeld te houden en stil te blijven zitten. "Wees maar gerust, lieve jongen!" antwoordde hij vroolijk, en zat daar als een steenen beeld. Ondertusschen was de giek, die zeer behendig gestuurd werd, ons voorbijgevaren, had ons toen laten opkomen en hield zich nu naast ons, juist maar genoeg ruimte latende om de riemen te bewegen, zich latende drijven als wij dreven, en een paar riemslagen doende als wij zulks deden. Van de twee zoogenaamde passagiers hield de een het roer en zag opletend naar ons uit, gelijk ook al de roeiers deden. De ander was, evenals Provis, in een mantel gewikkeld, en scheen te willen wegkruipen, terwijl hij den stuurman iets toefluisterde. Geen woord werd overluid in een van beide booten gesproken.

Startop kon na eenige minuten onderscheiden welke stoomboot de voorste was, en zeide zacht: "Hamburg." De stoomboot naderde ons zeer snel, en het slaan der raderen werd al luider en luider. Het was alsof hare schaduw ons reeds bereikte, toen de giek ons aanriep. Ik antwoordde.

"Je hebt daar een teruggekomen getransporteerd," riep de man die het roer hield. "Dat is de man, daar met den mantel. Hij heet Abel Magwitch, anders genaamd Provis. Ik neem dien man in hechtenis, en gelast hem zich over te geven en de anderen om mij te assisteren."

Op hetzelfde oogenblik, zonder dat hij zijne roeiers eenig hoorbaar bevel gaf, had de giek ons aan boord geklampt. Zij hadden eensklaps een slag voorwaarts gedaan, de riemen ingenomen, waren zoo dwars voor ons gekomen, en hielden zich aan ons boord vast, eer wij wisten wat zij deden. Dit veroorzaakte eene groote opschudding aan boord van de stoomboot en ik hoorde roepen en bevel geven om te stoppen, en hoorde ook stoppen, maar was toch zeker dat zij met onweersaanbare vaart op ons aankwam. Op hetzelfde oogenblik zag ik den stuurman der giek zijne

hand op den schouder van zijn gevangene leggen, te gelijk dat de twee booten door de kracht van het getij werden rondgedraaid, en al het volk van de stoomboot als razend naar voren liep. Nog op hetzelfde oogenblik zag ik den gevangene opstuiven, zijn gripper wegduwen, en den anderen man, die in de giek gedoken zat, den mantel van het gezicht en de schouders rukken. Nog op hetzelfde oogenblik zag ik het gezicht ontbloot, en het was het gezicht van den anderen vluchteling van lang geleden. Nog op hetzelfde oogenblik zag ik dat bleeke gezicht terugdeinzen, met eene uitdrukking van ontzetting, die ik nooit vergeten zal, hoorde te gelijk een groot geschreeuw aan boord van de stoomboot en een plomp in het water, en voelde de boot onder mij wegzinken.

Het was ook maar een oogenblik dat ik met duizend draaikolken en duizend lichtflikkeringen scheen te worstelen, en toen dat oogenblik voorbij was, was ik in de giek binnen boord gehaald. Herbert was daar ook en Startop ook, maar onze boot en de twee vluchtelingen waren verdwenen.

Verbijsterd door het geschreeuw aan boord van de stoomboot en het ruischend afblazen van den stoom, en het voortdrijven van dat groote gevaarte zoowel als ons eigen voortdrijven, kon ik in het eerst de lucht niet van het water, en den eenen oever niet van den anderen onderscheiden; maar de roeiers van de giek hadden deze spoedig weder in orde, deden eenige snelle, forsche riemslagen, en bleven toen op hunne riemen rusten, allen stil en strak naar het watervlak achter ons turende. Weldra zag men een donker voorwerp, dat met het getij naar ons toe kwam. Niemand sprak, maar de stuurman stak zijne hand op, en hield de boot stil in de richting van dat voorwerp. Toen het nader en nader kwam, zag ik dat het Magwitch was, zwemmende, maar alsof het hem moeite kostte. Hij werd aan boord genomen en dadelijk aan handen en voeten geboid.

De giek werd nog stilgehouden, en men tuurde wederom zwijgend naar het watervlak. Maar nu kwam de Rotterdamsche stoomboot, waarop men blijkbaar niet begreep wat er gebeurd was, met volle vaart aan. Zij werd aangeroepen en gestopt, en daarna voeren beide stoombooten weder voort, en zagen wij ze in het golvende water op en neer dansen. Nog lang nadat alles weder stil was en ook de beide stoombooten verdwenen waren, bleef men nog op het watervlak turen; maar iedereen wist dat het nu hopeloos was.

Eindelijk gaven wij het wachten op en roeiden naar de herberg, die wij niet lang geleden verlaten hadden en waar men ons met groote verwondering ontving. Hier was ik in staat eenige geriefelikheden voor Magwitch — nu niet langer Provis — te verkrijgen, die eene ernstige kneuzing aan de borst en een diep gat in het hoofd bekomen had.

Hij zeide mij, zelf te gelooven dat hij onder de

kiel van de stoomboot was geraakt, en bij het opkomen zijn hoofd daartegen gestooten had. De kneuzing van zijne borst (die zijne ademhaling zeer pijnlijk maakte) meende hij tegen den kant van de giek te hebben gekregen. Hij voegde er bij dat hij niet kon zeggen wat hij Compeyson had willen doen of niet willen doen, maar dat op het oogenblik toen hij zijn mantel greep om te zien of hij het was, die schavuit opgesprongen en wankelend teruggedeinsd was, en zij zoo te zamen over boord waren gevallen, waarbij de schok, dien onze boot kreeg, terwijl hij er uit werd gerukt en zijn grijper hem poogde vast te houden, ons had doen omslaan. Hij zeide mij fluisterend, dat zij geweldig in elkanders armen geklemd naar den grond waren gegaan en onder water geworsteld hadden, en dat hij zich had losgemaakt en weggezwoomen was.

Ik heb geen reden om te twijfelen of hetgeen hij zeide de zuivere waarheid was. De politiebeampte, die de giek stuurde, gaf hetzelfde verslag van de manier waarop zij over boord waren geraakt.

Toen ik dezen beampte verlof vroeg om den gevangene van zijne natte kleederen te verlossen, door voor hem te koopen wat ik in de herberg kon bekomen, gaf hij dit gereedelijk toe, alleen aanmerkende, dat hij alles wat de gevangene bij zich had in bewaring moest nemen. Zoo kwam de portefeuille, welke ik eens in mijne handen had gehad, in die van den beampte. Hij gaf mij verder verlof om den gevangene naar Londen te vergezellen, maar wilde dit mijne twee vrienden niet veroorloven.

De Jack van het Schip werd onderricht waar de verdrinkene gezonken was, en nam op zich naar het lijk te zoeken op die plaatsen waar het meest waarschijnlijk zou aan land spoelen. Zijne belangstelling in die ontdekking scheen zeer verhoogd te worden, toen hij hoorde dat het kousen aanhad. Waarschijnlijk waren er omtrent een dozijn drenkelingen noodig om hem geheel uit te rusten; en dit mag wel de reden zijn geweest waarom de onderscheidene gedeelten zijner kleeding zich op zulke verschillende trappen van verval bevonden.

Wij bleven in de herberg tot het getij keerde, en toen werd Magwitch naar de giek en aan boord gebracht. Herbert en Startop zouden, zoodra zij konden, over land naar Londen terugkeeren. Wij namen een droevig afscheid, en toen ik naast Magwitch plaats nam, gevoelde ik dat daar voortaan zoo lang hij leefde mijne plaats was.

Want nu was mijn tegenzin voor hem geheel verdwenen, en in het afgejaagde, gekwetste, gebode schepsel, dat mijne hand in de zijne hield, zag ik slechts een man die mijn weldoener had willen zijn, en die eene reeks van jaren lang met de grootste standvastigheid eene liefderijke, dankbare en edelmoedige gezindheid voor mij had bewaard. Ik zag nu slechts in hem een veel beter mensch dan ik voor Jo was geweest.

Toen de nacht naderde werd zijne ademhaling

moeielijker en pijnlijker, en dikwijls kon hij niet nalaten een kermenden zucht te slaken. Ik poogde hem op den arm, dien ik gebruiken kon, in eene gemakkelijke houding te laten rusten; maar het was eene schrikkelijke gedachte, dat het mij eigenlijk niet spijten kon dat hij gevaarlijk gewond was, daar het ontwijfelbaar beter voor hem was dat hij stierf. Dat er nog menschen genoeg in leven waren, in staat en gezind om hem te herkennen, kon ik niet betwijfelen. Dat men hem met versoening zou behandelen, kon ik niet hopen, bedenkende dat hij bij zijn proces in het aller-slechtste licht was geplaatst, sedert losgebroken en nogmaals te recht gesteld was, en nu onder het vonnis eener levenslange ballingschap was teruggekomen en den dood veroorzaakt had van hem die hem had aangegeven.

Toen wij naar de ondergaande zon terugkeerden, die wij den vorigen dag achter ons hadden gelaten, en de stroom onzer hoop insgelijks terug scheen te vloeien, zeide ik hem hoe bedroefd ik was, als ik bedacht dat hij om mijnentwil naar huis was gekomen.

“Lieve jongen,” antwoordde hij mij, “ik heb er niet tegen, dat er nu een eind aan mij komt. Ik heb mijn jongen gezien, en hij kan wel zonder mij een heer wezen.”

Neen. Ik had daarover gedacht sedert wij naast elkander zaten. Neen. Hoe ik zelf daarover denken mocht, ik verstond nu den wenk van Wemmick. Ik voorzag, dat zijne bezittingen, als die van een veroordeeld misdadiger, aan de kroon zouden vervallen.

“Luister eens, lieve jongen,” zeide hij. “Het is voor een gentleman best, dat men niet weet dat hij aan mij toebehoort. Kom maar eens naar mij kijken, alsof je zoo toevallig met Wemmick meekomt. Als ik voor de rechtbank kom, voor de laatste maal van zoo dikwijls, ga dan ergens zitten waar ik je zien kan, en ik vraag niets meer.”

“Ik zal nooit van u vandaan gaan,” zeide ik, “als men mij maar toelaat om bij u te blijven. Als het God behaagt, zal ik u zoo trouw zijn als gij mij geweest zijt.”

Ik voelde zijne hand, waarmede hij onder in de boot liggende de mijne vasthield, beven; te gelijk keerde hij zijn gezicht van mij af en hoorde ik dat oude geluid in zijne keel, maar nu zachter, gelijk alles aan hem verzacht was. Het was goed dat hij dit punt had aangeroerd, want het bracht mij iets voor den geest, waaraan ik anders misschien niet zou gedacht hebben eer het te laat was: dat hij nooit behoefde te weten hoe zijne hoop om mij rijk te maken verijdeld was.

LV.

Hij werd des anderen daags voor het Politiehof gebracht en zou onmiddellijk ter terechtstel-

ling zijn verwezen, als het niet noodig ware geweest een oud beambte van het gevangenschap, waarvan hij eens ontsnapt was, te laten komen, om van zijne identiteit te getuigen. Niemand twijfelde daaraan; maar Compeyson, die daarvan getuige had willen zijn, werd als een lijk door de golven voortgewenteld, en toevallig was er geen beambte in Londen, die de vereischte getuigenis kon afleggen. Ik was, toen ik des avonds in de stad kwam, dadelijk naar mijnheer Jaggers aan zijn woonhuis gegaan, om zijn bijstand in te roepen, en mijnheer Jaggers wilde uit naam van den gevangene niets verklaren of toegeven. Dit was de eenige uitvlucht; want hij zeide mij, dat de zaak, als de getuige er was, in vijf minuten moest afgelopen zijn, en dat geene macht op aarde beletten kon dat zij tegen ons werd beslist.

Ik deelde mijnheer Jaggers mijn voornemen mede om Magwitch onbekend te houden met het lot van zijn geld. Mijnheer Jaggers was wrevelig en boos op mij, dat ik het "door mijne vingers had laten glippen," en zeide dat wij later eene memorie moesten indienen, en in allen gevalle beproeven er iets van te krijgen. Maar hij verzweeg mij niet dat er, hoewel er vele gevallen mochten zijn waarin de verbeurdverklaring niet toegepast zou worden, er in dit geval geene omstandigheden waren om ze te doen opheffen. Ik begreep dit zeer wel. Ik was niet aan den banneling verwant en door geene erkende betrekking aan hem verbonden; hij had vóór zijne hechtenis geen geschrift ten mijnen voordeele onderteekend, en dit nu te doen zou nutteloos zijn. Ik had geene de minste aanspraak, en eindelijk besloot ik (en later bleef ik ook bij dit besluit), dat ik mijne ziel nooit zou kwellen met den hopeloozen arbeid om zulk eené aanspraak te willen doen erkennen.

Er scheen reden om te denken, dat de verdronken aangever gehoopt had uit de verbeurd verklaarde bezittingen eene belooning te ontvangen, en zich eene nauwkeurige kennis van de zaken van Magwitch had verschafft. Toen zijn lijk gevonden werd — vele mijlen van de plek waar hij gezonken was, en zoo afgrijselijk misvormd dat hij alleen aan den inhoud zijner zakken herkenbaar was — waren de aantekeningen in zijn zakboekje nog leesbaar. Daaronder vond men den naam van een bankierskantoor in Nieuw-Zuid-Wallis, waar eene som gelds geplaatst was, en aanwijzingen van landerijen van aanzienlijke waarde. Beide deze posten stonden ook op de lijst, die Magwitch in de gevangenis aan mijnheer Jaggers gaf, van de bezittingen die hij meende dat ik erven zou. Zijne onkunde, arme man, deed hem nu goeden dienst; hij twijfelde nooit of mijne erfenis was, met hulp van mijnheer Jaggers, volkomen veilig.

Na verloop van drie dagen kwam de getuige, en was de zaak terstond afgelopen. Magwitch werd ter terechtstelling verwezen bij de eerstvol-

gende zitting van het Hof, die over eene maand zou beginnen.

Het was in dien somberen tijd van mijn leven, dat Herbert op zekeren avond, tamelijk neerslachtig, naar huis kwam en zeide:

"Mijn beste Handel, ik vrees dat ik u gauw zal moeten verlaten."

Daar zijn compagon mij hierop had voorbereid, was ik minder verwonderd dan hij dacht.

"Wij zullen eene goede gelegenheid verliezen, als ik nog langer uitstel om naar Kaïro te gaan, en ik ben zeer bang, Handel, dat ik zal moeten vertrekken, juist nu ge mij het meest noodig hebt."

"Herbert, ik zal je altijd noodig hebben omdat ik je altijd zal liefhebben; maar mijne behoefte aan u is nu toch niet grooter dan op een anderen tijd."

"Je zult zoo eenzaam zijn."

"Ik heb geen tijd om daaraan te denken," zeide ik. "Je weet dat ik altijd bij hem ben, zoo lang de daarvoor gestelde tijd maar toelaat, en dat ik den geheelen dag bij hem zou zijn, als ik maar kon. En als ik van hem vandaan ga, weet ge dat mijne gedachten toch bij hem blijven."

De vreeselijke toestand waarin hij zoo gekomen was, was voor ons beiden zoo ontzettend, dat wij er niet met duidelijke woorden over konden spreken.

"Beste jongen," zeide Herbert, "laat het spoedige vooruitzicht op onze scheiding — want het is waarlijk zeer nabij — mijne verontschuldiging wezen om je over je zelve lastig te vallen. Heb je al over je toekomst gedacht?"

"Neen, want ik ben bang geweest om aan eenige toekomst te denken."

"Maar gij moogt ze niet vergeten; waarlijk, mijn beste Handel, zij mag niet vergeten worden. Ik wenschte dat je ze eens met mij in overweging woudt nemen, zoover eene korte vriendschappelijke woordenwisseling gaat."

"Dat wil ik gaarne," zeide ik.

"In dat hulpkantoor van ons, Handel, hebben wij gebrek aan iemand."

Ik zag, dat zijne kieschheid het rechte woord wilde vermijden, en zeide dus: "Een klerk."

"Ja, een klerk. En ik hoop, dat hij eens (zooals een klerk van uwe kennis gedaan heeft) tot compagnon zal opklimmen. Nu, Handel — kortom, wil je bij mij komen?"

Er was iets ongemeen hartelijks en innemends in de manier waarop hij, na "nu, Handel" gezegd te hebben, als ware dit het ernstige begin eener deftige en gewichtige aanspraak, plotseling dien toon verliet, zijne eerlijke hand uitstak en sprak gelijk een schoolknaap zou gesproken hebben.

"Clara en ik hebben er dikwijls en dikwijls over geredeneerd," vervolgde Herbert, "en het lieve kind heeft mij nog dezen avond met tranen in de oogen gebeden om u te zeggen, dat, als je bij ons wilt komen inwonen, zij haar best zal doen om je gelukkig te maken en den vriend van haar man te overtuigen, dat hij ook haar vriend is.

Wij zouden het zoo goed met elkander vinden, Handel!"

Ik dankte haar hartelijk, en dankte hem hartelijk, maar zeide dat ik nog niet vast besluiten kon om zijn vriendelijk voorstel aan te nemen. Vooreerst had ik het hoofd te vol met andere dingen om met helderheid over de zaak te kunnen denken. Ten tweede — ja, ten tweede school er nog iets onbestemds in mijne gedachten, dat dicht bij het einde van dit verhaal te voorschijn zal komen.

"Maar als je dacht, Herbert, dat je, zonder nadeel voor uw kantoor, de vraag nog een poosje onbeslist kondt laten," begon ik weder.

"Voor zoo lang je maar wilt," riep Herbert uit. "Zes maanden, een jaar lang!"

"Zoo lang niet," zeide ik. "Twee of drie maanden op zijn langst."

Herbert was zeer in zijn schik, toen wij elkander op deze afspraak de hand gaven, en zeide, nu moed te hebben om mij te vertellen, dat hij dacht op het einde van de week te moeten vertrekken.

"En Clara?" zeide ik.

"Dat lieve meisje," antwoordde Herbert, "blijft als eene goede dochter bij haar vader, zoolang hij het nog uithoudt; maar hij zal het niet lang meer uithouden. Jufvrouw Whimple zegt mij in vertrouwen, dat hij zeker binnen kort heengaat."

"Om niet iets ongevoeligs te zeggen," merkte ik aan, "hij kan niet beter doen dan heengaan."

"Ik vrees het ook," zeide Herbert; "en dan zal ik terugkomen om het lieve dingetje te halen, en dan zullen het lieve dingetje en ik stilletjes naar de naaste kerst gaan. Bedenk, mijn lieveling is van geene familie, mijn beste Handel, heeft nooit in het Adelboek gekeken, en weet niet het minste van haar grootpapa. Welk een geluk voor mijn moeders zoon!"

Des zaterdags van dezelfde week nam ik afscheid van Herbert — vol blijde hoop, maar treurig dat hij mij moest verlaten — toen hij op een postwagen naar eene der zeehavens reed. Ik ging een koffiehuis binnen, om een briefje aan Clara te schrijven en haar te zeggen, dat hij bij het heengaan haar nogmaals en nogmaals zijne groeten had gezonden, en ging toen naar mijn eenzaam thuis — als het dien naam verdiende, want het was nu geen thuis voor mij, en ik had nergens een thuis meer.

Op de trap ontmoette ik Wemmick, die naar beneden kwam, nadat hij vruchteloos zijne knokkels op mijne deur had beproefd. Ik had hem sedert den rampspoedigen uitslag onzer vlucht niet alleen gezien; en hij was nu als particulier persoon gekomen om mij eenige verklaringen ten aanzien van die gebeurtenis te geven.

"Wijlen Compeyson," zeide Wemmick, "was langzamerhand patroon geworden van de helft van al de lieden, die tegenwoordig zaakjes doen, en het was door het praten van sommigen van zijn volkje, die in ongelegenheid waren (want

sommigen zijn altijd in ongelegenheid), dat ik hoorde wat ik gehoord heb. Ik hield mijne ooren open, terwijl ik ze scheen dicht te hebben, tot ik vernam dat hij afwezig was, en dat dit de beste tijd zou zijn om de zaak te ondernemen. Ik kan nu niet anders denken, dan dat dit een streek van hem was, een der uitvloeisels van zijn stelsel, want hij was een heel knap man, om zijne eigene werktuigen ook nu en dan te bedriegen. Ge geeft toch mij de schuld niet, hoop ik, mijnheer Pip? Ik heb waarlijk met al mijn hart mijn best gedaan om u van dienst te zijn."

"Daarvan ben ik even zeker, Wemmick, als ge zelf wezen kunt, en ik dank u ernstig en oprecht voor al uwe belangstelling en vriendschap."

"Dank je, dank je zeer. Het is een leelijk geval," zeide Wemmick, zijn hoofd krabbende, "en ik verzeker u dat ik in langen tijd niet zoo van streek ben geweest. Maar wat ik eigenlijk meen is het verlies van zooveel portatief eigendom. Dat is jammer!"

"Waar ik om denk, Wemmick, is de ongelukkige eigenaar van dat eigendom."

"O ja zeker," antwoordde Wemmick. "Er kan natuurlijk niets tegen zijn dat ge spijt voor hem hebt, en ik zou zelf wel eene banknoot van vijf pond willen neerleggen om hem er uit te helpen. Maar wat ik meen is dit. Daar wijlen Compeyson al vooraf wist dat hij terug zou komen en het er zoo op gezet had om hem beet te krijgen, geloof ik niet dat hij gered had kunnen worden, terwijl daarentegen het portatief eigendom zeker had kunnen gered worden. Dat is het verschil tusschen het eigendom en den eigenaar.... Zie je wel?"

Ik verzocht Wemmick om boven te komen en zich met een glas grog te verkwikken eer hij naar Walworth stapte. Hij nam deze uitnoodiging aan, en terwijl hij zijne matige portie dronk, zeide hij, zonder eenige inleiding, en nadat hij eerst eenigszins onrustig had geschenen:

"Wat denk je er wel van dat ik maandag waarschijnlijk een dag vacantie zal nemen, mijnheer Pip?"

"Wel, ik denk dat ge zoo iets in geene twaalf maanden gedaan hebt."

"Twaalf jaren, dat gelijkt er meer naar," zeide Wemmick. "Ja. Ik zal een dag vacantie nemen. Nog meer. Ik ga dan eene wandeling doen. Nog meer. Ik zal u vragen om dan met mij mee te gaan."

Ik was voornemens om mij te verontschuldigen, daar ik toen juist zulk een slecht gezelschap was, toen Wemmick mij voorkwam.

"Ik weet wel hoe ge gebonden zijt," zeide hij, "en ik weet wel dat ge van streek zijt, mijnheer Pip. Maar als ge het kunt doen, zal ik het voor eene groote vriendelijkheid houden. Het zal geene lange wandeling zijn, en zij zal in de vroegte plaats hebben. Stel dat ze ons (met het ontbijt onder de wandeling ingesloten) van acht tot

twalf uur zal ophouden. Zoudt ge dat niet kunnen schikken?"

Hij had op verschillende tijden zooveel voor mij gedaan, dat ik waarlijk dit weinige wel voor hem doen mocht. Ik zeide dat ik het wel kon en zou schikken, en hij was zoo blijde met mijne toestemming, dat ik er ook blijde over was. Op zijn bijzonder verzoek, beloofde ik, hem maandag-morgen om half acht aan het kasteel te komen afhalen, en zoo scheidden wij tot dien tijd.

Op het bepaalde uur schelde ik aan de poort van het kasteel en werd door Wemmick zelfden ontvangen, die mij voorkwam meer spannend gekleed te zijn dan anders en een glanziger hoed op te hebben. In huis stonden twee glazen melk met rum en twee beschuiten gereed. De oude man moest al met den leeuwerik zijn opgestaan, want een blik in het verschiet van zijne slaapkamer deed mij opmerken dat zijn bed ledig was.

Toen wij ons met de beschuiten en de melk met rum versterkt hadden en zoo voorbereid zouden uitstappen, was ik tamelijk verwonderd te zien dat Wemmick een hengel opnam en over zijn schouder legde. "Wij gaan toch niet uit visschen!" zeide ik. "Neen," antwoordde Wemmick; "maar ik wandel graag met een hengel."

Ik vond dit vreemd, maar zeide toch niets en wij stapten naar buiten. Wij wandelden naar den kant van Camberwell Green, en toen wij daar bijna waren, zeide Wemmick eensklaps:

"Hallo! Hier staat eene kerk!"

Hierin was niets verwonderlijks, maar wederom was ik eenigszins verwonderd, toen hij, alsof hem een schitterend denkbeeld inviel, zeide:

"Laten wij eens binnengaan."

Wij gingen binnen. Wemmick liet zijn hengel in het portaal staan en keek rond. Ondertusschen zocht hij in zijne rokzakken en haalde iets uit een papier.

"Hallo!" zeide hij. "Hier zijn twee paar handschoenen; laten wij ze eens aantrekken!"

Daar het witte glacé handschoenen waren, en de brievenbus zoo breed mogelijk werd uitgerekt, begon ik nu sterke vermoedens te krijgen. Deze werden in zekerheid veranderd toen ik den ouden man met eene dame aan den arm eene zijdeur zag binnenkomen.

"Hallo!" zeide Wemmick. "Daar is jufvrouw Skiffins. Laten wij nu maar eene trouwplechtigheid hebben."

Deze stemmige juffer was gekleed gelijk gewoonlijk, behalve dat zij nu bezig was hare groene glacé handschoenen met een paar witte te verwisselen. De oude man was insgelijks bezig met een dergelijk offer voor het altaar van Hymen gereed te maken. Hij vond echter zooveel moeilijkheid in het aantrekken van zijne handschoenen, dat Wemmick het noodig achtte hem met zijn rug tegen een pilaar te zetten en toen zelf achter dien pilaar te gaan staan om aan de handschoenen te trekken, terwijl ik den ouden heer om zijn mid-

den vasthield, opdat hij gelijkmatig tegenstand zou bieden. Door dit schrandere overleg kreeg hij eindelijk zijne handschoenen aan.

Daar nu ook de geestelijke en de koster te voorschijn kwamen, werden wij in orde voor de beslissende balie geplaatst. Om den schijn te bewaren alsof alles geheel onvoorbereid geschiedde, zeide Wemmick bij zich zelf, terwijl hij iets uit zijn vestzakje nam: "Hallo! Daar is een ring!"

Ik vervulde nu de rol van bruidegoms vriend, terwijl een kreupel bankbewaartertje, met een slaphangenden hoed op, veinsde de boezemvriendin van jufvrouw Skiffins te zijn. De verantwoordelijkheid om de dame weg te geven viel den ouden man ten deel, hetgeen aanleiding gaf tot eene onwillekeurige ergernis van den geestelijke, die aldus plaats had. Toen de vraag gedaan werd: "Wie geeft deze vrouw om aan dezen man gehuwd te worden?" stond de oude heer, volstrekt niet wetende tot welk punt der plechtigheid wij gekomen waren, zeer genoeglijk naar de tien geboden te turen; en toen de geestelijke nog eens zeide: "Wie geeft deze vrouw om aan dezen man gehuwd te worden?" en de oude man nog in dien staat van deftig vriendelijke bewusteloosheid bleef, riep de bruidegom met zijne gewone stem: "Kom aan, oude vader, wie geeft?" Waarop de oude heer, eer hij zeide dat hij dit deed, met groote levendigheid antwoordde: "Alles in orde, John, alles in orde, mijn jongen," waarop de geestelijke zulk eene sombere poos van stilzwijgen liet volgen, dat ik een oogenblik twijfelde of het huwelijk dien dag wel voltrokken zou worden.

Het werd echter voltrokken: en toen wij de kerk uitgingen, nam Wemmick het deksel van de doopvont, legde zijne witte handschoenen daarin en zette het deksel er weder op. Mevrouw Wemmick, meer op de toekomst bedacht, stak hare witte handschoenen in haar zak en trok de groene weder aan. "Nu, mijnheer Pip," zeide Wemmick, bij het naar buiten gaan zegevierend den hengel weder op schouder nemende, "laat ik u nu eens vragen of iemand dit voor eene trouwpartij zou houden?"

Het ontbijt was besteld in een aardig gelegen herbergje, een kwartiertje daar vandaan op den rijzenden grond voorbij het Green; en er stond eene bagatelle-tafel in de kamer, ingeval wij na de plechtigheid onzen geest wenschten te ontspannen. Het was aardig, op te merken dat mevrouw Wemmick nu Wemmick's arm niet meer loswond als deze zich om hare gestalte legde, maar in een leuningstoel met hoogen rug tegen den muur bleef zitten, gelijk eene violoncel in hare kast, en zich even roerloos liet omhelzen als dat muziek-instrument zou gedaan hebben.

Wij hadden een uitmuntend ontbijt, en wanneer iemand voor iets bedankte, zeide Wemmick: "Aangenomen, weet je; wees niet bang!" Ik dronk op het jonge paar, op den ouden man, op het kasteel, gaf bij het afscheid de bruid een

kus en maakte mij zoo aangenaam als ik kon. Wemmick ging met mij mede tot aan de deur, en daar gaf ik hem nog eens de hand en wenschte hem geluk.

"Dank je," zeide Wemmick, zijne handen wrijvende. "Zij kan zoo knap kippen houden, dat ge het u niet verbeelden kunt. Ge zult er over oordeelen, als ge de eieren proeft. — Zeg eens, mijnheer Pip," vervolgde hij, mij terugroepende en zacht sprekende, "dit behoort alles geheel te Walworth thuis, als je blijft."

"Ik begrijp u. Er moet in Little Britain niet van gesproken worden," zeide ik.

Wemmick knikte, en antwoordde: "Na hetgeen ge u laatst hebt laten ontvallen, is het beter dat mijnheer Jagers er niet van hoort. Hij zou kunnen denken dat ik het in de hersens had gekregen of iets van dien aard."

LVI.

Provis lag in zijne gevangenis ziek, gedurende den geheelen tijd tusschen zijne verwijzing ter terechtstelling en het begin der zitting. Hij had twee ribben gebroken, waardoor zijne long gekwetst was, zoodat hij niet dan met pijn en moeite kon ademen, hetgeen van dag tot dag erger werd. Hij sprak zoo zacht, dat hij nauwelijks hoorbaar was, en ook maar zeer weinig. Maar hij was altijd bereid om naar mij te luisteren, en het werd nu de voornaamste plicht van mijn leven, hem te zeggen en voor te lezen wat ik wist dat hij behoorde te weten.

Daar hij veel te ziek was om in de gewone gevangenis te blijven, werd hij na den eersten dag naar de infirmerie gebracht. Dit gaf mij eene gelegenheid om bij hem te zijn, die ik anders niet zou gehad hebben; en zonder zijne ziekte zou men hem ook geboeid hebben gelaten, want hij werd voor een gevaarlijken uitbreker en ik weet niet wat nog meer gehouden.

Hoewel ik hem dagelijks zag, was dit slechts voor korten tijd; en zoo waren de regelmatige tusschenpoozen van scheiding lang genoeg om op zijn gezicht elke geringe verandering te kunnen waarnemen, die in zijn lichamelijken toestand plaats had. Ik herinner mij niet, dat ik ooit eene verandering zag, die verbetering mocht heeten; hij vermagerde en werd dag aan dag langzamerhand zwakker en erger, van den dag af toen de deur der gevangenis achter hem gesloten was.

De onderwerping of berusting, die hij aan den dag legde, was die van een man, die geheel vermoeid en afgemat was. Soms tijds maakte ik uit een paar gefluisterde woorden op, dat hij peinsde over de vraag, of hij onder betere omstandigheden niet een beter mensch had kunnen zijn; maar nooit poogde hij zich zelve op dien grond te rechtvaardigen, of het verledene in eene an-

dere gedaante te wringen dan het waarlijk had.

Het gebeurde twee- of driemaal in mijne tegenwoordigheid, dat iemand van de andere aanwezigen iets zeide, dat op den slechten naam doelde, dien hij altijd gedragen had. Als dit gebeurde, kwam er een glimlach op zijn gezicht en zag hij mij aan met een blik vol vertrouwen, als hield hij zich verzekerd, dat ik wel een zweem van iets beters in hem had gezien, zelfs lang geleden toen ik nog een klein kind was. Voor alle anderen was hij nederig en gedwee, en ik hoorde hem nooit klagen.

Toen de zitting geopend werd, liet mijnheer Jagers een verzoek indienen, om het proces tot de volgende zitting uit te stellen. Blijkbaar werd dit verzoek gedaan in het vertrouwen dat hij niet zoo lang zou leven, en het werd geweigerd. Het proces begon dadelijk, en hij werd op een stoel zittende voor de balie geplaatst. Men verhinderde niet, dat ik dicht bij de afschutting aan de buitenzijde kwam staan, en de hand, die hij mij toereikte, vasthield.

Het proces was zeer kort en eenvoudig. Wat ten zijnen voordeele kon gezegd worden, werd gezegd — hoe hij een ijverig, werkzaam leven had begonnen en door geoorloofde middelen tot welvaart was gekomen. Maar niets kon het feit tegenspreken, dat hij teruggekomen was en men hem daar tegenover den rechter en de jury zag. Het was onmogelijk, hem daarvoor te recht te stellen en hem niet schuldig te verklaren.

In dien tijd was het de gewoonte (gelijk mijne schrikkelijke ervaring bij die zitting mij leerde), den laatsten dag geheel aan het uitspreken der vonnissen te wijden en een soort van sloteffect met het doodvonnis te maken. Zonder het onuitwissbare taferel, dat mijne herinnering mij nu voor oogen stelt, zou ik het, zelfs terwijl ik deze woorden schrijf, nauwelijks kunnen gelooven, dat ik toen twee en dertig mannen en vrouwen voor den rechter zag geplaatst om dat vonnis te ontvangen. De voorste van die twee en dertig was hij, zittende, opdat hij adem genoeg zou kunnen halen om het leven te houden.

Het geheele tooneel komt mij weder met de levendige kleuren van het oogenblik voor den geest, tot zelfs de droppels van den lenteregen op de glasramen van het hof, die in de lentezon glinsterden. In de afschutting opgesloten, terwijl ik buiten aan den hoek stond met zijne hand in de mijne, zag ik de twee en dertig mannen en vrouwen, sommigen weerbarstig trotsch, sommigen door ontzetting verbijsterd, sommigen snikkende en schreiende, sommigen met de handen voor het gezicht, sommigen somber in het rond starende. Onder de vrouwen had men gillen gehoord, maar deze waren gesmoord, en er was stilte gekomen. De sherifs met hunne groote kettingen en ruikers, andere ambtelijke gedrochtelikheden en beuzelarijen, deurwaarders en dienaren, eene groote galerij vol menschen — een publiek als in een

theater — zagen toe, terwijl de twee en dertig en de rechter plechtig tegenover elkander stonden. Daarna sprak de rechter hen aan. Onder de rampzaligen, tot welke hij eene bijzondere toespraak moest richten, was er een, die bijna van zijne kindsheid af een overtreder der wetten was geweest, die na herhaalde gevangenschap en straf eindelijk tot eene jarenlange ballingschap veroordeeld was, en wiens vonnis, dewijl hij met de grootste vermetelheid en gewelddadigheid had gepoogd te ontvluchten, tot levenslange ballingschap was verzwaaard. Die rampzalige man scheen voor een tijd van zijne verkeerdheden overtuigd te zijn, toen hij ver van de tooneelen zijner oude

van zijn aangever, aan wien zijne geheele loopbaan bekend was. Daar de straf voor zijn terugkeer naar het land, dat hem uitgeworpen had, de dood was, en zijn misdrijf met verzwarende omstandigheden was gepaard, moest hij zich voorbereiden om te sterven.

De zon scheen naar binnen door de groote vensters van het hof, nog met glinsterende regendroppels bespat, en teekende eene breede baan van licht tusschen de twee en dertig en den rechter, hen beiden te zamen bindende en misschien eenigen onder het gehoor herinnerende, hoe beiden met onwifpelbare zekerheid het hoogere Oordeel naderden, dat alle dingen weet en onfeil-

WIJ ZETTEN ONS OP EENE BANK IN DE NABIJHEID. (blz. 228).

misdrijven verwijderd was en een vreedzaam en eerlijk leven scheen te willen leiden. Maar in een noodlottig oogenblik voor die neigingen en harts-tochten zwichtende, die hem zoo lang tot eene pest der maatschappij hadden gemaakt, had hij zijne haven van rust en berouw verlaten, en was hij teruggekomen naar het land dat hem ontzegd was. Hier weldra aangegeven, had hij voor een tijd de dienaren der gerechtigheid weten te ontkomen, maar eindelijk, terwijl hij juist wilde vluchten, gevat, had hij hun tegenstand geboden en — hij zelf zou best weten of het met opzettelijken toelag, of in de blindheid zijner roekeloosheid was geweest — den dood veroorzaakt

baar is. Voor een oogenblik opstaande, en een klein maar duidelijk onderscheiden voorwerp vormende in deze baan van licht, zeide de gevangene: "Mylord, ik heb mijn doodvonnis uit de hand van den Almachtige ontvangen, maar ik buig voor het uwe," en zette zich weder neer. Na eene poos van stilte ging de rechter voort met hetgeen hij tot de overigen te zeggen had. Daarna werd over allen het formulier van het vonnis uitgesproken, en werden sommigen bijna weggedragen, en stapten sommigen heen met een akelig voorkomen van pralenden moed, en knikten eenigen naar de galerij, en gaven twee of drie elkander de hand, terwijl anderen heengaan- de op takjes kauwden

van de welriekende kruiden die op de balie verspreid lagen. Hij ging het laatst van allen heen, omdat men hem van zijn stoel moest ophelpen en hij maar zeer langzaam gaan kon; en hij bleef mijne hand vasthouden, terwijl al de anderen werden weggebracht, en terwijl de toeschouwers opstonden en hunne kleeding in orde brachten, gelijk zij in de kerk of ergens anders zouden gedaan hebben, en naar dezen en genen veroordeelde wezen, maar meestal naar hem en naar mij.

Ik hoopte en bad ernstiglijk, dat hij sterven mocht eer het vonnis bekrachtigd werd, maar vreezende dat zijn kwijnend leven nog gerekt zou worden, begon ik dien avond een verzoekschrift aan den minister van binnenlandsche zaken op te stellen, waarin ik te kennen gaf wat ik van hem wist, en hoe hij om mijnen wil teruggekomen was. Ik schreef dit zoo dringend en aandoenlijk als ik kon, en toen ik het voltooid en verzonden had, schreef ik nog andere verzoekschriften aan die gezaghebbende mannen, die ik voor het barmhartigst hield, en ook een aan de kroon zelve. Verscheidene dagen en nachten lang nadat hij gevonnisd was, nam ik geene rust, behalve wanneer ik op mijn stoel in slaap viel, maar werkte onophoudelijk aan deze smeekschriften. En nadat ik ze had ingezonden, kon ik mij niet van de plaatsen verwijderd houden waar zij waren, want het was mij alsof de uitslag minder wanhopig was als ik mij in de nabijheid bevond. In deze onredelijke rusteloosheid en zielskwellings, dwaalde ik des avonds door de straten, voorbij de kantoren en huizen waar ik de verzoekschriften gelaten had. Tot op dit uur is deze herinnering de oorzaak, dat de eentonige westelijke straten van Londen, met hare reeksen van stugge geslotene huizen en lange rijen lantarens, op een kouden voorjaarsavond een naargeestig treurigen indruk op mij maken.

De dagelijksche bezoeken, die ik hem brengen kon, werden nu verkort, en hij werd strenger bewaakt. Daar ik zag, of mij verbeeldde, dat men mij verdacht hield van het opzet om hem vergif te brengen, verzocht ik gevisiteerd te worden eer ik naar zijn bed ging, en zeide den beambte, die altijd daar was, dat ik tot alles bereid was om hem van de onschuld mijner oogmerken te verzekeren. Niemand was hard voor mij of voor hem. Men had plichten te vervullen en vervulde die, maar niet met hardheid. De beambte zeide mij telkens dat hij erger was, en eenige andere gevangenen, die daar waren om hem te helpen (boosdoeners, maar niet onvatbaar voor menschelijkheid, God zij gedankt), bevestigden altijd dit bericht.

Toen de dagen verlieden, merkte ik meer en meer op, dat hij meestal vreedzaam naar de witte zoldering lag te turen, met zekere wezenloosheid in zijn blik, totdat een woord van mij zijn geest voor een oogenblik deed ophelderen, maar om terstond weder in die stille wezenloosheid te ver-

zinken. Soms was hij bijna of geheel buiten staat om te spreken, en dan antwoordde hij mij met een geringen druk op mijne hand, en weldra leerde ik zijne meening zeer wel begrijpen.

Het aantal verloopenen dagen was tot tien geklommen, toen ik eene grootere verandering bij hem ontwaarde dan ik nog bespeurd had. Zijne oogen waren naar mij gericht en begonnen te schitteren toen ik binnenkwam.

"Lieve jongen," zeide hij, toen ik bij zijn bed zat, "ik dacht dat je later kwam. Maar ik wist wel dat het zoo niet wezen kon."

"Het is juist de tijd," zeide ik. "Ik heb er aan de poort op gewacht."

"Je wacht altijd aan de poort, niet waar, jongenlief?"

"Ja. Om geen oogenblik tijd te verliezen."

"Dank je, jongenlief, dank je, God zegene je! Jij hebt me nooit verlaten, lieve jongen."

Ik drukte zwijgend zijne hand, want ik kon niet vergeten dat ik hem eens had willen verlaten.

"En wat het beste van alles is," zeide hij, "je bent genoeglijker met me geweest, sedert ik onder eene donkere wolk was, dan toen de zon scheen. Dat is het beste van alles."

Hij lag op zijn rug, zeer moeielijk ademhalende. Hoe hij zich ook inspande, en hoe lief hij mij ook had, telkens kwam er weder een nevel over zijn gezicht, en vestigde hij weder een vreedzaam wezenloos blik op de witte zoldering.

"Hebt ge veel pijn vandaag?"

"Ik klaag over niets, lieve jongen."

"Ge klaagt nooit."

Hij had zijne laatste woorden gesproken. Hij glimlachte, en ik begreep uit zijn handdruk, dat hij wenschte dat ik mijne hand zou oplichten en op zijne borst leggen. Ik deed dit, en hij glimlachte weder en legde zijne beide handen op de mijne.

Aldus verliep de toegestane tijd, maar toen ik omkeek, zag ik den gouverneur der gevangenis dicht achter mij, en hij fluisterde: "Ge behoeft nog niet heen te gaan." Ik dankte hem hartelijk en vroeg: "Mag ik ook nog eens met hem spreken, als hij mij hooren kan?"

De gouverneur trad ter zijde en wenkte den beambte om ons alleen te laten. Deze beweging, hoewel zonder gerucht gemaakt, deed den nevel voor den strakken blik naar de zoldering verdwijnen, en hij zag mij met oogen vol uitdrukking aan.

"Lieve Magwitch, ik moet u iets zeggen, nu op het laatst. Verstaat ge wat ik zeg?"

Een zachte druk op mijne hand.

"Ge hebt eens een kind gehad, dat ge liefhadt en verloren hebt."

Een sterke druk op mijne hand.

"Zij is in leven gebleven en heeft vermogende vrienden gevonden. Zij leeft nu nog. Zij is eene dame — eene zeer schoone dame. En ik bemin haar!"

Met eene laatste flauwe inspanning, die mach-

teloos zou geweest zijn als ik niet daaraan toegeven en geholpen had, bracht hij mijne hand aan zijne lippen. Toen liet hij ze weder zacht op zijne borst zinken, met zijne eigene handen daarop. De vreedzaam strakke blik naar de zoldering kwam terug en ging voorbij, en zijn hoofd zonk langzaam op zijne borst.

Mij toen herinnerende wat wij te zamen gelezen hadden, dacht ik aan de twee mannen, die naar den tempel opgingen om te bidden, en wist ik dat er geene betere woorden waren, die ik bij dat bed kon zeggen, dan: "O Heere, wees hem zondaar genadig!"

LVII.

Nu ik geheel aan mij zelven was overgelaten, gaf ik kennis van mijn voornemen om van mijne kamers in den Temple af te zien zoodra mijn huurtijd om was, en ze ondertusschen in onderhuur aan een ander over te doen. Ik zette terstond biljetten voor de vensters, want ik stak in schulden en had bijna geen geld meer, zoodat ik ernstig ongerust begon te worden over den staat mijner zaken. Ik moest liever schrijven, dat ik ongerust zou geweest zijn, als ik nog geestkracht genoeg had overgehad om een duidelijk besef van eenige waarheid te hebben, behalve die, dat ik op weg was om hard ziek te worden. De spanning, waarin ik tot nog toe verkeerde had, had het mij mogelijk gemaakt die ziekte te verschuiven, maar nu kon ik ze niet langer afweren; ik wist dat ze mij zou aanvallen, en overigens wist ik zeer weinig, terwijl ik zelfs daarvoor onverschillig was.

Een paar dagen lang lag ik nu op de sofa, dan op den grond — overal waar ik maar toevallig neerzonk — met een zwaar hoofd en pijnlijke leden, machteloos en gedachteloos. Toen kwam er een nacht, die zeer lang scheen te duren en vol angst en afgrijpseligheden was; en toen ik des morgens beproefde in mijn bed overeind te komen en daarover te denken, bevond ik dat ik dit niet doen kon.

Of ik werkelijk in het holste van dien nacht naar beneden in Garden-Court was geweest en op den tast naar de boot had gezocht, die ik meende dat daar moest liggen; of ik twee- of drie-maal met een grooten schrik op de trap wakker was geworden, zonder te weten hoe ik uit het bed gekomen was; of ik waarlijk mijne lamp had willen aansteken, in de gedachte dat hij de trap opkwam en dat de lantarens uitgewaaid waren; of ik onuitsprekelijk gemarteld was door het ijhoofdige praten, lachen en kermen van iemand, en half en half had vermoed, dat die geluiden door mij zelven werden voortgebracht; of er een ijzeren oven in een donkeren hoek van de kamer had gestaan en eene stem nogmaals en nogmaals geroe-

pen had, dat jufvrouw Havisham daarin verbrand werd; dat waren dingen die ik met mij zelven poogde uit te maken en eenigszins in orde te brengen, toen ik dien morgen in mijn bed lag. Maar de damp van den kalkoven kwam telkens tusschen mij en dat alles in, alles nevelachtig en onduidelijk makende, en het was door dien damp, dat ik eindelijk twee mannen zag, die mij stonden aan te kijken.

"Wat moet je hebben?" vroeg ik met eene beweging van schrik. "Ik ken je niet."

"Wel, mijnheer," antwoordde een van hen, bukkende en mij op den schouder tikkende, "het is een zaakje dat je wel spoedig schikken zult, denk ik, maar je bent gearresteerd."

"Voor welke schuld?"

"Honderd drie en twintig pond, vijftien en zes. Juweliers-rekening, geloof ik."

"Wat is daaraan te doen?"

"Je moest maar bij mij aan huis komen," zeide de man. "Ik heb een heel ordentelijk huis."

Ik deed eene poging om op te staan en mij te kleeden. Toen ik weder op hen lette, stonden zij op eenigen afstand van het bed mij aan te zien. Ik lag daar nog.

"Ge ziet mijn toestand wel," zeide ik. "Ik zou meegaan als ik kon; maar ik ben waarlijk geheel buiten staat er toe. Als ge mij hier vandaan brengt, denk ik dat ik onderweg zal sterven."

Misschien gaven zij antwoord, of redeneerden zij over de zaak, of poogden mij te bemoedigen en te doen gelooven, dat ik beter was dan ik dacht. Daar zij slechts met dit enkele dunne draadje in mijn geheugen zijn vastgeknoopt, weet ik niet wat zij deden, behalve dat zij aflieten van hun voornemen om mij te vervoeren.

Dat ik eene heete koorts had en door iedereen gemedend werd, dat ik veel uitstond, dat ik dikwijls mijn verstand verloor, dat de tijd mij eindeloos voorkwam, dat ik geheel vreemde en onmogelijke wijzen van bestaan met mijn eigen aanzijn verwarde; dat ik een steen in den muur van een huis was, en vurig bad verlost te worden van de duizelingwekkende plaats waar de bouwers mij gezet hadden; dat ik een stalen boom in een geweldig werktuig was, hetwelk boven een afgrond draaide en stampde, en in eigen persoon smeekte het werktuig te laten stilstaan, en het deel, dat ik was, er af te kappen; dat ik deze ziekteverschijnselen doorliep, weet ik uit mijne herinneringen en wist ik ook toen eenigermate. Dat ik somtijds met werkelijke menschen worstelde, in het geloof dat zij moordenaars waren, en dat ik dan op eens begreep dat zij mij goed meenden te doen, en afgemat in hunne armen zonk en mij gedwee liet neerleggen, wist ik ook in dien tijd wel. Maar vooral wist ik, dat al die menschen — die, toen ik op het ergst was, allerlei buitengewone gedaanteverwisselingen van het menschelijk gelaat vertoonden, en zich tot overmatige grootte uitbreidden — vooral, zeg ik, wist

ik dat al die menschen eene onverklaarbare neiging hadden om vroeger of later eene blijvende gelijkenis op Jo aan te nemen.

Nadat ik het ergste mijner ziekte te boven was, begon ik op te merken dat, terwijl alle andere verschijnselen anders werden, dit eene niet veranderde. Wie ook nabij mij kwam, hij ging altijd in Jo over. Als ik in den nacht mijne oogen opende, zag ik in den grooten leuningstoel bij mijn bed Jo zitten. Opende ik mijne oogen over dag, ook dan zag ik op de vensterbank en voor het verdonkerde maar geopende venster Jo gezeten. Vroeg ik om drinken, de vriendelijke hand, die het mij gaf, was die van Jo. Zonk ik na het drinken op mijne kussens neer, het gezicht, dat mij zoo vol hoop en teederheid aanzag, was dat van Jo.

Op zekeren dag vatte ik eindelijk moed en zeide: "Is het Jo?"

En de oude, bekende, beminde stem antwoordde: "Als dat hij het is, oude jongen!"

"O Jo, ge breekt mij het hart! Zie mij liever boos aan, Jo! Sla mij, Jo! Verwijt mij mijne ondankbaarheid. Wees niet zoo goed voor mij!"

Want in zijne blijdschap dat ik hem herkende, had Jo zijn hoofd naast mij op het kussen gelegd en zijn arm om mijn hals geslagen.

"Als dat, lieve oude Pip, oude jongen," zeide Jo, "jij en ik altijd vrienden waren. En als je wel genoeg bent om een toertje te rijden — wat een pret!"

Daarop ging Jo naar het venster en bleef, met zijn rug naar mij toe, zijne oogen staan afvegen; en daar mijne zwakheid mij belette om op te staan en naar hem toe te gaan, lag ik daar boetvaardig te fluisteren: "O God, zegen hem — zegen dien zachttaardigen christelijken man."

Toen ik Jo weder bij mij zag, waren zijne oogen rood; maar ik hield zijne hand vast en wij gevoelden ons beiden gelukkig.

"Hoelang, lieve Jo?"

"Als dat je meent te zeggen, Pip, hoelang je ziekte geduurd heeft, lieve oude jongen?"

"Ja, Jo."

"Het is het eind van Mei, Pip. Morgen is de eerste Juni."

"En ben je al dien tijd hier geweest, goede Jo?"

"Ten naasten bij, oude jongen! Want zooals ik tegen Bid dy zei, toen het nieuws van je ziekte kwam met een brief, dien de bode bracht die nog vrijgezel was, maar nu getrouwd is, al wordt hij te weinig betaald voor zijne schoenzolen, maar hij dacht om geen geld, en het trouwen was de wensch van zijn hart...."

"Het is zoo genoeglijk je te hooren, Jo. Maar ik stoor je in wat je tegen Bid dy wou dt zeggen."

"Als dat was," zeide Jo, "hoe je misschien onder vreemden lag, en hoe jij en ik altijd vrienden waren geweest, en hoe dus een bezoek op zulk een tijd misschien niet onwelkom zou wezen. En Bid dy haar woord was: "Ga naar hem toe, zonder uitstel!" Dat," zeide Jo met zijn schranderste gezicht, alsof hij eene gewichtige slotsom trok,

"was het woord van Bid dy. "Ga naar hem toe," zei Bid dy, "zonder uitstel." Om kort te gaan, ik zou je niet erg bedriegen," vervolgde Jo, na een oogenblik ernstig te hebben nagedacht, "als ik zeide dat het woord van dat meisje was: "zonder een oogenblik uitstel.""

Hier ontnam Jo zich zelven het woord, en onderrichtte mij dat er zeer weinig met mij gesproken moest worden, en dat ik op vaste tijden een weinig voedsel moest gebruiken, of ik er lust in had of niet, en dat ik mij in alles aan zijne bevelen moest onderwerpen. Ik kuste hem dus de hand en bleef stil liggen, terwijl hij een briefje aan Bid dy schreef met mijne vriendelijke groete daarin.

Blijkbaar had Bid dy Jo schrijven geleerd. Terwijl ik in bed naar hem lag te kijken, bracht het mij in mijn zwakken toestand wederom van genoeg aan het schreien, toen ik zag met welk eene trotschheid hij aan zijn brief werkte. Mijn ledikant, van gordijnen ontdaan, was, met mij daarin, naar de zitkamer overgebracht, als het grootste en luchtigste vertrek, en het tapijt was opgenomen, en de kamer altijd frisch en koel gehouden. Aan mijne eigene schrijftafel, in een hoek geschoven en met fleschjes beladen, zat Jo nu aan zijn gewichtig werk, na eerst eene pen uit een pennebakje gezocht te hebben, alsof het eene kist met groot gereedschap was, en zijne mouwen opgestroopt te hebben alsof hij een koevoet of moker ging hanteeren. Het was voor Jo noodig met zijn linkerelleboog zwaar op de tafel te drukken en zijn rechterbeen zooveel mogelijk naar achteren te trekken, eer hij beginnen kon; en toen hij begon, maakte hij elken neerhaal zoo langzaam, dat hij wel zes voet lang had kunnen zijn, terwijl ik met elken ophaal zijne pen geweldig kon hooren sprikkelen. Hij had een zonderling denkbeeld, dat de inktkoker aan dien kant stond waar hij niet stond, doopte dus gedurig zijne pen in de ledige ruimte, en scheen zeer wel tevreden met het gevolg. Nu en dan tuimelde hij over een orthographisch struikelbok, maar over het geheel maakte hij zeer goed voort, en toen hij zijn naam had geteekend, en eene slot-vlek met zijne twee voorvingers van het papier naar de kruin van zijn hoofd had overgebracht, stond hij op en dwaalde een poos om de tafel heen, om het effect van zijn kunstwerk, terwijl het daar lag, uit verschillende oogpunten te beschouwen, hetgeen hij met ongemengd genoeg deed.

Om Jo niet ongerust te maken door te veel te spreken, zelfs al ware ik in staat geweest om dat te doen, wachtte ik tot des anderen daags met naar jufvrouw Havisham te vragen. Hij schudde zijn hoofd, toen ik hem vroeg of zij hersteld was.

"Is zij dood, Jo?"

"Wel, zie je wel, oude jongen," antwoordde Jo, op een redeneerenden toon, als wilde hij langzamerhand tot de waarheid komen, "ik zou niet zoo ver willen gaan om dat te zeggen, want dat is veel gezegd; maar zij is niet...."

"Niet meer in leven, Jo?"

"Dat is er nader bij," zeide Jo. "Zij is niet meer in leven."

"Heeft zij nog lang geleden, Jo?"

"Nadat je ziek was geworden, nog wel zoolang dat men (als men het zeggen moest) van eene week zou kunnen spreken," zeide Jo, die om mij-nentwil alles zoo zacht mogelijk wilde voorstellen.

"Lieve Jo, hebt ge ook gehoord hoe het met haar vermogen is gegaan?"

"Wel, oude jongen," zeide Jo, "het schijnt dat zij het meeste al lang geleden aan Estella had gemaakt, zoodat dit zoo vast stond als een muur. Maar een dag of twee voor dat ongeluk had zij met hare eigene hand nog een klein kattenbelletje geschreven, waarmee zij een ronde vier duizend aan mijnheer Mattheüs Pocket maakte. En waarom denk je, Pip, dat zij vooral die ronde vier duizend aan hem maakte? 'Wegens Pip's getuigenis van den genoemden Mattheüs,' hoor ik van Biddy dat er in dat geschrift staat. 'Pip's getuigenis van den genoemden Mattheüs,' zeide Jo, die uitdrukking herhalende, alsof zij hem buitengemeen goed deed. 'En een ronde vier duizend, Pip.'"

Ik kon nooit ontdekken waarom Jo het begrip van rond zoo aan dat van vier duizend verbonden achtte, maar de som scheen in zijne gedachten daardoor nog grooter te worden, en hij had er blijkbaar vermaak in, het te doen uitkomen dat zij rond was.

Dit bericht verheugde mij zeer, daar het eenige goede, dat ik ooit gedaan had, aldus vruchten droeg. Ik vroeg Jo, of hij ook van andere legaten aan bloedverwanten had gehoord.

"Jufvrouw Sara," zeide Jo, "zal vijf en twintig pond 'sjaars hebben om pillen te koopen, om reden dat zij galachtig is. Jufvrouw Georgiana krijgt twintig pond in eens. Mevrouw — hoe heet ook weer dat wilde beest met een bult, oude jongen?"

"Kameel?" zeide ik, mij verwonderende waarom hij dit wenschte te weten.

Jo knikte. "Mevrouw Kameel," zeide hij, waaruit ik spoedig begreep dat hij Camilla meende, "krijgt vijf pond om nachtkarsen te koopen, om zich vroolijk te maken als zij 's nachts wakker ligt."

De juistheid dezer berichten viel mij genoeg in het oog, om mij te doen vertrouwen dat Jo zijne kennis uit eene goede bron had geput. "En nu," zeide Jo, "ben je nog zoo sterk niet, oude jongen, dat je vandaag nog meer dan één schepje toe kunt verdragen. Oude Orlick is in een huis gaan inbreken."

"Wiens huis?" zeide ik.

"Niet of ik moet je toestemmen, als dat zijne manieren wel wat aan den pocherigen kant zijn," zeide Jo verontschuldigend, "maar toch een Engelschmans huis is zijn kasteel, en kasteelen moeten niet ingebroken worden, behalve als het in oorlogstijd zoo eens gebeurt. En wat er ook op hem aan te merken mocht wezen, hij was toch een deftige koren- en zaadkooper."

"Is het dan bij Pumblechook dat hij ingebroken heeft?"

"Zoo is het, Pip," zeide Jo. "En zij namen zijne geldlade, en zijne geldkist, en zij dronken zijn wijn uit, en zij aten zijn eten op, en zij gaven hem klappen, en zij trokken hem bij zijn neus, en zij bonden hem aan een stijl van zijn ledikant, en zij gaven hem zoo nog een dozijn, en zij stopten zijn mond vol gedroogde kruiden, opdat hij niet schreeuwen zou. Maar hij herkende Orlick toch, en Orlick zit nu in de gevangenis."

Aldus kwamen wij langzamerhand tot eene onbeperkte woordenwisseling. Ik kreeg langzaam mijne krachten terug, en Jo bleef bij mij, en ik verbeelde mij dat ik weder de kleine Pip was.

Want de teedere zorgvuldigheid van Jo stond in zulk eene juiste evenredigheid tot mijne behoeften, dat ik als een kind in zijne handen was. Hij zat met het oude vertrowwen, en met de oude eenvoudigheid, en op zijn ouden, niet aanmatigenden, maar beschermenden toon met mij te praten, zoodat ik soms half en half geloofde dat geheel mijn leven, sedert die dagen in de oude keuken, tot de ijdele zielskwellingen behoorde van de koortsziekte, die ik nu kwijt was. Hij deed alles voor mij behalve het huiselijke werk, waarvoor hij eene zeer fatsoenlijke vrouw had aangenomen, nadat hij terstond bij zijne komst mijne oude waschvrouw had afbetaald. "Als dat ik je verzeker, Pip," zeide hij meer dan eens tot verklaring van die vrijpostigheid, "dat ik haar vond aan het aftappen van het ongebruikte bed, alsof het een vat bier was, en als dat ze de veeren in een emmer liet loopen, om ze te verkoopen. En als dat ze later zeker je eigen bed zou hebben leeggetapt, terwijl je er op lag, en dat ze langzamerhand al de steenkolen weghaalde in de soepterrine en de groenteschaaltjes, en den wijn in je laarzen." Wij zagen uit naar den dag, waarop ik een toertje zou kunnen gaan rijden, gelijk wij eens naar den dag hadden uitgezien, waarop ik in de leer zou komen. En toen die dag verscheen en er een open rijtuig voor de poort kwam, pakte Jo mij goed in, en droeg mij in zijne armen naar beneden, en zette mij in het rijtuig, als ware ik nog het kleine hulpeloze schepseltje, dat hij zoo overvloedig met den rijkdom zijner kracht en goedhartigheid had beschenken.

Jo zette zich naast mij, en zoo reden wij naar buiten, waar het welige zomergroen het geboomte en het veld versierde, en de zoete zomergeuren de geheele lucht vervulden. Het was juist zondag, en toen ik al het bekoorlijke om mij heen beschouwde, en bedacht hoe dat alles gegroeid en veranderd was, en hoe de wilde bloempjes zich langzaam ontwikkeld hadden en de stemmen der vogeltjes bij dag en nacht kracht hadden gewonnen onder den invloed van zon en sterren, terwijl ik arme in mijn bed lag te gloeien en te wentelen, was die herinnering een bitter innemengsel in mijn genoegen. Maar toen ik de zondagsklokken hoor-

de en nog eens de voor mij uitgespreide schoonheid aanzag, gevoelde ik dat ik lang niet dankbaar genoeg was — dat ik zelfs nog te zwak was om recht dankbaar te zijn — en legde mijn hoofd op Jo's schouder, gelijk ik lang geleden had gedaan als hij mij naar eene kermis of ergens anders had gebracht, en het genot te veel was voor mijne jeugdige zinnen.

Na eene poos werd ik bedaarder en praatten wij gelijk wij gedaan hadden als wij op de oude batterij in het gras lagen. Er was geene verandering hoegenaamd in Jo. Juist wat hij toen in mijne oogen was geweest, was hij nog in mijne oogen, even eenvoudig trouw en eenvoudig recht-schapen.

Toen wij terugkwamen en hij mij uit het rijtuig tilde en mij — zoo gemakkelijk — het plein over en de trap opdroeg, dacht ik aan den gewichtigen kerstdag, toen hij mij door de polders had gedragen. Wij hadden nog geen woord over mijne verandering van fortuin gesproken, en ik wist niet hoeveel hem van mijne jongste geschiedenis bekend was. Ik twijfelde nu zoo zeer aan mij zelve en was zoo vol vertrouwen op hem, dat ik het niet met mij zelve eens kon worden, of ik er wel van behoorde te spreken, als hij dit niet deed.

"Hebt ge gehoord, Jo," vroeg ik hem dien avond, na mij nader bedacht te hebben, terwijl hij bij het venster zijne pijp zat te rooken, "wie mijn begunstiger was?"

"Ik hoorde," antwoordde Jo, "dat het niet jufvrouw Havisham was, oude jongen."

"Hebt ge gehoord wie het was, Jo?"

"Wel, ik hoorde dat het een persoon was, die den persoon gezonden had, die je in de Vroolijke Schuitenvoerders die banknoten gaf, Pip."

"Dat is zoo."

"Wel verbazend!" zeide Jo op zijn kalmsten toon.

"Hebt ge ook gehoord dat hij dood was, Jo?" vroeg ik kort daarop met toenemende beschroomdheid.

"Wie? Hij die je die banknoten heeft gezonden, Pip?"

"Ja."

"Ik denk," zeide Jo, nadat hij langen tijd had gepeinsd en uit het venster gekeken, eenigszins alsof hij naar eene uitvlucht zocht, "dat ik wel heb hooren zeggen dat hij op eene of andere manier zoo wat naar dien kant heen was."

"Hebt ge iets van zijne omstandigheden gehoord, Jo?"

"Niet bijzonder, Pip."

"Als ge gaarne daarvan woudt hooren, Jo," begon ik, toen hij opstond en naar mijne sofa kwam.

"Luister eens, oude jongen," zeide Jo, zich over mij heen buigende. "Altijd de beste vrienden, niet waar, Pip?"

Ik was te beschaamd om hem te antwoorden.

"Heel goed," zeide Jo, alsof ik geantwoord had, "dat is dan in orde, dat is afgesproken. Waarom dan van dingen begonnen, oude jongen, als die

tusschen ons tweeën altijd onnoodig moeten zijn? Er zijn dingen genoeg tusschen ons tweeën, zonder die onnoodige. Heere! als ik aan je arme zuster en haar opstuiven denk! En weet ge nog wel van Streeler?"

"Ja wel waarlijk, Jo."

"Luister eens, oude jongen," hervatte Jo. "Ik deed alles wat ik kon om jou en Streeler van elkander te houden, maar mijne macht stond niet altijd geheel gelijk met mijne genegenheid. Want als je arme zuster lust had om tegen je op te spelen, dan was het niet zoozeer," zeide Jo op zijn geliefkoosden redeneerenden toon, "omdat zij ook tegen mij opspeelde, als ik haar wilde tegenhouden, maar omdat ze dan altijd nog erger tegen jou opspeelde. Daar lette ik op. Het is niet om een plukje aan zijn baard, of een beetje schudden (dat je zuster vrij doen mocht), dat een man zich ontzien zal om een klein kind vrij van slaag te houden. Maar als een klein kind, juist door dat plukje aan zijn baard en dat beetje schudden, nog erger slaag krijgt, dan staat die man natuurlijk op en zegt tegen zich zelve: "Wat baat het dat je zoo doet? Ik zie wel het kwade," zegt dan die man, "maar ik zie het goede niet. Ik vraag je daarom zelf, mijnheer, om mij te wijzen waar het goede zou zijn.""

"Vraagt die man dat?" merkte ik aan, toen Jo scheen te wachten dat ik zou spreken.

"Ja, die man vraagt het," zeide Jo; "heeft hij gelijk, die man?"

"Beste Jo, hij heeft altijd gelijk."

"Wel, oude jongen," hervatte Jo, "houd je dan bij je woorden. Als hij altijd gelijk heeft (maar als dat hij toch denkelijk nog meer ongelijk heeft), dan heeft hij ook gelijk als hij dit zegt: — Gesteld dat je ooit eene kleinigheid verborgen hebt gehouden toen je nog een klein kind was, dan heb je dat grootendeels gedaan omdat je wel wist dat Jo Gargery's vermogen om jou en Streeler van elkander te houden, niet geheel met zijne genegenheid gelijk stond. Denk daarom niet meer daaraan tusschen ons tweeën, en laten we niet over onnoodige dingen spreken. Biddy heeft zich, eer ik heenging, veel moeite gegeven (want ik ben ontzaglijk dom), om het mij in dit licht te leeren zien, en toen ik het in dit licht zag, dat ik het ook zoo zeggen zou. En dat nu allebei gedaan zijnde," zeide Jo, blijkbaar verheugd dat hij zoo ver gereed was, "nu is het een ware vriend, die je dit zegt. Namelijk. Je moet dit nu niet gaan overdrijven, maar je moet je avondeten en je wijn met water hebben, en dan moet je tusschen de lakens."

De kieschheid, waarmede Jo dit onderwerp uit den weg ruimde, en de liefderijke schranderheid, waarmede Biddy — die mij met haar vrouwelijk vernuft zoo spoedig doorgrond had — hem daartoe had voorbereid, maakten een diepen indruk op mijn gemoed. Maar of Jo wist hoe arm ik nu was, en hoe mijne groote verwachtingen verdwe-

nen waren, gelijk onze poldermist voor de zon, kon ik niet begrijpen.

Iets anders, dat ik van Jo niet begrijpen kon toen het zich pas begon te vertoonen, maar waarvan ik weldra met leedwezen een duidelijk begrip kreeg, was dit: Naarmate ik sterker werd scheen Jo minder op zijn gemak met mij te zijn. Toen ik zoo zwak en geheel afhankelijk van hem was, had de goede man zijn ouden toon weder aangenomen en mij bij de oude namen genoemd, dat "oude Pip" en "oude jongen," dat mij nu als muziek in de ooren klonk. Ik had ook mijne oude manieren aangenomen, dankbaar en verheugd dat hij mij dit toeliet. Maar nu begon, hoewel ik dien toon poogde vast te houden, Jo zelf dien langzamerhand los te laten; en hoewel ik mij in het eerst daarover verwonderde, begon ik spoedig te begrijpen, dat de oorzaak daarvan aan mij lag en de schuld geheel aan mijne zijde was.

Ach! had ik Jo geene reden gegeven om aan mijne standvastigheid te twijfelen, en te denken dat ik in voorspoed weder koel voor hem zou worden en hem verzaken? Had ik Jo's onschuldige hart geene reden gegeven om instinctmatig te gevoelen, dat als ik sterker werd, zijn invloed op mijn gemoed zwakker zou worden, en hij mij liefst bijtijds moest loslaten, eer ik mij van hem losrukte?

Het was bij de derde of vierde maal dat ik, op Jo's arm leunende, in den Temple-tuin ging wandelen, dat mij deze verandering in hem duidelijk werd. Wij hadden in den warmen, helderen zonneschijn naar de rivier zitten kijken, en toen wij opstonden zeide ik toevallig:

"Zie, Jo! nu ben ik weer sterk op de beenen. Nu zult ge zien hoe ik alleen kan teruggaan."

"Als dat je het maar niet overdrijft, Pip," zeide Jo, "dan zal ik blij zijn als ik zie dat je dat kunt, mijnheer."

Dit laatste woord was een wanklank in mijne ooren; maar hoe kon ik er aanmerking op maken? Ik wandelde niet verder dan tot aan het hek van den tuin, en veinsde toen zwakker te zijn dan ik was en vroeg Jo om zijn arm. Jo gaf mij dien, maar bleef nadenkend.

Ik voor mij was ook nadenkend; want hoe ik deze toenemende verandering bij Jo, die zulke knagende herinneringen bij mij opwekte, zou tegengaan, bracht mij in eene pijnlijke verlegenheid. Dat ik beschaamd was hem nauwkeurig te zeggen hoe het met mij gesteld en waartoe ik vernederd was, wil ik niet verbergen; maar ik hoop, dat mijn tegenzin niet geheel afkeurenswaardig was. Ik wist, dat hij mij met zijn spaargeld zou willen helpen, en ik wist, dat hij dit niet behoorde te doen en dat ik dit niet mocht toelaten.

Het was een stille, peinzende avond voor ons beiden. Maar eer wij naar bed gingen had ik besloten, dat ik tot overmorgen zou wachten, daar het morgen zondag was, en ik maandag een anderen weg zou inslaan. Op maandagmorgen zou ik met Jo over deze verandering spreken, dan zou

ik dit laatste overschot van achterhoudendheid afleggen; dan zou ik hem zeggen dat ik in mijne gedachten had (dat "ten tweede," waartoe ik nog niet gekomen was), en waarom ik niet bewilligd had om Herbert buitenslands te volgen, en dan zou die verandering voor altijd overwonnen zijn. Naarmate ik ophelderde, helderde ook Jo op, en het scheen alsof hij insgelijks tot een besluit gekomen was.

Wij hadden een genoeglijken dag dien zondag, reden weder naar buiten en wandelden toen door het veld.

"Ik ben dankbaar dat ik ziek geweest ben, Jo," zeide ik.

"Lieve oude Pip, oude jongen, je bent het nu haast te boven, mijnheer."

"Het is een gedenkwaardige tijd voor mij geweest, Jo."

"En voor mij insgelijks, mijnheer," antwoordde Jo.

"Wij hebben te zamen een tijd gehad, Jo, dien ik nooit vergeten kan. Er zijn eens dagen geweest, dat weet ik, die ik eene poos heb vergeten; maar deze zal ik nooit vergeten."

"Pip," zeide Jo, naar het scheen eenigszins haastig en onrustig, "wij hebben wat een pret gehad. En mijnheer, wat tusschen ons geweest is — is geweest."

Toen ik des avonds naar bed was gegaan, kwam Jo in mijne kamer, gelijk hij nog steeds gedaan had. Hij vroeg mij of ik zeker was, dat ik des morgens even wel zou zijn.

"Ja wel, lieve Jo, zeer zeker."

"En wordt je nog altijd sterker, oude jongen?"

"Ja, lieve Jo, gestadig aan."

Jo klopte mij op de deken boven mijn schouder met zijne groote, vriendelijke hand, en zeide, met eene heeschestem naar mij dacht: "Goedennacht!"

Toen ik des morgens weder verfrist en versterkt opstond, was ik vol van mijn voornemen om Jo zonder verder uitstel alles te zeggen. Ik wilde dit voor het ontbijt doen. Ik wilde mij terstond aankleeden en naar zijne kamer gaan en hem verrassen; want dit was de eerste dag dat ik zoo vroeg op was. Ik ging naar zijne kamer, maar hij was er niet. Niet alleen was hij er niet, maar ook zijn koffer was weg.

Ik haastte mij naar de ontbijttafel en vond daarop een brief van den volgenden, zeer korten inhoud:

"Niet wenshende overlastig te worden ben ik vertrokken, want je bent nu weer wel, lieve Pip, en zult het nu beter maken zonder

Jo."

"PS. Altijd de beste vrienden."

In dien brief gesloten vond ik eene quitantie voor de schuld met de kosten, waarvoor ik gearresteerd was. Tot op dat oogenblik had ik gewaand, dat mijn schuldeischer de vervolging gestaakt of geschorst had tot ik geheel hersteld zou

zijn. Ik had nooit gedroomd, dat Jo het geld betaald zou hebben; maar Jo had het werkelijk betaald, en de quitantie stond op zijn naam.

Wat schoot mij nu over dan hem naar de oude smederij te volgen, mij daar aan hem te ontdekken, daar mijn gemoed te ontlasten van mijne berouwvolle spijt en van dat achtergehouden "ten tweede," dat mij eerst als een nevelachtig denkbeeld in het hoofd was gekomen, en nu in een bepaald voornemen was veranderd!

Dit voornemen was, dat ik naar Biddy wilde gaan en haar toonen hoe nederig en berouwvol ik terugkwam, dat ik haar zeggen wilde hoe ik alles had verloren waarop ik eens had gehoopt, dat ik haar aan onze oude vertrouwelijke gesprekken in mijn eersten ongelukkigen tijd wilde herinneren. Dan zou ik tot haar zeggen: "Biddy, ik denk dat je eens waarlijk veel zin in mij hebt gehad, toen mijn dwaalziek hart, zelfs terwijl het van u afdoolde, bij u stiller en beter was dan het sedert ooit geweest is. Als ge nog maar half zooveel zin in mij kunt hebben; als ge mij kunt aannemen met al mijne gebreken en teleurstellingen; als ge mij ontvangen kunt gelijk een kind dat men vergeeft (en waarlijk, ik ben even bedroefd als zulk een kind Biddy, en heb evenzeer eene troostende stem en eene streelende hand noodig), dan hoop ik u nu een weinig meer waardig te zijn dan ik toen was — niet veel, maar toch een weinig. En Biddy, het zal van u afhangen om te zeggen of ik met Jo in de smederij zal werken, of dat ik hier in dit land eene andere bezigheid zal zoeken te bekomen, of dat wij te zamen naar eene plaats buitenslands zullen gaan, waar mij eene gelegenheid verwacht, die ik in bedenking heb genomen toen ze mij werd aangeboden, tot ik uw antwoord zou weten. En nu, lieve Biddy, als ge zeggen kunt, dat ge de wereld met mij wilt doorgaan, zult ge die zeker eene betere wereld voor mij, en mij tot een beter mensch voor haar maken, en zal ik mijn uiterste best doen om ze eene betere wereld voor u te maken."

Dit was mijn voornemen. Na nog drie dagen lang krachten te hebben verzameld, begaf ik mij naar mijne oude woonplaats, om het ten uitvoer te brengen; en hoe het mij daarbij ging, is al wat ik nog te verhalen heb.

LVIII.

De tijding, dat mijn hoog verheven fortuin een zwaren val had gedaan, had mijne geboorteplaats en haar omtrek reeds bereikt, eer ik zelf derwaarts kwam. Ik vond het Wilde Zwijn al reeds in het bezit van dit bericht, en bevond ook dat het een groot verschil in het gedrag van het Wilde Zwijn had veroorzaakt. Terwijl dat Zwijn met vurigen ijver mijne goede meening had pogen te verwerven, toen ik een groot vermogen te wachten had, was

het, nu ik dat vermogen verloren had, zeer onverschillig daaromtrent.

Het was avond toen ik aankwam, zeer vermoeid van de reis, die ik zoo dikwijls met zooveel gemak had afgelegd. Het Wilde Zwijn kon mij niet in mijne gewone slaapkamer plaatsen, daar die besproken was (waarschijnlijk door iemand die verwachtingen had), en kon mij slechts eene zeer middelmatige kamer aanwijzen, tusschen de duivenhokken en de postkoetsen aan den overkant van het stalplein. Maar ik genoot in dat vertrek zulk een gerusten slaap als in het beste dat het Zwijn mij had kunnen geven, en droomde omtrent eveneens als ik daar zou gedaan hebben.

Vroeg in den ochtend, terwijl mijn ontbijt gereedgemaakt werd, wandelde ik naar Satis-Huis. Aan het hek en op brokken tapijt, die uit de vensters hingen, zag ik de gedrukte biljetten, waarmede tegen de volgende week eene verkooping van meubelen en verderen inboedel werd aangekondigd. Het huis zelf zou voor afbraak verkocht worden, en dat wel bij gedeelten. "Koop No 1" stond met groote gebochelde letters op de brouwerij: "No 2" op dat gedeelte van het hoofdgebouw, dat zoo lang gesloten was geweest. Andere nummers stonden op andere gedeelten, en het klimop was hier en daar afgerukt, om plaats voor die merken te maken, zoodat een gedeelte daarvan in het stof sleepte en reeds verdord was. Voor een oogenblik het hek binnentredende en rondkijkende met de schuwheid van een vreemdeling, die daar niets te maken had, zag ik den klerk van den vendumeester over de vaten wandelen en ze bij gedeelten aftellen ten gerieve van een catalogusmaker, die, met de pen in de hand, een lessenaar had gemaakt van den stoel op wielen, dien ik zoo dikwijls op het wijsje van "Oude Clem" had voortgeduwd.

Toen ik in de koffiekamer van het Wilde Zwijn terugkwam om te ontbijten, vond ik daar mijnheer Pumblechook in gesprek met den kastelein. Pumblechook (wiens voorkomen door zijn nacht-avontuur niet verfraaid was) had op mij gewacht en sprak mij nu aldus aan:

"Jonkman, het spijt me dat ik je ongelukkig zie. Maar wat was er anders te verwachten? Wat was er anders te verwachten?"

Daar hij mij met eene houding van statige vergiffenis zijne hand toereikte, en ik door ziekte verzwakt en buiten staat was om ruzie te maken, nam ik die hand aan.

"William," zeide Pumblechook tot den knecht, "zet de broodjes op. En is het zoo ver gekomen? Is het zoo ver gekomen?"

Ik zette mij met een donker gezicht aan mijn ontbijt. Pumblechook stond tegenover mij en schonk mij een kop thee in — eer ik den trekkpot kon aanraken — met het uitzicht van een weldoener, die tot het laatste toe getrouw wilde blijven.

"William," zeide Pumblechook treurig, "zet het zout op. In gelukkiger tijd," vervolgde hij, zich

tot mij richtende, "geloof ik dat je suiker gebruikte? En ook melk? O ja. Suiker en melk. William, breng wat kers."

"Dank je," zeide ik. "Maar ik gebruik geen kers."

"Niet," zeide Pumblechook, zuchtende en met zijn hoofd knikkende, alsof hij dit wel verwacht had en eene onthouding van waterkers met mijne vernedering in verband moest staan. "Wel waar. De eenvoudige vruchten der aarde. Neen. Het behoef niet, William."

Ik ging voort met ontbijten, en Pumblechook bleef tegenover mij staan, mij met zijne visch-oogen aanstarende en met veel gerucht ademhalende, gelijk hij altijd deed.

"Weinig meer dan vel en been," peinsde Pumblechook overluid. "En toch, toen hij hier vandaan ging (ik mag wel zeggen met mijn zegen) en ik mijn nederigen voorraad, als een bijtje, voor hem uitspreidde, was hij zoo rond als eene perzik!" Dit herinnerde mij aan het groote verschil tusschen de slaafsche onderdanigheid, waarmede hij mij in mijn nieuwen voorspoed zijne hand had aangeboden, telkens met de woorden: "Mag ik?" en de pralende barmhartigheid waarmede hij mij nu die zelfde vijf dikke vingers toestak.

"Ha!" vervolgde hij, mij de boter toeschuivende. "En ga je nu naar Jozef toe?"

"In 's hemels naam," zeide ik, mijns ondanks driftig wordende, "wat gaat het u aan waar ik naar toe ga? Laat dien trekpot toch staan."

Dit was wel het onberadenste wat ik had kunnen doen, daar het Pumblechook de gelegenheid gaf, waarnaar hij verlangde.

"Ja, jonkman," zeide hij, het oor van het bedoelde voorwerp loslatende, en een paar stappen terug doende, daar hij nu vooral tot stichting van den kastelein en den knecht, die aan de deur stonden, wilde spreken, "ik zal dien trekpot laten staan. Je hebt gelijk, jonkman. Je hebt voor ditmaal gelijk; ik vergeet mij zelven als ik zooveel belangstelling in je ontbijt toon om te wenschen, dat je gestel, door de gevolgen der buitensporigheid uitgeput, door het gezonde voedsel onzer voorvaderen versterkt mocht worden. En toch," vervolgde hij, zich naar den kastelein en den knecht keerende en met uitgestreken arm naar mij wijzende, "dat is hij, met wien ik in de dagen zijner gelukkige kindsheid zoo dikwijls heb gespeeld. Zeg mij niet, dat het niet wezen kan; ik zeg je, hij is het!"

Beiden antwoordden met een zacht gemompel. De knecht vooral scheen bijzonder aangedaan te zijn.

"Dat is hij," hervatte Pumblechook, "dien ik in mijne sjees heb laten rijden. Dat is hij, van wiens zuster ik de aangetrouwde oom was, en zij heette Georgiana Maria, naar hare eigene moeder; laat hij het loochenen als hij kan!"

De knecht scheen te denken, dat ik het niet kon loochenen, en dat dit de zaak een zeer leelijk voorkomen gaf.

"Jonkman," zeide Pumblechook, op zijne oude manier met zijn hoofd naar mij stootende, "ge gaat nu naar Jozef toe. Wat het mij aangaat, vraag je, waar je naar toe gaat? Ik zeg je, mijnheer, je gaat nu naar Jozef toe."

De knecht knikte, als wilde hij mij met bescheidenheid verzoeken om dat tegen te spreken als ik kon.

"En nu," zeide Pumblechook, en dat alles zeide hij met een gezicht en op een toon als ware het eene pleitrede voor de beste zaak en volkomen overtuigend en beslissend, "zal ik zeggen wat je aan Jozef te zeggen hebt. Hier staat de kastelein van het Wilde Zwijn er bij, die in de stad bekend en geacht is, en hier staat William, wiens vaders naam Potkins was, als ik me niet bedrieg."

"Dat doe je niet, mijnheer," zeide William.

"In hun bijzijn, jonkman," vervolgde Pumblechook, "zal ik zeggen wat je aan Jozef hebt te zeggen. Je zegt maar: "Jozef, ik heb vandaag mijn vroegsten weldoener en den grondlegger van mijn fortuin gezien. Ik wil geene namen noemen, Jozef, maar zoo verkiest men hem in de stad te noemen, en ik heb dien man gezien." "

"Ik zweer, dat ik hem hier niet zie," zeide ik.

"Zeg dat ook," antwoordde Pumblechook. "Zeg dat je dat gezegd hebt, en zelfs Jozef zal zich denklijk verwonderd toonen."

"Ge vergist u geheel en al in hem," zeide ik.

"Ik weet beter."

"Je zegt maar," vervolgde Pumblechook: "Jozef, ik heb dien man gezien, en die man draagt u geen wrok toe en mij geen wrok toe. Hij kent uw karakter, Jozef, en weet hoe onwetend en koppig je bent; en hij kent mijn karakter, Jozef, en mijn gebrek aan dankbaarheid." Ja, zeg dat maar;" hier schudde Pumblechook zijn hoofd en zijne hand tegen mij; "zeg hem maar: "Hij kent mijn volslagen gebrek aan alle gewone mensche-lijke dankbaarheid. Hij kent dat, Jozef, zooals niemand anders kan doen. Jij kent dat niet, Jozef, want je hebt geene reden om het te kennen, maar die man wel." "

Hoe opgeblazen en ezelachtig dom hij ook was, verbaasde het mij toch waarlijk, dat hij zich niet schaamde mij dit in mijn gezicht te zeggen.

"Je zegt dan nog maar: "Jozef, hij heeft mij een boodschapje gegeven, dat ik je nu zal overbrengen. Het was, dat hij in mijn ongeluk den vinger der Voorzienigheid zag. Hij erkende dien vinger toen hij hem zag, Jozef, en hij zag hem duidelijk. Die vinger wees naar dit geschrift, Jozef: — "Loon van ondankbaarheid voor een vroegsten weldoener en grondlegger van fortuin." Maar die man zeide, dat hij geen berouw had van wat hij gedaan had, Jozef. Volstrekt niet. Het was wel gedaan, en het was goedhartig gedaan, het was menschlievend gedaan, en hij zou het nog eens doen." "

"Het is jammer," zeide ik, een eind makende aan mijn gestoord ontbijt, "dat de man niet zeide

wat hij eigenlijk gedaan had en nog eens doen wilde."

"Kastelein van het Wilde Zwijn!" zeide Pumblechook, zich nu naar de deur keerende, "en William! Ik heb er niet tegen dat je door de gansche stad vertelt, als je dat zoo verkiezen mocht, dat het wél gedaan was, en goedhartig gedaan was, en menschlievend gedaan was, en dat ik het nog eens doen zou."

Met deze woorden gaf de huichelaar hun beiden veelbeteekenend de hand en ging heen, mij meer verbaasd dan gesticht latende door zijne lofrede op de deugden van dat onbepaalde "het". Niet lang daarna ging ik ook heen, en toen ik de Hoogstraat doorkwam, zag ik hem voor zijne winkel-deur eene redevoering staan houden (waarschijnlijk met dezelfde strekking) voor eene uitgelezene groep, die mij, terwijl ik aan den overkant voorbijging, met zeer ongunstige blikken vereerde.

Maar het was slechts des te aangenamer, mijne gedachten naar Biddy en Jo te wenden, wier verschoonende verdraagzaamheid, zoo mogelijk, nog helderder uitblonk door het contrast met dezen onbeschaamden veinsard. Ik stapte langzaam den weg naar hen op, want mijne leden waren nog zwak, maar toch met een toenemend gevoel van verademing, naarmate ik hen naderbij kwam, en tevens gevoelde dat ik aanmatiging en valsheid al verder en verder achter mij liet.

Het zomerweder was verkwikkelijk. De lucht was helder, de leeuweriken zweefden hoog boven het groene koren, en ik vond die geheele landstreek veel schooner en vreedzamer dan ik ze nog ooit gekend had. Vele aangename tafereelen van het leven dat ik hier leiden zou, en van de gunstige verandering die mijn karakter zou ondergaan, als ik eene geleidster aan mijne zijde had, wier oprechte trouw en eenvoudig maar helder verstand ik beproefd had, verkortten mij den weg. Zij wekten eene teedere aandoening bij mij op; want mijn hart was verzacht, en het was mij te moede als iemand, die van eene verre reis na vele jaren schervens afgemat huiswaarts keert.

De school, waarin Biddy meesteres was, had ik nooit gezien; maar het laantje, dat mij met een kleinen omweg naar het dorp bracht, en dat ik koos omdat het zoo stil was, voerde mij dat gebouw voorbij. Het stelde mij te leur toen ik bevond, dat het vacantiedag was; er waren geene kinderen en Biddy's huis was gesloten. De hoop, haar in hare dagelijksche taak bezig te zien, eer zij mij zag, had mij voor den geest gezweefd en was nu te leur gesteld.

Maar de smederij was niet veraf, en ik ging daarheen onder de schaduw der geurige groene linden en luisterde naar den klank van Jo's hamer. Lang nadat ik dien had moeten hooren en mij ook reeds verbeeld had dien te hooren en gewaar werd dat het slechts verbeelding was, bleef alles stil. De lindeboomen stonden daar, en de haagdoornen en hunne bladeren ritselden welluidend als ik

stilstond om te luisteren; maar de klank van Jo's hamer zweefde niet op het zomerwindje.

Bijna bevreemd, zonder te weten waarom, om in het gezicht der smederij te komen, zag ik die toch eindelijk en zag te gelijk dat zij gesloten was. Geen vuurgloed, geen schitterende regen van vonken, geen blaasbalggeloei; alles dicht en stil.

Maar het huis was niet verlaten en de pronk-kamer scheen in gebruik te zijn, want de witte gordijnen fladderden voor de opene vensters, die met bloemen prijkten. Ik ging er zachtjes naar toe, voornemens om over de bloemen te kijken, toen Jo en Biddy arm in arm voor mij stonden.

In het eerst gaf Biddy een gil, alsof zij dacht dat het mijne verschijning was, maar een oogenblik later was zij in mijne armen gesloten. Ik schreide toen ik haar aanzag, en zij schreide toen zij mij aanzag; ik omdat zij er zoo frisch en genoeglijk uitzag, zij omdat ik er zoo bleek en vervallen uitzag.

"Wel, lieve Biddy, wat ben je mooi opgeknapt!"

"Ja, lieve Pip."

"En Jo, wat ben je ook mooi opgeknapt!"

"Ja lieve Pip, oude jongen."

Ik zag beiden beurtelings aan, en toen riep Biddy, met eene uitbarsting van vreugde:

"Het is mijn bruiloftsday. Ik ben vandaag met Jo getrouwd."

Zij hadden mij naar de keuken gebracht, en ik had mijn hoofd op de oude, lieve, vurenhouten tafel laten zinken. Biddy hield een van mijne handen aan hare lippen, en Jo's genezende hand rustte op mijn schouder. "Als dat hij niet sterk genoeg was, lieve, om zoo verrast te worden," zeide Jo. En Biddy zeide: "Ik had er om moeten denken, lieve Jo, maar ik was al te gelukkig." Zij waren beiden zoo verheugd en trotsch mij te zien, zoo geroerd dat ik naar hen toe was gekomen, zoo opgetogen dat ik toevallig juist komen moest om de vreugde van dien dag volkomen te maken.

Mijne eerste gedachte was innige dankbaarheid, dat ik van deze laatste verijdelde hoop nooit een woord tot Jo gesproken had. Hoe dikwijls, terwijl hij in mijne ziekte bij mij zat, was mij dat op de lippen gekomen! Hoe onherroepelijk zou zijne kennis daarvan geweest zijn, als hij nog een uur langer bij mij gebleven was!

"Lieve Biddy," zeide ik, "ge hebt den besten man van de geheele wereld, en als ge hem bij mijn bed hadt kunnen zien, zoudt ge — maar neen, ge zoudt hem niet liever kunnen hebben dan ge nu doet."

"Neen, dat zou ik waarlijk niet kunnen," zeide Biddy.

"En, lieve Jo, gij hebt de beste vrouw van de geheele wereld, en zij zal u zoo gelukkig maken zelfs als ge verdient te zijn, goede, edelaardige Jo!"

Jo zag mij aan met bevende lippen, en hield toen zijne mouw voor de oogen.

"En Jo en Biddy allebei, daar ge vandaag in de kerk zijt geweest en in liefde en vrede met het ge-

heele menschedom zijt, neemt dan mijn nederigen dank aan voor alles wat ge aan mij gedaan hebt en wat ik zoo slecht beloond heb! En als ik zeg, dat ik over een uur weder vertrek, want ik ga spoedig buitenslands, en dat ik niet rusten zal voordat ik het geld heb verdiend, waarmee ge mij uit de gevangenis hebt gehouden, en het u heb overgezonden, denkt dan niet, lieve Jo en Biddy, dat ik, als ik het u duizendmaal terug betalen kon, denken zou, dat ik een penning van de schuld kon uitwischen, die ik aan u heb, of dat ik dit zou willen doen als ik het kon."

Zij waren beiden geroerd door deze woorden en smeekten mij om niets meer te zeggen.

Maar ik moest nog meer zeggen. "Lieve Jo, ik hoop dat ge kinderen zult krijgen om u lief te hebben, en dat er eens op een winteravond een knaapje bij dien hard zal zitten, dat u aan een ander knaapje zal herinneren, dat voor altijd daar vandaan gegaan is. Zeg hem niet, Jo, dat ik ondanikbaar was; zeg hem niet, Biddy, dat ik onedelmoedig en onrechtvaardig was; zeg hem alleen dat ik u hoogachtte, omdat ge beiden zoo goed en getrouw waart, en dat ik zeide, dat het voor hem, als uw kind, natuurlijk was dat hij tot een veel beter mensch opgroeide dan ik."

"Ik zal hem niets van dien aard zeggen, Pip," zeide Jo achter zijne mouw. "En Biddy ook niet. En niemand ook niet."

"En nu, schoon ik weet dat ge dit in uwe goede harten reeds gedaan hebt, bid ik u, zegt mij toch beiden dat ge mij vergeeft! Laat ik u toch die woorden hooren zeggen, opdat ik den klank er van mag medenemen, dan zal ik in staat zijn te gelooven, dat ge mij voortaan vertrouwen en beter over mij denken kunt."

"O lieve oude Pip, oude jongen," zeide Jo, "God weet dat ik je vergeef, als ik iets te vergeven heb."

"Amen! En God weet, dat ik dat ook doe," zeide Biddy.

"Laat mij nu gaan en eens naar mijn oud kamertje kijken, en daar eene korte poos alleen uitrusten; en als ik dan met u gegeten en gedronken heb, gaat dan tot aan den wegwijzer met mij mede, lieve Jo en Biddy, eer wij elkander vaarwelzeggen."

Ik verkocht al wat ik had, zonderde daarvan zooveel mogelijk af om tot eene schikking met mijne schuldeischers te komen, die mij tijd lieten om hun ten volle te betalen, en begaf mij naar Herbert. Binnen eene maand had ik *England* verlaten; binnen twee maanden was ik klerk bij Clarriker en Comp., en binnen vier maanden handelde ik voor het eerst op eigene verantwoording. Want toen trilde de balk in de zoldering der voorkamer van *Mill Pond Bank* niet meer van het gebrom van den ouden Bill Barley, en was Herbert vertrokken om Clara te trouwen, en bleef ik alleen om het hulpkantoor waar te nemen tot hij met haar terugkwam.

Menig jaar verliep eer ik deelgenoot in de zaken werd; maar ik leefde gelukkig met Herbert en zijne vrouw, was zuinig, betaalde mijne schulden en bleef in gestadige briefwisseling met Biddy en Jo. Het was niet voordat ik de derde in de firma was geworden, dat Clarriker mij aan Herbert verried; maar toen verklaarde hij, dat het geheim van Herbert's deelgenootschap zijn geweten lang genoeg had bezwaard en dat hij spreken moest. Hij sprak dus, en Herbert was evenzeer geroerd als verbaasd, en de goede jongen en ik werden om die lange geheimhouding geene mindere vrienden. Ik moet niet laten denken, dat wij ooit een groot kantoor werden of een schat van geld wonnen. Wij deden geene groote zaken, maar wij hadden een goeden naam, waren altijd ijverig om iets te winnen en kwamen zoo vooruit. Wij hadden zooveel aan Herbert's altijd vroolijke vlijt en vlugheid te danken, dat ik mij dikwijls verwonderde, hoe ik ooit dat oude denkbeeld van zijne ongeschiktheid had opgevat, tot mij op eens een licht opging bij de gedachte, dat die ongeschiktheid misschien niet bij hem, maar bij mij had bestaan.

LIX.

Elf jaren lang had ik Jo en Biddy niet met mijne lichamelijke oogen gezien — hoewel zij in het Oosten dikwijls voor de oogen mijner verbeelding hadden gestaan — toen ik, op een avond in December, een paar uren na den donker, mijne hand zachtjes aan de klink der oude keukendeur sloeg. Ik deed dit zoo zacht, dat ik niet gehoord werd en ongezien binnenkeek. Daar zat Jo op zijne oude plaats bij het keukenvuur zijne pijp te rooken, zoo frisch en forsch als ooit, hoewel een weinigje grijs; en daar, door Jo's been in een hoekje gesloten, op mijn eigen bankje naar het vuur kijkende, zat — ik zelf weder.

"Wij hebben hem naar je genoemd, met den naam van Pip, lieve oude jongen," zeide Jo opgetogen, toen ik mij op een ander bankje naast het kind plaatste (maar ik wreef hem zijne haren niet in de oogen), "en wij hoopten dat hij, als hij opgroeide, een beetje naar je gelijken zou, en wij denken dat hij dat doet."

Ik dacht dit ook en nam hem den volgenden morgen op eene wandeling mede, en wij praatten zeer veel en verstonden elkander uitmuntend. Ik bracht hem naar het kerkhof en zette hem op zekeren grafsteen daar, en wees hem van die verhevenheid, welke steen aan de nagedachtenis van Filip Pirrip en van Georgiana, Echtgenooten van Bovengenoemden, was toegewijd.

"Biddy," zeide ik, toen ik na den eten met haar zat te praten, terwijl haar meisje op haar schoot lag te slapen, "ge moest Pip aan mij geven, of hem mij ten minste leenen."

"Neen, neen," zeide Biddy zacht, "ge moet trouwen."

"Dat zeggen Herbert en Clara ook," antwoordde ik, "maar ik geloof niet dat ik het doen zal, Biddy. Ik ben bij hen zoo thuis, dat zoo iets geheel niet waarschijnlijk is. Ik ben reeds gansch en al een oud vrijer."

Biddy keek naar haar kind, bracht het mollige handje aan hare lippen, en legde toen de goede moederlijke hand, waarmede zij het had aangeraakt, in de mijne. Er was iets in dat bedrijf en in den lichten druk van Biddy's trouwring, dat eene alleraardigste welsprekendheid had.

"Lieve Pip," zeide Biddy, "zijt ge wel zeker dat ge u niet om haar blijft kwellen?"

"O neen — dat denk ik niet, Biddy."

"Zeg het mij als eene oude vriendin. Hebt ge haar geheel vergeten?"

"Mijne lieve Biddy, ik heb niets in mijn leven vergeten, dat ooit eene voornamen plaats daarin besloeg, en weinig dat er ooit eene plaats in had. Maar die ijdele droom, gelijk ik het eens placht te noemen, is geheel vervlogen, geheel vervlogen!"

Evenwel wist ik, terwijl ik dit zeide, dat ik heimelijk voornemens was om harentwil dien avond alleen de plaats van het oude huis te bezoeken. Ja, zoo was het — om Estella's wil.

Ik had van haar gehoord — dat zij een zeer ongelukkig leven leidde, en van haar man gescheiden was, die haar zeer slecht had behandeld en zich berucht had gemaakt als het voorbeeld eener gedrochtelijke vermenging van trotschheid, gierigheid, onbeschoftheid en laaghartigheid. Ik had ook van den dood van haar man gehoord, ten gevolge van een ongeluk, veroorzaakt door het mishandelen van een paard. Zoo was zij twee jaren geleden van hem verlost, maar voor zooveel ik wist, was zij misschien weder getrouwd.

Het vroege etensuur van Jo liet mij overvloedig tijd om, zonder mijn gesprek met Biddy haastig af te breken, voor den donker naar de oude plek te wandelen. Maar onderweg had ik zoo lang gedraald met naar oude voorwerpen te kijken en aan oude tijden te denken, dat de dag reeds bijna om was toen ik de plaats bereikte.

Er was nu geen huis, geene brouwerij, geen gebouw meer overgebleven, behalve de muur van den ouden tuin. De ledige plek was met eene ruwe schutting omzet, en daaroverheen kijkende, zag ik dat eenige ranken van het oude klimop opnieuw wortel hadden geschoten en met een frisch groen eenige lagen puinhoopen bedekten. Daar er eene deur in de schutting ongesloten was, stiet ik die open en ging binnen.

Een koude zilverachtige nevel had den namiddag omsluisd, en de maan was nog niet opgerezen om dien te verdrijven. Maar de sterren scheenen helder boven den nevel, en de maan zou wel dra opgaan, zoodat het geen donkere avond was. Ik kon aan de sporen nog zien waar het oude huis,

en waar de brouwerij, en waar de hekken en waar de vaten gestaan hadden. Ik had dit gedaan, en keek het verwaarloosde tuinpad langs, toen ik daarop eene eenzame gedaante zag.

Die gedaante toonde, dat zij mij gewaar werd toen ik naderde. Zij had zich eerst naar mij toe bewogen, maar bleef nu stilstaan. Toen ik nog naderbij kwam, zag ik dat het de gedaante eener vrouw was, en toen ik nog naderbij kwam, scheen zij te willen omkeeren, maar bleef staan en liet mij haar naderen. Toen scheen zij van verrassing te wankelen, sprak mijn naam uit, en ik riep:

"Estella!"

"Ik ben veel veranderd. Het verwondert mij dat ge mij nog kent."

De frissche bloei harer schoonheid was inderdaad verdwenen, maar hare onbeschrijflijke bekoorlijkheid en statigheid waren gebleven. Deze eigenschappen harer schoonheid had ik vroeger gezien; maar wat ik nooit te voren gezien had, was het treurig benevelde, veel zachtere licht dier voorheen zoo' trotsche oogen; wat ik nooit te voren gevoeld had, was de vriendelijke druk harer eens zoo gevoellooze hand.

Wij zetten ons op eene bank in de nabijheid, en ik zeide: "Na zoovele jaren is het vreemd, dat wij elkander aldus moeten wedervinden, Estella, hier waar onze eerste ontmoeting plaats had! Komt ge dikwijls hier terug?"

"Ik ben sedert nog nooit hier geweest."

"Ik ook niet."

De maan kwam op, en ik dacht aan den vreedzamen, strakken blik naar de witte zoldering, die voorbijgegaan was. De maan kwam op, en ik dacht aan dien druk op mijne hand, toen ik de laatste woorden gesproken had, die hij op aarde had gehoord.

Het was Estella die nu wederom de stilte tusschen ons afbrak.

"Ik had dikwijls gehoopt en was dikwijls voornemens hier terug te komen, maar vele omstandigheden hebben mij tot nog toe verhinderd. Dat arme oude huis!"

De zilveren nevel werd door de eerste stralen van het maanlicht doorboord, en die stralen beschenen de tranen, die uit hare oogen droppelden. Niet wetende dat ik ze zag en haar best doende om ze terug te houden, zeide zij bedaard:

"Ge hebt u zeker hier wandelende verwonderd, hoe deze plek in zulk een staat gelaten werd."

"Ja, Estella."

"De grond behoort aan mij. Dit is de eenige bezitting, die ik niet heb afgestaan. Al het andere is mij langzamerhand ontvallen, maar dit heb ik bewaard. Dat was de oorzaak van den eenigen hardnekkigen tegenstand, dien ik in al die rampzalige jaren geboden heb."

"Zal hier weder gebouwd worden?"

"Eindelijk zal dat gebeuren. Ik kwam hier om afscheid van de plek te nemen, eer zij veranderd

wordt. En gij," zeide zij, op een toon van belangstelling, die een zwerveling ten diepste moest treffen, "gij leeft nog buitenslands?"

"Ja!"

"En het gaat u goed?"

"Ik werk zwaar voor een genoegzaam bestaan, en dus — ja, het gaat mij goed."

"Ik heb dikwijls aan u gedacht," zeide Estella.

"Hebt ge?"

"In den laatsten tijd zeer dikwijls. Er is een lange, zware tijd geweest, waarin ik de herinnering van hetgeen ik had weggeworpen toen ik er de waarde niet van kende, ver van mij verwijderd hield. Maar sedert mijn plicht niet meer strijdig is met het koesteren van die herinnering, heb ik ze eene plaats in mijn hart gegeven."

"Ge hebt altijd uwe plaats in mijn hart behouden," antwoordde ik, en wij zwegen weder, tot zij nogmaals het woord nam.

"Ik had weinig gedacht," zeide zij, "dat ik van u afscheid zou nemen, als ik van deze plek afscheid kwam nemen. Ik ben blijde dat ik dat doen kan."

"Blijde nog eens te scheiden, Estella? Voor mij is het scheiden iets smartelijks. Voor mij is de her-

innering van onze laatste scheiding altijd droevig en smartelijk geweest."

"Maar gij hebt mij toen gezegd," antwoordde Estella ernstig, "God zegene u, God vergeve u!" En als ge dat toen tot mij kondt zeggen, zult ge er toch niets tegen hebben, mij dat nu te zeggen, nu het lijden sterker is geweest dan alle andere lessen en mij heeft leeren verstaan wat uw hart eens placht te zijn. Ik ben gebogen en gebroken, maar — ik hoop — verbeterd. Wees zoo goed en welwillend voor mij als ge vroeger waart, en zeg mij dat wij vrienden zijn."

"Wij zijn vrienden," antwoordde ik opstaande en mij over haar heen buigende, toen zij van de bank opstond.

"En zullen, ook als wij gescheiden zijn, vrienden blijven," zeide Estella.

Ik nam hare hand in de mijne, en wij verlieten te zamen die verwoeste plaats; en gelijk de ochtendnevel was opgerezen toen ik voor het eerst de smederij verliet, zoo rees nu de avondnevel op, en in het ruime, met vreedzaam licht overgotene verschiets, dat zich toen voor mij opende, zag ik geene schaduw, die eene scheiding tusschen ons voorspelde.